
3 1761 08099300 9

A. V. ŠMILOVSKÉHO

SPISY VÝPRAVNÉ.

ÚHRNNÉ VYDÁNÍ.

sv. 4-5

SVAZEK V.

NEBESA. — PROCUL NEGOTIIS.

Třetí vydání.

V PRAZE.
KNIHTISKÁRNA F. ŠIMÁČEK, NAKLADATELÉ
1898.

1974

NEBESA.

1880.

I.

Nebe jakoby je vysmejčil: hladké, jemné, jasné a průsvitné. Na něm slunce div rozkoší a blahem neshoří. Povedl se mu také pěkný kus práce: se země svleklo nudný hábit vdovský a vystrojilo si ji za nevěstu. Marně namáčíš péro; pomýšleje nedomyslíš. Za jedním citem, jednou myšlénkou na sta se hrne jiných, druh družce šlapajíce na paty.

Jest druhá polovice máje, doba konvalinek, šeříku, divokých kaštanů, pěnkav, sedmihláskův a pěnic i Bůh ví čeho všeho: litanie bez míry a konce; nedozpíváš ji. Ale jaro si píše samo svou báseň květnatými runami po zemi a hlaholí ji skřivánčími hlásky po nebi. Vari, mřínku, losos plave! Adié, inkouste!

Ze Záluží jde do Suchdola pěšina dobrých pět čtvrtí hodin dlouhá. Ze Záluží vine se polnostmi, pak lískami, babykami a habřím po stráni dolů na lučinu; odtud luka, pole, luka, pole, potok; pak luka, pole a pole, Suchdol. Bůh milý ví, odkud Suchdolu jméno! Dolu tam není, anobrž rovina jako podlaha, a na vsi věru neviděti nic suchoparného vyjímaje ty boží komíny. Hojné stromoví jest jeden květ, a v zeleni a květu sedí ctihodné doškové střechy chalup jako hřiby v mechu, a

červené střechy fary, školy a některého nového statku jako muchomůrky. Výše do modra odvažuje se jen kostel s baňatou zvonicí a vížkou. Pěšina ze Záluží jde těsně podél hůlkového plotu posledního statku. Na ní, ve stínu rozkvetlého jeřábu stojí muž padesátník opíraje se o hlohovou hůl a hledí na zdař Bůh do polí. Že to vesnický farář, vidíme ihned. Hnědý jeho zrak jest samá dobrota, ale přichmuřená zádumčivostí, ne mrzutou, ale smutnou a dojímavou. Jisto jest, že se starostmi na srdci hněte, nebo proč by stál uprostřed jarního veselí, svatby a plesu jako žíznivý muzikant?

Je to velebný pán Vácslav Cvok, farář ze Záluží. Je zdatným dělníkem na vinici Páně, ale vína sám dojista málo spotřebuje. To projevuje již všecka jeho strůje. Už ty boty! Jedna má příštipek v pravo, družka v levo. A ten klobouk — byl čas, kde byl černý, ale teď se plaví do zelena a viděti na něm, že není zvyklý choditi pod deštníkem. Kabát jest střihu aspoň deset let starého a na loktech i na švech maličko již ošuměl. A tělnatý také není pan farář Cvok; orleanová vesta mu napřed příliš volně odstává. Jediný přepych při něm jsou hodinky na šňůrce z vlasů spletené a zlatým srdéčkem asi uprostřed spjaté.

Co rmoutí našemu příteli ledví?

Já vám to pošeptám. Nemá chuďas v domě ani groše. Dříví mu došlo, na dvoře není drůbeže, a panna Naninka vzala na dnešní oběd poslední mouku. Jde do Suchdola, aby si u pana bratra Ledeckého vypůjčil pětku, nebo není naděje na nějaký brzký křest neb pohřeb. K tomu přiložte, že má již od začátku minulého adventu Ledecký u něho na dluhu desítku, které posud nemohl splatiti.

Ctihodný pastýř duší zálužských si z hluboka pod jeřábem vzdychl, poškrábal se na levém nadloktí a zatočil zrakem jednou v levo k Záluží, po druhé v pravo k suchdolské faře. Byl patrně na vahách, přemítaje,

má-li se domů vrátiti či zajíti do Suchdola? Posléze přetřev si modrým plátěným šátkem čelo vráskami popjaté a potem zbrocené, rozhodl se: pravou nohou napřed dal se na pochod do Suchdola.

V levo před vraty farského dvora stojí socha svatého Jana Nepomuckého mezi dvěma maďaly. Staré a statné stromy byly, jakoby je květem posypal, a hejna vrabců v nich dováděla do zvůle. Kněz se zastavil, sundal klobouk a pohlížel chvíli na stromy. Bylo na něm viděti, že podíváním zrak i mysl jeho se rozjasňují, ano tenké jeho rty rozesmály se jaksi až k dovádivému úsměšku.

»Mé zlaté stromy,« promlouval k sobě, »kdo by se z vás nezaradoval? A ty, svatý Jene, stojíš mezi květem a vrabčími libánkami jako já se svou prázdnou kapsou v májové veselce přírody. Ó svatý příteli, oroduj za mne, abych vraceje se od Ledeckého vděčným pohledem ti poděkoval.«

Po té vstoupil do dvora a skloniv hlavu ubíral se jako oukropek mimo okna farského stavení. Azor povaluje se na prahu vstal, protáhl údy a zaštěkav na uvítanou běžel mu naproti.

Ve dveřích, vedoucích z kuchyně do pokoje faráře suchdolského, pátera Ledeckého, objevil se rázný profil panny Reginy, ctihodné kuchařky a hospodyně. Nos měla jako papoušek; jen jím klovnouti.

»*Nebesa* už jsou zase tady,« poučovala úsečně svého pána. »To vám povídám, nepůjčujte mu!«

»Toto,« odvětil Ledecký vážně jako kniha.

»Ó, vy máte vždycky: toto, ale na konec dáte se přece ohnouti jako španihelka.«

»Inu, nejsem jako buk z lesa, jsem křesťan.«

V tom klepáno na dvéře. Regina stáhla výrazný profil svůj z pootevřených dveří kuchyně a ustoupila v zákulisí přivrouc jen na polo dvéře, aby jí ani slabiky neušlo z toho, co Ledecký a Cvok spolu budou projednávati.

II.

»Pochválen buď Kristus,« pozdravil Cvok Ledeckého a poceloval jej po kněžsku.

»Sedněte, pane bratře, sedněte,« vítal jej suchdolský a nabízel mu stolici při dubové tabuli, stojící uprostřed pokoje.

Usedli si. Ledecký tak, aby měl dvéře z kuchyně na oku. Cvok byl k nim zády obrácen.

»Jste beztoho ušlý,« prohodil Ledecký.

»Díky Bohu,« odvětil Cvok, »nohy mé jsou posud jako strunky; já běhám jako mník, a kněžská nemoc o ně bohdá nezavadí. Co se zdraví noh týče, jest fara ze Záluží pro ně zlato.«

»Proč říkáte kněžská nemoc?« káral jej Ledecký, »jakoby nikde jinde nebylo podagry leda na farách. Totě jako byste z vlastního stavu sobě tropil šašky. A přece vím, že jste řádný dělník na vinici Páně.«

»Jen že zpropadeně málo vydělávám,« povzdychl si ubohý Cvok a zahleděl se do stolu.

V kuchyňských dveřích, za zády Cvokovými, objevil se profil panny Reginy. V jejím pohledu stálo: »Vidíte, jak přidělává ke svému kladívku příhodné topůrko. Nepůjčujte!« Ledecký se vážně k ní podíval, jakoby řekl: »Nebojte se. Z toho ječmene nebudou kroupy.« — Ke Cvokovi však pravil: »Pravda, fara vaše není žádný zlatý důl, Záluží není žádná majetná obec; chudiny jsou tam plné kouty. Ale proto přece byste nemusil míti pavučiny v kapse, kdybyste byl jen trochu jinším člověkem a dbal dobré rady, když se vám podává.«

Cvok neodpovídal.

Ledecký pokračoval: »Já vím, že nerad takových žalmů posloucháte. Připouštím, že jest krásnou věcí, býti takovým duchovním, jakého vy si v mysli zobra-

zujete a jak jej ve skutečnosti na sobě provésti se snažíte; ale krásná ta věc jest nepraktická, jak i sama vaše figura ukazuje. Což na plat, našinec jest z krve, kostí a masa jako každý jiný člověk, a jest mu vpraviti se v poměry, za kterých při svém duchovním úřadě žije. Lid náš venkovský není, jak jej v románech vypisují; nejde-li o věc musitelnou, groše z něho nevyklepáte. Když nad to vidí, že farář hrubě o peníze nestojí a že nemá dostatek síly, podle práva svého a řádně za svou práci se jich domáhati: škrtí lidé měšec, div jej neudusí. Víte, milý Cvoku, já vás nechci upomínati, ale povídám to jen tak pro příklad a doklad. Od začátku adventu mám u vás desítku; slíbil jste, že se usilovně o to starati budete, byste mi ji splatil, aneb aspoň uplácel, i mohl jste se dobře již z dloužku toho vymaniti.«

»A prosím vás, jak?« otazoval se nesměle Cvok.

»Hned vám to povím,« odvětil klidně Ledecký. »O svátcích ženil u vás Rousa syna Matěje a zaopatřil mu teplou nevěstu. Vy jste je oddával. Co vám dali za oddavky?«

»Můj Bože, co by mně dali?« odpovídal Cvok. »Pozvali mne a Naninku na svatbu, dali nám pořádnou výslužku, že jsme asi čtyři dni z ní jedli, a pak několik housat.«

»To nic, můj zlatý Cvoku! Vy jste měl za oddavky žádati čtyřicet zlatých. Deset zlatých měl jste mně zaplatiti a ze třiceti zbylých rýnských měl jste si koupiti pořádný nový kabát.«

Cvok se rozehříval, kolem rtů vyskočil mu trpký úsměšek, a tělo jeho vrtělo sebou nepokojně na sedadle.

»Však já s pomocí boží tu desítku vám také zaplatím.«

»Já vás neupomínám,« hájil se Ledecký. »Mně běželo jenom o to, bych k vašemu prospěchu ukázal vám na vaše chyby, proto že snad nikdo druhý vám tak

zjevně a upřímně jako já vlastní vaše zrcádko nepodrží. Jinak všechna česť, ja vás přes vaše chyby ctím a opravdově miluji. Pro jednu desítku! Vem ji šlak! Kdyby vám bylo zle, posloužil bych vám třeba druhou.«

Panna Regina v tom jako vítr do pokoje vrazila nesouc džbanek s pivem, slánku a talíř s máslem a nakrájeným chlebem.

»Slyšela jsem tu velebného pána ze Záluží rozprávěti,« vykládala prostírajíc ubrousek, »a myslila jsem si, že po cestě jest dobrá posilněná, a třeba to byl jen chlebíček se sklenicí piva.«

»Opravdu, pozoruji, že mám hlad,« dí Cvok.

»Rádi dáváme,« dodala Regina a odcházejíc do kuchyně mrštila opět okem po Ledeckém. Tento vyhledal si v koutě dýmku, nacpal si a zapálil. Dýmaje pokračoval: »Když už jsme jednou v litanii, musíme ji doříkati. Když našinec k vám přijde a chce si hůl do kouta postaviti, válejí se tam knihy; chce-li položiti klobouk na postel, jsou tam časopisy; chce-li si usednouti, jest na stolici halda knih a na stole jak by smet. Všudy jen kniha a kniha. K čemu ty zbytečnosti? Já odbírám, než se rok s rokem mine, kalendář a Blahověsta, a mám toho multum dost. K čemu vyhazujete peníze na světské knihy? Poněvadž jest vašich příjmů tak po tenku, musíte asi býti u knihkupce šlakovitě zakříděn.«

»Já mu platím brambory,« odvětil ledabylo Cvok.

»Že brambory?! To svět neviděl!«

»Já vám to vysvětlím,« vykládal Cvok. »Když jsem osmnáct let kaplanovav domohl se farky v Záluží, pomyslil jsem si: Teď jsi pěkně pánem svým, koupíš si potřebných knih a budeš moci ve své samotě vesnické jíti do kroku s duchem časovým. Kdykoliv jsem přišel do města, vybral jsem si v knihkupectví knihy, které se mi líbily.«

»A neplatil jich,« přejal mu řeč Ledecký.

»Počkejte. Pak mně knihkupec sám od sebe příhodné spisy po pořadníkovi posýlal. Já měl z nich radostí devadesát devět. Po té, v sobotu po novém roce, přišel mi účet na čtyřicet zlatých.«

»Pro Pána Boha! Kde jste se nabral peněz?«

»Měl jsem patnácte zlatých uspořeno. Kde vzíti ostatek? To mi dělalo v hlavě kolomuty. Tři neděle jsem přemýšlel. Musil jsem do města; s malinkou dušinkou vstupoval jsem do krámu knihkupeckého. Starý knihkupec se usmíval, domníval se, chudák, že mu nesu peníze. Konečně jsem ze sebe vypravil, že mám jen patnácte zlatých. On se pozastavil. V tom Bůh mi poslal pomoc. Panička knihkupcova přišla do krámu a chtěla na něm peníze na brambory, byl právě trh. Mně projela nebeská myšlénka mozkem. Nebesa! pomyslil jsem si, v bramborech ti kyne spása. I řekl jsem knihkupci, by na trhu bramborů nekupoval, že mám jich dosti doma, že mu je rád dám za knihy, laciněji, nežli jsou na trhu, s dovážkou až do domu. To je trefa, pravil knihkupec; u nás se jich mnoho spotřebuje. I budoucně můžeme se také za knihy brambory pořádati. Slovo s to! Plácli jsme si, a teď mi rostou na farním poli kromě bramborův i knihy.«

»Byl byste moudřeji jednal,« namítal po otcovsku Ledecký, »kdybyste brambory tak na trh vozil. Není nad hotové peníze! A pak, když už jsme tak v řeči, to vaše přílišné ležení ve knihách jest příčinou, že si děláte mezi duchovenstvem nedobré oko. Domnívají se o vás, že jste svobodomyslníkem. Prosím vás, jak jste se mohl o pouti radešínské tak zapomenouti a vynášeti do očí tolika pánům bratrům Voltaira do oblak? Já hrál vedle v bulku a argumentaci vaši jsem jen na půl uší slyšel, ale vikáře jste na sebe rozhněval a kdo ví, co by se bylo nestalo, kdybychom ho nebyli pře-

mluvili, že jste trochu přichmelen a že vaše srdce neví, co jazyk mluví.«

»Já byl střízliv jako džbánek vody,« hájil se farář Cvok. »A věru jsem Voltaira do oblak nevyzdvihoval. Já naopak tvrdil, že byl špinavý sobec, úkladník i podvodník, že v útocích svých byl náruživý, drzý a plný zášti a jízlivosti, že přemocný jeho vtip byl pouhý ledový úsměšek, ale přes všechen ten hnus a rmut lidský že byl veliký genius a že se od počátku až do konce svého mudrctví držel víry v osobního Boha a v osobní nesmrtelnosť duše. Když krátce před smrtí jeho Franklin jej v Paříži navštívil, položil pravici na hlavu jeho vnuka a pravil žehnaje: Bůh a svoboda. A baronu Holbachovi psal: Nevěřiti v Boha jest scestí rovněž tak, jako dívati se na hodiny a nevěřiti v hodináře!«

Vyklepav dýmku ozval se nyní Ledecký: »Načneme z jiného soudku. Prosím vás, co slyšíte o slečně Jenny z Labutína?«

»Jest posud v Praze při vrchnosti.«

»A nepsala vám nic? Vždyť bývala u vás tak často na besedě, až si toho lidé u vás i jinde na panství všímali.«

»Slečna Jenny jest duchaplné děvče, škoda, že chodí v sukních. Ona zná se dobře ve francouzské a jiných literaturách i rozumí na ženu velmi správně úkolu literatury. My se spolu výborně bavívali a ona říkávala, že v celém Labutíně není ani jednoho člověka, že jsou to samé loutky složené z dobrého tónu a bezbarevných frásí.«

»Ani baron Mundy?«

»Pravím, co říkávala.«

»A nepsala vám z Prahy?«

»Psala dvakráte na podzim a nic, co by stálo za řeč. Od nového roku nevím o ní ničeho.«

Ledecký upínal chvilku pronikavě zrak na Cvoka, pak pro sebe zabručel: »Poctiv jako dítě.«

V tom přiběhla do pokoje panna Regina všecka udýchána.

»Pospěšte, velebníčku,« zvolala; »už sedí zase na slívě při včelníku.«

Ledecký vyskočil, sňal brokovnici za almarou visící, prohlédl její kohoutek a běžel po zadu do zahrady. Regina a Cvok v patách za ním. V zahradě, za rohem farského stavení stanuli. Na vysoké slívě, při zdi před včelníkem, seděl krásný, modrozelený pták zvící havrana, probíraje se zobanem v náprsním peří. Farář Ledecký přiložil brokovnici k líci, vzal jej na mušku, rána houkla, a pták svalil se do trávy. Šťastný myslivec běžel přese všechno pro svou kořisť a přinášeje ji nazpět ukazoval ji vítězoslavně Cvokovi a Regině.

»Není-li to ptáček, že mu není k pohledání?« otazoval se Cvoka.

»Nebesa! Totě pták, jakého jsem jaktěživ neviděl!«

»A jak vzácný! K nám do Čech přilétá jednou za uherský měsíc a plachý jest jako všichni šlaci. A já jej přece dostal!«

»Jak mu říkají?«

»Je to vlha, merops apiaster,« chlubil se učeně Ledecký.

»A k čemu jste jej zabíjel,« vyčítal mu Cvok.

»Vy jste dětina, příteli. Za jedno jest pochutnáníčkem střeliti si po tak vzácném ptáčkovi, potom žere vlha ráda včely a dělala mi škodu; na konec, dám-li ji vycpati, stojí bratrovi za pětku.«

Slovíčko »pětka« trhlo Cvokem. Odcházeje za pannou Reginou a Ledeckým do fary přemítal: »Vida, jemu sedají pětky samy na slívy, a já se nemohu dobrati kuráže, bych mu řekl, aby mně pětku půjčil. Den se nachyluje, musím pomýšleti na navrátila a

s prázdnou nemohu do Záluží. Jak přijdeme do světnice, hned mu řeknu.«

Panna Regina se nechtěla z pokoje hýbati, i ona si prve slova »pětky« všimla. Na štěstí měl dnes Ledecký dobrou hodinu. Všecek rozradostněn, že zastřelil vlhu, po níž už delší čas pásl, pravil k hospodyni: »Reginko, pro čerstvý džbánek! Na počesť zdařeného lovu!«

Když Regina odcházela do kuchyně, přihrnul se dveřmi ze síně do pokoje odrostlý chlapec všecek upachtěn a vyjeven.

Cvok se ulekl, jakoby do něho střelil. Hoch byl ze Záluží.

»Jdeš za mnou, Kozmánku?« otázal se poslíka.

Hoch popadal chvíli ducha a vyřizoval: »Jdu. Panna Naninka vzkazuje, by velebný pán honem běžel domů, že se stalo něco hrozně zvláštního.«

»Na faře?«

»Na faře.«

»Nebesa! Snad je v ohni?«

»Není, ale stalo prý se něco hrozně zvláštního.«

Cvok vzal hůl a klobouk a loučil se s Ledeckým. Teprve když dvéře za sebou zavřel, vzpomněl si, že jde bez pětky. Vrátil se k Ledeckému a pravil skroušeně: »Snažně vás prosím, pane bratře, půjčte mně pětku... Nemám ani groše v celém stavení, a teď se ke všemu doma nějaké neštěstí strhlo.«

Suchdolský mlčky mu půjčil, oč žádal; Cvok mu vroucně potiskl ruku a uháněl z fary.

»Pomalu,« volal za ním Ledecký; »mějte rozum a pomyslete, že o půl hodiny později přijíti lépe jest, než půl léta bráti za kliku u lékárny.«

Ale Cvok už ho neslyšel. Zvědavosť, strach, úzkosť, co jej doma očekává, namydlily mu paty, a přes to, že měl pětku v kapse, minul sv. Jana bez jedinkého vděčného pohledu.

III.

Jako někdy krasavice, majíc se ubírati na lůžko, přiodívá se před zrcadlem v nejpěknější skvosty své: tak strojila se dnes venku příroda k večernímu poklidu. Slunce, sjíždějíc slavně s blankytu k obzoru, rozzářilo se nádherným zlatojasem. Okna kostela znímala se plamenem, a zeleň stromoví se nahoře do zlatova přibarvovala. Rákosí na panském rybníce, asi čtvrť hodiny na západ od Suchdola vzdáleném, zdálo se, jakoby v samém tekutém zlatě se koupalo, a šero nevýslovně jemné rozlévalo se po polích a lukách.

Ač bázeň a zlá předtucha jej poháněly ku předu, přece se přítel Cvok ob chvíli na vteřinu zastavil, aby občerstvil duši pohledem na večerní vnady přírody. Ušlý Kozmánek, ač přidával do kroku, byl hodný kus za ním. Přešed potok a vyšed na stráň, zastavil se Cvok delší chvíli. Měl bystrý zrak a stranou k Záluží neviděl ani památky po nějaké záři z ohně. Tíseň se mu napolo se srdce svalila, ale za to, čím více se blížil k Záluží, tím více týrala jej trapná nejistota, co hrozně zvláštního se doma za jeho vzdálenosti přihodilo. A kdyby si byl tu dobrou hlavu umyslil, na něco podstatného a pravdě podobného nemohl uhoditi. Již leželo před ním Záluží, tiché a pokojné jak selský občan za časův Metternichových; již u večerní mlze rozeznával nepříliš ladné obrysy chudého kostelíka, hřbitovního kříže a farky své. Nikde nepozoroval ruchu jen poněkud zvláštního, ani nějakého podezřelého zvuku, mimo všední blekot krav tu i tam se ozývající.

Co se stalo na faře?

Cvok došel až k laťovým dvířkám a vzav za kliku chvilku stanul. Pak kráčel odhodlaně po několika stupních k stavení, vešel do síně a v levo do čeledníka. Tam bylo již napolo tma, a po prostorné světnici cho-

dila starým svým hlasem temně prozpěvujíc panna Naninka, chovajíc v náručí nějaký obdélný, patrně bílý předmět. V tom se jí ozval v náručí dětský pláč.

Opravdivý dětský pláč. Cvokovi se dělala kola před očima.

»Dobře, že jdete, velebný pane,« oslovila jej polonahlas panna Naninka. »Já toho červíčka už nikterak nemohu spokojiti. Křičí chudinka hladem. Musím mu trochu mlíčka ohřáti. Tu máte, pochovejte jej zatím. Dělejte mu vš vš, a třeba mu trochu zpívejte. Jsem tu co nevidět. Tuze s ním neházejte, to není dobře.«

Za řeči strčila mu do náručí nemluvně a odskočila do síně.

Přítel Cvok, všecek zmámen, přistoupil s dítětem k oknu a dělal všecko, jak jej panna Naninka poučila, ale dítě se dalo do křiku, jakoby je na vidličku bral. Pan farář je konejšil, až se všecek spotil, ale pro samý křik nemohl si hejno myšlének, na různo se křižujících, nikterak ve hlavě srovnati. Konečně dítě se poutišilo, a myšlénky Cvokovy vracely se domů. První z nich byly krátké a obsahovaly se ve zvolání: »Nebesa, toť nadělení pro mne! Kdyby mne tak někdo vymaloval, jak konejším dítě, byla by to za groš podívaná!«

Další osnovu přetrhla mu Naninka vstupující právě do čeledníka. V pravici držela kahanec, v levici rendlíček s mlékem a mezi bezzubými rty kávovou lžičku. Jak si dvéře otevřela, Bůh milý ví. Přinesené předměty postavila na stůl, shodila několik knih s nejbližší stolice, vyhledala někde v koutě podnožku a upravivši si takto pohodlné sedadlo vzala mlčky farářovi dítě a usedla s ním ke stolu, by je nakrmila. Cvok se postavil k ní s kloboukem na hlavě, na nějž posud nevzpomněl, a založiv ruce díval se zvědavě na ten její znamenitý výkon.

Dítě mělo hlad a bralo mléko dobře se lžičky, nic se nekuckajíc.

»Jaký je to hladový kluk!« rozhovořovala se Naninka.

»Ale vy umíte také nějak krmiti,« prohodil Cvok usmívaje se.

»To by bylo! Však to není ponejprv...«

Panna Naninka se zamlčela a lehce zapálila. Dobromyslný Cvok si toho nepovšimnul a díval se radostně, jak nemluvněti chutná.

»Už má dost,« začínala znova Naninka. »Teď bude spinkat.«

Po té jala se potichu nějakou ukolébavku prozpěvovati. Farář stál pořád na svém místě, jakoby byl k němu přiklížen. Oka s děcka nespustil. Po chvíli zašeptal: »Spí?«

»Spí.«

»Ale tak mně přece řekněte, jak jste k tomu dítěti přišla?«

»Jak jsem k němu přišla?«

»Ano, jak se nám sem do fary dostalo?«

»Inu jak jinak — řízením božím.«

»Ale co tu s ním? My dva jsme tu dost bledé živi, neřku-li ještě —«

»Když nám Pánbůh svěřil nesmrtelnou dušičku k opatrování, nebudeme snad nejdříve mudrovati, co s ní počneme.«

Cvokovi se zvedaly slzy k očím. Poklepal Nanince na kostnaté rameno a pravil srdečně: »Na mou duchu, vaše slovo jest jako růžička. Starosti foukneme do větru jako kotouče z dýmky! Já bych rád každý den o něco méně jedl, jen aby to dítě se dobře najedlo a takhle krásně spalo. Vidíte, jak s ním krásník pohrává, ono se jako usmívá a někdy očko pootevře.«

»To s ním rozmlouvá anděl strážný, a očkem vidí poklad, jen že to nikomu nemůže pověděti,« vykládala Naninka.

»Jaká to poesie!« zvolal Cvok mna si radostí ruce. »Ale teď je čas, abych vám pověděla, jak jsme k tomu opuštěňátku přišli.«

Farář odložil klobouk a kabát, oblékl se v domácí starý župan a posadiv se ke stolu poslouchal očima, ušima.

»Když jsem po obědě všecko uklidila,« vypravovala panna Naninka nehrubě plynně, »vyšla jsem si na hřbitov a usedla jsem na kámen při kostele, víte tam pod bezovým keřem, kde bych ráda jednou pod drnem odpočívala věčný sen. Sluníčko jarní tak krásně zatápělo do mých starých kostí, že jsem na růženec zapomněla Dlouho-li jsem tam seděla, nevím sama. Však v jarním sluníčku uchází chvíle! Pak jsem se podívala domů po slepicích. Ach! teď se pamatuji: zde na hodinách bily právě čtyři. Jdu do kuchyně, otvírám okno a dávám podušky na ně, by se mi provětraly, tu jako bych ze zahrady děcké mrnění zaslechla. Zprvu jsem nic na to nedala, ale když se opakovalo rychleji po sobě, myslila jsem si: Podíváš se do zahrádky, kdo tam přišel s dítětem. Ale tam jsem si div oči nevyhleděla a kde nic, tu nic. Tu v koutě, kus pod mým oknem, pod lískou, zaplakalo dítě. Pro hořké utrpení, pomýšlím, odkud se tu vzalo dítě! Kde pak by mně bylo napadlo, aby nám někdo do zahrádky podložil cizí nemluvně! Co Záluží Zálužím stojí, něco podobného se nezběhlo. Povídaček jsem se sice o tom dosti naslýchala, ale z těch nejde člověku víra! A pak fara na polovic svaté místo! Šla jsem po pláči, a tu máš: pod lískou leželo děcko, pěkně v bílé peřince zaobalené. Může mu tak býti osm neděl. Pod hlavičkou mělo za podušku paklík v černém plátně, pěkně zašitý a zapečetěný červeným voskem. Co si počíti? Nejdříve mně připadlo, dítě nechati dítětem a běžeti k starostovi, jakožto k úřední osobě a přivésti jej do zahrádky. Ale svět je zlý a sedláci nepřijdou

hned po andělích: proto jsem se rozhodla dítě vzíti do fary a poslati pro vás, abyste honem přišel domů, a s vámi se dříve o všem moudře poraditi. Dítě se v mém náručí utišilo a usnulo v mé posteli, kde jsem mu pěkně měkce ustlala. Černý paklík jsem uzavřela do svého kufru. Takové věci jest nejlépe míti pod klíčem.«

»Dobře jste učinila,« pochválil ji farář. »A neohlédla jste se okolo fary, nebylo-li by někde cizího člověka viděti?«

»Neohlédla, bála jsem se dítě nechati o samotě. Což kdyby bylo chudinka umíralo?«

»Pravda.«

»Za hodnou chvíli vyšla jsem před faru. Kozmánkův Františk šel mimo. Poslala jsem ho za vámi do Suchdola. Zatím jsem jen něco mlíčka dítěti dala, když se zbudilo. To je všecko, co vím.«

Farář klepal prsty na knihu před ním ležící a slabě pohvizdoval. Tak činíval, kdykoliv něco vážného na mysli přemítal. Panna Naninka po chvíli prohodila: »Dítě se nepokojí, musím je převinouti; ale do čeho? Dejte ty knihy se stolu a rozsvěťte lampu, abychom si dobře na to boží nadělení posvítili. Snad nalezneme něco, co bude dobře pro budoucnosť věděti. Vy máte dobrý zrak; každé niti musím si všimnouti.«

Přítel Cvok tak učinil a z opatrnosti ještě zastřel okna záslonkami, ač nebylo toho potřebí, neboť fara stála kousek ode vsi, o samotě, na vyvýšenějším místě, a pod oběma okny byla zahrádka plotem ohrazená.

Naninka položila nalezence na stůl a zkušenou rukou jej rozvíjejíc s přetržkami promlouvala: »Jest to panské dítě. Myslila jsem si to hned! Z bídy je matka neodložila. To je prádlo jako kment. Ah! podívejte, jak jsem to uhodla: kluk jako Rus! Nu, nu, teď si

házej rukama nohama. Protáhni se, tak pěkně; rovný jest jako svíčka. V prádle není pranic, ani cedulíčky. Počkejte, tuto na prsíčkách má něco na šňůrce. Je to zlatý tantýsek. Na líci jest Panna Maria. Co na rubu stojí, nevidím dobře.«

»Monogram: Maria.«

»Teď víme zase, co jsme věděli! Snad je něco zašito v peřince.« Naninka omakávala mozolovitou rukou svou peřinku na všech místech. »Nic v ní není! Samé peří,« podotkla.

»Vždyť máme ještě paklík!« připomenul Cvok.

»Skočím pro něj. Postůjte, velebný pane, u chlapce, by nám nespadl se stolu. Ale musíme jej něčím přikryti.«

Farář svlékl župan a přikryl jím hošíka, jenž k němu bystře prohlédl. Měl černé oči a hrabal se pod županem rukama nohama.

Naninka přinesla zatím paklík. Nebyl objemný, ale dosti těžký. Farář šel s ním pod lampu a prohlížel jej co nejbystřeji, zvláště pečeť. Zima a horko jej střídavě rozrážely. Pečeť byla otiskem damského prstenu s latinskými písmeny: J. K.

Ruce se farářovi třásly, čelo mu vlhlo, dech se úžil. Naninka nespouštěla se Cvoka očí a planula zvědavostí. Když jí farář paklík dlouho neotvíral, prohodila: »Chcete nůžky?«

Cvok vyňal z vesty perořízek a páral šev pevně sešitý. Když jej rozpáral, rozložil obal z nového černého voskovaného plátna. Obsah paklíku byl zavinut v kus prádla z bílého jemného plátna. Cvok jej vybalil. Hned navrchu leželo veliké, touž pečetí zapečetěné psaní.

Cvok přečetl jeho nápis, sklesl malomocně na nejbližší stolici a svěsil hlavu i ruce. Panna Naninka ani nedutala.

IV.

Záluží náleželo patronátem do Labutína, dvě hodiny vzdáleného, a bylo nejhorší farou rozsáhlého toho panství. Na Labutíně seděli od dob povstání českého šlechtici Počerničtí z Počernic, zažívajíce tam dnův dobrých i zlých, jak právě časy šly. Rod ten nevynikal ničím, leda že dobře hospodařil, že potomkův míval obyčejně poskrovnu a že, jak poddaní je pomlouvali, milostpánové chodívali v sukních a milostmanželky že vykračovaly si v nohavicích. To platilo výtečnou měrou o posledním majetníku Labutína, o nebožtíku baronovi Edmundovi Kristianovi. Ostavil sice po sobě schopného nástupce v synu Edmundovi, jemuž za časů faráře Cvoka bylo již přes dvacet šest let, ale vladařkou a paní neobmezenou na Labutíně byla jeho paní máti: Saloména Milada baronka Počernická z Počernic na Labutíně. Stará baronka Saloména byla povahou. V péře byla zběhlá jako muž a u věcech obecného života byla protřelejší, zkušenější a ráznější než deset mužův. O srdce své a jiných lidí se takto nestarala, neměla k tomu kdy a nebyla zkrátka z měkkého těsta. V záležitostech peněžních a hospodářských byla ostrá jako břitva: ten správce se nenarodil, který by ji byl o měřici žita ošidil, a povedlo-li se mu to jednou, po druhé jistě k tomu již neměl příhodné chvíle, poněvadž nebyl již v úřadě. Od bílého rána do tmavého večera byla baronka Saloména na nohou; nebylo hřebíku v panském plotě, jehož by si byla nevšimla. Proto také panství sedělo v plnu a hojnu, o dluzích nevědělo, a baronesa Sály, druhé dítě barončino, měla již dávno krásné tisíce v jistých papírech uloženy, než pomýšleti se mohlo na její vdavky.

Vedle toho držela baronka Saloména na přísný mrav, byla na pohled velmi nábožna a konala někdy

dobré skutky, ale vždy okázale a veřejně, a ráda se dala za ně velebiti. Všecky ty rysy její povahy ovládala posléze zcela bezohledná šlechtická pýcha. S měšťanským člověkem, jakékoliv cti a důstojnosti, mluvívala tak blahosklonně, že neodcházel od ní bez úsměšku a odporu.

Leč proti temnějším stránkám stály v povaze barončině i světlé: po žensku ješitna nikdy nebyla, a slovo její stálo nevývratně jako Sněžka. Raději palec by si byla dala utíti, než aby o píď od slova byla ustoupila.

Všecka domácnost na zámku labutínském byla jen otiskem povahy barončiny. Nikde a v ničem zlatá prostota, upřímnost a bezstarostnost, všudy a u všem strojenost, pokrytost, konvenience. Baron Edmund, či jak mu po velitelce vůbec říkáno, baron Mundy, první osoba po matce v domě, ač nebyl prázden sebevědomí, bál se matky jak ohně, rovněž tak jako baronesa Saloména, čili Saly, právě v pannu dospívající, a jako vyšší i nižší služebnictvo, jež ostatně již se stránky hospodářské co do hlav nebylo četno. Baron Mundy byl takto veselý člověk a nedíval se do života sklíčkem puntičkářským, ale před matkou neb v jejím okruhu stahoval se sloupec jeho vroucné, mladické svobodomyslnosti pod nulu. Ale za to rozvazoval, když se dostal z dostřelu matčina oka. A nebylo to zřídka. Správa rozsáhlého statku dala matce tolik práce, že pozapomínala spravovati děti. Ostatně soudila na určito, že jim dala takové vychování, z něhož k nějaké nevázanosti ani vymknouti se nelze. Baronesa Sály byla více dcerou matky své. Ale poněvadž matku svou po dětinsku nemilovala a vůbec přirozeně vyvíjeti se nemohla, nedospívala taktéž v pěkný samostatný charakter. Při tom tužby a žádosti panenského jejího srdce unášely ji přirozeným zákonem ze zámku labutínského v nivy růžových snův a nadějí.

Když francouzská vychovatelka vychování její pod dozorem a řízením matky ukončila, šlo paní baronce o to, by jí opatřila společnici, jež by jí zároveň i panskou byla. Pátrala a dotazovala se tu i tam, ale dvojí ten úřad v jedné osobnosti náležitě sloučený nalézti, bylo věcí choulostivou. Ta měšťanská služebná chudina, jež hledala v panském domě chleba, vzdělávala se sice na obstojné společnice, nebo hodila se na obstojné panské; měla hlavu třeba napěchovanou vědomostmi literními a společenskými, neb uměla dostatečně pěkně šíti, žehliti, jemné dámské prádlo práti i vkusné účesy dělati; ale oboje najednou za slušnou jen mzdu konati se jí nechtělo. Konečně se vyskytla ženština, jíž snad bude lze na zkoušku přijati. Ovšem, nehodí-li se, bude škoda náhrady za cestu sem i tam, ale tomu není lze se vyhnouti.

Paní baronka dala si všecky papíry žadatelky předložiti a zkoumala je policejně důkladně jeden celý večer. Žadatelka jmenovala se Jenny Kučerová a byla dcerou státního berního, jenž byl vdovcem a kromě ní měl ještě pět nezaopatřených dětí a žádného skoro vlastního jmění. —

»Jest z nuzné existence a mohla by dobrotu dělati,« podotkla sama k sobě baronka.

Jenny Kučerové bylo před týdnem dvacet a jeden rok. Školské vychování její dle vysvědčení bylo pravidelné a dokonalé, ze ženských ručních prací měla známku výbornou a osvědčila se praxí v nich. Hraje na piano a zpívá, umí plynně francouzsky a byla vyšedši z ústavu po tři léta vychovatelkou a učitelkou u tří menších dětí u pražského kupce J. S. B. Nováka v nepřetržité službě a konala svou povinnosť ke spokojenosti svého chlebodárce za 20 zlatých měsíčně a všecko zaopatření. Novoroční dárek byl roven měsíčnímu platu a k svátku svému dostávala na vlněné šaty.

Jiných mimořádných příjmů neměla. Jest mravů bezúhonných, příjemného zevnějšku, přívětivá v obcování a konversaci, povah živých ale nikoli vzdorných; není prostořeka, strojivá a zamilovaná, ale umí si někdy hlavu postaviti. K nižšímu služebnictvu chovala se povždy důstojně, k panstvu nikdy familiárně. Zvláštní příznak: jest horlivá milovnice vážnější lektury.

Z celé konduity nebyly dvě věci baronce Saloméně při Jenny Kučerové po mysli a chuti: jednak že umí si někdy hlavu svou postaviti, jednak že jest asi filosofkou. První pokládala při měšťanském služebném člověku za nesmírně nemístnou, nevčasnou, ano hloupou, a proti ženským mudrlantům měla odjakživa nechuť. Také se jí zdála Jenny Kučerová poněkud mladou na společnici, a »příjemný zevnějšek« její také jí poněkud překážel. Baronka jakož i baronesa Sály nebyly sličny, a proto stará baronka sličných lidí nerada kolem sebe viděla. A konečně musila i vzhledem k baronovi Mun dymu býti opatrnou; neboť taková nešťastná chudina se sličnou larvičkou dovede někdy lstně a ze sobectví mladé šlechtické hlavy poplésti, a jsou příklady, že z takových pletek vznikají ve šlechtických domech šeredné mrzutosti, a pozor jest dobré koření: kdo hlídá, uhlídá se.

Leč na konec, když vše kolkolem vzala, nebylo na jiném než o Jenny Kučerovou do Prahy psáti; neboť baronesa Sály již pro dobrý tón nemohla býti déle bez společnice. Třetího dne po té odešlo psaní z Labutína, a ve třech dnech opět došla příznivá odpověď. Za týmiž výminkami jako u J. S. B. Nováka přijímala Jenny Kučerová místo společnice a panské u baronesy Salomény Počernické z Počernic na Labutíně. Večer téhož dne ohlásila tu událosť stará baronka oficielně při stole, při čemž neopomenula připojiti, že osoba ta přijde zatím na měsíc na zkušenou.

Baronesa Sály nalíčila radostnou tvář a děkovala dvorně milostmatince za ustavičnou péči, kterou o ni má, baron Mundy si však poněkud nedvorně zívl, poněvadž pozoroval, že ostříží zrak matčin na něm tkví, aby vyzvěděl, jak dojímá ho zpráva o nové společnici.

To bylo v pátek. V neděli, k poledni, přivezl tělesný lokaj barončin, starý a potměšilý Ferdinand, Jenny Kučerovou na Labutín.

Po chvíli vstoupil do pracovny barončiny, by o jízdě podal zprávy. Baronka Saloména seděla u psacího stolu, vyslechla jej mlčky a prohodila: »Co jste mluvili spolu na cestě?«

»Ani slovíčka, milosti,« kanula, sladká jako syrup, z úst Ferdinandových odpověď. »Dovolil bych si pomysliti, že slečna společnice je trochu hrdopyšna.«

»Dobře,« odvětila baronka. »Asi za dvacet minut, až si slečna poněkud oddechne, může předstoupiti.«

Po té zabrala se baronka do nějakého mlékařského účtu z jednoho dvora. Lopotila se s ním hodnou chvíli, přemítajíc, jak by o několik zlatých měsíčně více dalo se na odběrateli vynutiti.

»Slečna společnice,« zazněl u portiery Ferdinandův hlas.

Baronka pokynula rukou. Do salonu vstoupila drobným, ale zcela jistým krokem Jenny Kučerová.

V.

Lhostejně dívaly se oči barončiny na Jenny; ale hladinou mysli její zahýbalo překvapení. To nebyl »příjemný zevnějšek!« Vždyť příjemný zevnějšek v konduitě služebného jest, jakoby řekl: »není právě oškliva«, nebo: »není na ní nic«, a slečna společnice byla zjev velmi slušný, ano půvabný, do jisté míry třeba spanilý.

Postavy byla drobné, ale oku lahodné, oči jako trnky, ústa, jak by je Manes nakreslil, přistřižené vlasy havraní a kadeřavé, ručky a nožky aristokraticky malé. Oděna byla ve tmavozelené šaty, jednoduché ale vkusné.

Představila se zcela slušně a prosila zcela přiměřeně, by milostivá baronka ji ráčila do vzácné přízně své sevříti, neboť to že při povolání, jež právě u tak vznešené rodiny nastupuje, jest první a hlavní její prosbou a žádostí.

Baronka přichýlila divadelně hlavu, poslouchala ji blahosklonně a i když domluvila, hodnou chvilku nepromluvila. Pak s ní vyměnila několik frásí a nechala ji drahnou chvíli státi při dveřích, než jí dovolila si usednouti. A tu ještě ohradila se tím, že asi slečna po namáhavé cestě bude unavena.

Slečna Jenny si sedla zcela podle pravidla jako dvorní dáma před královnou, což baronka libě nesla. Po té rozvíjela vladařka labutínská klubko hovoru svého zvolna, chladně a určitě, opřádajíc posluchačku nití nekonečně poučlivou. Pověděla jí paragraf za paragrafem, čeho od ní žádá a jak si musí počínati, ač chce-li si dobyti její spokojenosti, jakož čeho se musí vystříhati, má-li pobyt její v zámku labutínském býti trvalý a obéma stranám prospěšný a příjemný. Podávajíc jí obraz rodiny a domácnosti své, zastavila se na delší chvíli při baronu Mundym.

»Ač vím z vaší konduity, slečno, že jste ryzích mravův a z dobré měšťanské rodiny — a jinak bych vás zajisté za společnici k dceři své nepovolala, — přece bude dobře, když vás hned této chvíle upozorním, že někdy v šlechtických domech mezi odvislým ženským pohlavím a mužskými členy rodiny z mladické nezkušenosti zaplétají se nedovolené poměry srdce. Že valnou většinou vedou k záhubě, aspoň slabší strany,

jest jasno jako bílý den. I stínu něčeho podobného se varujte.«

Ubohá Jenny byla jako na řeřavém uhlí a hlava jí šla z výkladů barončiných kolem. Zdálo se jí, že baronka čeká na nějakou odpověď, ale hrdlo se jí jaksi zadrhlo.

Po hodné pomlčce pokračovala baronka: »Beru mlčení vaše za důstojnou odpověď, a to ve prospěch váš. Nyní vám představím baronesu a barona.«

Zazvonila a dala Ferdinandovi potřebný rozkaz. Za minutu vstoupili druhými dveřmi mladý baron s baronesou. Po představení podala tato slečně Jenny ruku; baron se chladně uklonil. Sály pak prosila matku, by směla si na chvíli slečnu do své komnaty odvésti. Dostala svolení, a dívky odešly.

»Mám na mysli některé pozměny v hospodářství,« pravila baronka k synovi. »Buď tak laskav a sedni si, Mundy, abychom je společně probrali a se uradili.«

Baron si přitáhl křeslo k psacímu stolku, usedl a lhostejně poslouchal, co mu matka podávala v úvahu. —

První zkušebný měsíc a celý první rok minul slečně Jenny na zámku labutínském dosti hladce. Ač za ten čas mnohých drobných mrzutostí zakusila, ač leckterou nezáživnou a hořkou pilulku spolknouti musila, byla přece zhruba se stavem svým spokojena. Živobytí v Praze u Nováků bylo sice příjemnější, poněvadž srdečnější a rozmanitější, ale práce na Labutíně bylo méně a byla mnohem snadnější a plat stejný. Šlechtická noblesa, ducha i srdce prázdná odměřenosť, uhlazená formálnosť v každičkém výkonu byla ovšem poetickým ňadrům slečniným tísnivou šněrovačkou, leč rozumná dívka jsouc si svého odvislého postavení vědoma, vpravovala se do nich dobromyslně a nalézala posléze v nich i jistou zálibu. Za půl léta vycvičila se tak v konversaci a v obcování, že kdyby se byla směla

strojiti jako baronesa, i šlechtic dobrého zrna by nebyl poznal, že jest rodu měšťanského. Z té stránky byla s ní i stará baronka spokojena, ač ani k ní ani k někomu jinému se o tom neprojevila. Baronese uměla slečna Jenny celkem dobře vyhověti. Sály nebyla právě z chytrých a dala se dosti laciným způsobem baviti, a umělosť, vkus a pilnosť Jennina v ženských ručních pracích byly strojivé šlechtičně velmi vhod. Zřejmé srdečnosti ke své společnosti nikdy neukázala, ale byla k ní přívětiva i laskava do jisté, předepsané míry, a přišly-li na ni vrtochy, ač někdy slečny neušetřila, přece ráda se spokojovala, vidouc, že Jenny je povolnou myslí přijímá a jemnou rukou odráží. Takto obdržela bystrá a opatrná společnice vrch nad svou svěřenkou a paní, a neviditelně ji ovládala.

Se starou baronkou hladce vycházeti byla krušnější práce. Vědouc, že strážnými jejími duchy zevšad obstavena jest, řídila slečna Jenny plachty své lodice podle větrů, z pracovny všemocné vladařky vanoucích. Na oko holubicí, byla v nitru svém hadem povždy bdělým i nenarážela na úskalí. Nebyla to situace příjemná, ale byla okolnostem přiměřena, byla mladé dívce dobrou školou pro život. Učíc se každé slovo dvakrát odvažovati nežli jednou je prodala, chodila Jenny se učit do školy životní moudrosti. Nejtrapnější bývaly jí návštěvy u staré baronky prvního dne každého měsíce. Přinášejíc baronce písemnou kvitanci z dvaceti zlatých služného, odnášela od ní v srdci povždy několik trnův podřízené své existence. Leč musíš-li, i ostré trny strávíš.

Poměr k baronovi Edmundovi byl první rok zcela pravidelný. Jenny i baron všímali sebe potud, pokud sebe všímati musili, ač bystrozraku Jennině neucházelo, že za chvil nestřežených baron nutí se poněkud do míry v domě předepsané a obvyklé. Věc ta rozvlňo-

vala mysl Jenninu k přemýšlení o baronovi. Že žije nepřirozeně pod nátlakem matky své, že mladý, statečný a svéprávný muž pod nátlakem tím trpí, bylo slečně Jenny kromě všeliké pochybnosti. Že se z jařma toho vlastní silou nevymaňuje, to měla za dědičnou chybu mužských potomkův rodu Počernického. A protivilo se jí to. Mladého, zdravého, postavením svým nikoliv nepatrného muže myslil si statný její dívčí duch zcela jinak. A přece nemohla na barona Mundyho hněvy míti; spíše bylo jí ho líto.

Nemohlo ani jinak býti, nežli že za rok o členech rodu Počernického slyšela mnoho klepův i pravdy. Ale o baronovi Mundym nesnášela pověsť žádného smetí. Nejen pod přísným okem matčiným, i mimo ně choval se baron ušlechtile a mravně, ano co do mravnosti zdál se Mundy mezi mladými, neodvislými šlechtici býti bílou kavkou. Ovšem nebyl všechen jeho život mapou na stole k nahlédnutí rozloženou, ale služebnictvu i podřízenému úřednictvu neproletí druhdy ani komár, jen když vrhne stín na budoucího pána. A ani komářího stínu co do zacházení s krásnou pletí Jenny při baronu Mundym neshledávala.

Jenny barona ctila. Pro matku jeho jej litovala. Že na jevišti jejího myšlení, zvláště za tichých chvil večerního odpočinku mladý baron ani z repertoiru nevyšel, jest tak přirozeno jako v máji květ.

Mimo zámek přišla jen do domů panských úředníkův. Z paniček hned od první návštěvy nejvíce ji zajímala manželka zámeckého lékaře. Byla jen o několik let starší nežli ona, měla slušné vzdělání a povahy byla prostolíbezné. K tomu byla povídavá, ale nikoliv klevetná, čímž právě ostatní paničky slečnu společnici od sebe odrážely. Doktor sám mnoho řečí nenadělal, ale když ho dobrá napadla, nebyl bez řízného vtipu. U doktorů seznámila se slečna Jenny s farářem ze Záluží,

či jak mu v žertu přezdíváno, s Nebesy. Podle jména znala jej již ze zámku, kdež někdy hovor o něj zavadil. Tam pokládali jej za zcela všedního vesnického faráře, jenž jenom tím od druhů svých se liší, že miluje i knihy, které nenáležejí právě v obor svatého bohosloví, jenž prý i francštinu na obstojno láme a jemuž vůbec říkají Nebesa. I proč mu tak říkají, věděla již slečna Jenny ze zámku.

»Máť zvykem,« vysvětloval jednou baron Mundy dámám v jídelně, »že kdykoliv mu něco zvláštní radosť způsobí nebo jej překvapí, srdečně provolávati: ‚Nebesa!‘ Ale pojme-li jej hněv, neužívá toho pořekadla nikdy.« A nalíčiv komický posuněk napodoboval přítele Cvoka: »Nebesa! totě polívčička! Nebesa! toté omáčka! Nebesa! totě kapoun, totě kapr, totě pivko, totě vínko!«

Všichni se rozesmáli, jen stará baronka seděla vážně jako sama Polyhymnia a pronesla velice důstojně: »Tuctoví lidé mívají vždycky nějaké pořekadlo na jazyku, by zakryli jím lenivosť a prázdnotu mozku, jako sedláci, jsouce líni, aby sami přemýšleli, příslovími házejí.«

Slečně Jenny připadla při tom frásovitosť panstva, ale slušně mlčela.

U doktorů slyšela o Nebesích mnohem více. A věru, přítel Cvok objevil se před ní na zcela jiném podstavci a ve zcela jiném osvětlení, tak že se v ní nejen čilá pozornosť, nýbrž i upřímná sympathie k jeho osobnosti vzbudila.

»Farář Cvok jest hoden úcty,« pravila jednou za nevlídného podzimního odpoledne paní doktorová k zámecké společnici. »Můj muž sám říkává, že sedí v Záluží jako fialka na rumišti, a muž můj chválí jen za přestupných let a k tomu ještě jen na polovic úst.«

»Prosím vás, vypravujte mi o něm,« vybízela slečna Jenny. Dámy si usedly na stupni u výklenku okna proti sobě, a paní doktorová háčkujíc spustila na celý splav.

VI.

»Farář Cvok kaplanoval na panství celých osmnácte let, nežli se domodlil farky v Záluží. Nedostalo se mu cti zalíbiti se paní baronce, poněvadž jest si vědom mužné důstojnosti své a třeba stál čelem v čelo s milostivou vrchností. Proto jej také dvakrát vznešená paní patronka zúmysla přeskočila, když šlo o to, obsaditi dvě výnosné fary, jež mu podle práva a zásluh náležely. Kam by se také nedělo! Když si asi před deseti lety faru radešínskou na zámku vyšlapoval, dovolil si odcházeje paní baronce ruku podati. Pomyslete, jaká to drzost. Fara mu šťastně uletěla, chudák schlípl uši ve své kaplance.«

»Já jej vidím před sebou,« podotkla Jenny.

»Když běželo o Suchdol, opakovala se stará s novou, ač Nebesa byla tenkrát opatrnější. Šel dříve nežli na zámek k radešínskému faráři, aby s ním se poradil, jak má u baronky se ucházeti, by mu opět neselhalo. Ten mu dal hromádku dobrých pokynův: aby se dal pěkně ostříhati a oholiti, by navlékl bílé rukavičky, na šatech aby neměl ani prášku a klobouk aby neodkládal. Také prý by nebylo na škodu, by si trochu kabát kolínskou vodičkou napustil, že prý žadatel i nos milostivé vrchnosti musí míti na zření. Také aby teprve až po druhé jej baronka vyzve, si sedl a nota bene, by ruky jí nepodával, ale když mu bude svou nastrkovati, by ji políbil. ‚Jsem muž a kněz,‘ durdil se Cvok; ‚ještě té nespravedlivé pávici ruku líbati!‘ — ‚Inu, mysliti není činit, pane bratře,‘ končil radešínský úradu; ‚kdybyste se jenom písmenkem zmínil, že už jednou jste měl právo na faru, bude smrti naší amen.‘ — Jednoho krásného poledne šla Nebesa k audienci a když vstoupila do pracovny barončiny, šla od nich vůně, že paní ba-

ronka div nekýchala. K tomu třeba věděti, že baronka voňavek vystáti nemůže. Ubohý Cvok byl odpraven, než otevřel ústa k oraci, perně naučené. K tomu, když baronka prosebníka si prohlížela, zpozorovala: 1. že na levé botě má příštipek; 2. že rukavice jeho jsou špatně vyprány, a že na ukazovateli pravé ruky jest díra; 3. že pod rukávem pravé ruky vylézá mu sice čistá vypraná, ale roztřepaná manžeta, a vrch všeho: 4. že podpatek při pravé botě jest hezky sešlapán. To dodalo. A kdyby byl Cvok světější nežli svatý Antonín: pro Suchdol se nehodil a nehodil; dostal jej Ledecký.«

»A přece prý se s Ledeckým rádi mají, a Nebesa prý do Suchdola častěji chodívají,« připomenula slečna Jenny.

»To máte tu nebeskou náturu,« dokládala paní doktorová; »on se nemůže na nikoho hněvati a nikdy zlé zlým nevzpomíná. Jednou tu, zrovna u tohoto stolu, pravil: Když mně někdo ublíží, jest to buď zúmysla nebo bez úmysla. Bylo-li to z úmysla, jest to jeho slabostí, a jako muži a křesťanu mi slušno, bych nad slabostí druhého zamhouřil třeba obě oči; pakli bez úmysla mně ublížil a já se naň hněval, bylo by to tolik jako láti větru, že mi srazil klobouk.«

»Toť neobyčejný člověk!« divila se Jenny.

»Ostatně Ledecký je z míry dobrý muž,« pokračovala paní doktorová. »Jeho zásadou jest ovšem: nejprv Sobek, potom Tobek, ale jinak každý s ním dobře vychází. A pro vtip nechodí také na jarmark.«

»A jak se dostala Nebesa do Záluží?« vyzvídala Jenny.

»Prosím vás, pro Záluží si nikdo netrhal boty do Labutína. Sama milostivá paní baronka kalkulovala: Pro Záluží jest Cvok dobrý dost. A před třemi lety, o sv. Vácslavě, slavila Nebesa instalaci v tom zastrčeném hnízdě a tráví tam svůj věk v bázni boží při skrov-

ničkém stole se ctihodnou družkou svou, pannou Naninkou. Divím se jen, odkud béře na knihy, neboť knih jest u něho více nežli chleba a bramborův.«

»A panna Naninka jest ještě mladá?«

»Bývávala,« odvětila paní doktorová; »teď má léta více než kanonická.«

»A jak k ní přítel Cvok přišel?«

»To máte zase kousek jeho nebeské nátury. Když dostal dekret od konsistoře za faráře, padlo mu na mysl jako déšť na pole: Teď musíš si opatřit i hospodyni. Některý sedlák mu za dobré slovo zapřáhl, a on jel do města. Tam zastavil se nejprve o radu v klášteře u kvardiána, jenž jej již jako chlapce znal a s nímž častěji se o poutích i jindy scházíval. Kvardián mu gratuloval k jeho povýšení a moudře podotkl: ‚Máte-li již, pane bratře, nějakou hospodyni?‘ — ‚Hledám právě nějakou,‘ odvětil Cvok, ‚a přijiždím za tou příčinou sem do města.‘ Kvardián se pousmál a přidal: ‚Máte již nějakou vyhlídnutou?‘ — ‚Ach! nemám a jdu k vám na radu.‘ Kvardiánem to trhlo. V klášteře měli starou kuchařku, které se nemohli lecjaks zbaviti a kterou by byli prodali třeba zadarmo. Po chvíli pravil kvardián: ‚Učinil bych vám něco k vůli, ale jen vám, poněvadž vím, že toho plnou měrou hoden jste. Máme tu v domě kuchařku, pannu Naninku. Není ovšem již mladá, ale umí výborně vařiti a jest zachovalá a velmi spravedlivá osoba. Náš dům na starosti míti, jest pro ni již trochu mnoho, ale pro vás jediného hodila by se jako oko k oku. Je to zbožná duše, a myslím, že kdybych já jí to řekl, šla by s vámi třeba od hodiny. Zůstaňte u nás na oběd, pane bratře, a po obědě můžeme s ní promluviti. Myslím, že mi budete za ni vděčen.‘ Cvok pannu Naninku od vidění znal a pomyslil sobě: Jest vyzkoušená, spolehlivá osoba, a to stojí také za něco. I pozeptal se, jen aby tak řeč nestála: ‚Má panna Naninka nějaké příbuzen-

stvo?' — ,Je samotna jako kůl v plotě,' odvětil kvardián. — ,Po obědě s ní promluvíme,' prohodil Cvok. A po obědě s ní promluvili, ona svolila k vůli panu kvardiánovi, a na večer odvážela si Nebesa pannu Naninku do Záluží s kufrem i s peřinami. Od těch dob spolu věrně hospodaří, a prosím vás, z hospodářství, jako jest na faře v Záluží, pannu Naninku hlava nerozbolí; jinde by to ovšem s ní nešlo, nebo do Záluží po celý boží rok nikdo ke stolu nezabloudí.«

»Což je Cvok tak skoupý?«

»I to to! On by rozdal sama sebe, kdyby ho někdo chtěl, ale má to jiný háček. Avšak můj muž přichází domů a hvízdá si; to má dobrou hodinu. On vám musí o panně Nanince vypravovati. To mu dnes neslevím.«

Seskočivši se stupně hopkovala paní doktorová ke dveřím vedlejšího pokoje, pootevřela je, prostrčila hlavu a rozmarně žebronila: »Pojď sem, mužíčku, na slovíčko. Je tu slečna Jenny ze zámku a prosí tebe mýma sladkýma rtoma, bysi šel nám povědět, jak to na faře v Záluží dopadlo.«

Poodkašlav vstoupil pan doktor do dveří a bez ostychu políbil svou ženušku. Byl to dobrý třicátník s hlavou ku předu skloněnou. Mělť chuďas těžké studie a na Labutíně nevedlo se mu právě svátečně. Pozdraviv prostě slečnu postavil se uprostřed pokoje a prohodil hlasem nepříliš lahodným: »Abyste dobrého člověka nezlobily! Však ví celý svět, že in punkto vypravování poslouchám se jako německý hexametr.«

»Jen chutě do toho; nemáme uši z hedvábí,« pobízela slečna Jenny.

»Tak tedy kaplan Štambera přišel do fary v Záluží. Bylo po desáté hodině, před polednem. Co povídám, Štambera povídal. Ale Štamberovi nesmí se do

slova věřiti. On mívá někdy a často nevymáchanou — pardon! Vždyť jsem vám povídal, že vypravuji jako německý hexametr.«

»Nic neškodí; skandujte jen dále,« pobízela znova společnice.

»Tak tedy byli v čeledníku na faře: Štambera, Nebesa a panna Naninka. Bylo to v zlaté době švestkových knedlíkův. Panna Naninka stála při válku a dělala nudle.«

Paní doktorová už teď spustila hlasitý smích, že se jí oči slzami zalily. Doktor, vida, že dělá efekt, hladil si soběhrdě své husté kníry.

»Tak tedy panna Naninka dělala nudle,« pokračoval epicky klidně a vážně. »Nebesa pravila k Štamberovi: ‚Bratříčku, zůstaňte na oběd. Šel jste přes devět mezí, máte hlad. Máme dnes polívčičku s nudlemi a švestkové knedlíky.‘ Štambera hned neodpovídal, dívaje se na pannu Naninku. Musíte věděti, že panna Naninka jest milovnicí vonného šňupečku. Dobrácká Nebesa mluvila o přítrž do hosta, aby jen zůstal na oběd. Štambera nespouštěje s oka Naninku, pojednou sebou trhl a řekl: ‚Pane bratře, kdybyste kabát na mně roztrhal, na oběd nemohu zůstati.‘ Nebesa ničeho netušíce odpověděla mrzutě: ‚Když mermomocí nechcete, tedy si jděte s Pánembohem.‘ Štambera šel a co na Záluží viděl, nebylo mu zrovna zpovědním tajemstvím.«

Smích obou dam neměl konce a kraje. Pan doktor spokojen s dojmem, který se svým výstupem učinil, vytratil se do svého pokoje.

Ale i s Nebesy samými seznámila se slečna Jenny u doktorův. Asi tři neděle po tom přišel Cvok k doktorovi návštěvou. Doktor byl někde po nemocných, a když slečna Jenny do pokoje vstupovala, spatřila neznámého pána, jenž sedě při šicím stolku paní dokto-

rové, s ní živě se bavil. Paní doktorová přemítala v nové knížce, již jí byl Cvok přinesl. Slečna Jenny poznala na první pohled faráře Nebesa, a srdce její mu letělo bezděky v ústrety. A za čtvrť hodinky byli svoji, jako by se byli odjakživa znali. Cvok mluvil upřímně jako Sokrates. Při tom za hovoru nazval vznešenou velitelku labutínskou »impertinentním babcem«, což slečna Jenny v duchu pokládala jen za objektivnou kritiku, jejíž peprnost ostatně Nebesa tím přisladila, že připojila: »Baronka by byla jistě lidštější, kdyby se jí bylo dostalo přirozenějšího vychování, kdyby nebožtík baron býval statečnějším a moudřejším mužem a kdyby neměla okolo sebe samé palidi, již z nedostatku povahy a z bázně o kus chleba jí zpívají do každé noty a ji v chybách utvrzují.«

Slečna Jenny se lehce zarděla, čehož si však přítel Cvok nepovšiml, převáděje obrátkou ruky hovor na jinou osobu.

»Baron Mundy jest v podstatě lepší nežli matka. Chodí sice na svůj věk příliš trpělivě na jejím provázku, ale to mu za zlé nevykládám: poslušné dítě, a třeba mělo již svá léta, jest jistou měrou povždy úkazem milým, a soudil bych, že až bude pánem svým, bude větším mužem a člověkem než nebožtík jeho otec. Ostatně bude na tom záležeti, jak vlastními zkušenostmi se protříbí a vyspěje, potká-li se vůbec na svých cestách s povahami a ne s palidmi. Aby člověk, po šlechticku odchovaný, ze sebe, z vlastního nitra zmužněl a zešlechetněl, neřekl bych.«

I při tom polil lehký ruměnec líce slečny Jenny, a úsudek Cvokův o baronu Mundym tanul jí později často na mysli a pobádal ji k častějšímu a trvalejšímu o mladém baronu přemýšlení.

Když odcházel přítel Cvok od doktorů, šlo kus

mysli Jenniny s ním. I slíbila mu na rozchodné ochotně, že jej podle možnosti na Záluží navštíví, a splňovala napotom, pokud se srovnávalo s poměry jejími na zámku labutínském, co faráři slíbila. Lidé si toho všímali a kroutili soukromí nad tím hlavou. Větší než lidé věnovala tomu stará baronka pozornosť. Leč společnice a panská konala vždy pilně povinnosti své a jednala vůbec tak zřejmě, že se jí nemohla nijak na kobylku dostati. Ani to, co pod rukou skrze starého Ferdinanda vyzvěděla, nevrhalo pražádného stínu na jednání slečny Jenny, jež jenom s jejím dovolením a za prázdně své někdy do Záluží jezdívala. Když se jí baronka dotazovala, co ji do Záluží vábí, odpovídala slečna, že shledala ve faráři Cvokovi velmi zbožného muže, jenž má sice drsný obal, ale jádro v pravdě křesťanské, a z jehož hovoru čerpá mnohou útěchu pro duši svou. Stará baronka, jež povždy se dělala velmi nábožnou paní, nemohla odporovati a ač o nikom nic dobrého nemyslila, přece nemohla připustiti myšlénku, by padesátník, bezvnadný a zevnějšek svůj nápadně zanedbávající, mysl mladé dívky jinak než jako kněz jímal. S té stránky měl farář Cvok u baronky výbornou konduitu, neboť po drahnou dobu, co byl knězem na panství, nikdy, ani za mladších jeho let, nic závadného o něm se neproslýchalo. Také jí připadlo, že prostoduchý Cvok jest jenom španělskou stěnou, za níž se Jenny s nějakým jiným mužem k milovánkám schází, ale i v té věci ji její tajná policie úplně upokojila a přesvědčila, že není tomu tak. I bylo baronce zůstati na tom, že slečna společnice na oko předstírá zbožnosť a duchovní potřebu, ale ve skutečnosti chodí do Záluží s mudrlantem Cvokem filosofovat. Takovou zábavu pokládala ovšem za neužitečnou ano zbytečnou, ale zároveň i za neškodnou a nezakázala slečně Jenny, jednou za čas faráře Cvoka navštěvovati.

VII.

Žena bez lásky jest jako spisovatel bez myšlénky; jedno bez druhého nelze pomysliti. A jako špatný spisovatel propadá na kolbišti literárním: tak žena bez lásky promarňuje vezdejšek svůj na jevišti života.

Slečna Jenny, než dostala se na Labutín, nemilovala. Nějaké ty ideální milůstky z prvních dnů její Vesny, kdy chodila v Praze do ústavů za svým vzděláním, nestojí hrubě za připomínku. Byly to jen růže ranních červánků, sice pěkné, ale vzdušné, bez pevnější podstaty. Matka jí umřela, když jí bylo deset let, a ač otec po druhé se neoženil, ušlo přece dívce mnoho poesie a což důležitějšího, mnoho potřebné přípravy pro skutečný život, již jen pečlivá matka dceři dáti může. Mezera taková nedá se při dívce sebe lepším vzděláním nahraditi a bývá pak v rozhodných chvílích mocnou závadou jejímu životnímu štěstí.

Pan berní Kučera, otec Jennin, byl muž poctivý, své cti povždy dbalý. Jsa svědomitým úředníkem musil téměř všechen čas svůj a všecky síly své na povolání své vynakládati, ale proto staral se upřímně o četnou rodinu svou. Praktickému muži šlo předkem o to, děti podle řady co nejdříve zaopatřiti. Starosti o domácnosť svěřil sestře své, vládychtivé staré panně, jež byla sice dobrá hospodyně a v domě náležitý pořádek udržovala, ale pro drsnější povahu svou lásky a důvěry dítek Kučerových dobývati neuměla. Jenny jevila se ve školách vtipnou a učelivou, a poněvadž praktický otec soudil, že čekati na štěstí dívky bez věna za našich dob nejistější jest než čekati na terno z loterie: odhodlal se vésti na nejstarší dceru podle možnosti největší náklad, aby potřebného dalšího vzdělání nabyla a jako vychovatelka v nějakém panském domě záhy samo-

statnou existenci si zjednala. To všecko čtrnáctiletému a rozumnému děvčeti prve řádně vyložil, než ji dal do Prahy k sestřenici své, by pro svou úlohu životní usilovně se připravovala. Jenny šla ráda do světa; doma, pod tvrdým žezlem tetiným, se jí hrubě nelíbilo.

Pražská její teta měla za muže úředníka od železnice a byla paní praktická i rázná, ale prázdná oné krásné ženské poesie, jež blaho a zdar kolem sebe rozsívá. Bylo to chybou pro Jenny, ale otec její pro samé starosti nevšiml si té temné stránky při opatrovnici své dcery. Paní Knířová měla jednoho chlapce a nebyla dětí milovna. Dceru bratrance Kučery ráda přijala do domu; neboť jednak odpadl jí z ní nějaký zisk a pak měla aspoň někoho kolem sebe, při němž mohla své rozumy o světě udati. I vštěpovala v útlou duši Jenninu zásady, jež pokládala sama za samospasitelné, jež však dívce byly přímo nebezpečny. Tak říkávala děvčeti: »Jedna ženská krášlí sobě hlavu nápadnými účesy a klobouky, druhá navěšuje na sebe celé krámy skvostů, třetí vymetá prach atlasem a hedvábím, jen aby pozornost mužského pohlaví na se obrátily, by pořádného muže ulovily a výborně se zaopatřily. A která nemá na pštrosí péra, zlato a hedvábí, musí se vyfintiti učeností, vědomostmi, uměním, aby tou cestičkou došlapala se téhož cíle. To bylo odjakživa a nikdy nebude jinak. Podívej se na herečky: to jsou vesměs chudá děvčata, bez věna. Myslíš, že po léta se učením pachtí, by jim lidé v divadle tleskali, nebo v novinách o nich psali? Aby ulovily nějakého kavalíra, to je hlavní věc. I jsou příklady, že dostaly i prince z panovnických domův. Mnohá, jíž otec jednou za rok bídně stloukl na kartounové šaty, objednává si teď každý měsíc za sta roby z nejprvnějších pařížských magacínův. A čeho k tomu potřebí? Jen sličnosti a chytrosti. Je-li ženská od přírody sličná, umí-li vkusnou strůjí vnady své zvyšovati a

slušně je na odiv stavěti a má-li k tomu každou minutu všech pět pohromadě: pravím ti, musí zvítěziti. Na deset mužských připadá jeden chytrý, co se jich poměru k ženskému pohlaví týče, a i ten chytrák vleze do tenátek, nejsou-li jen ženskou hloupě nalíčena. Kdybych byla na místě tvého otce, dala bych tě k divadlu.«

»To by otec nikdy nedopustil,« ozvala se Jenny.

»Právě! Ale i jako vychovatelka můžeš štěstí udělati. Ty jsi už teď sličná, a nepřijdou-li na tebe neštovice, budeš za něco let pěkným zjevem. Uč se, děvče, uč, co se ti do hlavy vejde. Budeš-li dobře hráti na piano a koketně zpívati, budeš-li uměti zběhle francouzsky a o všem zajímavě rozprávěti, dovedeš-li tomu, kdo v domě vládne, dobře vyhověti, dovedeš-li při lidech, na nichž záleží, vyhledávati jejich slabé stránky pro svůj užitek, dovedeš-li v pravý čas býti ctnostnou a opět v pravý čas býti přístupnější, a což vrchem všeho, dovedeš-li chtíti a chtíti a opět chtíti: to by v tom všichni šlaci seděli, abys jako vychovatelka nebo společnice v nějakém panském domě neulovila nějakého baronka nebo hrabátko.«

Zdravý dívčí cit se ovšem v Jenny vzpíral proti zásadám a naukám paní Knířové. Ale Jenny nebyla z domova romantickou, a útlocit její, nebyv pečlivou rukou mateřskou pěstován, nepronikal její nitro tak, aby jedovatý násev z řečí tetiných nebyl do něho kořínků zapustil. Když za prázdných chvil důkladněji věty tetiny rozbírala, nemohla jí nedávati pravdu. Přimyslíme-li k tomu ješitnost mladé dívčí hlavy, rozumem a zkušeností nevycvikované, jež letmo unášela Jenny do nádherných zámkův, kdež po perských kobercích procházela se jako neodvislá paní a velitelka, nebo do skvostných ekypáží, v nichž po boku pana manžela jezdila do koncertních sálův a divadel ulicemi

velkoměstskými: nedivme se, že Jenny stala se jistou měrou učennicí své učitelky.

Čas, dospívající rozum a zkušenosť ji ovšem zchladily, tak že velikolepé naděje a požadavky její ubíhati se zdály v plané přeludy, jež přibývajícím věkem jejím bledly v bezbarvou nicotu: ale když z Prahy jela do Labutína za novým povoláním do panského domu, sny stranou odložené prokmitly zase hlavou její. Podle uvítání barončina domnívala se, že mladý baron jest záletníkem. Ale domněnku tu záhy musila zavrhnouti; Edmund nehodil se do rubriky, do níž domysl její mladé šlechtice vměstnával, naopak, jak již bylo pověděno, budil v ní jednáním i chováním svým trvalejší sympatie.

Půl druhého léta byla již slečna Jenny na zámku labutínském, a věcné i osobní poměry lidí nás zajímajících šly tam pořád svou cestou jako železnice po kolejích. Uvnitř se asi leccos nového dálo, ale na venek neprorážělo nic.

Obcházejíc opatrně pozornosť zámeckých dám i služebnictva, pozorovala slečna Jenny, kdykoliv bylo lze, každičké hnutí Edmundovo. Uchýlil-li se hlas jeho jen o poznání od tónu obyčejného, dohledávala se v duchu příčiny toho, by, co v řečníku se děje, vyzkoumala.

Dlouhé měsíce byl Edmund k ní odměřeným kavalírem, nikdy jí s cesty nechodil a nikdy nevyhledával setkati se s ní. Kdykoli s ní mluvil před matkou a baronesou, mluvil s onou hladkou ledabylostí, jakovou výborně znají jen šlechtici a lidé s duševní převahou, obcováním se společností vybroušení. Největší péči věnovala hře jeho očí a tu jediné se jí zdálo, že oko jeho živěji svítívá, když hledí na ni, a že mu při nejmenším méně jest lhostejna než jiné dámy. To byl také skoro všecek výtěžek jejího prvního zkoumání a i ten byl ještě záhadný.

Stalo se ovšem v zámku, parku i jinde, že spolu déle mezi čtyřma očima rozmlouvali; ale i tu nevycházel baron Mundy z míry své a třeba z hlasu jeho vroucnosť prozrývala, důvěrnosti nijaké k ní nikdy si nedovolil.

Jaké bylo tedy její podivení a překvapení, když jednou na večer, začátkem měsíce června druhého roku, co byla na Labutíně, vracejíc se do parku na místo oblíbené, kde zapomněla knížku svou, nalezla v ní psaníčko! Bylo jí nadepsáno rukou baronovou a zapečetěno bylo prstenem jeho, dobře jí povědomým. Tenkráte měla Jenny noc velmi nepokojnou a traplivou, neboť tušila, cítila, ano měla toho vědomí, že psaníčkem tím vržena jest na bouřlivé rozhraní budoucího svého životního štěstí nebo neštěstí. Slečna Jenny nebyla ze slabých. Svolavši všecky dobré duchy své duše k posile, udusila zápas činem rozhodným: psaníčko baronovo neotevřela a napsala mu lístek asi toho smyslu, že psaníčko vrací mu nedotknuté a nečtené, poněvadž starostlivé jeho paní matce, ovšem mlčky, slíbila, že všelikých milostných pletek se vystříhá. Leč hořký ten lék nenechala bez oslady připojivši, že jest přesvědčena, že baron od ní nic nešlechetného nežádá, ano ani žádati nemůže, ale že jak jedná, tak jednati musí pro pokoj svůj, pro pokoj jeho a pro pokoj celé vzácné rodiny, v jejímž lůně se jí dostalo a dostává vlídného přístřeší a vydatné záštity před bouří všedního života. Ostatně, že událosť tuto s psaníčkem vrhá v hlubinu zapomenutí a že se oddává, že tímto starý poměr mezi nimi opět obnoven jest.

Odpis tento odevzdala za vhodné příležitosti samému baronovi do rukou. Nepromluvila při tom ani slova, měla sklopený zrak, ale ruka se jí při tom třásla.

Baron byl po nějaký čas nepokojným přese všecko umění v přetvářce; stará baronka si toho všimla. Na štěstí měl po ruce příhodný hromosvod: nejoblíbenější ohař jeho, Nero, toho času nebezpečně churavěl.

VIII.

Dějinný stroj milostného dramatu mezi slečnou Jenny a baronem vázl jenom z počátku; brzy rozjížděl se živěji.

Asi tři neděle po tom, co slečna společnice baronovi psaníčko vrátila, udála se na Labutíně příhoda, jež by byla málem budoucí česť a slávu rodu Počernického s povrchu zemského vyhladila. Sama stará baronka, jejížto nervy, jak doktor kdysi letmo prohodil, tak tuhy byly jako struny na base, byla příhodou tou všecka rozrušena. Jako praktičtí lidé vůbec měřila i ona každou událosť potud, pokud se skutečně stala; co by se bylo mohlo státi, to ochotně a ráda přenechávala fantastům, novinářům a vůbec lidem, kteří jen proto mluví, by řeč anebo výdělek nestály. Ale tenkráte překypěl věhlas její z obvyklé nádoby, a co se mohlo státi, doléhalo tížeji na mozek její, než co skutečně se sběhlo. Odtud rozruch, jenž zmítal na čas myslí její.

Dobrý malíř vyhledí a vycítí z každé krajiny něco vábivého neb aspoň zajímavého, ale na Labutíně byl by se sotva pro motiv k obrazu zastavil. Zámek a park byly jen, aby byly, a krajina kolem byla samá rovina, samé polnosti; obrys samá jednotvárná přímka. Nejlepší ještě ze všeho byly aleje. Tak říkalo se stromořadí ze samých starých, mohutných, drsnokorých a rozložitých lip, jež táhly se v pravém úhlu od západní zdi parku asi dvacet minut cesty, tak rovně, jakoby šňůrou mrštil. Dle rodinných zápisků založil aleje děd nebožtíka barona toho roku, kdy se ženil, a za oněch zlatých dob, kdy karabáč a lavice rovnaly nerovnosti rozumu selských poddancův a kdy se k tomu ještě nehledělo, leží-li kus úrodné země pro zábavu ladem. Do alejí vedla z parku vrátka jen pro pěší, a cesta, nad níž si

staré lípy podávaly větve tvoříce většinou roztomilé klenutí, ptactvem oživené, byla po léta velmi zanedbána a místy travou zarostlá. Stará baronka chtěla již za živobytí manžela svého aleje zrušiti; za lípy byly by se utržily krásné peníze a z cesty by bylo přibylo několik měřic výnosného pozemku: avšak aleje souvisely jaksi s dějinami rodinnými a měly jisté historické právo, na které sáhnouti se ostýchala. Cítila sice, že je to z její strany slabostí, ale domnívala se, že si té slabosti dopřáti může.

Na druhém konci sahaly aleje až k rybníku, jedinému na panství. Nešly až k samé hrázi, nýbrž přede dvěma posledními lipami v levo od rybníka bylo prostranství uměle navezené, asi tak veliké, co by zcela pohodlně kočárem mohl otočiti, a za ním, zrovna proti stromořadí, napříč splav se stavidly. Přes splav, něco šikmo, bylo položeno šest souběžných trámův, a nemohlo se tudíž stromořadím na druhou stranu do polí jezditi, což poskytovalo výhodu, že stromořadí i prostranství při rybníku mělo jakýsi půvab milého ústraní. Malý kousek za splavem polooblоukem táhla se nízká stráň, porostlá chrastím, jež za několik let pravidelně se klestilo a prodávalo, a omezovala pohled ku předu. Od stráně v pravo, těsně při rybníku, vinula se pěšina, po níž se to zvláště za večerní doby letní krásně procházelo.

Posléze mezi splavem a posledními lipami vybíhalo prostranství do rybníka v navezený ostroh, jenž na třech stranách k vodě zdivočelými keři šeříkovými byl lemován. Uprostřed ostrohu stál starý vlaský topol, okolo něhož jako kolem osy, v přiměřené výšce nad zemí, byla šindelová šestihranná stříška ctihodného stáří, spočívající na šesti dřevěných sloupcích. V besídce kol kmene bylo sedátko.

Sem chodívaly v létě, někdy dopoledne, ale častěji odpoledne, baronesa Sály se slečnou Jenny, bavily se tu leckterou prázdnou hodinu čtením, šitím a povídáním, a došla-li zábava, nastavovaly ji díváním se na rybník, kde již nějaký kapr, nějaká lyska nebo potápka jednotvárnou tišinu na hladině vodní oživovaly. Z nouze i šumění a šelest pobřežního rákosí přivívaly jim do duše pověsti o utopencích a čarovné věsti o nadpřirozených vodních bytostech a ladily obrazotvornosť jejich k výletům do věčně krásných končin poesie.

I baron Edmund rád tudy koňmo jezdíval dávaje se obyčejně po lávce přes splav a pak v pravo pěšinou při rybníku do polí. Jízda s koněm po lávce byla povždy odvážna, a před starou baronkou nesměl se o ní nikdy zmíniti, ač chtěl-li se vyhnouti výtopku. Leč baron Edmund spoléhal na své koně a na svou jezdeckou obratnosť, na níž nemálo si zakládal. Měl dva koně, ač by si jich žádal aspoň deset; ale paní matka mu jich více nepovolila. Ryzka Armida a hnědouš Raoul nebyli sice z příliš vzácného plemene, ale byli na oko postavy pěkné a bezúhonné a byli dobře vycvikováni. Armida byla jako dítě, Raoul míval někdy mouchy v hlavě a byl celkem ohnivější a povahy pyšnější a vzdornější. Před pánem měl ještě úctu, ale projížděl-li jej služebník, nekončívala se jízda bez výprasku. Ovšem nesměl to baron viděti, neboť Raoulovi nadržoval. Jinak když jej zlá nenapadla, býval Raoul po neděle velmi zvedeným koněm.

Byl konec měsíce června; byl pátek před druhou hodinou odpoledne. Počasí bylo tak pěkno, jak je obyčejně na mysli míváme, když v zimě, za vichru a metelice při okně na minulé léto vzpomínáme. Den před tím, k večeru, si asi dvě hodinky sprchlo, a proto byl vzduch tak měkký, vlahý, lahodný a vůní z osení prosycený, že tělo i mysl se jaksi od všední země od-

lučovaly a že pozdvihovaly se v ideálnou sféru líbezného podletí. V zeleném zášeří lipového stromořadí bylo tolik ptačího šveholu, že bys deset kroků bez zastávky neušel. Nebyly to slaďounké popěvy vlaských oper, ale byla to harmonie z nekonečna v nekonečno splývající...

V besídce pod topolem seděla baronesa Sály a slečna Jenny. Baronesa měla na klíně nejnovější číslo Viktorie, jež v poledne poštou přišlo, a obě dívky probíraly a kritisovaly mody v něm obsažené. Na šatech jedné loutky utkvívala jich mysl nejdéle a k nim se opět a opět vracela. Pohádaly se maličko pro druh látky, jenž by nejlépe k takovým šatům se hodil, a slečna Jenny svým vybroušeným vkusem držela patrně vrch nad baronesou. Ač Jenny jen velmi jemnou zbraní se oháněla, nebylo to přece baronese po chuti a rozmrzevši se nad neodmluvným vítězstvím své společnice a panské pohodila časopisem a dala si podati z košíčku knížku, k jejímuž obsahu na oko trvaleji pozornosť svou upjala. Jenny pokládala to za přání býti na chvíli o samotě, zdvihla se a nevzavši ani stinník ani klobouk odešla do stromořadí.

Byla dnes skutečně vábným zjevem. Měla na sobě lehké letní batistové šaty nejnovějšího střihu k životu těsně přiléhající a na ňadrech do čtyř hran vykrojené. V levém rohu měla zastrčenou kytičku z polních květinek a na nahém hrdle zlatý vkusný křížek na gumové šňůrce. Obě dívky daly si dnes zvláště na strůji záležeti. Stará baronka odjela o deváté hodině přes pole, a čekaly ji až večer. Jenny neobávajíc se kritiky staré paní vystrojila se podle chuti a byla dnes se svým zrcadlem neobyčejně spokojena. Kdyby se byla mohla, když do alejí se ubírala, do zrcadla podívati, byla by bývala ještě spokojenější, neboť lahodný ruměnec, jenž prorážel jejími tvářemi a jejž bezpochyby delší chůze ze zámku k rybníku za letního tepla a

i hádka s baronesou do živa zbarvily. slušel jí tak roztomile, jako červená tvářička míšenskému jablíčku.

Vešla kousek do lipořadí a usedla na kámen pomezný v levo při šestém stromě. V tom zaslechla směrem od parku prudký dusot koňský. Dusot se neobyčejně rychle blížil. Jenny vyskočila a podívala se do alejí. Nemohl to nikdo jiný býti než baron. Přijížděl úprkem. Poznávala Raoula — byl upěněn a frkal divoce, baron Mundy byl bez klobouku a bled jako stěna. Jenny tušila, že Raoul se mu vymkl z vlády. V tom, jen asi dvacet nebo třicet kroků před ní, klopýtl Raoul o kámen a jako střela sletěl s něho baron hlavou naraziv o kmen, že to zadunělo. Svalil se bezduch na zemi. Jenny vykřikla, Raoul pádil k rybníku. Se spánku barona Mundyho crčela krev potůčkem...

Jenny se nemohla s místa pohnouti. Bylo jí, jakoby jí jehla blesku zrovna do srdce vjela. V tom okamžiku byla si po prvé vědoma, že Edmunda miluje, a on válel se před ní v krvi, bezduch — mrtev...

Vzchopila se a rázem zmužněla.

Přiskočila k nešťastnému jezdci, narovnala jej poněkud na zemi, přisedla k němu a přitáhla, co měla síly, svrchní část trupu do svého klína.

Upjala naň pohled, jenž mrtvé k životu křísí.

Mundy byl všecek zesinalý a krví zohaven a potřísněn. Byl nadobro bez paměti a ani stopy života nebylo na něm. Z očí Jenniných ukáply naň dvě palčivé slzy.

To vše netrvalo ani minutu.

Odhrnuvši si kadeře z čela vstala Jenny pomalu se země, položila opatrně barona do měkké trávy a sběhla dolů ke splavu, kdež kapesní šátek namočila. Vracejíc se spatřila baronesu, jež žalostným na bratra pohledem zděšena omdlévala. Jenny ji právě v čas

zachytila, že neklesla k zemi. Umyla a občerstvila ji, posadila ji ke stromu a běžela k Mundymu. Vzala opět hlavu jeho do klína a omývala mu skráně. Baronesa hleděla na ni jako vyjevena. Pak sebravši se přiblížila se k bratrovi, přiklekla k němu a zuby drkotajíc zašeptala: »Je zabit?«

»Asi.«

»Pro Krista Pána! Co si počneme? Co si počneme?«

»Račte ke splavu a namáčejte šátky. Jiného nezbývá.«

Baronesa vyřizovala Jennin rozkaz mlčky a rychle. Jenny omývala barona nehnouc se od něho a zraku s něho neodvracejíc. Uplynulo několik dlouhých minut; mrákoty smrtelné nepřecházely, leč pečlivé dívce se zdálo, že životní jeho síly pomalu se probouzejí. Rtové jeho slabě sebou škubali, pravá ruka se o poznání pohnula a pošinula. Jenny v duchu zajásala a rozmlouvala k němu polo nahlas: »Edmunde, pamatuj se; pro živý Bůh, pamatuj se!«

Baron pohnul na levo hlavou — oddechl si...

»Živ?« tázala se Sály.

»Není mrtev, ale nepřichází k sobě. Jen vodu, vodu, baroneso!«

Baron znova pohnul hlavou a levou rukou. Bolesť mu škubla v lících a v očích. Sklený výraz jich měnil se ve skutečný, životní lesk. Zahleděl se do Jenny a počal pravidelně oddychovati.

»Co vás bolí?« otazovala se ho Jenny nejsladším zvukem pravé soustrasti.

Baron neodpovídal, ale zahýbal pravicí, jakoby něco hledal.

Jenny vzala jej za ni a tiskla mu ji srdečně. Bolestný výraz jeho obličeje pozměnil se na vteřinu v libostné pousmání, ale ustálil se opět ve tváři.

»Co vás bolí?« opakovala Jenny.

Baron všiml si, že baronesa jest přítomna, a mlčel; když pak poodešla, promluvil jedva slyšitelně: »Srdce.«

Jenny mlčela, leč zraku od něho neodchylovala. Duše jejich vzájemně přecházely z oka do oka; vyměňovaly se; vyměnily se.

»Mluví?« otazovala se baronesa.

»Mluví — ale s cesty.«

Baronesa poodešla ke splavu.

»Nemluvím s cesty; mluvím z duše, Jenny!« ozval se baron.

Jenny neodpovídala a když baronesa se vrátila, pravila k ní:

»Jedna z nás musí do vsi pro lékaře a dopravu.«

Baron Mundy stiskl křečovitě ruku Jenninu.

»Mám běžeti já, nebo ráčíte sama, baroneso?«

Baronesou zalomcovala zima. S polomrtvým člověkem, a třeba to byl bratr, půl hodiny o samotě, zdálo se jí strašlivým. Láska její sesterská a lidský útlocit byl v ní menší nežli strach před trapnou situací. Rozhodla se bez dlouhého rozmýšlení.

»Půjdu sama,« odvětila pevně; »a vy, Jenny, zatím bratra opatrujte jako svou duši. Mamá a rod náš nikdy vám toho nezapomene.«

Touto nemístnou řečí Jenny střízlivěla z opojení, do něhož ji zavedly nejšťastnější city jejího posavadního života. Teta Knířová připadla jí na mysl. Odpověděla baronese chladně a zdvořile: »Račte tedy sama jíti a sobě pospíšiti. Při tom buďte pozorna na zdraví, byste milostivé matince nezpůsobila starostí. Bude míti dosti této strašlivé nehody. Já učiním za vaší nepřítomnosti, seč jsem.«

Baronesa se pozastavila nad tou řečí. Ne obsah, ale tón, jímž pronesena byla, nebyl jí hrubě po mysli.

Leč neříkala nic a odešla do besídky pro klobouk a stinník. Když se vracela mimo Jenny a bratra, připojila: »Pomoc tu bude co nejdříve.«

Spěšněji než mívala zvykem odcházela k Labutínu.

IX.

Chvíli nepromluvil ani Mundy ani Jenny. Dívka složivši oba šátky na plochu tiskla jemně obklad na ránu baronovu.

»Jest již Sály daleko?« otázal se on.

»Kousek cesty.«

»Z doslechu?«

Jenny neodpovídala.

»Proč mi neodpovídáte?«

»Slíbila jsem baronese, vás co nejpečlivěji ošetřovati, dokud lékař nepřijde. A všecko mluvení jest ve vaší nebezpečné situaci škodlivo.«

»To není ten hlas, jímž jste prve ke mně mluvila. Já jsem se klamal... jsem bláhovec .. jsem, jsem ...«

Jenny mlčela

»Zdálo se mi,« počínal znova baron, »zdálo, že jste ke mně pravila: Edmunde, ty ... Snad byl to sen! Snad pravda! A já si toho zasloužil ... já, já vás, Jenny, miluji.«

Jenny ani nemukala.

»Proč jste mne násilně volala k životu? Bylo by mně lépe bývalo nebýti ... Pravím vám, lépe, když jste taková hrdopyšná... bezcitná ... bezcitná, i když se zmítám před samým hrobem ...«

»Mluvíte nepravidelně. Hlava se vám znímá horkostí. Půjdu a namočím v čerstvé vodě šátky.«

»Jděte si ... rozumím. Mrzí vás, že se mé hlavě tak krásně odpočívá na vašem klíně. Položte mne do

trávy . . . nových obkladův od vás nepřijmu. Ó, Jenny, před živým nebem budete jednou odpovídati za to, jak jste se mnou zacházela před mou smrtí!«

V Jenny se stáhlo srdce; slzy jí vyhrkly z očí, ne krůpějemi, deštěm . . . Bolestná výčitka Mundyho zadrhla jí hrdlo. Snažila se promluviti; nemohla . . . za chvíli teprve vyrazil jí z hrdla nečlánkovaný téměř výkřik: »Edmunde!«

Baron si oddychl. Slzy Jenniny sypaly se mu na čelo a tváře. On sám oslzel, ale nemluvil. Při tom zmocnil se její pravice, přitáhl si ji k ústům a vtiskl na ni dlouhý polibek. Jenny mu ji vytrhla a políbila jej sama ve rty.

»Zaplať ti to Pánbůh, Jenny,« děkoval jí baron a chtěl se mermomocí vztýčiti. Leč neměl k tomu sil, a Jenny toho nedopustila.

Nastala dlouhá pomlka.

»Jsem hoden politování,« zaváděl baron znova hovor. »A Jenny, že to vím a že si nepomáhám, to jest nejsmutnější. Jsem muž svéprávný, jsem dědic po otci zákonný, mám zdravý rozum a přece jsem otrokem v domě. Nehraju-li před tebou úlohu až komicky smutnou?«

Jenny si vzpomněla na úsudek faráře Cvoka o Mundym a vážně odpovědéla: »Zdárný a poslušný syn a třeba v letech mužné síly není a nemůže býti komickým zjevem.«

»Těší mne.«

»Mluvím, jak myslím.«

»Mluvíš-li, jak myslíš: proč jsi nepřijala psaníčko mé před třemi nedělemi?«

»V odpise mém bylo vysvětlení.«

»Nevěříš mi?«

»Nevěřila jsem; od dnešního dne věřím.«

»Opakuj, Jenny to slovíčko!«

»Věřím.«

»To mi stačí, to mne uspokojuje, to mi vlévá do žil zdraví a život a do duše pokoj. Levá ruka mne hrozně bolí. Jest vejpůli . . . a krve ušlo asi mnoho . . . Jdou na mne dřímoty.«

Baron zamhouřil slabotou oči, a pravice, jíž posud Jenny za ruku držel, svezla se mu bez vlády k boku. Jenny nespouštějíc s jeho hlavy očí padala z úzkosti do úzkosti. Zdálo se jí, že jest s ním hůře a že prve nenadsazoval, praviv, že má před smrtí. Ruměnec vytrácel se z jejích lící, rty promodrávaly a potné krůpěje vyrážely jí na čele. Nepokojem a zoufalostí měla duši jako v kleštích.

Úzkostlivě pohlížela nahoru stromořadím. Nespatřila posud nikoho a nahlížela, že lékař a povoz nemohou tu ještě býti. Každinká minuta protahovala se jí do věčnosti.

»Dřímáš-li?« zašeptala Mundymu.

»Nelze. Ruka bolí, hlava brní, rána pálí.«

Jenny oslzela znova.

»Věř mně, Jenny,« promlouval slabě baron, »rád bych tu nyní umřel, tobě na klíně . . . Jen pomyšlení, že . . .«

»Buď silen a trpěliv, Edmunde; neumřeš. Lékař i povoz budou tu co nevidět.«

»Budeš-li ženou mojí?«

»Bude-li to moci býti, ráda!«

»Hlas se ti chvěje . . . Kdyby nebylo mé nešťastné matky, už —!«

»Doufejme!«

»Která šlechtična má srdce jako ty, Jenny?«

»Prosím tebe z té duše: šetři sebe, nemluv, nenamáhej se k myšlení.«

Baron se na okamžik zamlčel.

»Předsudky jsou mocny,« jal se znova s přestávkami mluviti. »Od kolébky vštěpují je do člověka; hejčkají je v něm ... ale cit se nedá umořiti. Ty tři poslední neděle ... a to násilí před vyzvídavým okem matčiným ... ti její slídiči ...«

»Pro hořké utrpení Kristovo! Každým slovem uchází ti kousek síly, každou myšlénkou částice života! Edmunde, dej na prosby mé, nemluv!«

»Doufám v Boha. On nás tady svedl ...«

»Díky nebesům! Kočár přijíždí, lékařská pomoc se blíží, budeš zachován, Edmunde!«

Kočár dojel k milencům. Seděl v něm panský doktor a jeden z hospodářských příručích; na kozlíku vedle kočího starý Ferdinand. Mlčky sestoupili s povozu a kočí popojel, aby u rybníka obrátil. Než se vrátil, ohledal doktor zběžně barona a vlil mu několik sílicích kapek do úst. Po té sedl do kočáru a nařídil oběma mužům, aby mu barona opatrně podali. Když tak učiněno, uložil si jej do náručí. Příručí a slečna Jenny sedli si proti nemocnému, a povoz ujížděl do zámku, jak toho nerovná silnice v alejích dopouštěla. Za celou cestu vyměněno jen několik vět mezi doktorem a Jenny.

Ve vsi, dvoře i v zámku bylo všecko vzhůru; baron Mundy byl oblíbenější nežli matka jeho. Nemocného odnesli do jeho komnaty, kde již lože bylo proň připraveno, a všichni tři muži zůstali při něm. Kočí úprkem jel do Starých Dvorů pro šafáře Rambouska, jenž v celém okresu byl znám jako výborný nápravce zlámanin. Jiný jízdný posel již dříve jel pro starou baronku.

Jenny odešla do svého pokoje a sklesla malomocně do pohovky. Ruce sepjala na klíně a vyděšeně hleděla ke dveřím, nepřijde-li někdo se zprávou, že Mundyho již není. Seděla tak hodinu a snad i více; nikdo se

o ni nestaral a nepodal zemdlené dívce ani vody. Konečně se vzchopila a odebrala se do korridoru, kde byly komnaty baronovy. Tam bylo ticho jako o půlnoci. Jenny postavila se k oknu a čekala, až někdo od barona vyjde. Nedočkavosť a nejistota div ji neumučily. Konečně otevřely se dvéře; šafář Rambousek vyšel. Jenny se mu rozběhla v ústrety.

»Jak jest baronovi? zůstane-li na živě? . . .«

»Inu, je šeredně pošramocen, milá slečinko; levou ruku má tuhle pod ramenem zlomenou na dva kusy. Ale to nic není. Já mu ji spravil. Ránu, tuhle na hlavě, mu pan doktor sešil a zalepil, o to by také nebylo. Ale hůře to bude vypadati s mozkem. Mozek je zpropadeně lehtivý kus těla. A když se pádem otřese, bývá amen s moudrostí.«

»A neumře-li baron?«

»Toto! Pan doktor sice kroutí hlavou, ale to dělají všichni latináři, aby se pak pochlubiti mohli, že se jim znamenitý kousek povedl. Ale já nejsem žádný letošník a nejzdravější stoličku si dám vytrhnout, jestli za tři neděle pan baron nebude jako ryba.«

Slečna Jenny v duchu zajásala; z Rambouska mluvila prostá, přesvědčivá pravda.

Leč do jásotu jejího srdce padl z nenadání vřeštivý zlozvuk. Do chodby přicházela zdola stará baronka v cestovním obleku. Spatřivši společnici dala se bezohledně do ní: »Jak můžete, Jenny, nechati baronesu v takové kritické situaci samotnu? Račte se přímo k ní odebrati. Bude-li vaší pomoci zde potřebí, dáme vás zavolati.«

Jenny se mlčky uklonila a odešla do svého pokoje.

X.

Od těch dob uplynula téměř celá dvě léta. Rambousek měl pravdu: baron Mundy ozdravěl, a milostné drama mezi ním a slečnou Jenny postupovalo dále zvláštními svými cestami. Že to byly cesty neobyčejné, lze již z toho posouditi, že všecky praménky dějové sbíhaly a probíhaly se v domě, ano takřka pod samýma očima staré baronky, a že ona o tom přece nevěděla. Ovšem zdá se to pravdě nepodobno, ale v houštinách života roste tolik pravdy pravdě nepodobné, že botanik i nejzkušenější začasté neví, kudy kam se svým uměním.

By nám neúplnost vyčítána nebyla, poznamenáváme, že baronka Saloména se slečně Jenny znamenitě odměnila za to, že svým přičiněním jedinému jejímu synovi a poslednímu potomku starožitného a proslaveného rodu Počernických z Počernic tenkráte v alejích život zachovala. Za šaty její, krví baronovou zkažené, koupila jí na nové šaty hedvábné, přisolivši dar svůj moudromoudrým poučením, jež stálo aspoň za troje šaty hedvábné. Kromě toho dostala se slečna Jenny i do rodinných letopisův: stará baronka složila šaty krví Počernickou ztřísněné pro věčnou památku do rodinného archivu. Nové ty šaty byly slečně Jenny tak milý, že kdykoliv si je vzala, ani do zrcadla se nepodívala, a to již je něco říci při mladé dámě.

Jinak vál po ten celý čas se stěn komnat zámeckých týž podzimní chlad jako prve, a slečna Jenny slyšela sotva o deset srdečných slov více nežli před tím.

Bylo by nám svazky erotickou veteší vyplňovati, kdybychom vypisovati chtěli, co se po ta dvě léta mezi baronem Mundym a slečnou Jenny dálo. Myslete si, že tento odstavec děje konal se v zákulisí, a přistupte se mnou před otevřenou scénu, na níž charakte-

ristický moment dramatu se odehrává, jenž s dostatek nám doplní a vysvětlí, co jsme přeskočili.

Jeviště jest fara v Záluží; čas: vonný májový večer; osoby jednající: přítel Cvok, panna Naninka a nalezenec. Vřadné slovo: »Cvok přečetl jeho nadpis, sklesl malomocně na nejbližší stolici a svésil hlavu i ruce. Panna Naninka ani nedutala.«

Za chvíli poškrábal se Cvok na levém nadloktí a zahleděl se znova do nadpisu na psaní. Zběhlá ženská ruka, jež písmo psala, byla mu bohužel velmi povědoma. Četl v duchu: »Velebnému panu Vácslavu Cvokovi, muži v pravdě křesťanskému a lidomilnému v Záluží.«

Farář se znova poškrábal, rozlomil pečeť, vstal a přistoupil k lampě. Tam vyňal dopis z obálky a rozložil si jej. Byl to arch in folio, jen na první stránce těsně popsaný. Datum: V Praze, 16. dne května 1868; podpis: Jenny Kučerova.

Nejistota zmizela; jistota posílila duši jeho. Dal se do obsahu a četl zvolna, slovo za slovem a pro sebe. V psaní stálo:

»Svěřuji Vám, vzácný příteli můj, poklad, jehož si vážím nad vlastní duši svou. Vím svatosvatě, že kladouc jej do Vaší poctivé náruče dávám jej z rukou mateřských do rukou v pravdě otcovských, tož mého synáčka, mého jediného, zlatého synáčka! Ach! Což bych Vám toho, příteli, musila napsati, byste všecko věděl, co mou duši tlačí jako hora z olova. Nežádejte, bych vyličovala, co vylíčiti nelze; mou hořkou zkušenosť, mou bolesť, hněv, lítosť, opuštěnosť . . . Jeho otec, ne, názvu otec hoden není; můj muž, ne muž; člověk, ne člověk; ta loutka v lidské podobě, ano, to snad jest pravý proň výraz, ta loutka jménem Edmund, jest mnou spravedlivě zavržena, navždy zavržena, příteli. Chtěl na čas ukonejšiti mne zlatem, ale já mu hodila zlato pod nohy, já mu ukázala dvéře z chudého příbytku svého, já mu nedo-

volila, by pohledem svým znesvěcoval dítě mé. Mámť já síly dost, bych pila jed utrpení, jehož jsem zasloužila; já dovedu sama vytrpěti a třeba dotrpěti; já nepotřebuji nikoho na božím světě, nikoho, jen Vás, drahý a jediný příteli, byste mně na čas, nevím na dlouho-li neb krátko-li, opatroval, laskavě, po otecku opatroval synáčka mého. Vím, že se neklamu: jako slunci věrno jest teplo, tak Vám věrna jest láska, pravá ryzí křesťanská láska, stejně, bez předsudků vážící chyby i výtečnosti lidské. Na té stavím, na tu spoléhám posýlajíc Vám dítě své. Mohla jsem se ovšem dříve písemně s Vámi srozuměti, ale Bůh ví, nešlo to. Rázem, takořka se střechy, musila jsem Vám synáčka do klína hoditi, ač-li vůbec ten čin jsem chtěla vykonati; kdybych byla zvolna, rozmyslně ku předu šla, nebyla bych dosti silna bývala, a snad já i syn můj byli bychom ve psí. Takto můžeme býti aspoň pro život oba zachráněni.

Syn můj narodil se v Praze, letos 1. března právě o půlnoci a 3. pokřtěn byl na jméno Josef, po mém nebožtíku poctivém otci, jenž za dnů nejhorších strastí mých ustarav se o rodinu ze světa vykročil. I prosím sepjatýma rukama pannu Naninku, by se ho mateřsky ujala, by mu v ničem nedostatku nedala, by jej milovala a svatou trpělivosť s ním měla. Ne-li já, snad on se jí za to odmění, a jistě Bůh tam na výsostech, jenž na první váhu položí každý dobrý skutek, který kdo vykonal na dítku opuštěné a nešťastné matky.«

Zde bylo psaní všecko slzami pokapáno, a přítel Cvok utíral si líce. Teprve po chvíli mohl čísti dále:

»Panna Naninka jest hodná žena, ona lépe mi porozumí nežli Vy a umenší již starosti Vaše o Pepíčka. Chlapce jsem dala lékaři prohlédnouti; tvrdil, že jest úplně zdráv, a tak jest naděje, že jej dobře odchováte Já jsem v Praze, jsem tělesně zotavena a budu si dále

počestně svůj chléb vydělávati. Mám již napolo zaopatřenou službu v dobrém měšťanském domě; jak budu míti jistý chléb, dám Vám o sobě věděti a Vy mně pak budete psáti hodně mnoho o Pepíčkovi. Zahospodařené peníze u baronky mně vystačily pro potřeby, a ponévadž vím, že míváte pro svou křesťanskou lásku k lidem hubenou tobolku, přikládám na druhé straně padesátku na vychovanou mého Pepíčka. Více prozatím nemohu postrádati; ale buďte jist, že povinnosti své povždy budu dbalá a svým časem pošlu, co bude lze ušetřiti. V paklíku máte všecko potřebné prádélko; jen nějaká peřinka bude se muset přikoupiti. Z brusu nový dukát, v papírku zaobalený, jest pro pannu Naninku; jest na památku.

Prosím Vás, věrný příteli můj, zachovejte v plném tajemství původ Pepíčkův před každým, vyjímaje snad pannu Naninku, ač uznáte-li sám za dobré, jí je pověděti. Lidé budou o tom ovšem mluviti, ale všecko na světě zamluví se a zevšední, a myslím, že Vám nikdo nemůže za zlé bráti, ujmete-li se pohozeného dítěte. Prosím Boha, by Vám z toho nepošly nelibosti a mrzutosti. Buďte dobrým a laskavým otcem mému Pepíčkovi; já Vám budu za to do smrti vděčna.

Jenny Kučerova.

P. S. Kdyby z Labutína mu hrozily nějaké úklady, postavte tomu nevinnému a malomocnému tvorečkovi svá věrná prsa za hradbu. Kašičku ať mu vaří panna Naninka docela řídkou, aby ji dobře strávil.«

Přítel Cvok dočetl a vyňal ze psaní padesátku.

»To byla bankovka ve psaní?« otazovala se panna Naninka.

»Padesátka, Naninko!«

»Přichází na mou. Dítě jest z nějakého panského hnízda.«

Farář k ní vážně přistoupil a pravil: »Panno Naninko, dejte mi ruku na to, že do slabiky zachováte tajemstvím, co vám budu z tohoto psaní čísti. Však stojí tam také leccos o vás.«

Hospodyně mu podala ruku, a on se dal do hlasitého čtení; panna Naninka poslouchajíc ronila slzu za slzou. Když bylo dočteno, utřela si zástěrou oči, zlíbala nalezenci ručky a pravila: »K čemu mně dukátu. Však až bude zle, proměníme jej pro Pepíčka.« A tlumivši v sobě pohnutí, jež ostatně přítel Cvok nechápal, dodala: »A nyní podíváme se na Pepíčkovo prádlo.«

V paklíku byly složeny košilky, živůtky, čepičky, fáčky, pleny, osušky, zkrátka na nic nebylo zapomenuto. Naninka rozkládala celý krám po stole a po posteli.

»To je podívaná,« libovala si, a když přišli na dukát, nemohla si přece nepovzdechnouti: »Totě nějaký krásný peníz! Když jest jich tak několik kop, musejí zrovna člověku oči přecházeti! Nu, nebude-li toho nutně třeba, přece si jej schovám!«

»To by bylo, abyste jej měnila! Vždyť máme padesátku!«

»Řekne se: padesátka! Ale děti jedí peníze. Kde je kolébka, kde podušky do ní; kde peřinky, kde krupička, cukr a když se něco stane, kde na doktora, na babičku?! Panečku, to zlatky lítají jako motýli o sv. Janě. A což až povyroste! Sukničky, bačkorky, nějaký kabátec...«

»I o tom potom! Jen když máme Pepíka!«

Při tom se zapomněl a z radosti smačkl Pepíka na raménkách. Ten se probudil a rozkřičel, že ho bylo plný čeledník. Panna Naninka přiskočila.

»To nejde, velebný pane. S dítětem se musí jako s pěnou, aby se nám pod rukama nerozešla. Pojď

sem, holoubku; hajej pěkně, hajinkej, tys můj poklad malinkej.«

Pepík byl dobrák, za chvíli umlkl.

»Musíme mu nadělati cumlů,« podotkla vážně Nebesa.

»Jen kdyby bylo tvrdých housek! Ubohá Jeninka! Nejde mi z hlavy, chudinka. Jsme my ženské nešťastní tvorové; srdce naše jest naše kletba. Bez lásky schneme jako nezalitá květina, a láska honí nás z růží do hloží.«

»Mně se hlava posud točí jako mlýnské kolo,« připomínal farář. »Taková novina a tak z čista jasna! Ale potají se přece něco mluviti musilo. Aspoň Suchdolský mně dnes něco tak za řeči napověděl. Ah, teď mi teprve vychází světélko! Proto on se na mne tak díval!«

»A co vám vypravoval?«

»Prohodil jen tak ledabylo, co slyším o Jenny, zdali mně psala a co mně psala z Prahy a že chodívala na besedu ke mně do Záluží, zkrátka, jako bych já něco zvláštního o ní musil věděti. A teď teprve se mně zdá, jakoby byl jen u mne na keř tloukl a jakoby si myslil, že sedí ve mně zajíc. A o baronovi Mundym se také zmínil, ale jen tak nějak. Jak to souviselo s ostatním, už se nepamatuji. Kolem do kola vzato: Suchdolský slyšel někde z daleka něco zvoniti a myslil, že já byl na mši.«

»Netrmácejme si hlavy! Slečna Jeninka byla chytrá dívka, a jestliže se lásce neubránila, ubránila se aspoň klevetám. Baron Mundy nepůjde jistě se svým tajemstvím na trh, my nepůjdeme také, a jak ze všeho viděti, stará baronka neví pranic, a za to bych dala ten svůj dukát a ještě pětník. S té strany nám netáhnou mračna, a časem dovíme se všeho dopodrobna. Ale jest jiná, horší věc.«

»Která?«

»Že nám dítě na faře přibylo, nedá se zatajiti, a zítra ráno nejdéle musíme to, velebný pane, starostovi ohlásiti.«

Teď přišli farář a jeho hospodyně na velmi tvrdý oříšek: co starostovi říci? Cvok jakživ nelhal, ale kdyby v tomto případě pouhou pravdu pověděl, bylo by tajemství vyzrazeno, Jennina pověsť ve psí vydána, dítě její pak vrženo ve všeliké to nebezpečí, před nímž mělo právě u faráře býti ochráněno.

Po dlouhém rokování pravila Naninka: »Já vím cestu z lesa: vezmu všecko na sebe. Vy jste byl dnes odpoledne v Suchdole; to ví celý svět. Když jste nebyl doma, přišla ke mně dcera po mé sestře a přinesla mi nemluvně. Má hroznou bídu a musí za mužem na práci do Rakous. Dítě jí překáží, myslí si: stará teta je hospodyní na faře, může se mého ubohého červíčka ujati a bude mu lépe při ní nežli při mně. Já nechci o tom slyšeti, dokud vy k tomu nesvolíte, a posýlám naspěch za vámi do Suchdola hocha Kozmánčina. Než se vrátíte, dcera po sestře mé tatam. Myslila si, že dítě nepřijmeme, a ze strachu se potají krásně vyklidila. Co bylo vám učiniti? Měl jste starou, věrnou hospodyni z domu vyhnati i s dítětem, či měl jste z křesťanské lásky a shovívavosti, jako kněz, toho nevinného opuštěnce se ujati? Dlouho jste se nerozpakoval; učinil jste, co jste pokládal za svou povinnosť: dovolil jste, by dítě tu zůstalo, až matka si pro ně přijde.«

»Ale, Naninko, já vás nepoznávám!«

»Protože nevíte, co umí ženská, když není zlá a když může opuštěnému dítěti nešťastné své sestry něco dobrého učiniti. To všecko řeknete starostovi a o ničem jiném ani písmenkem se nezmíníte. Svádím-li vás k zlému, beru všecko odpovídání před Bohem na sebe, protože mám dobrý úmysl.«

»Podejte mně Pepíka a připravte mu zatím u sebe v kuchyni lůžko. Je čas na spaní.«

Hospodyně vstala a vložila nemluvně faráři do náruči a políbila mu pokorně a srdečně ruku. Dětské prádlo po stole a po posteli rozložené sesbírala, vzala kahan a odešla do kuchyně. Farář přitiskl dítě k srdci a díval se mu do oček. Očka ta se rozevřela a pousmála naň úsměvem andělské čistoty a nevinnosti.

»Nebesa!« zašeptal dobrý Cvok. »Pokud bude dechu ve mně, máš v mém srdci útulek, o něj tebe ani osud ani zloba lidská nepřipraví...«

XI.

Již z večera vyrostlo v Záluží po staveních tolik povídaček o faře, jako na mezi špiček. Kozmánek přiběhnuv uřícen domů, pověděl matce, že byl v Suchdole pro faráře a že v Záluží na faře se něco hrozně zvláštního stalo. Kozmánková běžela s teplým koláčem k Vávrové, Vávrová k Vavruškové, a než se setmělo, byla novin plnička ves. Kromobyčejná, takořka zimničné čilá činnost mozků rozvlnila se po Záluží. Co to bylo hrozně zvláštního? Saze přece v komíně nechytily, neboť nic podobného nebylo viděti, a zloděj se asi do fary také nevloupal; nebo knihy zlodějům zhruba nevoní, a jiného, kloudnějšího, by se tam byl nenechavec nenabral. Zvědavé duše obcházely faru i kostel jako kočky horkou kaši, ale fara měla svůj starý kabát. V oknech bylo světlo jako jindy, jen že okna byla zastřena, jinak bylo tam ticho, ba ani zvláštního hlasitějšího hovoru nebylo odtamtud slyšeti. Cihlářka sice tvrdila, že prý slyšela z fary nějaký pláč; že by pláč ten pocházel od dítěte, nenapadlo jí, ač byla klevetnice nad jiné vybroušená.

Ráno přineslo světlo do tmavé záhady a rozpletlo překvapným způsobem, co v noci hlavy kmoter popletly.

Po ranní vyšel si pan farář a dal se do rozprávky se starostou Omočilem, jenž šel s lopatou na pole. Vypravoval mu historii, jak ji panna Naninka vymyslila. Omočil byl člověk takto bystrý a potměšilý a neušlo ho, že farář, jenž za hovoru každému přímo do očí hledíval, tenkráte měl zrak nejistý a buď k zemi nebo po jiných věcech jej obracel. Vyslyšev mlčky faráře odpovídal zvolna a opatrně, tónem, ať tak díme, úředním: »Mně jde jen o to, by obec z toho nevzala škody a ujmy, a proto vás prosím, velebný pane, byste se mi přede dvěma svědky vyjádřil, že dítě na nijakou obtíž obci nebude.«

»To vám rád učiním,« odvětil farář.

»Máte křticí list dítěte?« vyzvídal Omočil.

»Narodilo se v Praze 1. března letošního roku a 3. bylo u sv. Haštala pokřtěno na jméno Josef.

»A jak mu říkají po otci?«

Farář se rozpaky začervenal a byl jako na řeřavém uhlí. Na jméno ani panna Naninka ani on nepřipadli. Na štěstí připletlo se mu na jazyk příjmení, podobné slečně Jenny.

»Kačer, Josef Kačer,« odvětil nesměle.

Starosta vzal oznámení to důstojně na vědomí a připomenul:

»K čemu zítra doorávati, co můžeme dnes zorati. Tamto jedou Vávra a Macek do polí. Oba jsou výboři, počkejme na ně.«

Když dojížděli k nim, vyzval je Omočil za svědky, a farář před nimi opakoval, že Josef Kačer obci nikterak za obtíž nemá připadnouti a že ze svého jej bude živiti, dokud otec neb matka pro něj si nepřijde.

Takto byl Pepík jaksi úředně do Záluží uveden; leč neúřední přijetí neodbylo se tak krátce a nebylo vůbec tak jednoduché. Ženské jazyky počaly nejprve za pecí, ponenahlu však i mimo dům rozvazovati. Ač přítele Cvoka v Záluží vůbec rádi měli, přece byl u mužů lépe zapsán nežli u krásného pohlaví. Pracuje mezi svými svěřenci o upřímnou a rozumnou pobožnost nespouštěl se farář Cvok hned ze začátku do žádných spolků růženečkářských. Předchůdce jeho založil v Záluži sesterstvo srdce Páně a vykonával s ním dvakráte do téhodne zvláštní odpolední pobožnost. A věru, o máslo, sýr, vejce a všelikou drůbež nebylo nikdy na faře zle. Vlažností a netečností nového faráře spolek sestřiček se rozpadával, až se rozpadl. Hlavní modličky ze vsi zatvrdily se proto proti příteli Cvokovi, vyčítaly mu potají, že není dosti nábožný, a pásly jen po příležitosti, aby nějakou chybu mu vytýkati mohly. Leč časem přesvědčovaly se, že nový farář vede život svatý, a v řečech jeho chrámových bylo tolik křesťanské pravdy a lásky, že i posluchačky proti němu podjaté se s ním ponenáhlu smiřovaly a smířily, ač nadobro mu nezapomněly, že nechal »srdce Páně« usnouti.

Od chvíle, co nějaká neznámá ženská nemluvně na faru zanesla, jakoby mezi sestřičky se byly vosy zahnízdily. Neměly pokoje a na tomto se ustálily úsudku: »To není jen tak, jak se povídá; za tím něco vězí. Pravda vyplave časem navrch. Vraty ovšem nesmíme do fary vpadnouti, však ona se namane časem příhodná příležitost.«

A také se namanula. Asi za týden, co byl Pepík na faře, byl odpoledne v kostele křest. Porodní babička, chytrá a prohnaná stařena, uvolila se, že tomu dítěti na faře mákne pořádně na zub. Zašla si do kuchyně k panně Nanince, s níž byla dobře známa.

»Jdu si k vám trochu odpočinout,« zapřádala ne-

vinně hovor; »a také bych se ráda podívala, jak vám to sluší s tím pražským dítětem.«

»Ó, milá babičko,« odvětila panna Naninka; »sluší to podivně mé staré osobě. Z počátku mně div všecko z ruky nepadalo; teď už si zvykám.«

»Tráví-li dobře, spí-li?«

»Chvála Bohu, spí jako po máku a žaludeček má, že by hřebíky strávil. Prosím vás, chudý člověk rodí se již s hladovým žaludkem «

»Pravda; však panské děti nejsou z jiných.«

Panna Naninka se v duchu zarazila a umínila si míti se před babičkou na pozoru.

»Ale vy mně kluka ani neukazujete.«

»I Bože! podívaná je zadarmo «

Po té sňala s chlapce plachetku, a babička postavila se ke kolébce a prohlížela si mlčky klučinu. Nanince bylo úzko.

»Chlapec jako obrázek!« podotkla babička.

»V našem rodě byla jsme my děvčata všecka světu podobna. A sestra Marie byla hezčí nežli já a dcera po ní, matka Pepíkova, kdyby se ustrojila do panských šatů, mohla by jíti do každého plesu. A jaká matka, takové dítě; jinak už nebývá «

»I bývá, panno Naninko! Kdybyste vy mně to nepovídala, jakživa bych neřekla, že je to dělnické dítě.«

»To vy jen tak říkáte, abyste mne potěšila.«

»Bůh ví, že proto to neříkám. A pak to prádélko, co jest na něm. To jest nějaké dětské prádlo! Ani v panských domech nemají lepšího. To jsou nějaké vzorečky na karkulce a živůtku. Ta dcera po vaší sestře, ta musí uměti práce!«

»I to není od ní; tím je vším vinen velebný pán. Dítě mělo jen několik hadříčkův, a ty již byly od předešlých dětí vypotřebovány. Nebylo na jiném, než koupiti mu nové hotové prádélko. Co jsem měla činiti?

Mám za velebným pánem několikaletou službu. Předevčírem po mši šel velebný pán do města; poprosila jsem ho, by z mé služby nějaké prádélko Pepíčkovi koupil. A to víte, co to jest, když mužský v krámě kupuje. Nastrkají mu toho a nejdražší a nejlepší, aby jen hodně na něm utržili.«

»To tam asi hodně peněz udal?«

»Ani se neptejte!«

»A na tělíčku nemá dítě nic?«

»Jest jako sklo. Kdyby mu něco scházelo —«

»Pošlete pro mne třeba o půl noci.«

Babička se rozloučila, Naninka si oddechla.

Když se babička »sestřičkám« vyzpovídala, pozastavily se všechny nad tím panským prádlem. Babička jim slíbila, že až půjde do města, se schválně vyptá, koupil-li tam zálužský farář dětské prádlo. Byly jí tam jen dva krámy toho druhu známy, v obou patrně vyzvídala a nedověděla se nic. I jinde ptala se na prázdno. To klepnám postačovalo; klevetám nejrozmanitějším odstrčena byla závora.

XII.

Farář žil ve všem ústraní jako jindy. Šel málo kam, a prostá a zjevná jeho povaha nestarala se o klevety, jež obíhaly jeho dům. V knihách již tak neležel jako dříve: Pepík, jenž se mu vlichotil do srdce, časem více jej bavil než nejbystřejší sestavy filosofův a nejlahodnější verše básníkův. Cvok sestupoval s výší života více méně ideálního k radostem i starostem života skutečného, a čeho dříve vysoko nevážil, to stávalo se mu Pepíkem věcí hodnou přemýšlení a práce a nad to tak zajímavou, že při ní mysl i srdce jeho okřívalo jako strom po vydatné vláze. Vzletnosť a ohebnosť mladictví

se mu ovšem již nevrátily, vždyť stál už při samých vratech stáří: avšak i starší stromy rády se omlazují a rodívá se druhdy na nich ovoce šťavnatější a chutnější nežli na stromech mladých. Nebyl to celý rodinný život, jenž faru zálužskou převracel na ruby, ale byl to krásný jeho kus, jenž utvrzoval Cvoka ve pravdě posud mu jenom z poetických knih známé, že rodina věčné omlazuje stárnoucí člověčenstvo chráníc je před smutnými úbytěmi pokročilého věku, prázdného jinak květův i plodův. Odchovávajíce děti zapomínáme na stáří a hrob, a co může mnohdy nechutný život lépe a příjemněji okořeniti?

Cvok šel jindy málo kam; nyní ještě méně, a přece mu dnové doma uplývali jako starci léto, jako zamilovanému párku masopust. V Suchdole nebyl, co byl Pepík v domě, a znělo-li mu v uších, nepomyslil, že právě tam se mnoho o něm mluví. Některý den po tom, co zdvihla panna Naninka synáčka Jennina pod lískou v zahrádce, šla do Suchdola cihlářka ze Záluží za nějakým řízením. Panna Regina ji potkala a zavedla si ji na faru na slovíčko. Slyšela něco o zálužských Nebesích zvoniti a ráda by se byla pravdy doslyšela.

»Sedněte, cihlářko, sedněte. Jaké jdou u vás noviny?«

Cihlářka postavila koš pod lavici u dveří, usedla na ni a utřevši si zástěrou ústa, aby se jí pěkně povídalo, odvětila: »Novin, že by jich párem neuvezl. Fara naše jakoby naší farou nebyla.«

»Jděte, jděte! Co se stalo hrozitánského?«

»Což panna Regina nic neví?«

»Nic, milá osobo, nebo skoro tolik jako nic. Kam já přijdu? Nikam. Počkejte, mám tu trochu kávy od snídaní. Posilněte se.«

Cihlářce se zajiskřily oči. Za hrnek kávy byla by povídala do rána. Pochválila vůni kávy, navlažila si

hrdlo a jazyk a spustila letanie, že všem svatým bylo úzko. Panna Regina poslouchala, až se jí brada třásla, a místy tolik se divila, že jí oči vystupovaly. Cihlářka vidouc to, nešetřila plic a přidávala tolik ze svého, že písničce nebylo viděti žádného konce. Posléze však dopila kávu, pohladila levicí hrnek, poděkovala se a podotkla: »Bože můj! Já tu klábosím a zapomínám jako na smrť, proč jsem v Suchdole.«

Když byla ještě panny Reginy poprosila, by byla mlčelivou, by nevznikly z toho, co jí svěřila, mrzutosti, odešla cihlářka z fary.

Regina šla rovnou cestou do zahrady za farářem, který sedě v besídce, chmelem porostlé, připravoval se k nedělnímu kázání.

»Vidíte,« volala k němu již z daleka, »že jest pravda, co jsem vám řekla!«

»Co myslíte?«

»Co myslím? Co myslí Záluží, co myslí Labutín, co myslí celý kraj. Byla u mne právě cihlářka ze Záluží...«

»Cihlářka je klepna.«

»Vám je každá ženská klepna! Ale pravda jest pravdou a nedá se zabíliti. Ten podhodek na zálužské faře není dítě po dceři od sestry panny Naninky. To je všecko zástěra: dítě je Nebesům tak blízké, jako synek otci.«

»Nerozhněvejte mne, Regino! Kdy že vy nemáte nic proti Zálužskému? Hloupý klep! Že mu někdy půjčím? Však on to oplatí.«

Hospodyně měla ještě celou haldu námítek a poznámek na jazyku.

»Vy máte dnes svůj špatný den, Regino, jste k nevystání!« zvolal farář.

»Ráda věřím! Když člověk stárne, pak je k nevystání! Takhle slečna Jenny. O té jste jak živ neřekl, že je k nevystání!«

Ledecký zatvrzele mlčel

»Ale povídám vám, velebný pane, přijdou-li sem k nám Nebesa, já jim povím své mínění — to já jen tak nenechám, abych pro ně ještě od vás dostávala výtopek.«

»Nic mu nepovíte!« odsekl jí pevně a zvučně Ledecký a hněvivě ji přeměřil.

Panna Regina znala dobře tento pohled. Hryzla si namodralé rty a celé tělo jí jenjen hrálo. Ulomila zlostí větvičku na keři a lámajíc ji na sto kousků šla do fary.

Ten byl úvod k návštěvě přítele Cvoka, jenž tou dobou byl již na cestě do Suchdola.

I ve Cvokovi, jenž býval po všechny časy beze žluči jako holubice, zavařila se dnes krev klokotem a duše jeho trnula v takovém napjetí, jaké zná jenom ten, jehož spravedlivé svědomí bylo z čista jasna a nevinně až do nejhlubší hloubi uraženo, a k tomu od někoho, jehož ctí a miluje nad lidi ostatní.

Ráno po mši přinesl mu pořadník z města psaní na podací lístek. Dopis byl od pátera Matěje Neduchy, muže, ba téměř starce, jenž býval po drahný čas polovinou duše Cvokovy. Celých dvanácte let strávili a prožili spolu ve školských škamnech, v latinských školách i v semináři a i těch studentských prázdnin užíval jednou Cvok u Neduchů, po druhé Neducha u Cvokův. Oba byli z domova nábožni, oba povah mírných a těžko vznětlivých, oba pouštěli se rádi do mlžin ideálních a pokochávali se rádi v nich. Později ovšem různili se v tom i onom: Neducha zejména oddaloval se života a světa a byl na cestě učiniti ze sebe asketu, kterým se i za zralých let svých stal; Cvok nezavrhoval radostí,

jakých nám podává život, ani nepřestupoval v tom nikdy slušnou míru a nikdy v sobě neporušil sílu, zapírati sebe. Mimo to četl a bádal více samostatně nežli Neducha a živil svého ducha mlékem vědy a filosofie neobmezované, kdežto Neducha pokorně a spokojen stanul na tom, co předpisovala a dovolovala církev jeho. Někdy ovšem za dospělejších let přátelé se srazili, ale od sebe nikdy se neodrazili; vždyť tomu i onomu šla pravda nade všecko, a třeba cesty jich se rozcházely, k jedné společné metě přece tíhly: k bohulibému životu zde a k spravedlivé odplatě na věčnosti.

Ač po vysvěcení na pěkné míle od sebe byli vzdáleni, přece druh nezapomněl na druha: dopisovali si, a ač dopisování jich časem ochablo, přece nikdy neusnulo. Někdy se i na umluveném místě scházeli, by sebe viděli, a to býval pro ně svátek, jenž po léta jim z mysli nevycházel. Oba dva pro nedostatek peněz chodívali až k železnici sem i tam pěšky a byli přece šťastnější nežli vytylí preláti, houpající se v měkkých polštářích elegantních ekypáží.

Pater Neducha nechtěl se státi farářem z křesťanské pokory, ale když žádný farář, u něhož byl v duchovní samosprávě, mu nebyl dosti knězem, přijal chudičkou, samostatnou faru, a lid k němu hleděl jako ke světci. Byl asketou. Masa, kávy a lihových nápojů nepožíval, žil nad míru střídmě a o vše, co měl, rád a ochotně dělil se s chudými. S Pánembohem nešel k nemocnému jinak nežli pěšky a třeba byla plískanice a chumelenice, že by psa ven nevyhnal. A nocí těch by napočítala se hezká hromádka, které probděl s nemocnými těše a poučuje je a připravuje je pro život věčný. Prázdné chvíle trávil nejraději mezi dítkami po školách. Vůbec všechen pozemský život pokládal za pouhou přípravu pro život věčný, a vstoupil-li někam do stavení, vstupovala tam

s ním i zvláštní posvěta, jež dítě i starce naplňovala láskou, úctou i bázní.

Přítel Cvok neznal na světě nikoho, koho by byl tak ctil a miloval jako Neduchu. Když se mu nějaký dobrý skutek povedl, říkával si v duchu: Sám Neducha by byl jinak nejednal nežli já. Úhrnem: Neducha byl jeho ideálem, ozářeným nad to upřímnou a přátelskou láskou.

Jak se potěšil, když pořadník mu odevzdal jeho psaní! Chvatně rozlomil pečeť, aby se v slovích přítelových pokochal. Četl a četl opět. Nevěřil svému zraku. Zbledl jako smrť a třásl se vůčihledě. Obsah dopisu jej zdrcoval.

Páter Neducha psal, že dostal o něm zprávu, jež tak jej zkormoutila, že již dvě noci pro ni ani oka nezamhouřil. Odkud zprávu tu dostal, v dopise nebylo; Neducha as pro silné pohnutí zapomněl to udati. Dále stálo, že Neducha dávno již všecky svazky s vezdejším světem přetrhal a jednoho jediného že si ze všech jenom popřál: přátelské lásky ke svému starému a osvědčenému Vácslavovi. A i o té prý musí nyní říci, co shledal při všech věcech pozemského života, že jest nicoucí nicotou. Zpráva, jíž o něm se mu dostalo, že mu ten přísný soud vnucuje. Po té přistupoval k samému jádru věci a vypisoval suchopárným, ale logicky pádným slohem svým, že dostal zcela hodnověrnou zprávu, že Cvok, byv po let padesát věku svého mužem spravedlivým před Bohem, svodnictví nepřítele božího podlehl a závratnou vášní zahořel k nějaké společnici ze zámku labutínského; že plod té vášně v příbytku svém veřejně přechovává pro pohoršení a ke hříchům svádění Bohem mu svěřených věřících; že Cvok nejen z věrolomnosti a ohavností svých se nekaje, anobrž je lidu, Nejvyššímu jaksi na posměchy, na odiv staví a

k tomu ke všemu lží se zastírá, že dítě jest z příbuzných staré jeho nabožné hospodyně.

»Vácslave, Vácslave!« volal dále páter Neducha v dopise svém; »tys-li to, či nešťastná hříčka v rukou ďábelských?! Pro hořkou smrť Spasitelovu, procitni a pamatuj se, že jednou budeš umírati a před věčným soudcem za sebe účet skládati. Podílem tvým stal se vrch všeho zla: milosť boží opustila tebe, a ty-li sám vší silou, dnem i nocí o to nebudeš pracovati, aby vrátila se opět do srdce tvého a duše tvé, co z tebe bude?«

Slova tato právě z úst Neduchových byla pro Cvoka plamenným hrotem, jenž duši jeho přímo ve dví roztínal. Ovšem byl prost těžké viny, již Neducha na něj smítal, ale v jednom byl přece šlechetný jeho přítel v pravdě: on opustil cestu pravdy a zastíral se lží, on odvracel se od Boha. Přítel Cvok se teskně zamyslil.

Panna Naninka vstoupila do čeledníka a vidouc velebného pána zkormouceného tiše opět odešla nebyvši jím ani zpozorována. Po chvíli vrátila se s Pepíkem, bezpochyby aby Cvoka potěšila. Chlapce přibývalo vůčihledě, ano pěstounka jeho tvrdila, že stává se již moudrým. Jakoby dobrodince svého znal, usmíval se Pepík na Cvoka a jaksi i ručičky k němu vztahoval. Zrak se příteli našemu povyjasnil a na srdci se mu uvolnilo. Bezděky vzal dítě za ručičky a poceloval je, ale do náručí ho nevzal, jak obyčejně činíval. Panna Naninka si toho dobře všimla, ale nezmínila se o tom ani slovem.

»Kdo ví,« prohodil Cvok po chvíli stísněným hlasem, »nebudeme-li museti Pepíka z domu dáti.«

»To půjdu s ním,« odvětila odhodlaně hospodyně.

»Nu, nu,« pravil na to Cvok; »uvidíme, uvidíme. Musím dnes do Suchdola za důležitou pořízenou. Vrátím se asi na večer.«

Nemluvíc otalovala panna Naninka s Pepíkem v čeledníku. Cvok se chvíli procházel, pak vyňal ze psacího stolku desítku a uložil ji do své tobolky. Shledal si klobouk a hůl, rozloučil se a odešel. Naninka s Pepíkem hleděla oknem za ním, dokud nezašel.

»Aby snad stará baronka!« pobručovala si. »Ať je, jak je, chlapce neopustím. Tak tak, Pepíčku, já tě neopustím!«

I přivinula dítě k svému starému dobrému srdci.

XIII.

Cvok šel jen co noha nohu míjela rozjímaje stále o dopisu Neduchově, jehož obsah všecko jeho myšlení jako můra dusil. Posud uzavíraje se před lidmi domníval se, že hrubě si toho nevšímají, když se po křesťansku ujal odloženého dítěte, a leda připouštěl z přirodilé dobroty své, že mu ten čin v dobré vykládati budou. Přípis Neduchův jej poučoval o jiném a přiváděl jej do rozporu s jeho prostě dobrou povahou, jež zlobu lidem ani přisouditi nedovedla a ji jen za následek zbloudilé slabosti pokládala. Tato víra se v něm dnes rozviklávala a myšlení jeho vůbec pozbývalo klidu, pevnosti a obvyklé váhy své.

Aby nesešel na cesty bludné, odhodlal se zajíti si na radu k Ledeckému, pokládaje ho za muže velmi praktického, jenž u věcech obecného života měl zbystřený zrak, a o němž se domníval, že s vydatnou radou nebude drahotu dělati.

Ledecký nepřijal Cvoka jako jindy; bylo na něm viděti, že by mu dnešní návštěvu rád odpustil. Cvok to pozoroval a zarazil se tak, že z počátku nevěděl, kudy kam. Oplativ na svůj dluh Ledeckému desítku pronesl jen, aby se něco mluvilo, několik běžných bez-

významných vět. Suchdolský byl nepřítelem bezúčelných řečí a mimo to viděl na Nebesích, že zastírají se jen prázdnou mlhou a nevědí, jak se světlem ven. Zakaboniv čelo a dívaje se do prázdna promluvil nevrle a vyčítavě: »Pro Boha vás prosím, člověče, co jste to opět vyvedl?«

»Co myslíte?«

»Myslím na dítě, které doma přechováváte.«

»Vy jste již o tom slyšel?«

»Vždyť na dvě míle do kola již o tom kohouti kokrhají, a musil bych býti tetřevem, abych o tom neslyšel. Prosím vás, muži boží, kam jste poděl rozum?«

»Učinil jsem křesťanský skutek, jenž, doufám, i Bohu milý jest.«

»Bohu milý! Lidem jest také milý, aby si o náš stav duchovní jazyky otírati mohli, aby se víra a náboženství, jež beztoho stěží mezi lidem udržujeme, ještě k tomu s naší strany podkopávaly. A to se má Bohu líbiti! Kdybyste byl nezkušený mladík, nu budiž, v mladé krvi teče více bludu nežli rozumu, a mladé oko vidí sotva na deset kroků před sebe. Ale vy máte svých pět křížků na zádech a rozumu máte takto za deset filosofů: táži se vás, kde jste zapomněl hlavu, že jste toho nalezence bral do domu?«

»Ó, kdybych mohl, kdybych směl mluviti, milý příteli! Vy byste mne jistě tak důtklivě neurážel.«

»Nastojte! Já že vás urážím?«

»Nevědomky! Kdybych směl mluviti! Prozatím jen připomínám: zdání klame, pravda zvítězí. Pravda jest někdy zboží velmi choulostivé: prodej je v nepravý čas, a bude otravou, prodej je v čas, a bude spásou. Třeba na tu chvíli se zdálo, že průpověď tato k mým povahám dobře nepřipadá, přece čas až pravý nadejde, shledáte, že nezradil jsem sebe a že konal jsem dobrý skutek jako křesťan i člověk. Věděl jsem a vím, že

mi bude trpěti, že mi bude oběti podstoupiti; ale byl bych zbabělec, kdybych se jich zhrozil. A stavu našemu hanby nečiním: dobrý skutek nečiní žádnému stavu hanby, a věru, nepodrývá ani víru ani náboženství.«

»S vámi jest divná věc, příteli! Vy chodíte vždycky nějaký sáh nad zemí a ne po ní, jako my ostatní smrtelníci. Vy se opíráte oběma rukama proti všeobecnému proudu, ale nejste tak sestrojen, abyste svou osobitnosť přivedl k platnosti. To je všecka vaše nehoda, to příčina, že vás neuznávají a ledabylo pod žertem o vás mluví, protože jsou líni dávati si s vámi práci. Že vám říkají Nebesa, není jen tak: kousek nebes jest ve vás skutečně. Kdyby vás teď někdo jiný na mém místě poslouchal, co by si vybral z vaší řeči? Šeredně málo. Možná, že by řekl, že jste nejapný pokrytec. Ale já z vaší řeči vybírám si mnoho: předně že dítě není vaše; za druhé že matka jeho jest slečna Jenny a za třetí že otec jeho...«

»Pro Boha vás prosím, ustaňte!«

»Nu, otec jeho nebydlí daleko od Labutína.«

Cvok se potil úzkostí a rozhlížel se bojácně po zahradě, zdali někdo neposlouchá.

»Buďte bez starosti, milý Cvoku; jsme tu sami,« pokojil jej Ledecký a pokračoval nedav se prosebnýma očima svého kolegy pranic zadržeti: »A ještě více si vybírám z vašich slov. Vy, milý příteli, chráníte tři lidi a snad i více svými prsy. Ale nemuselo to býti. Slečna Jenny měla míti více rozumu: než ženská jest ženská, matka jest matka; myslila si, že jste jenom Cvok, a zapomněla, že jste také farář. Kdo za to? A vy jste myslil, že jste člověk, že jste křesťan a zapomněl jste také na faráře. Za to ovšem můžete vy! Ale to jest to: vy faráře kladete do jiné rubriky nežli my jiní faráři.«

V tom zvonili poledne. Oba duchovní povstali, pokřižovali se a modlili. Z fary vyšla panna Regina.

Cvok dostal se bez jejího vědomí do zahrady, když byla právě ve sklepě.

»Polévka jest na stole,« oznamovala pánům.

Ledecký a Cvok vstavše odcházeli do čeledníka; panna Regina pozadu div oba očima nespálila. Oběd byl smutný: polévka přesolena, omáčka připálena, maso jako houžev, škubánky nebyly dosti mastny. Faráři mlčky poobědvali a odešli opět do zahradní besídky. Po trávě při besídce poskakovala domácí kavka.

»Kéž bych byla tou kavkou,« pravila k sobě v duchu panna Regina vaříc černou kávu; »všechno bych vyslechla a schválně vykvákala, že by oba toho měli dosti.«

Na její neštěstí zůstal pro ten čas spasitelný její úmysl jen zbožným přáním.

Cvok vyňal z náprsní kapsy psaní.

»Co s tím psaním?« otazoval se Ledecký.

»Pro ně právě přicházím na Suchdol k vám o radu. Tu máte, čtěte, co tomu řeknete.«

Pater Ledecký si nasadil brejle a dal se do čtení. Ob chvíli pokrucoval hlavou, ale dokud nedočetl, nepromluvil ani slovíčka. Když byl hotov, zamyslil se na chvilku.

»To psaní vás dojalo, pravda-li?« otázal se Cvoka.

»Nemohu vypověděti. Kdyby mně byl někdo psal, že Matěj náhle v Pánu zesnul, nebyl bych více zarmoucen.«

»Věru, dobrý kanonýr. Slova jeho jsou rány z děla; člověk se při nich zrovna otřese.«

»Poraďte mi, co si mám s ním počíti. Bez úcty jeho nelze mně býti; já bych se uhryzl, kdyby měl setrvati v tom klamném o mně mínění.«

»Sedněte pěkné za stůl, namočte péro a povězte mu pravdu tak, jaká jest.«

»Jsem vázán slibem a tajemství musím dochovati.«

»Tím tajemství nebude vámi porušeno. Vyzpovídejte se kněz knězi, a Neducha vám jistě neodepře želaného rozhřešení.«

Přítel Cvok se zadumal a prohodil po chvíli: »Musím vám dáti za pravdu. Není na jiném, ač chci-li uleviti stísněnému srdci svému a chci-li pozvednouti malou mysl svou. A ještě slovíčko, příteli. Poraďte, co jest mi dále činiti, bych snad mezi lidem pohoršení nevzbuzoval?«

»Dejte dítě od sebe. Kdákavé klepny poutichnou i půjdou na hráď, a povídání jako všecko pod nebeským sluncem propadne se zpovolna v zapomenutí.«

»To nemohu učiniti. Daný slib musí mi zůstati svatým, a pak kdybyste Pepíka znal, vy musil byste si jej zrovna tak zamilovati jako já. Každá žilka ve mně trne, pomyslím-li, že bych se ho musil vzdáti a pustiti neviňátko na zdař Bůh do šírého světa.«

»Nu, hodláte-li mermomocí proti proudu se vzpírati, vzpírejte se. Ale ramen třeba k tomu silných a srdce zoceliti, příteli! Cítíte-li se, nu, s Pánem Bohem.«

»Když jsem Neduchův list přečetl, rozdvojila se mysl má a kolísal jsem jako slaboch na nejisto. Nyní, díky radě vaší, mysl se mi zcelila a proti zlobě světské a možným nehodám obrnila. Dítě nedám od sebe. Padni co padni. Vědomí, že konám, co s povahou mou se snáší, ano co ze samého vnitra jejího se prýští, bude mi dostatečnou odplatou za všecken svízel a za všechny útrapy. Věřte, příteli, teď se divím, že mohl jsem býti na vahách. Ale to mimoděk při mně zavinil Matěj. On ovšem neví, jak jest člověku, trpí-li dobrovolně za nevinné i vinníky, by dobře jim činil a zloby světské jich uchránil, a zejména když spravedlivý muž trpí za bezbranné, opuštěné dítě a křehkou ženu a když jim za budoucnosť nejistou a smutnou připravuje budoucnosť jistou a dobrou.«

V tom vytrhla panna Regina dvéře do zahrady a hlásila, že pan Ferdinand ze zámku přišel s poselstvím k panu faraři.

Ledecký se mrzutě vzchopil a odešel do fary, odkudž po malé půlhodince se do besídky navrátil. Byl svatečne, po knéžsku oblečen a promluvil k Cvokovi: »Se psaními se, milý příteli, dnes roztrhl pytel. Stará paní baronka mi ráčila vlastnoručně lístek napsati, že ráda by se mnou co nejdříve promluvila a se v jisté ožehavé věci se mnou poradila. Přání její jest vojenský povel; musím všeho nechati a s panem Ferdinandem k audienci jeti.«

»A bude-li o mně a Pepíkovi řeč?«

»Beztoho že o nic jiného nepůjde.«

»Co učiníte pro mne?«

»Co bude lze. Strachy netřeba vám blednouti. Jako jsem k vám zvláště ode dneška dobrým přítelem, tak budu k baronce opatrným diplomatem.«

Potiskli si pravice a rozloučili se. Nebesa bez průtahu odešla dvířkami zahradními, jimiž jej Ledecký schválně vyvedl. Suchdolský farář nalíčiv vážnou a příjemnou tvář šel do fary k panu Ferdinandovi, s nímž po chvíli v zámeckém kočáře na Labutín odjel.

Pan Ferdinand jda prve do fary dobře si všimnul skrze plůtek na dvoře, že Cvok byl u Ledeckého v zahradě.

XIV.

Dovolen matkou vyjel si baron Mundy přede žněmi na několik neděl do severní Italie. Byla to teprve druhá jeho větší cesta, neboť baronka Saloména cestování příliš nepřála, nazývajíc je drahou a zbytečnou modou. Jako při všem měla i tu důvod na snadě.

»Lidé jsou všudy stejni,« říkávala, »a jen tím se liší, že jedni mluví čínsky a druzí turecky. A co se krajin týče, to nahradí dobré stereoskopy.«

Jediný prospěch připouštěla: že změniti vzduch a ponebí dobře působí ve zdraví. A prospěch tento při ní rozhodl, že barona Mundyho do cizích zemí pustila. Pozorovalať, že již po měsíce syn její není tak zdráv, jako jindy býval, a že časem přichmuřuje se čelo jeho sklíčeností, jejížto kořenův nehledala v duši, nýbrž v narušené součinnosti životních zábyvův.

Vraceje se z cest zastavil se baron Mundy v Praze, by poptal se po slečně Jenny. Osud její projímal srdce jeho tklivěji, nežli by byl očekával po porážce, již byl svým jednáním v první polovici března letošního roku mimo všecko své nadání u ní utržil a o níž stručně jen a povrchně zmiňovala se Jenny ve známém nám dopise k příteli Cvokovi.

Několik dní po tom, co synáček Jennin spatřil světlo nebeské, šel baron Edmund mladou matku navštívit. Ač Jenny v pravdě miloval, byl přece tou událostí nad míru znepokojen, sklíčen, ano rozrušen. Nejednou slíbil Jenny zcela upřímně, že jen ona bude ženou jeho, a co slíbil, tomu troufal si dostáti, jak sluší se na poctivého muže, a Jenny sama byla o tom přesvědčena. Leč konati slib a provésti jej mívá zhusta osud theorie a praxe: ona větrem letí, tato vleče se karou skutečnosti někdy do upachtění a dostihuje jí obyčejně jenom z dáli.

Baron se nyní, kdy nadbíhala chvíle rozhodnouti se, přesvědčil, že podjal se úlohy krušné a těžké, že není na ten čas s ni a vůbec že není tím činosilným charakterem, jakým se býti domníval omamuje nevědomky nalíčenou silou Jennino srdce, láskou k němu roztesknělé a tudíž stráže střízlivého rozumu pozbavené. Ač kdyby byl deset duší měl, ze všech deseti Jenny by

byl miloval, přece obklopen hrází nesnází a překážek společenských, neměl tolik bohatýrské síly v sobě, by vzepjetím a návalem jejím hrázi tu protrhl. Neokusil posud slasti a strasti státi o svých vlastních nohou: vždy a u všem stála nad ním matka s rukou jistou a pevnou, s okem bystrým a prohlédavým, s rozumem v sobě silným a zkušenostmi vyzbrojeným. Vstupuje k Jenny, by ponejprv políbil synka svého, přinášel sebou místo svaté, nekalené radosti otcovské vědomí slabosti své a trestuhodné nerozhodnosti, a přece nemohl býti jinším a domníval se, že na ten čas jedná jenom tak, jak jednati musí.

Jenny seděla v županu a čepečku na pohovce u kamen a držela synáčka v náručí a mateřsky šťastna vzhlížela k vstupujícímu muži pohledem, jakéhož posud žádný poeta ani na papíře ani na plátně nezachytil. Baron zapomněl pro okamžik na neshody srdce jeho rozdírající, přiskočil šipkou k přepadlé mamince, zlíbal jí ruce, čelo, oči a ústa a pojal do náručí synáčka svého, libým sníčkem dřímajícího.

Mlčky zadíval se na chvíli na dítě. Slza radosti mu ukápla. Políbil vroucně a blaženě synka ve tvářičku.

Štěstím se pýříc neodvracela s něho Jenny oka. Několik minut nepromluvili.

Baron se vzpamatoval a vzdech utrhnul se stísněné jeho duši.

»Ty vzdycháš,« podotkla Jenny polo vyčítavě, polo lítostně.

Nový povzdech baronův byl jí odpovědí. Odmlčela se a oko její, posud štěstím jenjen svítící, přitemňovalo se; ruměnec blahověstný vytrácel se jí z lící; úzkostná předtucha omrazila ji, že se otřásla.

»Ó, jak jsem nešťasten!« zalkal polo nahlas baron.

»A přece držíš štěstí mé ve svém náručí!«

Baron sedl si mlčky s dítětem na nejbližší křeslo. Jenny ujímala se dalšího hovoru.

»Vidím tě jiného, Mundy, než jsi býval a než jsem tebe očekávala. Bůh ví, jest mi, jakoby sníh padal do vřelého mého srdce.«

»Důvěřuj!«

»Nejsem tak slaboduchá, abych nedůvěřovala tobě. Ale čekala jsem najisto, že uslyším z úst tvých utěšení a posilu, a ty odbýváš mne v této posvátné chvíli vzdechy, ničím jiným než zlověstnými vzdechy.«

»Mne tíží na srdci mnoho, Jenny, mnoho...«

»Mluv, rozmluv se, nepokrytě, zjevně. Nemůže býti příhodnější chvíle k vážnému a klidnému rozhovoru o naší budoucnosti.«

»Těšme se nyní z dítka svého; ostatní projednáme jindy.«

Jenny zbledla ještě více. V oku jejím zračil se trapný nepokoj, zlá předtucha a ledová odhodlanost v měnivé hře.

»Snad tobě dobře nerozumím,« dodávala chvilku pomlčevši. »Však to mně dovolíš, abych právě nyní stála na svém a domohla se ne z části, ne polovičatě, ale zúplna toho, co mi po přirozeném a božském právu náleží. Dokud šlo jenom o mne, víš dobře, že trpělivosti a ochoty čekati se mi vždycky dostávalo. Leč nyní jest jináče. Dítětem mým přibylo mi povinnosti, a věru, špatnou bych byla matkou, kdybych povinnost tu jen ledabylo vážila, kdybych odkládavostí a nerozhodností tvou se spokojila. Pak by věru poměr mezi námi nebyl ničeho jiného hoden, než aby skoncoval se tak, jak se končívají milostné pletky mezi kavalíry a městskými dívkami.«

»Jsi poněkud nervosní, Jenny,« hájil se baron ne zcela jistě, »a kladu to na vrub nemoci, jíž jsi právě

šťastně přestála. Posud, doufám, jsem toho na tobě nezasloužil, abys mne řadila do stejné rubriky s lehkovážnými, třeba šlechtickými hejsky.«

»Posud jsi toho nezasloužil,« odpovídala rozehřívajíc se Jenny; »leč jak dnes tu vystupuješ, nepodivil by se žádný nepodjatý posluchač, že myšlénky podobné nedůvěře ve mně vznikají a že bez ohrádky je k tobě pronáším. Prahnu po tom, Mundy, aby bylo mezi námi světlo a jasno jako mezi věrným mužem a věrnou ženou. Od této zásady ani na krok neodstoupím a dnes ještě, než odejdeš z tohoto pokoje, musím míti pro sebe a pro dítě své úplnou jistotu.«

»A kdybych z příčin tobě rovněž tak známých jako mně —«

»Podej mi dítě mé!« vpadla mu Jenny kvapně do řeči.

Ostýchavě položil jí baron synka do loktů.

Matka přivinula dítě k sobě, držela jako na obranu nad ním pravici a pravila pevně a určitě: »Kdybys mi tu takové jistoty nedal, pak jsi naposled měl mé dítě v náručí svém, pak prve naposledy jsi mne políbil, pak přestoupil jsi dnes naposledy práh mého příbytku, pak považovati tebe budu za člověka, jenž — —«

»Jenny!«

»Pravda má břitké hrany, Mundy, ale poctivého muže neřeže. Prosím, odpověz mi určitě na mé otázky. Kdy dáš svazek náš před světem církevně požehnati?«

»Dokud má matka na živu, nelze.«

»Tvá matka přece dříve neumře, dokud tebe neoddá se ženou, jež bude jí po chuti a jejíž povaha jí poskytne jistotu, že po její smrti tebou bude rovněž tak vládnouti, jako prve ona sama tebou vládla. Co stane se zatím ze mne, co z mého dítěte? Odpověz, muži!«

»Jsem pánem svým; jiná nežli ty ženou mou nebude.«

»Nejsi pánem svým, poněvadž když to máš ukázati, krčíš se za matku svou a osud svůj, můj a dítěte našeho činíš na ní závislým. A poněvadž nejsi pánem svým, poněvadž nejsi rozhodnou a silnou povahou, která by odolala domluvám, přemluvám, vyhrůžkám a třeba i úkladům tak rázné aristokratky, jaká jest tvá matka, nemůže mi slib tvůj, že jenom mě pojmeš za manželku, dostačiti. Znám jako ty vaše poměry domácí, vím, do jakých rozporů bys zapletl se veřejným sňatkem se mnou, a měním jenom k vůli tobě, abych tě ušetřila, požadavek svůj v ten smysl: dej se prozatím tajně se mnou oddati.«

»Romantická to myšlénka a tajný sňatek nesnáší se s občanskými zákony.«

»Tomu-li tak, dojdeš ještě dnes k notáři a dáš jím zhotoviti řádnou smlouvu, již podepíšeš sám a dva svědkové, z nichž jednoho já si vyvolím. V ní složíš, že dítě naše považuješ za legitimního syna svého a že mne ode dneška do tří let pojmeš veřejně, způsobem zákony předepsaným za manželku.«

»Čeho na mně žádáš, to třeba, Jenny, náležitě rozmysliti.«

»Ty se zdráháš!?«

»Jenny, pamatuj na své zdraví; příliš se rozčiluješ!«

»Mundy! Podruhé opakuji žádosť svou, po třetí buď jist, že ji nebudu opakovati. Přineseš mi ještě dnes tu smlouvu?«

»Poshov mi, Jenny. Časem, až poznám, že ti mé čestné slovo ničím není, dám ti snad písemnou smlouvu, jaká se dává obchodníkům.«

»Dobře, pane barone, dobře. Vím, na čem jsem, a budu podle toho jednati. Já vám vaše kavalírské slovo jako bezcennou cetku vracím, já vás vytrhuji ze

srdce svého, poněvadž si vás déle vážiti, vás déle ctíti nemohu; já vás propouštím ze vší povinnosti ke mně a k tomuto dítěti. A konečně vás prosím, byste mne déle přítomností svou — —«

»Jenny, což šílíš?!«

Jenny sahala po zvonci.

Baron přiskočil k ní a chopiv ji za ruku zvolal: »Pro živý Bůh, nezvoň!«

Jenny mu vytrhla ruku, jakoby ropucha se jí dotkla.

Baron pokračoval jedním proudem: »Popřej mi několik minut k omluvě. Ty nejsi úplně zdráva, ty churavíš! Co jsi právě vyřkla, nemůže býti opravdu myšleno a přičítám to více tvé nervové soustavě, bolestmi a utrpením narušené, nežli zdravému tvému rozumu. Probůh! uvaž: nejsi zdráva, máš starosti o sebe a k tomu ještě o dítě; nemáš ani matky ani otce, sama jsi na šírém světě. Nemáš nikoho, kdo by o tebe a o vás se staral, mimo mne, a ty mne tak bezohledně od sebe odstrkuješ. Co by z vás bylo beze mne, Jenny? Padouch bych byl, kdybych vás ostavil samy sobě v strastech a nedostatku, kdybych poslechl tebe!«

»Co z nás bude, to jest mou věcí, pane barone. Však já i bez vás vydělám si chléb pro sebe i pro dítě a vychovám si z něho pořádného člověka. Za takových okolností nepřipustím, abyste se velkomyslně starati ráčil. Najděte si jinou ženštinu, jež třeba vám vděčnější bude, budete-li se o ni starati.«

»Jenny, ty mne hrozně urážíš! Vidím, že dnes není a nebude s tebou řeči. Odejdu a přijdu jindy, ale v nedostatku tebe nemohu nechati.«

Baron vyňal ze své tobolky stovku. Jenny vymrštila se z pohovky jako zmijí uštknuta.

»Pane barone, jsem poctivá žena, nedám se od vás vydržovati; nechte si svůj jidášský žold! Mezi námi

jest domluveno — buďte beze strachu, že vám kdy v něčem budu obtíží.«

Baron nevěděl, kterak se octl venku ... Potuloval se nějakou chvíli po ulicích, pak zaměřil k notáři; přede dveřmi vedoucími do kanceláře stanul. Člověk a kavalír na cti raněný znova se v něm popadli do křížku. Kavalír zvítězil. Baron nevstoupil k notáři do pisárny. Najal si povoz a dal se zavézti do Ovenecké obory, kdež za deštíku a ostrého větru se projížděl, až mu hlava trochu vychladla.

Dvakráte ještě, než vrchnosť z Prahy na Labutín odjela, vážil cestu k Jenny. Ta byla v jednání svém důsledna; nepředpustila ho. Pokoušel se o to, písemně si cestu k ní klestiti: dopisy jeho nedotknuty byly mu navracovány. Rozmrzen na sebe, na Jenny, na celý svět odejel s matkou, sestrou a novou společnicí z Prahy na Labutín koncem měsíce března. Když petrklíče po trávnících rozkvétaly a vlaštovky se z jihu navracovaly, pomýšlel na cestu do Italie a odjel krátce před tím, když syn jeho přibyl tak romantickým způsobem na faru zálužskou.

XV.

Stoje pod praporem a barvou stavu svého, měl baron Mundy vedle vad, šlechticům společných, i některé pěkné jich vlastnosti. Tak zachovával povždy jistou míru lahody a skromnosti k těm, s nimiž mu bylo obcovati, jakož i onu delikátnosť silného k slabému, jíž pravý šlechtic nikdy nebývá prost. I kdyby byl slečnu Jenny opravdu nemiloval, nebyl by dopustil, aby s jeho synem neúprosným starostem a svízelům obecného života na pospas byla dána. Pravda, měl vážnou příčinu

býti uraženu, neboť Jenny ranila jej smrtelně jako muže i šlechtice, viníc jej ze záměrův upřímo sprostých a zátratných; ale přes to všecko udržovala jej přirodilá mu delikátnosť k slabým nad kalem všednosti, do něhož necelý muž a šlechtic na místě jeho dal by se asi strhnouti. Na cestách svých byl skoro stále myslí svou v Praze u Jenny a syna, a nebylo téměř ani hodiny, aby duší jeho neprobíhaly touhy po obnově starého svazku mezi ním a Jenny a naděje, že z oblakův čím černější jsou, tím jasněji mu nové slunko shody a blaha vysvitne. Znal sice Jenny, že jest rázné povahy a že stěží dá se oblomiti; ale omlouvaje nutností jednání své a připouštěje, že Jenny jako každá žena nejednala s přesně logického požadavku, nýbrž okamžitému, velmohoucímu dojmu dala se uchvátiti: oddával se jako vůbec lidé slabšího charakteru fantastickým snům a hnal se důvěrně za nimi, a sestoupil-li v ledový chlad skutečnosti, byly tu hned hedvábné naděje, jež záhřevné paprsky své do ní metaly.

Dokud byl doma, provozoval před matkou staré pokrytectví a domýšlel se, že ani jinak nemůže sobě počínati. Stará baronka nevěděla posud pranic o milostném svazku syna svého se společnicí a nelámala si vůbec dlouho hlavu tím, že Jenny ze služby její vystoupila; předstíralať slečna, že dostane se jí mnohem výnosnějšího místa. Při Mundym pozorovala bystrá baronka již po drahný čas změnu nikoliv nepodstatnou, ale soudila, že počátek její připadá k úrazu v alejích u rybníka a vzniklé z něho nemoci. Nejednou radila se potají o té věci se zámeckým lékařem, k němuž neměla příčiny býti nedověrnou. Ten ji upokojil myšlénkou, že úrazem tím podle neprozpytných zákonů přírodních nová nastala epocha i hmotnému i duševnímu vývoji baronovu, ale že změna ta není na ujmu dobrému, ba jadrnému zdraví jeho. Jiný proslulý lékař

pražský, jehož se v té věci dotazovala, souhlasil cele s venkovským svým kollegou.

Než odešla, svěřila Jenny baronese Sály, že bez odkladu odebere se do Vídně. Tak zapadla v domě barončině jako do vody. Ona zatím přestěhovala se potají na Smíchov do příbytku odlehlého, ale vkusně a pohodlně péčí baronovou upraveného. Tam ob čas baron ji navštěvoval; i neušlo jí při tom, že se do povahy jeho vnísilo cosi cizího a záhadného. To ji velice hnětlo, až ustanovila se na tom, při první příhodné příležitosti dopátrati se jistoty pro sebe i dítě své co do budoucnosti. Záměr ten vyplnil tak její duši, že se mu cele oddala a jsouc od přirození vážna a silna, raději nejhorší jistotu z úst baronových chtěla míti, nežli tapati na zdař Bůh v úmorné nejistotě. Jak to mezi nimi dopadlo, jest nám známo. Baron neobstál. Jenny jej odsoudila, odhodlavši se, kráčeti dále životem podle vlastního ponuku duše své a nesvěřovati osud svůj i milovaného dítka svého nesamostatné jeho hlavě a nespolehlivým rukám.

Dokud byl na cestách, baron Mundy Jenny nedopisoval. Doufal, že čas má všehojivé koření a že Jenny za několik neděl, bude-li jí úplně svoboda puštěna, mysl svou důvodům zdravého, praktického rozumu otevříti a úsudek svůj o něm buď zatratiti neb aspoň v jeho prospěch pozměniti musí. Proto vraceje se z Italie zastavil se v Praze, aby Jenny vyhledal. Bylo to začátkem července. Po Jenny nebylo nikde ani potuchy. Když se pod rukou i u příslušných úřadův dotazoval, nedověděl se ani tu více, nežli že Jenny Kučerová asi koncem května Prahu opustila. Kam se uchýlila, zůstalo mu pohádkou. Použiv vhodných záminek navštívil baron i paní Knířovou, ano i do rodiště Jennina si dojel k jejím příbuzným; ale buď že

tito o Jenny nevěděli, nebo návodem jejím pravdy mu nepověděli: Jenny prozatím nebylo proň na světě.

Zabřídaje hlouběji a hlouběji v malomyslnosť byl již na cestě do Labutína, když na samém nádraží sešel se s jedním lesníkem z panství svého. Lesní Chvojan byl již staroch a byl tím znám, že na kněžstvo míval s kopce. Baron promluvil s ním ledabylo několik slov a bezděky se ho otázal, co doma nového. Chvojan zakrucoval si samolibě dlouhé kníry a mžouraje potutelně rysíma svýma očima posloužil baronovi touto pikantní novinkou:

»Nebesům na Záluží přibyl několikanedělní andílek v peřince a povijanu. Pouštějí mezi lidi, že je ten klouček nějaké příbuzné panny Naninky, co tak ráda šňupá: ale kdo věří, bude spasen jako tráva na úhoře.« A neopomenul připojiti několik kousavých poznámek o knězích.

V tom dáno znamení zvoncem. Baron odešel do čekárny. Teprve v kupé, kde měl za společníka nějakého rozvrzaného Angličana, s nímž nebylo naprosto hovoru, rozleželа se rozprávka v mysli baronově tak, že se mu mimovolně krev do mozku hnala a srdce úžilo. Faráře Cvoka měl baron potud v paměti, pokud mu Jenny o něm vypravovala, že je to muž neobyčejně vzdělaný, zásad čistých a šlechetných, snah daleko nad opar všednosti se nesoucích, a nebylo ani jinak lze, nežli že i on toho muže ctil, jehož byla Jenny rozhodnou ctitelkyní. Muž ten přijal do svého domu cizí dítě, k tomu chlapce... Kdyby byla Jenny jeho syna...

Netroufal si ani domysliti. Strach před matkou obešel jej omrazem, ale jen pro první chvíli. Naproti studenému citu zdvihala se v něm statečnosť, jež jako stará mělničina lahodným teplem jej rozehřívala a do šťastné budoucnosti průzor mu otvírala. Všecko mu povídalo, že domysl jeho s pravdou jedno jest, že

Jenny odšedši z umíněnosti a z nepravého vzdoru za svým povoláním do světa, dítko své příteli Cvokovi svěřila, aby uchovala si samostatnost. Tomu-li tak, a baron si myšlénku tu pochybnostmi nepřikaloval, nebylo drama jeho srdce dohráno, naopak nadešel v něm obrat nemálo příznivý.

»Maje synka jejího v moci,« domýšlel baron Mundy, »jsem pánem a ředitelem dalšího děje i přes vůli Jenninu.«

Parostroj zahvizdnul, strojvůdce zmirňoval jízdu vlaku. Baron se blížil k poslední stanici, vlak se zastavil.

Před skrovnou nádražní budovou očekával jej kabriolet ze zámku. Baron měl před sebou ještě dobrou hodinu cesty. Přicházela mu velmi vhod k jeho rozjímání. Bylo odpoledne a slunce jen pražilo. V polích úroda krásně zrála, v podnebesí skřivani zpívali, co jim hrdélko stačilo. Baron si pohodlně do vozu usedl a nepříliš rychle ujížděl k domovu po prašné okresní silnici. Cesta vedla k Suchdolu. Bylo to téhož dne, co byl přítel Cvok u Ledeckého návštěvou.

Odcházeje ze Suchdola minul Cvok z roztržitosti pěšinu do Záluží. Nebylo také divu, neboť nebyl dnes po celou dobu svým; ráno dopis pátera Neduchy, po obědě pozvání staré baronky, aby Ledecký k ní se dostavil k důležitému hovoru, v němž zajisté jen o Cvokovu a Pepíkovu kůži půjde: toť byl náklad, jejž unésti síly mu nepostačovaly. Proto se každou chvíli zastavoval jako přetížený kůň, a divná metelice řádila v jeho hlavě. Všecky myšlénky jeho točily se za Ledeckým do pracovny té staré Izabelly. Ač nebyl příliš živé obrazotvornosti, přece viděl baronku před sebou, jak hněvem rozpálena na něj a na Pepíka ortel vydává a i biskupem vyhrožuje; jak soptí na Jenny a přísahá, že ji dá policejně stíhati, summou: bubák vystupoval za bubákem v jeho hlavě, v níž to vypadalo jako v nějaké pošmourné středověké mučírně. Ký div, že

jda domů po silnici sobě zacházel; vždyť ani hrubě nevěděl, čí jest a co činí. V tom vytrhl jej z dum rachot kočáru proti němu jedoucího. Přítel Cvok uhnul se mechanicky v pravo k příkopu a ani zraku k povozu nepozvedl. Leč kočár se zastavil, Cvok mimoděk vzhlédl a spatřil, jak slézá k němu baron Mundy.

V Nebesích to hrklo jako ve starých hodinách; kdyby byl někdo z čista jasna do něho střelil, nebyl by se více ulekl.

»Jsem tomu nad míru povděčen,« oslovil jej spěšně baron, »že se s vámi, velebný pane, shledávám. Počkej tady, Františku,« obracel se jedním proudem ke kočímu a zavěsiv se na rámě Cvokovi, odváděl jej rázně od kočáru stranou k železniční stanici.

»Když jsem odjížděl na cesty, koncem května letošního roku,« pokračoval baron hlas přitlumuje, »přinesli vám na faru cizí dítě, několikanedělního chlapečka. Je-li posud u vás a zdráv-li?«

»Zdráv jako ryba,« odvětil Cvok všecek se potě.

»To jsem rád! Co vám psala Jenny?«

Cvok neodpovídal.

»Vždyť vám přece musila psáti, vždyť je to její dítě — a což bych vám to neřekl, vždyť jste ctihodný muž — a moje.«

Farář byl jako na jehlách. Kdyby bylo bývalo lze, byl by se od barona odtrhl a vzal do zaječích; ale baron se ho držel jako klíště.

»Proč mně nedáváte odpovědi?« durdil se.

»Jsem nesmírně překvapen, pane barone,« sbírala se Nebesa k opatrné odpovědi. »Račíte býti bezpochyby na hrozném omylu. Jest dítě u mne na faře, ale dítě po příbuzné panny Naninky, dítě chudé dělnice...«

Baron se naň pronikavě podíval; ubohému lháři kanuly krůpěje s čela. O živý svět by nebyl zraků k baronovi obrátil.

»Proč klopíte tak rozpačitě oči?« dotíral naň baron. »Pravda-li, co mi povídáte, podívejte se mně do očí jako poctivec poctivému muži.«

Bolestný vzdech vydral se Cvokovi z prsou.

»Nebyl bych do vás řekl,« vyčítal mu baron, »že jste schopen dávati se na lživé řemeslo. Ostatně nebude pro vás míti zlatého dna. Vy jste ke lžem příliš nemotoren, velebný pane!«

Nebesa se třásla jako chlapec, jejž hlídač chytil na cizích luskách.

»Co psala vám Jenny?« dokračoval naň baron

»Tajemství, pane barone, tajemství,« vytáčel se přítel Cvok. »A před tajemstvím, tuším, jako kavalír budete míti úctu «

»To jste měl hned říci, velebný pane, a byl bych jistě se mírnil v otázkách. Tajemství, které vy a Jenny máte, hodno jistě úcty. Jen když hoch jest zdráv! Jak se jmenuje?«

»Josef.«

Baron se zarazil.

»Proč Josef?«

»Tajemství.«

»Ach! ano, to nešťastné tajemství! Pojďte, sedneme si do vozu a zajedeme si na Záluží. Musím to dítě viděti!«

»To neučiníme, pane barone.«

»Kdo mne může zdržovati?«

»Je to pro lidi. Jest beztoho u nás a po celém panství klevet a pověstí, že by s hříchem bylo ke kalu ještě přidávati louže. Kdyby vás viděli na mé faře, Bůh ví, co by se s ubohým Pepíkem stalo. Buďme opatrni, pane barone, již vzhledem k vzácné rodině vaší. Beztoho milostivá vaše paní matka jest již na stopě, a jest právě dnes u ní Ledecký ze Suchdola, by tu věc vyšetřila.«

»Tak! Musím vám bohužel dáti za pravdu; aspoň dobrá věc by tím nic nezískala, kdybych s vámi jel na Záluží. Vždyť hlavní věcí prozatím jest, ujistiti se, že dítě jest dítě mé a Jennino. Dejte mi to ujištění a nepojedu.«

Farář opět neodpovídal.

»Tak! Zapomněl jsem, že tajemství vám víže rty. Ale takto slibu neporušíte: řekněte mi, byla-li to lež, že dítě vámi opatrované jest dítětem chudé nějaké dělnice.«

»Lež to byla.«

»Jsem spokojen, úplně spokojen. Podejte mi pravici, ctihodný muži. Tento srdečný potisk buď vám prozatím mojí odměnou. Časem, dá Bůh, že se vám platněji odvděčím, ač jsem přesvědčen, že muž vašich povah koná dobrý skutek jen proto, by těšil se z dobrého konání. Pište, prosím vás, Jenny, o čem jsem s vámi mluvil. Já ji právě hledal v Praze, v rodišti jejím, ale nadarmo. Teď když tu mám dítě své, jsem upokojenější. Mé matky se nic nestrachujte: kdyby bylo nejhůře, jsem tu já.«

»O mne nejde, pane barone, ale o Pepíka. Již k vůli němu buďte opatrným a nevykročte z mezí, jež předpisuje vám rod váš a úvazky rodinné. Dá Bůh, že děj se co děj, po dešti přijde čas a po mukách kvas.«

»Budu pamětliv příhodné rady vaší, příteli; ale sunt certi denique fines... Rozejděme se prozatím. Třebas bych nesměl pro tu chvíli do Záluží: mysl má s vámi odchází, velebný pane!«

Podali a potiskli si ruce a rozešli se v opačné strany.

XVI.

Paní baronce Saloméně, ač péče o dobrý výnos z panství a vrchní dozor nad úřednictvem a lidmi správu vedoucími téměř všecken její čas spotřebovaly, zbývalo povždy ještě dosti času, by svědomitě starala se o klevety. Jedno týkaly-li se úředníkův, jich manželek a rodin, anebo duchovních, anebo dokonce rolníkův, po nichž jí vlastně nic nebylo: uší svých nikdy před nimi nezavírala, řídíc se zásadou, že, co se děje při zavřených dveřích, zhusta více vydává pro poznání lidí, s nimiž jí bylo jednati, nežli konání jich veřejné. Ctihodná paní měla i své tajné jednatele a dodavače, již ochotně se jí z té stránky k službám propůjčovali.

Sotva že přijela ze zimního pobytu svého z Prahy, kterýžto luxus z pravidla jednou za tři léta si dovolovala, bylo jí pěkně na talíři všecko doneseno, co se stalo na faře v Záluží. Klevety tyto byly sice rozmanitými domysly vyšperkovány, ale co přimyšlováno a domyšlováno, psáno bývalo celkem na vrub faráře Cvoka; donašeči byli tolik moudří, že o jméno slečny Jenny nikdy nezavadili, bojíce se, aby v ničem nedotkli se barončiny rodiny a domácnosti, poněvadž by jim to baronkou ve zlé vykládáno býti mohlo. Ale baronka nebyla na rozum uhozena, a skutek, že slečna Jenny někdy Nebesa na Záluží navštěvovala, probudil v ní hejno myšlének, s nimiž potají sama počítala. Že však byvši několik měsíců mimo panství, všecky síly napjati musila, by dohonila pořádně všecko, co bylo za její nepřítomnosti zameškáno, stalo se, že po několik prvních neděl historií zálužskou upřímně nezahýbala. Leč věrný její nohsleda, pan Ferdinand, jenž slečnu Jenny již po delší čas držel před baronkou za lubem, uznal za dobré déle neotalovati, by snad někdo jiný nepřipravil jej

o prvenství. Za jednoho pěkného jitra, kdy viděl na baronce, že do hladka se vyspala, pověděl jí delikátně pikantní novinku, že dle obecných názorů slečna Jenny jest matkou nalezence zálužského.

Novinka ta mysl barončinu rozvětřila; cítila dobře, že tím její dům ocitá se v ústech lidských, ano strašák, ještě mnohem horší, vynořil se mimoděk z jejího přemýšlení: aby snad dokonce její Mundy nebyl do špinavých těch pletich zapleten! Prošla si nejprve v duchu celou dobu, co slečna Jenny sloužila v jejím domě, a zpřítomnila si všecko chování Mundyho ke společnici. Mimo nešťastnou nehodu v alejích u rybníka, zběhlou za její nepřítomnosti, neměla ničeho, čeho by se zachytila. Tenkrát ovšem oba se neobyčejně důvěrně sblížili, ale potom nebylo nic podezřelého jimi podniknuto, a byl-li Mundy změněn, bylo to po nebezpečné nemoci. Baronka se upokojila, ale proto přece uzavřela, záhadnou tu věc náležitě prozpytovati. Vzpomněla si na Ledeckého, k němuž Cvok častěji jako přítel docházel. Suchdol byl mimo to v samém sousedství Záluží, a panna Regina byla jí známa jako klepna na ostro kutá. Rozpakovala se některý den, pak uznala za dobré, prve nežli Mundy z cesty se vrátí, pro Ledeckého si poslati. Tu z nenadání psal Mundy, kterého dne přijede. Baronka by byla se svým záměrem téměř zamrzla. Na rychlo poslala Ferdinanda do Suchdola pro faráře Ledeckého.

Ledecký přijel bez průtahu; baronka přijala jej ve své pracovně tak laskavě jako sobě rovného. Bystrý farář řekl si v duchu: měj se, brachu, na pozoru. Za tím medem číhá nabroušené žehadlo. Poděkovav se za vzácnou česť, které se mu dostalo laskavým barončiným pozváním, vyslovil své přání, aby jen mohl vděčně jejímu rozkazu vyhověti, a prosil, aby mu ten rozkaz projeviti ráčila.

Baronka mu připomněla, zdali netuší, čeho by se ráda z jeho hodnověrných úst dověděla.

»Netuším ani dost málo,« odpovídal Ledecký; »byl u mne právě kollega pan farář ze Záluží, když přijel pan Ferdinand s lístkem vaší milosti. Neměl jsem ani pokdy rozvážiti, na čem se přání vaší milosti zavírá.«

Baronka věděla již od Ferdinanda, že Nebesa byla právě v Suchdole, a že se tím Ledecký netajil, vykládala mu za upřímnosť.

»Bezděky sám jste se dotknul předmětu, o němž bych ráda s vámi porozprávěla,« rozmlouvala se baronka; »a tuším, že vám to nebude s podivením.«

Odmlčela se pro okamžik. Farář se dělal, jakoby jí nerozuměl, a nepohnuv ani brvou vzhlížel pokojně k ní očekávaje, co bude následovati.

»Farář Cvok,« pokračovala baronka, »přijal před několika nedělemi do svého domu pracizí dítě v opatrování.«

»Ráčíte dovoliti, milostivá paní baronko, že vsouvám tu malinkou oprávku,« přejímal jí Ledecký řeč. »Ne on, ale stará a věrná hospodyně jeho přijala v opatrování dítě a nikoli pracizí, nýbrž dítko po dceři sestry své.«

»A vy byste věřil, velebný pane, té pohádce, dosti nejapně pro venkovský lid nalíčené?«

»Věřím. Páter Cvok jest muž ducha prostého a spravedlivého. Domnívám se podle delší známosti s ním, že mu vidím až do dna duše, a nemám příčiny bráti v pochybnosť, co slyšel jsem od něho na vlastní uši své.«

»Dnes?«

»Nikoli; již prve.«

»A všecko ostatní pokládáte za klevety prázdné pravdy? Či snad jste ani jiných kommentářův o té události neslyšel?«

»Slyšel, milostivá paní. Od panny Reginy na příklad.«

Baronka zbystřila uši.

»Bylo by mně milo,« podotkla poněkud živěji, »kdybyste si neobtěžoval mne se vším dopodrobna obeznámiti.«

»Všecky varianty vybíhají ve dvě závěrečné věty: že ubohé opuštěné děcko připisují páteru Cvokovi jakožto otci a bývalé slečně společnici jakožto matce.«

»A jiná ještě osoba, mimo jmenované, není-li do klevet těch připletena?«

»O někom jiném ještě nevím ani písmenky.«

»O mém synu jste pranic nezaslechnul?«

»Milostivá paní! Kdež pak?«

»Nuž, nechme toho a přistupme k jádru věci, pro kterou jsem vás, velebný pane, k sobě požádala. Jsem věrná dcera svaté naší matky církve, jíž po dlouhá staletí žádná ratolesť staroslavného rodu Počernických z Počernic nikdy se neodcizila. Ač jsou k tomu jiní úřadové církevní ustanoveni, by chování nižšího duchovenstva ostříhali, přece jest i povinností mojí i právem mým jako patronky všímati si všeho, co by bylo na ujmu svaté naší víře a nahodilým rozpásanostem v čas přítrž i zástavu činiti, než snad vyšším úřadům bude zakročiti. Pomíjejíc zatím z útlocitu veledůstojného pana vikáře žádám na vás, velebný pane, abyste jménem mým bez průtahu faráři Cvokovi napsal, že si rozhodně přeju, aby řečené dítě od hodiny ze své fary odklidil a dal je někam přes pole na vychovanou, čím dál, tím lépe, by lidem přišlo s očí a mysli a spokojilo se pohoršení, jímž tak lehkovážně se zavinil. Bude-li se zdráhati, nebo neučiní-li dokonce tak, napište mu zcela určitě, že pustíc všecky ohledy mimo nastoupím proti němu na cestu církevně úřední.«

Ledecký poslouchal baronku pokojně jako socha a i když domluvila, neměl se hned k odpovědi. Posléze rozvázal ústa:

»Neradil bych, vaše milosti, abyste prováděla zámysl svůj, a třeba vyrůstal ze semene spasitelného. Jsem zkušený kněz a znám důkladně práva naše; kollega Cvok jest jich neméně znalý. Patronu nepřísluší, by proti faráři, řádně ustanovenému, tak si počínal, jak vaše milosť snad jen navrhovati ráčí. Totě věcí nadřízeným církevním úřadům vyhrazenou, a i ty podobného rozsudku dříve nevydají, dokud spornou záležitosť prve nestranně neohledaly a nevyšetřily a bedlivě obviněnce nevyslyšely. Kollega Cvok má jistě potřebné průkazy, jako křestný list dítěte, v rukou, a bude-li toho pilná potřeba, zjedná si zajisté spravedlnosť před nadřízenými úřady. On vyjde nade vši pochybnosť z té pře cel a zdráv, ano dostane se mu i pochvaly, že z křesťanské lásky vykonal skutek bohulibý nad opuštěncem. Kdybychom — vaše milosť, nebo já jménem jejím — podobným rozkazem se na něj odvážili, zapletli bychom se do mrzuté pře, jež by nám mnohou hořkosť způsobiti mohla.«

Baronka pobledlá vyvalila na řečníka oči; bylť jí vůbec odpor někoho druhého věcí nevídanou.

»Rozumím vám, velebný pane,« pravila po delším pomlčení; »nechci na vás doléhati, upouštím od své žádosti a učiním sama, co mi svědomí káže. Jen mi na to podejte ruku, že co jsme tu spolu promlouvali, zachováte tajemstvím.«

Ledecký podal jí zlehka ruku a hlukoko se kloně odcházel z audience. Když vyjížděl ze zámeckého nádvoří, vjížděl právě baron Mundy.

Baronka rozchodila se proti svému obyčeji po pracovně. Byla nepokojna, rozbouřena; krev se jí hnala do hlavy. Před Ledeckým prohrála.

»Kněz knězi neublíží,« mluvila k sobě v duchu. »Když jsem se mu zmínila o Mundym — to jeho nalíčené podivení!«

V baronce podezření proti synovi stoupalo. Sklesla mimoděk do křesla při psacím stolku. Závrať, posud jí neznámá, popadala ji, hlavu měla těžkou, v uších jí hučelo, před očima se jí dělaly mžitky a kola, nohy ji brněly. Úzkostí vyrážel jí pot na čele a skráních.

Do pracovny vstoupil služebník hlásе, že milostpán baron právě z cest se navrátil a že se táže, smí-li její milosti svou poklonu učiniti. Baronka pokynula hlavou.

Za minutu vstoupil baron Mundy, políbil ji a podotkl: »Jsi nějak rozechvělá, matinko.«

»Jsem, milý synu. Dnešní vedro jest nesnesitelno.«

»Nepovolala jsi lékaře?«

»K čemu? Večerní chládek se blíží.«

»Jak jsem nešťasten, matinko! Tolik jsem se na tebe těšil, a teď, když po několika nedělích opět tě mám, leká mne tvá churavost.«

Baronka se ostře na syna podívala a pravila s důrazem a významně: »To již osud lidský, milý Mundy, že druh druha jinak sobě představujeme, nežli ve skutečnosti jsme.«

Mundy lehce zbledl. Baronka nespouštějíc s něho očí dobře si toho všimla.

»Snad abys mi sklenici čerstvé vody přinesl.«

XVII.

Druhého dne dopoledne přišel Kozmánek se psaníčkem Cvokovým na faru suchdolskou. Přítel Cvok se tázal, co bylo včera na zámku s baronkou projednáváno. Ledecký odpověděl krátce a jasně, že jest to tajemstvím, za něž se baronce odcházeje zaručiti musil. Před obědem dostal Cvok odpověď a zasmušil se tak, že mu ani oběd nechutnal, ač mu právě dnes panna

Naninka připravila, co velmi rád jedl, hrách totiž s okurkovým salátem.

Nebylo s ním vůbec již od včerejška žádné řeči, a odešel-li včera ráno se zakabonělým čelem do Suchdola, přišel za soumraku odtamtud mrzut až na bědy. Panna Naninka z něho moudrého slova dostati nemohla, ač měla zvědavosti plné údy, a obav se v ní hemžilo jako mušek na slunci. Noc měli na faře velmi nepokojnou: farář nemohl spáti, a panna Naninka nezamhouřila ani oka; jen Pepík hajal jako po máku.

Nazejtří dopoledne došla Nanince trpělivosť, vzala Cvoka do výslechu, co před ní má zatajovati, a hnedle věděla tolik, co on.

»Já Pepíčka hned odnesu, ať si pak pro něj přijde, kdo chce!« prohlásila potom.

»K čemu odnášeti?« dí farář. »My Pepíka nedáme, a kdyby sám biskup si pro něj přišel! A pak já ho z domu nepustím; já musím za něj státi a budu za něj státi.«

»A přece jste včera ráno řekl, že bude musiti z domu.«

»To jsem se ukvapil, z lítosti .. Nebesa! Já mám to dítě tak rád, že bych mu srdce své rozkrájel! Buďte bez starosti, Naninko, chyba se nestane žádná, zvláště teď, když baron Mundy se k němu hlásí.«

»Jak to všecko dopadne! — Milosrdný Bože, co vidím?«

Cvok vyskočil a běžel k oknu, z něhož panna Naninka ven se dívala.

»Panský kočár! Už jsou tu!« naříkala panna Naninka lomíc rukama. »Pro živého Boha a jeho utrpení!«

»Kde je můj Pepík?« notoval jí farář třesa se úzkostí.

»Jest v kuchyni, jdu k němu. Nepouštějte jich tam, sice se stane neštěstí!«

A než farář mohl odpověděti, byla Naninka v prachu.

Byl to skutečně panský kočár. Seděla v něm paní baronka a naproti ní šafářka. Na kozlíku vedle kočího trůnil ve své nádheře pan Ferdinand.

Baronka měla na dnešek noc nad míru nepokojnou a zlou. Zavrhnuvši plán, v němž farář Ledecký měl jí býti jaksi španělskou stěnou, přemýšlela o novém, za okolností nejvhodnějším, a div si hlavu nerozmyslila; konečně měla již útek i osnovu pohromadě. Hned odpoledne druhého dne určila si k provedení. Dopoledne konala svou práci jak obyčejně, ano Mundymu se zdála býti povahy jasnější než jindy. Některou hodinu strávila po jeho boku a pozorně a ráda vyslyšela některou episodu z poslední jeho cesty, ano tu i onde prohodila jemný a laskavý žert, což stávalo se jen za sváteční její nálady.

Po poledni dala si zapřáhnouti předstírajíc, že podívá se na úrodu některého dvoru. Nevyzvala nikoho, ani Mundyho ani baronesu Sály, by s ní jeli. Jezdívala vůbec nejčastěji sama, a baron netušil ani dosti málo, že to snad bude jízda proň osudná.

Zajevši do dvora, jenž stál na cestě do Suchdola, pojala s sebou odtamtud šafářku. Pan Ferdinand měl o čem přemítati. Šafářka měla kojeňátko, aby snad baronka ... Skládal si na kozlíku dobrodružné sestavy

Baronka velela, by jeli k Suchdolu a vesnici objeli; kus za Suchdolem nařídila jeti do Záluží. Pan Ferdinand se tajně pousmál; věděl již, kolik uhodilo.

Na farní vrátka silně zaklepáno. Cvok potácel se otevřít. Milostivá patronka vstupovala do jeho příbytku hrdě jako krasavice do plesového sálu a majestátně chladně jako královna mezi měšťanské dámy. Pan Ferdinand zůstal při otevřených vrátkách na stráži a na posluchy.

Farář zajíkaje se uvítal zdvořile milostivou patronku a nabízel jí stolici. Ona sedadla nepřijala, mrštila

okem po pokoji, podívala se jen střihem na faráře a promlouvala k němu úsečně, zvučně a studeně jako nějaký mluvní automat.

»Vy, pane faráři, přechováváte zde, na faře, cizí dítě, jehož původ jest neznámý a záhadný. Mám toho potřebu, abyste mně dal přečísti jeho křestný list.«

Přítel Cvok rděl se a bledl zároveň. Pro překvap, rozpak i úzkost nevěděl kudy do řeči.

»Podejte mi jeho křestný list,« opakovala důrazněji baronka.

Nebesa škrábala se po levé ruce; paměť i úsudek se mu vracely.

»Dítě nebylo zde na Záluží křtěno,« odpovídal.

»Vím to,« pokračovala suše a jistě baronka; »leč bez průkazu křestného jste přece dítě na opatrování nemohl přijati.«

»Má hospodyně je přijala.«

»Tou bajkou si krmte selské rozumy; mne jí neodbudete.«

»Nemohu ničím jiným vašim milostem posloužiti.«

»Ujišťuji vás, že mně posloužíte. Máte-li či nemáte té listiny?«

»Nemám. A kdybych ji i měl, záleželo by na mně, chci-li jí posloužiti čili nic.«

Líce barončino obarvilo se náhlou záplavou hněvu. Viděla, že není na jiném než pádnější ranou vesnického kněze ohromiti, by nezmohl se k ráznějšímu odporu.

»Jsem patronkou zdejší fary,« pokračovala řeč svou slovo za slovem přiostřujíc, »a nebudu toho trpěti, by z tohoto místa, kde vezdy řádní duchovní bohabojný život trávívali, símě hříchův a neřestí zasíváno bylo do pole, jež podle přísahy Bohu složené vám jest očišťovati ze všelikého hříchu a nepravosti. Proto sem přicházím, aby nákaza nerozjídala se dále jedovatým vředem mezi věřícími. Kde máte to dítě, já je s sebou odvezu.«

Za hřímání barončina hrál Cvok ve všech barvách. Potom se vzpřímil, přeměřil ji přísně a promlouval k ní klidně, pevně a důstojně: »Mám právo, paní baronko, od vás požadovati, byste v mém příbytku mému stavu přiměřeně se mnou mluvila.«

»Až příliš jsem mluvila přiměřeně.«

»Vy jste mluvila velice nepřiměřeně se mnou, a divím se jen, že jste jako šlechtična tolik nad sebou se mohla zapomenouti.«

Baronka zesinala a marně pracovala k odpovědi.

»Proti všem urážkám vašim stavím se zcela pokojně za štít dobrého svého svědomí. Kladivo vaše bušilo do prázdna. Jsem kněz; odpouštím vaší slabosti. Jádro a konec všeho jest: vy chcete, abych vám vydal svého svěřence. Co bylo před tím, byla nabubřelá, řečnická radomontáda. Přistupme k jádru. Což když vám dítě nevydám?«

»Pak přičtěte si následky, které vám z toho pojdou.«

»Myslím, že je dobře unesu.«

»Ať jen se nemýlíte. Známosti mé sahají vysoko a vydají na váze na místech, jimž vy jako kněz jste podřízen. Znáte mne, že nepopustím v tom, co jsem uznala za dobré provésti, a proto volte si ze dvou věcí: buď mi vydáte dítě, anebo postarám se o svatého Jiří pro vás. Toť zcela jasno.«

»Nuž, s Pánem Bohem: starejte se pro mne o sv. Jiří.«

»Mezi námi jest domluveno!«

Baronka měla se na oko k odchodu. Avšak zastavila se a neobrátivši se ani k faráři pravila umírněně:

»Kde jest to dítě?«

»U své opatrovnice.«

»Ráda bych se na ně podívala.«

»Věřím.«

»Slyšte, ráda bych je viděla,« opakovala živěji baronka s přízvukem, jakoby napolo rozkazovala a napolo prosila.

Přízvuk ten dotkl se příznivěji našeho přítele. Vzpomněl si, že milý jeho Pepík jest jejím vnukem, a domníval se, že by se jaksi proti přírodě prohřešil, kdyby baronce dítě aspoň neukázal. Také si myslil, že po tom, co se dnes stalo, svěřence déle na své faře neudrží a kdo ví, zdali stará baronka někdy ještě vnuka svého uvidí! Lidskost se v něm ozvala; zdálo se mu, že sobě tím nic nezadá a Pepíkovi neublíží.

»Svolí-li panna Naninka,« odpovídal, »nemám nic proti vaší žádosti. Račte minutku posečkati, promluvím s ní.«

I odcházel do kuchyně dvéře jen přivřev.

»To jest dítě Mundyho,« zašeptala k sobě baronka; »není již pochybnosti!« A srdce se jí stahovalo kleštěmi.

Farář se nemohl do kuchyně dostati; dvéře byly uvnitř zataraseny. Teprve když panna Naninka jeho hlas poznala, odstavila truhlu ode dveří; Pepíčka tiskla v náručí a tázala se přitlumeně: »Odešla-li?«

»Neodešla. Čeká v čeledníku a ráda by Pepíka aspoň viděla. Není nebezpečenství, panno Naninko; pojďte tam s Pepíkem.«

»Nehnu se odtud, ať si jde sem.«

Farář se vrátil k baronce a vyřídil jí, co se svou hospodyní vyjednal.

»Nuže,« pravila ona, »není-li zbytí, půjdu do kuchyně.«

Cvok šel napřed, baronka za ním. Mlčky a spěšně, ano chvatně přikročila k Pepíkovi, naklonila se k němu a ani nedýchajíc prohlížela si jej tak důkladně, jako náruživý numismatik nějakou starožitnou minci, jíž svět posud neviděl. Obyčejný, chladný výraz jejího obličeje strnul a stuhnul, jen oči křečovitě mrkaly. Jistota jí

vzcházela — to byly rysy rodu Počernického. Zpytavé oko její utkvělo déle na jednom místě při levém oušku: vidělo tam touž malou mateřskou poskvrnu, kterou měl na témž místě Mundy. Baronka vzpřímila se a ohlédla se plaše po kuchyni.

»To dítě musím s sebou vzíti!« pravila velitelsky.

»Nevezmete!« odtušil farář statečně.

Dvéře do kuchyně byly pootevřeny, a postava pana Ferdinanda kmitala se v síni mezi kuchyní a čeledníkem.

Baronka jen pokynula, a již vstoupil do kuchyně. Baronka mu nařizovala: »To dítě vezmi s sebou!«

Farář postavil se před hospodyni a dítě; z očí mu sršely blesky: »Ani kroku dále!« zahřímal.

»Ferdinande,« volala baronka, »běž pro představeného obce.«

»Ani obecní starosta nesmí mně sáhnouti po dítěti,« horlil přítel Cvok. »A ostatně vy mu nemáte co rozkazovati. Já mu dítě nevydám a nevydám.«

Pan Ferdinand otálel s odchodem; stará ta podšitá liška dobře viděla, že farář jest v právu. Oko jeho těkalo nejistě s baronky na kněze; čekal patrně na nový rozkaz. Než toho se mu baronkou nedostalo, neboť obcházely ji mdloby, tyže mdloby, jež ji včera večer v pracovné její braly, když Ledecký od ní odešel, a děsná předtucha ji pojímala, že Mundy jest otcem podložence v Záluží. Dnes byl ten záchvat silnější a údy ji mnohem více brněly. Škubla sebou, pronikavě zasténala a poroučela se na podlahu. Ferdinand ještě v čas ji zachytil; byla nadobro bez sebe a vypadala, jen aby ji položil do rakve.

Odnesli ji do čeledníka, položili na lože farářovo a křísili ji. Jen stěží a ponenáhlu přicházela k sobě a byla i pak tak chatrna, že oba muži si rady nevěděli. Farář si vzpomněl, že má doma Hofmannské kapky. Skočil pro ně, a ona je vzala z ruky Ferdinandovy.

Chabé životní síly se v ní občerstvily a vědomí její zjasňovalo se. Bylo jí viděti na očích, že silná duše její pozvolna proniká na venek. S pomocí Ferdinandovou posadila se na loži; dech se jí uvolňoval, ale nemluvila. Farář se postavil za její hlavu, by ho neměla na očích. Asi za čtvrť hodiny přerušila děsnou pomlku — vyslovila přání, by ji vyvedli na čerstvý vzduch. I vyvedli ji do zahrádky, kdež ji na stolici posadili a kdež asi půl hodinky vyseděla vypivši jen něco málo čerstvé vody se solí smíšené. Posléze prohlásila, že dosti jest silna a že odjede. Pomáhali jí do kočáru.

O dítěti se nezmínila již ani slovíčkem, a nikdo mimo Naninku se o Pepíka nestaral, neboť Cvok byl stále okolo nemocné paní prokazuje jí službu co nejochotněji. Kočár se pohnul a zvolna odjížděl. Cvok si oddychl, jakoby skála s něho se svalila.

Venku se zatím obloha zachmuřila a občerstvující deštík postřikoval. Lahodný větřík pofukoval krajinou a příjemně osvěžoval baronku. Nežli přijeli na Labutín, byla tolik zotavena, že vypadala opět jak obyčejně. Také nežli dojeli, rozkázala zcela určitě všem třem osobám s ní jedoucím, by ani slovem neprohlesly, že byla na faře v Záluží a která nehoda ji tam potkala.

XVIII.

Poněvadž jen zvolna se jelo, měla baronka dosti pokdy cestou o svém položení znovu přemýšleti. Jakýsi pokojnější duch províval její přemítání a konejšil blahodárně její strasti. Vždyť podoba dítěte s Mundym mohla býti jen nahodilou, a i mateřská poskvrna při levém uchu mohla býti hříčkou přírody druhdy rozmarné. A kdyby i na krásně bylo Mundyho, nebyla-li to událost v šlechtických rodech i nejslavnějších dost obyčejná a

všední? Proč rozehřívá se tolik pro věc dost obecnou, že i nejdražší poklad svůj, zdraví, dává do nebezpečné sázky? Baronka zastihovala se na scestí a přece nemohla podle povah svých jinak jednati. Nejhorší při všem bylo, že první všeho vinu musila sobě dávati. Kdyby nebyla bývala tak přes míru vládychtiva, byla by již Mundyho oženila. Také ji palčivě hnětlo, že Mundym i Jenny dala se oklamati. Leč co se stalo, odestáti se nemohlo; nejlépe bude celou tu mrzutou věc poručiti nebeským oblakům.

Takto se baronka pro chvíli spokojila; leč když ze Suchdola přibližovala se k Labutínu, starosť obnovenou silou doléhala opět na ni. Proč Mundy dítě své přechovává na blízku Labutína? Patrně má milostný jeho svazek s Jenny hlubší a pevnější kořeny, nežli na sta jiných podobných výstředností šlechtických. Snad zamýšlí docela Jenny svým časem za manželku zákonitou pojati; čeká snad jen na blaženou chvíli, až matka shasne a nebude mu již cestu jeho zaléhati. Jak rozvázati ten zádrhel? Nezbývá, nežli na rychlo mu nevěstu vyhledati a jej řádně oženiti. Baronka měla již dávno pro něj nevěsty vyhlédnuty, ale v žádné z nich neshrnovalo se tolik dobrých vlastností, kolik si jich pro syna svého přála. Což naplat: přílišná vyběračnosť nebyla na ten čas místna; baronka odhodlala se všemi silami do nesnadné té úlohy se pustiti. Ovšem úkvap v této věci právě mohl býti velice škodlivým, ale i nejškodlivější vyvážil dobře škodu, která z toho vzniknouti mohla, kdyby Mundy zůstal svobodným a pak si Jenny za manželku vzal.

Avšak proti takovému jednání vyvírala se v ní znova pochybnosť. Což kdyby přece tápala v omylech, kdyby dítě na faře zálužské nebylo Mundyho? Odkud nabyti o tom jistoty neomylné? Tázati se přímo Mundyho, nevydalo by; mohl by se chytře přetvářiti! V barončině duši probleskla myšlénka tak jistá a bezpečná, že

všecka bytosť její se nad ní rozjásala. Již věděla, jak Mundyho vzíti na paškál. A pak, padni zub nebo hlava, pak teprve bude místno a vhodno oženiti jej. Že krok ten může býti pro ni osudným, nenapadlo jí. Pevně a jistě sestoupila v Labutíně při zámku s kočáru a do schodů šla ke svým komnatám tak rychle a lehce jako před dvaceti lety.

Večer o deváté hodině objednala si Mundyho do své pracovny. Když se dostavil, rozmlouvala s ním o některých věcech hospodářských asi půl hodiny, by udržela jej v obyčejné jeho míře a pak nic netušícího tím mocněji mohla překvapiti.

Tento odstavec jejího záměru povedl se jí výborně. Mundy buď souhlasil s jejími myšlénkami, buď jim odpíral, ale konečně se spolu shodli jako růže s růží.

Najednou obrátila baronka list.

»Prosila bych tebe, Mundy, ještě za službu,« prohodila zcela povrchně, ale v nitru svém se rozchvívajíc, neboť jí bylo, jakoby hejno mravenců po zádech i těle jí lezlo.

»Poroučej, matinko; rád jsem k službám,« odvětil baron.

»Běží o to zhotoviti list jistou měrou důležitý. Chceš-li mně učiniti po přání, sedni k psacímu stolku mému, a já ti obsah budu do péra říkati. Vezmi arch ministerského papíru.«

Baron tak učinil a podíval se na matku, očekávaje její nápověď.

»Dáme se do toho? Tedy piš: Vaše biskupská milosti! Nejdůstojnější pane!«

Baron píše promlouval:

»Aj, toté vzácný dopis, k biskupovi! Jest napsáno; pokračuj.«

»Nejpokornější služebnice Vaše v Kristu utíká se k Vašim milostem v záležitosti nemálo ožehavé a jest

přesvědčena, že bude vyslyšena a že dobrota a spravedlivost Vaše, v pravdě apoštolská, zjedná jí dostiučinění potřebné, třebas i přenášela jsem se, nikoliv bez důvodův, přes první úřad církevní, biskupský vikariát. Jde tu o faráře na mém patronátu v Záluží, o pátera Vácslava Cvoka.«

Baronovi, an psal, třásla se ruka. Baronka si toho dobře všimla, a bledost nová ji polila. Mundy nepozvedl oka s papíru, ač matka jeho i když dopsal, ještě hodnou chvilku mlčela.

»Je-li již dopsáno?« tázala se.

»Jest,« odvětil polohlasně Mundy.

»Buď tak laskav a piš dále: Týž kněz zapomněv se nad sebou žil s bývalou společnicí mé dcery, jménem Jenny Kučerovou, v hříšném, pohoršlivém poměru, který nezůstal bez následkův...«

Baronu Mundymu vstoupila všecka krev přívalem do hlavy; péro mu vypadlo z ruky na papír, i zvolal prosebným hlasem: »Ustaň!«

»A proč bych ustávala?«

»Poněvadž píšeš — lež.«

»Že lež!? Jsi snad lépe zpraven o tom špinavém prádle v Záluží, nežli já, jež dnes na večer odtamtud jsem přijela?«

Baron se rozchodil prudkými kroky po komnatě a snažil se bouři jím lomcující ukojiti, ale nebyl s to. Baronka ani oka s něho nespouštěla.

»Křivdíš Cvokovi, tomu šlechetnému muži,« dopracoval se konečně Mundy odpovědi.

»Že mu křivdím já? Či není on otcem toho pan...?«

»Matko, ustaň!« vykřikl Mundy téměř bez sebe.

»Kdo tedy otcem jeho?« rozkřikla se baronka.

»Když to chceš mermomocí věděti, tedy to věz: to dítě jest synem mým!«

»Tvo...« zasténala baronka a nedopověděla slovo. Vyrazivši ze sebe srdcervný výkřik svalila se na pod-

lahu a ležela naznak jako zesinalá, bezcitná mrtvola. Obličej její se protáhl, svaly na tváři pravé se svésily, koutek ústní po téže straně byl ohyzdně zkřiven a oči byly děsně vytřeštěny. Ani nejmenší pohyb životní nejevil se při ní, a o nějakém sebevědomí nebylo ani potuchy. Dýchala sice, ale nepravidelně a těžce, s chropotným rykem, a tváře se jí při výdechu nadýmaly.

Baron strnul leknutím; shledav, že všeliké volání a pokoušení se o vzkříšení jest marno, složil ji na zemi a trhal zvoncem. Na poplach jeho sbíhalo se služebnictvo, přiběhla i baronesa Sály se slečnou společnicí, a tichá druhdy pracovna naplnila se nářkem a voláním více méně bezúčelným. Jediný Ferdinand pochopil ihned situaci a nic neřeknuv běžel pro lékaře, s nímž se asi za čtvrť hodiny vrátil.

Lékař nařídil ticho, ohledal nemocné puls a položiv ucho na její srdce, hodnou chvíli poslouchal. Pak pustil jí žilou, dal ji na lože odnésti a hlavu ledem obložiti. On a baron zůstali posléze sami při nemocné paní.

»Jest naděje?« otazoval se ho baron Mundy.

Doktor pokrčil rameny.

»Částečná anaemie mozku,« odvětil. »Pravá část těla jest ochrnuta. Možná, že brzy, možná, že za několik hodin přijde k sobě; možná, že dostaví se paralysa, a již neoživne. Zdravá již nebude, pane barone.«

Mundy svěsil malomyslně hlavu. Klekl k loži a políbil matce ruku. Horká slza ukápla mu na ni.

XIX.

Baronka neumřela. Přivedli ji k sobě. Pravá část jejího těla byla a zůstala zmrtvělou. Paměť a vůle se jí zvolna vrátily, ale stav její byl žalostný, a lépe by jí asi bývalo, kdyby byla zesnula hned při prvním zá-

chvatu. Viděla dobře, ale slyšela špatně a mluvila velmi nedostatečně, tak že sotva desátému slovu bylo rozuměti. A tu ještě rozuměl jí jen Mundy, jenž od ní neodcházel, ano nadobro se do její komnaty přestěhovav ošetřoval ji v pravdě po synovsku dnem i nocí. Povoláni též odjinud, ano i z Prahy lékařové, ale naděje, že bude dobře, nedával žádný z nich a schvalovali vesměs opatření domácího lékaře.

Jediný člověk na zámku labutínském kojil se nadějí v lepší budoucnosť, a ten byla baronka sama. Silná duše její hodinu k hodině, den ke dni zvedala se přes všecky vzdory malomocného a chorobného těla. Stav její duševní podoben byl mučírně. Cítila, myslila, chtěla; ale cit, mysl i vůli nemohla na venek projeviti. Kdyby byla jen mluviti mohla, neb aspoň psáti! Ale ani jazyk ani pravice neměly se přes všecko ošetřování, přes všecka vědecká opatření k dílu. Baronka trpěla a strádala s myslí statečnou, ano bohatýrskou, nespouštějíc se ani na minutku naděje, že ozdraví. Podobala se asi lvu v kleci, jenž sní o palmách, žirafách, antilopách a nádherných měsíčních nocech na poušti a věří, že ještě jednou zlaté svobody své bude požívati.

Uplynul první měsíc. V zámku i na panství zvykli si trudnému stavu barončinu. Baron Mundy ujal se žezla i vesla, a vše volněji oddychovalo, jako když do dusného oboru pokojového života zavane z jara čerstvý, vonný vzduch. Mladého barona měli vůbec v lásce: k chudině byl útrpnější a dobročinnější, na rolnictvo nedíval se tak s vysoka jako matka, jež ještě zlaté doby roboty dobře pamatovala, a podřízenému úřednictvu neztrpčoval kus chleba, krušně dobývaný, pelyňkem studené pýchy a bezohlednosti. Krátce po nehodě, která jeho dům potkala, svolal si úřednictvo k sobě a pravil k nim: »Pracujte, pánové, poctivě ve prospěch můj, a já se poctivě starati budu o vás a rodiny vaše.«

Heslo to bylo všem milo, a správa panství nebyla o nic horší nežli za vlády matčiny, naopak mysl méně stísněná a jasnější budila větší chuť k usilovnější práci pro dům baronův.

Nejvíce ze všech ulevilo se příteli Cvokovi a panně Nanince. Nyní nebylo se o Pepíka obávati, nebylo již třeba dávati jej z fary. Zámecký doktor požíval neobmezené důvěry a ten se k Nebesům vyjádřil, že věřiti, že stará baronka se ještě uzdraví, jest ze sněhu páliti cihly. Stejnou s ním zpíval i zkušený šafář Rambousek: »A kdybyste jí koření s devíti vrchů snesli, baronka zůstane mrzákem a kukačku již neuslyší kukati.«

Na faře v Záluží šel život tak jednotvárné jako dobré hodiny. Pepík měl se k světu za tři, a Nebesa i jeho hospodyně div ho láskou nesnědli.

»Nepochybuji,« rozpřádal Cvok jednou rozprávku, »že po smrti matčině se baron dá s Jenny řádně oddati. Vy máte vždycky něco naproti,« dokládal, když Naninka kroutila hlavou.

»Jsem žena a myslím po žensku. Podle toho psaní, co přišlo s Pepíčkem, myslím, že to tak snadně nepůjde, jak vy se domníváte. Prosím vás, přineste to psaní a přečtěte mi, co tam stojí o mladém baronovi.«

Nebesa učinila jí po vůli.

»Vidíte, vidíte,« rozehřívala se Naninka, »to nenapsala jenom tak, že Mundyho navždy zavrhla, to není jenom tak, že mu nabízené peníze hodila pod nohy, že mu ukázala dvéře, by pohledem svým neuhranul dítě její. To je mnoho od ženské řečeno, velebný pane, aspoň tolik, že kdyby i na krásně starou baronku odnesli na ramenech na poslední mši, a baron na stav svůj baronský nedbal a Jenny za manželku požádal, to nepůjde přece jen tak zhola. Baron jednal hanebně. Poctivý muž na jeho místě byl by dal Jenny úpis. Že jest baron, nevídáno! Byl Oldřich kníže a vzal si Boženu,

a v Tylořích byl arcivévoda a vzal si dceru poštovního mistra. A otec Jennin nebyl také odněkud za plotem.«

Nebesa se škrabala po levé ruce. Důvody panny Naninky se mu nelíbily tím více, čím méně je mohl vyvrátiti. Po chvíli odpověděl: »Ale pomyslete, Naninko: takové bohatství, takové nádherné postavení! Baronka Počernická z Počernic! To je něco! To by Jenny nezavrhla.«

»Pravda, nezavrhla by, kdyby nebyl baron v rozhodné chvíli ukázal svou pravou barvu. Ostatně nemám na rozumy kontrakt, možná, že se klamu.«

Dali si dobrou noc a rozešli se. Faráři řeč Naninčina nedala dobře spáti, tajný hlas mu říkal, že Naninka dále vidí nežli on, a starosti o budoucnost Pepíkovu a Jenninu skličovaly mu dobrou duši.

Ráno po mši donesl mu pořadník dopis a podací list na padesát zlatých k podpisu. Dopis byl od pátera Neduchy; podací list byl patrně na psaní Jennino. Vypravil hned posla na poštu a rozevřel dopis Neduchův. Ruka se mu třásla a tělo prochvívala úzkost. Četl a četl a oko jeho zářilo radostí. Starý upřímný Matěj se s ním smiřoval, ano prosil za odpuštění, že byl tolik sláb a dal se nepravou zprávou sklamati; Cvok prý jen neměl zapomenouti, že jest duchovním, a dítě neměl bráti na faru.

»Nebesa!« zvolal Cvok; »můj zlatý Matějíček! Jen když zase mám to jeho staré přátelské srdce!«

Chvíli po obědě vrátil se posel s listem Jenniným. Naninka sedla si proti faráři a poslouchala. A bylo dlouho a nadivno poslouchati, neboť psaní mělo zrovna osm drobně popsaných stran mimo přiloženou padesátku.

Jenny byla vychovatelkou u bohaté měšťanské rodiny na Budějovicku. Byla tam mnohem spokojenější nežli u baronky Labutínské a nic jiného jí nechybělo nežli Pepíček.

»Tomu ráda věřím,« připomenula Naninka otírající sobě zástěrou oslzené oči.

Pepíček měl vůbec v celém psaní tenór, a z častých slzných stop bylo viděti, jak těžké srdce matka má, že od svého dítěte odloučena žíti musí. Valná částka jejích myšlének táhla se po něm, jako květiny, uzavřené v pokoji, táhnou se po venkovském světle a slunci.

»Kdybych jen pět minut, jen jednu minutu jej viděla a zulíbala,« psala Jenny, »posilnila bych se na rok dlouhých, trpkých strastí.«

Poměry domácnosti, v níž nyní z povolání žila, vypisovala stručně a jasně a pozdržela se jenom déle s charakteristikou domácí paní, již chválila jak dámu nevšedního vzdělání, řídké uhlazenosti a dokonalých povah, jež jí splácí práci její s dvěma dítkami nelíčeným uznáním a srdečnou důverou. Pán jest prý sice suchoparný kupec, ale kdykoliv ocitne se v rodině své, viděti jest na něm starostlivého otce a vroucného manžela. Jenny si libovala, že jest jaksi mezi svými, a připojovala, že není to prázdný úštěpek, říká-li se, že šlechtici mají zvláštní svou krev; neboť přirovnává-li rodinu Opolských k rodině barončině, jest prý jí, jako by čtla báseň Čelakovského vedle klassicky upraveného, citu prázdného blahopřání.

Pokračujíc psala, že jenom jedna věc ji znepokojuje a jí způsobuje starosti o klidnou budoucnosť. Závodu páně Opolského jest prý účasten nevlastní syn po starší jeho sestře, pán již letnější, krásné postavy, libého vzezření a hlasu prý velice lahodného, jenž zrovna k srdci se přimlouvá. Jest prý již čtyřicátník, ztratil asi před dvanácti lety manželku a jest od těch dob vdovcem. Má prý i vlastní pěkné jmění. On v neděli a ve svátek a za zvláštnějších příležitostí bývá stolem u Opolských a vyhledává prý, ovšem neokázale, její společnosť. Jenny prý dobře vidí, že není mu lhostejnou, ač prý pan

Doubek velmi delikátně sobě počíná, a pozornosť jeho rozechvívá prý ji traplivou obavou, jež za jejích okolností ovšem snadno se dává vysvětliti.

»Nejednala bych moudře,« připomínala k tomu Jenny, »kdybych všecky muže měřila podle barona Počernického, ale pro ten čas překypuje takořka srdce mé mým zlatým Pepíčkem, a zbývá-li v něm místečka, náležíť ono celé vám, můj drahý velebníčku, a drahé naší panně Nanince, jež tak po mateřsku krásné obětuje se za mého Pepíčka, což jí nikdy, nikdy nezapomenu.«

»Vida, vida,« podotkla Naninka.

Přítel Cvok upjal k ní zrak tázavý a zvídavý.

»Samo štěstí jí plyne u mužských,« prohodila hospodyně. »Oč nestojíš, chodí za tebou. Naposledy pojedeme na svatbu, jež nám ani ve snách nenapadla.«

»Myslím, že z toho prosa nebudou jáhly,« odpovídala Nebesa; »vždyť nestojí ve psaní, že by Jenny Doubkovi dost málo přála.«

»Co nestojí ve psaní, může státi v srdci, a co nestojí třeba posud v srdci, může se tam dostati.«

»Vy mluvíte poslední časy jako kniha, Naninko, a máte všecky mé koncepty.«

Hospodyně pokrčila rameny a potají si šňupla.

»Prosím vás, čtěte dále, co píše Jenninka,« vybízela faráře.

Jenny psala dále, že jeho list skrze tetu Knířovou dostala, a děkovala mu za všecky zprávy o Pepíčkovi v něm obsažené. Že po neděle nic mu nepsala, omlouvala tím, že na Labutíně příliš zvykla policejní dohlídce staré baronky, že první čas u Opolských byla velmi bázlivou a úzkostlivou, by snad nějaké podezření k sobě nevzbudila, ano že jí posud jest jako člověku, jenž potají nešlechetný skutek vykonal a dobře ví, že kdyby se na něj něco vyzradilo, veta by bylo po jeho existenci. Proto prý již k vůli samému Pepíčkovi s do-

písem odkládala, aby paní Opolské ukázala, že jest zcela opuštěna ve světě a že k nikomu nemá úvazkův. Jest prý to ovšem smutná přetvářka, jež, kdykoliv na ni pomyslí, ji v srdci zabolí, ale že bohužel bez ní se obejíti nemůže, nechce-li pro kalnou minulosť sobě i synku svému zkaziti budoucnosť jen poněkud obstojnou. Také prý chtěla na Pepíčka nějaké peníze poslati, a to že jí možno bylo teprve nyní.

Konečně oznamovala, že koncem října měsíce pojede s paní a s dítkami na zimu do Prahy. »V ten čas,« přidávala, »buď si na nějaký den dovolenou vyprosím, anebo přijede panna Naninka s mým drahouškem do Prahy, o čemž ovšem dopodrobna se ještě písemně smluvíme. Počítám už nyní dni, až Pepíčka uvidím a k hladovému srdci svému přitisknu.«

Dopis byl dočten. Obligátní zástěra panny Naninky zvedala se znova k vlhkým očím. »Hladové srdce« mělo svůj účinek; byloť panně Nanince, jakoby přičichla k rozstrouhanému křenu.

Farář se zadíval do fotografie slečny Jenny. Obrázek byl velmi zdařilý a z posledních časův; Jenny vypadala na něm sličnější, nežli když byla na Labutíně. Bol nad míru jemný a k srdci se zamlouvající produševňoval ladný ovál jejího obličeje, asi jak to vídáme u figur Rafaelových, a ze samého oka vyzírala takořka celá dojemná novela.

»Vazba jest důstojna knihy,« pravil k sobě přítel Cvok; »jen neměla mi o tom Doubkovi psáti. To mně připadá, jakoby pavouk sedl na krásný obraz. Zas nové starosti! Začni si se ženskými a nevyjdeš z nich. Spíše nebeské oblaky shrneš v průhlednou soustavu nežli jejich srdce.«

V tom zaklepáno na farní vrátka. Panna Naninka šla otevřít. I vstoupil služebník ze zámku nesa lístek od barona Mundyho. V lístku byla navštívenka, v níž baron

ohlašoval, že jeho matka právě zemřela. Nový, očekávaný jinak záchvat mrtvice zhasil jí život. Baron vyzýval faraře, by ještě dnes na Labutín přišel, že rád by s ním pohovořil. Ke konci pozdravoval syna svého. Farář zkázal, že učiní po přání pana barona, a služebník odešel.

»Co opět nového?« tázala se panna Naninka trnouc zvědavostí.

»Člověk ani z novin nevyjde,« oznamoval jí Cvok. »Stará baronka jest v Pánu.«

»Bůh jí dej lehké odpočinutí, ona je lidem nedávala,« odpovídala panna Naninka. »Kdyby chtěl na vás Pepíčka, řekněte mu bez obalu, velebný pane, že chlapce od sebe dáti nemůžeme a nesmíme.«

»Řeknu mu. Vykartáčujte mi ten lepší kabát.«

Asi za půl hodinky byla již Nebesa na pochodu do Labutína — vykračoval si dnes jako študentík, když jde na prázdniny.

XX.

Čtvrtého dne po tom byla mrtvola staré baronky v nádherném průvodě do Radešína donesena a v rodinné hrobce po bok manžela svého k věčnému spánku uložena. Pohřeb byl slavný, ale nikoli smutný: mimo děti její nezaplakal při něm nikdo. Lidem, již přišli na podívanou, nebylo počtu, ale více nežli truchlivý výkon církevní bavila jich mysl jiná věc: průvod na místě faráře radešínského, nejstaršího a nejprvnějšího to kněze na panství, vedl farář Cvok ze Záluží. Bylo to po přání pana barona, a jakkoli náš přítel již z přirodilé skromnosti proti tomu se zpěčoval, přece úkol ten na něm uvázl, poněvadž ostatní kollegové jeho již ze zdvořilosti k nové vrchnosti mu ustoupili, na oko sice rádi,

ale nikoliv prázdni závisti. Řečí bylo o tom v obecenstvu jako listí v háji. Panna Regina se zlostí ani otčenášku nemohla pomodliti.

»Bude to zlatý pořádek na panství,« mudronila k paní obročňové, vedle níž se v průvodu ocitla. »Pamatujte na mou řeč: že se sama slavná konsistoř do toho bude musit vložiti.«

»Ano, je dnes krásný a teplý den, nemohl se lépe povésti,« odvětila jí velmi diplomaticky její společnice.

Přítel Cvok vypadal trochu divně v čele svých assistentův. Drahocenný, zlatem krumplovaný a těžký pluviál, jakéhož jaktěživ na sobě neměl, jej tlačil jaksi k zemi. Také si dříve řádně neoddechnul, dokud nepřijel domů k svému Pepíkovi. —

Zatím nastaly žně. Lidé měli samou prací horké hlavy a pozapomněli na starou baronku, na pohřeb i na Nebesa a jeho svěřence v Záluží.

Leč baron nezapomenul. Bylť nyní pánem vůle své i svého jednání a ačkoli tušil, že kromobyčejným záměrem svým v kruzích příbuzenstva a známých svých silně narazí a sobě na čas hořkosti a snad i protivenství způsobí: přece neostýchal se pokusu, se slečnou Jenny úplně se smířiti a jí pak způsobem, počestného muže důstojným, ruku i jméno své nabídnouti. Sotva že tedy právní poměry, smrtí matčinou vzniklé, zhruba upraveny a nejpilnější hospodářské práce na panství provedeny byly, pomýšlel na to, i své osobní poměry urovnati a k žádoucímu konci přivésti. Propasť, jež mezi ním a Jenny z jeho viny a nerozhodnosti se rozvírala, nepokládal nijak za bezednou a nepřestupnou, a zdálo se mu, že nikdo mu nemohl lepším mostem přes ni býti než farář ze Záluží, k němuž čím dále tím živější měl sympatie, již pro jeho šlechetné a obětovné nakládání se synáčkem jeho. Zámeckou ekypáži bylo nyní častěji

mezi Labutínem a Záluží viděti, a lidem spadly nadobro šupiny s očí: viděli nyní, že dítě jest baronovo.

»Vida, vida,« povídali si při domácím krbě, »Nebesa vyhrála terno. Kdo by to byl do něho řekl, že jest takový vychytralý pták a že se tak pěkně hodí do zámeckých pletich. Stará baronka na něj! Věru, že by odešel s kvíčalou!«

»Pravda, na Záluží mnoho svítku nepojedl,« mínil tu a tam některý pan bratr, »ale nežli takovou cestou vyhledávati si polepšenou, toť lépe knězi žíti o bramborách!«

Přítel náš se ovšem mnoho nehodil do fraku prostředníka, ale volky nevolky musil do něho nejen k vůli baronovi, nýbrž předkem k vůli svému Pepíkovi, jemuž krásnou budoucnosť připravovati povinen se cítil. Také si myslil, že polévka se musí jísti, dokud je teplá, a že otalováním a protahováním nesmí se nechati schladnouti.

Dráhu svou diplomatickou nastoupil dopisy. Zhotovil nejprve dlouhý a důkladný dopis, v němž seznámil slečnu Jenny se všemi změnami, jež na Labutíně se udály, a vší své filosofie a výmluvnosti k tomu použil, aby smířil Jenny s baronem, o němž tvrdil, že ji nyní ještě rovněž tak upřímně miluje jako tenkrát, dokud se spolu nerozpřátelili. Vylíčil jí dále, že baron zná se k Pepíčkovi za otce a že dopustil-li se viny na ní, stalo se to nikoliv z nelásky k ní, nýbrž z obavy před přísnou a neoblomnou nebožkou matkou.

»Jednejte křesťansky, Jenninko, odpusťte mu, a všecko bude zas dobře a všichni se tu spolu budeme ze života radovati.«

Po desíti dnech odpověděla Jenny velmi srdečně, ale záporně.

Panna Naninka, jež byla zasvěcena ve vyjednávání, vzpřímila se hrdě a pravila: »Co jsem vám po-

vídala?! Ó, znám já ženské! Bohatstvím, skvělým postavením, ctí, slávou vyvedete je až na vrch makovice: ale když byla jednou až do dna srdce raněna mužem, musí to býti žena jen chatrného srdce, když svine urážku a odpustí. A dokonce je-li svou paní a není-li ohledy vázána jako Jenny.«

»Co tu počíti?«

»Nechte tu věc, ať se trochu odleží. Pak zajeďte s baronem k Jenny, nejlépe až bude v Praze. Nyní by bylo škoda papíru.«

»Což abychom vzali Pepíka s sebou?«

»Třeba. Pojedeme tam všickni s Pepíčkem.«

Baron byl s počátku proti tomu.

»K čemu čekati až někdy do listopadu, velebný pane,« namítal všecek sklíčen na duši. »Pojeďme hned za Jenny, doufám, že nejlépe pořídíme.«

»Já nedoufám, naopak domnívám se, že bychom ještě více pokazili. Také bychom nešlechetně jednali, pane barone. Pomyslete, že po strašlivých bojích nalezla Jenny pokojný útulek u Opolských. Tam jsou na venkově, a potají bychom se s ní sblížiti nemohli. Podezření, neb aspoň podivné světlo by padlo vždycky na ni z naší návštěvy, a to víte, že spořádaná rodina nesvěří dětí svých vychovatelce, jež není čista jako sklo.«

»Jaké podivné světlo! Prohlásím-li se za jejího ženicha a ona za nevěstu mou?«

»Ovšem, což setrvá-li však na svém odporu? Pak připravíme ji o chléb, neb návštěvě naší podkládala by se vždycky předběžná intimní známosť s vámi. Pak by, pane barone, byla námi přinucena, a o svobodnou vůli nebudeme přece nikoho zkracovati jako poctiví lidé.«

»Váš důvod mně nejde dobře do hlavy,« odpověděl po chvilce baron zasmušile a mrzutě; »než budiž,

ublížiti jí nikterak nechci a nemohu. Ač nerad, chci posečkati do listopadu. A myslíte jí dříve o tom zpraviti?«

»Nemyslím. Ona chce Pepíčka viděti; my pojedeme spolu neohlášeni.«

»Vaše osnova má do sebe mnohou dobrou stránku. Ano, budeme podle ní jednati.«

Byl začátek listopadu. Počasí bylo za dne jasno a ještě teplo a nebylo nebezpečno dáti se s malým dítětem na cestu. Mezi slečnou Jenny a farářem Cvokem bylo umluveno, že pátého dne listopadu shledají se v Praze. Za dostaveníčko zvolen byl příbytek paní Knířové, jež šťastnou náhodou ty dni byla na venku na svatbě bratra mužova. Jenny slíbila, že o poledni se dostaví, ale kdyby záluž̌ští její přátelé dříve přišli, by ohlásili se jen u domovníka, jenž byl již poučen, aby faráře a jeho hospodyni do bytu uvedl, prokáže-li se navštívenkou, již Jenny do svého listu přiložila.

Den před tím, večer, přijel baron, Cvok a panna Naninka s Pepíčkem do Prahy a ubytovali se v domě baronově.

Baron byl nad obyčej nepokojným a tak málomluvným, že po celé dvě hodiny, které s farářem večer v jídelně strávil, slova a věty jeho by se byly daly odpočítati. I v našem příteli ze Záluží byla malá dušička; vyčítal si v duchu, že baronovi nic o Doubkovi nepověděl, a měl za večera tu věc kolikrát na jazyku, ale Bůh ví, z úst ji vypraviti nemohl. Hovor vázl skoro stále a ten i onen jen ledabylo jej navazovali; večerní noviny, jež služebník jim přinesl, vypomáhaly jim dlouhou chvíli zabíjeti. O desáté konečně dali si dobrou noc a rozešli se po svých komnatách. Panna Naninka s Pepíčkem spala v ložnici staré baronky, ano v jejím

loži, a byla neméně nepokojna nežli pánové. Jen Pepík spal po cestě výborně. Co mu bylo po všem osudu v náručí své věrné opatrovnice a pěstounky!

Ráno sešli se k společnému snídaní, pak vyjeli si vespolek podívat se na Prahu a o jedenácté hodině zajeli k domu, v němž umluveno bylo dostaveníčko. Byl to dům jednoduchý a v odlehlejší ulici, a domovník spatřiv panský povoz sekaje poklonu za poklonou uvedl je do bytu paní Knířové.

Pepíček byl jaksi mrzut; zaplakal.

»Není-li to špatné znamení?« přerušil trapné ticho baron.

»Skoro bych myslila,« prohodila panna Naninka; »byl po celé cestě a celou noc tak hodný jako dobrá hodina.«

Baron se zachvěl. Farář pravil: »Snad Jenny nebude moci přijíti!«

»Ah! myslíte to tak?« otazoval se baron.

»I přijde,« odvětila Naninka a konejšila chlapce.

Nastala nová pomlka, dlouhá a trapná. Přede dveřmi na chodbě bylo slyšeti lehké kroky. Zaklepáno na dvéře. Srdce ve všech přítomných bušilo kladivem.

Do pokoje vstoupila Jenny a v patách za ní krásný muž s plným vousem, ladně přistřiženým, a ve velmi elegantním obleku. V baronovi se stáhlo srdce; před očima se mu dělala tma.

Jenny spatřivši barona zarazila se. Smrtelná bledosť rozhostila se na jejích tvářích prve rozradostněných. Minutku tak mlčky stanula uprostřed pokoje. Pak vyskočila, vytrhla panně Nanince chlapce z náručí, přižehla jej k hladovému svému srdci a líbajíc jej pokropila jej přívalem slz.

Všem přítomným zaleskly se slzy v očích; jen baron neslzel. Břitký pocit žárlivosti zbavoval jej téměř paměti.

»Můj zlatý, zlatý příteli,« volala Jenny, Pepíčka držíc v náručí a potřásala pravicí ruku Cvokovu. »Má zlatá, drahá panno Naninko! Ó, jak se vám odměním! Jak se vám odměním! Mé zlaté, zlaté dítě! Ach! co jsem pro tebe vytrpěla! A tys živo, zdrávo, veselo, krásno — ó, Bože, Bože můj!«

Konečně utkvělo její oko na vteřinu na baronovi.

»A vy tu také, pane barone?« tázala se hlas přitlumivši, a bylo na ní viděti, že sbírá všecky síly své, by zůstala poklidnou.

Baron rozpjal k ní obě ruce a zvolal hlasem, v němž spočívalo všecko jeho srdce: »A Jenny, ty se divíš?«

Jenniny oči svezly se na okamžik k zemi. Po chvilce pravila poklidně: »I vy buďte mi vítán.«

Načež obrátivši se k pánovi, jenž s ní přišel, promlouvala: »Musím vás, pánové, sobě představiti: pan baron Počernický z Počernic, vám již z mého vypravování známý, a pan Doubek, kupec, nastávající můj manžel.«

»Jenny!« zvolal baron téměř bez sebe. »Jenny, co činíš? Ty nevíš, co mluvíš! Při věčných hvězdách nebeských! Nikdo jiný, já jen mohu býti tvým manželem! Bůh nemůže ani jinak dopustiti!«

Jenny odstoupila na několik kroků k Doubkovi a pojala jej za ruku, jakoby hledala jeho opory.

»Bůh ví,« pravil Doubek hlasem klidným, zvučným a tak lahodným, že zrovna se srdci zamlouval; »Bůh milý ví, že bych ti nebe do duše přichýlil. Tvé štěstí jest štěstí mé. A třeba mi srdce krvácelo: já rozvazuji svazek lásky naší, rozvazuji jej dobrovolně, jestli se chceš vrátiti do náručí baronova. Co mi do všeho blaha, není-li blaho mé blahem tvým. Rozhodni sama v této svaté chvíli: suď jak suď, i když mne odsoudíš, ctíti a milovati budu tebe vždycky, jakože nade mnou Bůh má slova poslouchá!«

»Já již rozsoudila,« odvětila Jenny nevýslovně laskavě na Doubka se podívajíc; »tys celý muž, Josefe, jakého já k svému štěstí potřebuji. Když jsem se ti svěřila se svým pokléskem, tys velkou a krásnou duší svou mne pozvedl; tys omyl a očistil mne ne útrpností, ne litováním, ale láskou, tou jedinou, pravou, božskou láskou, jež bez obětí, sebe pernějších, ani nemůže býti.«

Doubek ji lehce k sobě přivinul a políbil ji v čelo.

»A co se stane s Pepíkem?« otázal se zasmušile farář.

»Jenny, co stane se se synáčkem naším?« opakoval jemně Doubek.

Jenny se podívala na kněze, jenž pohledu tomu rozuměl a obě ruce po chlapci napřahoval.

»Nuže, dokud jej chcete, drahý příteli, budiž vaším.«

»Tak, tak, Jenninko,« hovořil vesele přítel Cvok; »však já bych ho také nedal. Nebesa! Totě kluk! Však jsem si ho také zasloužil!«

XXI.

Jeli jsme silnicí.

»Ves se zámkem?«

»Labutín.«

»Tato s kostelem?«

»Radešín.«

»Hodný kostel!«

»A slušný. Ale kanár jest lepší než klec.«

»Farář?«

»Nebesa. Neslyšel jste nikdy o Nebesích? Dlouhatánská historie..... Dostal se sem nedávno. Byl dříve v Záluží na ovesné farce; ale když starý radešínský farář dojedl a dopil, dal jej baron sem, na nejlepší a

nejtučnější faru, a při poslední visitaci jmenoval jej sám biskup osobním děkanem při obědě.«

»Tedy drží naň i patron i biskup?«

»Povídám vám, vzat jest na všecky strany za slovo. Baronovi vychovává svého Pepíka, jenž vlastně jest baronův. Je to dlouhatánská historie..... Baron se pak kolik let neženil. Potom to zkusil a zaplakal nad výdělkem a děkoval Pánu Bohu, když jej asi po půl třetím letě drahé jeho polovice milostivé zbaviti ráčil. Pak nechtě býti poslední mužskou ratolestí staroslavného rodu svého adoptoval Pepíka za svého nástupce, a Nebesa mu jej dále vychovávají, aby se dobře zdařil. A není pochybnosti; hoch jest čiperný a co nad to, zcela přirozeně a po lidsku vychován.«

»A panna Naninka?«

»Dlouhatánská historie ... Teď už nedělá nudlí a nevaří knedlíkův, teď jen v bázni boží se modlí, barona Pepino na všech jeho cestách ostříhá a ve všední den ze stříbrné, ve svátek a v neděli docela ze zlaté piksly šňupe. Obě piksly jsou darem baronovým. Nemá-li nic na práci, dívá se z okna svého do jednoho kouta na hřbitov, kde už si místečko vyhlédla.«

»Totě samá poesie!«

»U Nebes je samá poesie.«

»Vy jste byl u něho někdy?«

»Loni, před sv. Vácslavem. Večer jsme se bavili až přes půlnoc o všem a ještě o něčem. Divná věc! je starý pán a není ospalý a nemá podagra, a s očí mu úsměv nesejde, a nešňupe a nekouří a karet nevezme do ruky, ač prý na příklad bulce lépe rozumí a lépe ji umí, než sám její český zákonodárce, nebožtík Klicpera. A ráno slyším jej volati z okna do dvora. V Radešíně je kápo zlodějů nějaký Jiskra; je to starý chlap, ale šindel na střeše není před ním jist. Bylo asi k páté hodině. Řečený Jiskra sháněl si pomalu dříví na zimu,

vlezl do farského dvora, kde stálo v hranicích dobře vyschlé dříví, a házel těžká polena přes vysokou zeď. Nebesa se asi chvíli naň dívala a volala pak k němu dolů, neboť Jiskra už dobře nedoslýchá: ‚Jiskro, jářku, Jiskro, počkejte, já vám otevru vrátka; vždyť se takhle s těmi poleny polámete.‘ A Jiskra se ohlédl, vyskočil na hranici a hupky byl na zdi a tentam. — Po snídaní vyšli jsme si do polí a přišli jsme kus za Radešínem k brambořišti. Tam klečela, zády k nám obrácena, nějaká žena, tahala brambory a dávala si je do klína. ‚I vy bezbožná osobo,‘ zahromovala na ni Nebesa, ‚vy tu kradete brambory! Čí je to pole?‘ — ‚Poníženě prosím, vaše, milostpane.‘ — ‚To je něco jiného. Seberte si brambory a jděte. Jak pak kdyby to bylo pole někoho cizího!‘ Uprostřed bramboříště bylo makoviště. Květ byl na květu, že se srdce smálo. ‚Podívejte se na to makoviště,« pravila Nebesa usmívajíc se; ‚co je makoviště mezi brambory, to jsou děti v lidském životě.‘«

»To je poesie.«

»Povídám vám: Nebesa jsou samá poesie.«

PROCUL NEGOTIIS.

SELANKA ZE ŠUMAVY.

1881.

Čím, ó, lide, čím to je, že si nedáváme pokoje? Po mínění mém jsme příliš malí myslitelé a příliš pohodlní povolníci, ježto se poddáváme proudu každodenních příhod a náhod zrovna jako ty trsy bílých pryskyřníků v našich horských potocích, jež tam splývají, kam se hrne voda. Tím to asi jest.

Jest mi dnes do povídání. Nuže, mějte si kousek, vystřižený ze strakaté skutečnosti, jenž Vás snad pobaví, snad i poučí; vždyť zábava v pravdě česká nebývá ani bez upřímné pouky. Libo-li, račte se posaditi a mě vyslechnouti.

* *
*

As uprostřed nynější Jungmannovy ulice, v pravo, jdeme-li k pomníku jednoho z arcivelikánů kulturní historie evropské našeho století, potkali se na chodníku dva starší páni. Bylo to počátkem října měsíce druhého roku, co našeho staroslavného českého lva ráčil pan Bismarck z německého zvěřince vystrčiti. Jeden z pánů byl středmé velikosti, tělnat a měl obnošený obličej rakouského byrokrata z doby předkonstituční, druhý byl větší a hubenější, kostnat a oči i rtové mu hráli v libé shodě, jako bývá při lidech sdílných a povídavých.

Na několik krokův od sebe stanuli a zahleděli se do sebe radostně a překvapeně.

»Ty-lis to, Mateji?« provolal pán větší.

»Jsem to, Blažeji,« odpovídal tělnatý.

»Zbořte se stodoly! volám s komisařem Špalkem! Že tě dnes k duši přitisknu, nebyl bych se nadál do smrti nejdelší!«

Padli si do náručí tak upřímně, že mimojdoucí po nich očima střihali.

»A co tu robíš v Praze, starý brachu?« rozmlouval se znova hubenější.

»Sedím tu na šestý rok v zaslouženém odpočinku.«

»Jako?«

»Vrchní zemský rada.«

»Aby tě něco, vrchní rado! Nemohl jsi se ke mně na Šumavu podívati?! V létě bys toho nelitoval, na mou věrnou duchu, nelitoval.«

»Já a cesty, milý Blažeji! Pomysli, sedmdesát šest!«

»Nevídáno! Mně jich sedí v týle sedmdesát a jedno, a věru, ještě rád si zajedu do Prahy. Ale dnes se mne nezbudeš. Co máš na práci?«

»Jen tak se procházím na čerstvém vzduchu.«

»Nevtipkuj! Praha a čerstvý vzduch! Jsem-li tu tři dni, div se neukuckám tím čerstvým vzduchem. U nás, ano, to jest ozon, a jaký ozon, a zadarmo! U nás, to bys provětral staré kosti. U nás, když tak celý den visí peřiny na bidle, to je, panečku, spaníčko. Ty musíš se mnou, drahý bratře, vrť se jak vrť. Ale třeba si někde usednouti a v bázni boží popovídati. Pojďme do Platejzu!«

»Také tam někdy bývám. Pojďme!«

Vedouce se pod paží a hlasitě hovoříce ubírali se staří přátelé do hostince v Platejze, kde si v jídelně, u velikého okna, do dvora hledícího, proti sobě usedli. Pan vrchní zemský rada Matěj Sychravý nebyl takto od řeči, ale dnes se mu také rozvázal jazyk sveden patrně

zásadou pana Blažeje Lonka, statkáře ze Šumavy, jenž za hovoru prohodil, že jsou prý ústa »hrozně příjemný nástroj lidského těla«. A pak dva staří kamarádi již ze školských škamen, mající život za sebou, když se po drahných letech v milém koutku slezou a zajedí do pečeně svých životopisů! Všeho se doslyšíš, jenom ne konce; na ten není pomyšlení! Povídali a povídali, a my jim ochotně a rádi toho dopřejeme a vytkneme jen tučnější sousta z tabule bezkonečné.

Sychravý, jenž sušeji avšak soustavněji za řeči si vedl nežli švitorný Lonek, vypravoval, že jest od roku padesátého čtvrtého vdovcem a bezdětkem. Nebožku paní líčil jako ženu rozumnou, hodnou a přívětivou a připomenul, že dědil po ní čtyři tisíce jistiny, jež vlastní úsporou doplnil na šest tisíc, které má uloženy v pražské spořitelně. Při tom postěžoval si upřímně svému příteli do svého příbuzenstva, jemuž aby rozdal polovici své výslužby, a jež přes to ani dočkati se nemůže chvíle, až zamhouří oči

Lonkovi při tom zajiskřily oči, a pravice jeho nepokojně poškubávala kníry. Dopřál Sychravému domluviti a pak spustil:

»Bratře! To je smetana do mé kávy! I já jsem vdovcem od padesátého šestého a měli jsme čtyři děti. Teď mám ještě tři, co mi Blažej, nejstarší syn, padl u Magenty. Byl nadporučíkem, škoda ho. Srdce měl jako z másla a charakter ze žuly. Co tam, to tam! Vůle Páně budiž velebena! Nebožka paní má byla dobrá ženská a hospodyně, že jí na pět mil do kola nebylo rovné. Někdy až tuze škrtila váček a uměla píchati špendlíky. O to není. Jsem dobrý člověk, ale někdy mi dala co proto, že se duše ve mně obracela. Ale to musí již v manželstvu býti, Bůh jí dej nebe! Já říkám, Matěji, že je svět veliký rybník: my mužští jsme v něm kapři a ženy naše štiky. Kdyby nás neproháněly, zdali bychom

my kapři neshnili? Tak je tomu, brachu; ženská jest samý nerv!«

»Ale dobrá žena jest zlatý sloup v domě,« namítal rada pousmívaje se.

»Jest, jest brachu,« odpovídal Lonek, »ale musí se občas oprášiti.«

Oba starci se rozesmáli.

»To nemám ze sebe, to je z komisaře Špalka,« osvětloval Lonek.

»Již po druhé se o něm zmiňuješ. Kdo to jest?«

»O tom po tom, má stará košatino. Ale abych nezapomněl svou řeč —«

A Lonek zachytil znova niť u druhého syna, Prokopa, vypravoval, že jest nyní nadporučíkem u myslivcův a že leží právě ve Vídni čekaje povýšení. Starší dcera, Marie, že vdána jest ve Štyrsku, a jeho zeť Staněk že tam má do spolka s jedním Moravanem uhelné doly, a že se mu vede jako baronovi a že nemá pražádných starostí o budoucnosť Mariinu a jejích dítek. Marie že je do groše vyplacena a matčin podíl že uložil Prokopovi ve spořitelně, odkudž mu úroky na přilepšenou vyplácí. Ostatně prý Prokopovi občas Zárybnický již nějakou padesátku pošle.

Rada pozeptal se, kdo jest Zárybnický.

»Zárybnický jest druhý zeť můj,« vysvětloval Lonek; »má druhou a poslední dceru mou v Domaníně.«

»Domanín!? To jest rodiště tvé a statek tvůj,« připomínal Sychravý.

»Nediv se, bratře,« vykládal Lonek, »a nemysli, že tě někam zvu, kde snad sám nejsem pánem. Díky nebesům! Na Domaníně jsem já pánem a nikdo jiný, a dokud kostnatá Johanna pro mne nepřijde, nikdo mi bohdá žezlo z ruky nevymkne. Ale dostali jsme se k puntíku, kde musím šíře odbočiti. Jest to důležitá sociální otázka pro náš život rolnický. Tys muž zákona a rád

si zajisté poslechneš, jak já rozřešil záhadu, jak odehnal jsem můru, jež dusívá rolnický blahobyt. Sklepníku! Lampa vyhasla, dolejte oleje!«

Lonek rozpovídal se o výminku a vymaloval čerstvými barvami, jak mnozí zasloužilí hospodáři bolestně strádají ustanovením, u nás ode dávna obvyklým. Výminkář hradí se prý papírem, ale papír snese všecko, skutečný život nikoliv. Je tu soud, řekne se, ale pře otce a dítěte před soudem jest pelyněk, ano učrých do chleba. Řekne se: proměňte výminek v peníze, ale hospodářství je při tom po čertu zle i malému i většímu. Jak vyhojiti toho raka? Ročeň jej vyhojil. A Ročeň byl jednoduchý sedlák v Domaníně, jen že za prázdných chvil probíral se v starých špargálích, kde se dočetl, jak si naši předkové, hospodáři, vedli, dokud bylo v Čechách dobře. Když se měl přiženiti zeť do jeho statku, postavil se Ročeň pevně na obě nohy a pravil: ‚Dám dceři statek, dám, ano upíšu vám jej před notářem a svědky černé na bílém, ale — až mne Pánbůh odvolá. To jest tak: skutečným pánem na statku bude zeť a dcera, ale já budu pánem knihovním. Třicet let jsem se lopotil na poli a louce, těch několik deset let, co mi Pánbůh ještě dopřeje, chci jim pomáhati, lenoch nejsem; ale na výminek nepůjdu. Chci žíti s dětmi svými v úctě a lásce, ale hospodářství z ruky nedám.‘ Bylo to hluku u nás na fůry! Leč mladí lidé měli se rádi a druhý masopust šli přece za sebe po vůli tatíkově. A po letech se ukázalo: Ročňův statek byl nejspořádanější. Jiní výminkáři chodili jako zmoklé slípky, Ročeň nosil až do své smrti hlavu jako panský kůň. A co dovedl Ročeň, proč by nedokázal Lonek?

»Zárybnický a jeho otec se nuckali a kuckali,« dokončoval Lonek, »ale na konec spolkli hořkou piluli, od kteréž jsem neupustil, a strojili jsme svatbu. Je tomu dobrých deset let, ale ručím za to, bratře rado, že jsme

se Zárybnickým lepší kamarádi nežli s Blaženou. Já se mu v jeho panování do ničeho nepletu, ale je-li co důležitějšího, nemůže jíti beze mne. Kdyby ho někdo chtěl obejíti, se špatnou by se u mne potázal. Před světem ctím mu jenom barvu, ale v pravdě já jsem pánem. Co tomu říkáš?«

»Jsi rozmyslný a praktický muž.«

»To mne na tebe těší. Kdo sestaral v soudní síni jako ty, může již něco posouditi, a doufám v Boha, že mě čím dále tím příznivěji posoudíš. Nu což, když se ti líbím, pojedeš se mnou do Domanína? Hodlám zítra ráno odjeti.«

»Toť příliš na rychlo, ač počasí jest dosti pěkno.«

»Pojednou-li nemáš spakováno, a na Prahu tě nic neváže. Bude-li se ti u nás líbiti, zůstaň u nás. Mně tím učiníš radosť, že ji dobře ani nemohu vypověděti, a v zdravé, na polo horské krajině prodloužíš si pěkně život; jiné bolesti na tomto světě beztoho již nemáš!«

»Ty máš plány na hřebíčku, milý Blažeji.«

»Myslím spíše, že visí na pevné skobě. Dovolíš-li, vysvětlím. Předkem ukážu ti naši domácnosť jako v kukátku. Zárybnický jest dobrý člověk jako boží chléb; přičinlivý a praktický polní hospodář; nic do větru, zdravé, plné zrno. Pravda, že si někdy zamumle a zabručí, ale bez toho není nikdo, a on nebručí do nikoho, kdo toho nezasluhuje. Jinak je společník dosti příjemný; rád si zažertuje, ale ze žertu jeho nikdy hlava nebolí. A Blažena jest ovšem na jedenáctý rok vdána, ale nemysli si, že jest nějaká trpká mišpule. Je to panička jako z cukru, a až ji uvidíš, neřekneš jistě, že již měla pět dětí a že dvě z nich už pochovala.«

»Jsou ještě maly, není-li pravda?« pozeptal se rada z opatrnosti.

Chápaje, kam otázkou míří, odpovídal upřímně Lonek:

»Jeník přijde na přesrok do latiny, Blažkovi, mému mazlovi, jde na šestý rok, a Miluška se před čtvrtletem rozběhla a žvatlá jako sojka. Nemysli, že ti děti polezou na krk. Budeš-li o to státi, budeš míti pokoj jako v klášteře. Zárybnických a děti jsou dole, ty a já budeme nahoře, a místa a pohodlí jest, co mysl ráčí, a dříví máme na zimu, že nelze spáliti. Je to jiné tepličko nežli tady v Praze máte z toho nezdravého uhlí. Nám se musí topiti jenom bukovým. A Blažena, nu, uvidíš. Je to paní dobrého, lahodného tónu a elegance, a ty jsi k ní, jakoby tě ušil. Já to vidím, bratře, již na tvém šatstvu; již svým zevnějskem činíš dojem. Budou to dvě skupiny: ty a Blažena, já a Zárybnický. Povídám ti, že nám chybíš do naší společnosti a povedeš pěkně procul negotiis svatý život.«

»A jakou máš ještě příčinu, že tak o mne stojíš?«

»Ještě dvě. Přiznávám se, že in puncto cti a pověsti jsem přes svůj věk člověk marnivý. Bude-li u mne bydliti císařský rada, zvýší se tím v sousedstvu lesk domu mého, a pak máš na zadanou jistinu šesti tisíc. Jsem muž praktický. Tolik asi máme knihovních dluhů na Domaníně, a jeden z věřitelů stává se nám nepohodlným. Proto byl jsem tu v Praze u právního přítele. Při našem jmění a jménu nemůžeme do rozpaků přijíti, ale kdybychom měli za věřitele tebe, bylo by nám to opravdu milo. Ze šesti tisíc máme úroků tři sta. Kdybys ty za ty peníze u nás byl, nemusil by Zárybnický platiti hotovými úroky, a tebe bychom hračkou vyživili. Snad není tento výraz případný, ale ty jako právník již tomu rozumíš a pravdu z úst mých laskavě přijmeš. Sám se své strany, myslím, že bys také dobře pochodil; však jsi muž životem protřelý a zmoudřelý. Cestu do knih máš dokořán a ostatek uvidíš na své oči a k přezpytu budeš míti dosti kdy. Co tomu říkáš, brachu?«

»Poslední důvod tvůj, Blažeji, je zcela zřejmý

a dobrý. Kdybych se odhodlal s tebou jíti, přidal bych ze sebe ještě tři sta. Ale nejprv opatrně, potom srdečně: podívám se k vám na přezvědy a uvidím, co učiniti.«

»Rozumí se. Zajíc se v pytli nekupuje. Ruku na to, že se ani živé duši nezmíním o našem pláně, dokud mne sám k tomu nezmocníš. Pak, až tebe poznají, ať si Zárybnický i Blažena své slovo promluví.«

»Mluvíš mi z duše, Blažeji: při smlouvě měj každý vůli svou, plnou a celou, toť základ pořádku a blahobytu. Na odpoledne se musíme rozloučiti; ráno o sedmé čekám na tě k cestě připraven. Zde moje adressa.« —

Dne druhého, před sedmou z rána, přijel Lonek ve fiakru pro radu Sychravého nahoru do Štěpánské ulice. Rada stál při okně a přívětivě mu kýval. Posluhovačka snesla dolů tlumok, teplý plášť a vak na nohy. Rada přinesl kromě toho sám dřevěnou krabici, dobře svázanou. Když posluhovačka na rozloučenou radovi ruku líbala, tekly jí slzy jako z okapu a slova se jí lítostí trhala.

»Vidíš,« pravil Sychravý k Lonkovi, když odjížděli, »jaký nářek spustila, a přece kde mne mohla o krejcar ošiditi, ošidila.«

»Tu v Praze je všecko na oko,« dotvrzoval Lonek; »lidé se modlí jen k užitku. U nás jináče. Co to máš v krabici?«

»Něco pro děti.«

»Milý, zlatý Matěji! Vidím již napřed, že jsi náš!«

Jeli Smíchovem na nádraží západní dráhy.

Rada Sychravý vrátil se po čtrnácti dnech do Prahy, spořádal si tam záležitosti své a osmého dne listopadu odejel nadobro do Domanína. Přezvědy dopadly podle jeho libosti. Nejvíce se mu zamluvila do duše paní Blažena, v jejíž společnosti starci bylo jako na jarním výsluní. Mělať vládkyně domanínská eleganci ne přiučenou, nýbrž přirodilou, ze samého instinktu se vyvírající, jež

lahodila muži u vybranější společnosti sestárlému, a šedou a chladnou starobu jeho opestřovala a prohřívala. I sám zevnějšek paní Blaženy byl vábným. Bylať pěkně zrostlá, forem oku milých, jemné a bílé pleti, jíž každý duševní vzruch prorážel, a hnědé oko její lesklo se dobrotou a přívětivostí. Libý hlas její jímal sluch i duši.

Starý Lonek nehádal na nejisto: z paní Blaženy a rady utvořila se jedna, z Lonka a Zárybnického druhá skupina v domácnosti panského domu domanínského, a mezi nimi zaplétal a rozplétal se nenuceně, klidně a příjemně jejich život společenský. Starci obývali v hořejším poschodí, kdež měli všecko pohodlí; ráno sešli spolu dolů do jídelny, kde posnídali s paní Blaženou, a pak šli po svých. Poobědvavše v rodině odcházeli do svých pokojův, aby se poobčerstvili poledníčkem, pak přineseny jim noviny, z nichž čítali jen články nepolitické, aby z olympského svého poklidu se nevytrhli. O svačině přemílali z novin obilí i plevy, pak vybrali se, bylo-li lze, na procházku, a po večeři prodleli dole až do spaní. Pro dlouhou chvíli měli tu zábavu s dětmi, jež nikdy nedochází, tu i ondy klepy ze vsi a okolí a pro rozmanitosť někdy hovorné potyčky se Zárybnickým, jimž z mezí vystoupiti paní Blažena nedovolovala. Obyčejně stáli v poli Lonek a Zárybnický; rada přiznával barvu dnes tu a zejtra onde, straně však více starému svému kamarádovi, rozhodčím bývala paní Blažena, jíž i starý Lonek, ač mnohdy nerad a vyhýbavě, se podvoloval. Pro svou povídavosť zaplétal se někdy do komických rozpakův a mrzutě nesl, když byl usvědčen paní Blaženou, že si odporuje. Ale dobrý voják unese již nějakou porážku: proto Lonek povídal a povídal zas.

V neděli dle starého dobrého zvyku chodilo panstvo do kostela. S farářem zřídka se zastavili; bylť on příliš pro sebe a nevlídník, nerad komu co dal, ale také nedával se pohostiti, o panský dům zřídka zavadil. Zdráv

zplna nebyl; postonával na játra. Odtud vešla asi do něho nevrlost. Nejraději vyřezával anglickou pilkou z jasanových prkének ozdobné zboží, jež posýlával do Prahy do nějakého skladu, začež mnohý zlatý utržil. Obíhala o něm anekdota velice případná. Když před několika lety konal biskup v Domaníně duchovní prohlídku a na faráře otázku dal, jak se mu vede, odpověděl náš duchovní pastýř: »Biskupská milosti! Byv osmnácte let v horách kaplanem dostal jsem před čtyřmi roky faru a neměl jsem ani zlatky v kapse. Račte posouditi, jak mi bylo první rok. Druhý rok potlouklo a třetí rok padla mokra: lidé neměli groše. A čtvrtý rok přichází ke mně vaše biskupská milosť na visitaci.«

Hostmi v panském domě bývali někdy okolní sousedé. Byli to kobylkáři, již měli málo vtipu, mnoho řečí a mnoho starostí pro své dluhy. Záviděli Zárybnickému jeho blahobyt a pana radu, jejž pokládali za boháče a jemuž se okázale dvořili. Starci se nikdo z nich nezalíbil. Jednou za čas zastavil se tam doktor Chlupsa z blízkého městečka. Byl to starý, sbrbený pán, měl široká ústa se svislými koutky a pronikavá očka. Lidé říkali, že vidí jimi skrze kůži. Byl zámožný a zasmušilý jako podzimní nebe. Jednal odměřeně a mluvil málo, zvláště od smrti své manželky. Povídalo se, že při ní učinil pokus, jenž na zlé vyšel. Pro umění své byl rozhlášen po okolí, a lékaři volávali jej k důležitým poradám častěji do města. Společenské žíly v něm nebylo. Za to jí měl až nazbyt komisař Špalek.

Vrchní finanční komisař Špalek z blízkého okresního města byl staroch, malý a okrouhlý jako vědro. Aby jméno jeho vypadalo světu podobným, nedělal nad S kličky, ale po všem kraji jinak mu neřekli nežli komisař Špalek. Měl notné, nažloutle šedivé kníry, a nebyl-li toho dne právě oholen, vypadal jako sněhem poprášen. Za úředního jednání uměl hromovati jako starý

kaprál cvičící dobrovolníky, ale proto dal se také ošiditi, jen když ta »sladovnická nace« udělala »její« věc pěkně a elegantně. Tuto průpověď měl takřka zavrtánu do svého velmi čilého jazyka. Takto byl dobrá a veselá kopa, a z každého očka mu vykukovalo deset šibalův. Byl to člověk prazvláštní, zcela samorostlý, jenž z ničeho nic vlastní hlavou a vlastní silou dopracoval se svého ctihodného úřadu, a na nějž se každý, kdo jej znal, již zdaleka usmíval.

Komisař Špalek byl z chudobného lože a byl původně bednářský tovaryš. Dostav za vyučenou pustil se na zkušenou do německých zemí, naučil se dobře německy, četl a psal a sbíral si vědomosti pracně, ale rozumně a vytrvale. Pak se dal k finanční stráži, kdež dobrým chováním a pilností v službě naklonil si své nadřízence, tak že povyšoval. Byl již dobrý čtyřicátník, když se stal respicientem. Po letech povedl se mu v horách znamenitý kontrabant a ten ho vysadil do sedla v pravém smyslu. Učinili jej komisařem a dán mu jízdecký kůň. Když již sestaral, stal se vrchním komisařem. Dále netoužil, poněvadž byl umístěn v kraji, kde dlouhá léta působil a každou louži znal; bydlil v městě, odkudž byla jeho manželka.

V Domaníně byl ode dávna pivovárek, jejž Zárybnický rozšířil a zvelebil. Namanul se mu podstarší, jenž lučbu sotva podle jména znal, ale dobré pivo vařil, jež šlo dobře na odbyt. Za úředním dozorem stavíval se tam komisař Špalek častěji a přijížďíval v polokrytce se svým stříkaným běloušem, jenž již dobrých dvacet let svůj oves pojídal a byl jenom jiné, zoologické vydání svého pána. Komisař hověl svému »Stříkanému« jako pěně, po silnici jezdíval jenom krokem, a když dojeli kopce, zastavoval se z pravidla »Stříkaný« a obracel hlavu po svém pánu, jakoby říci chtěl: »Jářku, snad nechcete, bych vás tahal do kopce!« Komisař sehnal kočího

Francka, starého to dělostřelce, s kozlíka, a byl-li kopec jen poněkud prudší, slézal sám a šel do vrchu pěšky. Bič měl Francek s sebou, ale jen na psy; Bůh zachraň, aby byl »Stříkaného« švihl. Když přijížděli do dvora, říkával Zárybnický: »Stříkaný již jede se svým komisařem.« Francek pomohl své vrchnosti z kočáru, Špalek své krátké tělo protáhl a obešel si zvolna a pozorně »Stříkaného«. Poklepav mu na krk, říkával laskavě: »Dotáhl jsi nás pěkně a elegantně«, poručil pokaždé Franckovi, by se o »Stříkaného« po otcovsku staral, a odcházel do panského domu k starému pánu, totiž k Lonkovi, s nímž byl už drahná léta za dobré a k němuž svou povídavostí se hodil jako levice k pravici; ku hovoru se druh druhu takořka podával. Lonek se mu za jeho příchylnosť vděčil uznalostí; kdykoliv zabíjeli, nezapomenuto na Špalka s výslužkou, v létě pstruhy a v zimě kvíčaly mu posýlával, kterýchžto dvou přírodnin byl komisař »hrozný« milovník.

Komisař Špalek nosil svá těžká léta věru pěkně a elegantně. Šťastný blahobyt a upřímné se těšení životu bylo na něm viděti jako na málokterém smrtelníku. Práce si k mysli nepřipustil, od toho měl »své lidi«, totiž podřízence, a dával k tomu jen »Špalka«, t. j. svůj podpis. Měl staršího respicienta, s nímž v soukromí si bratříčkoval a jenž by byl pro svého »starého« se skály skočil. Doma nikdy dlouho nevydržel; třetí den už jej »štípaly mouchy« a raději se vydával se svým »Stříkaným« největší nepohodě, než aby doma za pecí si ohříval pleci. Jednou, půldruhé hodiny před Domanínem, seděl v šírém poli čtyři hodiny se »Stříkaným« v závéji. Francek, jenž šel hledat pomoci, pro strašnou metelici si pomátl cestu. Komisař si ve své vlčuře mnoho z toho nedělal, šloť mu jen o »Stříkaného«, by mu neomrzly nohy. Ale na štěstí »nepotlouklo«. Sotva seděl v Domaníně v teplé jídelně čtvrť hodiny, zapomněl na

strašlivou »situaci« — jest to jedno slovo z jeho vlastního slovníka — jakoby byl přijel po železnici.

Špalek měl s každým dobrou vůli, jen paní Blažena ho neměla příliš v lásce. Již před lety si ji jednou rozhněval prohodiv při stole, že k salámům a k lásce jest vždy potřebí kusu oslího masa. Paní Blažena vzala mu ten frivolní výrok na křivou stránku a pěkně a elegantně mu za tepla vycinkala. Od těch dob si ji komisař zúplna na sebe neulahodil, ač byl k ní vždycky samá pozornosť a zdvořilosť, a ač ji v pravdě ctil a miloval. Když jí po jídle líbal ruku, vždycky to mlasklo upřímností a srdečností.

S radou Sychravým se brzy komisař skmotřil. Bystrozraký soudce poznal v něm hned člověka dobrého a nepokrytého, mysli živé a družebné, humorem zdravým, v pravdě Rubešovským prodchnuté. Zvláště se mu při něm líbilo, že satira a ironie mu byla neznámou zemí, že jevil soucit s neštěstím lidským a že nikdy se nenutil povzletěti z obzoru, jejž vlastní povaha mu vykazovala, zkrátka, že byl vždycky a cele svůj: Zvláště rád viděl rada, že pokaždé, když přijel, přinesl Špalek do prosté jich společnosti kvas, jenž vždy nové a pestré bubliny házel, z nichž se i po odjezdě jeho některé dni těšívali.

* * *

Že měl komisař Špalek dobré srdce k lidem, viděti bylo z toho, že kdykoliv přijel do Domanína, zdaleka se za ním táhl bláznivý Andrýsek, a ten věru se měl k málo komu přítulně.

Jako každé téměř místo má své existence romanticky záhadné, tak měl i Domanín svého bláznivého Andrýska. Jako dvouleté pachole zbyl tam jednou, před samou zimou, po komediantech, a obec se ho již ne-

zbavila; také se hrubě ani oň nestarala. S počátku ujala se dítěte z útrpnosti stará Nepustilka, kořenářka. Byla sama z chudých, a ač Andrýsek při jejím stole býval vždycky při chuti a při jejím krbě dosti špatně se ohříval, přece strávil v potrhaném jejím baráku nejpěknější část svého života. Když odešla navždy k sv. Šimonu a Judovi, patronům to kostelíka domanínského, nadešla Andrýskovi křížová cesta životem. Bylo mu tenkrát osm let a byl chlapcem neúhledným, ledabylo vychovaným, a nikdo ve vsi nevzal si ho do přízně; pokládali jej za zlé semínko, potulnými lidmi do vsi zaseté, a jen tak že jej mezi sebou trpěli. Andrýsek neměl hrubě domova, do školy nechodil, zdivočil a jen tu měl ctnosť, že nikomu na nic nesáhl. Kde se co šustlo, při tom byl Andrýsek, a když mu bylo dvanáct let, přišel k úrazu, jenž bídu jeho dovršil. Na zádušní louce, při potoce za kopcem, káceli staré olše a chlapec se od božího rána na to díval. Jednomu starému a vysokému kmenu, ač byl již podřezán, nechtělo se padnouti, a jeden z podruhů vyzval chlapce, by vylezl nahoru a stromem zatřásl, aby snáze se skácel. Byla to vybídka nebezpečná i nesvědomitá, ale život chlapcův neměl pro nikoho váhy. Andrýsek si nedal dvakráte říkati, veverkou vyšplhal se až k samému vrcholu, strom při zemi praskl a vší tíží svalil se i s Andrýskem přes potok. V dělnících zarazil se dech a vzbouřil se lidský cit. O překot běželi na druhou stranu k chlapci, na nějž byla hrůza se podívati. Byl šeredně pošramocen a všecek zkrvácen. Duše v něm byla dosud, ale vědomí nebylo. Vytáhli ubožáka zpod větví a umývali jej v potoce, jehož voda ani v létě nezteplila. Ruka jedna byla zlomena a hlava žalostně zohavena. Odneseno jej do vsi, kdež na štěstí či neštěstí doktor Chlupsa byl u nemocného. Složili jej na slámu hned v první chalupě, a domácí chlapec běžel pro lékaře. Doktor pečlivě hocha prohlédl, spravil mu ruku a obvázal

rány. Starý Lonek přišel za ním a dal hocha do ratejny přenésti, kde mu pohodlné lože upravili.

»Do rána bude po něm,« prorokoval Chlupsa; »hned z rána přijdu opět.«

Po té poručiv, jak raněnce mají opatrovati, odjel z Domanína.

Leč ráno byl Andrýsek ještě živ, ano dr. Chlupsa se přesvědčil, že smrť není nutná.

»Lépe by mu bylo, kdyby zemřel,« připomenul lakonicky lékař a zařídil nyní všecko tak, jakoby bylo běželo o nějakého prince.

Andrýsek dlouho ležel, dlouho se trápil, ale vybral se ponenáhlu z pohromy. Leč jak byl zbědován na duchu i na těle! Předkem zblběl, a myšlénky, jež projevoval, neměly dobré souvislosti a určitosti. Obecný byl o něm úsudek, že blázní. K tomu přistoupilo, že v řeči zadrhoval, ano některá slova ani vysloviti nemohl; také dobře nedoslýchal a v očích i tvářích jeho ustaloval se úsměch, při němž citelného člověka mráz obchází. Chodil jako bez duše a dlouho nebyl k žádné práci. Lidé měli s ním útrpnosť a nedali mu hladověti a mrznouti, a některé ženy se o to staraly, by v nečistotě nezašel. Ale časem potuchla útrpnosť k němu, nerozumné děti vzaly si ho do zvyku, pokřikovaly naň a dělaly si z něho šašky. Andrýsek se počal lidí štítiti, nepřiučil se žádné práci a žil ve smutné a neplodné zahálce do vůle boží. Ten kousek potřebného jídla nalezl si v létě v lese a na poli, v zimě ve vsi, a nuzné jeho šaty vypadaly, jakoby je hadrářka z nůše vytáhla. Nikomu neublížil, a útržky, jimiž jej podělovali, snášel pokorně, ano tupě. Tak vyrostl více pod oblohou nebeskou nežli pod střechou a přicházel do mužských let. Tu udála se s ním změna. U Dobšů dala se od vánoc na službu Pepka Jelínkovic ze Starého Újezdce. Byla to obratná a silná ženská, ale nikoli sličná. Za to jí příjemný smích nesešel s očí,

každý ji rád viděl. I bylo pozorováno, že Andrýsek se najednou nějak Dobšovic stavení drží, že i v noci rád na blízku spává, že Pepě jaksi nadbíhá a že kde pracuje na poli, nikdy tam nechybí. Jednou jí přinesl i plnou čepici vybraných jahod, ano chápal se i práce, by Pepě pomáhal. Lidé si z toho činili úsměšky, vtipkovali o tom a ztrpčovali posmíškem život Pepě, jež z dobrého srdce měla s ubožákem útrpnosť. Na konec přejedlo se Pepě věčné popichování, vypověděla u Dobšů ze služby a druhé vánoce vybrala se nadobro z Domanína. Šly také slechy, že se jí milý vrátil z vojny a že s provoda budou strojiti svatbu. Bláznivý Andrýsek změnil se po té příhodě do nepoznání. Jako plachý srn ubíhal lidem, a na místě obvyklého úsměvu škaredila se z něho zlověstná vášeň. Tesknil asi za Pepou. Najednou byl ten tam jako mák v popelu, padal lidem v nepaměť a byla jedna myšlénka, že někde v lesích vzal za své. Sněhy již dávno sešly a kalné jarní vody odplavaly, a nikdo již po Andrýskovi nevzdechl: tu jednou na večer viděl ho někdo seděti nahoře mezi jilmy u Dobšova ovsa. Místo to měl rád; snad někdy Pepa na tom poli několik laskavých slovíček k němu promluvila. Od těch dob z Domanína neodešel a vypomáhal lidem, již se mu líbili, při lehčí práci. Jinak žil opět do dne způsobem svým.

Paní Blažena nerada viděla Andrýska ve dvoře; do panského domu docela nesměl. Bezpochyby že přirodilému jejímu smyslu pro krásno člověk ten, přírodou zanedbaný a k tomu zřídka kdy čistý, se zprotivoval. Přes to však učinila mu mnohé dobrodiní z pozdálečí a v zimě mu leckterý bochník chleba poslala.

Komisař Špalek seznámil se s Andrýskem na silnici Jednou v měsíci červnu za hrozné bouřky a prudkého lijáku zpozoroval Francek v pravo při silnici pod řeřábem schoulenou postavu bez kabátu a čepice. Dle plavých vlasů poznal Andrýska a ohlásil ho pánovi.

Špalek vystrčil hlavu a zavolal naň. Postava sebou škubla, ale z místa se nehnula. Špalek nařídil Franckovi, by slezl a Andrýska na kozlík naložil, aby v tom božím nečase nezahynul. Francek učinil po vůli pánově, Andrýsek se zdráhal, ale dal si přece říci. Kočí jej zabalil na povel komisařův do teplé houně a přivezli ho do Domanína. Byl chuďas promočen a byla mu zima až mu bradou házela, když slézal ve dvoře s kozlíku, ale smál se tak na komisaře, že i Špalek se srdečně naň usmál. Od té chvíle byl bláznivý Andrýsek Špalkův. Kdykoliv přijel »Stříkaný« se svým komisařem, byl Andrýsek na blízku, a staroch náš, když ho spatřil, vždy míval proň několik laskavých vět. Špalek se rád v Domaníně pozdržel, a v létě odpoledne chodíval na pstruhy, jichž byl v potoce za vsí povždy dostatek. Andrýsek si té libůstky svého přítele všimnul, a když komisař po druhé přijel, stál již Andrýsek s dlouhým, pěkným prutem před vraty. Komisař naň zakýval: »Odpoledne půjdeme na ně.« Od toho dne nabyl Špalek společníka pro chytání pstruhů. Byla na oba podívaná. Špalek se batolil při potoce s udicí, a Andrýsek sedal asi deset krokův od něho na boku, držel se rukama za palce u noh a houpal se jako houpací kůň pro děti. Když Špalek kus popošel, posunul se Andrýsek kus za ním. Špalek se někdy k němu obrátil a říkával: »Tak, tak, Andrýsku, ty děláš ‚tvoji‘ věc pěkně a elegantně.« Při tom v závorce připomínám, že Špalek dobře český mluvil, ano jak jsme již slyšeli, i velmi jadrně promlouval, ale v zamilované své průpovědi pokaždé »dřel kozla« gramatického s přisvojovací náměstkou k nemalé potěše rady Sychravého, jenž byl ještě ze zlaté doby Jungmannovské, ano i několika básničkami v »Jindy a Nyní« si zaliterátil.

Když dochytal, odevzdal Špalek prut Andrýskovi, jenž jej v panském dvoře mezi kladami tak dobře míval

schovaný, že ho nikdo po něm nenašel. Kromě toho dával komisař svému průvodčímu obyčejně šesták, jejž však rozpustilí kluci z pravidla na něm vymámili.

Při chytání pstruhů býval také někdy rada, všímal si lépe Andrýska a neubránil se sympatii k ubohému opovrženci. Za prázdných chvil, zvláště k ránu, kdy spaní jej opouštělo, přemýšloval na loži o Andrýskovi a o lidech, i zůstával na staré pravdě, že jest mezi lidmi málo ducha a málo lásky a nikoliv jen při nevzdělaných, nýbrž i při těch, jichž duch i srdce prošel brus lepšího a pečlivého vychování a vzdělávání. Tak na př. starý přítel Lonek. Před jeho očima takořka zůstal, rostl, zplaněl a trpěl Andrýsek v Domaníně, a co on učinil pro nešťastného toho člověka? A když on nedbal, jak měli dbáti nevzdělaní horalé, sklíčení starostmi o vezdejší chléb? Rada byl muž spravedlivý a aby příteli Lonkovi neublížil, postavil sebe v duchu na jeho místo, tázaje se sama sebe, jak sám by byl jednal za takových okolností? A tu shledal sám na sobě, že by byl nedal Andrýska nižádným způsobem nejistým příhodám na pospas, že by byl aspoň tolik péče oň vedl, aby se z něho byl stal pořádný vesnický člověk. Tím jaksi odsoudil Lonka před soudem lidskosti své a pojal v této věci k němu nelibosť. Poněvadž byli oba starci takřka na se odkázáni a uvykli nezatajovati před sebou myšlének svých, přivedl rada jednou na procházce Andrýska k řeči a vyzvídal po soudcovsku na Lonkovi, jak on vlažnosť a liknavosť svou k tomu nešťastníkovi odůvodní a omluví. Nerozpakuje se, odpovídal Lonek obecnou průpovědí, že ona přehnaná lidomilnosť, jakou vzdělanci větších měst více v novinách a knihách tisknou, nežli ji ve skutečnosti provádějí, pro vesnické poměry se nehodí, poněvadž jest málo věcna a předpokládá lidi, již nesou se nad vlastní zájmy, čeho ve vsi není.

»Co tebe se týče,« přidával rada vyčítavě, »myslím, že nejsi prostý rolník a že by byly vlastní zájmy tvé docela dobře dovolily, bys v čas byl něco pro Andrýska učinil, aby nebyl v něm jeden život lidský zmrhán.«

»Když se potloukl,« namítal Lonek, »vzal jsem jej do domu a dal ošetřovati až do uzdravení.«

»To jsi šlechetně jednal, ale nikoli v čas. Tehdy bylo již pozdě. Tys měl aspoň po smrti Nepustilčině hocha vzíti na pozor a nebyl by přišel k osudnému onomu úrazu.«

»Však ty bys na místě mém sotva byl jinak jednal!« ohrazoval se Lonek.

»Byl bych chlapci zaopatřil nějaký domov a dohled a o to dbal, aby pořádně chodil do školy, a nebyl by zajisté lezl na podsečenou olši.«

Tato pravda pronikla Lonkovi duši, ale nechtěl se ke své chybě přiznati. Při tom bylo v té výčitce radové tolik hořaviny, že se Lonek nelibostí zapýřil. I stalo se mu, co se mu jednou za uherský měsíc přiházelo: zarazil se v řeči, nevěděl odpověděti. Teprve po hodné chvíli odpovídal poněkud kysele a pichlavě:

»Milý příteli! Kdyby, kdyby... Který zkušený člověk bude se opírati o kdyby? Co přijde, přijde. Deset dvacet let padá sníh a jen jeden rok jest z něho povodeň. Odvrať ji rozumným jednáním. Přijde. Osud!« Rada se odmlčel; přicházeli domů.

Bylo to vůbec poprvé, co si starci v něčem neuhověli, a žili již spolu skoro dvě léta, svorně a příjemně po přátelsku. Nepohněvali se zřejmě, ale kousek hořaviny utkvěl v Lonkovi a kousek uražené lidskosti v Sychravém. Jakoby nějaký tajný zloduch o ně se pokoušel, vraceli se občas za hovoru k Andrýskovi. Jednou byl při tom i komisař Špalek, a Lonek mu pěkně do široka všecko vyložil. Špalek pozoroval, že

by oba rádi vyslechli jeho úsudek v té při, a domníval se, že by ji svým rozsudkem mohl příhodně skoncovati. I probíral se chvilku v knírech svých, odkašlal si několikrát a vydal tento rozsudek:

»Milí tatíkové! Andrýsek padl jednou pod stůl a na ubrus mu již mudrováním nepomůžete. Čemu se proň shýbati a tepati se při tom do hlav? Mám ještě půldruhé hodiny kdy. Venku je větrno, podívejme se pěkně za větrem do knihy čtyř králův. Zahrajme si ve třech mariáš; pěkně a elegantně.«

Rada Sychravý nikdy kartám nepřál, ale když hned první zimu, co byl v Domaníně, po Novém roce žaludek Lonkovi dobře nevařil, z čehož byl starý pán poněkud mrzut, učinil mu z přátelského soucitu vůli a přijal jeho nabídku, zahráti si s ním po večeři mariáš. Večery byly dlouhé a zábavy nebyl vždycky dostatek. Nad to Zárybnický, jemuž v létě pro hospodářské práce času k tomu nezbývalo, rád si v zimě nějaký román nebo nějakou polovědeckou, lehčí rozpravu přečetl, a paní Blažena, když děti uložila, toužila také za tichých večerů zimních po oněch nivách, do nichž tak lahodné svítí věčně plodivé slunko obrazivosti lidského ducha. Rada Sychravý ty duševní potřeby manželů Zárybnických zpozoroval a snažil se jim býti práv. On i Lonek již při světle čísti nemohli, proč by si tedy nedovolili nevinné hry v karty. Na to stařec jinak ještě bystrý nevzpomněl, že karty jsou jen potud nevinny, dokud leží v příhrádce a že jakmile se dostanou do rukou hráčů, šotek z nich hledí, jenž svádí i klidné povahy k nepokoji a k nezvyklým žádostem a jenž si pak časem hráče osedlává. Na to vše stařec náš nepomyslil a poddal se pohodlně proudu, a za nedlouho těšili se on i Lonek skoro po celý den na večerní mariáš. Hrávali o nepatrný základ, ale hráli o peníze a sestavili si pro sebe stanovy, jichž se drželi po drakonsku přísně. Nejmenší odchylku stíhali

na sobě bezohledně. K stanovám těm přišli cestou praktickou, proto byly jadrny. Poznejme je.

Ponévadž zhusta starci zapomínali, na kom jest karty rozdávati, vyšumoval Lonek někde figurku bachrnatého Turka. Rozdav byl každý povinen ji k druhému hráči postaviti. Jinak krejcar platil.

Item. Kdo maje snímati aspoň jedním prstem svrchního kartu se nedotekl, krejcar platil.

Item. Kdo snímaje podíval se na spodní kartu, krejcar platil.

Item. Kdo dávaje se předal, krejcar platil.

Item. Do sta platilo se prohry krejcar, ze sta dva a přes sto z každé desítky krejcar.

Item. Kdo dohrav neměl ani desítky, pět krejcarů platil.

Item. Kdo měl všecky figury, pět krejcarů dostal.

Item. Co leželo, platilo.

Item. Kdo prohrával, měl toho vůli naříkati a hubovati, ale do slušné míry.

Item. Kritika a výsměch se při výhře dopouštěly, ale měrou šetrnou.

Na konec. Kdo první dával, ohlašoval konec hry a dodával.

Paragrafy předposlední a ten před ním byly jaksi z kaučuku, a také uvidíme, že oba hráči časem o ně se uráželi, když si je osedlal kartový šotek, nahoře jmenovaný.

První zimu přivedli oba starci svůj mariáš o velikonočním božím hodě bez rozmíšek ku šťastnému konci. Učinivše závěrečnou rozvahu shledali, že fortuna radovi lépe cvrkala nežli Lonkovi. Prohrálť zajisté Lonek za zimu celých patnácte krejcarův, kteréžto bolesti duše své ulevoval nářkem, ale podle stanov do slušné míry. I kritika a výsměch radův nevystoupily z mezí stanov, a Turek i karty byly na léto odklizeny beze vší hoř-

kosti i kyselosti. Kromě toho se těšil Lonek oprávněnou nadějí, že v budoucí sezóně nejen těch nešťastných patnácte krejcarů vyhraje na radovi, nýbrž aspoň desetkráte tolik: ale naděje a hráč spí na jedné podušce.

I druhou zimu proběhl mariáš bez patrnějších nehod. Ovšem ondy a ondy strhly se mezi starci potyčky, ano svedeny byly i některé ostřejší šarvátky, ale těmi se staré jich přátelství nerozviklalo. Vězeloť hluboko v minulosti a ostříhaly ho starecké jejich povahy, tíže již vznětlivé a životními zkušenostmi ne-li otrlé, aspoň značnější měrou ochlazené a přidušené. Však z počátku třetího roku nezasedali o všech Svatých ke hře tak pokojně a prázdni vší podjatosti jako jindy. Komisař Špalek neskoncoval svým drastickým výrokem v nich při o Andrýska, jak se v dobrotě své a prostomyslnosti domníval, nýbrž v duši obou starců zbylo něco, co je potají od sebe odchylovalo, neb aspoň starý a jasný přátelský poměr jich nepovědomým rmutem přikalovalo. Měnlivé posléze štěstí ve hře, dnes toho, zítra onoho dráždící, spíše podmílalo ustálenou jich povahu, než aby ji bylo utužovalo. Když dokonce karty radu nebo Lonka pronásledovaly, ten, jenž prohrával, domníval se, že mu té porážky druhý hráč z té duše přeje, a představa nešťastného Andrýska stála vždy takové myšlénce kmotrovstvím.

Zárybnický si hrubě nevšímal, že nad hracím stolkem vystupují mezi starci mračna, ale paní Blažena měla bystřejší zrak a jemnější cit. Častěji pohlížela úkradkem od svého časopisu k hracímu stolku a napjatě poslouchala, o čem starci hovořívají. Obsah jich stížností, výsměchu nebo hádek nepřipadal jí povážlivým anebo dokona zlým, ale způsob, jímž jej pronášeli, čím dále tím méně srdečným, ano ostřejším se stával, a to ji nepokojilo. Radu měla ve cti a lásce, nejen že vyšší hodností úřední dodával před sousedy lesku jejímu domu,

ale že poznala v něm muže povah dobrých a šlechetných a v obcování nad jiné líbezného. Jeho srdečnosť nebyla na pohled vroucí, ale byla upřímná, což i z toho viděti bylo, že děti radu měly skoro radši nežli dědečka, a přece jim v něčem nedobrém nebo neslušném nikdy nehověl. Měl své zvláštnosti ano i vady, ale ty omlouval veliký jeho věk a chatrnější již síly tělesné. Netajila se tím, že má před otcem jejím mnohé přednosti, a přála mu také skoro více nežli vlastnímu otci.

Že se pro Andrýska porůznili, věděla. Také přemítávala za prázdných chvil o té věci a dávala více za pravdu radovi nežli otci. Smýšlel po jejím soudě Sychravý lidštěji a ušlechtileji a bral vůbec život lidský mnohem vážněji nežli otec její. Aby však tak nepatrný tvor jako Andrýsek rozpor mezi starými přáteli vznítil, nezdálo se jí, a přece když oba starce tak při kartách neviděna pozorovala, dohadovala se jemným svým ženským taktem, že tomu jest skutečně tak. Tušila, že bude potřebí opatrně zakročiti, by snad časem starci se neroztrhli. Také mohl by svět v nečesť jejímu domu vykládati, kdyby rada Sychravý, jenž v Domaníně si již přivykl, jinam odešel složit svých kostí. Promluvila si o tom nejprve se Zárybnickým. Ten ji vyslechl a pravil:

»Snad nechceš, aby starci při kartách se hubičkovali. V osm se pohádají a v osm a pět minut jsou jedné mysli; jak karty běží. A co se bláznivého Andrýska týče, nezná rada venkova. Máme tu jiné starosti nežli starati se o odložence poběhlíkův.«

Patrně stranil manžel Blaženin svému tchánu a všímal si jen hladiny; hlubina mu byla odlehlá. Smýšlení manželčino vážil za ženské vrtochy, pro ukrácení chvíle vzniklé, a nedal se přesvědčiti, ač ho paní Blažena tak zhola nepropustila. Když se věci takto měly, nezbývalo paní Blažené nežli s otcem rozumné slovo promluviti. Za nedlouho naskytla se příležitosť k tomu.

Starý Lonek přišel krátce před vánocemi s nějakým dopisem dolů, by mu jej na poštu obstarali, při čemž po zvyku svém se s dcerou rozpovídal.

»Tatinku,« přejala mu paní Blažena řeč; »abych vám pravdu řekla, mně se ten váš mariáš s radou nelíbí.«

»A proč?« divil se Lonek nepříliš lahodně, neb mariáš visel mu takořka na duši.

»Proto že se často spolu při hře škádlíte, což v obou vás zplozuje nelibost. K čemu to? Karty jsou karty: nerozvedou-li přátele, nikdy jich nesvedou; že plodí zlou krev, ví každé dítě.«

»Vida, vida! Až se farář rozstůně, mohla bys zaň na kazatelnu.«

»Myslím, že jsme v domácnosti mé a nikoli v kostele, a tu myslím, že neodepřete mi práva, bych pověděla, co mysl mou tíží.«

»V tom je kus pravdy, milé dítě, ale já si naproti tomu myslím, že tu nejsem také pátým kolem u vozu. Dobrá! Nelíbí-li se ti náš mariáš, odstěhujeme se s ním nahoru, a budeš míti od něho svatý pokoj.«

»Nahoře by bylo ještě hůře nežli dole. Tam by vás vášeň teprve svedla.«

»Vášeň! Vás! Koho tím myslíš, mne nebo radu?«

»Snad oba, ale vás více nežli radu.«

»Myslil jsem si tak. Ty radovi nadržuješ proti vlastnímu otci; však už to dávno při tobě pozoruji.«

»Vidíte, čeho není, a nechcete viděti, co jest.«

»Děvče! Kdybych tě znal ode dneška, pohněvala bys mne nemálo, povídám ti, nemálo. Rada jest dobrý člověk jako hodina, ale při hře má vrtochy, a já je mám snad polykati jako třešňové knedlíky, či že ne?«

»Nechte mariáše a vrtochy ty odpadnou a nebutete jich musiti polykati. Vždyť nemusí to býti najednou, může se to státi pomalu. že si ani rada toho nevšimne,

já se již o to vhodným způsobem postarám. Buďte, tatínku, jen k tomu povolným; prosím vás za to.«

Stařec poodešel k oknu a dívaje se do dvora podpatkem levé boty chvilku o podlahu poklepával. Po minutě se obrátil.

»Dítě,« pravil vážně, »dokud mi popřává zdraví Bůh, jsem já tu pánem. To je pořádek. Přeruším-li já, sobě k vůli, mariáš, bude to v pořádku; pakli nepřeruším, bude to také v pořádku. Já jsem starý, a rada také; co ti napadlo, kaziti nám naši radosť, jedinou radosť v zimě! Nevídáno, že si někdy něco řekneme. Co si řekneme, jest naše. Ty si o to hlavu nelam. Konej si, co tvého, já si konati budu, co jest mého. Tak to bude, s Pánembohem!« Po té odešel nevrle z pokoje.

* * *

Přišed nahoru svěřil se starý Lonek se svou »dolejší« mrzutostí hned za tepla radovi. Sychravý vyslechl jej mlčky až do poslední tečky a poškrábal se třemi prsty o bradu, což nemylnou bylo věstí, že přemítá na mysli věc důležitou. Po té pravil pokojně a jistě:

»Učiňme, Blažeji, paní Blaženě po jejím.«

Lonek ustoupil podivem na tři kroky a pošupoval roztržitě domácí čepičku po lebce, jakoby mozek svůj z omraku probuzoval.

»To by tak bylo!« rozehříval se. »Ty nadržuješ Blaženě proti mně! Ale takové je lidské přátelství! Každé dnes nebo zítra rozpadává se jako kus staré hlíny.«

»Blažena jest paní v domě,« namítal poklidně Sychravý; »a věru vede si nejen pečlivě, nýbrž i roztomile. Můžeš býti na ni hrd! Dámy mají útlejší nervy; nebuďme k nim tvrdi, poshovme jim.«

»Jdi mi někam se svou moudrostí! Jako bych já ženských neznal! Právě že vědí, že věříme v jejich

slabosť a rozmarnosť, osedlávají si nás a provádějí námi svou králku.«

»Jsme starci, Blažeji, a moudře-li ustoupíme, bude nám to se ctí.«

»A mariáš, každodenní náš mariáš .. Pro vrtochy ženské!«

»Vždyť nemusíme od něho rázem ustoupiti. Můžeme zatím dále hráti, pak nalezneme již záminku, abychom někdy nehráli, budeme hráti třeba jenom v neděli a dole budou mysliti, že nás samy omrzel ..«

»To je koncept z jejího kalendáře! Vy jste se oba za mými zády proti mně umluvili. Tak je to, Matěji, tak a ne jinak; nejsem ještě bohudík slep! A víš co, nejsme-li jí dole po chuti s mariášem, hrajme si jej večer nahoře. To jest jediný moudrý ústup.«

»Já nejsem pro to.«

»A proč?«

»Proto že dole jest veselo a nahoře smutno.«

»Smutno! Se mnou je ti smutno! Ty jsi neústupný, Matěji, zrovna jako s Andrýskem.«

»Ale, ale, kam zabíháš, starý! Ostatně s Andrýskem mám pravdu, aspoň jsi mně ji nevyvrátil. Poslechni jen, příteli, a uvidíš časem, že dobře pochodíme.«

»Já jsem si myslil, že tu tak procul negotiis budeme krásně živi, a ono zatím .. Víš co, Matěji, já ti ustupuji, bych ti ukázal, že jsem jinší nežli ty. Ale nesmíme to dáti na sobě viděti, že povolujeme. Večer budeme hráti.«

»Budeme jako jindy.«

A večer hráli, ale byli by lépe učinili, kdyby byli dnes karet nechali. Nebylť ani ten ani onen ve své míře, a starý Lonek musil se přemáhati, by nelibosť vnitro jeho rozechvívající nevybuchla na venek. K tomu si ho dnes kartový rarášek vzal zrovna do terče: ať míchal jak míchal a snímal jak snímal, karty mu padaly špatné,

tak že chuďas platil jako starý a naříkal již nad »slušnou míru«. Ale bída jeho měla se dovršiti: v jedné hře dostal jedinou, a to zelenou desítku, a o tu jej připravil pokojnější rada. Není to víře podobno, ale stalo se: starý Lonek musil platiti pět krejcarů prohry a pět krejcarů pokuty, že neměl desítky. Na jednu mizernou hru padl celý šesták! I počal se hašteřiti jako rákosník a házel již kolem sebe průpovídkami, že to není již samo sebou, a podobnými. Paní Blažena vidouc, že i rada již mění barvu, pokynula okem Zárybnickému, jenž se tchánovi nabídl, že zaň převezme karty. Zdráhal se, ale svolil a mlčky díval se zeťovi do karet, až přestali hráti. Nahoru odcházeli starcové povážlivě mlčíce. Lonek dal Sychravému jen na půl úst dobrou noc.

Druhého dne po večeři prohodil rada:

»Dovolil bych si připomenouti, že vánoce jsou pomalu za dveřmi. Jest čas, abychom se uradili, co dětem naložiti.«

Paní Blažena podívala se na svého hosta tak laskavě, že se mu staré srdce až do dna rozehřálo. O kartách se nezmínili a dali se do úrady. Starý Lonek seděl při tom mlčky a dýmal o sto šest. Pomýšlel: Vida, on tu bude pomalu více dědečkem nežli já. Někdy zabloudil úkradkem jeho zrak do kouta k hracímu stolku a zakaloval se mu smutkem. Zábavy ostatních besedníků jen skrovně se súčastňoval a na dotazy schvaloval všecko šmahem. Druhý den bylo mu již snáze, zapomínal pomalu na mariáš. Teprve až na štědrý večer dali se opět do mariáše. Lonek vyhrával; skleslé srdce jeho se vesele zvedalo. Dva svátky po tom hráli opět, pak hru přerušili do Sylvestra. O masopustě starý návyk obdržel vrch. I Sychravý i rada zajedli se opět do oblíbené své hry, po delším postě chutnaly jim karty dvojnásobně. Paní Blažena viděla, že ty šedivé hlavy ke své víře neobrátí, tím méně že je předělá. Nebylo na jiném, nežli

nechati jich, aby šli po svém. Hádávali se sice první neděle, ale podle stanov, a ona se již těšila nadějí, že mariáš starců pozbyl nebezpečenství. Leč uvázla na omylu. Šotek jen podřimoval, na dobro neusnul. Probudiv se usedl si opět se špatnými kartami na starého Lonka.

Masopust byl dlouhý a trval až do samého začátku měsíce března. Kam nemohlo slunce, byla ještě starého sněhu hojnost, leč po cestách a místech slunných bylo holo a nebylo-li právě větrno, byl vzduch měkký a dosti příjemný. Den se vůčihledě prodlužoval; světlo bylo již do šesti. Odpoledne vjížděl »Stříkaný« se svým pánem do Domanína a po chvíli do dvora k Lonkovům. Přihodilo se asi cestou něco kromobyčejného, poněvadž komisař seděl sám na kozlíku. Příčina byla tato:

Tři naši druzi, »Stříkaný«, komisař a Francek jeli silnicí k Domanínu. Francek občas na kozlíku povzdychoval a do sebe broukal.

»Co máš?« otázal se konečně úsečně Špalek svého starého a věrného kumpána po cestách apoštolských.

»Není mně dvakrát kloudno,« odpovídal truchlivě Francek.

»Co tě bolí?«

»Mám ukrutnou žáhu.«

»Pil bys?«

»Hrozně.«

»Až přijedeme k ‚valachovi', napiješ se.«

»Nemám peněz.«

»K čemu? Od čeho jsem já tu?«

Francek si v duchu mlasknul, a oči mu pod kosmatým obočím zasvítily. Byl by radostí švihl »Stříkaného«, ale v čas se vzpamatoval. Za dobrou čtvrť hodiny dojeli k »valachovi«, hospodě to, jež stála o samotě v pravo při silnici pod samými Václavičkami. Francek zastavil a slezl jako veverka s kozlíku. Dal

komisaři oprať do ruky, dostal od něho zlatku a jako by jej vítr smetl, zmizel v hospodě. Komisař držel oprať jen tak pro forma, neboť »Střikaný« byl pravý stoik; když jej zastavili, sám od sebe jistě nešel dále. Špalek začal zívati a klímati a zapomněl na Francka. Seděl dlouho a dlouho klímal; najednou se zbystřil. Z hospody vycházelo nějaké děvče.

»Co dělá Francek?« otázal se jí.

»Má ji,« odvětila dívka a významně se zašklebila. Špalek zadrtil něco mezi zuby a nařídil, aby přivolala hospodského. Tento přišel po chvíli a stvrdil, že Francek jest na mol.

»Pil trochu prudce,« vykládal komisarovi, »a bylo to «

»A to je zpropadená situace!« povzdychl Špalek. »Nu, jaká boží pomoc! Přiveďte mi ho, abychom do večera dojeli.« Nepřivedli ho, anobrž přinesli; neznal ani pána ani »Stříkaného«. Komisař filosofoval:

»Dám-li jej na kozlík, spadne mi a srazí hlavu. Nu, nu, slezu, a naložte mi jej do kočárku, a já pojedu sám. Ale zabalte jej pořádně do houně, aby se mi nenastudil. Tak, tak.«

Učinili tak a zapjali dobře kůži před ním, aby se nesvezl. Špalka naložili na kozlík a on jel s Pánem Bohem k Domanínu. Zastavil na dvoře před panským domem a volal, kde kdo je. Byltˇ v kožichu a nemohl dolů. Vyšel Zárybnický, starý Lonek a domácí kočí; Andrýsek seděl na kladách. Složili Špalka s kozlíku a vybalili jej z kožichu.

»Lidičky,« švitořil staroch, »to vám vezu dnes podívanou. Ale kde máte pana radu?«

Starý Lonek díval se před sebe, jakoby chtěl rybník vypáliti. Zárybnický odpověděl, že je rada nahoře.

»Zavolejte ho,« vybízel Špalek, »co vám ukážu, není viděti každého dne.«

Kočí odskočil pro radu, jenž sešel dolů. I Sychravý byl zamklý a jako vyměněn; zdálo se, že starého Lonka ani nevidí. Pochechtávaje se sundal Špalek kryt s kočáru, rozhrnul houni a ukazoval jim Francka, jenž spal jako dudek a srdečně chrápal do kontra C. Po té vypravoval komisař, co se mu dnes cestou přihodilo. Zárybnický popadal se smíchem za boky, ale starcům nebylo do smíchu. Jen rtové jejich se kysele rozevřeli a pozachvěli. Sivým očkám Špalkovým to neušlo. Z úmysla zůstal pozadu, když odcházeli do panského domu, a zatahal Zárybnického za kabát.

»Já řku, co mají ti staří zajíci?!«

»Ten zpropadený mariáš jest vším dlužen,« vysvětloval Zárybnický. »Ostatně promluvte si s mou paní, ona vám všecko světle vypoví.«

Špalek si popotahoval nepokojně kníry.

»Podívám se do pivováru,« pravil, »a zastavím se pak na klípek u milostpaní.«

Asi za půl hodiny vrátil se dolů do jídelny, kdež jej paní Blažena se svačinou i s výkladem očekávala. Svěřila mu, že se starci pro mariáš povážlivě rozestanuli, že všecka domácnost hněvem jich se zhatila a že marně se namáhala ona i její manžel, aby je smířili. Dotýkali se, prý, starci slovy nesrdečnými a ostrými, a první a hlavní vinu nese prý její otec. Rada přes všecko rozbouření jest prý delikátní člověk, ale má prý také svou hlavu. Sám prý jí svěřil, že by hned se odstěhoval z Domanína, ale že se obává, aby ji tím nezarmoutil. On že prý rád by poustoupil, ale že se zachová po vůli její.

»Co měla jsem počíti,« dokončovala paní Blažena žalobu svou; »prosila jsem ho, by byl trpěliv, že se snad z té nelibosti nalezne příhodná cesta. Také nemohu připustiti, by snad za této nepříhodné doby vydával se

na cestu. Vždyť jest vetchý stařec a zdraví nemá nazbyt; mně se již po delší čas nic nelíbí.«

»Sešel, co jsem ho neviděl,« přitakal Špalek.

»Věru,« pokračovala paní Blažena, »čekám na vás, pane komisaři, jako na boží smilování. Prosím, smiřte je mezi sebou, budu vám z toho srdce vděčna. Nepodaří-li se to vám, jinému se nepodaří, a domácnosť naše vezme smutnou pohromu.«

Špalek slíbil rukou dáním, že se té ožehavé úlohy podejme; jak to dopadne, že ovšem neví.

»Vezmu si každého zvláště na paškál a uvidíme,« dodal po chvíli.

Paní Blažena mu stiskla srdečně ruku.

Komisař se zvedl a ubíral se nahoru. Na každém třetím schodě se pozastavil; srdce jej velmi tížilo. Zaměřil nejprve k Sychravému a přivedl jej upřímnými otázkami do řeči. Rada se dal do stěžování: »Vidíte na mně, příteli, jak člověk zkušený, rozumný a rozvážný může chybiti a jak mu jest za neopatrnosť jeho strádati. Že jsem se dal Lonkem z Prahy vyvábiti! Tam jsem mohl pěkně ve svatém pokoji ten zbyteček života stráviti a tady — takové mrzutosti! Za dne mi nescházejí s mysli a v noci nemohu pro ně spáti. Mínil jsem to dobře: v Praze nebylo kol mne žádné srdečnosti, zde doufal jsem, že ji naleznu. Pak jsem si myslil, že na čerstvém, zdravém vzduchu zdejším si život prodloužím. A jak mi tu s počátku svědčilo! Lonka jsem měl vždycky rád, už když jsme před šedesáti lety spolu studovali v Klatovech, a v Plzni na filosofii, pod Sedláčkem jsme dokonce spolu bydlili, jus jsme také spolu vychodili. A on . . . milý příteli, jak on se mnou naložil! Nepřátelsky, nekřesťansky, ano — vám to mohu bez obalu říci — hanebně. Ano hanebně, příteli! Víte, že vždy dvakrát vážím, nežli prodávám, a proto mne pochopíte. Či není to čirá hanebnosť ke mně, starci, poctivou prací

pro obecné dobro shrbenému, když mi říká do očí, že mně svědčí žaludy?! A nebylo to jednou, třikrát, desetkrát, za jednu hru jsem jednou těch hanebností napočítal dvacet kusů. Že mně svědčí žaludy?! Víte, komisaři, kdo žere žaludy? Což jsem já, rada Sychravý, jemuž císař pán sám za mnoholetou, věrnou a pilnou službu daroval zlatý kříž s korunou, což jsem já, pravím, de grede Epicuri?«

»To jest jako kvíčala z krmníku?« připomínal Špalek, jenž latinsky neuměl.

»Inu ano. Vidíte, že rozumíte.«

»Ale Lonek to nebral snad do opravdy?«

»I bral, však bohudík rozumím žertu. A pak, budiž, třeba bych již obsah pustil mimo, ale způsob, kterým to ke mně mluvil, ten ostrý, jedovatý způsob, příteli, ten mně rozdíral srdce, až žluč se ve mně hnula, až zakypěla a překypěla. A to není ještě všecko, příteli; přišly ještě věci horší prvních.«

»Horší!«

»Ano, horší, příteli. Posuďte si. Když prohrál, myslil povždy, že opět prohru dostane domů. A když mu naděje selhala, čepejřil se jako kohout a měl jsem hned na míse: Co vlk schvátí, nerad vrátí, a ne jednou, třikrát, ale třeba desetkrát za jeden večer, a přece jsme si vyjednali, že smí se jen do slušné míry naříkati. Vlk! Víte, co znamená vlk? Šedivý lupič, příteli. A víte, kdo je ten šedivec? Já. Kdo je ten lupič? Já a opět já. Tak se mnou Lonek nakládal, taková zvířata ze mne, ctihodného starce a starého kamaráda učinil. Což jsem z koudele, aby mne to nebolelo, nehryzlo, aby se mi žaludek neobrátil? Aby zdraví mé skrovničké neuběhlo ve zkázu? Ó, příteli, já to na sobě cítím; starý přítel mne z prchlivosti a vášně zradil, on mně nedaleký hrob posunul zrovna před nohy. Čím jsem se o to při něm zasloužil? Či mne snad živí? To sousto stravy a ten

kousek tepla, jakých zde požívám, má ode mne královsky zaplaceno. Těch šest set ročně jakoby našel. Sám chtěl jenom tři sta.«

Rada se odmlčel.

»Ale pro Pána božího,« ujímal se slova Špalek; »nemyslete hned, pane rado, na Šimona a Judy. Pochopuji, že vás to bolí, ale vy, takový učený muž! Jak bych vám měl to vyložiti já, který co do nicnosti jsem proti vám jako řípa proti pomeranči! Jsme všichni tři staří přátelé, a mezi přáteli nesmí se řeči odměřovati na čárky; beřme na ně z křesťanské lásky hodné sáhovky. Pravda, Lonek je dětina, a karty ho poplašily, že nevidí si na jazyk, a to je chyba; ale my jsme staří, a když my staří si neuhovíme, kdo si uhoví? Nemyslete, pane rado, na odchod z Domanína. Znám dlouho Lonka, třeba měl jazyk jako šipku, v srdci je dobrý chlap. Věřte mně do slova, že kdybyste s hněvem odešel, by ho to sklátilo.«

»A já se tu mám v těch mrzutostech brodit?«

»A pak paní Blažena?«

Rada se škrábal po bradě všemi pěti prsty.

»Ona vás má ráda; já to vím od ní, a více má vás ráda nežli vlastního otce. O sobě ani nemluvím pro ten nešťastný salám. Moudrý rada Sychravý jí nezpůsobí žalosť a mrzutosť.«

»Nu, já se na to dobře vyspím, příteli komisaři; ale zle je mi, zle.«

»Dejte mně ruku na něco.«

»Nač?«

»Musím tu zůstati na noc. Francek se musí prospati. Máme masopustní úterek: zahrajeme si večer ve třech mariáš.«

»S Lonkem?«

»S Lonkem. Vy nemusíte ani slova spolu mluviti. Přijímáte nabídku? Viďte? Tak, drahý přítelíčku, mám vaši ruku a vaše slovo. Teď pohovořím ještě s Lonkem.«

»Poslal-li vás ke mně?«

»Šel jsem k vám napřed. Ale kdybych byl dříve u něho, jsem jist, že by mne byl k vám poslal.«

Rada nic nenamítal. Špalek si utřel pot, v němž vrásky na starém čele jeho plovaly, a zamířil k Lonkovi vedle do pokoje. Pokoje obou starců byly spojeny dveřmi, ale každý z nich měl zvláštní vchod. Špalek šel zvláštním vchodem, a Lonek, jenž rozmluvu jeho se Sychravým u dveří poslouchal, odešel na lenošku k oknu a vzal noviny do ruky. Co rada mluvil, všecko neslyšel; co komisař mluvil, slyšel, poněvadž náš Špalek měl hlas, že z něho až uši brněly. Sychravý ze zvědavosti šel jako Lonek na posluchy.

Starý Lonek přivítal Špalka uzardívaje se studem, že poslouchal. Ale brzy spustil na všecka složení, aby stísněné své duši ulevil. Předkem si naříkal, že rada o něm špatně smýšlí a že zradil takto staré jich přátelství a že si asi myslí, Bůh ví jakou milost mu prokazuje, že u něho jest, a on že jen z nejupřímnějšího přátelství jej chtěl u sebe míti. Potom si trpce stěžoval, že rada začal, důtklivě mu sahaje na svědomí, pro Andrýska. On že byl dlouho trpěliv jako kláda, ale všecko že má své meze. Dále, že rada míval vždycky radosť z jeho škody v kartách, že sice mnoho nemluvil při tom, ale že usmíval se ďábelsky, když jemu, Lonkovi, padala hanebná karta. O těch několik krejcarů že jemu, jako statkáři na Domaníně, nejde, ale česť že je česť, ale to že ho nejvíce dopalovalo, že rada přál mu jeho neštěstí v kartách, a když jest člověk dopálen, nevídáno, proč by nepověděl, co mu srdce stahuje kleštěmi? A teď prý rada chce své zradě čepici dáti, chce prý mu tu hanbu učiniti a z Domanína se odstěhovati. Že prý má za ušima a dobře ví, že tím Lonka přivede do úst závistivým sousedům, že ho klevetníci roznesou po okolí

a po kraji, a staré jeho renomé že bude na vždy podkopáno.

Náš milý diplomat nechal starého kosa dozpívati a pak dal se do prostředkování týmže způsobem jako při radovi, a když tou trnitou pěšinou šťastně se proškrábal, vymluvil na něm čestné slovo, že večer přijme společný mariáš s ním i s radou. Jen o paní Blaženě se ani písmenkou nezmínil, byl tolik liškou, že ostýchal se naraziti na důstojnosť starého domanínského pána.

Po dobré večeři oživil se kout, v němž stál hrací stolek. Hráli mariáš ve třech až do desíti hodin. Komisař jsa již ospalý podle stanov ohlásil konec, a všichni tři starci ubírali se k spánku nahoru do svých pokojův. Oči všech byly jasny, a Sychravý jda do schodů zavěsil se na paže Lonkovo. Komisař si vyprosil u paní Blaženy, že bude spáti na druhé posteli u starého Lonka.

Paní Blažena vedla je proti obyčeji sama nahoru a davši dobrou noc stiskla všem třem co nejsrdečněji pravice.

Starci stanuli v kroužku uprostřed Lonkova pokoje a líbali se takořka očima.

»Bratři,« pravil Špalek; »to je radostný masopust, že jste zase svoji, tak pěkně a elegantně.«

Při tom mu ukáply dvě slzy.

I rada i Lonek upřímně oslzeli.

* * *

To bylo na masopustní úterek. Rada a Lonek se opět k sobě sblížili, ale mariáše spolu již nehráli jaksi z instinktu. Přátelství jich opět ožilo, ale bylo přece jen jistou měrou nastaveno, neprohřívalo již srdce jejich a nerozjasňovalo mysli; byloť tak asi stavem polovičného srdce. Život jich, druhdy zelený, ubíhal pomalu v smutnou šedosť. Hovořívali spolu dost a dost, ale

tytýž zamlčovali se a výměna myšlénková netěšila jich již jako prve, nesplývala tak hladce ze srdce do srdce a neprobouzela v nich lahodné ozvěny.

Bylo odpoledne v třetí postní neděli. Nebe bylo jedna smutná chmura, sníh se tu hustěji, tu řídčeji v hrubých kouscích sypal, a vítr se lámal s hukotem o rohy panského domu. Kdo nemusil, nehnul se od kamen. Oba starci byli nahoře ve svých pokojích, libě vytopených, a každý seděl ve svém na zamilovaném místečku při okně. Oba se probírali v novinách.

Tu najednou uslyšel starý Lonek v pokoji radově dutý pád na podlahu. Píchlo ho u srdce, hrdlo se mu úzkostí zadrhlo a nohy mu zdřevěněly. Po drahné chvíli vzpamatoval se a vlekl se do pokoje k Sychravému. Hned při dveřích div leknutím se neskácel: rada ležel na podlaze pod lenoškou při okně, obličejem k zemi přivrácen. Stařec volal naň nejsladšími jmeny, ale rada sebou ani nepohnul. Lonek zazvonil a strhl povyk.

Zárybnický s paní Blaženou přiběhli a zvedli radu se země. Byl sice při životě, ale byl docela bez vlády.

»Mrtvice!« provolal Zárybnický.

»Ó, já nešťastník!« hořekoval starý Lonek chytaje se blízkého stolku.

Paní Blažena k němu přiskočila a přichýlila starou hlavu otcovu k ňadrům svým. Podařilo se jí dolů jej odvésti. Zapřáhli a ujížděli pro doktora Chlupsu.

Rada nebyl mrtev, ale byl po pravé straně ochrnut; mluviti nemohl. Doktor Chlupsa přijel, zůstal ten den a přes noc v Domaníně a dal si vůbec na nemocném všemožně záležeti. Podařilo se mu, že rada opět poněkud ozdravěl a že o velikonocích popocházel po pokojích. Také mluvil, ale nebylo mu všecko rozuměti. Lonek od rady neodešel, dal si postel svou k němu odnésti a těšil starého kamaráda svého, jak nejlépe uměl. Ale což bylo všecko na plat! Asi osm neděl po prvním

záchvatě, když stěhovala se Vesna s teplými vánky, milou zelení a lahodným zpěvem do Domanína a okolí, když jednou ráno Lonek vstal a k loži radově šel, neuslyšel již starý soudruh jeho v mariáši dobré jitro, jež mu dával. Byl již tam, kde unavení odpočívají a kde staří přátelé dětinskými vrtochy od sebe se netrhají

Jsa posledních věcí pamětliv nezesnul rada Sychravý bez poslední vůle. Jměním svým obmyslil předkem příbuzenstvo své a nezapomenul na Andrýska. Odkázal slušnou sumičku obci domanínské, z jejíchž úroků měl nejprve Andrýsek příbytkem a v zimě i obstojnou stravou opatřen býti, a po smrti Andrýskově vždy nějaký občan zcela opuštěný, na mysli i těle chorý. Také projevil vůli, by pochovali jej, kde rod Lonkův leží, a Andrýsek aby svým časem byl na blízku uložen.

Komisař Špalek přijel i se »Stříkaným« i Franckem na pohřeb, a slzy jako hráchy koulely se mu do starých knírů, když obvyklé tři hrsti země spouštěl na rakev radovu. Když odcházeli po zádušní mši ze hřbitova, zavěsil se starému Lonkovi pod paždí a pravil:

»Nu, uklidili jsme našeho starocha pěkně a elegantně.«

Po obědě vyšli si starci na procházku, neboť sluníčko hřálo až milo a v modrotě nebeské šveholili skřivánkové. Starý Lonek si naříkal, jak se těšil, že tak procul negotiis bude aspoň deset ještě let se Sychravým tráviti, a jak je osud roztrhl.

»A nejhorší jest,« dodával, »že já sám svou pošetilostí jsem vinen, že rada jest již v zemi. Ó, té tíže nikdo nesejme se svědomí mého!«

Špalek vymlouvaje mu to pravil:

»Milý brachu! Každý pták zpívá, jak mu Pánbůh dal, a každý člověk mluví, jak mu Pánbůh dal. K čemu na sebe vinu sváděti? Chybil-li jste, však ten moudrý tatík nahoře vám odpustí. Pravda, chybni jsme všichni

a béřeme někdy do bláta saně a do sněhu kočár. Ale jaká boží pomoc! Byla-li chyba, příteli, byla jen ta, že jste vaši věc neudělal pěkně a elegantně.«

Andrýsek dobrodiní, jež mu rada Sychravý prokázal, dobře nerozuměl, ale Špalek mu to vysvětlil tak, že rada si přál, aby častěji chodil k jeho hrobu a naň vzpomínal modlitbičkou.

Andrýsek sedával skutečně od těch dob u hrobu radova a dávno ještě, když Lonek odešel za Sychravým, sedává tam, držívá si rukama palce u noh a houpává se jako kůň pro děti. Snad se mu při tom nejlépe modlí.

A. V. ŠMILOVSKÉHO

SPISY VÝPRAVNÉ.

ÚHRNNÉ VYDÁNÍ.

SVAZEK IV.

STAROHORSKÝ FILOSOF.

V PRAZE.
TISKEM A NÁKLADEM KNIHTISKÁRNY FRANTIŠKA ŠIMÁČKA.
1883.

Starohorský filosof.

Román.

1877.

1.

Starý Pišvejc měl dnes kulaté podpatky. Však si také pomedil. Po deváté hodině přiběhl pro něj Dovoralčin kluk, aby honem běžel na zámek, že mu slečna Hedvika něco chce. Pišvejc si letmo pomyslil: Tohle by se mohlo vyplatiti, a než bysi zdrávas odříkal, byl už na cestě.

„Kam pak, kam pak?“ volala za ním jeho žena Apolena, jež v síňce prala.

„Na zámek za službou,“ odsekl Pišvejc a běžel jako s troudem zrovna na zámek.

Apolena vyběhla ze síňky na můstek, jenž přes příkop z baráku na silnici vedl, a hledíc za ním kroutila nad tím spěchem hlavou.

Když přišel v zámku do průjezdu, zabočil Pišvejc v pravo na schody. Tam u výklenku při okně do dvora vedoucím stála slečna Hedvika.

„Dej pánbůh dobrýtro,“ pozdravil Pišvejc a políbiv slečně ruku, že to mlasklo, postavil se jako svíčka opodál, čekaje mlčky, co mu bude vyříditi.

„Poklasný, půjdete rovnou nohou do Podboří k panu Ledvinovi,“ nařizovala slečna poněkud se zajíkajíc, „a odevzdáte mu do vlastních rukou, rozumíte, do vlastních rukou toto psaní. Tu máte napřed od cesty.“

Přijímaje zpropitné odpověděl pokorně Pišvejc:

„Podbořskému milostpánovi. Vyřídím všecko na chloupek, milostslečno. Víc nic?“

„Víc nic, jděte.“

Pišvejc políbil znova slečně ruku, jaksi divně se tetelící, pozdravil a odcházel. Než vyšel z chodby do průjezdu, ještě se obrátil. Slečna byla už asi uprostřed schodův a tolikéž se k němu obrátila. Bylo viděti na ní pohnutí a neodhodlanosť, ba zdálo se, jako by svůj rozkaz chtěla odvolati. Pišvejc čekal.

„Jděte jen, starý, jděte,“ vypravila slečna ze sebe nejistým hlasem.

Pišvejc odcházel a zastavil se v průjezdě prohlížeje peníze, které dostal od slečny.

„Dvoušesták a šesták! Uhodila se přes kapsu. Apoleně je všecky neodvedu. Bylo by jich pro ni věčná škoda. Však ona nepůjde k slečně, aby se zeptala, kolik mi dala. Vím, co udělám. Dvoušesták jí odvedu a šesták si v bázni boží propiju. Co dostanu ještě od Podbořského pána, také propiju. A co bych nepropil? Jsme jen jednou na světě, a toho věčného chození do města pro poštu a hlídání v polích mám už po krk. Co bych se neposilnil, ať si Apolena bramborčí! A misionáři? Ďas je vem, však oni tak brzy do Polomi k nám nepřijdou!“

To dopověděv vycházel Pišvejc z průjezdu zámeckého a zahnul v pravo na silnici stranou k Podboří. Neměl na spěch. Vzpomínka na Apolenu a misionáře pobrala mu jaksi kuráž. Několik kroků před židovnou se znova zastavil. Přemejšlel, rozmejšlel, až rozmyslil. Vstoupil do židova krámce a koupil si tam za celý šesták gramatiky. Když po dobré čtvrťhodince ze židovny odcházel, byl všecek vyměněn: ve svraštělých lících mu prokvítaly pivoňky a oči jeden smích, jedna blaženosť! A což te-

prve ty čapí nohy jeho! Pletly se mu a smekaly, jako by chodil po sudech, a přece byla silnice jako dlaň.

Pišvejc se zastavil a rozjímal:

„Houby! Všecken svět co je? Pleva, když se člověk tak z té boží duše nenapije. Však do Podboří trefím. Za hodinu jsem tam, jestli si v hájku trochu nelehnu. A před pána se postavím, jako by mne k zemi přibil. Kde pak mám ten papír?“

Pišvejc si ohmatal kapsy. Měl psaní a dal se na pochod. Sotva se trochu rozešel, nadběhl mu ještě ve vsi kluk.

„Pišvejc ji má, šněruje silnici,“ škádlil poklasného. „Pišvejci, oč že mne neznáte?“

„Aby tě husa, ty skrčený knote,“ dopálil se Pišvejc, „co víš ty, co je svět? Kopa máku! Až si vysloužíš kapitulaci, až budeš mít osmnáct let Apolenu na krku, až ti misionáři duši vymáchají a vyždímají jako mně, pak mluv se mnou, ty pouchle.“

Při tom napřáhl po klukovi hůl a když chlapec vzal do zaječích, odplivl si a šel dále. Silnice se mírně táhla s kopce do zeleného údolí. Pišvejc si pískal cestou. Nejednou se zastavil a opřel o hůl.

„Přešel jsem nebo nepřešel jsem?“

Rozhlížel se a protíral si oči.

„Nepřešel,“ odpovídal si. „Tamhle jde cesta ze silnice. To je ona. A tamhle nahoře něco se bělá. To je Podbořská kaplička. Však Pišvejc se nezmate.“

Došel k vozové cestě, jež příkře v levo ze silnice odbočovala, a stanul zrovna před ní.

„Tohle má býti cesta pro pořádné lidi? Že ten Podbořský pán si nevystaví pořádnou silnici! Inu, nemá jich. Však až se ožení, on si ji vystaví. Slečna Hedvika mu do měšce přinese. Ale teď jak dolů? Proklatá cesta. Jen opatrně, Pišvejci, tak hezky opatrně . . .“

Za těch slov již slézal dolů po kamenité horské cestě. Pracně dostal se dolů a utíral si rukávem pot s čela. Hlava se mu zatím vypařovala a nohy již cítil pod sebou.

„Jen až budu míti mostek za zády! Pak bude hej. Tahle Studenka má vodu jako led. Ani zábradlí k tomu mostku nedají. Kdyby tam pořádný člověk se skoupal, brrr . . . Půjdem' hezky prostředkem. Zaplať pánbůh, jsme za potokem. Teď ať mi někdo řekne, že se skoupám! Mám-li psaní? Mám, všecko v pořádku. U kříže si zapálím. Pak to půjde parou do kopce."

Od mostku šla cesta lučinou a pak chrastinou k háji. Na kraji při háji stál kříž železný na kamenném podstavci. Pišvejc si sedl na jeho stupeň, vyndal dýmku, hubku a křesadlo a zapaloval si. Počítal, co asi od pána Podbořského od cesty dostane. Hádal aspoň na pět šestáků. Pomyšlením tím se rozjařil a vyskočil a dal se chutě na další cestu. Bylo mu jíti do hodného kopce, ale což mu byl kopec proti pěti šestákům! Obtížnou cestou střízlivěl a když měl asi polovici cesty za sebou, vykouřila se mu jakž takž židova gramatika z mozku. Když byl asi sto kroků od kapličky, spozoroval v pravo od cesty muže v prostý šat venkovských vzdělaných ekonomův oblečeného, jenž šourem přes zorané pole těžkým krokem měřil ke kapličce.

„Vida, vida," rozjímal Pišvejc zastaviv se, „totě Podbořský pán. Přichází mi jako na zavolanou. Půl hodinky cesty mám v kapse."

I Ledvina poznal z dáli Polomského posla. Srdce v něm zabušilo a krev mu z něho rázem vystřelila do tváří. Domníval se právem, že dostane od drahé nevěsty Hedviky list. O chvíli dříve došel ke kapličce, kdež pod řeřáb na kámen si usedl, čekaje toužebně na posla. Pišvejc už z daleka smekl kašket a usmíval se nahoru.

„Co mi nesete, Pišvejci?“ volal mu v ústrety Ledvina.

Pišvejc došel zatím nahoru ke kapličce, pozdravil poníženě a vyhrabav z kapsy psaní, odpověděl:

„Od milostslečny ze zámku psaní.“

„Mně nebo Lotince?“

„Milostpánovi.“

„Dejte sem.“

Pišvejc odevzdal vážně dopis do vlastních rukou Podbořského pána. Ten přijal list chvatem mileneckým a oči mu radostí se rozjiskřily. Prohlédl pečeť a vstoupiv do stínu pod předstřeší kapličky rozlomil pečeť a dal se hltavě do čtení. Pišvejc zadíval se zatím dolů do lesa.

Podbořský pán zabral se do čtení. Četl pozorně, důkladně, neb ani oka s papíru po hodnou chvíli neodvrátil. An četl, dála se v obličeji jeho změna za změnou. Jiskry v očích jeho hasly a opět se rozbřeskovaly, ruměnec ve tvářích jeho bledl a opět se rozhoříval, ústa brzo těžce, brzo snázeji oddychovala, až posléze po všem obličeji jeho rozlila se bledosť smrtelná a nastalo v něm strnutí, obraz to duše netušeně a náhle děsnou novinou skormoucené a sdrcené. Po dlouhé chvíli sklesla mu ruka s listem a popsaný papír tetelil se v ní jako list na osyce. Oči mu zakalila jediná, ale palčivá slza a zuby mu zaskřípaly. Bolestí něm stál chvíli, jako přimrazen na témž místě, a teprve, když Pišvejc významně zakašlal, všiml si, že je tu ještě někdo druhý, a nepodívav se ani na posla, vypravil ze sebe jediné slovo k odpovědi:

„Dobře.“

Ač Pišvejc nebyl nikterak bystrozrakým a útlocitným, přece mu připadlo, jako by to slovo Podbořskému pánu od živé duše se odtrhlo. Leč neměl času rozjímati, neb pan Ledvina hned jak „dobře“ řekl, se prudce obrátil a zaměřil od kapličky k Podboří. Toto pohnutí

pánovo Pišvejce polekalo. Spřátelil se tak pěkně v duchu s pěti šestáky, které asi od cesty dostane, a nyní bylo na tom, že odejde z Podboří s prázdnou. To mu dodalo srdce, že hlasitě zvolal za odcházejícím Ledvinou:

„A co, milostpane, mám milostslečně v Polomi vyříditi?“

Podbořský pán se obrátil a odpověděl:

„Nic.“

Pišvejci bylo, jako by byl napařen spadl do Studenky. Všecek udiven otevřel ústa dokořán a hleděl malomyslně za odcházejícím pánem. Přišed o zpropitné střízlivěl tak rychle, že hlava jeho posud ochmuřená málem už byla na přirozené míře.

„Sklaplo mi, sklaplo,“ bručel k sobě v duchu. „Podbořský pán jindy neškrtívá groše a dnes právě, když mám tisíc laskomin . . .“

Obrátil se nevrle a sestupoval smutně od kapličky dolů k Polomi. Před sebou viděl jen vyzáblou prázdnotu skutečnosti a v ní svou ženu Apolenu, ana očima jej bodajíc a jazykem šlehajíc s koštětem v ruce mu dává „pěkně vítám.“ Nebo že už Apolena ví, že dnes ráno u žida přebral, to mu bylo jasnější nad boží slunce. Ostatek jeho myšlení shrnul se v jedinou velevážnou myšlénku, jíž vyjádřil se všeliké cti hodný nebožtík sir John Falstaff k svému pacholeti v králi Jindřichu: „Nic než samé taškářství v tom hamižném člověčenstvu.“

Světobol a dešperace osedly Pišvejce a vehnaly jej znova do židovny, kdež, aby se důkladně na přivítání Apolenino posilnil, na tabulce židove se zakřídil.

II.

O hodnou chvíli dříve, nežli Pišvejc do Polomi, došel Podbořský pán do svého dvorce. Na nádvoří uvítali jej dva novofoundlanští psové veselým štěkotem, on

však ani jediným pohledem jich se nedotknul, oči maje k zemi sklopeny, jako by hledal ztracený nejdražší klenot. Všecek v sobe zatonulý šel po několika stupních nahoru do panského domu, vstoupil do široké síně a odtud v levo do svého pokoje, jehož úprava nejevila sice nádheru, ale za to příjemné pohodlí, jaké jenom pečlivá ruka ženská umí zařizovati. Pokoj páně Ledvinův měl dvě okna; obě šla na nádvoří. K pravému přistoupil statkář ani klobouku nesundav. Z náprsní kapsy vyndal Hedvičino psaní a četl je znova. Nečetl je, studoval je. Když byl hotov, přejel si studené a vlhké čelo a hlasitě si zavzdychl:

„Veta po všem. Ráji mému odzvonili. Kdo dá mi zapomenutí, abych ztopil do něho všecky smysly své!?"

Odmlčel se a nejsa sebe mocen obešel prudce několikrát pokoj. Najednou stanul u lože svého a zahleděl se do fotografie mladé dívky, jež nad ním v hnědém rámečku visela. Oči jeho vpily se takořka v oči a rysy spanilého dívčina obličeje. Po chvíli povzdychl znova:

„Možno-li, co mi učinila?! Oči jsou prý zrcadlem duše! Blbá fráse románopisců! Oči, ústa andělská a duše ještěrčí. Krev ze srdce svého pláču nad tou neshodou."

Statečná jeho postava svezla se při loži na kolena. Hlavu ukryl v ruce a v peřiny a hlasitě škytal. Divoké rozlítostnění sklátilo patrně muže na pohled tak silnoduchého. Vyplakal se, vyskočil.

„Chabá ženská zbabělosť, a já starý ostřílený kozák padám do ní jako rozmazlený hejsek. Jinak, přisámbůh, jinak odpovím já na urázku, kterou mi z lehké ženské mysli živou duši navždy rozťala. Neštěstí, jež se mi posud s bratrskou láskou věšelo na paty, posud jsem se nedal. Musím je snésti, musím, ale jak?"

Posledními slovy vybuchla z něho nejen bolesť, ale srdceryvné zoufalství. Důstojně a poklidně poslední

otázku rozebrati nebyl více schopen. Míra bolesti jeho byla převršena, mužná rozvaha jeho potácela se jako zbloudilá lodice v ohlušném jekotu bouře. Přistoupil ke stolku při dveřích a vyndal z něho kožený pás s pouzdrem, jímž se opásal. Ohlížel se po slaměném klobouku, jenž válel se na podlaze. Zvedl jej a chtěl z pokoje vyjíti. U dveří sahaje na kliku se zarazil. Rozvaha jeho se vracela.

„Co řekne tomu Lotinka?“ položil si otázku. „Ženská ženské nejlépe rozumí, největším nepřítelem ženských jsou opět ženské. Znají se; vyslechnu Lotinku.“

Vyšel z pokoje do síně a přistoupiv k schodové mříži volal nahoru do prvního poschodí:

»Lotinko!«

Po chvilce vstoupila do pokoje dívka, jež na pohleď již dvacátý rok měla za sebou. Spanilá právě nebyla jako dívka na fotografii, byla však sličná a půvabna, a což jde nad všecku akademickou spanilosť, dobrota srdce a vyspělosť rozumu zračila se poeticky z očí, rtův a všech linií přibledlého jejího obličeje. Stanuvši v otevřených dveřích tázala se hlasem měkkým a zvučným, zrovna k srdci se lichotícím:

„Chtěl-li jsi mně něco, Emane?“

Zvuk upřímné sesterské lásky dotknul se dobrotivě rozbolněného srdce Emanova.

„Mám tu něco pro tebe, Lotinko,“ pravil oko k zemi klopě.

Na to vzal Hedvičin dopis, jenž ležel uprostřed pokoje na stole, a podav jej sestře doložil:

„Čti.“

Lotinka vzala dopis a čtla, Eman hleděl zatím oknem na nádvoří. Nastala dlouhá, trapná pomlčka. Lotinka se neměla k řeči. Eman neobrátiv se tázal se sám:

„Co tomu říkáš?“

„Překvapuje i nepřekvapuje mne koš, který ti slečna Hedvika v tomto psaní dosti poetickým pérem presentuje,“ odvětila laskavě Lotinka.

Mlčky a udiveně podíval se Eman na sestru.

„Ty se divíš tomu, Emane,“ pokračovala Lotinka, „bez pochyby, že jsi pro nešťastnou vášeň svou zapomněl na to, co jsem ti pravila, když loni před vánocemi jsme jeli spolu z Polomi, kdež jsi mně zbožňovanou Hedviku po prvé představil.“

Lotynka se odmlčela, Eman se jí na to netázal.

„Od toho času, co jsi mně svěřil, že všecky osudy budoucnosti tvé jako dítě důvěrně skládáš do lásky Hedvičiny, trnula jsem o tebe strachem. Od té chvíle, co jsem Hedviku spatřila a nějakou hodinu s ní se pobavila, strachu mi neubylo. Jsi ty, Emane, v jistých věcech v pravdě praktickým, v jiných však nad slušnosť a míru ideálním. Z této neshody povstává povah tvých neurovnanosť, jež bývá tobě tytýž osudnou. Pro tuto neshodu zaplétáš se druhdy do rozporův, jež na dobrý konec tobě vyjíti nemohou. Mluvím nepodjatě, nepokrytě, jak pudí mne srdce a káže mi svědomí, a ozývá-li se drsnosť ze slov mých, jest to jenom drsnosť, jíž pravá pravda nikdy prosta není.“

„Já ji tak miloval a posud miluji, že bych jí modro s toho nebe snesl!“

„A jakou za to béřeš odplatu? Dej bůh, abych byla na omylu, ale ten celý dlouhý dopis její, v němž vypovídá tobě lásku a ve dví trhá posvátný svazek zasnoubení vašeho, není nikterak ovřelen útlým citem srdečnosti; všudy a u všem prosvítá z něho chladná, klidně odvážená rozvaha, a což nad to jest, nevidím v něm pravdu, nýbrž lež, promyšlenou a chytře nalíčenou.“

„Myslíš?! Na srdci mně odléhá. Snad ze ženské

vrtošivosti chce Hedvika zkoušeti, jak stálá a pevna jest má láska k ní?!«

Místo odpovědi zabrala se Lotinka poznovu do čtení dopisu, jejž posud v ruce držela. Po chvíli zvedla pohled k bratrovi; oči jejich se setkaly.

„Tvé oči házejí mně otazníky, Emane," pokračovala Lotinka. „Špatně jsi mně porozuměl; projádřím se zcela zřejmě. Lež v psaní Hedvičině není nevinnou lží vrtošivé ženské mysli; Hedvika proto lže, aby s tebou konec učinila, aby se tebe zbavila."

„Nemožno,« zvolal vášnivě Eman. „Ty ji, Lotinko, křivě posuzuješ! Kdybysi znala průběh lásky naší, nemluvila bys tak. Či snad dokonce myslíš, že by Hedvika za mými zády někoho jiného . . .«

Eman nedopověděl. Sklesl na stolici, sepjal ruce a svěsil hlavu. Bolest z urážky, již na něm Hedvika spáchala, rozčeřila v něm divoce cit pekelné žárlivosti a nenávisti proti domnělému sokovi.

Lotinka zakroutila hlavou.

„Skoro bych tak myslila," přejala znovu pásmo hovoru.

Eman vytřeštil na ni oči, hněvem a lítostí rozpálené.

„Vezmi rozum do hrsti," pokračovala, „a rozhlédni se se mnou po situaci zrakem, s něhož spadlo všeliké bělmo rozvichřené vášně. Zde, v psaní jejím, stojí černé na bílém, že první a poslední popud a důvod, proč k tobě tak jedná, byl sen, vidění. Nevím, píše tu, byla-li jsem ve sně čili na jevě, minulý pátek v noci přistoupil k loži mému nebožtík otec můj v černém taláru pohřebním. Studenou pravici svou položil mi na horké, spocené čelo a pravil: Nepojímej Ledvinu za manžela. V zamýšleném tom svazku manželském ukryto jest osudem neštěstí, jež časem zdrtí tebe i matku tvou. Poslechni, dítě mé, poslechni pečliva jsouc čtvrtého

božího přikázání. Tak pravil záhrobní zjev k dceři uděšené a touž výstrahu opakoval k ní v sobotu na to a v nedeli. V pondělí ještě Hedvika se rozpakovala, v úterý za slunce východu zhotovila psaní toto a odeslala je tobě. Nyní odpověz mi, Emane, k otázce, již tímto ti předkládám: Věříš-li, že Hedvika skutečně ten sen měla? Mlče k otázce mé jasně odpovídáš. Je-li Hedvika prosté venkovské děvče, odpola snad v bájích a pověrách odkojené? Pokud ji znám, odchována byla ve městě, ve školách dobrých, a na matce její neviděla jsem nikdy ani stínu pověrčivosti. Na to přišla Hedvika do Prahy na ústav, jenž podle obecného mínění statně se drží u výši časové naší vzdělanosti, a věru prospěla a vyspěla tam nevšední měrou. Nadhodíš mi třeba, že snad psychologicky takový sen dá se vysvětliti. Hedvika jest nevěstou, namítneš, dívkou sotva devatenáctiletou, a nevěsty často tonou ve strachu o to, jakou budoucnosť jim přinese nastávající manželství. Ale to je záhada bezpodstatná. Dívka, jež opravdu svého ženicha miluje, skládá veň všecku naději svou a všecku víru v budoucnosť, již on jí ustrojí, a podobné sny nemučí mysli věrnou láskou projaté a ovládané. A na takovém přízraku sypkém a plitkém, vší pravdy prázdném, staví Hedvika všechen důvod. proč odmítá tvou upřímnou a obětovnou lásku. Či ještě neprohlédáš, Emane?“

„Těžko prohlédati, když bolesť srdce zastírá všechen průzor.“

„Jest sice pozdě setínati trní, když jsme se o ně bodli, ale nesetneme-li ho, ubodneme se třeba po druhé. Když jsi s Hedvikou známosť si začínal, nebyl jsi dosti praktickým, jak toho požadovaly stav i zájem tvůj. Hedvika jest z plné úřednické krve, neb pokud vím, i otec i matka její byli dětmi úřednickými. A kdo se zná do našich úřednických rodin a kruhův — a já je znám, neb když jsem byla v Praze na cviku, bydlela

jsem přes půl třetího léta v takové rodině — ten ví, jak od krku až ke kamaším pečlivě se zapínají proti duchu časovému, aby se jím nenastudili, jak důsledně dvéře i okna příbytku svého před novotnými myšlénkami uzavírají, aby nevnikly do jejich příbytkův a neuškodily jim. Jde jim o tradice a autoritu a především o vlastní blahobyt. Neznají jiného národa nežli toho, který vládne, poněvadž je to jim a dětem jejich s prospěchem, a vychovávají důsledně své děti v tom genru, aby nevybočily z dobře ujetých kolejí, jež vedou k jistému a dobrému zaopatření, k hodnostem a vyznamenáním. Každý svobodomyslný člověk, jenž má svatou víru, že člověčenstvo vlastní silou lepších poměrův se dopracuje, v nichž určovati bude samo osudy své a ne, jako posud se to dělo, že si jich nechá určovati vyvolenými stavy, stavěkými výsadami k tomu obrněnými; každý šlechetný muž, jenž jako ty, Emane, veřejně i soukromí ujímá se svého uhneteného národa a o to pracuje, by vytrhl jej z úlohy služebnické a vdechl mu ducha pravého občana — jest jim nepohodlným a nebezpečným. Všecky snahy jeho vyhlašují za vyprošťování ze vší tradice a autority od věkův uznané; všecko počínání jeho za drzý shon po škodlivých novotách, a kde lze jest, splítají naň metlu. A Hedvika jest tímto úřednickým mlékem odkojena, tímto duchem odchována: pověz mi spravedlivě, Emane, jak jsi mohl ty, zjevný, snažlivý český národovec, své bytosti nejdražší část složiti do klína ženě, jež jádra tvého ani pochopiti nemůže a jež, jak právě byla vychována, již pro lásku, kterou máš ku svému národu, k tobě musí míti nechutenství?“

„Příliš černě vidíš, sestro,“ odpovídal zasmušile Ledvina. „Celkem ovšem jest tvůj soud o našem úřednictvu případný, leč nepřipouštěti četných výminek, bylo by tuším málo spravedlivo. I ve státních kancelářích bije mnohé bodré české srdce a pracuje lecktery duch

o světohybných novověkých ideách. Otce Hedvičina, nebožtíka krajinského radu Mníška, jsem ovšem neznal. Leč pustil jsem uši mezi lidi a odevšad šla o něm dobrohlasná pověsť, že byl muž správný a s každé stránky počestný. Matku Hedvičinu jsem poznal a s dostatek se přesvědčil, že je paní zdravého ducha i srdce, hodná, rozumná a řádná. Také když jsem se u Mníškův o Hedviku ucházel, nevydával jsem se nikdy za nic jiného než za to, co jsem, dobře věda, že klam a mam před sňatkem, byť i dobrodružný, k šťastnému manželstvu nevede. Netajil jsem se před ní, že jsem Čech tělem duší a muž v pravdě svobodomyslný, jemuž trnem v oku každé copařství, jakoukoliv autoritou zasvěcené a provozované. A přes to klonila se ke mně přízní svou i srdcem, ba viděl jsem na vlastní oči, že ráda přijme mne za syna. A když jsem Hedviku žádal konečně o ruku, výdatnou mi byla přímluvkyní!«

Lotinka pokrčila rameny.

„Možná,“ pokračoval hlasem jistým, „že mé brejle jsou proti tvým trochu tmavy, ale tolik jest jistého, že kdyby nebožtík rada Mníšek býval na živě, když jsi činil si známosť s Hedvikou, že by nebylo došlo k zasnoubení vašemu. Byl by se zajisté znamenitě ostýchal dáti dceru muži tvých povah. Paní radová je vdovou, jmění její i Hedvičino je skrovno, tys statkářem nepříliš zadluženým — neb do knih se jistě dříve podívala — a titul „statkář“ je přece jen silným magnetem pro touhy úřednické vdovy, jejíž dcera nemá značnějšího věna. Tu věc jistě s Hedvikou a s příbuznými tetami a strýci dříve do podrobna rozebrala a uvážila.“

Ledvina přes všecku urážku, již mu Hedvika spůsobila, zarděl se nevolí:

„Křivdíš Hedvice,“ odvětil kysele.

„Nerada bych, bratře, a věř mi, že spíše křivdíš

jí ty. Neb smýšlíme-li o někom růžově, jenž jest jenom všedním bejlím, činíme mu také křivdu.“

„Opakuji, ubližuješ Hedvice. Za půl osma měsíce, co známosť má s ní trvá, poznal jsem, že Hedvika je dívka mysli nevšední a lahodné a že city mé nalezly v jejím srdci upřímného souhlasu a milovděké ozvěny. Pravím to i rozbolestněn a rozlítostněn dnešním jejím psaním. O kdybys byla věděla, jak nebesky plály její blankytné oči, když jsem se jí svěřil láskou svou; jaký ruměnec prokvetl jejími běloučkými lícemi; jak vřele mi tiskla ruku; jak ochotně přijala a odvětila žhoucí můj polibek; jak radostí div neskákala, když po dvaceti dnech rmutného rozloučení jsem opět přišel k Mníškovům; jak útlocitně a důvěrně spřádala se mnou v těch hodinách žití mého nejspanilejších zlaté pásmo budoucnosti naší: ty bysi, Lotinko, jiný o ní pronesla soud, ty bys ho nepřikalovala rmutem hrubé všednosti, ty bys živěji cítila se mnou neskonalou bolesť, jež trhá každou žilkou mou a div mne nepřipraví o rozum.“

„Věř, Emane, že co tobě učinila, i mně jest učiněno a že nenalezneš na světě srdce, jež by tak s tebou trpělo, jako trpí s tebou srdce mé.“

„A co se jejích povah týče, vím, že odchována v oné bezbarvé světoběžnosti. jako veliká většina úřednických dětí v Čechách, ale láska mění a ustaluje charakter dívčí. A třeba neměla posud Hedvika smysl a soucit pro národní zájmy naše, jichž do smrti věrným budu obhájcem a pěstitelem, přece, kdybych si ji byl jen od oltáře odvedl, byla by si dala ode mne říci, a věř mi, byla by pochopila svatou naši věc a byla by se vroucně k ní přivinula. Však já bych si byl ženušku svou po svém rozumu odchoval a byl bych z ní učinil Češku takovou, jakým já jsem Čechem.“

„Tvá řeč mi je novým toho dokladem, jak jsi v jistých věcech příliš ideálním, Emane. Bůh ví, jak vy

mladí muži podjatě pohlížíte na nás ženy, když nás snoubíte! Ty bysi ji byl sobě odchoval! Z desíti devět ženichů tak mluví a deset bez jednoho sklamou se, když se stali manžely. Jako by žena mužem v manželství se dala odchovati! Věř již mně, sníh v peci suší, kdo tak smejšlí. To je tím, že nás ženy neznáte a že, když se o nás ucházíte, nás krásíte gloriolou svých ideálův. Vdaná žena stojí vedle muže. Nebyla-li hodnou před svatbou, po svatbě hodna nebude, byla-li všední před svatbou, po svatbě nevšední nebude, a kdyby si pan manžel hlavu umyslil a ústa umluvil. Jsi bratr můj, jejž tak ctím, jak jej miluji, proto ti to povídám. Spíš na tureckou víru přivedl bys Hedviku, než bys z ní učinil uvědomělou, ráznou Češku.“

„Tys pesimistka!“

„Nechceš-li věřiti, nehádejme se. Věř jen, že kopa filosofů starověkých i novověkých nezná ženu tak, jak ji zná žena. Vracím se opět k Hedvičinu koši, jejž ti dala tímto dopisem. Psaní její je věc zcela určitá. Napověděla jsem ti to již, co pravou je pohnutkou, že ti tak psala. Napověděla jsem a dopovím. Hedvika tě opravdově nemilovala, aspoň do dnešního dne tě opravdově nemilovala. Statkář oslnil jí i matce její oči, a poněvadž nebylo lepšího ženicha, byl jsi jim dobrým. Když ale se naskytla lepší naděje . . .“

„Ještě ke všemu rozbuřuješ ve mně peklo žhavé žárlivosti!“

„Nemohu jinak, svědomí mne nutká, musím mluviti resolutně. Nic jiného nevězí za tím listem než onačejší ženich. Uraž se o má slova nebo neuraž. Zavolals mne na radu, a do smrti bych si neodpustila, kdybych v této kritické chvíli pro tebe neučinila, seč vůbec jsem. Považ, Emane: tys statkář, ale statek tvůj leží o samotě mezi samými luhy a lesy. K tomu v horách, nevlídných horách, na míle vzdálen vzdělaných spole-

čenských kruhův. Myslíš, že taková suchoparná samota může vábiti dívku, vyrostlou v šumivých zábavách městských, dívku, jež nad to na kráse své a vzdělanosti si zakládá? Ty máš své příjmy, pro rodinu dostatečné, ale ne tolik skvělé, po jakých baží městská slečna, jež ráda by se před jinými ukazovala ve vzácnější strůji nežli sousedky její.«

„Pravda, vy ženské se znáte.«

„Nad to: mladá sličná dívka, jako Hedvika. hledí při budoucím svém manželi především na zevnějšek, na mládí a krásu.«

„A já z těch mladých nejsem. Ovšem mám už na zádech třicet a šest let.«

„A bez toho, žes jí to ve své dobrosrdečnosti pověděl?«

„Pověděl.«

„Vidíš!«

„A holohlav jsem jako řecký cynik.«

„Vidíš a kdybys nosil paruku, poznala by brzy, že máš vlasy někde od Kapičky. K tomu jsi národovcem.«

„Dost již, sestro! Kokem dokola vzato, myslíš: Hedvika má v oku ženicha bohatšího, mladšího, spanilejšího, v městě bydlícího, před nímž otvírá se vábivá karriéra, a proto mi dala košem. Při nebesích a zemi! Co je proti tomu všecka láska má, co všecka obětavost, kterou bych vykoupil její lásku. Bídný tulák na silnici lépe je na tom nežli já. Lotinko, ty nevíš, ty neumíš posouditi. Tys ještě nemilovala . . .«

Lotinka zbledla. Neodpovídala. Oči její svezly se k zemi a utkvěly ztrnule na jednom místečku na podlaze. Eman si toho nevšiml a skřípaje zuby procházel se divoce po pokoji. Po chvíli postavil se těsně před Lotinku a otázal se jí bezzvučně, polohlasitě:

„Co mi nyní zbývá?“

Lotinka se vytrhla se svých dum.

„Mužem býti, trpěti statečně, až čas přinese úlevu.“

„Mužem býti! Snadno se ti řekne. Buď mužem, když neštěstí učinilo z tebe sketu!“

„Nevím pro ten čas lepší rady.“

Eman se opět po pokoji rozchodil. Na to vytrhl Lotince z ruky psaní Hedvičino, ukryl je v náprsní kapse, vzal klobouk a odcházel nepromluviv z pokoje. Když se dvéře za ním zavřely, přistoupila Lotinka k oknu. Eman šel mimo temně pod sebe hledě. Veselý štěkot hafanův rozlehl se po nádvoří. Těžký povzdech vyvinul se Lotince z ňader. Sáhla si prudce k srdci, oko jí zvlhlo . . . Vzmuživši se vyšla z pokoje bratrova a stoupala zvolna a ztěžka do prvního poschodí. Prošla tři větší pokoje a vkročila do své komnaty. Byl to pokojík nejútulnější ze všech, co jich bylo v panském domě v Podboří. Byl nárožní a měl tři zamřížovaná okna. Jedno z nich šlo na nádvoří a naproti němu v koutě a mezi zdí a kolnou, pod starodávnou lipou, hrčela voda do kašny. Z ostatních dvou oken na druhé straně viděti bylo na obecnou cestu a svahem dolů na roztroušené pohorské chalupy. Kus od panského domu táhla se vysoká dvorská zeď pod okny a před ní stálo řadem několik velmi starých jilmův, jejichž rozložité větve takořka na okna Lotinčina listím svým klepaly. V korunách stromův bylo plno ptačího štěbetu.

Lotinka přisedla k šicímu stolku, jenž stál při jednom z oken, jilmy ostíněných a vzala do ruky fotografické album. Otevřela je a zahleděla se do podobizny mladého muže, dle kroje a odznaků vojenského nadporučíka. Zahleděla se, zamyslila se . . .

III.

Dlouho se dívala, dlouho se zamýšlela Lotinka. Najednou vyskočila, jako by jí včela byla dala žihadlo. Myšlenka, patrně děsná, projela jí duší. Na chvíli byla zapomněla na drahého bratra; nyní postavil se v duchu před ní a z kalných očí jeho sršela jí do duše neštěstí jeho a zoufalosť.

„Neštěstí učinilo ze mne sketu."

Tato poslední slova rozležela se jí nyní v mysli a poděsila ji.

„Kam šel?" mluvila k sobě. „Neměla jsem ho nechati samotna, aspoň v nejprvnější čas! Kde jej naleznu, jak jej naleznu?"

V rychlosti vzala hedbávný šátek, jejž měla po ruce a uvázala si jej na hlavu, jak venkovská děvčata v polích jej nosívají. Pospíchala ze dveří. Tu zaslechla na sebe volati.

„Lotinko, kde jsi?" volal ji z pravé strany chraptivý, chorý hlas.

„Tady jsem, tatínku," odpověděla a odešla v pravo do jiného pokoje. Jizba ta byla poněkud nízka, čistě obílena a měla dvě okna zádu do zahrádky. Nábytek v ní byl starosvetský, asi takový, jaký býval modou za dob Napoleonských, a v pravém koutě při kachlových kamnech viděti v ní bylo starého muže, jenž oděn v strakatý župan více ležel nežli seděl u vysoké, koží potažené lenošce. Tváře jeho, svadlé a tělesnou bolestí rozorané projevovaly mnoholeté utrpení. Zapadlé, bezlesklé oči věštily ducha zemdlelého, apatického.

Starý pan Ledvina nevšiml si ani vstupující dcery, a teprvé když se ho lazkavě otázala, co by mu bylo libo, prohodil:

„Hlava. Bolí moc."

Lotinka namočila ve vaničce u dveří přichystaný ubrousek a dala mu na hlavu čerstvý obklad.

„A co ten Eman?“ promlouval churavec. „Bude se ženiti, či se neožení?“

Lotinku bodlo u srdce.

„Však on se brzo ožení, tatínku,“ odvětila laskavě.

„Brzo. Já už mám pět let na špejchárku dubovou rakev přichystánu a ve spořitelně dvě stě zlatých na pohřeb. Rád bych už za nebožkou . . .“

„Dá bůh, že ještě budete choditi.“

„A jestli pak se letos brambory uvedly? Jsou hrozně zdrávy k jídlu, a chudí lidé co by si bez bramborů počali . . . Jdi, dítě, zahraj mi trochu.“

Lotinka odešla a sedla v pokoji, s nímž její komnata sousedila, k pianu. Zahrála třikrát po sobě: „Sil jsem proso na souvrati.“ Na to chvíli čekala, bude-li ji otec volati. Nevolal. Zvedla se spěšně, sběhla se schodův a zamířila na nádvoří. Na domovním prahu se zastavila. Něco ji napadlo. Šla do pokoje bratrova a vytáhla šuplík ze stolu při dveřích, odkudž byl dříve Eman kožený pás s pouzdrem vyňal. Šuplík byl prázden. Smrtelná bledosť polila Lotinku a na čele jí vyvstaly krůpěje potné. Vyrazila ze dveří a přeběhla letmo dvůr. Kus za vraty na místě, odkudž bylo lze se rozhlednouti, stanula.

„Kam odešel Eman? Milosrdný bože, kdyby . . .“

Nedopověděla, nýbrž dala se do běhu v pravo, zrovna přes pole. Patrne měla zaměřino k vrchu, na jehož ještě rovinatém úpatí byla. Vrch ten měl témě zcela holé, byl na něm kámen na kameni. V levo však na jeho svahu, kus pod temenem, byl borový les. V levo za lesem bylo lesní mlází, které Eman sám sázel a pěstil. Dařilo se mu pěkně, proto tam za prázdných a trudných chvílí rád chodíval. Lidé říkali těm místům „na lomišti,“ snad se tam někdy lámal vápenný kámen.

Lotinka uhánèla, co jí dech stačil. Všecka spocena a udýchaná dostoupila za dobrou čtvrt hodiny temene vršního. Rozhlížela se kolem; po Emanovi nikde ani potuchy. Sběhla k lesu a dala se po schůdnější pěšince v pravo podél lesa. Najednou zarazila se v běhu. Ještě u boru při samém mlází seděl Eman na hromadě kamení, mechem a ostružinami porostlého. Mlčky blížila se k bratrovi. On byl tak do sebe zahluben, že neslyšel kroků jejich a těžkých oddechův. Před kamením se Lotinka zastavila. Dech se v ní zatajil, krev v ní zledovatěla. Eman držel na koleně revolver s nataženým kohoutkem. Lotinka sebrala všecku sílu svou a vystoupivši na několik hrubých kamenů položila Emanovi levou ruku na rameno. I toho si Eman nevšiml.

„Emane," promluvila hlasem měkkým, lichotivým, „dej mi revolver."

„Nedám," osupil se Ledvina, ani k sestře nevzhlednuv.

„Emane, dej mi revolver," doléhala naň Lotinka prosbou nejvroucnější. „Vždyť jsem tvá sestra, kterou máš tolik rád. Do smrti už nebude nic na tobě chtíti, jen dnes mi buď po vůli. Dej mi revolver."

Zlatá ta slova sesterské lásky neminula se účinkem. Eman pozdvihl strhané své zraky k Lotince, vstal, zahodil od sebe revolver, přižehl co měl síly tu drahou duši k srdci svému a dal se do usedavého pláče. Trvalo to hodnou chvíli, než těžkosť duše své na ňadrách Lotinčiných vyplakal, a slabá dívka měla co dělati, aby na nohou udržela muže silného a jinak běhy životními dosti kaleného. Když slzami tesknost jeho popustila, vyvinul se z náručí sestřina a pravil hlasem. v němž stud a hanba nad vlastní nemužností se obrážely:

„Nešťastná vášeň!"

Na to vztáhl k Lotince ruku a srdečně jí potřásaje pravicí dodal:

„Genius srdce tvého tě sem za mnou přivedl. Přišla jsi ještě v čas; o čtvrt hodiny později byla bys tu místo mne bezduchý trup nalezla.“

Zimničná úzkosť lomcovala Lotinkou. Nebyla s odpověď.

„Uchovala jsi mne bezectného činu. Co živ budu, vděčně ti budu toho vzpomínati.“

„Sám nahlížíš. Díky bohu,“ ozvala se Lotinka a oko jí radostí zajiskřilo.

„Přes osudnou krisi přenesla mne zázračně láska tvá, Lotinko. Dobře že mám pleš; vlasy by mně byly jistě sešedivěly,“ dodal sarkasticky Eman.

„Nepůjdeš se mnou domů?“ tázala se měkce Lotinka. „Čas k obědu už dávno vypršel.“

„Vrať se sama, sestro, a zbraň vezmi s sebou. Dej si ji pod klíč, abys strach svůj upohojila. Já rozběhnu se po horách a lesích.“

„A kdy mám tě očekávati?“

„Někdy večer. Uběhám se, unavím se. Snad již některak noc přečkám.“

„Slovo sto, Emane. Večer jistě přijdeš?!“

„Stojím v slovu svém. Tu máš ruku.“

Podali si ruce. Eman odešel do lesa, Lotinka zdvihla revolver a vracela se domů. Ob chvíli se ohlížela po bratrovi, dokud se jeho postava v stínu sosen kmitala. Když nebylo více po něm památky, sedla u pěšinky na kámen, aby poodpočinula. Měla oddechu nanejvýše potřebí. Dojmy dnešního dne omámily jí duši jako prudký výpar jedovatého bejlí. Hlava jí šla kolem mrákotami. Horečný spěch, jímž hnala se do příkrého kopce za bratrem, přepjal síli útlého jejího těla tak, že umdlením ani na nohou se udržeti nemohla. Sklíčena, schvácena na těle i na duchu chtěla Emana zavolati, aby ji domů doprovodil. Leč neměla hlasu a síly k tomu. Po drahné chvíli teprve vstala s kamene a sebravši všecku sílu svou

dala se na cestu k domovu. Šla krok za krokem, nejistě a nepevně, dech se jí krátil a každou chvíli bylo jí odpočívati. Myslela již, že do Podboří nedojde, ale pomyšlení na nešťastného bratra a chorého otce povždy znova zpružilo kroky její. Za dobrou hodinu dostala se konečně domů. Zavolala služku, aby jí pomohla na schody, a přišedši do své komnaty uložila se v lože. Služka jí připravila sodové prášky, hořečnosť poněkud ulevila, leč dobrotivý spánek, po němž Lotinka tak práhla, nepřicházel, zemdlenosti neubývalo. Odpoledne přešlo k večeru. Červánky zapadajícího slunce pomalovaly rudými pruhy stěnu nad její posteli. Živá barva jich připomněla Lotince teplou, lidskou kev. Rozohněná fantasie její viděla před sebou Emana, jak leží na hromadě kamení se zkrvácenou hlavou na lomišti. Každičkou kapku krve viděla jak lpí na listí ostružinovém. Rudé pruhy na stěně bledly, temněly, byly užší a užší. Šero večerní je zastřelo a loudilo se blahodárně v roztetelenou mysl churavé dívky. Šero konejšilo ji v spánek. Lotinka podřimla.

Hvězdy již proskakovaly po obloze, když vracel se Eman z bezděčných svých potulek v lesích domů. Silné tělo jeho hlásilo se k svému právu. Od bílého rána neměl nic v ústech. Chtělo se mu vína, blouznil o opojení, aby lépe spal. Přišed do síně volal na Lotinku.

„Slečinka se rozstonala. Leží,“ odpověděla mu služka se schodův přiběhnuvší.

Eman odhodil klobouk a běžel nahoru k sestře do její komnaty. Lotinka se probudila a obrátila k němu oči radostí rozjasněné.

„Díky, Emane, že jdeš,“ zašeptala mu v ústrety.

Eman klesl při loži jejím na kolena a zulíbal jí vlhkou ruku. Zalkal:

„Což i tebe má blbá vášeň připraví do hrobu?“

„Jen když jsi tady," odvětila Lotinka, „je mi už lépe. Zůstaň tu u mne."

„Živá moc mne od tebe neodtrhne. Co jsi ty proti Hedvice? Démant proti kameni na silnici. Jen když tebe mám na světě, ty mé zlaté koťátko! Za ňadry bych tě do nebe vynesl."

„Nemluv. Dej mi ruku pod hlavu. Tak. Teď dřímnu."

Lotinka zavřela oči. Eman pozoroval její dech. Zdálo se, že dýchá volněji, že usnula. Jako nehybná socha seděl tak asi hodinu při loži sestřině. Tu zaslechl hlas otcův, jenž volal Lotinku. Jemně vytáhl ruku Lotince zpod hlavy a po špičkách šel k otci. Když přistoupil k lůžku jeho, naříkal starý pán:

„To spaní, spaní. Nechce a nechce jíti na mne. Lotinko, zahraj; snad pak usnu."

Eman mu laskavě vymlouval, že Lotince není dobře, že právě usnula, že by ji hra na piano zbudila, ale choroduchý stařec stál na svém, naříkal na děti a dal se do pláče. Nevida jiného zbytí odhodlal se býti otci po vůli. Odešel do pokoje vedlejšího a sedl k pianu. Sedl, ale nehrál, mysle, že otec zapomněl zatím na svou libůstku. Leč po chvíli volal otec hlasitěji:

„Hrát, já chci hrát."

Eman sáhl do klavesův a pod prsty jeho bolestně se rozzvučela písnička: „Když jsem plela len." Zpíval si v duchu slova k ní, když však došel k posledním veršům, tu bezděky se ústa jeho hlasitě rozzpívala:

Škoda toho milování,
že netrvá do skonání,
škoda na stokrát!

Cit jej překonal. Slzy mu kapaly z očí jedna za druhou. Po drahné chvíli vrátil se k Lotince. Ona nespala více a patrně slyšela jeho zpěv.

„Škoda toho milování, Emane,“ vítala jej. „Je tak krásno a byť i bylo nešťastným. Poď sem, Emane, a dej mi ruku. Někdy až ti bude nejhůř, povím ti také něco o tom milování.“

IV.

Polom bývala někdy za starých časův městečkem. Leč hrůzy třicetileté války rozmetaly asi příbytky pracovitých občanův a obyvatelstvo z části zadávily, z části rozptýlily do všelikých koutů země. Na to seděl tam asi dvorem nějaký přistěhovalý, hrabivý, „panský“ vydřiduch odněkud z Flander neb Španěl, a ten se již svědomitě o to postaral, aby rozptýlencům zašla chuť po válce se opět v otčině usazovati. Tak časem scvrklo se starožitné městečko v pohorskou vesnici prostřední velikosti, neb čísel domovních sotva bys tam na půl druhé kopy napočítal.

Co při residenci Pišvejcově nejvíce oko vábí, jest malebná její poloha. Rozkládá se zajisté na samém temeni vrchu a z půlnoční strany jest ji na několik hodin viděti. Kol do kola jsou ovšem samé vrchy a mnohé vyšší a statnější nežli Polomský, ale když je pánbůh po Šumavě rozhazoval, skupil je na štěstí přece tak, že Polom závistivě nepřikrývají. Jdeš-li do Polomi odkudkoli, musíš do kopce; jdeš-li z ní, musíš s kopce. Krásná silnice, velmi důkladně a uměle přes největší vrchy vedená, táhne se do Bavor samou vesnicí, jenž lemuje ji po obou stranách. Od sv. Vácslava až do sv. Jana Nep. mají v Polomi zimu. Na jednotvárnosť netřeba jim naříkati: mlhy, deště, plískanice, ledy a sních poskytují rozmanitosť. O větry ze všech konců světa není po celý rok zle. V létě za to jest na Polomi příjemnější býti než v bezdeštných krajích vlasti naší. Ovoce a pšenice

tam ovšem nezrají, ale kde není pšenice, je dobrý oves, a koňské pšenice roste kolem Polomi dost a dost.

Domky v Polomi jsou téměř všecky ze dřeva a mají vesměs horský ráz: krčí se zimou takřka samy do sebe. Baráky, v nichž obývá chudina, jsou až malebně sešlé. Jen sem a tam, porůznu, viděti onačejší stavbu kamennou. Nade všemi vévodí jen tři mohutnější budovy: v levo, jdeme-li od Podboří, zámek a v pravo od silnice kostel se zvonicí a vysoká škola s rozkošnou vyhlídkou dolů, přes vrchy do širého kraje. V zámku jsme již byli, leč podívali jsme se naň jen letmo. Jest na čase důkladněji jej prohlédnouti a projíti, neb bude nám leckterou chvíli v něm tráviti.

Vtip a krasoum stavitelský nevzal do rozpočtu, kdo první měl uloženo zbudovati zámek Polomský. Šlo mu asi popředně o to, aby za málo peněz vystavěl budovu pořádnou a důkladnou, která by s prospěchem vzdorovala i „plačícím“ oblakům i „kvílícím“ vichřicím. A věru cíle svého nepřestřelil: stavba vypadla tak střízlivě, jak střízlivě byla narejsována. Popisujíce do podrobností se nepustíme; postačí tuším, povíme-li, že zámek jest o jednom poschodí a průčelí jeho že stojí k východu. Nad hlavním průjezdem jest něco jako věž. Věž ta jest jen asi o sáh vyšší než hlavní zdi, a má nízkou stříšku proto asi, aby do ní často neuhodilo. Pokryt je zámek šindelem, protože přibitý šindel větry tak snadno nestrhnou jako nepřibité cihly. Mimo hlavní průčelí má zámek ještě dvě krátká křídla. Zámeckým pánům není pranic na závadu, že v pravém křídle dole jsou konírny a nad tím pokoje, jakož v levém křídle dole kolny jsou a dřevníky a nahoře sýpky. Prostranný dvůr súžen je dlouhými hranicemi polenového dříví a hned za ním, chatrným dřevěným plotem od něho oddělena, je zahrada. Je, aby byla, a zahradníka nevidí celý boží rok. Málo kdo do ní chodí, ale kus poesie dřímá přece v malebném

jejím bezladí. Ku konci nelze nám pomlčeti o jediné okrase na zámku. Jsou to hodiny na věži. Ukazují sice už asi dvacet let na půl sedmé, a zlato s cifer jejich smyly už dávno deště a roznesly větry, ale okrasou jsou přece a to jedinou.

Majetníkem zámku a statku jest pan Lípa. Jest již toho jmena třetím vladařem na Polomi. Děd jeho z počátku našeho století zakoupil se na Polomi, hospodařil na ní v bázni boží asi dvacet let a splácel dluhy, až i povinný dluh smrti zaplatil. Synu jeho vedlo se již lépe. Přikoupil dole v Brtníkách poplužní dvůr a jinde dva mlýny, aby měl více starostí a sil, a sklízel a kácel dříví až do zrušení roboty. Nic ho na světě nedopálilo, jako tato událosť, a proto rozmrzev se nad novým v zemi pořádkem, neb jak on tvrdil „nepořádkem,“ odešel asi po dvojích žních za svým panem otcem do krypty. Po něm ujal se vlády náš pan Lípa, toho jmena třetí. Nejznamenitější událosť za jeho panování zběhlá byla, že přikoupil dole v Ovsářích pivovar, jejž strhl a od základů vystavěl a podle nejnovějšího pokroku lučby upravil. Ten pivovar mu dělal horkou hlavu. Zabředl jím do dluhův a pivo nešlo na odbyt. Měl i hromadu jiných starostí. Oženiv se musel se souditi s rodiči své paní o věno a s dětmi měl také kříž. Jsa náruživým ekonomem doma se sotva stavil a milostpaní Polomská si myslela: k čemu se namáhati s panskými dětmi. Měli dva syny a dvě dcery. Starší syn byl důstojníkem u husarův a měl dluhův jako oficír; starší dceru provdal za Vídenského advokáta a ten se soudil o slíbené věno. Doma měl ještě mladší dceru, Krescinku, jež byla již na vdávání, a synka Alfreda, výrostka to asi šestnáctiletého, jehož slabou stránkou byli koně a mladé děvečky. Pan Lípa byl po celý boží den na koni. Jezdíval jen koňmo od pole k poli, od dvora k dvoru, nejraději k pivovaru a nejčastěji do okresního

města, kde uzavíral obchody své a u advokátův a židův stále byl engažován.

Sestra jeho paní, rozena Slezanovská, byla provdána za krajinského radu Mníška, otce Hedvičina. Svaka Mníška měl pan Lípa rád. On se nikdy s ním nesoudil a vytáhl jej leckdy moudrou svou radou z mrzutých pletek. Jel mu také osobně na pohřeb a pravil odjížděje k vdově i dcerušce: „Jen jezděte ke mně na Polom jako domů. Nebožtík byl muž, jakých pohledati. Jeho rada byla nad všecky advokáty. Škoda věčná té hlavy, že už hnije.“

Paní Mníšková použila pozvání svakova. Dvakrát po sobě trávila s dceruškou letní měsíce v Polomi. Tenkrát byla ale Hedvika ještě slečinkou z ústavu, „buchtičkou,“ jak případně říkáme. Na to asi tři léta do Polomi na prázdniny nepřijely. Teprve třetí pobyt jejich v zámku Polomském byl Ledvinovi osudným.

Poslední, ze všech nejzajímavější osobnosť na zámku Polomském byla stará paní Slezanovská, matka paní Lípovy a Mníškovy, či „babička,“ jak ji vůbec říkali. Bydlela samotna se služkou v pravém křídle, odkudž byl nejpůvabnější výhled do šíré, v zimě v létě mnohotvárné dálky. Před babičkou měli všichni více respekt, než ji měli rádi. Byla dobrou šedesátnicí a dosti ještě statna až na tu migrénu, která ji asi dvakrát za měsíc pravidelně pokoušela, a na to, že v zimě mívala rheumatickou bolest v nohou, pro kterou někdy i po několik nedėl z pokojův svých vyjíti nemohla. Babička nejedla na Polomi chléb milosti; měla ještě své jmění a to jí dodávalo neodvislosti. Proto ji také Lípa a jeho paní v ničem ani stéblo nekladli přes cestu, počítajíce, že umře-li na Polomi, budou po ní děditi. Ona se jim také za slavnějších výročních momentův dárky odvděčovala a vnučky a vnuci se jí lichotili vědouce, že to není zadarmo. Na Polomi se jí líbilo proto, že tam bylo

zdrávo jako prý nikde jinde. Skutečně, pohřeb býval ve vsi událostí a v neděli v kostele bělala se hromada šedivých hlav.

Stará paní Slezanovská trpěla hrozně na klepy, bez toho že aby jí ušel čas. Jí nebavilo jen to, co se stává a stalo, nýbrž zvýšenou měrou i to, co se mohlo státi a co se ještě může státi. Hlava její byla učiněná registratura. Jsouc již několik let v Polomi na zátiší, znala do podrobna kroniky všech okolních statkářských domův, ba i jinak nepatrnější dějiny rolnického lidu z okolních vesnic měly pro ni dost vnady, aby se o ně starala. O popudy a důvody, proč někdo tak a nejinak jednal, nebylo jí nikdy zle. V žádném člověku nehledala nic dobrého, leda v zamilovaných lidech, a to jen proto, že jsou hlupáci a na rozum si šlapou. Učinil-li někdo něco, co zoveme dobrým skutkem, byl to zázrak, když ho nepodezřívala.

„Lidé nejsou podle toho, aby dělali dobré skutky, nýbrž skrze dobré skutky, po oklikách, loudají se za vlastním svým užitkem.“

Farář Polomský jí v tom často odmlouval, a to měla ráda, neb odmluvou oživuje se konversace, a proto chválívala faráře, že má dobrou společenskou žílu. Vůbec farář byl u ní tak dobře zapsán, jako nikdo jiný v Polomi. Byla to živá hlava a poznav brzo slabosti babiččiny, přinášel jí klepů celé koše, aby se v nich do sytosti pohrabala. Když neměl dosti zpráv, vymýšlel si tytýž jako novináři původní novinky. Což, za klepy nemůže nikdo státi, a odvoláme-li je zítra, jen když byly včera. Jinak měl s ní farář někdy svatý kříž, zvláště nemohla-li z pokoje. Celé hodiny musíval se s ní na zavolanou baviti a posílal ji někdy v duchu do horoucího pekla; za to ale dostal hned k druhému štědrému večeru, co byla na Polomi, Ježíška pěknou, těžkou stříbrnou pikslu s monogramem jejím a s letopočtem a o svátku svém

aspoň šest velkých láhví s ohnivým uherským vínem s vtipným přípiskem, jako na př.:

„Račte vystříleti přiloženou batterii k oslavě vzácného svého svátku.“

Že častěji dávala babička na mše, podotýkáme jen mimochodem a z přirodilé nám vypravovatelské důkladnosti.

V rodinných záležitostech netiskla se babička radou svou a vlivem nikdy v popředí. Přemílala je ovšem na svůj vrub soukromí co nejdůkladněji, ale náhledy a soudy své pronášela o nich jen tenkráte, když byla vzata na potaz. Pak ale mluvívala od plic, a mohla tak mluviti, poněvadž každé slovo své aspoň desetkrát už dříve odvážila.

„Učiňte, jak vám libo,“ dodávala, „na konec přece uvidíte, že já měla pravdu.“

Záležitoti sňatečné vábily ji jako každou paní nade všecko. Když Lípovic provdávali starší sestru Adelu za advokáta, nebylo jí to po mysli. Zrazovala přes to, že Lípa namítal: „Ale paní matko! Pomyslete, advokát ve Vídni, peněz jako želez a může to přivesti třeba na ministra.“

Babička zůstala při své závěrečné formuli a když Vídeňský zeť chtěl důrazně peníze a hrozil soudem a Lípa si do něho u babičky stěžoval, odpověděla vítězoslavně:

„Nu vidíte, že já měla pravdu.“

Po ten čas byla palčivou otázkou staré paní Slezanovské známosť vnučky její Hedviky s Podbořským Ledvinou. Sledovala tu věc pozorlivé od nejprvnějších kořínkův, ano tušila ji dříve a sestavila v mysli, nežli se stala fait accompli.

Vloni, na samém začátku srpna — bylo to v sobotu odpoledne ke čtvrté hodině — vylézaly zpod obzoru na rozpálenou oblohu šedočerné, zlověstné chmury. Stará

paní, jenž stála u okna své ložnice a jejímuž ostřížímu zraku nic neušlo ani na zemi ani na nebi, zarazila se nad tím a dívala se chvíli, jak chmury ze všech stran se sbíhaly, jak slévaly se u větší mračna, jak mračno s mračnem splývalo v spousty těžké, ježto shlukše se zatáhly oblohu tak, že jen tam a sem kus slunečného modra jako z děr prohlíželo. Babička šla k druhému oknu a prohlednuvši tlakoměr pravila k sobě samé:

„Tenkrát jsi nelhal. Bude bouřka.“

Na to pomyslila:

„Kde pak jsou děvčata? Uvidí-li mračna, poběhnou asi domů, aby ušly bouřce, a boží dopuštění zastihne je někde u prostřed cesty. Hloupy jsou k tomu dost.“

Pomyšlení to táhlo se ku Krescince a Hedvice. Obě dívky vyšly si hned po obědě do dvorce Brtnického, aby se podívaly na hříbátko, jež se včera narodilo. Brtnický šafář byl dnes dopoledne na Polomi a vypravoval, jaké pěkné hříbě jim přibylo do stáje. Je prý to běloušek železné barvy a všecky čtyři nohy má až po kolena bílé. „Dávno,“ dodával, „jsem tak kloudného hříbátka neviděl.“

To bylo tak něco pro zvědavou Krescinku, a Hedvice nemusela také dvakrát říkati. Po obědě byly na cestě. Když se s hříbátkem náležitě pobavily a kyselé smetany nasvačily a nic nového se oku jejich v Brtníkách nenaskytovalo, chystaly se k odchodu. Teprve když ze dvorce na silnici vyšly, všimly si oblačného nebe.

„Nechoďme, zmokneme,“ namítala choulostivá Hedvika.

„Co ti napadá,“ chlácholila ji kurážná Krescinka. „Znám zdejší přírodu naši jako své modlicí knížky. Před šestou hodinou nebude z toho déšť, bude-li vůbec jaký.“

„Jistota je jistota. Ale myslíš-li, pojďme,“ spokojila se Hedvika.

Šly hodný kus cesty silnicí nahoru. Tu z pravé strany z daleka ještě zaduněl rachot hromový. Hedvika se leknutím zastavila.

„To je strachu," kárala ji Krescinka. „Zrychlíme kroky, ačkoli je to nazbyt."

Ušly opět kus cesty. Hrom znovu zahřímal, silněji, důrazněji.

„Pro Krista! já se bojím bouřky jako smrti," naříkala Hedvika.

„Utíkejme, jsme hned u pěšiny, a brzo-li nejsme doma?" odvětila Krescinka.

V tom zadul větřík, obrátkou ruky na to zdvihl se vítr. Prach na silnici se kotoučil a zahalil běžící dívky v oblaky, štípal je do očí a stavil jim dech.

„Já se zalknu," volala úzkostlivě Hedvika. „Vidíš, jak jsi mne svedla."

Krescinka vzala Hedviku za ruku a táhla ji ku předu. Strhl se vichr, těžké chmury se nížily a nížily, již počaly z nich kapati jednotlivé krůpěje. Stmělo se, vyšlehl blesk, za bleskem zaburácel hrom, ne temně avšak praskavým lomozem. Déšť se spouštěl a za chvilku lilo se jako z cedníku.

„Bůh nám buď milostiv," úpěla Hedvika.

„Však nejde o krk," těšila ji Krescinka, ale družka jí neslyšela pro strašlivý lomoz hromu, pro blesky, vítr a liják. Dívky nevěděly si rady, zmálomocněly, poroučely duši bohu, úzkostí nebyly ani s to, aby pomodlily se. V tom dojel k nim povoz. Byl to dvouspřežní kočár bez střechy. V něm seděl pán pod deštníkem. Spozoroval obě dívky a poznal je po šatech, že jsou z Polomi. Krescinka se vzpamatovala.

„Bůh vás nese, pane Ledvino," zvolala, „smilujte se, vemte nás s sebou."

Ledvina dal zastaviti a skočil s kočáru.

„Vemte Hedviku k sobě," prosila Krescinka, „ona mi tu umře na silnici strachy. Já skočím na kozlík a Matěj mi pujčí houni. Tak, já se do ní zachoulím. Teď ať se leje."

Ledvina vzal bez okolku slečnu Hedviku do náručí a vysadil ji do kočáru. Vyskočil za ní a křikl na kočího:

„Ujížděj tryskem!"

Matěj práskl do koní, koně se dali do trysku. Bouře burácela, že oči přecházely a uši zaléhaly. Najednou vjel blesk kus od silnice někam do stromu. Praskot hromový pronikal cestovníkům našim kosti. Koně, jinak bezpeční, nechtěli ku předu. Hedvika vykřikla a chytila se křečovitě Ledviny za ruku. Matěj práskl do koní, dali si říci. Ledvina svlekl plstěnou čubu, již měl na sobě, a stáhl deštník, jejž držel nad Hedvikou.

„Pomozte," úpěla uděšená dívka a svezla se smrtelnou úzkostí se sedadla k nohám Ledvinovým. Eman vyhoupl si ji na klín a celičkou ji zabalil čubou svou, aby neviděla blesku a byla jista před lijákem. Dívka jej obemkla lokty svými a přitiskla se k němu co měla síly.

Slast, o níž posud ani v nejbližším snu svém nezavadil, projela kouzlem divomocným Emanovu duši, zažehla žárem oči jeho a líce, prudkým lijákem smáčené, a stavila mu v prsou dech. Skutečnost rozklenula se v něm v nebe nedostupné hloubi, a výše blaživých pocitů zastkvívalo se v něm jako po božím těle jahod na lesním trávníku. Srdce mu varem překypělo a zabušilo horečným záchvatem, a všecka mysl jeho letěla zimnicně nedočkava vstříc štěstí, jež třímal ve svém náručí. Hlava Hedvičina přiléhala k hlavě jeho a v kadeřavé vlasy její, jež jako hustý závoj ji ovívaly, bořila se brada jeho až ke rtům. Eman cítil na šíji své její lokte měkčí nad prach labutí; její krátké oddechy, podobné rychlým oddechům právě chyceného ptáčete, prohřívaly jej teplem nevýslovně libým; rozkošná hádanka jarobujných jejích

ňader, obepjata jen tenounkým kartounem, rozhoupávala se na muzských jeho prsech poprvé v divoluznou dithyrambu, s níž tlukot srdce jejího i jeho splýval v rhytmus divokého kvapíku. Dechy v prsou taje vinul k sobě elastickou plnost těla jejího, jež pod rukama jeho jevilo nejměkčí linie kvetoucí ženskosti. Což dbal on o to, že nad nimi a kol nich litice bouře divoké orgie slavily, že liják sršel, vichřice svištěla, blesk šlehal, hrom třískal: on nemněl se býti na zemi, nýbrž letěl žhoucím meteorem po nebi, zaplaveném rozkoší a slastí nekonečnou, pověčnou . . . .

Ač jeli tryskem, přece bylo potřebí dobré čtvrť hodiny, než dojeli do zámku Polomského. Teprve když Matěj v průjezdu u schodův upěněné koně zarazil, procitl Eman z opojného svého snu a bylo mu, jako by s nebe spadl v neblahou skutečnosť. Krescinka odhodila houni a skočila s kozlíku jako laňka. Při tom mrkla okem po párku vzadu na sedadle, ani ne tak ze strachu o Hedviku jako ze zvědavosti. Ač Eman dost pospíchal, aby slečnu Hedviku s klína sesadil, přece neošidil Krescinku, jež šibalsky se pousmála nad tím příliš důvěrným skupením sestřenice s panem Ledvinou za bouřky.

V.

Co zatím na silnici, mezi Brtníky a Polomí, za lomozu bouře a v povodni přívalu v duši Emanově tak z nenadání se rozbřeskl pozemského nebe jas, klečela stará paní Slezanovská při rozsvícené hromnici u klekátka a říkala si ze zamilovaných svých knížek „modlitbu za bouřky a krupobití.“ Před bouřkami sebe silnějšími neměla zvláštního strachu, vždyť Polomský zámek byl peven jako skála, a prezila již v něm mnohou srážku rozlícených živlů přírodních, a přece byla dnes nad

míru roztržita, ano strápena. Chvělať se stařena o obě vnučky své dobře soudíc, že opatrnosti u nich sotva bude nazbyt. Ještě před bouřkou zavolala služku Kačenku, jež zároveň jí byla panskou, a poslala ji dolů k dceři se vzkazem, aby rychle poslala povoz do Brtník pro dívky, kdyby snad už byly na cestě do Polomi. Paní Lípová, jež právě psala psaní miláčkovi svému, synovi officírovi, ledabylo odpověděla, že není povozu právě před rukama a že děvčata aspoň tolik rozumu míti budou, aby před bouří nepouštěly se na cestu. A bude-li bouřka, že je šafář Brtnický po dešti bez toho přiveze.

Odpověď ta se starostlivé babičce nelíbila a v duchu hubovala na dceru, že není v ní pravého mateřského citu, a umínila si také, že jí o svačině za ten vzkaz řádně vyčte latinu. Zatím spouštěla se bouřka, až nastal pravý soudný den. Babičce nezbylo než poručiti děvčata do ochrany boží, rozsvítiti hromnici a modliti se. Za chvíli přišla paní Lípová nahoru, aby stará matka za strašlivého nečasu nebyla o samotě, ale rozdurděná stará paní byla velmi skoupozvuka v hovoru, jejž s ní dcera zapřísti se snažila. K otázce, zda-li bouřka jí nervy nerozčiluje, prohodila pichlavě babička místo odpovědi:

„Bůh naprav ty nynější matky, že jsou takové necity. Kdy by se bořil strop jim nad dítětem, řekla by mnohá: však ono uteče.“

„Jiný čas, jiní lidé,“ odpovídala paní Lípová, jež dobře cítila, ze nevinná slova „mnohá“ a „necita“ šla na její adresu. „Ostatně, maluješ si, máti, zbytečné strašáky. I Krescinka i Hedvika sedí pěkně v suchu u šafáře v Brtníkách.“

»Ty máš rozum Šalomounský. Já jsem jen hloupá holubice proti tobě,“ odsekla babička; „ale přinesou-li ti domů mrtvolu, bleskem spálenou, pij si své slzy v skrytosti, až se opiješ. A teď nech mne se modliti.“

Šalomounský rozum paní Lípové nahlížel, že když „holubice“ vrká, od posledního slova neupustí. Proto se raději odmlčel.

Nastala dlouhá, trapná pomlčka mezi paními. Bouřka nad Polomí dvojnásob se rozzuřila.

„Proč toho páva ze dvora nevyhodíš,“ vytrhla se babička z modliteb. „Lesklá oka na ocase přitahují hrom. Viděla jsem jej po obědě z okna, jak dělal kola. To věští bouřku.“

„Pověra,“ vyjelo paní Lípové maní z úst.

Babička šlehla po dceři jízlivým okem. Dopálila se a přemýšlela o peprné odpovědi. V tom vrazila do pokoje Kačenka.

„Co je?“ vyskočila stařena.

„Slečinky jsou doma. Podbořský milostpán je přivezl. Sebral je někde na silnici. Jsou mokry jako myši.“

„Vidíš, ty Šalomoune,“ rozkázala se paní Slezanovská k dceři, „jak seděly pěkně v suchu v Brtníkách? Kdybych já je nebyla vymodlila, byl by už z nich černý škvár.“

Paní Lípová se mlčky sebrala a běžela dolů do jídelny. Babička jí v patách. Trnula zvědavostí, jak se to dobrodružství na silnici zběhlo. Dole v jídelně stál u stolu pan Ledvina až na kůži promoklý. Hlava mu šla posud samým štěstím kolem. Děvčata byla zatím odběhla do své ložnice, aby se převlekla.

Dcera i matka zahrnuly Emana díky za službu, kterou zavděčil se děvčatům i jim, tak že hrubě ani k slovu nepřišel, což mu bylo velmi vhod.

„A teď veď pana Ledvinu do pokoje svého muže,“ nařizovala stará paní dceři, „aby se nenastudil. Vždyť není na něm suché niti. Jděte se převléci, jděte, pane Ledvino.“

Paní Lípová odvedla Ledvinu a vrátila se za okamžení.

„Kde jsou děvčata?“ ptala se kvapně.

„Teď se po nich ptej,“ kárala ji stará paní, „když jsou doma! Dříve ti nenapadlo, ty bezcitná osobo.“

„Jen když se jim nic nestalo! Musím připraviti něco na posilněnou Ledvinovi.“

Odešla. Babička se zamyslila.

„Tohle by mohlo míti následky,“ splétala si v duchu osnovu do budoucnosti. „O Krescinku nejde, ta se mu nelíbí. Sic by jinak býval častěji na Polomi a některak by se k ní točil. Ale Hedvice by se to dobrodružství mohlo vyplatiti. Je to děvče, jak by ji vyrejsoval, a mám ji také radši, než tu prostořekou Kresku. Ledvina má dluhy, ale co z toho? Statek je statek, a byl by mně milejší, než leckterý úředník. Ke mně se posud laskavě neměl, ale zdvořilost a uhlazenost mu nikdo neupře. A pak má tak něco mužného v sobě, to stojí také za něco. Vypadal, jako by jej zařezal. Že mu to děvče padlo do oka?! Však já mu v tom překážeti nebudu a přijdu tomu dříve na kořínek než on sám. Šlo by to, šlo, a proč by to nešlo? Děvče je v nejpěknějším věku. To je magnet, který táhne muže. Musí se mu dáti železo, aby časem neseslábl. A Ledvina by byl dobrým železem. Však já už to vyšetřím.“

Zatím vrátil se Ledvina převlečen a v patách za ním paní Lípová se služkou, jež přinášela svačinu. Stará paní by byla ráda nějakou chvíli s Ledvinou mezi čtyřma očima promluvila, aby mu trochu sáhla na zub, leč tenkráte jí sklaplo. Dcera jí v tom byla na závadu. Ledvina se nedal pobízeti k jídlu a pije kávu vypravoval do podrobna, jak za Brtníky, na druhé silniční zatáčce, v bouři a lijáku slečinky dohonil a všecko, co se dále stalo. Že poděšenou Hedviku na klín vzal, tím se ovšem před paními nepochlubil.

Babička nespustila s něho oka a dobře pozorovala, že častěji kradí pokukuje po dveřích, zdali děvčata, nebo

aspoň Hedvika, nepřicházejí. Proto, když byl na konci svého vypravování, hlasitě se podivila: „Kde pak jsou děvčata, že nejdou, aby se osobně poděkovaly?“

Vstupující právě Kačenka přinášela k její otázce odpověď.

„Slečinky prosí,“ vyřizovala, „by je panstvo mělo omluveny, že nepřicházejí k svačině. Jsou prý po té hrozné cestě velmi unaveny, a bude to trvati hodnou chvíli, než se vzpamatují a si trochu odpočinou. Slečna Krescinka mi nařídila, abych jim svačinu nahoru do jejich pokoje přinesla. Má prý hlad, že by snědla vlka.“

Eman se zasmušil; práhl po pohledu Hedvičině. Babička si jeho pohnutí dobře všimla. V duchu si řekla: „Jak pak bych já neuhodla! Podbořský kos šel na lep,“ a hlasitě odpověděla:

„Není to nic pěkného, že děvčata nejdou se za tepla poděkovat, ale pan Ledvina bude snad tenkráte shovívavým a odpustí jim tu chybu. Není divu! Mne samé chytá se závrať již z pouhého vypravování, což teprve bázlivá děvčata, když všecky hrůzy osobně prodělaly! Jak znám srdce vaše, pane Ledvino, přijmete zajisté i v jiný čas díky z úst děvčat, i béřeme si z bezděčného toho dobrodružství dnešního pevnou naději a jistotu, že od nynějška častěji k nám do Polomi zajedete, nežli jindy jste to číníval.“

Eman ochotně přislíbil a bavil se ještě nějakou chvíli s paními. Bouře zatím odtáhla a přestalo již téměř pršeti. Vzav propuštění od paní, odjížděl k večeru domů. Odjížděl v duši své nepokojen, rozladěn, ba rozerván. Doufal najisto, že ještě dnes Hedviku spatří. Omluvu slečinek považoval právem za strojenou a přemýšlel o příčinách, proč Hedvika nesešla do jídelny. Přemýšleje o tom zaplétal se nevědomky do růžových tenat lásky, a fantasie jeho, jindy nepříliš živá a plodná, unesla jej znova za Polom na silnici do lijáku a bouře, a posadila

mu na klín Hedviku a . . . Eman zavřel oči, aby zevnější svet nevedral se mu do snův, v pravdě rajských.

Hned jak pan Ledvina ze zámku odjel, zdvihla se stará paní, aby se podívala nahoru k děvčatům. Mladá paní zustala v jídelně, sedla ke psacímu stolečku svému u okna a dopisovala rozepsaný list miláčkovi svému.

Vstoupivši do komnaty Krescenčiny vzala babička obě dívky ostře na mušku a hned vypátrala tolik, že Hedvika je vážnější, nežli obyčejně bývá, a Krescinka že něco v sobě tají, co ji jaksi k smíchu ponouká.

„Co jste to vyvedly, vy nešťastnice," spustila na dívky babička. „Kdyby nebylo bývalo mých vydatných modliteb a pana Leviny, byly byste už třeba na marách pro svou nerozumnou splašenosť!"

„Kdyby — jsou ve vodě ryby, má zlatá babičko," přetrhla jí Krescinka řeč. „Buďme rády, že to tak šťastně dopadlo. Ale tvoji modlitbu do zlata zasaditi, že nám pana Ledvinu přičarovala."

„Já jsem se nechtěla z Brtník vydati na cestu," namítala Hedvika; „bála jsem se deště. Ale Krescinka si stavěla hlavu a svedla mne."

„Moudrý člověk se nikdy nedá svésti," odsekla Krescinka, „ani takovému spanilému andílkovi, jako jsem já."

„Ještě se ke všemu škádlete," kárala je babička. „Raději povídejte, jak se všecko sběhlo."

„Což pan Ledvina nevypravoval?" otázala se Krescinka.

„Což mužský! Pořádně vypravovati neumí z nich nikdo. Jazyk jim kulhá po paměti."

„Ó, pan farář umí krásně vypravovati," nadhodila pichlavě Krescinka.

Babička se zapálila. Krescince to neušlo, a aby svou špičku zamluvila, jala se staré paní nový, obšírný

rerát podávati. Babička poslouchala vážně jako zpovědník a sivé oči její těkaly s jedné dívky na druhou.

„A jak jste si to do toho kočáru sedly?“ pomáhala Krescince otázkou.

„Já vyskočila rovnou nohou na kozlík a zatočila se do Matějovy houně. Ani na mne nekáplo pod ní,“ vykládala Krescinka.

„A co Hedvika, když umírala úzkostí!“ vyzvídala babička.

Krescinka mrskla potutelně očkem po sestřenici. Ta rozpaky se lehce zarděla a sklopila oči.

Krescinka odvětila za ni:

„Ta si sedla do kočáru vedle pana Ledviny.“

„A že jsi, dítě, nespadla, kočár nemá dvírek?“

„Já jsem se chytila za ruku pana Ledviny, babičko,“ vysvětlovala Hedvika.

„Tak, tak. A on tě držel za ruku?“

„Držel, babičko.“

„Pevně?“

„Pevně mne držel.“

„A vzal tě pod deštník?“

„I ne, babičko,“ přidala Krescinka. „On svlekl čubu a zabalil do ní Hedviku jako kočičku, aby nepromokla.“

„Ale to jsi mohla, dítě, i s čubou spadnouti někam pod kolo, když blesk do toho stromu vedle udeřil.“

„Oh! on mne pevně držel.“

„To bylo pro tebe štěstí. Jinak by tě byli snadno ztratili a třeba přejeli. To on tě vzal asi okolo pasu, abys nespadla?“

„To už nevím, babičko, šly na mne mdloby.“

„Tak tak. A mdloby na tě chodily! To jste ani nic spolu nemluvili?“

„Ani slovíčka.“

„Děkujme andělu strážci, že vás vzal do své ochrany. Mně jste nahnaly strachu, že mně hlava brní. Budu míti asi špatnou noc dnes. Žaludek mne tlačí. Ta neštastná migréna se ve mně ohlašuje. Ani čtyři neděle mne ne nechá na pokoji. Půjdu si raději odpočinout a ráno si pošlu pro doktora Sluku. A vy také už dnes nechoďte z pokoje, abyste se nenastudily a ty dnešní hrůzy neodstonaly. U večeře mne asi neuvidíte."

„Já tě, babičko, doprovodím," nabízela se Krescinka.

„To to, tady zůstanete; venku je zimno."

Stará paní odešla, Krescinka propukla ve smích.

„To jsme ji napálily," švitořila. „Ale byla v tobě už malá dušička, Hedviko, když vyzvídala, jak jste spolu s Ledvinou seděli. Bála jsi se, že jí všecko vyklopím. Ale to mne neznáš, já mám charakter. Kdybych jí byla takhle vypleskla, že si tě vzal Ledvina na klín, že tě tisknul k srdci, že jsi vzala toho vousatého anděla strážce takhle okolo krku . . ."

„Prosím tě, nech si už jednou ty špičky, až bude trh."

„Nevídáno! Aby tebe neupadlo! Myslíš, že bych já také nebrala? Ó kdyby to byl takhle nějaký oficírek s černými knírky a bylo se mně stalo co tobě: na mou duši, hodinu bych mu ve mdlobách v náručí ležela."

„Žvástáš do větru."

„Ovšem, Ledvina. Kdyby byl aspoň o deset let mladší! A pak kdyby nebyl tak holohlav jak Sokrates a kdyby nebyl ultra . . ."

„Jaký ultra?"

„Nu, ultračech."

Hedvika neodpovídala.

„Ale Podboří je pěkný statek. Starší sestru, Lidunku v Horvatsku, má už vyplacenu a Lotinku několiterak vyplatí. Proč by nešla ruka do rukávu? Škoda, že tě už trochu popletl doktor Samec v Budějovicích,

Víš co, Hedviko, dám ti radu jako perličku. Drž se Ledviny, a Samce nech mne. Vybídni jej nějak sem, na Polom, aby mne poznal. Když se vystrojím, nejsem přece žádná škareda? A několik tisíc se mnou dostane. A na to advokáti jdou jako raci na hrachovinu, a Samec bude co nevidět advokátem. Ale, Hedviko, ty nic neříkáš, což skládáš kalendáře?“

„Za to napleskáš toho ty plné uši.“

„Vidíš, Hedviko, kdybych tě neměla ráda, já bych tě samou závistí snědla. Tobě bude půldevatenácta roku a já mám hnedle devatenáct. Ty už máš dva ženichy na vybranou, a o mne ještě ani mužský kabát nezavadil. To je smutek, dcero boží. Pomysli, dvacítka tu bude jen to kmitne, a po dvacítce aby se šlak vdával ne ženská.“

„Však mně ještě nepleteš věneček.“

„Však ty dlouho zelený vínek nositi nebudeš. Pamatuj na mne, že se Ledvina přihlásí. A jak by ne, vždyť jsi mu zrovna s nebe spadla do klína. Starší muži, jako Ledvina, když chytí, nehoří jako sláma ale jako smolnatý pařez. A Ledvina chytil, musil chytiti od tebe. Věř mi, panenka Maria ti seslala tu dnešní bouřku. A abych se ti, Hedvičko, svědomitě přiznala, mne už ten zelený vínek také mrzí. Co má ženská na světě, není-li pod čepcem? Ani toho muže nemůže soužiti. Když začne některý ťukati na udici, nesmíš mu ani stéblo do cesty vložiti. Hned se durdí jako indián a vymykne se ti a upláchne za jinou. Věř mi, mne už ten svobodný stav netěší. Děvčat je jako paliček na jetelišti, každá šilhá po ženiších a jedna závidí druhé. Víš co, udělám tomu konec. Já ti půjdu za družičku, az budeš míti s Ledvinou svatbu . . .“

„To ještě hodně šálků kávy vypijeme.“

„Ať si, ale bude to, bude. Já mám prorockého

ducha, věř mně, že bude. Tak tedy: ty dostaneš Ledvinu a postaráš se svědomitě o to, abych já dostala Samce.“

„Dobrá, posejpátko na to.“

Obě dívky se zamlčely. Po chvíli otázala se Hedvika: „Měl už Ledvina nějakou známosť?“

Krescinka se chvíli prohrabávala ve své paměti.

„Bez toho že někdy před lety, ale já nevím na něj nic. Na mou duši, pranicoucí nic.“

„Divná věc,“ prohodila zamyšlena Hedvika; „je přece už kolik let svým neodvislým pánem.“

„Vidíš! Jiný na jeho místě byl by už měl srdce samou díru, známostí na kopy. Ale on — nu on je nějak podivný z té stránky.“

„Jak to myslíš?“

„Snad měl někdy nějakou nešťastnou lásku.“

„Hm! A matka tvá nikdy o tom nevypravovala? A babička?“

„Babička proklepe každou živou duši z okolí jako Pišvejc kabáty, ale něco podobného jsem od ní nikdy neslyšela. Matka mně sice kolikrát pravila, abych se hodně přívětivě k němu chovala, kdyby si snad se mnou chtěl začíti, ale co je naplat, když on nezačal a nezačne.“

„Podle toho si ho matka tvá váží?“

„Váží. Má hezké jmění a všecko jeho jednání je hodno úcty, až na to, že přílišný Čech.“

„A co se volné lásky týče — však ty mně rozumíš.“

„Nic na něj neví, to mi můžeš věřiti.“

„Nepodíváme se trochu ven?“

„Bude tam bláta po kotníky. Ledvina ti leží na mysli? Viď?“

„Poněvadž je trochu neobyčejný muž. Ale obraťme list. Pojďme dolů k matce tvé. Zapomněly jsme na ni jako na smrť.“

„Dobře jsi vzpomněla. Pojďme. Ale ještě slovíčko. Proč jsi, Hedviko, mermomocí nechtěla dolů do jídelny, dokud tam ještě Ledvina byl? Mohly jsme se mu hned slušně poděkovati.“

„Zítra neb pozejtří může se to slušněji státi. Ale nyní nech už ptaní. Pojďme.“

Dívky se pobavily nějakou hodinu dole v jídelně a pak odešly záhy nahoru spat. Když již světlo shasily a v ložích se uložily, vzdychla si Krescinka, jež i před spaním Hedviku Ledvinou škádlila:

„Panenko Maria, dej mi aspoň takový sen, jakou měla dnes Hedvika skutečnosť. Tím bysi mně ustlala nejpěknější podušku pro noc po dnešním dobrodružství.“

Hedvika ani nemukala. Jí nebylo potřebí o takový sen prositi; měla jej i za bdění, jen že se šířil zpovolna v dáli i v šíři nedozírnou, nekonečnou . . .

Krescinka už dávno byla v limbu, než usnuly krásné oči Hedvičiny.

VI.

Po bouřlivém dni a pošmurném večeru vzešlo blahodějné jitro letní. Čerstvý východní větřík, prohřát teplem slunečním, roznášel po polích vůni lesní a občerstvoval rovněž tak prsa jako mysl. Pan Ledvina vyšel sobě záhy z rána do polí, aby se podíval, zdali včerejší bouře mu nenadělala škod. Obilí ovšem místy silne leželo, ale to nekalilo vyhlídky na očekávanou žeň, a počítavému hospodáři odpadly od srdce starosti, které jej nepokojily, pokud se na svá pole nepodíval. Ač rozkoš přírodní již pro jeho povolání byla proň věcí všední, lichotila se přece duši jeho poesie jitra dnes měrou neobyčejnou. To snad proto, že od včerejšího odpoledne duše jeho byla zcela svátečně naladěna. Mluvme přímo:

Hedvika nešla Emanovi s mysli. Tajemné půvabné šero, jež v očích jeho ovívalo její zjev, roznècovalo jen a stupňovalo sváteční jeho náladu a rozdýmalo jeho touhy po ní. Včera na silnici viděl ji jen v přítmí bouře a v mlze lijáku, a spěch téměř myšlénkový, s kterým ji posadil k sobě a proti výbuchům rozzuřených živlův chránil, ani nedopustil, aby se byl pořádně na dívku podíval. Letos posud se mu nenaskytla příležitosť, aby se byl s Hedvikou sešel. Před třemi a čtyřmi lety viděl ji ovšem na Polomi, ale tenkráte byla ještě slečinkou z ústavu, kvètinkou posud nerozvitou, a pokud se na ni pamatoval, nevzbudila v něm ani takových dojmův, jaké ve svobodném muži zůstavuje každá mladá a sličná dívčí tvář, s kterou se setkává. Ba zdálo se mu, že na slečně Mníškové nenalezl ani sličnosti nějaké, ani nějakého půvabu jen poněkud původního. Po včerejším dni vzal jeho soud ovšem podstatnou změnu. On cítil a tušil, že Hedvika musí býti dívkou spanilou, cítil to a tušil, ale nevěděl to posud a proto si ji ve své obraznosti tím luzněji vyšňořil, proto práhl po ní jako ušlý chodec za večera práhne po teplém, pokojném lůžku.

Ač pozemky jeho s Lípovými sousedily, viděli přece zřídka kdy Ledvinu na Polomském zámku, a jemná babiččina výčitka, uzavřena v slovích, že má naději, že po dnešním dobrodružství s děvčaty častěji, než jindy činíval, do Polomi Ledvina zajede, byla skutečně odůvodněna. Že Ledvina o Polomský zámek nestál, mělo leckterou příčinu. Ač s Lípou povždy loyalně vycházel, přece nikdy spolu z jedné mísy nejedli. Lípa byl člověk, jakých dvanáct vejde se na tucet, družebnosť společenská nebyla jeho ctností a ustavičné starosti o zadlužený majetek tak mu plnily hlavu, že všecky jiné zájmy ztrácely se v něm jako déšť v písku. Byl ovšem na štěstí tak klidné povahy, že nikdy nikomu neublížil, kdo se mu nepostavil v cestu, ale někoho k sobě přivábiti neuměl.

Milostpaní Lípová nejen že nebyla lepší svého manzela, nýbrž vzbuzovala nad to osobností svou i antipathii. Povrch její byl ovšem hladký a na pohled i poněkud lesklý, ale pod ním nebylo jádra duševně plodného a jímavého. Nejpečlivější byla o svůj zevnějšek, a ač jí bylo již čtyřicet pět let, strojila se jako mladice. „Bazar“ a „Viktorie,“ jichž byla po dlouhá léta horlivou odběratelkou a čtenářkou, platily jí za kvintesenci veškeré literatury. Takto podle svých rozumů držela se na hladině časové; co tu hladinu vlní a čeří, bylo jí posud neodkrytým dílem světa, vyjímaje snad trochu zvastu o ženské emancipaci, z níž chápala jen plané výstřelky její a leda zásadu, že žena rovněž tak je paní jako muž pánem a že žena neústupně má se vymykati z odvěké tyranie mužův. Zkrátka vzato: na milostpaní Lípové více bylo „paní“ než „milosti,“ a přidáme-li, že mívala tytýž jazyk utrhačný, jenž vady sousedův i sousedek rád zveličoval, a že děti své více považovala za břímě než za životní úlohu, bohem ženě svěřenou, nebude nám zajisté na div, že Ledvina nikterak nebažil po bližší známosti s Polomskou milostpaní.

Krescinku již známe a připojujeme jen k jejímu obrazu, že ač ji matka co do krásy hned vedle sebe stavěla, že to bylo mínění přece jen příliš subjektivní. Znalci i znalkyně z okolí tvrdili, že je slečna Polomská trochu příliš buclatá a že má oči nade slušnosť vyvalené. Také prý do výšky, esthetikou předepsané, jí scházejí dva nebo tři palce. Jinak jí neupírali jistou roztomilosť: hybná jako živé stříbro a ústům nedávala darmo jísti. Niť hovoru se jí nikdy nepřetrhla i bývala často pravdivější, než dovoloval dobrý tón, a ač ji doma matka za to plísnila, přece obecně říkali, že ten rys jejím povahám pěkně sluší. Krescinku mohl Ledvina dobře vystáti. Jen to jej od ní odráželo, že za jeho přítomnosti mluvívala ráda o vdavkách, o výbavě, jakou jí matka

strojí, a o podobných věcech. Také proskakovala pověsť, že milosťmaminka její ráda by ji vyvdala a že prý on na její kandidátní listině stojí hned nahoře. Nad to švitořivá Krescinka někde jednou vypleskla, že matinka jí dává tajné instrukce, jak by oko Podbořského pána k sobě obrátila. To Ledvinu rozladilo a proto, když nemusel, nezajížděl v Polomí do zámku.

O babičce šel jeden hlas, že prý jistou srdečnosť jí nelze upříti, ale jiřičky prý nadarmo nad jejími okny nehnízdí a jiřičky prý se od jakživa rády táhnou ke klepnám a kafíčkářkám.

Ledvina se záhy z rána procházel po svých polích a lukách. Přemýšlel, rozpakoval se. Všecko se mu zdálo, že včerejší bouřka zahájila novou dobu v jeho živobytí. Tolik aspoň považoval za jistotu, že mimoděk ve vší jeho podstatě stala se změna neobyčejná, jíž brzkého konce neviděl, jíž daleko jest všecko zapomenutí. Tušilť, že kolo budoucích jeho osudův silně zatáčí se nahoru k Polomi. Měl-li, dokud ještě čas, ocelivou vůlí a ráznou odvahou je v běhu zaraziti, či svěřiti se mu oddaně a důvěrně? Nebylť mladíkem, jenž lehkou a vzletnou myslí za milovanou ženu prodává budoucnosť svou; bylť mužem, jenž vyspěl ve vlastních starostech, jemuž život praktický, skutečný značně polámal perutě vší blouznivosti. A přece mužnosť jeho vracela se v jistou mladistvou blouznivosť; vůle, druhdy jasná a klidná, přecházela v mlhavé a úchvatné touhy; soudnosť svážela se v prohlubeň blaživě rozkošných citův. A to všecko což jiného jest ne-li problesk lásky, tím žhoucnější a mohutnější, čím v zralejším zasvítí věku.

Ledvina si sedl v olšovém háječku na žulový balvan při potoku a zadíval se do šplounající vody. Jednotvárný šplechot vlnek, odrážejících se o kamení, roztetelenou útrobu jeho jaksi ukojil, sladiv protivy

z nitra se vyvírající v libozvučnější souhlas. Dospělý muž, statkář, hospodář přihlásil se k svému právu.

„Bude-li chtíti dívka, v májovém ránu mládí svého stojící, muže věkem pokročilého za muže? Hodí-li se podle vychování svého do statku za dobrou hospodyni? Přinese-li muži tolik věna, jakého statek téměř nutně má potřebí?“

„Odkud vzíti k otázkám těmto uspokojivou odpověď?“

„Ovšem,“ rozumoval Ledvina, „posud jí neznám. Ani ty spanilé rysy jejího zevnějšku, neřku-li mravné jádro jejích povah. A přece jen z těchto povah jejích žádoucí odpověď se může řinouti. Nad všecku pochybnosť nutno jest, abych ji prve poznal; ale což jest-li poznávaje ji utopím rozum svůj ve vlnobití rozvřelených citův a rozháraných tužeb?“

Eman se zasmál sám sobě. Připadl mu na mysl muž hypochonder, jenž i za nejpěknější pohody z dusného svého pokoje nevychází, boje se na jaře nastuzení a v létě zapocení a při tom po celý rok naříká, že radostí života a boží přírody nic neužije. Nebyl-li on pošetilejším takového člověka rozbíraje anatomickým nožem cit lásky své, jenž jej tak rozhříval, jako pole rozhřívá červnové sluníčko?

„Úvaha bez odvahy mrtva jest,“ pravil k sobě; „k štěstí životnímu aspoň nevede. Nutno, abych Hedviku co nejdříve poznal. Dnes ještě půjdu do Polomi. Co dále z vajíčka se vyklube, uvidíme.“

Na to vzpomněl na sestru Lotinku. Ji miloval posud jako nikoho jiného na světě. Láska jeho k ní byla tím vroucnější, čím více ji živila jeho vděčnosť k sestře. Věděl dobře, že šlechetné a laskavé mysli zaň se obětuje. Nemuselať mladé dni své tráviti s ním na nevlídné, horské samotě, odtržena takořka od nadějí ve své životní blaho. Mohlať pohodlněji a příjemněji žíti

u dobře provdané sestry, nebo v Praze u příbuzných, kde spíše by nalezla muže, a přece nešla od bratra, vedouc mu nezištně a vzorně bedlivě hospodářství. Bez ní nebyl by se Eman obešel, a buď jak buď, byl by se již musel před několika lety oženiti. A on se k ženění neměl, poněvadž vlastní svobodu svou a stav manželský vysoko vážil jsa přesvědčen, že jen pravá láska do něho vésti smí. A pravé lásky k ženě on posud nepoznal. Ovšem asi před dvanácti lety jednou miloval se zápalem jinošským, ale láska ta rozešla se v něm ve sny, jež třeba v paměti jeho docela nezanikly, přece jen mdlé již do ní vrhaly pablesky. Nebyla to pravá láska.

Měl se Lotince se vším svěřiti, co od včerejšího odpoledne v něm se dálo? Svědomí, láska bratrská jej k tomu ponoukaly. Ostýchavost, až ku podivu mocná, jej z toho zrazovala. Bylo to přirozeno. Kdo v pravdě miloval, ví, že první květy lásky nejraději v sobě skrýváme co nejhlouběji.

Když včera přišel domů a o večeři sestře vypravoval dobrodružství, které se mu za Brtníky přihodilo, byla všecka její k tomu odpověď: „To byla nebezpečná situace pro starého mládence, jako jsi ty."

Žert ten nevinný tenkrát Emana poranil, sám nevěděl proč. Bez pochyby, že srovnal si letmo v mysli starého mládence s mladinkou Hedvikou.

„Toť," odvětil Eman žertovně napolo a napolo mrzutě. „Aspoň jsem při tom na kůži promokl."

„Jen když to nešlo hlouběji," dodala Lotinka.

Eman se napolo kysele usmál a spolkl své tajemství, jež se mu již vloudilo na jazyk.

Dnes ovšem žerty Lotinčiny již vlídněji a laskavěji vážil, ale s barvou se mu před ní ven nechtělo.

„Uvidíme," rozumoval již při potoce v háječku. „Nebude-li z mračna déšť, roznese-li je vítr, zbytečně bych sestru nepokojil. Času dost svěřiti se jí a obrátiti

se k ní o radu, až budu více věděti, neb až bude po všem.“

Nejposlednější myšlénka Ledvinu tak zkormoutila, že ani nepozoroval suchého a vysokého muže, jenž za ním u skaliska se zastavil. Hledě do potoka spatřil najednou vedle svého obrazu poprsí cizí osoby, jež mu velmi nevhod přicházela. Trhl sebou a ohlédl se. Před ním stál Pišvejc.

„Co dobrého?“ oslovil zhurta příchozího.

„Mám se, milostpane, v Podboří pozeptati, zdali milostpán bude na večer, tak po čtvrté dnes doma.“

„Kdo vás posýlá?“

„Milostslečna zámecká.“

„Která? Jsou tam dvě.“

„Bože, která? Ta menší, milostpane, Krescinka.“

„Tak. A kudy tady po potoku jdete na Podboří? Či jste byl už nahoře u nás?“

„Nebyl. Byl jsem s vyřízenou v Zástěrovském mlejně a musím ještě skočiti do lesa k pile také s vyřízenou. To jsem si chtěl dříve odbyti a na zpáteční cestě zaskočiti na Podboří k milostpánovi. Tu jsem však zdaleka zahlédl milostpána. Procházel se pěkně v polích a pak zašel do háječku sem. Vzal jsem nohy na ramena, aby mi milostpán někam nezaběhl.“

„Tak jdete tedy ze Zástěrovského mlýna?“

„Vyřizoval jsem mlynářce, že obě slečinky odpoledne k ní přijdou na svačinu. Pak asi Zástěrovským dolem přijdou na Podboří. Ale abych svou řeč nezapomněl, co mám vyříditi, milostpane?“

„Budu jistě doma. Poroučejte mne slečnám.“

Pišvejc se nehýbal. Ždímaje v ruce čepici šilhal upjatě po Ledvinově kapse, jako by nějaký magnet v ní oči jeho přitahoval. Ledvina porozuměl jeho mlčenlivé výmluvnosti. Sáhl do kapsy a vyňal z ní hrsť drobných.

Pišvejcovi se oči zaleskly a na jazyku se mu dělaly sliny.

„Což, Pišvejci," žertoval, „máte pořád tak sucho v krku?"

„Jako v peci, milostpane. Žízeň u starého granatýra, jako jsem já, je jako žid. Kdyby ho desetkrát dveřmi vyhodil, po jedenácté vleze zas oknem."

„Tu máte něco pro toho svého židáka."

„Zaplaťte to všichni svatí patronové milostpánovi a dejte mu za to milostpaničku, hezkou jako melounek a samými dukáty posázenou."

Na to políbiv Ledvinovi ruku, že to mlasklo, „skákal" do lesa k pile.

Ledvina se usmál; přání sprosťákovo mu zalahodilo. Pomyslil na Hedviku.

Všecek rozradostněn nadějí, že odpoledne uvidí Hedviku tváří v tvář, rozběhl se jelením skokem znova do polí. Proběhav dobrou hodinku a nastaviv si celé Prahy zlatých nadějí do budoucnosti ubíral se pak zvolna k domovu. Posnídal ledabylo a šel pak za každodenní prací. Nikdy posud tak často nedíval se na hodinky jako dnes. Minuta za minutou ubíhaly mu dnes jako olověni ptáci, a když posléze zvonek na panském domě poledne zvonil, vzdychl si z hlubokosti své netrpělivosti:

„Teprve poledne. Ještě celé čtyři hodiny! Ukousám se, než je přečkám. Ty, jež železná vrata probíjíš, trpělivosti, probij již ty dlouhé čtyři hodiny se mnou."

Po obědě přinesl posel s novinami psaní. Přijímajíc je od něho, mrskla Lotinka zvědavě okem po nadpisu. Poznala asi rukopis, neb živý ruměnec proskočil jí na lících a psaní se jí lehce v ruce zachvělo.

„Od koho?" tázal se.

„Od Královce."

Ledvina rozevřel psaní a četl; Lotinka nespouštěla se čtenáře ani oka.

„Něco zajímavého?“ tázala se přitlumeným hlasem.

„Posud nic. A přece. Nepřijde letos domů, nedostane prý dovolenou, dělej co dělej. Těšil prý se velmi na nás.“

Lotinka zbledla a mlčky rozbalovala noviny.

„Tu máš,“ pravil Eman, psaní jí podávaje. „Přečti si je.“

„Pak si je přečtu.“

Ledvina vzal noviny a odcházel dolů do svého pokoje. Ve dveřích se zastavil a pravil: „Byl bych tomu velmi rád, kdyby byl Tomeš přijel. Škoda!“

„Služba je služba,“ odvětila tiše Lotinka.

Eman odešel. Lotinka vidouc, že je sama, dala se dychtivě do čtení dopisu. Přečtla jej dvakrát, třikrát a jedno místo z něho asi desetkrát.

Stálo tam výslovně: „Slečinku Lotinku mně mnohokrát upřímně pozdravuj. Myslívám-li na Tebe, Emane, myslívám i na ni, a věru srdce mi to tlačí kamenem, že letos už ani Tebe ani ji neuvidím. Pro něžné a líbezné povahy své toho hodna, aby kvítí jí rostlo, kamkoli kročí noha její a kamkoli zaletne mysl její. Škoda, že štěstěna mi nenastavuje osudí: věru, Vám dvěma vybral bych losy, že by za to stály.“

Podpis na psaní zněl: „Tomáš Královec, nadporučík u císařských myslivců ve Vídni.“

VII.

Farář čekal takořka za kulisami na vřadné slovo, aby vystoupil na jeviště. Stará paní Slezanovská dopověděvši dobrodružství, jež včera tak divadelně, za rachotu nebeských děl, mezi slečnou Hedvikou a panem Ledvinou zahájilo počátek děje pro budoucnosť mnohoslibného, dodala tonem ne-li prorockým, aspoň velevýznamným:

„Co tomu říkáte, velebný pane? Není-li to mračno, z něhož za nedlouho může býti déšť?“

„Drahá naše milostpaní!“ odpovídal farář. „Losové lidští složeni jsou v rukou božích. On různo otáčí běh lidských dějův, a předpovídati do budoucnosti jest voditi vodu na Tábor. Leč přes to přese všecko skoro bych se domýšlel, že bude z toho mariáš.“

„Béřete mi slovo z úst, příteli. A myslela bych, že ten mariáš by nebyl bez figur.“

„Naše drahá milostpaní daleko od pravdy asi neuhodila. Podle mých sprostných rozumův nebyla by to sice skvělá partie, ale přiměřena by byla, a kolem do kola vzato, vhodna a příjemna.“

„Pro kterou stranu?“

„Rozumí se, že především mám na očích slečnu Hedviku. Podbořský pán věru by sobě mohl gratulovati, ba blahořečiti by mohl štěstí, kdyby mu slečnu Mnīškovu za ženušku do jeho domácnosti přivedlo. Jest slečna rovněž tak vzdělána jako spanila a roztomila.“

„První dvě vlastnosti přijímám, leč ku třetí psala bych otazník, milý příteli. Rozumí se, že mluvíme mezi sebou a že vy jako já se rádi vyhýbáme na deset kroků každé domácí mrzutosti.“

Farář přikývl hlavou.

„S tou roztomilostí to jaksi kulhá. Inu zrcadlo jí mate rozum, jako každé mladé dívce. Než nechme toho. Chytrému mrkni. Však vy, příteli, nepůjdete daleko pro výklad. V té nynější mládeži ženské je mnoho větrův a málo jádra; plev je nazbyt, zrna pomálu. Dobře jste se projádřil. Partie nebyla by skvěla, ale přiměřena by byla a vhodna. Zda-li Hedvice by byla i příjemna, toť je ovšem jiná. Domněnlivá děvčata jdou především na sličnou larvičku při muži a léta nápadníků svých počítají důkladně jako profesorové mathematiky. Ovšem zaopatřiti se, státi se paní, jest všech jejich po-

žadavků paragraf první, ale věk, v němž stojí Hedvika, má ještě výběr před sebou a nadějí rozumí se na kopy.«

Po té jala se babička rozpřádati přirovnání mezi Hedvikou a Ledvinou. Při stránkách temnějších ovšem již z křesťanské lásky déle prodlela a snad i s větší oblibou než při stránkách světlejších, a mohli bychom směle na to cyankali vzíti, že nezapomněla na žádnou skvrnu, jež podle jejího domyslu lpěla na vnučce její a na podbořském pánu, leč na konec, odváživši všecko všudy na vážkách lékárnických, přivinula se přece zcela k mínění farářovu, že partie ta byla by přiměřena i vhodna.

Farář poslouchal jako pěna. Když se stará paní odmlčela, prohodil lichotivě:

»Ze všeho vysvítá panu Ledvinovi pěkná naděje, že pro žádosť srdce svého nalezne v naší drahé milostpaní mocnou přímluvkyni.«

»Nešalme se, velebný příteli, takovými myšlénkami,« dávala babička v odpověď. »V záhadných záležitostech rodinných ráda tulívám se v pozadí. Teprve není-li na jiném, mluvívám své slovo a někdy nechávám si je pro sebe.«

»Za to však slovo naší drahé milostpaní vydá jako dvacítiliberka.«

Babička se pyšně a blaženě pousmála.

»Inu, protřela jsem se životem a obrnila um svůj zkušenostmi. Než načněme z jiného soudku. Vy jste, velebný příteli, s Ledvinou znám, ba více než znám. Obcujete spolu, pokud vím, právě po přátelsku. Nepřijde vám jistě za těžko, důvěrně a opatrně s ním pohovořiti a na něm vyzvěděti, jak se věc mezi ním a Hedvikou má. Však vy nepotřebujete návodu a vyzvíte již, co bychom oba dva rádi věděli, tápáme-li totiž na nejisto, či jsme-li na dobré cestě.«

»Byl bych tak učinil i na svůj vlastní vrub. Nyní,

když mne milostpaní k tomu vyzvala, mám to za milou povinnosť.«

»Jděte tam, příteli, dnes ještě, neb aspoň zítra, za tepla pěkně. Budu vás netrpělivě očekávati a těším se, že mi přinesete plný koš hodně zajímavých novin.«

Farář si v hlavě formoval vhodnou odpověď. V tom zaklepáno silně na dvéře.

»Doktor Sluka,« pravila babička přitlumeným hlasem. »Znám jeho klepot nazpaměť.«

Do pokoje vstoupil zhurta muž padesátník. Postavy byl nadprostřední, suchý, ale silných, zdravých kostí. Oděn byl až příliš jednoduše v lehký letní šat. Na levici houpala se mu silná rákoska, nahoře zahnutá.

Pozdraviv pravil doktor důvěrně, beze všech ceremonií: »Vždyť jsem si to myslil, že zastihnu milostpaní s dotýkanou černou pentlí na čele.«

»Tu jej máte, doktora,« obrátila se babička řečí svou k farářovi. »Sotva vstoupí, už si nabírá pentli, v Římě svatým otcem dotýkanou.«

»Jak bych si jí nenabíral,« hovořil Sluka. »Čekám pořád, pomůže-li ta pentle proti migréně, a ono nic. Na šípek s ní jako s tou celou naší latinskou kuchyní. Bůh mne trestal, že učinil mne latinským kuchařem, velebníčku. Ani byste neřekl, jaký zarytý kacíř je ta migréna. Jestli vy ji na milostpaní nezažehnáte, já ne. Jsem už s ní v koncích se svou latinou.«

Stará paní Slezanovská se lehce zapálila. Narážka na farářovo zažehnávání jí nevoněla. Farář se hladce usmíval.

»Povždy šprýmovný, ale trochu posměvačný pán, ten pan doktor,« prohodila sladkokysele babička. Farář se omlouval, že nebude v lékařské konsultaci překážeti, a stisknuv doktorovi ruku poroučel se a odešel.

»Tak co uděláme s tou migrénou?« tázal se doktor potutelně k babičce vzhlédnuv.

»Což vím já?« naříkala stará paní. »Od toho jste vy doktoři.«

»Což je o to. My jsme ode všeho, ale víme o tom zrovna tolik jako koza o vepřové pečeni.«

»A přece mám k vám neobmezenou důvěru, pane doktore.«

»Co platna důvěra, třeba byla jako trám. Nepřišla jste, milostpaní, na žádný nový prostředek?«

»Čtla jsem ondyno v novinách inserát o preparátech, které dělá doktor Paclík v Brně.«

»Nepomohly?«

»Nepomohly.«

»Vida.«

»Co byste řekl karmelitské vodičce z Paříže? Eau de Carmes?«

»Pije-li se, čili se jí maže?«

»Toť dá rozum, že maže.«

»A vymaže-li se jí migréna?«

»Bůh to ví! Vidíte, pane doktore, jaká jsem já nešťastná osoba s tou svou migrénou! Každý migrénista uhodí konečně na dobrý prostředek. Jednomu pomůže černá káva, druhému odvar puškvorcový, třetímu řebříček s perníkem...«

»Což abyste zkusila, milostpaní, kyselé okurky?«

»Jděte!«

»Inu, ‚tentare licet‘, říkali staří latináři. To jest po česku: i kyselé okurky bývají někdy s prospěchem.«

»Že už proti zimnici pomohly, o tom jsem slyšela, ale proti migréně... A chovají-li skutečně v sobě nějaké léčivé prvky?«

»Chovají. Předně vodu, jež, jak známo, jest sice doktorka bez diplomu, ale více dokáže než všecky lékařské fakulty. Pak kysličník, řečený okurečný, a tak zvanou kyselinu octovou, nevzpomínaje ani jiných užitečných ingrediencí, jako kmín a podobné.«

»Kmín je rostlina velmi pamětihodná.«

»Zůstaňme při kmínu, milostpaní.«

»Ondyno, pane doktore, snědla jsem tak říkajíc z dešperace kousek telecí pečeně, dušené s kmínem. A účinek byl z toho velmi blahodárný. Zajisté, že jen z kmínu.«

»Zajisté. Odvaříme pěkně kmín, osladíme si odvar cukrem a budeme jej pěkně píti. Tak šestkrát denně a ne mnoho na jednou. Od toho jsme my doktoři, abychom hledali, nepomůže-li jedno, zdali pomůže druhé nebo třetí. Uvidíme, jaký z toho pojde účinek.«

»Což už vstáváte? Či máte tak na spěch? Nezůstanete na svačinu? Mohl byste místo mne svačiti.«

»Nezůstanu, milostpaní.«

»Stavíte se snad na cestě na Podboří?«

»Co bych tam dělal? Ledvina je zdráv jako pstruh v Studence, slečna Lotinka jak by smet a starý pan Ledvina má už beztoho zapřažíno. U toho je škoda každé visity a každého šestáku do lékárny. A Ledvina nemá beztoho peněz na prometenou.«

Stará paní se na okamžik zamyslila. Věděla, že Ledvina, jinak nesdílný a nedružebný, doktora Sluku má za přítele, v celém okolí aspoň za nejlepšího. Leč bála se prozraditi své zájmy před doktorem, o němž jí bylo známo, že ústa i srdce nemá daleko od sebe. Nechtíc tedy s bubnem jíti na zajíce, prohodila ledabylo:

»Slyšela jsem něco z pozdáleči zvoniti. Pan Ledvina prý se bude ženiti?«

Doktor Sluka vypukl v smích, že zařinčela okna. To zarazilo babičku.

»Což na tom divného?« otázala se vyčítavě doktora. »Či je Ledvina tak zarytým odpůrcem krásného pohlaví, že vámi nad tím smích pobíjí?«

»Inu křemenem není, a i křemen dá jiskry, kopne-li do něho prudký oř lásky. Ale takovým hřibem nebude,

aby zavěsil blaho své na větrnou korouhvičku ženských vrtochův.“

„To je pravda, doktore; pro galantnosť k dámám nebudete nikdy bit.“

„Pravda, pravda, milostpaní; z koštěte nebude už nikdy růže. Já jsem už ztracen. Ale co se Ledviny týče, přebral jsem asi. Nemějte mi za zlé. Musím jít a doufám, že kmín se osvědčí.“

Po té vzal hůl a klobouk a jako přišel, tak i zhurta odešel.

Brzy po obědě, dříve ještě nežli farář přišel k babičce na klepy, vybrala se Hedvika a Krescinka ze zámku do Zástěrovského mlýna. Den byl slunečný, vzduch, očištěn včerejší bouřkou, příjemný a lahodný. Na obloze sem tam plovali obláčkové šedobílí, a stíny jejich, kdykoliv přišli pod slunce, oživovaly malebně zlatozeleň lučin, prostírajících se po obou stranách říčky Studenky. Z Polomi šlo se do Zástěrovského mlýna touž silnicí, jež vedla z Podboří, avšak vozová cesta, jež odbočovala ze silnice k mlýnu, o hodný kus doleji byla nežli cesta k Podboří. Ze zámku do mlýna bylo po silnici dobré půl hodiny cesty; dívky naše šly alespoň hodinu. Krescinka byla by již pospíchala, leč Hedvice nechtělo se do rychlejší chůze. Pomyšlení, že sejde se s Ledvinou, vlnilo jí podivným nepokojem ňadra a probouzelo v ní nerozhodnosť a ostýchavosť, již nebylo lze ovládnouti a jež olovem věšela se jí na paty. Také nešly slečny obecnou a nejkratší cestou a zastavovaly se častěji hovoříce. Nejvíce ovšem vedla Krescinka slovo a škádlíc Hedviku Ledvinou nejednou ji div nerozhněvala. Nejednou zachmuřil stín nevole hladké čelo Hedvičino, nejednou v duchu na tom se usnášela, že dále nepůjde nežli do mlýna. Usnášela se, ale neusnesla. Jednak se jí zdálo, že by porušila dobrý ton, kdyby Ledvinovi osobně se nepoděkovala za jeho ochranu, jednak již

ženská zvědavosť ji k tomu připuzovala, aby pozvala blížeji včerejšího svého rytíře, jejž ovšem mimoděk a škádlivé snad jen náhody vrtochem prvního na světě objímala panenskými lokty svými. Chvílemi jí připadalo, jako by cítila palčivé jeho rty na svém čele a krev jí ze srdce vystřelila do tváří; ale na to pomyslivši, že Ledvina není více prudkokrevným jinochem, nýbrž usedlým mužem, opět vychladla a bylo jí skorem líto, že za tak svůdné příležitosti neměl dost ohnivé smělosti, aby byl žár roznícené duše své vlil v dlouhý, prudký polibek . . .

Nejednou, ale kolikrát denně pásla se Hedvika v zrcadle na vnadách svých a byla přesvědčena, že nejen usedlý muž ale i otrlejší stařec by musel se rozpáliti, kdyby všecky vnady ty k srdci svému přižehl. A ona ležela celou čtvrť hodiny Ledvinovi na srdci, a on . . . Slečna Hedvika zaplétala se do protikladů, z nichž aby se vyvinula, nebyla s to a proto byla ráda, když veselý klepot a šumot mlýnských kol jim zvěstoval, že jsou u prvního cíle vycházky své. Dívky vešly do mlýna a bavily se tam, jak zábava podávala. Mlynářka byla žena, jak ji pán bůh stvořil, a bodrá její naivnosť připoutala na hodinku k sobě mysl slečinek. Krescinka pochovala nejmladšího kluka jejího, jenž ještě byl v peřince, a strčila jej také na chvilku Hedvice do rukou.

„Vida, vida, jak ti sluší dítě chovati,“ škádlila družku. „a je to klučina cizí. Což až budeš takhle po pokoji choditi s nějakou Ledvinkou.“

„Ještě jedno takové slovo,“ durdila se Hedvika, „a nehnu se ti z mlýna. Jdi si sama do Podboří.“

„Nevídáno, zůstaň si; ale pak řeknu na mou duši Ledvinovi, proč jsi se mnou nepřišla.“

„Bylo by ti to podobno; nebo v tobě není, Krescinko, ani dobré žíly. Pomoz pán bůh muži, který ti přijde pod pantofel.“

„Klepnu jej pantoflem přes prsty, bude-li chtíti dělat, co nemá, a bude to docela po manželském řádu.“

„Modlím se už napřed za něj otčenáš.“

„A já zdrávas za ubohého Ledvinu.“

V tom vstoupila mlynářka se svačinou libě páchnoucí. Slečny posvačily, šukaly chvíli ještě po mlýně a pak zamířily k Zástěrovskému dolu. Bylo asi půl čtvrté. Silná káva rozehřála jim žíly a tváře jim jenjen hořely. Mysl jejich se zbodřila a jazyky rozvázaly; byly tomu rády, když ovanul je libý lesní chlad Zástěrovského dolu.

VIII.

Zástěrovský důl náležel od jakživa k mlýnu a přešel koupí na pana Lípu. Bylo to nejvnadnější aspoň na dvě hodiny do kola místečko, a i sprostí rolníci dovedli oceniti jeho půvaby; neb když o žních bylo pěkně pod mrakem, že práce šla jako po másle, říkávali: „Dnes je pěkně jak v Zástěrovském dole.“ A věru bylo tam pěkně. Byl to les, smíšen z bukův, jedlí a smrkův, nepříliš hustě stojících, a jen sem a tam červenal se kmen zádumčivé sosny. V ochranném stínu statečných stromův roztroušeny stály brsleny, kaliny a krušiny, a nachové hrozny lesního bezu vábně kynuly ze zeleného šera. Za jasné oblohy, jako dnes, dýchal lesní stín zvláštní poesií: listí bukův prosvítalo zlatou zelení, a na kypré mechaté půdě malovalo slunce, prodírajíc se skulinami mezi větvemi stromovými, měnivá kola, pruhy a hranaté obrazce zlaté barvy, jež jemně lichotily se k citlivé duši vnášejíce do ní poesii nebes zasnoubenou s poesií lesa. V dole bylo kvítí, jahod a ptactva více než kdekoliv jinde, a všecka příroda v něm jevila se v panenské své ryzosti; neb mimo cestu, málo jen ujetou a větším dílem travou a mechem porostlou, nebylo tu stopy po ruce lidské.

Sám pan Lípa, jenž jinak krásy přírodní malo si všímal, šetřil jaksi z tradice Zástěrovského dolu a dal-li některý kmen v něm zkáceti, byl to jistě strom již přerostlý neb nezdravý. Les v dole netáhl se bez přetržky; tu i onde zelenaly se šťavnaté lučinky a válely se v malebném neskladu balvany skalní, pokryté ostružinami, mechem a různobarvými lišejníky.

Celým dolem, v levo od cesty, po níž se chodilo z mlýna, vinul se horský potok, příjemně bublavý. V lese byl čím níže tím širší a popoháněje kola mlýnská, ústil se u samého mlýna do Studenky. Byl to týž potok, při němž dnes záhy z rána, ovšem hodný kus nad Zástěrovským dolem, pan Ledvina seděl a včerejší příhodu rozjímal. V lese vroubilo jej místy bujnými vějíři svými kapradí a v létě třasořitky bílé, v zimě modří ledňáčkové byli u něho domovem. Kus od potoka, v levo, stála kolmo skalní stěna; protější pravá strana vybíhala ve stráň méně příkrou a lesem porostlou. Mírný chodec potřeboval asi dvacet minut, než prošel celý důl, jenž na druhém konci svém, směrem k Podboří, silně se rozstupoval v široké, polnaté údolí. Role Ledvinovy sahaly až k samému dolu.

Již před třetí hodinou šel Ledvina do Zástěrovského dolu slečnám naproti. Nemohl se jejich návštěvy dočkati a vypočítával si, že za chůze spíše bude se moci porozprávěti mezi čtyřma očima s Hedvikou nežli doma za přítomnosti sestry své. Lotince ovšem ohlásil, že slečny polomské se na odpoledne daly Pišvejcem opověděti, neprozradil však, ze staví se ve mlýně a že jim půjde do Zástěrovského dolu naproti. Naopak odcházeje předstíral, že než-li slečny přijdou, podívá se ještě dolů k lidem na pole.

Dříve o chvíli, než slečny do lesa vstoupily, byl již Ledvina na protější straně v lese. Minouti ho dívky nemohly. Sedl si na kámen v levo od cesty a zahleděl

se na stranu k mlýnu. V dole znal téměř každý strom a každou skalinu, neb často, zvláště v neděli odpoledne, rád se tam prošel neb poseděl si tam s knihou v ruce; a přece nacházel tam dnes celé hejno nových půvabův. Nebylo ani jinak lze. Vždyť duše jeho, tknuta láskou, rozzvučela se v něm v tisícerých luzných akkordech, a všecko okolí, ba všecken svět splýval s ní v jedinou harmonii neskonalé líbeznosti. Zelené lesní šero, vůně jehličnatých stromův, hrkot potoku, vánek, jenž sametovým listím bukův sem a tam províval, přenášely na perutích obraznosti jeho Zástěrovský důl v sad krásných Hesperidek, a pro libý zálud svůj si ani nevšiml, že kus od něho na pařezu slunila se strakatá úžovka, svinuta do kolečka. A sad ten Hesperidek nebyl neobydlen. Mezi kmeny míhala se divomilá postava, jedva se dotýkajíc země, jež s horoucím spěchem líbala jí paty . . .

Někde na buku, v hloubi lesní, zahvízdala žluva. Měkký, flétový její hlas, ač výborně připadal k náladě duše jeho, vytrhl Ledvinu z rozkošného blouznění a připomenul mu skutečnosť. Podíval se na hodinky. Slečny tu mohly již býti. Či snad změnily svůj ranní plán a zabočily jinou, kratší cestou ze silnice k Podboří? Či snad zhatila mu nějaká nepřejná náhoda dnešní s Hedvikou shledání? Věc tu měl za pravdě podobnou, neb často již, když nejvíce na něco se těšil, nepředvídaná náhoda mu odvála radosť, po níž takořka už rukou sahal. A jak se dnes těšil na Hedviku, netěšil se posud nikdy na nic jiného. Přemítal již, má-li dále čekati, či vrátiti se na Podboří, an zaslechl z lesa zvučný dívčí smích a hned na to jednotlivá slova hlasitého hovoru. Poznal hlas Krescinčin: slečny přicházely: Hedvika byla na blízku. Proud krve, jak šumná peřej větrem rozehraná dmula se a padala o překot v roztesknělém srdci jeho. Mimoděk ustoupil za objemný kmen jedle a upjal zrak na cestu v lese se vinoucí. Než by deset napočítal,

vynořily se z šera Krescinka se širokým kloboukem v ruce a za ní dívka postavy v pravdě Junonské, Hedvika . . . V Ledvinovi zatajil se dech, srdce v něm bušilo, div mu prsou nezboříc. To tedy byla dívka, jež včera celou čtvrť hodiny visela na jeho šíji, to bylo to čelo, v jehož panenském sněhu žhoucí jeho rty se chladily, to byla ta ňádra, jež jako bouřlivé vlny na hráz jeho srdce dorážela . . . Dívky popošly a zastavily se několik krokův od Ledviny. Tento nespouštěl s Hedviky očí a všecka jeho bytosť rozletěla se plnými křídly do služby milence, činíc se její otrokyní.

„Podívej se," švitořila Krescinka. „Je to krásná hromádka! Kvítky jako sníh! Jako by je vyšil mezi těmi jasně zelenými trojlístky."

„Jak říkají té květince?"

Krescinka se shýbla a trhala květinky.

„To máš zaječí jetel. Zajíci by se po něm zabili. Tu máš, okus několik lístků. Jsou desetkrát lepší než-li šťovík. Když je horko, jsou lepší než-li limonáda. Okus je, naostříš si lásku k Ledvinovi."

„Ukaž."

Hedvika vzala z ruky Krescinčiny něco lístkův a kousala je.

„Viď, že jsou lahodně kyselý?" tázala se Krescinka.

»Máš pravdu. Až bude hodné parno, půjdeme na ně."

„Já natrhám dvě kytičky a dáme si je do vlasů. Počkej, jak nám budou slušeti. Až tě Ledvina uvidí, že mu přeskočí kolečka. Ať se sfanfrním, nezabouchne-li se do tebe až po uši a ještě o nějaký coul výše."

„Prosím tě, dej už ten svůj prostořeký jazyk na chvíli do pense. Pořád meleš stejnou."

„Tak, tuhle ti ji zastrčím k copům. A jak ti vkusně sluší. Bílá a zelená barva, k tomu na drobných kvítkách v kaštanové hnědi! Šesták bych dala za zrcadlo, abysi

se do něho podívala. Ale ty tvé vlasy, Hedviko, ty mají takový lesk jako hedvábí. Prosím tě, čím si je mažeš?“

„To jsou samy od sebe.“

„Já nemohu přijíti na pořádnou pomádu, musíš mi dáti od tvojí. Věř mně, kdybych nebyla ženská, hned bych ti řekla, že jsi tuze hezká; ale ty to bez toho sama víš a více, než bysi měla. Teď dej mi tuhle kytičku ty do vlasů, ale na druhou stranu. Tak a teď pojď, podíváme se do potoka.“

Ledvinou to zachvělo. Byl v nebezpečenství, že dívky jej zahlídnou v jeho úkrytu. Nebylo na jiném než vystoupiti.

Vystoupil.

Dívky leknutím vykřikly.

Hedvika zbledla a hned na to rozhořelo se jí líce červánkem večerním.

Statečná Krescinka v okamžení se vzpamatovala.

„To je krásné od vás, pane Ledvino,“ vyčítala mladému muži, na oko se kaboníc. „My tu pleskáme, a vy nás tajně posloucháte.“

„Stalo se to bezděky, slečno.“

„Bezděky, což jste nemohl kýchnouti, anebo aspoň zakašlati?“

Hedvika se ještě více zapálila. Cítila, jak Ledvinovy oči jí až do duše vnikají. Rozuměla té němé řeči jejich, rozuměla, že jsou to ohniví tlumočníci srdce výmluvného.

„Přicházíme k vám se poděkovat,“ vysvětlovala slečna Krescinka, „za rytířský kousek, který jste nám včera za Brtníky prokázal.“

Ledvina míval jindy vtip na hřebíčku, ale dnes nevěděl žádné moudřejší odpovědi než tuto:

„Nestojí za řeč, slečno.“

Krescinka podala Ledvinovi srdečně, po sousedsku, ruku. Hedvika, jež se zatím probrala z překvapení, vzhledla

vděčně k Ledvinovi a nastrčila mu také pravici. On chytil chvatně ručku její, měkkou jako holubí pírka, a všecka duše jeho vlila se v prudké stisknutí. Zapomněl ručku tu pustiti a držel ji nad slušnosť déle ve své. Při tom zahleděl se do očí jejích, jež ve stínu dlouhého obočí zároveň svítily a temněly a jako pomněnky z lůna čisté studánky k němu nevýslovně vnadně a vroucně vzhlížely.

Krescinka se zachechtala. Hedvikou a Ledvinou to trhlo, jako by elektrická jiskra je projela.

„Tohle se mi líbí,“ dováděla Krescinka. „Kde pak's nechala, Hedviko, svou řeč, tak pěkně připravenou? Postav se přece do pořádné pozice a spusť ji. Což já; já seděla na kozlíku, ale ty . . .“

Hedvika se zarděla nevolí. Její hnutí Ledvinovi neušlo.

„Ta kapitola už odbyta, slečno Krescinko,“ prohodil ke Krescince.

„Že odbyta? Jděte,“ odpovídala tato potutelně. „Já bych si podle hloupé své filosofie myslila, že naopak potáhne se ještě hodný kus cesty dále. Co říkáš, ty naše zamlklá Hedviko?“

„Jako vždycky, sázíš slova na vítr,“ kabonila se Hedvika. „Však pan Ledvina ví, jak tvoje tlachy machy vážiti.“

„Jsem nespravedlivě odsouzena, ale zadám mastný rekurs proti tomu,“ hájila se Krescinka. „Ale jak sem přicházíte, pane Ledvino? Já myslila, že pěkně na Podboří očekáváte vzácnou naši návštěvu.“

„A návštěva ta je mi vskutku velmi vzácná,“ odpovídal Ledvina, „v pravdě, slečno Hedviko, velmi vzácná. Starý Pišvejc mně dnes ráno prozradil, že budete, slečny, svačiti ve mlýně, a tak jsem vám šel naproti do Zástěrovského dolu.“

Hedvika zbystřila pozornosť svou a kradí si prohlížela Ledvinu.

„To je v pravdě rytířsky jednáno, pane Ledvino,“ přisvědčovala Krescinka; „co bys myslila, Hedviko?“

„Jsme vám věru díky za to zavázány,“ odvětila Hedvika; „jak se z té vděčnosti vyvážeme, věru nevím.“

Ledvinovy oči, jež pásly se na milovzácných vděkách, jimiž příroda vyvolenou jeho tak štědře zasypala, udávaly Hedvice nad pochybnosť zřejmě způsob, kterým, aby se mu odměnila, si žhoucně jeho duše přála. Démantový problesk, jenž zamihl, ana tak mluvila, v očích Hedviččiných, vykládal si tak příznivě, že mu srdce samou slastí jihalo.

„Což zůstaneme tu věčně?“ prohodila Krescinka.

„Je-li libo, pojďme,“ navrhla Hedvika.

„Tedy pochodem pochod,“ komandovala Krescinka a rozběhla se napřed.

Zvolna stoupali Ledvina a Hedvika za ní. Šli chvíli mlčky vedle sebe, zatonulí ve svých myšlénkách, Krescinka byla o kus napřed, a Ledvinovi kynula nejvábnější příležitosť k rozmluvě, ku které po celý den se chystal a jíž sympathie k sobě v duši Hedviččině probuditi doufal: leč jazyk, jako by se bylo olovo naň položilo, upíral mu zarputile službu. Vinil se v duchu z bláhovosti, nemotornosti a bůh ví z čeho, a přece mu každinká myšlénka, než na jazyk přišla, uvázla v hrdle. Zástěrovský důl už měli chvíli za sebou a posud nepromluvili. Hedvika sama přerušila pomlku otázkou:

„Nahoře Podboří. není-li pravda?“

„Ano, to již Podboří.“

„Vaše residence! Leží tam pěkně přiozdobena stromovím. Jsou to jilmy, není-li pravda?“

„Ó. kéž by se vám tam líbilo!“

„Nepochybuji.“

Ledvina nemoha se přemoci vzal Hedviku za ruku. Ona mu ji jemně vyvinula, ale přece se mu zdálo, jako by byly její prsty lehýnce jeho stiskly.

„Jste vždy tak málomluvný?“ otázala se dívka, bezpochyby, aby přikryla zapýření své nějakou otázkou.

„Nebývám, slečno. Bůh ví, čím to je, že dnes jsem tak nemotorným.“

„Měl byste u Krescinky nějakou lekci vzíti,“ zažertovala Hedvika.

Ledvina se pousmál a zastavil. Sňal klobouk s hlavy a utíraje si vlhké čelo odvětil, nutě se k žertovné odpovědi:

„Nezbude mi už, jak vidím, nic jiného než zapsati si vaši zlatou radu za uši.“

Laskavý pohled Hedvičin se přitemnil najednou mráčkem nelibosti. Ledvina držel chvilku smeknutý klobouk v ruce a bystré oko dívčí všimlo si dobře nepěkné lysiny na jeho hlavě. Vzpomněla si na včerejší úsměvek Krescinčin, a sympathie její k Ledvinovi rázem se ochladila. Odmlčela se znovu a byla tomu ráda, že družka její napřed se zastavila a k nim zavolala:

„Všecko se mi zdá, že vás oba nějak bolí nohy. Pojďte již přece, sic se usmažím na slunci. Slečna Lotinka tamto nahoře již na nás čeká.“

Hedvika a Ledvina zrychlili kroky a dohonivše Krescinku stoupali s ní spěšněji do kopce k Podboří. Lotinka dělajíc švarnou hospodyňku, uvedla je do panského domu, kde se slečny asi hodinu zdržely, bavíce se více s Lotinkou nežli s Ledvinou. Na večer doprovázeli je Lotinka a bratr její až ke kapličce, nám již známé. Když se vracel, měl Ledvina srdce těžké, ale nesl břímě své s tak radostnou oddaností, že sobě samému byl pohádkou. Nebyl více svým. Láska zapsala si jej do knihy vrtkých svých osudův, unášejíc mužně prohlédavý jeho um do oblačné výše omamných fantas-

magorií. Pro dnešek i budoucí dni horovala duše jeho v té modlitbě, aby nebe vyrosilo milosť svou na čarodějnou květinu, jež mezi ním a Hedvikou právě vypučela.

S citem svým bedlivě se tajil i před Lotinkou, jež jinak bývala důvěrnicí všech jeho tužeb, starostí a tajemství. Při tom snažně vyhledával a používal příležitosti, aby duší svou Hedviku pro sebe získal, a domníval se, že nemíjí se s žádoucím zdarem. Hedvika chovala se k němu povždy laskavě a byla na to hrda, že muž tak vytříbených povah, za jakého obcujíc s ním jej poznala, tak neobmezenou a bezohlednou láskou k ní zahořel. Když asi po třech nedělích z Polomi odjížděla, věděla najisto, že Ledvina dlouho bez ní nevydrží. Nepřepočítala se. Asi po dvaceti dnech, jeda do Prahy, vykonal Ledvina u matky její první návštěvu. Paní radová Mníšková byla už dcerou na to připravena a Ledvina učinil na ni dojem dobrý, ano příznivý. Šlo jí ovšem o to dceru zaopatřiti, a partie, jež kynula jí Ledvinou, zdála se jí dosti příjemnou. Pokročilejší věk Lípova souseda neměla opatrná matka ovšem za závadu a pozastavovala se jen na tom, že Ledvina jest rozhodně národního smýšlení. Jsouc vychována rodiči úřednickými a mevši úředníka dobrého zrna za muže, dívala se paní radová na ruch světový, novodobý podjatým okem a přirovnávajíc doktora Samce k Ledvinovi dávala z té stránky onomu přednosť. Při tom však nemohla neviděti, že Ledvina povahami svými soupeře svého předčí. Doktor Samec, ač věděla, že náklonnosť má k Hedvice, jevil se posud velmi opatrným, zdrženlivým, jako by se obával, že před časem by si něco zadal; Ledvina mluvil a jednal nepokrytě, a k čemu se posud doktor Samec odhodlával, k tomu zdal se již býti odhodlaným, padni co padni. Proto přijala paní radová Ledvinu tak vlídně, že mohl si její chování vykládati rozhodně ve prospěch svůj,

a frási její, že zajisté až z Prahy se bude navracovati, několik prázdných dní jí a dceři věnuje, vzal za bernou minci. Přislíbil z té duše, po čem tajně práhl, a nežli odjel, promluvil mezi čtyřma očima důtklivě s Hedvikou, zdaž k tomu svoluje, aby až pojede z Prahy, s matinkou zcela vážně projednal záležitosť svého srdce. Slečna jen na krátko se rozpakovala a zapýřivši se až po uši, podala Ledvinovi ruku pravíc:

„Bude mi to s potěšením; učiňte tak.“

Ledvinovi zdála se Hedvika tak krásnou, jako posud nikdy. Srdce v něm slastí překypělo a nežli se Hedvika nadála, strhl ji šťastný milenec k srdci svému a vlil všecku tíseň a slasť duše své v první, dlouhé, horké políbení, jež elektrickým ohněm jí projelo kosti i ledví.

Ledvina odjel do Prahy, ale bez srdce. To nadobro nechal u Hedviky, aby na zpáteční cestě opět se o ně přihlásil. Ještě téhož dne psala paní radová matce své do Polomi o radu vyprošujíc si rychlou odpověď, aby věděla, čím se říditi má, až Ledvina z Prahy k ní přijede. Štěstí bylo, že Ledvina navštěvuje Hedviku na zámku Polomském babičku zúmyslna nezanedbával a že nad to farář, na ručesť starou paní zavolaný, také hřivnu svou přímluvnou na váhu Ledvinovu přiložil. Odpovídajíc dceři zanechala si babička ovšem kozích vrátek, neb to jí bylo už od jakživa zvykem, ale celkem projádřila se příznivě o Ledvinovi. Náš rek vrátiv se z Prahy nalezl u paní radové půdu, pro svůj záměr příhodně upravenou, a štěstí lásky, s nímž posud o samotě se nosil, pustilo první, zdravé kořínky své do skutečného života. Byl by ovšem nejraději hned viděl zasnoubení s Hedvikou, ale tomu se ještě paní Mníšková opřela, laskavým spůsobem mu dávajíc na vědomí, že pro věci důležitosť prve potřebí jest radu o to vzíti s celou rodinou, popředně však s babičkou na Polomi.

„Vím jistotně,“ dodala, „že babička vám přeje, jak toho také sutou měrou zasluhujete, a proto co odkládáme, odloženo jest jen potud, pokud se společně na Polomi o to v rodině neuradíme.“

Odjížděje domů stavil se Ledvina na zámku Polomském u babičky a jazyk jeho, štěstím trojnásob výmluvný, jí toho tolik napovídal o tom, co prožil u Mníškových, že dopis paní radové, jejž třetího dne na to Pišvejc jí donesl, jen chudičkým byl doplňkem obšírného jeho vypravování. Maje se k odchodu zároveň poprosil starou paní, aby všecko, čím se jí svěřil, zůstalo před každou třetí osobou tajemstvím, čímž jí velmi vděk přišel.

„Buďte jist, pane sousede,“ odvětila ruku mu podávajíc, „že naše tajemství uloženo jest ve tmě jako v knize, sedmi pečeťmi uzavřené.“

A dostála slovu. Sám farář, jenž odpoledne téhož dne k ní přišel na výzvědy, dověděl se toho tak málo, že všecek rozladěn od staré paní odcházel.

To vše stalo se tak koncem září. Na sklonku měsíce listopadu přijela, jak byla slíbila, paní Mníšková s dcerou na Polom k rodinné poradě, jež měla rozhodnouti nad žádostí Ledvinovou. Komnata babiččina proměnila se jednoho nedělního odpoledne v poradní síň. Za stolem zasedly babička, obě dcery a pan Lípa. Tento byl mrzut, neb měl komitétem uloženo, doptati se dříve zevrubně na peněžné záležitosti Ledvinovy, což mu přimnožilo starostí, jichž měl bez toho sám dost. Což mu také na tom sešlo, dostane-li Hedvika za muže x nebo ypsilon. Kdyby bylo šlo o Krescinku, pak ovšem byla by jiná. O týž náhled dělila se s ním v duchu i drahá jeho manželská polovice a durdila se potají na to, že Ledvina místo dcery její Hedviku si vzal do oka. Bylo již dávno po poledni, když uzavřeli poradu. Nejvíce času pohltila ovšem debata o tom, že Ledvina lne k těm hloupým novověkým ideám a že rozhodně stojí

při straně národní a české, jež usilovně vymaniti se snaží z nadvlády odvěké německé vzdělanosti. Milosť-paní Lipová, majíc na zřeteli Krescinku, chytila se pevnýma rukama této zásady a vytloukala z ní pro svůj zámer kapitál, pokud bylo lze. Leč babička ku konci i tuto překážku odklidila dokládajíc:

„Myslím podle sprostného svého rozumu, že jsou to strašáky, jež v niveč se rozpadnou, až Ledvina se ožení. Praktický život manželský, Hedvika i my její příbuzenstvo vypudíme mu z mysli jalové blouznení a vštípíme mu do ní náhledy pravé a zdravé. Buď ráda, dcero, že nemá žádné horší chyby.“

Když odpoledne Ledvina do zámku přijel, přiběhla mu Hedvika v ústrety, a on ji objal poprvé jako zaslíbenou svou nevěstu. Večer svěřil se se vším Lotince.

„Přicházíš mi s hotovou událostí,“ odvětila mu Lotinka vyčítavě. „Tušila jsem sice, co se stane, ale domnívala jsem se, že než se rozhodneš k věci, pro tebe snad nejvážnější, přijdeš ke mně o radu. Tys to neuznal za dobré, a to mne na tobe bolí, Emane.“

„Bůh ví, nechtěl jsem ti ublížiti, sestro,“ odpovídal chlácholivě Eman. „Já po všechen ten čas ani sobě nerozuměl; čaruplná lásky moc uzavírala mi duši na desaterý zámek, a nejistota, bázeň, že snad budu oslyšán, bránily mně, abych ti dokořán své srdce otevřel. Zkrátka, nebyl jsem svým, Lotinko. Kdyby Hedvika a matka její moji lásku odmítly, možná, že bych ji byl buď navždy v sebe pochoval a tobě nic o ní neřekl, možná že teprve po letech . . .“

„Ty tedy Hedviku v pravdě miluješ?“

„Miluji ji tak, že nevím, jak bych vypověděl. Ode dneška věř, že stojím na prahu zcela jiného života.“

„Nuž provoď tě dobré nebe na nové cestě tvé a uchovej tě neštěstí všelikého.“

Eman jí stiskl ruku.

Třetího dne na to přijel Eman se sestrou na Polom a slavil s Hedvikou zasnoubení své. Mimo faráře nebyl nikdo pozván k rodinné té slavnosti. Umluvili se vespolek, že svatba bude asi za rok. Hedvika s matkou brzy na to odjela.

IX.

Půlnoc již dávno minula, když Lotinka usnula. Eman seděl posud při loži jejím, hlavu maje k prsům svěšenu. Dřímota, po níž tolik práhl a jíž byl tolik potřeben, nechtěla nikterak na něj přijíti. Dnešní list Hedvičin nescházel mu ani na minutu s mysli a hnětl, pálil a bolel jej až do dna duše. Co přimělo ji k tomu neštastnému činu? Či uhodila Lotinka na pravou vykládajíc jej? Výklad její nebyl nikterak hledán, byl přirozen, a kdo lépe zná ženu nežli opět žena? Takové a podobné otázky honily se bouřlivými chmurami duší jeho a ač seč byl rozum svůj sebral, neprohlédal přece k žádnému určitému konci. Nebylo ani jinak lze, byl podjat láskou tím silněji, čím rozhodněji vtíralo se mu pomyšlení, že jest se mu rozhodovati s myšlénkou nejspanilejšího života svého. V bludném temnu zasvitla mu někdy světlejší chvíle. Napadalo mu, že Hedvika z tvrdošivosti ženské jeho cit chce zkoumati a že není posud všecka naděje v štěstí zmařena. Ale proti tomu ozýval se v hrudi jeho mocný hlas, tak neúprosný jako zákon přírodní, že zaplétá se v jalový klam a mam. Jindy opět vybrala se rázná, mužná jeho rozvaha nad bolestivou zmalátnělosť.

„Což naplat oddávati se nemužnému bolu,“ napomínal sama sebe; „možna-li ještě náprava, vykonej nápravu. Neroztříští se zlo o statečnou odvahu, podlehneš mu najisto. Ale jak sjednati řeč se skutkem?“ Kde vzíti dobrou radu? Král daleko, pán bůh vysoko,

říkávají, a dobrá rada rovněž tak daleka a vysoka.“ Kolikrát chtěl Ledvina z komnaty Lotinčiny dolů do svého pokoje odejíti a zemdlenému tělu na loži odpočinku popřáti, leč neodešel. Bál se samoty. Když posléze první zábřesk jitra zašeřil oknem do komnaty a vrabci před okny na jilmech počali cvrlikati a Lotinka tiše spala, vzchopil se a opatrně sešel dolů. Položil se na pohovku a usnul tvrdým, těžkým snem. Když se zbudil, bylo již na dvoře živo a byl už bílý den. Hodiny ukazovaly na devátou. Vstávaje mrskl náhodou okem po stěně. Visela tam fotografie doktora Sluky. Humoristicko-satirický vzhled očí doktorových připoutal na vteřinu zrak Emanův.

„Kam jsem dal hlavu,“ prohodil, „že nevzpomněl jsem na doktora! On má mě v pravdě rád, a o zdravou radu mu nebude. S ním vezmu radu o svou nehodu.“

Ostatek dopoledne chodil po hospodářství, odpoledne dal si zapřáhnouti a odjel do Starých Hor. Z Podboří byla tam dobrá hodina jízdy. Staré Hory jsou chudé pohorské městečko. Mimo pěknou polohu, jak už v horách jinak tomu není, a dva kostelíky, archeologicky dosti zajímavé, není na něm nic zvláštního. Ale lhali bychom: doktor Sluka je zajímavější obou těch gotických chrámů. Zajíci tam dávají dobrou noc a lišky dobré jitro a svět je v něm jako prkny zabedněn. Který vítr doktora Sluku sem zavál, nikdo nevěděl. Že to nebyla starosť o chléb, bylo nad pochybnosť; neb Sluka měl dříve mnohem lepší postavení než nyní v Starých Horách.

Ledvina nechal povoz v hospodě na kraji městečka a zahnul ze silnice v pravo dolů k slušnému, čistě obílenému domku. Na rohu domku přibita byla černá tabulka se zlatým nápisem: František Sluka, magister v porodnictví a doktor v lékařství. Kol domku táhla se z dvou stran zahrada. V části její před průčelím stálo

v řadě asi deset úlův. Sluka rád včelařil, bez pochyby aby si život ve Starých Horách trochu omedil.

Ledvina vešel do jediného pokoje doktorova. Tento seděl u stolu mezi okny zády ke dveřím obrácen. Před ním ležel chumáč rostlin, on sám hledal v knížce. Bez pochyby, že si je určoval. Sluka se ohlédl po příchozím ani nepovstav.

„To jsou k nám hosté," oslovil Ledvinu pravici mu nastrkuje. „Vida, nadarmo dnes ráno dříví v kamnách tolik nepraskalo. To ukazuje na hosti. Pozdrav vás ruka páně. Co mi nesete?"

Místo odpovědi proběhl Ledvina sem a tam pokoj. Pak zastaviv se před doktorem upjal naň zraky a tázal se úsečně:

„Doktore, řekněte mi spravedlivě, miloval-li jste někdy?"

Doktor samým podivem otevřel na tazatele ústa. Neodpovídal.

„Miloval-li jste někdy? Rozumíte, tak z celé, plné duše," opakoval Ledvina.

„Čerti vědí! Má paměť už chodí s Homerem. Dušovat bych se na to nemohl."

„Tedy jste nikdy nemiloval?"

„Jsem vdovcem."

„Vy jste vdovcem?"

„Což jest vdovec nějaké zvíře, že se tak divíte?"

„Vždyť jste ještě nikdy ani slůvkem o to nezavadil."

„K čemu bych to věšel lidem na nos?"

„A paní vaše posud na živě?"

„Ta už hromadu pátků práchniví v obecném archivu pošetilostí lidských."

„Tedy mrtva. A vy jste ji miloval?"

„Povídám vám, že dušovat se na to nebudu. Snad

i nesnad. Hlavu si o to lámati nebudeme. Bůh mne učinil vdovcem, a co bůh činí, dobře činí.“

„Tedy nešťastné manželství. A neměli jste dítek?“

„Měli, dvě. Děvčátko umřelo od psotníku, nebylo mu ještě rok. Kluk byl jako lusk. Škoda ho. Byly mu už dvě léta a měsíc, když mi jej zahrabali. Narepentil toho jako arabský povídač pohádek a lísati se uměl k srdci, že radostí přetékalo . . . Co tam, to tam. Nic není hloupějšího na světě nad truchlivou upomínku.“

Doktor se zasmušil.

„Tedy jste přece miloval! Tu máte, čtěte.“

Ledvina podal doktorovi psaní Hedvičino.

Sluka četl pozorně, slovo za slovem, Ledvina se znova rozchodil po pokoji. Po dlouhé chvíli traplivé pomlky se otázal:

„Co tomu říkáte, doktore?“

„Nechoď za koněm, abys neutržil modřinu.“

„Co si mám z té vaší řeči vzíti? Věru nevím.“

„Tak mi ten kousek národní filosofie z huby vypadl. Nechte ho ležeti, chcete-li.“

„Modřinu jsem utržil, pravda, ale modřinu, doktore, jež do smrti nezbělá, jež mne uhnete a všecku moji budoucnost užere, do níž jsem se po tolik měsíců tak vžil, jako dítě žije v lásce matčině.“

„Ledvino! Což jste se s rozumem rozpolčil?“

„Nechte mne. Já si musím slovy uvolniti, aby mně rozum nepřeskočil, aby se mi srdce nerozskočilo. Vy mně ovšem nerozumíte, proto že jste nikdy sám nemiloval . . .“

„Já miluji vás.“

„Zaplať vám bůh, doktore, za ta zlatá slova. Pak aspoň nehoukám do pustého větru, pak mluvím k živému srdci lidskému, a bolesť má nalezne aspoň upřímnou ozvěnu. Od včerejška, co jsem dostal tento koš od Hedviky, neprovininv se ničím, ničím, doktore, ani co

by za nehet padlo, potácím se bolestí, lítostí, hněvem jako bludná duše a kdyby nebyla v čas Lotinka za mnou na Lomiště přišla a revolver mi z ruky nevyvinula, nebe buď mi svědkem, že bych byl už dávno dodýchal.“

„Ledvino!“

„Co mi život bez Hedviky? Tretka, cetka, jež ani za to nestojí, aby hadrnice se po ní shýbla. Doktore, zavazuji se vám v tom ctí svou, že jsem jí ničím neublížil, že jsem jí ničím nezavdal příčinu, aby tak bezcitně, hanebně a sprostě mnou naložila. Já ji miloval srdcem srdce svého, já bych ji byl samou láskou za ňadry do toho nebe vynesl, každou, sebe tužší oběť za ni podstoupil, a jakou odmenu za to beru? Stojím tu před vámi jako pramen, bahnem od ní zkalený, postaven jsem od ní na pranýř útržkům a úsměškům každé báby... oh, oh, doktore, kdo nepocítí, neví, a kdo ví, nevysloví . . .“

Ledvina se odmlčel; doktor nepromluvil oči upíraje k podlaze.

„Ten její dopis jsou hrana štěstí mého,“ naříkal Ledvina, „štěstí, jež tak dlouho se mi v životě vyhýbalo, a které, když se mi posléze tak divnou příhodou objevilo, pozdravil jsem za jádro a cíl životní pouti své. Přicházím k vám o radu, příteli, vy jste moudrý . . .“

„Nechte na hlavě,“ prohodil doktor.

„Vy víte mnoho, mnoho . . .“

„Není moudrý, kdo mnoho ví, ale ten, kdo ví, čeho třeba.“

„Vy budete věděti, čeho třeba za mého postavení.“

„Kdož ví! Jsouť okamžiky, kde všecka filosofie, to ‚sladké mléko života,‘ se srazí.“

„Upadáte v obvyklé své vtipkování.“

„To odstup ode mne. Věřte mi do slabiky, příteli Ledvino, že mi ani ve snu nenapadá, abych svůj vtip na vás protíral.“

„Co mi tedy počíti?“

„Buďte činliv, příteli. V rozhodných chvílích života bývá každá nedba s hříchem a táhne jen silněji do zkázy. Napněte především zmužilosť svou na pravý kolík, aby nepovolila. Jednejte. Odepsal jste Hedvice?“

„Měl bych odepsati?“

„Odepište. Tamto na stole máte papír a péro. Sedněte a pište, co vám všecko vaše bytosť napoví právě do péra.“

Ledvina poslechl. Sedl a dopsal za několik minut. Vstav odevzdával rukopis doktorovi podotýkaje: „Čtěte.“

Doktor četl hlasitě:

Slečno!“

„Co odpověditi na včerejší váš dopis? Při nebesích a zemi! Nic nemohu odpověditi, nic, nic.

Ledvina.“

„Co tomu říkáte,“ otázal se zpytavě pisatel doktora.

„Dopisek váš přečte se za sekundu, ale hodinu dává na přemýšlenou. V něm zračíte se mně lépe než v předešlé sáhodlouhé rozmluvě, vášní roznícené. O to mi předkem běželo. Teď vás mám v malíku, teď mohu já mluviti. Dopis ten vám obstarám, aby přišel na pravou adresu.“

„Vy byste chtěl . . . ?“

„Vám k vůli, protože vás mám rád a co nad to, protože si vás vážím. Jen jedné věci postrádám. Znám slečnu Hedviku jen ledabylo, ponejvíce jen od vidění. Rozbalte, Ledvino, její pravý obraz přede mnou.“

„Od srdce rád bych tak učinil, příteli; ale přiznávám se, že nedostává se mi k tomu schopností.“

„Tu je ten cvok, myslil jsem si to. Rozletěl jste se za něčím, co jste neznal, a pevnou půdu nechal jste za sebou, vem ji ďas! Že ti rozumní lidé jinak nedají! Každý druhý belhá se o překot za ideou, kterou si v duchu maluje Tizianovými barvami. Jedni prodávají

losy na lhůty, nábytek na splátky s percenty více než stonásobnými, zřizují inkasní obchody, banky, akciové podniky, asekurace, aby zbohatli; druzí tlačí své podřízence ke zdi, aby dostali pochvalné dekrety, přišli do vyšší diétní třídy a zvučnější a lesklejší titul mohli k svému jménu připisovati; třetí dřepí dnem i nocí při pianu, aby z něho slávu vybrnkal; čtvrtý jí papír a pije inkoust, až žaludku běda, aby si o něm řekli vrabci: to je kos, ten umí hvízdati; pátý a poslední, abych už svou litanii zkrátil, utápějí boží rozum svůj v božsky spanilých očích, uspávají jej na božském úbělu kyprých houpavých ňader a zamotávají jej do božsky rusých vrkočův. K tomu cechu přidal jste se i vy, Ledvino, a ač máte rozumu za deset jiných potomkův Adamových, přece jste nevzpomněl, že kochati se v lásce a přízni žen nic jiného není, než dávati se na výlety za dubnového počasí. Nač to člověku vyjde? Při nejmenším promokne jako myš, dostane notnou rýmu do obou dírek nosních a nastudí se, že otépka lipového thé to z něho nevypotí, anebo dokonce uhoní si souchotě. Všecka přirozenosť vepřů pomíjí v jitrnicích a šunkách, všecka přirozenosť lásky v bláznovství. První půli duchaplné té věty vyslovil jsem já, druhou pronesl Shakespeare.“

„Abyste se oběšel bez Shakespeara!“ durdil se Ledvina.

„Však víte, že on je tělesný můj básník; za všecky ostatní, co škrábali se nebo škrábou na Parnass, nedám ani borovou šišku. A to proto, že on jediný má filosofii, kterou s užitkem obzírati lze život na všecky strany, která je pravým mlékem těm, kdož v disharmonii světové polámali si zuby na kostech hubeného doktrinářství. Nechte mi Shakespeara s pokojem! Kdo se chce upřímně poučiti o člověku, životu a světě, nalezne více pouky v druhém jednání Leara než v setnýři foliantův mudrcův

nejmudrcovatějších. Humor, příteli Ledvino, vyškvařený na ohni lidskosti z kalného lektvaru lidského myšlení, chtění, konání a řádění, jest jeho filosofií. Nesmíří-li nás humor jeho s nehodami života a světa, nesmíří nás nic; neb každá jiná filosofie ubíhá do více méně matných koncův. Řekněte mi, Ledvino, co jest člověk?"

„Nechci se uchýliti k obecné fraseologii a raději mlčím."

„A já vám to povím. Člověk je nevděčné zvíře."

Ledvina sebou trhl. Mlčky upjal zrak na doktorovy oči, jež svítily rovněž tak vážně jako humoristicky.

„Není Hedvika nevděčné zvíře?" otázal se doktor Sluka. „Vy jste jí hodil všecko štěstí své, bytosti své nejdražší část důvěrně do klínu, a ona vás za to zradila."

„Vaše filosofie je strašlivě pravdiva."

„Sám nahlížíte. A věřte, že nejen v tom případě, ale i v tisíci jiných. Pravil jste před tím, že přicházíte ke mně o radu. Dobrá. Já vás vezmu pod plášť své filosofie a ručím vám za to, že zmoknuv jednou po druhé nezmoknete, ba co více, budete-li chtíti, Hedvika bude ještě vaší."

„A vy byste to chtěl dokázati?"

„Sázím milion proti zlatce, že to dokážu."

„Doktore!"

„Co koukáte na mne jako Příbram na Svatou Horu?"

„Vy mne žertem chlácholíte."

„Nebudu přece rozpouštěti špačky, když běží o blaho vaše, o blaho muže, o němž jsem přesvědčen, že jediný z hromady lidí našeho okolí není loutkou."

„Váš vzácný úsudek naplňuje mne pýchou."

„Nechte na hlavě. Hloupé, tuctové lidi krmte si chválou jako husy šiškami a půjde to jim i vám k duhu; u mne spláčete nad výdělkem. Ostatně jsem střelil Chlumeckým prachem, když jsem řekl, že vy jediný

z našeho okolí nejste loutkou. Na Polomi je ještě jedna figurka taková.“

„Kdo?“

„Pišvejc.“

„Pišvejc?!“

„Ano, starý Pišvejc. On má svou ideu.“

Ledvina se rozesmál přes všechen svůj zármutek.

„Idea Pišvejcova zní: Co je do světa, nemůže-li se našinec opiti breberkou. Věřte, hloubky té idey nedostihne olovo; leží v ní humor v pravdě Shakespearovský.“

„Odbočujeme,“ namítal Ledvina.

„Odbočili jsme, ale nezaběhli se. Pišvejcem dostali jsme se šťastně na Polom a nemáme daleko k Hedvice. Snad tam asi nějaký čásek pobude?“

„Sotva dlouho po tom, čeho se na mně dopustila. Jsem jí na blízku, to ji musí páliti svědomí.“

„Myslíte tedy, že co nevidět práskne do špalíčkových botek svých?“

„Asi.“

„Nevzdychejte, příteli. Není a nebylo tak dlouhého deště, aby nepřišlo po něm slunce.“

„Měl bych snad s ní, dokud neodjede, osobně promluviti, měl bych jí vyložiti . . .“

„A dáti se do prošení? Ne, ne, Ledvino, co prosbami kupujeme, je nejdražší. A pak myslím, že byste chybu neopravil, nýbrž zpříštipkoval. A taková práce nestojí za balatku. My musíme se na slečnu Hedviku jinak obouti.“

„A co hodláte učiniti?“

„Abych vám pravdu řekl, nevím posud, poněvadž její povahy neznám, a chceme-li od někoho něco koupiti jako my od Hedviky, musíme přece věděti, od koho kupujeme. Tolik jen na mne spolehněte, že za

sprosté železo zlato nedám. Myslím, že mluvím po česku."

„Rozumím, doktore, ale velikých nadějí si nedělám."

„Čím menší naděje, tím radostnější vyplnění."

„Kdy půjdete na Polom?"

„Dnes už nelze; zítra."

„A kde vás zítra zastihnu?"

„Zabehnu k vám na Podboří. Nebudete-li doma, naleznu vás v polích."

„Budu čekati na vás jako na smilování boží. Do těch dob . . ."

„Už některak tu dlouhou chvíli prohvízdejte."

„Slib platí?"

„Platí, protože stojí na mé cti. Pomoc má se nikdy v prázdných slovích nepotlouká a netočí. Od toho jsem doktor Sluka. Máte-li tu povoz?"

„Mám."

„Vraťte se domů pěšky. Nebude vám to na škodu. Zaražená krev se vám chůzí hezky po těle rozběhne a občerství. Matěj váš mne zatím doveze do Habřinek k Slavíkovi. Má chuďas tyfus jako horu a dětí jako mšic. Nemůže mi cestu zaplatiti a já bych jej rád ještě dnes viděl a ohledal."

„Pošlu vám sem z hospody koně."

„Dobrá. Děkuji vám za Slavíka. Buďte s bohem."

„Zítra na lepší shledanou."

„Uvidíme."

Doktor vzal domácí čepičku a doprovázel Ledvinu ze stavení na dvorek. Tam potkali Brtnického šafáře.

„Jděte do pokoje mého a sečkejte," oslovil jej doktor a vyprovodil Ledvinu až před dvorní vrátka. Vrátiv se do pokoje spatřil, že šafář drží v ruce lístek.

„Někdo nemocen?" otázal se úsečně.

„Nikdo, milostpane," odpovídal šafář. „Přináším psaníčko od mladé milostpaní z Polomi."

Doktor mu vzal z ruky lístek a postaviv se k oknu přečetl jej letmo.

„Vyřiďte," pravil po chvíli, „mou úctu a že zítra přijdu."

Šafář se měl k odchodu.

„Ještě na slovíčko, šafáři," dodával doktor. „Nezmiňujte se nikomu ani slovem, že jste tu dnes potkal Podbořského pána."

„Nezmíním se."

„Bůh vás opatruj."

Šafář odešel.

Doktor vyňal plášť z almary a položil jej přes lenoch stolice. Po té odešel do vedlejšího pokojíku, kde si potřebné léky z domácí své lékárny shledal. Uloživ je do postranní kapsy v plášti postavil se k oknu čekaje, až Matěj předjede.

„Je nějakého bodláčí v tom karafiátovém světě," bručel před sebe na tabulku v okně poklepávaje. „Z Ledviny mne zrovna jímá strach. Kdyby mně někdo třetí tu tragickou historku vypravoval, vysmál bych se mu na vrch hlavy. Div na div! Muž vyspělý, po němž už osud olověnými svými náukami dost se naházel; muž rozumu protřelého, snah čistých a dobrých, srdce šlechetného zahoří vášní k ženě jako koudelový mozek ulízaného holobrádka a sáhne sklamán po revolveru. Dobře jsem učinil, že jsem mu jeho mátohu z duše nevymlouval; byl bych jen foukal do ohně a foukáním se oheň neuhasí. Třeba počítati s tím, co jest a ne co by mělo býti. Výsledek bývá jistější."

Doktor se rozchodil po pokoji. Přemítal.

„Buď mu v tom vůle," pravil k sobě po chvíli v duchu. „Pro všecko zkusím na Hedvice, zda-li filosofie má je skutečným drahokamem, nebo jen oblázkem ze

Studenky. Jak jen uhoditi na vhodný a vydatný prostředek, který by vedl k žádoucímu konci! Doufejme, že přijde dobré vnuknutí, až poznáme situaci. Ledvina věru za to stojí, abych se za něj propotil. Jeho srdce je bez toho poslední kus poesie, který mně zbyl v tom všedním puchu a ruchu.“

Venku před zahrádkou zadusali koně a zadrnčela kola. Matěj přijel.

Doktor Sluka přehodil plášť a omakal kapsy, zdali nic nezapomněl. Odcházeje rozhlédl se po pokoji a všiml si dopisův Ledvinova a paní Lípové, jež svorně vedle sebe na psacím stolku se válely. Zavíraje je do šuplíku prohodil:

„Ležte tu spolu a nepokousejte se. Ať zdráv neodejdu, nesouvisí-li psaní odkvetlé milostenky Polomské s historií Ledvinovou. Co by mi také chtěla, jenž nelíbám její vrchnostenskou ruku, již mi pokaždé tak graciosně nastrkuje? Nějaká klička v tom je; však ji vykličkujeme.“

Odcházeje odevzdal klíč od pokoje své věrné hospodyni Francce, jež majíc pytlík na opuchlé tváři v otevřených dveřích v kuchyni jej očekávala, sedl do kočáru Ledvinova a ujížděl horskou vozovou cestou v levo dolů do Habřinek k nemocnému Slavíkovi.

X.

Dlouho-li, krátko-li v židovně seděl, Pišvejc nevěděl. Mrzuté trudy, jež na celé cestě od Podbořské kaplice až do Polomské židovny duši jeho jako olovo tlačily, byly šťastně spláknuty a zapity. Svět se mu nezdál více tak taškářským, naopak nalézal, že je jak náleží příjemným, ano starému granátníkovi bylo okolo srdce a mozku, jako by byl v nebi na kraji. Když

vystoupil ze židova krámku na silnici, zvonili právě poledne. Pišvejc se zastavil a rozjímal, je-li to poledne neb večerní klekání.

„Což na tom sejde," rozkládalo v něm jeho napařené ‚já,' „zvoní-li poledne nebo klekání?! Jen když starý Mikula zvoní. Našinec aspoň ví, kolik je hodin. Kudy do toho? V levo-li, v pravo-li? Tamhle je kostel, protože má věž. Věž je věž, člověk si nezmate cestu. Přijdeme k nám. Zdřimneme si. Apolena . . . brrr!"

Chvíli byl na vahách. Pak nevěda sám proč, štrachal se domů. Šel opatrně, jen co noha nohu minula; to aby Apolena nepoznala, že jím židova gramatika strká. Žena jeho věšela na plotě vedle baráku prádlo. Ostříží její oko seznalo na padesát kroků manžela. Byla hned doma a viděla, že si ji Pišvejc vede. Vráskovitá její tvář ušklíbla se zlostí a z očí její vystřelily jízlivé střely na manžela.

„Počkej, ty bezedný ochlasto," zasípala, „já ti dám na pamětnou. Nabíháš mi zrovna tak na pěsť."

Pišvejc byl ve svém desátém nebi. Oči jej pálily, viděl sotva na deset kroků před sebe. Manželky své nespozoroval, dokud před ní nestál. Spatřiv ji usmíval se co nejlépe uměl.

„Co se na mne směješ jako Filip na jelito?" osopila se naň Apolena.

„He, he . . . líbíš se mi. Jsi dnes, jako by tě narejsoval . . ."

„Aby ti jazyk zdřevěněl, ty nestydatý močihubo. Podívejte se, kde jste která dobrá duše, on si mne chce dobírati!" rozčepejřila se Apolena. „Povídám, kdes tak dlouho byl?"

„Za službou, v Podboří; odváděl jsem psaní. Nalili mi tam, co bych nepil, když dají."

„Ty bys mi dopad, abych se dala od tebe ošiditi.

Pojď do světnice. Lidé tu chodí, děláš mi hanbu hanboucí.“

„Nevídáno, že jsem trochu opilován. Dali mi, co bych nepil . . .“

Místo odpovědi chopila Apolena muže rukou svou, mokrou ještě od prádla. Pišvejc sebou škubl, jako by smrť na něj sáhla, a jak beránek dal se do světnice odvésti.

„Kdes tak dlouho byl?“ zahromovala Apolena znova.

„Za službou u Podbořského milostpána . . .“

„Kde máš od cesty?“

„Jednu prázdnou a druhou vysypanou. Na mou duši, ani krejcaru jsem od něho neviděl.“

„A tím mně chceš zaslepit oči, ty opelichaný nedopito? Jako bych ho neznala, že u žida všecko prokvasí, a já abych doma sháněla na brambory! Dal jsi si zas z ruky do hlavy, viď? K tomu jsi jako ušitý.“

„Nebruč, stará, nebruč,“ chlácholil ji Pišvejc hrabaje se v kapse. Vyhrabav šťastně šesták dokládal jako pěna: „Tu máš. To je všecka remunerace, co jsem dostal.“

„Tohle že je všecka remunerace? Takový pán a dá od cesty šesták? Plete se ti napitý jazyk, vždyť jsi před chvílí řekl, žes neviděl od něho ani krejcaru.“

„On . . .“

„Mlč a nevymlouvej se divně a jináč. Kde máš ostatní peníze? Nevíš kudy z konopí? Zelí mi dáváš a uzeninu jsi si nechal jako vždycky. Ale nebude mi toho líto, ustrojím se a půjdu se zeptat na Podboří a do zámku, ale pak, Pišvejci, běda, povídám ti, běda . . .“

„Což ti ujelo na rozumu, Apolenko?! Takovou ostudu, mne . . . Na mou věrnou duši, on mi nedal ani krejcaru, a slečna ze zámku, ta větší, Hedvika, dala mi šesták od psaní.“

„Dětem svěřit vejce a tobě peníze! Jak mne, bože, za mou lásku k němu tresceš! Já abych doma a na poli táhla jako kůň, abych za tři pracovala, by vypadal k světu trochu podobný: a on necita pije jako duha. Ale přijde vždycky na mou: kavka, byť se na sněhu válela, nezbělí, a starý voják starý ničema. Co si na něm popadnu?“

„Já neměl nikdy žádnou faleš k tobě . . .“

„Mlč, andělská trpělivosť už mne přechází,“ rozlítila se Pišvejcová a strčila tak neandělsky do manžela, že vrávoraje sklesl na lavici.

„Ta mrcha kukačka!“ naříkal Pišvejc.

„Co, já že jsem kukačka?“ sápala se Apolena.

„Ne, ne, ty ne, ale ta kukačka, co byla dnes ráno v zahrádce. Jak přiletí do zahrady, máš jistou mrzutosť v domě. Já hodil po ní klackem, ale minul jsem ji tak na půl lokte.“

„A já vezmu klacek na tebe a neminu tě ani na palec, to ti dám písemně.“

„Pro boha tě prosím, Apoleno, neubližuj mně, vždyť vidíš, že už jsem jako rosa na trávě.“

„Od chlastu.“

„Od zármutku, že tak na mne nevražíš. Pamatuj, holka, na kašnu v Praze na Koňském trhu, když jsme se tam před dvacíti lety pod lampou scházívali.“

„Ty na to pamatuješ, když zabrousíš k židovi.“

„Tenkrát se nám láskou hory doly zelenaly . . .“

„Přemíláš staré otruby, ale mně se nevymkneš, to ti povídám já, ty lotře, šibalem podšitý.“

„Tohle mi neříkej, ženo. Člověk je od pána boha křehká nádoba, rád si někdy přihnu, ale co je do světa, když někdy našinec se neopije? Proto ti hlava s krku nespadne. Věř mně, raději bych šňupal hlínu, než abysi mne tak nekřesťansky brala na zub.“

„A kdyby tě všichni černí vzali!“

„Však ty spustíš píšťaly, až mne na ramenech ponesou ke mši."

„To by bylo, na modlení dám, že budu míti od tebe svatý pokoj."

V tom zaklepáno silně na okno, v němž objevila se hlava děvečky ze zámku.

„Je už Pišvejc doma?" tázala se hlasitě.

„Doma," odpovídala Apolena; „před chvilkou přišel."

„Má přijíti rovnou nohou k slečně Hedvice. Čeká naň na schodech."

„Hned tam bude, hned," prohodila Apolena, a když poslice odešla, osopila se na muže:

„Vidís, ty otrapo, jak jsi propil paměť. Kde máš vyřízení z Podboří?"

„Mákni do kapsy, že nic nemám."

„A co tedy vzkázal po tobě?"

„Počkej, já se rozpomenu. Už to mám. Nejdříve řekl „nic" a pak „dobře" a pak mi nedal ani řádky. Bylo to u kapličky. Já myslel, že asi pět šestáků padne, a ono nic."

„Takhle na zámek nemůžeš, vzali by na tě hůl a zasloužil bys porci liskové masti na ten hříšný hřbet. Musím sama za tebe. Vidíš, kam bys beze mne došel. Já abych se pro tebe ustarala. Co, snad neklemžíš?"

„Berou mne dřímoty."

„Pánbůh rač mně hříchy odpustit! Já abych si nohy uběhala za něj, a on klímá na lavici. Pišvejci, budeš-li spáti, až se vrátím, pak uvidíš, zač je toho loket. Klacek z plotu na tebe vytrhnu."

Apolena odešla. Pišvejc se protáhl a zívl. Klacek se mu chvíli kmital před očima, ale vždy temněji a temněji, až mu oči zapadly a s nimi i klacek.

Na štěstí Pišvejcovo se Apolena ze zámku tak brzy nevrátila. U slečny Hedviky se dlouho nepozdržela.

Omluvivši muže, že pro pilnou práci sám přijíti nemůže, vyřídila, co od něho slyšela, a nepřidala proti svému zvyku nic ze svého. Slečna ji pozorně vyslechla a dodala: „Psaní tedy Pišvejc nepřinesl?“

„Nepřinesl ani písmenky, milostslečno.“

Slečna ji propustila.

Když Apolena odcházela, zavolala ji paní Lípová a dala jí něco na práci. Chtěj nechtěj musila uposlechnouti a před večerem nedostala se už ze zámku.

Hedvika odešla nahoru do svého pokoje, kde Krescinka při okně nějaké prádlo vyšívala.

„Jak to dopadlo?“ otázala se zvědavě Hedviky.

„Dost prosaicky,“ odpovídala tato. „Pišvejc nedostal žádného odpisu. Když Ledvina svůj dopis přečetl, řekl prý „dobře,“ a když se posel ptal po odpovědi, kterou by mně vyříditi měl, prohodil prý „nic.“ Méně ovšem nemohl říci.“

„A více také nemohl,“ dodala Krescinka. „Co do mne, myslela bych, že ta krátká dvě slovíčka jsou důstojnou kritikou toho, co jsi mu učinila, a vidím v nich více smyslu nežli v archu popsaného papíru.“

„Však on mne oželí, hlava mu proto s krku nespadne.“

„Myslím, že by tebe doktor Samec snadněji oželel. Ledvina je zkušený muž, učiněná rozvaha. Dala bych krk za to, že tě vášnivě miluje a že jej tvá urážka do té duše bolí a že v něm podryje všecku víru v poctivosť lidskou. Takový člověk se ovšem neukvapí, a kdyby i strop nad ním praskal. Proto neměl na tvůj dopis jiné odpovědi nežli „dobře,“ ovšem že před poslem. Co se však v něm dělo, když byl o samotě, o tom historie mlčí. Že tě spravedlivě odsoudil, to je jistější nad samu smrť. Mluv si co mluv, jednalas bezcitně, nespravedlivě proti němu.“

„Nemohla jsem jinak činiti.“

„Dávej si jednání svému sebe kloudnější barvičku, ohavné skvrny nezabarvíš. Kdybych jen byla věděla, co máš za lubem, než Pišvejc odešel! Na mou duši, před tvýma očima byla bych to osudné psaní roztrhala."

„Běží o mne a ne o tebe. Což tobě na tom sejde!"

„Co není pravdivo a poctivo, může mne dopáliti! Což myslíš, Hedviko, že mu něco zavěsíš svým nastrojeným zjevením nočním? Myslíš, že Ledvina nepronikne lživou nástrahu tvou?"

„Ať pronikne nebo nepronikne. Mé zjevení není pouhou lží, je v něm také kus pravdy."

„To si mluv pověrečným babám, mně oči nezamydlíš; jsem ženská jako ty a dobře vím, kolik ratička u tebe ukazuje. Proč jsi mu spravedlivě nenapsala: mám starší lásku, doktora Samce, on nyní o mne stojí a určitěji se ke mně vyjádřil. Onť mladší, hezčí nežli vy; on bude advokátem a nadělá si více peněz, než vy kdy můžete míti; on žije v městě, vy o samotě na vsi; u něho budu vznešenější paní dělati nežli u vás na Podboří; u něho očekávají mne měnivé společenské zábavy, u vás jen hloupá láska vaše a hloupý život rodinný. Tak jsi měla, děvče, psáti, to by byla pravdivá pohnutka a té by on také dobře porozuměl."

„Kdybych tak byla psala, byla bych venkovská husička. Ať si mužští pletou námi rozumy."

„Venkovská husička? Lépe jí býti nežli městskou pávicí, jež si nevidí na nohy."

„Ty se dopaluješ!"

„Nedopaluji; jsem již dopálena."

„Víme, proč. Doktor Samec vrtá ti na mysli a proto lámeš kopí svého vtipu pro Ledvinu a lámeš je o mne. Svítá mi. Vloni, ten den po bouřce, tuším, co začala má známosť s Ledvinou . . ."

„Téhož právě dne."

„Vida, ani den ti nevypadl z paměti. Tenkrát jsi sama od sebe udělala si hloupou naději na doktora Samce. Pokud vím, já ji nikterak v tobě neprobudila. A nyní, když od těch dob žádný ženich se o tě nehlásil, a já nad to od Ledviny k Samcovi se vracím, béře tě dopal ze žárlivosti, a potiš se, abys mne k Ledvinovi přichýlila a od Samce, který ti tolik v mysli leží, oddálila. Nemysli si, že mám mlhu na očích."

„Pro mne, budiž tomu tak, jak pravíš, Hedviko. Má naděje na doktora Samce je hloupa. A jak by nebyla, vždyť neopírá se o žádné předběžné, skutečné události, jako na příklad tvůj chytrý poměr k Ledvinovi. Viděla jsem ho jen jednou u vás, kam to stačí? Pravda také, že se ženichové po mně nefantí jako po tobě; nebo to víš, malá krása je slabý magnet pro mužské. Nuže dejme tomu, že uhodila jsi při mně na pravdu, že prohlédáš bystře popud, z kterého tě odvracuji od Samce: z toho všeho přece ještě jde, že jednám stokrát šlechetněji a poctivěji nežli ty, jež utíkáš se ke lžím a zřejmou křivdu pášeš na Ledvinovi. Nedopouštěj pán bůh, aby se ti nahodil nějaký druhý, lepší Samec! Oč že bysi znova prvního Samce prodala za nějakou novou baladu o novém nočním zjevení?"

„Ty máš ostrý jazyk, Krescinko."

„Nic tupější, nežli ty, Hedvičko."

„Samec bude mužem mým."

„Který? První, druhý nebo třetí?"

„Tys pichlava jako trnka."

„A přece nepíchám tak do krve, jako tys pichla Ledvinu."

„Hašteříme se nazbyt."

„Není to vinou mou."

„Odpusť, byla-li jsem poněkud drsna k tobě, Krescinko. Bůh ví, že si dnes dobře nevidím na jazyk a že mi jde hlava kolem samými starostmi. Nenadála jsem

se, že mé psaní k Ledvinovi mně způsobí tak traplivý nepokoj. Věř nebo nevěř, nevím dnes co vzíti do rukou a všecko smýšlení mé jako by je vítr rozmetával. Měla jsem tě vždycky za nejlepší přítelkyni a mám tě posud za ni: nemyslíš snad, že by Ledvina si sáhl na život?“

Krescinka pokrčila ramenoma.

„Rozumný skutek by to nebyl,“ odpovídala chvilku se rozmyslivši; „neb jednání tvé za něj nestojí. Povídám ti to bez obalu, jako přítelkyně, jež ti dobře myslí. Ostatkem všecka odpovědnosť z toho, co se stane, padá na tvé svědomí.“

Hedvika ani nehlesnula na to. Postavivši se k druhému oknu zahleděla se na chvíli do slunečného nebe. Krescinka ji nevytrhovala ze zadumání.

„Mám k tobě snažnou prosbu, Krescinko,“ pokražovala nesmělým hlasem Hedvika, „a doufám na jisto, že již z přátelství mne neoslyšíš.“

„Pověz ji.“

„Co se dnes mezi mnou a Ledvinou přihodilo, neví mimo mne a tebe ani živá duše. Na dlouho však nemůže to býti tajemstvím; aspoň v rodině naší. Vyjde to tak nebo tak na jevo a moudřeji bude, povíme-li my to samy, než kdyby odjinud se pověsť o tom do Polomi dostala.“

„Postarej se o to. Já nemám ani za mák chuti, spáliti si při tom prsty.“

„A přece bysi mně mohla prokázati službu, za kterou bych ti byla do smrti vděčna. Matku svoji a tvoji vezmu si již ráda na starosť. Matce své všecko řádně v dopise vyložím a odůvodním, a jsem jista, že třeba se nějaký čas na mne hněvala, přece se dokonale smíří s novým obratem věci, jenž ve skutečnosti nebude pro ni tak překvapným, jak se ti třeba zdá. Hůře bude asi s babičkou, jež přísněji mne bude souditi.“

„A tuším i spravedlivěji.“

Hedvika přistoupila rychle ke Krescince a vzavši ji za ruku upjala k ní zraky, prosbou rozvřelené.

„Mé zlaté děvče," lichotila se k ní, „udělej mi to k vůli a jdi k babičce. Prosím tebe za to z toho srdce. Jdi k ní brzy, hned, a pověz jí mírným spůsobem, čeho je potřebí."

„To je na rozmyšlenou, Hedviko. Vidím už napřed, jak se na mne utrhne, jak se do mne dá. Bude se domýšleti, že vězím s tebou pod jedním kloboučkem, a vysype na mne plným košem všecku svou nevoli. Ledvina je u ní v zlaté knize zapsán, a kdyby ani toho nebylo, bude jistě považovati to, co jsi mu z vrtkavé snad rozmarnosti učinila, za hrubou hanbu, učiněnou celé naší rodině. Tolik nebudeš přece na mně chtíti, bych nevinně odnášela za tebe?"

„Milá, dobrá Krescinko, jdi k ní a sveď všecko na mne. Uvidíš, že ti do smrti tu laskavou oběť nezapomenu. Vymaluj si mne u ní, jak uznáš za dobré, jen když jí všecko povíš. Nevím proč, ale povídám ti, že se babičky bojím jako ohně, a dala bych za to nevím co, kdyby se to nebylo stalo na Polomi."

„Strach je nemoc špatného svědomí."

„Nemudrujme, děvče, není k tomu kdy. Odepřeš-li mně prosbu tu, budu za to míti, žes mne nikdy upřímně neměla ráda. Jsem v tísni, a ty mně můžeš uleviti; dokaž skutkem, že věrnému přátelství na nějaké oběti nesejde."

„Měj si vůli nabaženu," odvětila po chvilce Krescinka; „aspoň ti dokážu, že přátelství mé má pevnější nohy, než si snad myslíš. Půjdeme jedním vrzem, ty k matce mé a já k babičce. Že vypukne z toho hromobití na zámku, je na bíledni. Kam se ty hromy svezou, uvidíme. Za hodinku se můžeme tady opět sejíti. Pak budeme alespoň více věděti, než-li nyní víme. Pojďme!"

Dívky vyšly z pokoje; Hedvika k paní Lípové, Krescinka k paní Slezanovské. Nežli slečna Lípova na dvéře babiččiny zaklepala, udělala si kříž a oddechla si z hluboka. Měla sto chutí vrátiti se, ale pak dodala si srdce praví k sobě: „Kdo ví, k čemu to není dobré.“

Vstoupila.

Obava Krescinčina se na vlas vyplnila. Asi za půl hodiny strhla se na zámku Polomském bouřka, jaké nebylo pamětníka. Manželé Lípovic a paní Slezanovská nemohli ani Hedvice na jméno přijíti. Chladnocitný Lípa a jeho milostpaní nechovali k Ledvinovi, přes to, že jako ženich Hedvičin již jako do jejich příbuzenstva náležel, žádné vroucnější sympatie. Leč zakládajíce sobě nemálo na zevnější cti domu svého dopálili se opravdivě na neteř, že lehkomyslně překročila všecky ohledy, jež byla dlužna domu jejich. Ledvina byl Hedvice ženichem, jejž sama dobrovolně přijala a jejž celý svět — rozumějme okolní statkářstvo — za něj uznával a považoval. Známosť jich počala na Polomi, tam rozvíjela se a upevňovala, tam po společné rodinné úradě řádně bylo slaveno zasnoubení jejich, tam i — což nejvíce padalo na váhu — roztrhla Hedvika z čista jasna úvazek, vešlý v obecnou platnosť a pomalu již rok trvající. Kdyby se byl celý děj nebyl na Polomi odehrál, aneb kdyby byla aspoň Hedvika nešťastný svůj koš z domova, od matky, Ledvinovi zaslala, byli by manželé Lípovi nejen jedno oko nýbrž obě nad tím zamhouřili, ale takto popadla je zlosť proti neteři. Vinili Hedviku nejen z lehké ale i zlé a bezcitné mysli a viděli v jejím jednání skandál, učiněný domu jejich, z něhož nic jiného nehledí než úsměšek, ostuda a potupa. Sám pan Lípa, jenž se tak brzo nedohřál, rozpustil se o Hedvice: „Čert nám byl sem tu falešnou kočku dlužen! Kdyby mi má dcera něco takového spískala, holí bych jí dal poučenou.“

Milostpaní mu celkem ctila barvu, ale při tom kradí si pomyslila:

„Což kdyby nyní Ledvina, Hedvice na vzdory, oko na Krescinku vznesl? Ten nápad stojí věru za uváženou.“

Víme také, že dlouho marně tou myšlénkou se nenosila; neb hned druhého dne psala o tom, ovšem hedvábnou rukou a pozdálečí doktorovi Slukovi, jejž sice ve zvláštní lásce neměla, ale o němž věděla, že Ledvinovi jest nejlepším přítelem.

Hůře ještě než-li s manžely Lípovými dopadalo to s babičkou. Nechtěla ani vlastním uším věřiti, když jí Krescinka zajíkajíc se celý příběh vykládala. Leknutím div nezkamenèla a probravši se poněkud ze strnutí vyhrkla zlostně v tato slova: „Což pak to bohaprázdné děvče zvrtohlavělo!? Což smí se tak barbarsky jednati s mužem, jakým jest Ledvina? Ještě jsem tu bohudíky já! Však já jí napravím rozvrzanou hlavu, té nafoukané princezně!“

Na to následoval výklad as hodinku dlouhý o nynějších ženských vůbec, pak o chování jejich k mužům vůbec a zvlášť; o povinnostech panen, nevěst a žen, o lásce, lehkomyslnosti, marnivosti, a bůh ví o čem všem. Při tom Hedvika ani neodstoupila s jeviště, a mluvíc o ní babička nešetřila ani soli ani pepře, že Krescinka, pobožně poslouchajíc ani nevěděla, na čem jí hlava stojí. Na konec nařídila Krescince, aby jí přivedla Hedviku.

„Není jí dobře,“ omlouvala Krescinka sestřenici; „snad bysi mohla, babičko, do zítřka počkati. Jinak by byla Hedvika sama přišla.“

„Láry, fáry,“ hněvala se babička, „jen mi ji přiveď. Já si nedám straky na vrbě malovati.“

Krescinka šla pro Hedviku; té se nechtělo mermomocí k babičce, otálela, až babička sama pro ni přišla.

Krescinka měla pravdu, že prorokovala hromobití na zámku. Spustilo se jekotným lomozem na hlavu Hedvičinu. Ani svačina ani večeře nestála za nic, ba ani klidná veleba hvězdnaté noci nepřinesla míru pobouřeným a rozčeřeným myslem obyvatelův zámku Polomského.

X..

Chraplavý hlas Starohorských hodin odbíjel právě jednu s poledne, když doktor Sluka vydával se na cestu do Polomi. Přes noc se povětrnosť valně proměnila; den byl pošmourný a řídkou mlhou a drobným deštíkem byla všecka krajina zakryta. Doktor nebyl ve své obvyklé míře. Miloval pohodlí a byl by si za dnešního deštivého počasí raději doma, pěkně v suchu, poseděl a pohověl. Mrzelo jej, že dal včera příteli Ledvinovi slovo, že s jeho listem půjde dnes na Polom. Leč jsa mužem od slova byl by mu dostál, i kdyby byla šídla padala. Cesta mu dobře ucházela. Skrčen ve svůj plášť přemítal o Ledvinovi a Hedvice, a hejno rozmanitých myšlének a plánův kroužilo mu myslí. Připadal sobě sám jaksi cizím; neb že bude jednou prostředníkem mezi dvěma zamilovanými lidmi, na to by si byl do nejdelší smrti nepomyslil. A přece nebylo na jiném. Rozmarným asi — jak se domníval — srdce svého ponukem poboden, uvázal se včera dobrovolně v úlohu, z níž se ctí vyvinouti se nemohl. Že ji rozřeší, bylo mu kromě všeliké pochyby; jak ji rozřeší, bylo mu babinskou pohádkou. Nejvíce mu bylo na závadě, že neznal povahy Hedvičiny; leč spoléhaje na zkušenosť a bystrovtip svůj těšil se tím, že je dobrým mathematikem, jenž pro jednu neznámou veličinu neošediví.

„Vraty do domu vpadnouti nesmím,“ hovořil sám

k sobě; „do Prahy vede na sta pěšin a do srdce dívčího na sta cestiček. Půjdeme na pannu Hedviku hezky z opatrna pěšinkami.“

Doktor si vzpomněl na psaní milostpaní Lípovy. To mu bylo první vhodnou pěšinkou. Když došel do zámku Polomského, šel rovnou cestou k milostpaní.

Neušlo mu, jak milostpaní, když jej zočila, oko jindy hrdě mdlé radostí zajiskřilo. Uvítala jej kvapnou otázkou: „Pro boha vás prosím, doktore, co říká Ledvina tomu skandálu?“

Doktor vyvalil na ni oči. Spoléhaje na mlčenlivost šafářovu stavěl se nevědomcem a odvětil pokojně: „Nerozumím ani slova, milostpaní.“

„Jdete! Což vám Ledvina nepověděl. co mu Hedvika učinila?“

„Jsem v Jiříkově vidění!“

Milostpaní změřila jej bodavým zrakem. Doktor jí hleděl do očí, jako by neuměl pět spočítati. Milostpaní sedla na vějičku a dala se do dlouhého povídání. Doktor zbystřil oči i sluch Milostpaní prodlela ovšem více u Krescinky než u Hedviky. Líčila živými barvami, jak přebolestně dotkla se urážka Hedvičina útlého srdce Krescinčina, jak na včerejšek a dnešek Ledvinu oplakala; jak jest jí ho líto z té duše, že vřelá jeho láska tak hanebně byla zrazena; jak si po všecky časy vážila Ledviny jakožto muže rovněž tak ctihodného jako dobrosrdečného a šlechetného, úhrnkem vzato: milostpaní pokrytými slovy namlouvala doktorovi, že Krescinka už dávno Ledvinu tajně miluje, ba že jej nosí v srdci svém nešťastnou se trápíc láskou.

Sluka poslouchal jako pěna ob čas jen kroutě hlavou jako člověk, jemuž samým podivením zrak i sluch přechází. Když se milostpaní odmlčela, bezpochyby aby vyzkoumala, jaký účinek její řeč má na doktora, nahlédl tento, že na čase jest vhodným obratem rozhořčenou

matku v proudu udržeti. I vyskočil s pohovky a zvolal tónem napolo divadelním:

„Vaše dvě noviny mne, milostpaní, zrovna ohromují. Kdyby nevycházely z vašich hodnověrných úst, nevěděl bych věru, co s nimi počíti! Ubohý Ledvina! Ale takoví jsou lidé! Za lužnou fatou morganou honí se až na kraj světa a doma, za humny, zraje pro ně ovoce nejsladší pravdy. Nejednou, desetkrát jsem Ledvinovi řekl: Slečna Krescinka by byla pro vás nevěsta jako vylupek; kde naleznete rodiny rovné rodině její? Čest si může každý muž z toho dělati, přižení-li se do takové spořádané, ano vzorné rodiny."

„Vy že jste mu to řekl?"

„Nejednou, milostpaní! Ale svobodný muž! Aby co se lásky týče neklopýtal přes rozum! A tahle slečna Mníškova! Znám ji ovšem jen tak od vidění. Pravda, je to děvče jako višně a dobrá zdá se jako hodina . . ."

„Na pohled. Ale jádro, doktore, jádro churaví."

„Když vy to, milostpaní, pravíte . . ."

„Já to pravím, doktore, já. Však mne znáte, že ani zvířeti neublížím, nad to dceři sestry své! To by bylo, abych jí štěstí nepřála! Co v ní vězí, vidíte z toho, jak se zachovala k Ledvinovi."

A milostpaní Lípová spustila dlouhatánskou litanii o své neteři. Doktor mnul si v duchu ruce, že přivedl milostpaní tam, kde zelenala se mu pro jeho úlohu pšenice. Z hovoru Polomské vladařky vystupoval obraz Hedvičiných povah před duchem jeho v obrysech určitých, ovšem znešvařen šedou plísní nepřízně a pomluvy, ale na tom mu nesešlo: jeho bystrovtip věděl již, jak zrno od plevy odloučiti.

Když milostpaní svou litanii doříkala, pravil vážně a významně: „Líto mi Ledviny, opravdu líto. Než doufejme, že zmoudří z nešťastné příhody a že mu bělmo

spadne s očí aspoň tolik, že není mu třeba jezditi na míle z Podboří za štěstím manželským.“

Milostpaní v duchu zajásala. Leč nechtíc sobě nic zadati položila doktorovi otázku na pohled nevinnou:

„Myslíte, že by Ledvina po takovém skandálu znova pomýšlel na ženění?“

„Kdyby přirovnal slečnu Krescinku k slečně Mníškově, proč by nepomýšlel? Šlo by jen o to, aby přirovnal.“

„Pravda. Vy jste mu od dávných let důvěrným přítelem a znáte jej z nás nejlépe.“

„Co do mne postarám se o to, aby přirovnával.“

„Jsem jista, milý doktore, že přejete povždy našemu domu, a každý takový krok z vaší strany přišel by nám velmi vděk. Jak vás ctíme a rádi máme, netřeba mi snad jistiti.“

„O tom jsem nikdy nepochyboval, milostpaní.“

„Podáte-li mi v té záležitosti pomocnou ruku svou, nebudu bohdá nikdy nevděčnicí k vám, a můj muž zajisté také rád se vám díky zaváže. Leč věc je choulostiva sama o sobě a především za nynějších okolností. Smím vaší diskretnosti zplna důvěřovati?“

„Jako v svého zpovědníka, milostpaní. I kdybych mužem nebyl, lékařem jsem. Toť známka zajisté spolehlivá.“

„Muž mi váží nad lékaře, a z té stránky kladu vás vysoko. Bohdá brzy promluvíme si o tom více, až porozprávíte s Ledvinou.“

„Promluvíme, milostpaní.“

„Vy se ohlížíte po klobouku? Pozdržte se chvíli ještě, milý doktore; není na spěch.“

„Jde pomalu na čtvrtou, milostpaní, a mám ještě dvě chůze před sebou. Musím se podívati především nahoru k staré milostpaní.“

„Ta vám neuteče, doktore. Ostatně jděte si; pak vás ale budu očekávati se sklenicí čaje.“

„Nebude mi lze.“

„Že pozdě domů přijdete, nemějte strachu. Libo-li, dám vám zapřáhnouti.“

„Díky. Hodlám se pak ještě v Podboří zastaviti.“

„To je jiná. Chcete asi za tepla s Ledvinou pohovořiti?“

„Milostpaní trefila tomu na zub.“

„Nerada vás, doktore, propouštím. Zábava s vámi mně povždy byla mila a ode dneška je dvojnásob. Kdy vás opět na Polomi uvidím?“

„Co nejdříve.“

„Necháte-li mne dlouho čekati, do smrti ode mne dobrého oka neuvidíte.“

„Doufám, že budete se mnou spokojena, milostpaní.“

Doktor Sluka se poroučel. Stoupaje do schodu k paní Slezanovské smál se v duchu, až se za boky popadal. Nahoře na chodbě si myslil: „Ta by mi tak z oka vypadla, abych já pomáhal Krescinku pod čepec dostati. Hezky se to kličkuje, pravda; jen jak to vykličkujeme!? Půjdeme na zvědy ke staré. Jsem žádostiv, co u ní sklidím do své stodoly. Ta mne jistě na prázdno nepustí.“

Vstoupil k paní Slezanovské.

„Radosť,“ zvolal klobouk a plášť odkládaje; „nevidím na čele dotejkanou pentli. Kmínová kůra se stále osvědčuje?“

Babička mu popošla několik kroků v ústrety a chopivši jej za ruku chvatem se tázala: „Co dělá Ledvina? Já tam už včera odpoledne poslala faráře, leč ten se vrátil s prázdnou. Ledvina někam odjel. Nebyl u vás?“

„Včera byl jsem v Habřinkách u nemocného Slavíka.“

„Je to kronika! Hanba mluvit, viďte?“

„Aby ji čápi sklektali!“

„To děvče se strhlo boha a dobrých lidí! Nemohu vám ani vypověděti, jak mi jde osud Ledvinův k srdci. On by jí byl samou láskou modro s nebe snesl, a není divu, aby . . .“

„Aby si paklík sirek do černé kávy neuvařil.“

„Styďte se, vy byste ani bratra svého úsměškem neušetřil.“

„Kdyby toho zasloužil, neušetřil bych. Jinak mi tento úsměšek nešel od srdce.“

„Věřím ráda; odkud o tom víte?“

„Milostpaní zámecká mi právě dole všecko vypravovala.“

„Ona to má teprve z druhé ruky. Já vím všecko z gruntu. Vzala jsem včera Hedviku na paškál a zatopila jsem jí, že ani suché nitky na ní nezůstalo.“

„Děkuji, milostpaní, za ten spasitelný skutek. Děkuji za Ledvinu.“

„Sedněte, doktore. Předevčírem odpoledne přijde vám ke mně Krescinka a vypravuje . . . Ale to není všecko nic. Nevím opravdu, kudy do toho. Zavolám si k sobě Hedviku. Tvrdošijná slečna nejde. Dobře. jdu sama k ní a vezmu ji na výslech. Nikdo to neví jako já.“

„Poslouchám na obě uši.“

„Krescinku jsem poslala pryč. Sedla jsem si; Hedvika se třásla jako z omraza, viděla dobře, že mám na ni spadeno. Cos to vyvedla, nešťastnice? povídám. Ona nic. Který dobrý člověk slyšel kdy o takovém škandálu, já zas na to. Ona opět nic. To by dopálilo i trpělivosť Jobovu, neřku-li mou. Což máš hubu zašitu, povídám, či ti nestojím za to, abysi mně holou pravdu pověděla? Viděla, že je zle; odpověděla spouštějíc moldánky: Vždyť vám Krescinka všecko vyřídila. Co Krescinka, povídám; té jsi něco pověsila. Víš, že tomu přijdu tak jako tak

na kořínek. Mluv pravdu pravdoucí. Dostala strach a vylízala s barvou. Ještě před Ledvinou měla jsem známosť s doktorem Samcem z Budějovic, vykládala. On se sice nikdy opravdově ani ke mně ani k matince neprohlásil, leč viděla jsem zřejmě, že o mne stojí. Každé hloupé děvče, povídám já na to, si myslí, že se všichni mladí muži po ní fantí. On mně na plese dával rozhodně přednosť, ona na to; vyznamenával mne přede všemi slečnami a když se se mnou bavil, viděla jsem z jeho zmatených řečí a planoucích očí, že je do mne zamilován. A co ty? já na to. Líbil se mně, ona na to; je hezký človíček, trochu bledý ale zajímavý, a když vzdychal, slušelo mu to jak náleží! Vida, vida, já na to, sotva to odroste pannám a již to rozumí mužským vzdechům jako otčenáši. Já vím, že neumíš ani tak dobře maso a omáčku uvařiti jako rozumíš zamilovaným pletkám. Chodil k vám někdy do domu? Někdy, ona na to. Dali jste si někdy po hubičce? já na to. Nikdy. Nelži. Nikdy, on mi jen někdy půjčoval básně. Retigova byla by ti užitečnější bývala, já na to."

„Svatá pravda," ozýval se doktor; „tu já ze všech ženských autorek nejvýše kladu."

„Nevytrhujte mne, doktore. Já na to: když jsi věděla, že doktor Samec na tě béře, proč jsi sobě začínala s Ledvinou? Proč jsi ochotně a přívětivě přijímala jej, když se o tě ucházel po nešťastné oné bouři? Protože se doktor Samec nikdy určitěji ke mně nevyjádřil, ona na to; a protože partie, kterou mně Ledvina nabízel, nebyla k zahození. Takový důvod, já na to, nestojí za šarapatku, když manželství stojí na takových nohách, nestojí jistěji nežli Pišvejc, když je našmodrchán. Pak mně Ledvina o té bouři zachoval takořka život, Hedvika na to. Z té poznámky tvé, povídám na to, je aspoň viděti, že máš kousek srdce v těle. Ale jen kousek, povídám; nebo kdyby jsi měla celé srdce, jak se na po-

řádnou dívku sluší, nebyla bys nám takovou hanbu a Ledvinovi takový zármutek svým hloupým jednáním způsobila. Povídej dále. Když známosť s Ledvinou šla do tuha, ona na to, a mělo přijíti k zasnoubení, bylo mi hrozně divno okolo srdce. Čekala jsem, že přijde list od doktora Samce; neb mluvilo se jistě u nás o tom veřejně a bez pochyby, že mu to došlo k uším. Leč o listu nebylo ani potuchy a když jste se v rodině uradili, slaveno zasnoubení. Kdyby byl doktor Samec před zasnoubením psal, byl by měl Ledvina mé odřeknutí uspořeno a vy a já všecku mrzutosť. On z důvodův, jež jsou mně posud pohádkou, nepsal a já si časem zvykla poměru novému a byla jsem skoro ráda, že jsem nevěstou. Někdy mne ovšem svědomí hnětlo, že nemyslím to zcela dobře s Ledvinou, ale výčitky vnitra mého rozcházely se samy sebou. Nejsi tak špatná, za jakou jsem tě měla, já na to, ale s poctivostí tvou to tuze dobře nevypadá. A doktor Samec ti přece psal? Je tomu asi čtrnáct dní, ona na to. A co ti psal? tážu se já. Že nemůže beze mne žíti, že raději by smrť uviděl, než abych byla ženou jiného. Jalový tlach, povídám na to. Kde máš psaní? Hedvika se chvíli zdráhala, ale pak vytáhla mi z psacího stolku psaníčko. Není to žádný tlach, pravila pichlavě, přečti si, babičko, co píše. Četla jsem, co tam stálo . . .“

„Zpívá se starou notou, jen že do jiného klíče,“ prohodil doktor.

„Skoro máte pravdu,“ pokračovala stará paní. „Já na to k Hedvice: Odpověděla jsi mu? Ona na to: Posud neodepsala jsem. Po celých čtrnáct dní byla jsem jako na trní, a rozum i srdce šly mi kolem. Pořád jsem se odhodlávala a nemohla se odhodlati. Rozpadla jsem se ve dvě bytosti, jež spolu vedly vojnu. Konečně včera v noci, všecka zpocena sžíravými pochybnostmi, dohotovila jsem dopis k Ledvinovi, že nemohu nijakým

způsobem za manžela jej pojati. Zítra odpíšu najisto doktorovi Samcovi. Neodpíšeš, já na to. A proč bych, babičko, neodepsala? Hedvika na to. Protože nesmíš odepsati, povídám. A proč bych nesměla? rozhřála se Hedvika — či nejsem paní srdce svého a vůle své? Kdo mi podle práva božského a lidského může vázati ruce, abych nevykonala, k čemu mne nutká rozkaz vnitřního přesvědčení mého? O osud mého života tu běží, na mně jest, abych o sobě rozhodovala, a když klepe uzrálý čin na bránu mé duše, proč bych jej nepustila do života, aby mně zjednal životní blaho? Bohu díky, my ženské už jsme aspoň tak daleko dospěly, že nedáme si ani rodinou ani celým šikem jiných zevnějších poměrův předpisovati, kterou cestou nám jíti jest za svým blahem. Máme rozum svůj i vůli svou, proto i vespolný jich plod, čin, musí býti naším. Odpovědnosť z něho padá bez toho na naši hlavu a nikoliv na hlavu poručníkův, již snaží se naším činem vládnouti."

„To projevuje charakter," prohodil doktor více k sobě nežli k paní Slezanovské.

„Co charakter?" vyjela naň babička. „Emancipace je to, doktore, povídám vám, emancipace, která zplozuje jen svéhlavosť a neústupnosť, jež povaze ženské nikdy na ozdobu nebudou."

„Možná, ale jistý půvab jí přece mohou dodati. A co vy na to, milostpaní, jste odpověděla?"

„Lekla jsem se, jako by do mne střelil. Nu nu, povídám, ještě jsi Samcovi neodepsala. Neb kdo se zná do ženských jako já, ten ví, že náhlý odpor u nich svéhlavosť jen podněcuje a sílí. Řekni mi spravedlivě, povídám Hedvice, co má doktor Samec před Ledvinou, že jemu tolik předností dáváš! Tím jsem ji vehnala do kouta. Nevěděla, kudy do odpovědi. Připouštím, přiznávala se po chvíli, že charakter Ledvinův je pěkný, ano neobyčejný; snad i vzácný; ale mladému dívčímu

srdci je příliš vážným a málo vábným. Nadšenosť jeho pro zájmy českého lidu, pro českou politiku, nesetkává se ve mně s nijakou ozvěnou. Doktor Samec je mysli vzletnější a ač již pro svůj věk není v sobě tak ustálen jako Ledvina, přece všecka jeho bytosť, byť i všednější byla, vroucněji a lahodněji k duši mé se přimlouvá než vážný charakter Ledvinův. Já na to: O mnoho-li je Samec mladší než Ledvina? O nějakých deset let, odpověděla Hedvika. Toť ovšem šeredná položka pro počty nerozumného děvčete, dím na to já. On je i mladší i sličnější, rozvazovala horliveji Hedvika; Ledvina má tak málo vlasův, že odporem se zachvívám, pomyslím-li na to."

„Vždycky jsem mu říkal," ozval se doktor žertovně i kysele: „kupte si paruku, přijde-li vám ženidlo na mysl."

„Měl vás poslechnouti, nebylo by mu to bývalo na škodu. I já jsem Hedvice odsekla: tu chybu spraví dobrá paruka."

„A ona na to?"

„Ona na to nic. Doktor Samec, pokračovala, drží s vládou a bude brzy advokátem. Jako advokát může si nadělati jmění, jemuž se daleko nevyrovná Podboří."

„V tom leží zajíc," prohodil doktor. „Kdoby to řekl, že poesie mladých dívek je tak praktická."

„Ó vy, doktore, ženských neznáte," horlila babička; „věrte mně, nic dobrého v nich nevězí."

Leč spozorovavši, že doktorovi retními koutky to ironicky škublo, záhy se opravila: „To jest, nejsou-li otuženy životem a zkušenostmi."

„Pak mají ještě lepší praxi," namítl nedbale doktor. „Povždy více při nich na pytli nežli v pytli."

„Nehádejme se. Ale abych své řeči nezapomněla. To všecko teď už nic nevydá, dopálila jsem se. To jsi měla, moudrá slečno, dříve pěkně uvážiti a rozvážiti,

než jsi dala Ledvinovi záslibné slovo. To by mně byl krásný pořádek! Ledvina se o tebe ve vší počestnosti ucházel a ty mu dáváš naději, ba ochotně jej vyslechneš a směníš s ním snubný prsten. Skoro rok jste spolu jako sto květův, a on ti nedal ani za mák příčiny, abysi se právem ze svého slibu vytahovala. A než rok se svou cestou obešel, sedne najednou na tě rarach vrtkavosti, a ty mu vypovídáš lásku a rušíš necitně svůj slib. Proč? Že si ho najednou neoblíbíš! To je šálivá úskočnost, krásná slečno. Z muže ctihodného děláš si terč pro výstřely své popletené hlavy. Však já vím, co je ženská česť, a o živý svět bych něco takového neučinila a žádné dobře vychované děvče. Ale pamatuj na mne, ať neprodáš chléb a nekoupíš nůž!"

„A slečna Hedvika?"

„Když jsem jí pravdu pekně do očí vyslípla, nevěděla jiné odpovědi nežli té, že za sebe nemůže a že co se stalo, již se stalo. Já na to: Víš-li, že smích a hříčku sobě strojíš z muže, jemuž rovný je k pohledání? I mne tvoje jednání tak mrzí jako moje hříchy. Stalo se! Bodejž se nestalo! Doktoru Samcovi neodpíšeš, abys sama i my ještě hloubeji nezabředla. Chyba se stala hrozná, nedá se zakridovati. Na tobě jest, abys ji napravila. To by bylo proti mému přesvědčení, namítla mi Hedvika. Doktore, povazte, že by to bylo proti jejímu přesvědčení! Jako by děvče osmnáctileté, splašené, mohlo míti svoje přesvědčení!"

„To je nějaký nápad!" podotkl ironicky Sluka.

„Viďte? Není-li to soběhrdý pych? Ale tím mi naběhla na plnou. Povídám: Přesvědčení sem, přesvědčení tam. Já, matka tvá, příbuzní mají také své přesvědčení o té věci, a že více vydá nežli tvé, tolik rozumu snad ti přece ještě zbylo. Věc je ovšem choulostiva a potřeba v ní nad míru opatrným býti. Opovrhne-li tebou Ledvina pro urážku, kterou jsi v něm spáchala,

pustí-li od tebe dobrovolně: nuže budiž po tvé vůli. Bude-li však přes to přese všecko na své lásce k tobě a na svém slibu stati, jako se mi všecko zdá, že bude, a odpustí-li tobě nepředložené jednání tvé: musíš svou vůli podříditi nám. Pak byla bych jen strojem ve vašich rukou, namítala Hedvika. Mluv si co mluv, já na to, jinak nelze jednati už pro čest domu našeho a rodiny. Co by si Ledvina o mně, o nás pomyslil! Prozatím nevím lepší rady, než abychom věc nechali se trochu odležeti, až v Ledvinovi, v tobě, v nás krev se poněkud usedne. Čas všemu přijde, i příhodné opravě; nechme si zatím k ní času, až jak uvidíme, co vzejde z nekalého semene, které jsi nám zasila. Psáti za nynějších okolností doktorovi Samcovi, bylo by k zmatku přidávati zmatek. Měly bychom s tím jen větší oplety, a nevidím, jak bychom byly z toho Ledvinovi i své cti právy. Myslím, doktore, že na mém místě by žádný moudrý člověk jinak nemluvil."

„Sama moudrosť by moudřeji nemohla mudrovati," pochválil doktor starou paní a dodal zároveň: „A slečna Hedvika se tím spokojila?"

„Vy byste tomu dal; Ona a spokojiti se! Všecka rozkvašená začala vám nabírati k pláči, a než jsem se nadála, měla jsem už na talíři: Vidím, že jsem od vás prodána. Doktore, tohle mně říci plnými ústy do očí! Což pak jsem já, nebo matka její, nebo kdokoliv jiný ji Ledvinovi prodával?! Věřte mně, mne popadl takový spravedlivý hněv, že jsem sebe necítila. Nařknouti mne, že jako otrokářka prodávám lidské srdce, k tomu srdce vnučky své . . . Ukázala jsem jí dvéře. Ona táhla po svých."

„Kdo by to řekl do té dívky," divil se doktor, hlavou potutelně potřásaje. „Na oko je učiněná něžnosť a dobrota. Já ji měl za holubičku, berušku, a ona takto . . ."

„Holubička, beruška!“ skočila mu babička horlivě do řeči. „Že vy mužští jste slepotou poraženi, co se ženských tyče! Škoda, že myslíte, že máte na rozum monopol. Červené tvářičky, modré očičky, načechrané kučerky a úlisné jazejčky vyzrají hračkou na nejzaschlejší filosofy. Pravda, vy nejste žádné studnice dobroty, ale proti ženským jste svou poctivostí přece andělé, jenže trochu přihlouplí andělé.“

„Velká čest pro nás,“ popichoval chytrák doktor starou paní; »ale pokud se já do ženských znám, neřekl bych amen k vašemu úsudku.“

„Nic neznáte, doktore,“ dopalovala se babička. „Ženská není ani sama k sobě upřímna, ne tak k osobě druhé nebo třetí. Před zrcadlem si vám nalže lží do očí, že byste neuvěřil, a vlastní lži běře za dobrý peníz. Co vy mužští pěkného do ženských vkládáte, jsou jim neznámé veličiny, ale proto z chytrosti počítají s nimi, aby vám popletly vaši násobilku a myslí si jezovitsky: chtícímu se křivda neděje.“

„Ale slečna Hedvika . . .“

„Není z jiných. To pravím vám já, stará Slezanovská. Slična je, pravda, slična jako z pohádky, to už je dědictvím našeho rodu.“

Doktor se v duchu zachechtal.

„ . . . ale pod zevnějškem lesklým, ba luzným choulí se hromada nectností jako kopřivy pod keřem růžovým. Že nemiluje Ledvinu, odpouštím jí, však ona doktora Samce také nemiluje, myslím totiž tak, jak vy mužští slovu „milování“ rozumíte. Důvody její proti Ledvinovi jsou rovněž tak jen vymyšleny jako to její noční zjevení, kterým se proti Podbořskému zastírá. Tomu bych ještě nic neříkala, ženská je ženská. Ale něco jiného mne při ní mrzí, ta zpropadená emancipace, která se -i v Praze chytila, když tam byla na vychování.“

Doktor zbystřil uši a upjal pobožné hledy na rozhovořené rty babiččiny.

„Pomyslete," pokračovala paní Slezanovská jedním proudem, „mně, ctihodné stařeně, vlastní babičce své, která jsem jí po všecky časy hovela jako svěcené kosti a všeho dobrého jí na bohu žádala a žádám, mně beze všeho ostychu vlípne do očí, že má rozum svůj a vůli svou, že může si činiti, co chce, a ze nikdo nemá práva jí v tom býti na překážku, volí-li si Ledvinu nebo Samce za manžela. Podle ovoce poznáváme jabloň nebo hruši, podle toho zpupného emancipačního průjevu poznávám Hedviku. Věřte mi, doktore, do slabiky, že za tou celou historií s Ledvinou nic jiného se neskrývá než obava, kterou má emancipovaná slečna naše před Ledvinou. Do roka přesvědčila se, že jeho povaha jest rázna, ustálena, oceliva a že nedá se formovati podle jejích emancipačních choutek. Doktor Samec naproti tomu jest asi povah křehkých, podajných, jež snesou snáze vládu její a k ní se bez obtíže přispůsobí, a proto předkládá jej Ledvinovi. Neb v tom mně zajisté dáte za pravdu, ze muz povah pevných a jistých nebude zebrati za lásku dívky, jež už hromadu měsícův jest nevěstou jiného muže."

Doktorem to trhlo. Oči mu zajiskřily jako badateli, jenž tápaje mrzutě ve tmách, najednou dostihl paprsku, jenž svítí mu na cestu, vedoucí k dobrému rozřešení záhadného problematu.

Stará paní se odmlčela, bez pochyby že z únavy. Doktor přemýšlel. Po chvilce prohodila paní Slezanovská: „Myslím, doktore, že jsem trefila . . ."

„Jak z flinty, milostpaní," přejal jí Sluka řeč. „Komu česť, tomu česť. Zakládal jsem si na tom, že dobře rozeznati umím komára od tiplice, ale před vaším bystrozrakem milerád sundavám klobouk. Vy vidíte věci tak měnivé a ošidné až na samé dno. Vaše náhledy

přimlouvají se tak k pravdě, že jsou čirou pravdou. A slečna Hedvika co dělá po ty tři dni?«

»Je sklíčena. Já na ni nemluvím; ať cítí, jak mne pohněvala.«

»A doktoru Samcovi nepsala?«

»Rozpakuje se, bojí se. Nepsala; neb kdyby byla psala, byla by mně Krescinka o tom dala vědomost. Nařídila jsem jí pod pukličkou, aby Hedviku měla dobře na očích.«

Doktor vstal a měl se k odchodu.

»Co už hodláte domů?« tázala se babička.

»Den se chýlí k večeru. Myslím se zastaviti na Podboří. Musím s Ledvinou mluviti.«

»Ubohý Ledvina! Vypadl mi samou řečí z paměti. Vyřiďte mu, doktore, upřímnou mou soustrasť, a vymluvte mu, co se dá z té prožluklé nehody vymluviti. Sama myslím, že všecko ne-li hned, aspoň časem obrátí se k lepšímu konci. Na mně nebude chyběti, to mu prosím vyřiďte. Do vás se však, doktore, naději, že přijdete mi co nevidět povědět, jak jste Ledvinu shledal. Možná, že budu míti pro vás o kousek aspoň veselejší novinky.«

»Mám jednu snažnou prosbu k milostpaní.«

»Mluvte jako doma.«

»Neračte, milostpaní, na slečnu Hedviku nikterak naléhati aspoň dotud, dokud opět k vám nepřijde. Mám k tomu důvody své a složím z nich svým časem milostpaní podrobný účet. Prozatím nechť postačí, že by každým naléhavým slovem svéhlavosť slečny Hedviky jenom se podněcovala a tužila.«

»Pravdu díte. Učiním vám po vůli.«

Doktor se poroučel. Když vyšel ze vsi na silnici stranou k Podboří, potkal Hedviku a Krescinku, jež vracely se asi z procházky. Zastavil se a rozmluvil se na chvíli s nimi. Po prvé za svého života všiml si co

nejbedlivěji Hedviky. Zjev její zdál se mu zářivým; byla sličná jako z pohádky, babička měla pravdu. Zrůst měla bezúhonný, stepilý; formy téměř klassicky úměrny; z očí svítil oslňující lesk a nyvá lahoda. Připadala mu stísněna a přibledla; byla málomluvna. Doktor žertoval podle svého způsobu s děvčaty o všedních věcech. Zmínil se také, že jde do Podboří. Hedvice prosvitnul v lících lehký ruměnec, ale v minutce bylo zas po něm. Když odcházel, podala mu jako Krescinka ruku a podívala se naň nějakým zcela zvláštním zrakem.

Doktor odešel, listu Ledvinova neodevzdav. Když asi třicet kroků popošel, obrátil se. Dívky byly už při vsi a hleděly za ním. Hedvika, tak aspoň se mu zdálo, déle nežli Krescinka. Doktor zakroutil hlavou a hvízdaje rychle si vykračoval k Podboří.

XII.

Doktor Sluka dobře věděl, proč Ledvinovi radil, aby ze Starých Hor vrátil se pěšky domů. Z počátku šlo to ovšem těžko našemu rekovi, leč když se chutě rozešel, pozoroval blahodárnou úlevu na těle i mysli. Zaražená krev se v něm chůzí rozproudila a osvěžila, a stísněná mysl ponenáhlu se v něm pozvedla a zjařila. Ač nebyl z těch, kdož přese všecky pohromy naděje a slepou důvěru v neznámou budoucnosť chovají a frási ladně vyšňořenou ve mdlobách svých za hofmanské kapky berou: přece nebyl s to, aby se ubránil pomyslu, že v slibu doktorově leží zdravý zárodek pomoci, který bohdá časem vyspěje v prostředek, jímž životní jeho blaho, silně povadlé, opět oživne a se zazelená. Doktora znal již po léta. Že není krasomluvným sofistou, věděl najisto. Zcela vážně mluvíval doktor zřídka kdy, ale humor, jenž prosvítal z řečí jeho, nebyl onen mělký

a planý humor, jímž tisícové všedních lidí uchraňují se bolestí, které na šlechetnější srdce doléhají a před časem je hubívají, nýbrž byl to humor hluboký a úrodný, jenž rodí se z nehody mezi velevznešeným ideálem a titěrnou skutečností životní, humor podobný tomu, kterým horuje král Lear, vyštvaný za jekotu bouře v nelidnou pustinu, kterým filosofuje Hamlet, odkopávaje na hřbitově lebku. Ledvina dnes po prvé teprv dobře chápal, proč doktor Sluka čte jenom Shakespeara.

»Nejsi-li i ty kousek Leara?« pravil sám k sobě. »Hedviku miluješ do zbláznění, a ona asi z důvodův titěrné skutečnosti k lásce odpovídá zradou! Starohorský náš filosof pronikl rázem neshodu tu, snad dostihá ji až do dna a slibuje nápravu. Ovšem, pravil, že posud Hedviku nezná, ale on ji pozná. Jemu postačí několik hodin, k čemu mně by nestačila léta, ba snad dlouhý s ní život. Nedám, dodal, ža železo zlato. Což může zlatem tím mysliti, ne-li mou k ní lásku. Uvidí-li, že Hedvika všedním železem, odzvoní hranu mému životnímu štěstí. A já bych přece Hedvikou se spokojil, i kdyby byla všedním železem; já bych je pozlatil láskou svou . . .“

Ledvinovi se přepjaly vážné vrásky přes čelo, oko jeho hledělo mdle a nestále. Tušil, cítil, že zvoliv si doktora za prostředníka zadal si mnoho, neřku-li všecko. Přemítal, nebylo-li by dobře vrátiti se do Starých Hor a odníti doktorovi odpis Hedvice, jenž staň se co staň v nebezpečných rukou byl uložen. Leč naproti tomu vyvíral se ze vzrušených jeho útrob jiný, divomocný hlas, by plně a zcela důvěřoval doktorovu věhlasu a přátelství.

Ledvina se zastavil. Cítil, že jest Herkulem na rozcestí. Vrásky na čele stopily se mu v studeném potu, srdce měl jako v kleštích, a jako bludní chodcové v půlnoční tmě tápaly v nejistu myšlénky jeho. Krušiv se

chvíli sžíravým zápasem duševním, pohodil vzdorně hlavou.

„Rozhodniž náhoda," vypravil ze sebe. „Padniž kostka podle toho, koho prvního potkám."

Stoupaje mladým smrčím do kopce zaslechl zpěv z mladého dívčího hrdla. Srdce v něm radostí poskočilo. Za chvilku setkal se s mladým selským děvčetem.

„Nevrátíme se do Hor," pomyslil si, „doktor bude nejlepším zástupcem ve smutné při mé. Trpělivě vyčkám konec, k němuž ji přivede."

Jako s čela krůpěje potné setřel i s duše traplivou sklíčenosť a statněji a rychleji ubíral se k domovu. Bylo již skoro tma, když sestupoval s kopce k Podboří. Večeře mu dnes po prvé chutnala a zemdlené tělo hlásilo se k svému právu. Šlo naň spaní. Slíbiv Lotince, že zítra jí všecko poví, dal jí dobrou noc a uložil se. Usnul brzy a spal tvrdě a pokojně.

Ráno před pátou hodinou se probudil, ustrojil se a odešel do dvora, aby dal chase rozkazy ku dnešní práci. Nebe bylo zataženo a podle vlhkého vzduchu soudil na déšť. Když prohledl ještě polní nářadí potřebné a tažný dobytek, vybral se s čeládkou do polí. Oči jeho točily se neustále stranou k Polomi a mysl jeho za nimi.

„Do večera," přemýšlel, „budu více věděti. Doktorovi trochu deště nebude na překážku. On neodstoupí od daného slibu. Dobrý bože lásky, doprovázej jej na Polom k Hedvice!"

Před osmou hodinou vrátil se domů. Všecka nedočkava předložila mu Lotinka obvyklé snídaní. Nasnídav se skládal jí ochotně účet ze všeho, co včera odpoledne s doktorem Slukou projednával.

„Co tomu říkáš?" otazoval se sestry dokončiv vypravování.

„Doktor je ovšem učiněná satira," odpovídala Lotinka přemýšlejíc; „ale satirikové mívají prohlédavou, na zkušenostech vyspělou mysl, a co více platí, i zdravé, dobré srdce. Že tě Sluka vysoko váží, dávno vím; že tě jako pravý přítel miluje, z toho jde, že v té choulostivé záležitosti propůjčuje se ti k službám. Myslím, že svěřiv se jemu s dobrou jsi se potázal. Že je doktor vdovcem, slyším po prvé."

„I mně to bylo novinou, z brusu novou."

„A novina ta je důležita pro tvou věc," pokračovala Lotinka. „Byv více let ženat bude znáti i ženské srdce anebo nalezne si aspoň snáze cestu k němu, aby je poznal. Na konec jsme my ženy sobě podobny jako voda k dešti. Kdo jednu zná, zná všecky. Poznav manželku svou nebude při Hedvice tápati ve tmách. Negratuluji právě jí, že podrobí ji Sluka své kritice, ale tobě proto gratuluji. A on pravil zcela vážně, že budeš-li chtíti, bude Hedvika ještě tvou?«

„Zcela vážně, ano dodal, že sází milion proti zlatce, že to dokáže."

„Je to smělé slovo, a že on je vypustil z úst, vydá dvojnásob na váze. Vidím na tobě, že máš naději, že doktor dobře tvou při skoncuje."

„Pochybuješ?"

„Bráním se pochybnostem, protože bych sama ráda viděla, aby nešťastný ten zápletek ve tvůj prospěch se rozpletl. Leč těžko nepochybovati. Pravil jsi, že doktor ještě dnes sem na Podboří přijde, aby nám pověděl, na čem jsi s Hedvikou?"

„Slíbil tak na jisto."

„Tomu-li tak, čekejme s klidnou myslí na něj. Bylo by marno a zbytečno před časem něco rozbírati, co nám posud nejasno. Čekejme a doufejme."

„A myslíš, že odpověď má bude míti na Hedviku dobrý účinek?"

Lotinka pokrčila ramenoma.

„Abych ti pravdu řekla,“ odvětila po chvilce, „spoléhám více na listonoše než na list.“

Ledvina si kroutil kníry.

„Poddav se doktorovi,“ dokládal, „vydal jsem se asi nad slušnosť ze svého. Leč nemudrujme o tom a čekejme do večera.“

Rozešli se; Ledvina do polí, sestra jeho za domácím svým řízením. Práce jí i dnes nešla dobře od ruky. Byla uvnitř nepokojnější, než před Emanem na jevo dávala. Přesvědčivši se, že láska Emanova je skutečnou vášní, trnula strachy o milovaného bratra. Schvalovala sice v duchu. že uchýlil se o radu k doktorovi, ale strachu jí při tom valně neubylo. Domnívala se, že satirický Sluka nepojal v celé hloubce nešťastnou vášeň bratrovu, a byla by tomu radši bývala, kdyby byl Eman sám, jako pravý a celý muž, si spornou věc s Hedvikou spravil, ač dala-li se vůbec spraviti. Nad to myslila od předvčerejška více než jindy na Královce. Neviděla ho téměř dvě léta. Psal ovšem ob čas bratrovi a Eman jí dal každé psaní přečísti, ale to, co by byla Lotinka nejraději mezi řádky vyčtla, posud v žádném listě jeho nenalezla. Lotinka byla jako na mučidle. Potají hlodala jí na srdci obava, žhavá i břitká, že mladý, sličný a dobrosrdečný vojín má asi ve Vídni známosť, jež tou měrou jej zaujímá, že ani na venek k svým rodičům nepospíchá. A že zdárným synem je, to věděla najisto. Za takových okolností nebylo by ovšem na jiném než oplakati a pohřbiti myšlénku, na níž visela celou duší svou, jež jediným útěšným cílem byla jejímu živobytí, jediným růžovým průzorem do mlhovité budoucnosti.

Lotinka milovala první, celou silou dobrého srdce svého. Milovala tajně a posud beznadějně, a tajná, samu sebe sžírající láska netlačí duši méně než láska zklamaná.

Proto Lotinka Emanovi tak dobře rozuměla, proto s ním tak trpěla, proto se tak oň bála.

Z bázlivosti, ženám milujícím přirozené, soudila, že naskytne-li se mrtvola, nepřiletí jen jediný sup, nýbrž i druhý a třetí, aby slavili své pospasy na ní. Lotince srdce strachem ustávalo, že nehoda, jež Emana potkala, nezůstane osamělou, že v zápětí jí přijde nehoda nová, nehoda, jež hůře nežli sup zatne se jí do živého srdce. Tím pomyšlením rostl její nepokoj tak, že přerostl všecku její rozvahu, jindy tak klidnojasnou.

Myšlénky Lotinčiny toulaly se bůh ví kde, proto se krušila i prací, jež jí jindy šla od ruky jako voda. I byla tomu skoro ráda, když nemocný otec po ní volal.

Vstoupivši do jeho pokojíka, otázala se přívětivě: »Nechtěl byste, otče, abych vám nějaký kousek na piáně zahrála?«

„Nech toho," odvětil posupně churavý stařec. „Hráti, hráti!? Mně není do hry."

„Snad aby děvečka přinesla do vaničky čerstvou vodu ze studně."

„Přineste mně ji, přineste a utopte mne v ní!"

Lotinka mlčela soucitně k otci vzhlížejíc.

„Bolesť a křeč," naříkal churavec; „v hlavě, v kříži, v nohách, všude, všude . . . k tomu nádavkem starosti o děti, starosti, až hlava brní."

„Ty si z hlavy vypuďte, tatínku," odvětila laskavě Lotinka. „Já i Eman se máme rádi, my se už o sebe postaráme."

„Krásně postaráte," prohodil kysele starý pán. „Co se Eman nežení, co se ty nevdáváš? Léta jsou zde, máte na to čas. Jak mám od vás odejíti s pokojem do hrobu?"

„Než umřete, otče, bude Eman dávno ženat a já dávno vdána."

„Chytrá, na zmrzlé křepelky! Uč ty, panenko, se-

dláka orati. Než umru! Prosím pána boha co hodinu, abych umřel. Ale jak umříti, bez pokoje? Dej mi obklad.“

Lotinka poslechla. Nemocný stařec se na chvíli odmlčel. Bylo na něm viděti, že si čerstvý obklad libuje.

„Sedni si,“ pravil laskavěji na to. „Mám leccos na srdci, co chce na jazyk. Sedni, Emane, sedni.“

„Já jsem to, otče, Lotinka.“

„Sedni a nevytrhuj mne.“

Lotinka si sedla na podnožku nedaleko otce. Věděla, že má dnes otec svou povídavou hodinu. Pilné děvče jen litovalo, že nevzalo si s sebou žádné ruční práce.

„Štěstí, řekne se štěstí,“ rozvazoval churavec, „řekne se. Ale já nevím, co je štěstí, já vím jen, co je neštěstí. Kolik je mi let?“

„Šedesát devět.“

„Deset, třicet, čtyřicet. Za čtyřicet let člověk zakusí, co je neštěstí. Kdybych se byl chytil pití, lépe by bylo bývalo. Vším se opiješ, pivem, vínem; neštěstím se neopiješ. Pálí na duši jako žhavý uhel. Kletba!“

Lotinka se vytrhla ze svých dum. Slova toho posud z úst otcových nezaslechla. Pohlížela zpytavě i zvědavě ke starci.

„Bratr byl vším vinen; já nebyl. On byl z ocele, bůh ví, z ocele. Co on chtěl, všecko ohnul, a co se nedalo ohnouti, přelomil, na kusy přelomil. Byl o šest let starší než já a rodiče vodil na provázku. Co on, to rodiče. Já byl jako z másla; slaboch jsem byl, a člověk slaboch, kletba. Já neměl se dáti přemluviti! Měli jsme se tak rádi s Bartoškovic Lenkou. Tak rádi jako dvě hvězdičky na nebi. Pod křížem na Oraném přísahal jsem jí věrnosť a lásku při časné a věčné spáse své. Bylo to v sobotu, na Všechny svaté. Právě se smrákalo. Zvonili klekání, když jsme přišli do města.“

Nemocný stařec se odmlčel. Lotinka se třásla jako osyka. Tragika tajemství, z něhož otec před ní dnes

poprvé tajeplnou roušku odkrýval, omrazila jí ostrým severem duši. Že nemluví o nebožce matce, věděla; neb tato jmenovala se Marie. A když si vzpomněla na strýce, na tu suchou, posupnou postavu jeho, shledávala, že otec případně jej charakterisuje. I jí, jež tehdáž byla děvčetem ještě do školy chodícím, zdál se strýc býti mužem z ocele. Strýc byl advokátem a do své smrti se neoženil. Časem si nadělal jmění, že koupil Podboří a v Praze dům.

Trvalo to dobrou čtvrť hodiny, než stařec opět se dal do řeči, ale první myšlénky jeho nesouvisely s předcházejícími. Lotinka již se obávala, že na první svou řeč docela zapomněl, ale mýlila se. Z ničeho nic vzdychl najednou chorý stařec:

„Lenka, ubohá Lenka! Co měla dělati? Přinutili mne. Bratr. Bůh ho zatrať! Byla se mnou sama druhá. Před polednem jsem měl svatbu s Marií Blahoutovic, odpoledne ve tři hodiny křičeli na ulici: Lenka Bartoškovic skočila do rybníka. Je po ní, už ji nesou do márnice. A já se nesměl na ni jíti podívat!“

Stařec vypukl v křečovitý pláč; Lotinka zbledla jako křída. Srdce se jí škubalo bolestí, neb ohromila ji dnešní myšlénka: „Za slabosť otcovu, za vinu strýcovu trpí Eman, strádám já!“

Stařec pokračoval naříkavým tonem, jenž zpovolna přecházel ve vzdor a ironii: „Co z toho měli, že mne přikovali k Marii? Já ji neměl nikdy rád, ona mne. Já v pravo chodil, ona v levo, nikdy jsme se pořádně nesešli. Je už také pod zemí. Co z toho má, že svolila k sňatku! Věděla všecko, já jí to řekl, já ji prosil, ale bratr, bratr můj musel míti na vrchu. Co z toho má, ani červi se na něm nenajedli! Svědomí měl jak ten led; studené, tvrdé. Mrazilo mne, když na mne promluvil. Však ono mu roztálo v kalužinu, když na správě boží za mne musel odpovídati. Dobře ti, bratříčku, dobře.

Marie měla u mne zlé časy, já u ní. Nic nám nešlo po chuti a žádosti jako jiným lidem. Nebylo požehnání, byla kletba. Dělej co dělej, šlo to s námi s kopce. Chudli jsme, chudli, až jsme schudli. Dům vyhořel, potlouklo nám, zlí lidé nám brali, nemoc za nemocí, brzy já, brzy ona, neštěstí si nás vzalo do cviku. Co platno, že bratr pomáhal? Peníze jeho nevydaly, byly z ďáblova měšce. Chtěl napraviti, odkázal nám Podboří. To že štěstí? Kdo to praví? Marie byla už jako pára nad hrncem a ve mně nebylo zdravé žíly. Starostí jsem nevěděl kam hlavu položiti, aby se jmění nerozprchlo, aby děti aspoň něco měly. Nu máte; mějte si. Proč se neženíte jako jiné děti? Kletba!«

Stařec se znova odmlčel. V duši Lotinčině strhla se bouřka odporných citův. Bylo jí čtrnáct let, když matku na Polomi pochovávali. Jako vděčné dítě chovala v sobě obraz matky své v líbezné památce. Pokud její paměť do minulosti sahala, považovala matku svou za šlechetnou osobu. Tolik aspoň měla za věc jistou, že matka všemožnou péči na to vynakládala, aby děti její byly dobře vychovány. Třeba nebyla snad tak laskava jako jiné matky, nelaskavou nebyla nikdy k dětem svým. Všecko jednání její svědčilo o tom, že s rozumem svým svědomitou brala radu. A nyní najednou se dovídala, že manželství rodičův jejích bylo nešťastno. Či snad slova choroduchého otce byla jen prázdným přeludem nezdravé, nezřízené fantasie? Jak ráda by byla Lotinka tomu víru dala, ale nebylo jí lze. Otec její míval někdy za dlouholeté choroby své světlé hodiny, v nichž mluvíval nepokrytě, jasně, rozumně. Vše, co dnes jí vypravoval otec, přimlouvalo se ku pravdě, jisté a věrné. Také důvod, proč dal se do povídání o kalné minulosti své, zdál se jí býti logicky naskrze správným. Nedávalo mu pokoje, že dospělé děti jeho nevstupují ve svazek manželský. Měl za kletbu věc snad nahodilou, smítaje

vinu toho na slabost svou a nesvědomitosť bratrovu. Nepokoj ten mu snad tak děsně skličoval duši, že nebyl s to, aby jej déle před svými dětmi tajil. Šlo asi ubožákovi o to, aby vyzradě tajemství, trudné a těžké, ulevil zkormoucené duši. V takové myšlénky zabírala se poděšená Lotinka, když starý otec znova se ujímal slova.

„Lenka hrávala na piano. Hrávala pěkné kousky; radosť poslouchati. Do rána byl bych ji poslouchal. Měla zlaté prsty!"

Několik těch vět bylo Lotince opětným důkazem, že otec mluvil holou pravdu. Co jí posud bylo temnem, to se jí po těch slovech náležitě vysvětlilo. Proto si dával ubohý stařec od svých dětí na piano zahráti, že staré národní písničky připomínaly mu jasné dni první šťastné lásky. Bez pochyby, že i Lenka šťastnému milenci ty písničky hrávala.

„Jest nejvyšší čas," dával se znovu churavec do řeči. „abych už šel do země si odpočinout. Rubáš mám už dávno ušitý, peníze na pohřeb ve spořitelně, rakev nahoře v komoře vystlánu. Nedávejte mne do hrobu nebožky ženy, někam jinam."

Myšlénky ty, vyjímaje poslední, míval starý Ledvina téměř každého dne na jazyku. Lotinka soudila z nich, že duch jeho vrací se do obvyklé své apathie. Nebylo jí to vhod, neb přes všecku bolestnou tíseň svou byla by ráda ještě něco bližšího slyšela o otcově minulosti. Proto od otce neodcházela čekajíc trpělivě, nezabočí-li opět k představám prvějším. Uplynulo asi půl hodinky. Zakašlala hlasitě. Otec sebou trhl.

„Jak je venku?" tázal se ledabylo.

„Padá drobný deštík."

„A nedává se na čas?"

„Kouří se z lesův."

Starec sklonil hlavu, jako by na něj šly dřímoty.

Lotinka odcházela všecka rozrušena z otcova pokoje. Odešla do kuchyně. Na panském domě zvonili poledne. Zaslechla z důli Emanův hlas. Měla Emanovi svěřiti tajemství otcovo? Nepodobalo se jí, že by dobře učinila. Mělť sám hoře až po krk. Útlocitná dívka uznala za dobré, ušetřiti jej hoře nového. Za krátko na to sešla se s bratrem v jídelně. Zasedli k obědu, leč nechutnalo nikomu z nich.

„Myslil jsem," prohodil Eman, „že zastihnu tu doktora. Nebyl tu?"

„Nebyl."

„To před polednem v Polomi nebyl. Anebo zůstal tam přes oběd?"

„Snad dopoledne obešel si nemocné a přijde až po obědě na Polom."

„Možná. Snad ho to přes noc přešlo a do Polomi ani nepůjde."

„Silně bych pochybovala, Sluka je muž od slova. Dal-li ti slib, nezruší ho."

„Kéž by dobře pořídil! Nevím, kam se podíti bázní i nedočkavostí."

„Počkejme do večera."

Klepáno na dvéře. Posel přinesl z pošty noviny a dopisy. Lotinka přeletěla hltavým zrakem adresy. Byly tři, v jedné poznala ruku Královcovu. Zbledla jako by ani kapky krve v ní nebylo; srdce se jí úzkostí div nerozskočilo.

„Psaní z Vídně od Tomše," pravil živěji Eman. „Necháme si ho naposled."

Když oba první dopisy pozorně přečetl, sáhl Ledvina po Královcově listu a rozlomil pečeť. Lotinka vzdychla mimovolně. Eman si toho všiml a podíval se na ni. Lotince vrazila se krev do tváře, ňádra se jí bouřlivě pnula a oko se svezlo rozpačitě na ubrus na stole. Emanovi to neušlo.

Četl dopis Tomšův a zabral se do něho. Kradí upjala Lotinka na bratra oči. Viděla patrně, že obsah listu je neobyčejný, ano překvapný. Eman změnil barvu a levicí si prudce hladil bradu. Lotinka znala jeho způsoby nazpamět a věděla, že jen tenkrát prudce si sahá do brady, když jej něco nepředvídaného mocněji dojímá. Krev se v ní srážela hroznou předtuchou, a když Eman dopis dočetl, nebyla ani s to, aby se pozeptala po jeho obsahu.

Eman znova zadíval se do listu, pak jej složil a schoval do náprsní kapsy.

„Divná věc," vyjelo mu mimoděk z úst.

Kroutě povážlivě hlavou vstával od stolu. Oko jeho truchlobolně spočinulo na vteřinu na sestře.

„Musím do polí k lidem," omlouval se nutě se k poklidu. „Tomšův dopis beru si s sebou, abych si jej náležitě promyslil. Tomeš jindy průhledný jako sklo zabředl tenkrát v polotemné runy. Kdyby přišel doktor, pošli ho dolů za Zástěrovskou cestu. Nebo ať počká; na večer budu doma. Pak si důkladně pohovoříme o Tomšově dopisu. Nezapomeň doktora poslati za mnou, přijde-li."

Odešel. Lotinka ani nedutala. Když Eman byl ve dveřích, poháněla ji nepřekonatelná úzkosť, aby bratra nazpět zavolala, leč táž úzkosť zadrhla jí i hrdlo. Nebyla s to, aby jen jediné slovo pronesla. Snad panenská ostýchavosť, snad předtucha, že láska její tajná na tragický konec vychází, byly příčinou, že neměla síly protrhnouti strnutí, jež ji zachvátilo rázem bleskovým.

Když Eman odešel, nahlas zaštkala a z očí jí vyhrkly slzy potokem. Plakala, až se vyplakala. Když poněkud rozbolestněnou mysl slzami ukojila, jala se rozvažovati, proč jí Eman nedal psaní Královcovo přečísti. Či tušil již její lásku k příteli svému? Podobalo se tomu, ba Lotince se zdálo, že jest to kromě vší po-

chybnosti. Ze šetrnosti, útlocitu, bratrské lásky aspoň na několik hodin odvrátiti chtěl od ní jedovatou střelu osudu. Snad myslel, že přemýšlením uhodí na prostředek, jak by trpký jed nějak osladil.

Za těch několik hodin, než Eman se z polí na Podboří vrátil, div Lotinka nedočkavostí a nejistotou nezšílela. Málo že dvacetkrát vyběhla ze dvora na kopeček pod jilmy, aby se podívala, vrací-li se již bratr. Teprve k páté hodině spatřila jej, an zvolna a vážně stoupá do kopce k domovu. Lotinka vyběhla nahoru do domu, do své komnatky a zalomivši rukama před obrazem panny Marie, nad ložem jejím visícím, vykřikla úpěnlivě: „Marie matko! Smiluj se, nedej mi bolestí zahynouti!“

Vrhla sebou na stolici k oknu, kde nejraději sedávala, a čekala, co jí nastane. Okno do dvora bylo otevřeno, slyšela pádné kroky bratrovy, slyšela jeho hlas, jímž čeládce něco nařizoval. Čekala, bratr nahoru nepřicházel. Vyskočila a matným krokem šla dolů do pokoje bratrova. Eman zatím byl odešel. Bez pochyby že šel naproti doktorovi Slukovi. Lotinka prohledala jeho psací stůl. Dva z dnešních dopisů našla na něm, Královcova psaní tu nebylo; bratr je měl posud při sobě. Odešla opět nahoru a složila rozpálenou hlavu do dlaní. Jak dlouho tak seděla, sama nevěděla. Když se poněkud z mračných trudův vybrala, spozorovala, že se již stmívá. Přistoupila k otevřenému oknu. Psi vesele zaštěkali. Bratr se vracel. Zaslechla jeho hlas i hlas doktorův. Bylo jí znova čekati, až doktor Sluka odejde, anebo bratr ji zavolá.

Vpravila se již v osud svůj s trpkobolnou resignací.

XIII.

Oba pánové vstoupili do pokoje. Doktor odloživ plášť a klobouk usadil se na pohovce a opřel obě ruce o kolena. Ledvina přecházel po pokoji. Zastaviv se, tázal se důvěrně Sluky: „Odpis můj jste tedy Hedvice neodevzdal?“

„Neodevzdal.“

„A přece jste mi včera pod ctí a věrou slíbil. . . .“

„Že přičiním se, aby Hedvika byla opět vaší,“ doplňoval doktor Sluka pokojně.

„Že to dokážete,“ opravoval Ledvina.

„Slib stojí na mé cti a na mém k vám přátelství. Dokážu to.“

„Prsní tón přesvědčení, jímž slib svůj obnovujete, nepokojí nikterak divokou bouřku, jež duší mou zmítá. Vždyť jste, jak jste pravil, s Hedvikou hrubě ani nemluvil.“

„Na tom nic nesejde, příteli.“

„Zovete mne přítelem. Bůh ví, že vám jím jsem z té duše. Na vás jest, abyste v nynějším nebezpečném položení mém prokázal, že i vy jste mně přítelem činlivým.“

„Jsem jím, milý Ledvino, jsem. Věřte, že neupřímnosti není u mne ani za halíř a že hladká licoměrnosť tak ode mne vzdálena jako olovo od zlata. Ovšem, chlubné plíce vylézají z hrnce, ale není na jiném; za těchto okolností chváliti se musím. Vy si, Ledvino, zmužile nečiníte; rozum z vás nemluví, ale láska, náruživosť se svým sobeckým příkalem. Úloha, jíž jsem se pro vás podjal, založena jest na čirém přátelství. A přátelství jest sobectvím ducha, kdežto láska jest sobectvím srdce. O to rozcházíme se, o co duch rozchází se od srdce. Přátelství je cit, jenž povážlivě jde ku předu, láska ubíhá rychlovlakem. Rozcházíme se, pravda; ale jist jsem, že

šťastně sejdeme se, ochladíte-li náruživosť svou tak, by podřídila se přátelství. Však tuším, nezbývá vám jiné cesty. Jen barevný přítel hoví náruživostem druha svého; přítel pravý, ať tak dím z milosti boží, nemůže jim býti po vůli. On ovládá je, béře na uzdu, ba bojuje proti nim, aby druha jeho nestrhly ve zmatek. Myslím, že mluvím k vám mateřským jazykem.“

„Frásím vašim nelze ovšem pravdu upříti.“

„Fráse, z nichž slyšeti prsní tón pravdy, nejsou frásemi; jsou plodnými myšlénkami.“

„Budiž,“ odpovídal chlácholivě Ledvina; „proč se však tajíte tím, co jste na Polomi v prospěch můj pořídil? Či nemám podle všeho práva a důvodu, býti nedověrným?“

„Což pouštíte mne ke slovu? Vždyt mračíte se, jako by vám s čela pršeti chtělo, a chcete hned všecko jako v soustruh míti! Rovná, nejkratší cesta nevede vždycky k nápravě.“

„Rovná cesta jest nejlepší.“

„Kde není rovné cesty, třeba zajížděti. I já si musil zajeti, protože opatrnosť tak kázala. A opatrnosť není jen matkou moudrosti, nýbrž i zdárného výsledku. Nešel jsem rovnou cestou k slečně Hedvice. Ani letošní pytlák nepůjde s bubnem na zajíce, na to já, kozák starý, dávno ostřílený. Včera jsem vám tuším řekl, že nevím, co za slečnou Hedvikou vězí. Zřídka přijdu na Polom a přišel-li jsem tam, nenapadlo mi, slečnu náležitě si vzíti na mušku. Přiznávám se, že mne nezajímala. Teprve když jste vy si známosť s ní učinil, nabývala slečna pro mne zajímavosti. Ale ptal jste se vy kdy na můj o ní úsudek? Neptal. Byl bych již zbystřil zrak i sluch. Když jsem býval na Polomi potom, co už jsem věděl, že je vaší nevěstou, nenahodila se mně nikdy kloudná příležitosť, sáhnouti jí důvěrněji na tepnu srdce i mysli její. Viděl-li jsem ji kdy, bylo to ve společnosti,

a sám uznáte, že studovati dámu ve společnosti třetích osob je nabírati vodu řešetem. Mezi čtyřma očima jsem s ní nikdy ani pět minut nemluvil. Také jsem nikdy nespozoroval, že by byla o mou společnosť stála. Bez toho, že jí Polomská vrchnosť napovídala o mně dost, ze jsem hrubý lesní strom, jenž i v salonė čpí jadrnou svou pryskyřicí. Podávám se vždy a všude tak jak jsem, přízně u nikoho nehledám, poněvadž od nikoho nic nechci, a věru nebudu Kolínskou vodičku kupovati, abych těm Polomským palidem zavoněl. Myslil jsem také, že vy již máte dost hodnou bradu a že ucházeje se o slečnu Hedviku zajíce v pytli nekoupíte. Leč i ve vás jsem se přepočítal. Láska vám spletla mozek jako každému zamilovanému bloudu."

„Stáváte se urážlivým, doktore."

„Nestávám se; jsem jím od jakživa, poněvadž jsem pravdivým, příteli Ledvino."

„V čem jsem pochybil?"

„Že jste nevážil zlato štěstí svého podle věcné hodnoty, nýbrž podle rozbujnělých choutek rozvášněné duše."

„Soudíte křivě."

„Zcela případně soudím. Ostatně nedivím se, že jste zplanul plamenem. Jak jsem se dnes na své oči přesvědčil, je Hedvika zjevem ladným, spanilým jak ten boží den. Láska se živí pohledem a ne zpytováním nitra. Myšlénka nazývati takového milovábného tvora svou žínkou opila by i zaschlého mudráka, nad to vás, jenž přes všechen suchopar života zachoval jste si slušnou porci poesie."

„Vy jste cynik, doktore."

„Díky za uznání. Leč venku je již tma. Rozsviťte, příteli, bychom si posvítili na sebe a na společnou naši záležitosť."

Ledvina rozsvítil lampu.

„A teď zhurta k věci.“

„Prosím vás snažně za to,“ pobádal jej Ledvina.

„Dopoledne dnes obešel jsem si nemocné. Mám, horribile dictu, zrovna čtyři, ale každého psa z jiné vsi. Tak mi uběhlo dopoledne. Hned po obědě vydal jsem se na cestu do Polomi. Nemaje rovné cesty k slečně Hedvice zajel jsem si nejprve k milostpaní Lípové, rozumí se, že na výzvědy. Ctnostná ta paní odsuzovala šmahem Hedviku za to, co vám učinila, ano dopalovala se zcela podle pravidel divadelní mimiky k hroznému hněvu na ni. Leč já viděl za kulisy. Byl jsem hned doma, že je to jen malovaný plamen a že má něco jiného za lubem. Však mne nadarmo včera večer zvláštním lístkem k sobě nepozvala.“

„Šafář vám přinesl lístek od ní?“

„Od ní. Jako zručný vozka zatočila pak k vám, pak ke mně, jenž prý jsem nejlepším vaším přítelem, a pak k tomu, co ji nejvíce na útlém jejím srdci pálilo, k slečně Krescince.“

„Jak Krescinka s tím souvisí?“

„Bože můj, jako jablko s jabloní. Osnova její je přirozena. Setkala si ji takto: Hedvika urazila do té duše svým košem Ledvinu. Ledvina ze vzdorů bude se jí chtíti mstíti. Bude se chtíti oženiti dříve, než Hedvika se provdá. O nevěstu se nebude tuze rozmýšleti. Je tu doktor Sluka, jeho pravá ruka. Udělejme ze Sluky svatého ducha Ledvinova, jenž mu vnukne, aby si vzal Krescinku . . .“

Ledvina se srdečně rozesmál.

„Co se smějete, člověče,“ káral Ledvinu doktor nalíčiv velmi komicky vážnou tvář. „Snad nemyslíte, že je milostpaní Lípová jedním z ptákův, již zachránili Kapitól? To já jsem jinší kos než-li vy. Pomyslil jsem si, že je moudrá jako čep a nejen že jsem pristoupil k jejímu zámyslu, anobrž já mu dal i svou doktorskou

sankci. Jinak chyba člověkem vládne. Kdo může za to, že vehlasná vladařka Polomská měří vás podle svého lokte, a že vy jste pro její loket nezměrnou veličinou? Nemá-li vás v lásce, snoubí-li vám dcerušku svou Krescinku, kterou co do krásy klade jen o jeden stupeň níže než-li sebe?“

„A vy jste slíbil?«

„Co bych neslíbil! Neslibte bláznu a vezme na vás kyj.“

„A vaše pravdivosť a přátelství ke mně?“

„Ty filosofie mého humoru držela zatím hezky v kapse; z lásky k vám. Zatočil jsem zábavný povoz našeho hovoru k Hedvice. Příteli, měl jste slyšeti, jaké chvalozpěvy na ni spustila!“

„Myslím, že nic zlého na ni pověděti nemůže,“ durdil se Ledvina.

„Jen si to myslete. Matka, která má dceru na vdaní a ráda by jí namluvila ženicha, jejž má její neť, věru andělem a ne ženskou by býti musela, kdyby neteř chválila. Ale což na tom! Mně šlo o to, bych pronikl povahu Hedvičinu. Poslouchal jsem bedlive a odloučiv plevel od zrna, hodil jsem plevel do větru a zrno jsem si uložil do své tobolky na vaše konto.“

„Vy jste člověk nebezpečný . . .“

„Hlupcům, jinak jenom opatrný, bych příteli prokázal službu veledůležitou.“

„Ó prosím vás, pokračujte.“

„Na to šel jsem o poschodí výše, k babičce. Dnes mi dobrá planeta svítila; stará Slezanovská neměla migrénu. Především mi řekněte, Ledvino, čím to je, že ta zlatozubá klevetnice vám tak přeje?“

„Snad že jsem povždy, co trvá známosť má s Hedvikou, nepokrytě s ní mluvil a jednal,“ vykládal Ledvina.

„Možná,“ pravil doktor přemýšleje.

„Pak snad i důvěrný přítel její, farář Polomský, u ní za mne ztratil dobré slovo.“

„To mi také hned napadlo,“ pokračoval doktor. „Ostatně přiznávám se vám, že mi bylo s podivením, jak všecka babiznosť od ní ustoupila, když o vás rozprávěla. Jsem tomu rád, neb nebude-li nám její přízeň s prospěchem, na škodu zajisté nebude.“

„Co od babičky jste se dověděl?«

»To je dlouhá kronika, příteli. Ta osoba zná lidi. Věřte mně, kdybych byl mohl její myšlénky stenografovati, nebyl bych litoval práce. Nejednou, desetkrát jsem smekl v duchu před jejími úsudky. Jak ona umí ženu prohloubiti, nedovedl by žádný muž, a třeba byl takovým psychologem jako sám Shakespeare. Získal jsem od ní tolik pro svou filosofii, že téměř s jistotou vám mohu říci, že s Hedvikou máme vyhráno.“

„Doktore!“ vykřikl Ledvina. Oči mu zaplály radostí téměř divokou. Přiskočil ke Slukovi a chopiv pravici jeho oběma rukama vlil všechen jas, rozpoutané duše své v jediné prudké stisknutí. Na to zaraziv se promluvil malomyslně: „Či snad jste jen žertoval?“

„Mám za to, že jsem pravdu mluvil, příteli,“ odvětil pokojně ale srdečně doktor.

„Pravdu?“ jásal Ledvina. „Bůh vám ji zaplať, příteli.“

„Upokojte se. Bude vám pokoje potřebí k tomu, co vám ještě dále vypravovati budu.“

„Nechci již nic více věděti, doktore. Mámť dost a dost toho, že podáváte mi jistotu, že Hedvika bude opět mojí. Což mi po ostatním? Já se vám důvěrně všecken, všecken, pravím doktore, svěřuji, neb vidím, že jste člověk démant.“

„Démant má ostré hrany, příteli,“ odpovídal poklidně doktor, „na nichž se třeba ještě dosti pořežete. Důvěra vaše ke mně mi rukojemstvím, že neklameme

se v sobě jeden ani druhý, a toť první, nejdůležitější věc při tom, co pro vás podnikám. Leč nemyslete, že bouřka, která se na vaši hlavu sesypala, je bouřkou ve sklenici vody. Ač doufám, že ji šťastně zažehnáme, přece ještě dosti důtklivě může nad vámi buráceti. Nečiním nic od pola. Účet, jejž vám učiním ze své návštěvy v Polomi, daleko není skončen.“

„Vypravujte,“ vybízel jej Ledvina usednuv vedle něho na pohovku.

„Vám se snadno řekne,“ žertoval doktor. „Ale ubohé plíce mé nejsou z kaučuku, a v žaludku mi vrčí jako v mlejnici. Od božího poledne neměl jsem mimo vlastní jazyk nic v ústech. Konejte skutek milosrdenství; nasyťte lačného dříve a napojte žíznivého. Přineste něco k snědku a k ovlaze. Čas tuším k večeři, a nebylo by chvalitebno pomíjeti dnes zvyk, jenž je rovněž tak příjemný jako užitečný.“

Ledvina vyskočil a odešel. Za chvíli přišla kuchařka, prostřela na stůl a přinesla mísu se studenou pečení. Ledvina zatím vytáhl zátky z dvou láhví piva a nalil do sklenic.

Doktor se dal srdečně do jídla a pití. Když se posilnil, zapálil si doutník, odfukoval chvíli kotouče vonného dýmu a znova se rozhovořil: „Kde jsme zůstali?“

„Šel jste k babičce.“

„Když jsem vstoupil do její svatyně, byla všecka rozčertěna.“

„Na Hedviku?“

„Na Hedviku, že tak hanebně s vámi jednala. Její dopal přišel mi výborně vhod, neboť s ženskými je odjakživa nejlepší pořízená, když srší hněvem. Zapomínají na druhou přirozenosť svou, na přetvárku, a povědí vám tak pěkně pravdu o sobě i jiných lidech, jako nikdy jindy. Babička vyskočila ze své historické lenošky u okna,

popadla mne za ruku, a první její slova byla otázka: Co tomu říká Ledvina? Při tom hned přidala, že již včera odpoledne tarare sem k vám poslala na vyzvědy. Byl tu bez pochyby, co jste vy byl v Horách u mne."

„Byl a odešel skoro s prázdnou. Sestru Lotinku není třeba k opatrnosti napomínati. Vy jste se neprozradil, že jsem byl včera u vás?"

„Činil jsem se nevěda z dobré příčiny. Neb nalíčená nevědoucnost má pobodla rozdurděnou babičku tak, že rázem vytáhla stavidla u rybníku své vědoucnosti. Dala se vám chutě, bez pobídky, do výkladu sporné záležitosti vaší, jenž byl tak široký, podrobný a až makavě jasný, že rozprchlo se před mýma očima zponenáhla všecko temno, jež mně ve při vaší posud všecken průhled zastíralo. Že všecka její latina nebyla slovem božím, rozumí se samo sebou; ale jádra v ní bylo aspoň tolik, že průběhem hovoru ovládl jsem šťastně i pevně situaci, do níž jsem se z přátelství k vám vydal. Znáte, Ledvino, doktora Samce z Budějovic?"

Ledvina zbledl, že by se kapky krve na něm nedořezal.

„Slyšel jsem o něm," pravil po chvilce zajíkaje se; „leč tváří v tvář jsem ho ještě nikdy neviděl."

Doktor si dobře všiml pohnutí Ledvinova a na vteřinu se odmlčel. Hlasem jeho, zvučným a jistým, zachvívala jaksi neodhodlanost, když dále jal se vykládati.

„Je to advokátek in spe," pokračoval, „a on, jak aspoň babička se domýšlí, prvním je původem, proč Hedvika vám osudný koš zaslala."

„Jsem nešťasten!" zvolal Ledvina vyskočiv a rozchodiv se prudce po pokoji. „Lotinka měla pravdu, a já se té pravdě tak vzpíral!"

„Jsem tomu rád," vykládal doktor, „že novina má nezastihla vás nepřipraveného. Svatá pravda: dámám v takových zápletcích netřeba bráti brejlí. Hravě uhozují

na pravdu, kolem níž se věhlas náš v mlhách pachtí. Není na jiném: láska vaše má v Samcovi soupeře. Není to ovšem věcí ani neobyčejnou, ani podivnou, neb každá druhá, třetí známosť naráží na podobné úskalí, ale povážíme-li, že v mysli ženské více jest vosku než ocele, padává někdy těžce na váhu.“

„Ó, všecky naděje mé v Hedviku byly ze skla!“ naříkal Ledvina. „Chlapec s nalíčenější tváří, s výmluvnějšími ústy udeřil do nich, a ony rozlítly se na tisíce kousků!“

„Mluví z vás malomyslnosť, příteli. Vší naděje nezdá se mi býti konec. Barviti věc, jež je černá, na bílo, bylo by ovšem pošetilostí; ale nepohlédnouti sokovi směle mezi oči a nezastati se zmužile svatého svého práva, bylo by ještě větší pošetilostí. V takové bahno nezabředneme ani já ani vy, neb pak bychom byli dětmi a nikoliv muži.“

„Ó kdybych vám mohl vypověděti, co se ve mně děje! Já ji tak poctivě miloval, jak ani politický vezeň svobodu národa svého nemiluje, pro kterou strádá v žaláři, a ona? Což ona jest, doktore, není-li pravšední koketou?“

„Ukvapujete se soudem, Ledvino,“ odpovídal klidně a důstojně doktor. „Dříve z vás vybuchla malomyslnosť a nyní rozvášněná kyselosť, kterou splodila protiva mezi vaším poctivým vnitrem a neodůvodněným jednáním Hedvičiným. Já, jenž pokojným okem dívám se z okna na bouřku, jež do vás pere, pravím vám prostě a jasně: Hedvika není všední koketou.“

„Že není? Vy se jí, doktore, ujímáte?“

„Ujímám.“

„Proti mně?!“

„Proti vám.“

„Pak vás snažně prosím, abyste prostě vysvětlil, co si v mysli nikterak srovnati nemohu. Pokud vás

znám, vím, že v pohádkách nemluvíváte; a pokud vy mne znáte, víte též, že s pohádkou, sebe vtipnější za vděk nevezmu. Lačním po chlebu pravdy; podejte mi jej beze vší omáčky.“

„Sám jste vinen, že v pohádce jsme uvázli, vždyť nepouštíte mne k střízlivému slovu. Žádám vás, nevytrhujte mne, a věru podám vám chléb samožitný.“

„Již ani nedutám.“

„Ze zdánlivé olly potridy, kterou mně i Lípová i stará Slezanovská o Hedvice na Polomi předložily, překapal jsem si zcela správně jednotnou myšlénku, jež vládne veškerou bytostí vaší nevěsty. A jednotnou myšlénku nemá, Ledvino, žádná koketa. Nadhodíte: zalíbiti a přilichotiti se svobodnému muži; přivábiti a připoutati jej k služebnosti; pohrávati s ním jako kočka s myškou; odvrhnouti od sebe starou hračku, když nová, slibnější hračka se naskytne, a co všecko koketám přisuzujeme, podává přece s dostatek jednoty. Já však v tom jednoty nevidím, naopak vidím v tom složitosť různotvárnou.“

„A přece táhne se to všecko k jednomu zdroji, k nedověrnosti k muži,“ namítl Ledvina.

„Nedověrna k muži je každá žena, pokud v pravdě nemiluje.“

„Hedvika mne chladnokrevně odsoudila, a koketa soudí chladnokrevně.“

„Kdož to pravil?“

„Puškin.“

„Puškin žil, básnil a umřel po romanticku,“ odpovídal doktor Sluka; „a romantiky vylučuji já ze svého kreda.“

„Pak probůh povězte, kterou jednotnou myšlénku shledáváte na Hedvice!“

„Slečna Hedvika poznala za svých rozumných let jen samé palidi. Tu najednou za rachotu nebeských

varhan a v illuminaci z nebeské elektriny svedl ji pan osud s člověkem, totiž s vámi. Z počátku měřila a vážila vás zrovna tak jako každého jiného mladého muže, jako na př. doktora Samce. Časem však přesvědčila se, že nejste z té pouličné adamské hlíny, že srdce nepodřizujete rozumu a rozum omamné vášni; že povahy vaše zoceleny jsou přemýšlením i zkušenostmi a míří k idei, jež vysoko pne se nad prchavé choutky krátkého života. Přičtěme dále k tomu, že když byla v Praze na vychování, přičichla k emancipačním zásadám a že si jistou měrou mladou hlavu jimi popletla. Teď udělejme pod všecko čáru, sečítejme a hledejme fácit. Hřebík, příteli Ledvino, leze dobře do dřeva, ale ztěžka do železa. Zmužštělé slečně muž, člověk Ledvina hrubě chutnati nemohl. Dostala před ním strach, že by se mu podříditi musela, a podříditi se statnému muži v manželství, to věru nestojí v katechismu emancipované damy. Tu najednou ohlásil se znova doktor Samec a žádal, jako by vás ani na světě nebylo, slečny Hedviky za ruku. O Samci věděla, že podajný bude jako dřevo, o vás, že tvrd jste jako železo, myslím ovšem co do povah: jářku, chápete nyní, proč poslala vám košem?“

Ledvina svěsil hlavu a neodpovídal. Doktor se neměl k další řeči.

Uvolniv sobě těžkým vzdechem prohodil po chvíli nešťastný milenec:

„Ona mne nikdy nemilovala!“

„Nemáte pravdu,“ odvětil určitě doktor.

„Pro svět světoucí, z čeho ještě chcete souditi, že mne Hedvika náviděla?!“

„Když jsem vycházel z Polomi, potkal jsem kousek za vsí Hedviku a Krescinku na silnici. Dal jsem se s nimi do řeči. Mluvili jsme ovšem jen abychom mluvili, ale já si vzal při tom Hedviku ostře na mušku. Věřte, že ani jednou brvou nepohnula, aby mně to bylo ušlo.

Proč měnila barvu, proč tak rozpačitě, ba úzkostně úkosem ke mně vzhlížela? Proč třásla se jí ruka, když mně ji na rozchodnou podávala? Proč zastavila se a ohlížela po mně, když jsem už kus cesty od dám odešel? Pro to, že věděla, že jsem dobrým přítelem vám a že k vám jdu. Věru, kdybyste jí byl lhostejným, sotva by byla vyšla ze své obyčejné míry. Z jejího pohledu vyčetl jsem celou kapitolu . . .“

„Což pohled!“

„Ženiny oči, příteli, mají němá ústa, ale, pravím vám, výmluvnější nad Husa a Skargu. Třeba jen uměti z nich čísti.“

„A na nohy tak slabé stavíte naději, že Hedvika může ještě mojí býti?“

„Přesvědčím vás, že lepším jsem stavitelem než se vám zdá a že se mi dům vašeho štěstí nerozboří. Chcete býti na čas trpěliv, chcete doufati?“

„Za takových okolností těžko slíbiti.“

„A když vám povídám, že nebudu stavěti na ženském pohledu ani na stisknutí ruky, nýbrž že kameny k domu svému lámati budu ze samých povah Hedvičiných, odepřete mi ještě svůj slib?“

„Mluvíte příliš diplomaticky. Podle všeho chcete rozhodovati o mně beze mne a snížiti mne k mrtvému neb aspoň němému stroji.“

„Strůjcem i strojem budu sobě sám, a věřte, že z čiré lásky k vám. Kdybyste vy vedle mne, na svůj vlastní rub něco v té záležitosti podnikl, pak nemohu nikterak za to státi, že s Hedvikou vyhrajeme.“

„Připouštím. Leč utajování budí nedůvěru. Proč mi zřejmě nepovíte, co zamýšlíte pro mne učiniti?“

Doktor vstal, zapálil si čerstvý doutník a přešel asi dvakrát pokoj.

„Z doktorského zvyku. Když léčíme churavce, neříkáváme jim, co jim předpisujeme, aby ozdraveli.

Nebylo by to nic platno, ba bylo by to léčbě na značnou překážku. I vy churavíte na duši, protože vás naděje vášnivé lásky vaší šeredně sklamaly. Pro bolesti tělesné má farmakopoea na sta léků; pro bolesti duševní jsou však jen dva prostředky: naděje a trpělivosť. Jak vidíte, shoduje se tato zlatá průpověď moudrého Pythagory na chlup s tím, čeho jsem od vás před chvilkou žádal. A poněvadž všecko lidské konání cenívá se podle toho, jak vypadlo, prosím vás již po přátelsku, abyste mně touže měrou naměřil, až Hedvika bude vaší.“

Ledvina vzhlédl k doktorovi. Pohled Slukův byl tak klidně jasný a přátelsky teplý, že všeliká nedůvěra se v duši Emanově rozešla.

Vstal a popošed k doktorovi tiskl mu srdečně ruku a pravil upřímně: „Cítím, že churavím na duši a že vy jste rozumný a šlechetný lékař, jenž po otecku odpustí nemocnému nevrlé jeho námitky. Leč jednu otázku mi přece ještě dovolíte?“

„Jen ji předložte, ať se chutě do ní dáme.“

„Rcete, doktore, proč mne milujete?“

„Protože se mně na vás právě to líbí, co se slečně Hedvice nelíbí. Vy nejste, Ledvino, pačlověkem, vy jste člověkem. Na tom dost. Za našich dob, kde vzdělanstvo opile kolísá mezi vyzáblými reflexemi a sobectvím chtíčův duševních a tělesných; kde člověk nepokrytý, upřímný, pravdivý tak vzácen jest jako bažant na stole chuďasově; kde všelikou přirozenosť lidskou dusí můra společenské strojenosti: zda není to příjemný ledový obklad pro palčivé čelo myslitelovo, když potká se s ryzím člověkem, jako já s vámi? A pak si jen pomyslete, jaká to je pochoutka, pomoci takovému člověku k životnímu jeho blahu, které palidmi silně ohroženo jest. Ostatně doufám, že mé plíce k vám vykonaly svou povinnosť.“

Místo odpovědi rozpřáhl Ledvina ruce, padl dokto-

rovi okolo krku a poděkoval se mu krátkým a prudkým polibkem.

Vyvinuv se mu z náručí prohodil Sluka: „Tak jsem se u vás najedl, napil a namluvil do sytosti. Rozumím-li dobře, dává mi váš polibek plnou moc k jednání. Hle! táhne už na devátou a venku je tma jako v židově ranci. Dejte mi zapřáhnouti a nezapomeňte na lucernu, abych svou mrtvolu celou do Hor dovezl.“

Ledvina odešel a za čtvrť hodiny zarachotil kočár před okny. Poručiv se slečně Lotince odjížděl doktor Sluka domů. Ledvina jej kus cesty do vrchu doprovodil.

Když se vrátil, nalezl ve svém pokoji Lotinku, jež nedočkavě k němu vzhlížela.

„Nuž, jak pochodil doktor na Polomi?“ otázala se bratra.

„Odpis můj vězí posud v jeho kapse, a s Hedvikou hrubě ani nemluvil. Proto však přinesl mi dobrou naději, ba přesvědčil mne, že naleznu opět, co jsem měl za věc ztracenou.“

„Nejsou-li to choutky podivínské . . .“

„Nikoliv. Na něm není nic fantastického, a náhledy jeho hoví jistě skutečným mým potřebám.“

„Co hodlá pro tebe učiniti?“

„Neprojevil se. Leč věřím z plné duše v poctivosť jeho, věrnosť a lásku ke mně a spoléhám naň zcela. Také jsem mu dal plnou moc, aby za mne jednal.“

„Dejž bůh, aby ti jeho prostřednictví na dobré vyšlo,“ pravila vážně Lotinka. Po chvilce pak dodala nejistým hlasem klopíc k zemi oči: „Slíbil jsi po poledni, že na večer pohovoříme si o Tomšově dopisu.“

Emana bodlo u srdce. Pro vlastní záležitosti zapomněl jako na smrť na psaní Královcovo. Bolestné rozpaky, jež prosvitly jeho obličejem, poděsily znova Lotinku bez toho dost zkormoucenou.

„Jsem, Lotinko, unaven, velmi unaven," odpovídal pololilasně; „počkej s dopisem až do rána."

„Oh! jakou já budu míti noc!" vybuchla bolesť z Lotinky.

Emana rozrazila zima.

„Mé domněnky a obavy nebyly tedy lichy!" zvolal udiven. „Ty, Lotinko, ty Tomše miluješ?!"

„Více než sebe," zašeptala nešťastná dívka.

„A on . . ."

„Co on!" vykřikla Lotinka a přiskočivši k bratrovi chytila se křečovitě oběma rukama jeho pravice a upřela naň strnulé zraky.

„Co ti píše Tomeš?" vyjelo jí bleskem z modrajících se rtův.

Eman neodpovídal.

„Ty mlčíš?! Tuším, ba vím jistě, co ti píše. On se bude ve Vídni ženiti . . ."

Eman přitakal hlavou, leč litoval toho okamžitě, že tak učinil. Lotinka, schvácena mdlobami, svezla se bezducha k jeho nohám.

Střelhbitě pojal ji do náručí a odnesl ji na pohovku, kde si s ní sedl.

„Má zlatá, dobrá duše," lichotil se co nejvroucněji k omdlelé dívce, „vždyť máš ještě mne, Emana svého, jenž do smrti tě neopustí."

Lotinka zvolna jen k sobě přicházela. Když se vzpamatovala, a ruce její vlády nabyly, zavěsila se mu okolo krku a ukryvši hlavu svou na jeho prsech dala se do usedavého štkání. I Emanovi koulely se slzy jako hráchy po mužných lících.

XIV.

Mlčky vracely se slečny Polomské do zámku. Osobnost doktorova dotkla se jich různou měrou; každá měla o něm svoje myšlénky, jimž do vzájemného hovoru se jaksi nechtělo. Ač na silnici jen chvíli s nimi postál a o nepatrných věcech s nimi požertoval, tušily přece obě dvě, že z čiré náhody dnes na Polom nepřišel a že měl za lubem účel, jenž přímo táhl se k traplivé záležitosti Ledvinově. Až potud shodovaly se, dále však se rozcházely. Krescinka se domnívala, že Ledvina doktora na zámek poslal, aby za něj u rodičův jejích a u babičky do nešetrného a bezcitného jednání Hedvičina důtklivě si postěžoval, jí za ně peprně se poděkoval a ve jménu jeho jí upřímo opovržení jeho vyjádřil. Že ostrojazyčný doktor k takové choulostivé úloze je jako ušit, to jí bylo kromě všeliké pochybnosti. Hedvika naproti tomu, jejíž nitro přes všecky sofistické omluvy rozrušeno bylo křivdou, již na ženichu svém spáchala, domýšlela se myšlének pravdě bližších. Domnívala se, že přítel Ledvinův proto na Polom přišel, aby nechutné a mrzuté situaci tepnu ohledal a pokusil se samoděk o dobrou nápravu. Ač byla téměř již na tom, aby doktoru Samcovi ruku podala, přece jí pomyšlení toto nebylo proti mysli; naopak cítila, že ji jaksi vábí. Proč, nevěděla sobě vysvětliti. Kratičké setkání s doktorem sáhlo jí podivně k srdci a k mysli. Pomyšlení, že doktor nejvěrnějším jest přítelem Ledvinovi, nebylo jedinou toho příčinou. Tušilať, ovšem že temně, že setkává se poprvé s mužem, jenž duševní převahou svou umí sobě lidi podmaňovati, jenž však zároveň jen proto si je podmaňuje, aby jim dobře činil. Nezkušená, avšak bystrá dívka spozorovala, že i Ledvina i doktor jsou lidé zcela jiného rázu, než-li jakých posud na svých cestách

poznávala, a nahlížela zároveň, že je to ten pravý lidský ráz, jaký ve společenském životě takřka o překot vymírá.

Mlčky došly obě dívky k zámku. Nebylo jich tajno, že doktor Sluka byl hezky dlouho u paní Lípové a ještě déle u babičky. Co s nimi projednával? To posud kryla tma. Neřekly sice sobě nic, avšak obě v mysli své uzavřely, že opatrně budou po tom zpytovati.

Za večeře přitočil se hovor k doktorovi. Milostpaní Lípová, jež druhdy doktorovi přezdívala podivínův, staropanických vtipkářův, aneb aspoň jej zvala „dobrým člověkem, který však po parketách neumí choditi,“ obracela dnes list. Doktor jí byl ode dneška mužem řádným, dobromyslným, ctihodným, jenž z rozmarných jen vrtochův kryje se drsným, přihrubělým zevnějškem. Takový neslýchaný hymnus z úst paní Lípové vydal. Obě dívky vyrozumívaly z něho, že co s ní doktor Sluka vyjednával, jí bylo po vůli a mysli. I babička, jež po tyto dni byla všecka rozvrzána a nad všecken obyčej skoupozvuká, projádřila se za řeči o doktorovi, že je „nejmoudřejším mužem na dvě míle v okolí,“ a přidala jízlivě nádavkem, že „každý, koho doktor důvěrou svou a přátelstvím vyznačí, zasluhuje, aby se s ním jednalo jako s mužem, všeliké úcty hodným, a ne jako se zamilovaným, bezhlavým hejskem, který se dává od fiflenky za provázek tahati, jako dřevěný koník pro děti.“

Špička tato, hozená Hedvice, došla náležité své adresy rovněž tak, jako druhá, ještě pichlavější, „že prý v srdcích těch nynějších emancipovaných dámiček je zrovna tolik cti a citu jako v těch cuckách, jimiž si vycpávají své věžaté vrkoče.“

Když po večeři slečny odešly do své ložnice, rozplakala se zlostí Hedvika a pravila: „Já tu déle na Polomi nevydržím.“

„Co bych si dělala z babičky,“ těšila ji Krescinka. „Má na tě jednoduše dopal pro Ledvinu. Kdo ti ho

může oktrovovati, když ho nechceš? Lépe by bylo desetkrát, kdybychom věděly, co dnes s doktorem Starohorským projednával. Vsadila bych se o krk, že to byla zcela zvláštní věc. Proč by tak tvrdošijně držely všecko pod pukličkou!«

„Co mně na tom sejde?« namítla Hedvika.

„Prosím tě, nelži, mně bělmo neuděláš. Proč šel odtud rovnou nohou na Podboří?«

„Já se prodati nedám.«

„Neviděla bys také sobě na rozum, aby jsi se dala prodati. Ale já vím, co udělám,“ dodala Krescinka odskočivši od zrcadla, kde sobě účes rozdělávala; „já musím stůj co stůj tem tajným pletichám na kloub přijíti. Víš co, mne budou celou noc boleti zuby, strašlivě boleti, a ráno hned pojedu do Hor ke Slukovi, abych si dala zub vytrhnouti a zatím mu vytrhnu zub sama.“

„Však on ti nepůjde na lep jako hloupá sýkora.“

„To by bylo,“ odsekla hrdopyšně Krescinka. „Starý mládenec! Aby se nedal obalamutiti mladou hezkou dívkou, která k němu sama přijde, aby jí vytrhl zub, a která se k němu jako kotě přilichotí. A že to dovedu nazpamět, na to můžeš vypiti zejdlík cyankali.“

„A pojede-li někdo s tebou . . .«

„Kdo by jel? Ty nesmíš, to rozumí se samo sebou a matka a babička, jak uslyší o trhání zubů, zacpou si strachy uši a jedna přes druhou budou křičeti: jeď, dítě jeď, však on ti tam někdo hlavu podrží. A že mi Sluka hlavu neutrhne, že spíše já jemu, to máš tak jisto, jako že mne ten panenský stav bez ženichův už dopaluje.“

„Buď ráda, že jsi svobodna; aspoň tě nemistruje žádný tyran.«

„Tyran! Však já bych ho ztyranila, že by schlípil uši. A lepší jeden tyran, než hromada tyranek jako matka, babička, tety a ten celý rod. Však sama cítíš, jak ti ta

tva svoboda hořkne . . . Ale teď strčme, Hedviko, hlavy dohromady a udělejme si tajný plán na doktora.“

Obě dívky za řeči se svlékly a shasivše světlo uložily. Radily se z postele skoro do jedenácté hodiny; pak umlkly. Krescinka spala jako dub, Hedvika však usnula teprva po dvanácté. Hejno rozných myšlének rozletělo se jí v mysli a nedalo se tak snadno zapuditi. Jak záviděla Krescince, že kus od ní tak olympicky šťastně chrápala.

K šesté hodině z rána strhl se rámus na zámku Polomském. Žalostivý nářek a pláč rozproudil se z ložnice slečenské po všem domě. Krescinka naříkala a kvílela, jako by ji bral na vidličky; domácí sbíhali se, aby viděli, co se stalo. Babička, jež už asi od čtvrté hodiny nespala, myslela nejinak, než že se Hedvika z hanby a lítosti nad svým hloupým jednáním otrávila. Dámy měly náležitou soustrast s bolavým zubem, ne tak pan Lípa.

„Co ke všem čertům celý dům poburuješ s vyžraným zubem,“ huboval Krescinku. „Pošleme Píšvejce pro doktora Šluku do Hor a bude spraveno.“

Ale tím návrhem propadl nadobro u babičky i milostpaní.

„Co vás to napadá, pane synu, aby si zde v domě dala trhati zub. Mé nervy by takovou operaci nepřečkaly. Jeďte s ní do Hor.“

„Ta by mně přišla! Mám pilnou práci v polích, a koně také potřebuji všecky,“ namítal Polomský pán.

„Jeď ty s ní, dcero,“ obrátila se babička k milostpaní.

Krescinka spustila znova, že nebylo svého slova slyšeti.

„Jak živa jsem si nedala zub vytrhnouti,“ bránila se paní Lípová; „já bych toho pohledu nesnesla.“ Babička se obrátila k Hedvice, leč v čas si vzpomněla, že s ní nemluví. Milostpaní si toho povšimla a prohodila:

„Mohla by Hedvika s ní.“

„Já bych to smrtí zaplatila,“ vymlouvala se Hedvika; „o živý svět nepojedu.“

„Když mne celý svět tak hanebně opouští, pojedu sama k doktorovi do Starých Hor,“ naříkala Krescinka pohodivši vzdorně a zlostně hlavou.

„I jeď si ke všem všudy a dej svatý pokoj,“ povoloval Lípa.

„Počkej, dítě, počkej aspoň do osmé hodiny,“ chlácholila babička uplakanou vnučku. „Mám nahoře tu Krakovskou vodičku, přičichneš k ní a strčíš si namočenou bavlnku do ucha. Pojď, holoubku, se mnou nahoru.“

„Ta mi více nepomůže, já to vím,“ namítala Krescinka. „Ta je pro mužské zuby.“

„Pomůže, nepomůže, uvidíme; zkusíme to. Pojď, dceruško, pojď.“

Krescinka si dala říci a po chvíli se utišila. Babička ji pojala za ruku a odváděla do svého pokoje.

Krakovská vodička babiččina se neosvědčila; zub nepřestal boleti. Starou paní aspoň to těšilo, že Krescince snídaní jak náleží chutnalo. K osmé hodině bolestí přibývalo. Nebylo jiné pomoci než Krescinku samu poslati do Hor. Babička rozhřála jí pytlík s otrubami, obložila jím tvář vnuččinu a zabalila jí hlavu asi třemi teplými šátky. Takto vypravena odjížděla Krescinka po osmé hodině do Hor.

Když přijela do Hor, nebylo doktora Sluky doma; byl někde za svým povoláním. Hospodyně šla ho vyhledat. Krescince to přišlo vhod, neb zbylo jí času úlohu svou si ještě jednou promysliti. Odhodila šátky a pytlík a přiskočila k zrcadlu, jež viselo u okna. Upravila si pocuchané vlasy a studovala svůj nejněžnější pohled. Byla jista, že před tím pohledem doktor se samou něhou musí rozplynouti jako vosk na kamnech. Na to se rozhlížela zvědavě po pokoji. Domácnosť starého mládence ji přirozenou měrou nemálo bavila a vábila. Přiskočila

k doktorově psacímu stolu a prohlížela policejním okem věci na něm rozházené. Mezi jinými papíry ležel tu lístek, ženskou rukou psaný.

„Vida, vida starého hříšníka," zajásala, „on dostává zamilovaná psaníčka, a když mu mluviti o ženských, mrská štiplavými vtipy!"

Popadla lístek a dala se hltavě do čtení. Rukopis jí byl znám, podívala se na podpis. Zarazila se. Lístek pocházel od její matky.

„Už jsem jim na stopě," zvolala vítězoslavně.

Čtla jednou, čtla dvakrát. Z dopisu matčina jen tolik vyrozumívala, že doktor byl matkou vyzván, aby na Polom přišel, že tam tedy včera nebyl z návodu Ledvinova. Krescinka si lámala hlavu, co matka má s doktorem za lubem, ale nějakého jádra se nemohla dobrati. V tom vrzla dvířka na dvoře. Doktor přicházel. Krescinka pohodila lístek, sedla si na pohovku, opřela tvář o dlaň a nalíčila posunek co možná nejbolestnější. Byla by se ráda dala do pláče, ale tenkrát jí umění její selhalo. Doktor vstoupil do pokoje.

„Ach! náš zlatý pane doktore, můj zub, můj zub!" volala úpěnlivě v ústrety.

„Však my mu dáme," žertoval doktor; „vezmeme na něj kleště."

Krescinka vyskočila a všecka splašena utíkala ke dveřím druhého pokoje.

„Já si jej nedám vytrhnouti," vzkřikla úzkostlivě, vklouzla do vedlejšího pokoje a přivřevši dvéře nechala jen tolik otvoru, že mohla hlavu prostrčiti. „Já vás k sobě nepustím," dodala opravdově.

„V koutě tam stojí kostlivec," napomínal doktor.

Krescinka leknutím vyskočila a blížila se bojácně k doktorovi.

„Živý?"

„Toť," odvětil usmívaje se potutelně doktor.

„To jsem hloupá, viďte, myslím, že kostlivec může býti živým. Ale já nechci vytrhnouti, já chci prostředek . . .“

„Až jak uvidíme,“ odvětil rázně doktor, vzal zdráhající se Krescinku za ruku a táhl ji k oknu do dvorka vedoucímu. „A teď otevříti pěkně hubičku.“

„Tak?“

„Jen více; pěkně dokořan.“

„Nesahejte tam, doktore, nebo vás kousnu.“

„Vezmu kleště!“

„Už jsem krotká jako holoubě. Zub přestává boleti. Už přestal jako by uťal.“

„Asi ze strachu. Zdráv není, nakazí jiné, vznikne pístěl, provalí se pěkné tvářičkou a bude krásy naší amen. A co tomu ženichové řeknou, to bude nádavek.“

„Ach! já nešťastnice! Co nás to na Polomi stíhá! Rána na ránu. Předně můj zub, pak to nešťastné rozdvojení Hedviky s Ledvinou. Kdybyste věděl, pane doktore, jak nám všem to k srdci jde, hluboko . . .“

„Na kolik palců?“

„Jen si vtipkujte, vy necito! Takhle šlehati vtipy a trhati zuby, to je salát pro váš pepř. Škoda, že jste nejlepší přítel Ledvinův.“

Doktor významně mlčel; Krescinka se rozhřívala.

„Věřte mi, nemohu vám ani vypověditi, jak mi Podbořského líto. Ostatně Hedvika není tak špatna, jak by se zdálo.“

Doktor se z úmysla neptal po vysvětlení. Mlčení jeho Krescinku dopalovalo.

„Kdyby byla tak špatna, proč by trnula o Ledvinu strachy?“

Doktor se studeně zachechtal.

„Co vám k smíchu?! Povídám vám, doktore, že umírala strachy, aby si Ledvina neublížil, když její psaní dostal.“

Doktor sbystřil uši.

„Sama jsem slyšela na tyto své uši, co ke mně o tom pravila. Kdyby ho neměla ráda, bylo by jí všecko pořád pět, ale že ho má ráda . . .“

„To je lež. Po tom, co mu učinila, není to možná.“

„To si vyprosím, je to svatá pravda, já to vím z jejích úst.“

„Co by se starala o Ledvinu, když chce doktora Samce?“

„Věřte mi, že ta známosť s doktorem Samcem je dost hubena. Ruka daleko ještě není v rukávě, a kdo ví, vleze-li kdy do něho. Doktor Samec je sice mužík jak náleží sličný, dvorný a příjemný a může se každé svobodné dívce líbiti a třeba i přání v ní probuditi . . .“

„Vám se líbí, slečinko?“ vpadl jí doktor živě do řeči.

„A proč by se mi nelíbil? Je to slušný, uhlazený mladík.“

„Zub už vás nebolí?“

„Nebolí.“

„Ani dost málo?“

„Pranic.“

„Pak si, milá slečinko, sedněte, aby vás nebolely nohy.“

Krescinka šla si usednout na sesli při pohovce. Doktor šel k psacímu stolku a všiml si, že lístek paní Lípové leží pohozen vedle stolku. Oko jeho od lístku zpytavě se upjalo na Krescince. Té pohyb jeho zraku neušel. Zapálila se studem, že by byl sirku o ni mohl rozsvítiti. Bystroduchý Sluka se dovtípil, proč k němu přišla. Nalíčiv tvář vážnou, ba přísnou oslovil slečnu: „Vy jste, slečno, nepřišla proto sem, abyste si dala zub vytrhnouti, zub vás ani vůbec nebolel, leda zub zvědavosti ženské, proč jsem byl včera na zámku.“

„Co si o mně myslíte!“ zapírala slečna.

Na místo odpovědi zvedl doktor lístek paní Lípové

a znova se pronikavě podíval na dívku. Tato úzkostí měnila barvu.

„Kdybyste, milá naše slečinko, byla ke mně upřímna," pokračoval doktor vlídně, ba laskavě, „kdo ví, nestal-li by se doktor Samec, jenž vám tak do oka padl, vaším manželem. Myslím, že by to šlo pěkně do párku: slečna Hedvika a Ledvina a slečna Krescinka a doktor Samec. Snad visí to na vaší ke mně upřímnosti, abych nebyl nepravdomluvným prorokem."

Krescinka seděla jako na trní. Slova doktorova otvírala jí velmi vábný průzor. Také neviděla v nich ani stínu jeho obyčejného posměšku, naopak cítila, že jeho výrok zcela se přimlouvá ku pravdě.

„A kdybych vás byla chtěla ošiditi . . .?"

„Pak byla byste šla s udicí na kosa."

„Odpouštíte mi, pane doktore?"

„Odpouštím. Vy jste se umluvily se slečnou Hedvikou, abyste dívčí lstí na mně vypátraly, co jsem včera s matinkou vaší a babičkou a pak snad i na Podboří vyjednával?"

„Přiznávám se, že nám o nic jiného nešlo."

„Máte ke mně důvěru?"

„Od této rozmluvy naší mám ve vás důvěru."

„Opravdovou, jistou?"

„Opravdovou."

„Což kdybychom si potají podali ruce na spolek, jenž klade si cílem štěstí a blaho vaše a slečny Hedviky? Že ve mně naleznete až po židovsku opatrného společníka, to víte sama: na vás bude, byste věrně k spolku našemu stála. Porušení jakékoliv z vaší strany půjde na váš vlastní účet."

„Tu je ruka, že budu mlčenliva jako sv. Jan Nepomucký a že ochotně ráda všecinko zachovám a vykonám, co mi předpíšete."

„Zaklejte se mi raději: ať se do smrti nevdám, jestli vás v něčem zradím!“

„To je hrozná kletba, ale buďsi, ať se do smrti nevdám . . .“

„To mi stačí. Až přijedete domů, řeknete slečně Hedvice: Tím zubem jsem ho rozkošně napálila, co se ale našich výzvědův týče, byl ten Starohorský kulich jako žulová skála. Všecky mé lichotiny odrazily se od něho jako dešťové kapky.“

„To jí řeknu.“

„Odepsala už doktoru Samcovi?“

„Neodepsala.“

„Tedy ji třeba ještě dnes opatrně přemluvte, aby mu napsala, by co nejdříve na Polom přijel. Ostatní že vyjednají ústně.“

„Ale to mi bude na škodu a zkázu!“

„Žádné ale, jestli mně důvěřujete. Což nestalo se už stokrát, že někdo přijel za nevěstou a místo ní namluvil si její sestru, nebo sestřenici, nebo přítelkyni? Vy se již svým ženským vtipem o to postaráte, aby Samcovo srdce od slečny Hedviky k vám se převážilo, když tomu opravdu chcete.“

„Řekněte mi na své svědomí, doktore, neděláte si ze mne blázny?“

„Tak-li mně důvěřujete, zrušuji naši vespolnou smlouvu,“ odpověděl přísně doktor stavě se uraženým.

„Ne, ne ne, nehněvejte se — prosím vás za to. Mně se jaksi točí hlava samým překvapením. Ale odkud pro bůh víte, že stojím o Samce?“

„Mám hospodáříčka,“ odvětil potutelně doktor; „ten mi poví všecky tajnosti lidské.“

„Jděte s takovou řečí . . . Inu, což naplat! Cítím, že jsem padla nebezpečnému čarodějníkovi do rukou, a nejmoudřeji bude býti mu věrnou.“

Krescinka potřásla srdečně doktorovi ruku.

„Tak se mi líbíte, slečinko. Jsem jist, že spolu uhodíme na cestu, jež povede ku svatbě. Však víte, kde hledati rady, kdyby se něco hatilo.“

„Vím, a nyní snad abych jela domů?“

„Bude čas.“

Rozloučivši se s doktorem odjížděla Krescinka z Hor všecka proměněna. Tam když jela, byla zřejmou důvěrnicí Hedvičinou; nazpět vracela se jako tajná její sokyně a protivnice. Přijedši domů hrála svou úlohu s Hedvikou mnohem přirozeněji a jistěji než u doktora. Hedvice ani ve snách nepřipadlo, že by ji některak podváděla, což již z toho bylo viděti, že odpoledne Pišvejc potají odnášel na poštu psaní, jež napsala doktorovi Samcovi v ten smysl, jak jí Krescinka poradila.

XV.

Po silnici, táhnoucí se mnohotvárnou horskou krajinou z kraje k Polomi, vyjížděl zvolna do vrchu kočár. Byl to Polomské vrchnosti kočár parádní, v němž jezdívalo se jen na návštěvy k okolním statkářům, do plesův, do města, sumou za zvláštních jen příležitostí. Na zápřeží, dvou to silnonohých hnědkách, bylo přes všechen sváteční přístroj, čínským stříbrem okovaný, viděti, že chodívají více před pluhem než před kočárem. Hnědky řídil s kozlíku velezkoušený manžel Apolenin starý náš Pišvejc, jehož veškeren zjev ostkvívala dnes nedělní nálada. Tváře měl bezúhonně oholeny a oděn byl až do těch bot, rybím tukem napuštěných, v jediný Polomský panský liberaj. Na šedivé lebce měl pruskou placatou čepici se stříbrnou portou na dva prsty širokou a na hubeném těle jako na šráku visel mu dlouhošosý kočovský kabát modré barvy se žlutými knoflíky, na nichž vytlačena byla měšťanská koruna a z nichž ani jeden

nechybel. Škoda jen, že rukávy na jeho dlouhé ruce byly poněkud krátky. V kostnatých rukách, navlečených v bílé kožené rukavice, trochu špinavé, držel graciosně otěže, usmívaje se blaženou nadějí, že padne dnes zlatka zpropitného. Býti kočím nenáleželo sice v obor jeho činnosti, ale dnes proto naň došlo, že pan Lípa panského kočího v polích potřeboval. Pišvejc byl jen prostředním vozotajem, ale Polomský pán si myslil, že hnědky jsou jisty a že není obavy, aby někde kněžoura slepé spravedlnosti, jejž bude Pišvejcovi vézti, do příkopu vyklopil. Také nedal Pišvejcovi mimo mejto ani zbytečného krejcaru, aby cestou někde se neopil.

V kočáře, pohodlně roztažen, seděl mladý muž, sporé, zavalité postavy. Měl rusé vlasy a oko sivé, pichlavé i potutelné. Rusé knírky měl na koncích po maďarsku v špičky stočeny a kravata a límec u košile svědčily, že se šťastně drží na hladině nejnovější mody. Že předvádíme v něm čtenářstvu svému doktora Samce, nebude tuším nikdo na pochybnosti. Nový ženich Hedvičin je na cestě do Polomi. Pěkná příroda jej nebaví; což na tom, že je tu trochu více vrchův, údolí a lesův nežli jinde. Myslíť on na některé zajímavé právnické případy z novější praxe své a pak také trochu na Hedviku a její list, nedosti uspokojivý. S Pišvejcem nemluvil posud ani o jednu větu více než bylo potřebí, a jeli už spolu dobrou hodinu. Leč humoristický a dobrosrdečný výraz chlapa, jako hrád velikého, padl mu přece do oka. Ťak zhola, beze všeho užitku, nemínil doktor Samec kočího svého propustiti. Myslil si: dáš mu zlatku od cesty a máš právo za ni leccos se dověděti.

„Kočí,“ zvolal najednou doktor Samec.

„Milostpane, poroučíte něco?“ odvětil Pišvejc.

„Slečnu Hedviku ze zámku znáš?“ otazoval se doktor.

Kavalírsky pronešené „ty“ Pišvejcovi nevonělo. Roz-

čertil se v duchu a pomyslil si: Já nejsem žádné tvé „ty," holobrádku! Však ono ti přijde draho! Snad chce na mne vyzvídati? Dobrá, naleju mu lživých patok, že bude prskati. Nahlas však odpověděl: „Jak bych neznal, milostpane doktore. Nosívám od ní psaníčka Podborskému pánovi a to je pravda, od cesty dá mi vždycky."

Doktor Samec se ušklíbl.

„To snad dříve. Ale posledních deset neb čtrnáct dní sotva."

„Ještě včera odpoledne byl jsem tam s psaníčkem," lhal Pišvejc jako by tiskl.

Mladý advokát kroutil si nevrle oba konce knírek.

„Jen bych prosil milostpána, aby na mne nepověděl," ohrazoval se Pišvejc.

„Nepovím, tím buď jist. Ale Podbořský pán přece poslední čas na zámek nechodí?"

Pišvejc minutičku přemýšlel o odpovědi, aby se nezapletl.

„Pravda, nechodí," odpovídal. »Snad mu nějaká moucha přeletěla přes nos."

Doktor se mimoděk poškrábal po nose.

‚Ostatně," přidával Pišvejc sám od sebe, „kousek hněvu zostřuje ženskou lásku."

Doktor mlčel. Pišvejci, jenž myslil, že advokát svatě za Krescinkou jede, a jenž nic o tom nevěděl, co se mezi slečnou Hedvikou a panem Ledvinou přihodilo, nezdálo se záhodno, pytel se lžemi zadrhnouti.

„Na tu cizí slečnu," pokračoval, „nemohu ovšem nic zlého říci, ale naše slečinka Krescinka je proti ní přece učiněný anděl."

Pravil to proto, že lakotná Krescinka nikdy ani krejcaru mu za konané službičky nedala a nad to ostrým svým jazejčkem často si jej dobírala.

Chytrý doktor pozoroval, že by kočí rád povídal, a viděl zároveň, že mu ta zvástavost může býti s pro-

spěchem. Skládal si již v duchu plán, jak by povídavosť Pišvejcovu nejlépe zpeněžil, když najednou kočár před osamělou hospodou se zastavil.

Slézaje s kozlíka oslovil jej zdvořile Pišvejc: „Prosím, milostpane doktore, za odpuštění, že zde u zelené kobyly zastavuju. Musím hospodskému něco vyříditi a co nevidět jsem tu zase.“

Doktora projela vhodná myšlénka. Když se Pišvejc, jenž v nalévárně kradmo kalíšek pálenky do sebe vrazil, vracel, zavolal mu v ústrety: „Dej si naliti sklenici piva. Nechci, aby kdo mne veze, měl sucho v krku.“

Pišvejcovi zasvítily oči.

„Kmotře, sklenici piva. Milostpán poroučí,“ zavolal do okna.

Když hospodský s pivem přišel, zvedl Pišvejc sklenici řka: „Stálé zdraví milostpánovi,“ načež jedním dlouhým douškem sklenici vyprázdnil. „Pivo jako malvaz,“ oddychoval si panským rukávem ústa utíraje.

„Snad bys snesl ještě jednu?“ žertoval doktor.

„S pomocí boží a milostpána třeba dvě,“ usmíval se Pišvejc na hospodského mrkaje, aby rychle běžel do sklepa.

I druhá sklenice propadla se než by pět napočítal do Pišvejce.

„Té třetí už nech,“ napomínal doktor sáček otvíraje, „abys mne někde nepochoval.“

„To to, já a pochovat a na silnici jako stůl! Jezdím, chvála Kristu pánu a matce boží, už skoro padesát let a nikdy mi valach ani neklopejtnul. Na to když vezu tak dobrotivého milostpána.“

„Nalejte mu tedy třetí a poslední. Tu jsou peníze.“

Pišvejc spořádal se i s třetí sklenicí a vyskočil zručně na kozlík, aby ukázal, že něco vydrží. Jeli dále. Kus před nimi, v pravo při silnici, rozkládala se vesnice. Doktor se otázal kočího, jak jí říkají.

„To jsou Brtníky. Náš milostpán z Polomi má tu dvůr. Sena tu bývá na čtyřicet for a žito tu roste tak námelné jako nikde jinde daleko široko.“

„Polomský pán má asi peněz dost,“ vyzvídal doktor.

„Má jich, má, milostpane, jako hmyzu.“ vykládal Pišvejc. „Kam by se to také dělo! On leží v tom božím hospodářství jako stará bába v modlitbách.“

Na to vypočítával Pišvejc, co všecko Polomskému pánu náleží a co mu asi každé hospodářství vynáší, a vymaloval celkem takový obraz o jmění Lipově, že doktor Samec toho litoval, že dole v okresním městě do gruntovních knih na Lípu se nepodíval. Kdyby byl věděl, že slečna Hedvika si posud s Ledvinou dopisuje a že Lípa má za dceru učiněného anděla, nebyl by jistě opomenul tak učiniti. Pro všecko udělal si na své paměti uzlík, že bude-li se mu Krescinka jen poněkud líbiti, až nazpět pojede dole u listovního se zastaví.

„Což bez dluhův on pan Lípa asi nebude,“ dráždil doktor povídavosť Pišvejcovu.

Tento ač měl špičku, nebyl tolik v témě uražen, aby si byl něco proti svému pánovi zadal.

„Což dluhů všude jako kvítí,“ odpovídal diplomaticky, „a má-li náš milostpán nějaké, z jeho mísy jistě nejedí.“

„Co tím rozumíš?“ otazoval se doktor.

„Myslím, že dává-li náš milostpán ze sta pět, že z toho sta sám deset béře. Dobrý hospodář umí i s cizím dobře hospodařiti.“

„Jak viděti, umí tvůj pán z ničeho nic dělati pět. Ta ves nahoře je asi Polom?“

„Polom, milostpane doktore. V levo je škola, v pravo zámek; mezi nima ta špičatá věž je kostel náš, kus před ním to nízké stavení je fara.“

„Kolik je let slečně zámecké?“

„Slečince Krescince? Do dvou křížků chybí jí ještě hodný capart.“

„Hezká-li?“

„Jako by ji narejsoval.“

„Čím to, že je sličná a bohatá a že posud nemá ženicha? Či snad už měla nějakou známosť?“

„To to, ta ještě neví, co je ženich.“

„Že Podbořský pán se k ní neměl? Vždyť znal ji před slečnou Hedvikou a zná Polomské panstvo.“

„Kdo to ví, ať poví; můj rozum je na to krátký.“

„Není mu snad dosti chytrá?“

„Naše slečinka pro rozum do kraje jeti nemusí. Ostatně Podbořský pán zakousl se do slečny Hedviky, že ho ani rarach od ní neodtrhne. Láska má pevnější zuby než řeznický pes.“

Doktor se odmlčel a zasmušil. Dal se do přemýšlení. Za chvíli kočár zastavil. Doktor se vytrhl ze svých dum.

„Co jest?“ volal na Pišvejce.

„Tuhle cestičkou přichází zámecká slečinka,“ odpověděl kočí smeknuv kašket.

Doktor se podíval v pravo. Po pěšině, sbíhající z Polomi k silnici, blížila se dívka, jednoduše, ale vkusně, ba svůdně oblečena. Na plných, vnadných ňádrech měla zatknutu kytici z lučních květinek. Sestupujíc z pěšiny do příkopu silničního pozdvihla koketně suknici a ukázala zvědavému oku doktorovu nožku, jíž by i přísnější znalec než on byl pochvaly neodepřel.

Doktor Samec se dvorně poklonil. Jedním dechem představil Krescince sebe, přidal, že již kočí jej před okamžením se slečnou oznámil, a přilhal, že již hodnou chvíli slečnin zjev jeho pozornosť bavil. Krescinčin zrak utkvěl na mluvčím s výrazem v pravdě holubičím, smíšeným z nevinnosti, rozpačitosti i vděčnosti. Ale jen bleskem. Na to jej hned sklopila ke kytici na ňádrech, spěšnejší chůzí rozvlněných. Nevzhlédnuvši po druhé

k němu podávala mu srdečně ruku, na níž nebylo rukavičky, a rozmlouvala se k němu hlasem, pokud uměla nejlahodnějším.

„Naši na zámku čekají vás, pane doktore, teprve asi za hodinu. Do smrti bych se byla nenadála, že já budu první, jež vás uvítá na Polomi. Mám dnes nějak plnou hlavu a vyšla jsem si trochu do polí na čerstvý vzduch. Ale já vás snad svou řečí nudím. Neračte se zdržovati od další jízdy. Každou minutku, již tu spolu dlíme, ujímám vám i Hedvice, a to je věru s hříchem pro mne."

„Jste příliš přísná k svému svědomí," namítal dvorně doktor Samec. „Jinak kdyby libo bylo použíti se mnou equipáže vašeho pana otce, věru byl bych tomu nemálo vděčen."

„Odpusťte, že nepřijímám. Mám úmyslem broukavou hlavu trochu provětrati a k tomu třeba projíti se. A pak," dodala přidušivši hlas, aby Pišvejc ji neslyšel, „co by tomu řekla Hedvika, kdybychom spolu na Polom přijížděli? Vždyť by musila na mne žárliti!"

Doktor si letmo pomyslil: „To dítě je učiněná upřímnost! Stálo by za peníze, vyvábiti z ní, jak to se mnou a s Hedvikou dopadá, měl-li kočí pravdu. A pak . . ." nedomyslil, nýbrž promluvil hlasitě:

„Pak aspoň dovolíte, slečno, abych vás směl provázeti. Jsem nastávající advokát a hledím především k svému užitku, aspoň více než k vašemu. Jedu dnes už kolik hodin cesty a bude pro mne pravým občerstvením, uraziti po vašem boku kus cesty pěšky."

Místo odpovědi nařídila Krescinka kočímu: „Pišvejci, jeďte zvolna napřed. U křížka za vápenicí počkáte na pana doktora."

Pišvejc popojel a když byl dobrých dvacet krokův napřed, rozešli se Krescinka a Samec silnicí za ním. Silnice v těch místech tvořila dlouhé zatáčky, a Kres-

cinka dobře měla vypočítáno, že půjdou-li zvolna, před půl hodinou u křížka nebudou. K tomu bylo dnes k chůzi pěkně. Ač byly žně, nebylo příliš teplo. Chladivý východní větřík províval krajinou.

Doktor se první dal do řeči.

„Podotkla jste, slečno, že kdyby nás Hedvika viděla spolu přijížděti, že by byla na vás žárliva. Myslím, že by tomu nebylo tak.“

„A proč tak myslíte?“ tázala se Krescinka hledíc k zemi.

„Protože se mi nezdá, že poměr mezi Hedvikou a panem Ledvinou je na dobro přetržen, a že srdce Hedvičino více se táhne k Podboří nežli ke mně.“

„A kdo vám to prozradil?!“

Doktor se zarazil.

„Tento váš výraz, slečno, mi je zřejmou zárukou, že nechybil jsem se s pravdou,“ doložil živěji.

„Na slovo u mne nedejte. Mámť já srdce zrovna při ústech, a upřímnému člověku leccos vyklouzne, co nemůže se vážiti na zlatých vážkách.“

„Právě co vychází z úst upřímných, bývá často zlatem. Běží mně o pravdu. Považte jen, slečno, situaci, do níž se právě ubírám. Nevím, na čem jsem se slečnou Hedvikou a žízním po pravdě. Ne-li všecko, aspoň veliký kus životního blaha svého dávám do sázky ucházeje se o Hedviku. Kdo mi v této záležitosti podá živný chléb pravdy, bude dobrodincem mým. Prosím vás z té duše, slečno, staňte se mi dobrodějkou. Před vašima očima vznikl, rozvinul i zavinul se poměr mezi Hedvikou a panem Ledvinou, vy jste nejlepší přítelkyně Hedvičina. mysl její je vám zajisté knihou otevřenou, vy ji znáte nazpaměť, o chtějte jen, slečno, a zavážete si mne díky neskonalými.“

„Žádáte mnoho, pane doktore. Já na Hedvice

zrádkyní nebudu," odvětila Krescinka očí ze silnice nepozvedši.

„Zrádkyní?! To slovo by mně mohlo skorem postačiti," pravil doktor jaksi vytýkavě.

Krescinka vznesla k němu zrak. Oči jejich se setkaly a utkvěly v sobě. Doktor ji vzal živě za ruku a pravil naléhavě: „Jednu jedinou odpověď, slečno, jedinkou. Jsem na omylu v té věci čili v pravdě?"

Krescinka se stavěla, jako by bůh ví jak prudký zápas duši její rozbuřoval, a teprve po hodné minutě téměř šeptmo odpověděla: „V pravdě."

Doktor, jenž stále za ruku ji držel, sklonil se k ní a vtiskl jí na prsty vřelý polibek.

„Díky, slečno, díky nejvroucnější za vaši odpověď. Do smrti vám toho nezapomenu, že jste mne šlechetně zachránila."

„Ach! já nevím, co se ve mně děje," naříkala Krescinka, vyvíjejíc mu ruku. „Ubohá Hedvika! Snad jsem neměla to učiniti. Ta nešťastná moje upřímnosť! Matinka vždycky říká, že přílišná upřímnosť, holá škoda. Ach! vy nevíte, pane doktore, jakou bolestnou oběť jsem pro vás vykonala."

„O kéž bych, slečno, za vaši oběť se vám mohl odvděčiti!" zvolal doktor, jejž spůsobem nevysvětelným všecka advokátská rozvaha opouštěla.

Krescinka zvedla k němu oči, tak něžně, tak přizývavě, tak tklivě a žhavě, že vzdorný zbytek chladného umu jeho se v žáru jich rozešel v omamnou páru citového blouznění.

Stiskl Krescince znova ruku a znova ji políbil. K slovům se nemohl dostati. V tom slyšeti bylo rachot kočáru. Na záhybce, kus před nimi objevil se povoz. Doktor i slečna ustoupili stranou. V kočáře seděl Ledvina a doktor Sluka. Spatřiv cizince po boku Krescin-

cine, uhodl ihned Ledvina, že to Samec, zbledl a zaskřípal zuby.

„Doktor Samec!“ zasípal k Slukovi, když byli oba mladé lidi minuli.

„Ano, s nastávající doktorkou Samicí,“ odpovídal suse a úsměšně Sluka. „Přiváží na Polom námluvy a odvádí zatím srdce na silnici, půl hodiny přede vsí, na zcela jinou adresu.“

XVI.

Když kočár kousek cesty poodjel, prohodila významně Krescinka: „Ten v levo byl Podbořský Ledvina.“

„Ledvina?! To jméno ztrácí pro mne všechen barbarský přízvuk,“ odvětil doktor vřele k dívce vzhlédnuv.

Chytlavá Krescinka porozuměla, co slovy těmi myslí, a vycházejíc od nich zapředla Samce v dialog, z něhož vysvítalo nad bílý den, že Sluka se nemýlil, když k ní pravil, že ženským vtipem svým o to se postará, aby srdce Samcovo k ní se převážilo. Ubírali se zvolna dále a za dobrou čtvrť hodiny přiblížili se teprve ke křížku za vápenicí, kde Pišvejc, nemoha se dočkati doktorovy zlatky, netrpělive s povozem čekal. Za ten čas vyměnili mnohý horký pohled, mnohý vzdech, mnohé stisknutí ruky. Krescinka ke kočáru ani nedošla, nýbrž rozloučila se kus před ním s doktorem na šťastnou shledanou a odběhla v pravo od silnice do háje plna jasu, že porazila Hedviku.

Přijed do Polomského zámku uveden byl do salonu, kdež jej paní Lípová velmi laskavě přijímala. Věděla, proč tak činí. Doktor Sluka jí dal včera do péra, že by bylo marno spekulovati s Krescinkou na Ledvinu, a nastrčil jí při jednom surrogát mnohem slibnější a vděčnější, doktora Samce, přesvědčiv ji, že jen na ní a

slečně Krescince záleží, aby nebyl kárán ze lži. Za hodnou chvíli přišla babička a krátce za ní Hedvika do salonu. Ve chvíli té měl Samec s dostatek příležitosti, aby milostpaní svěřil, že se slečnou dcerou na cestě již se seznámil, což přimělo milostpaní k tomu, že velmi skromně podotkla: „Vidte, milý pane doktore, že dítě mé je pouhá boží příroda? Jistě vás ponudila; neb jak vidím, jste mužem velevzdělaným a uhlazeným. Prosím již za ni, byste poodložil spravedlivou přísnost posuzuje ji. Jeť ona v horském ústraní vychována. a mého vychování první ctností nebo nectností je otevřenosť, upřímnosť, pravda.“

„Ctnosť to, milostpaní, ctnosť,“ odvětil laskavě doktor Samec, „za našich dnův nad démant vzácnější.“

Babička přijala Samce vlídně. ale důstojně a odměřeně. Šlo jí o to hned za prvního shledání ukázati, že ona nejváženějším je členem rodiny Lípovy. Co má dcera její s doktorem za lubem, bylo jí posud neznámou zemí, a že Samec měl při ní vroubek, to víme již z jejího hovoru s doktorem Slukou.

Kdyz Hedvika do salonu vkročila, pichlo doktora Samce něco u srdce, a britká výčitka rozechvěla mu svědomí. Bylať Hedvika mnohem spanilejší a smyslům vábnější nežli Krescinka a radosť, ostych i rozpačitosť, jež měnivou hrou v ladných jejích tazích se střídaly, ostkvívaly ji zvláštní luznou rozkoší. Cítil, že Krescinka není Hedvice nebezpečnou sokyní, a jen pomyslení, že krása v manželstvu pomíjí a peníze zůstávají, ochladilo poněkud vzrušenou jeho mysl a učinilo mu moznným, úsměvem nejpřívětivějším rozechvěvy svého nitra zakryti. Podali si ruce, stiskli si je vzájemně a promluvili spolu ledabylo několik frásí. Všeliký vroucnější pohovor byl také nemožným, neb cítili oba, že obě paní ostrým okem kazdého jejich pohybu střehou. Vyzvána paní Lípovou přisedla Hedvika ke společnosti. účastnila se však jen nepatrnou měrou rozmluvy, jejíz útraty z nej-

větší části doktor Samec vedl. I když milostpaní poodešla, nezměnila se situace. Babička jednak z dobrého tónu, ale více ze msty nad Hedvikou seděla na pohovce, jako by ji k ní přišil. Přání Hedvičino, aby soukromí s doktorem promluvila, zůstalo přáním. Zatím vrátila se Krescinka z procházky a po ní přišel její otec se synáčkem Alfredem. I když po svačině vybrali se společně na procházku, užila Hedvika svého ženicha jen velmi málo. Pan Lípa, beztoho že naveden chotí svou, napovídal toho tolik doktorovi o svém hospodářství, že téměř všecku pozornosť mu musel věnovati. Doktor poslouchal pobožně; chtělť si svou trpělivostí dobré oko u nastávajícího pana otce koupiti. Po procházce večeřeli a po večeři poseděli si asi dvě hodiny. Pak dali si na vzájem dobrou noc a rozešli se do svých pokojův.

Hedvika vstoupila s Krescinkou všecka rozladěna do své ložnice. Předtucha, tím trapnější, že si jí nijak nedovedla vysvětliti, a tím mrzutější, že se jí nijak nemohla zbýti, tísnila, ba kormoutila jí mysl.

„Co je ti?“ tázala se jí Krescinka zcela nevinně.

„Nic,“ odsekla Hedvika.

„Jen se nevytáčej. Něco ti přeletělo přes nos. Jsi-li snad na mne žárliva, nepromluvím už se Samcem ani slovíčka.“

Z Hedvičina oka vyletěl do Krescinky šíp zlosti a úsměšku.

„Není se čeho obávati,“ odvětila hrdě.

Krescinka se dopalovala.

„Jen se mne, prosím tebe, štiplavě nedotýkej,“ durdila se. „Což mohu já za to, že jsi se dnes s doktorem mezi čtyřma očima nemohla střetiti. Zítra máte k tomu celý boží den a co zítra nedoděláte, můžete si pozejtří dopoledne skoncovati. Ostatně,“ dodávala pichlavě, „pozorovala jsem také, že v doktorovi více

chladu nežli tepla. Ale takoví jsou snad všichni advokátští ženichové.“

„Taková moudrá osoba jako ty musí tomu rozuměti,“ podotkla posměšně podrážděná Hedvika.

„Moudrá, nemoudrá! Máš zlosť, že jsem ti zajela do živého.“

„Kdo ví, bylo-li to náhodou, že jsi se setkala se Samcem na silnici.“

„To víš, že náhodou to nebylo,“ odsekla ironicky Krescinka. „Kdybych ti ho nebyla chtěla odlouditi, byla bych pěkně v teple doma seděla.“

„Kdyby on se ti dal!“

„Když jsi tak jista vítězstvím, proč mne podezříváš?!“

„Nechme šermu,“ omlouvala se Hedvika; „jsem nějak unavena a desátá již táhne.“

„To bude nejmoudřejší, abysi na zítřek se posilnila,“ dodala pichlavě Krescinka.

Hedvika se odmlčela. Za chvíli byly obě dívky ve svých ložích. Hedviku dlouho míjel sen zrovna tak jako doktora Samce, jehož ložnice byla v přízemí pod komnatou slečenskou. Ona nahoře, on dole, házeli sebou nepokojně na loži. Ona přirovnávala v duchu doktora k Ledvinovi, on Krescinku k Hedvice, oba snažili se dospěti k úsudku, jenž by nejlépe svědčil životnímu jich blahu a o nějž by všecko, co zítra spolu vyjednávati budou, nejbezpečněji mohli opírati. Že logika jejich tytýž dělala krkolomné kotrmelce, nebude nikomu s podivením; hůře bylo, že přemýšlení jejich nedostávalo se oné vroucí oddanosti a prosté důvěry, jež nejdojemnější poesií krášlí ženicha i nevěstu. Když ráno oči protrhli, nevítali radostně mladý den. Oba hnětla předtucha, že než se nachýlí, sotva snubné prsteny na vzájem si vymění. Netřeba připomínati, že byla v mladém advokátovi silnější nežli v slečně Mníškové. Bylť on obezřelejším nežli ona a předkládal již od včerejška Kres-

cinku Hedvice, dav se polapiti její koketerií, již měl za milovábnou naivnost a upřímnosť.

Hned po snídaní poprosil Hedviku, aby s ní soukromí porozprávěti směl. Hedvika navrhla za dostaveníčko polospustlou zahradu, jež zdála se jí býti místem nejjistějším před nepovolanými slídily; myslilať především na Krescinku, k níž od včerejška měla nedůvěru. Když odcházeli, zatajil se v Krescince úzkostí dech a v srdci jí hrklo jako ve starých hodinách. Přihlížejíc k situaci právem se domýšlela, že za hodinu nejen osud Hedvičin, nýbrž i její se rozhodne. Jako šipka přiskočila k Hedvice, chopila ji za ruku a zašeptala jí: „Dejž ti bůh štěstí.“

Na to přistoupila k Samcovi a tisknouc mu křečovitě ruku, podívala se mu do očí zrakem, jenž stvrzoval výrok Slukův, že oko má sice němá ústa, ale tytýž výmluvnější nad Husy i Skargy. I doktor jí stiskl výmluvně ruku. Krescinka si oddechla. Doktor odešel s Hedvikou do zahrady.

V pravo od vchodu táhla se zahrada do kopečku. V protějším koutě, při samé zdi, stála na polo zbořená besídka, ostíněna několika starými jasany a ověnčena ze všech stran jasmínovými a hlohovými křovinami. Bylo to místečko, o jakém snívají mrzutí městští poetové a zamilované lidičky. Sem uvedla Hedvika svého ženicha. Cestou prohodili mezi sebou jen několik vět zcela nedůležitých. Hedvika si usedla na sedalo, srubené z hrubých březových dřev; doktor Samec uvelebil se na sedátku naproti ní. Hedvika byla dnes až luzně vnadna a místo tak k laskání příhodné, že by ji byl jistě doktor Samec k srdci přižehl a do jejích višňových rtů se zalíbal, kdyby mu včerejší řeč Pišvejcova a svůdné léčky Krešcinčiny nebyly pomátly hlavu i srdce.

„Jsem tomu z té duše rád,“ ujímal se doktor slova, „že mi konečně popřáno, slečno, důvěrně mezi čtyřma

očima s vámi promluviti. Myslím, že tu jsme zcela jisti před svědky.“

„Vidíme odtud k vrátkům a jiného vchodu do zahrady není,“ odvětila Hedvika zajíkajíc se.

„Asi přede dvěma nedělemi napsal jsem vám, slečno Hedviko. list zcela jasný,« pokračoval doktor jistým hlasem. „Pomíjím mlčením bolesti, které mne až do té duše hnětly a pálily, že jste se zasnoubila s panem Ledvinou, zjišťuji jen, že mám v rukou váš dopis, jímž mne voláte na Polom k sobě a v němž slibujete, že ostatní ústně spolu pojednáme.«

»K tomu čelí dnešní naše schůze.“

„Odpis váš, slečno, jest pohříchu nad očekávání stručný a třeba mu z vaší strany důkladnějšího komentáře.“

„Jsem hotova vysvětliti, je-li vůbec něco temného v dopise mém.“

„Píšete, slečno, že rozvázán je nadobro milostný svazek mezi vámi a panem Ledvinou. Je tomu skutečně tak, jak píšete?«

Hedvika se zapálila nelibostí. Doktor se na ni podíval pronikavě.

»Co vás opravňuje, pane doktore,“ odvětila dívka poněkud pichlavě, „pochybovati o tom, že jsem vám čirou pravdu psala?«

„Zvláštní náš poměr, slečno. Vy jste až skoro do těchto dnův byla zasnoubena jinému muži, kdežto já věrně a trpělivě stál přes to všecko v lásce své k vám, po jiné dívce oka neobrátiv, ač zajisté jsem měl k tomu mravné právo.“

Hedvika sebou trhla.

„Chtěla jste něco podotknouti?“ otázal se doktor. »Račte domluviti.«

„Jestliže jsem se statečně přenesl přes věc, o kterou by na mém místě z desíti mladých mužův sotva jeden se do krve neurazil, a přece vám nabídl ruku svou i srdce:

doufám, že mám k tomu i právo i povinnosť u vás samé důkladně se přeptati, je-li svazek mezi vámi a Ledvinou nadobro, ve dví roztržen.“

»Ač důvod váš na poslech je zcela správným,“ odpovídala nepokojně Hedvika, „přece dobře cítím, že ze slov vašich mluví ke mně nedůvěra. Zač mne máte, pane doktore? Bez pochyby za dívku rozmarnou a vrtošivou, jež několikaměsíční známosť s mužem vážným a ctihodným, a takovým jest Ledvina bez odporu, omrzela; jež se domnívá, že, pokud jest svobodna, může svobody své k tomu užívati, aby z mužův dělala sobě kratochvilné frašky; jež bez výčitek svědomí svého, když jiný muž opravdově se o ruku její hlásí, starý svazek, a třeba utvrzen byl snubními prsteny, roztrhuje jako pentli z módy vyšlou, úhrnem vzato: v níž není kouska pravého charakteru. Tak-li mne vážíte, věru lépe by bylo bývalo, kdybyste mně nebyl psal, aneb kdybych já aspoň vám nebyla odpisovala, abyste se sem do hor za mnou nebyl namáhal.«

„Zdá se, slečno, že slova vaše nejsou dosti odvážena . . .“

„Možná, že nejsou po advokátsku odvážena,« přejala mu kvapně Hedvika řeč. „Ostatně již včera, na večer jsem spozorovala, že nějaký neviditelný, cizinský duch se mezi námi uhnizďuje, a tuším také, odkud se vzal. On asi rozdmychal ve vás ke mně nedůvěru. Však Krescinka nadarmo se s vámi nesetkala na silnici, než jste přijel na Polom.“

„Zakládám se vám svou ctí, že stranu slečny Krescinky jste na omylu.«

»Vy svou ctí se zavazujete, že není tomu tak?“ zvolala udiveně Hedvika. „Pak to ještě hůře s námi dopadá,« doložila blednouc. „Nebo máte-li nedůvěru ke mně sám ze sebe, věru se zlou bych se potázala, kdybych budoucí osudy své svěřovala nejistým vašim rukám.“

„Slečno, my odchylujeme se od věci, o níž jest nám se smluviti.“

„Neodchylujeme, naopak my jsme jejího jádra dostihli cestou, o níž jsme snad oba, a ne-li vy, aspoň já, neměli ani potuchy. Věřte, že ač jsem do té duše sklíčena, přece vděčna jsem prozřetelnosti za to, že uvedla mne na ni ještě v čas, dokud jsem daným slibem nepřipravila vůli svou o plnou svobodu.“

„Přiznáváte se, slečno, že jste sklíčena. Z toho mi svítá naděje, že sama na sobě cítíte, že co jste z předešlé mé řeči vyvodila, nepřimlouvá se docela ku pravdě.«

„Tápete v mlhách, pane doktore,“ odpovídala Hedvika a z hlasu jejího zvonil kovový tón mužného přesvědčení. „Má sklíčenosť je zcela z jiného kraje. Nejsem sklíčena proto, že se rozcházíme a snad navždy rozejdeme, jsem sklíčena pro něco zcela jiného. Odpusťte, pravím-li, že povahami svými toho nezasluhujete, že odkrývám před vámi tajnou skrýši své duše. Činím-li tak, jdu jen po svém vnuknutí a snad také proto, abyste poznal, s kým vám bylo dnešního dne činiti. Možná, že si pak ten den zapíšete zlatým písmem do kalendáře svého života. Já jsem proto až do té duše sklíčena, že pálí mou duši hořká pokuta věčné spravedlnosti. Ledvina je muž, jenž kdyby měl sto chyb na sobě, přece již pro svou upřímnou, ryzí lásku ke mně zasluhoval, abych mu růžemi postýlala cesty jeho. On by byl ty hvězdy s nebe mi do klína snesl, a já mu za to do duše nasypala pekelného hnusu. Či není hnusem pekelným, když vytrhneme z vřelé lidské duše všecku důvěru ve vroucí, pravdivý, lidský cit? A to jsem já mu učinila. Proč? Těžko odpovídati. Kdybych řekla, že mne kolísavá, rozmarná, bujná ženská mysl slepotou porazila, byla by to jalová fráse. Z části jsem to také pro vás učinila. Vy jste mi nešel z mysli, ač jsem na prstě nosila snubný prsten Ledvinův. Kdybyste se byl i ze začátku mé zná-

mosti s Ledvinou jen poněkud určitěji projádřil, že toužíte po ruce mé a srdci mém, možná, že bychom byli už spolu šli od oltáře. Hledala jsem ve vás, co ve vás není a nikdy nebude. Pozdě bycha honím, teprve dnes vím, že jste, jak bych to řekla, že jste pačlověk. Pravila jsem vám, že mi duši svírá a pálí pokuta věčné spravedlnosti. Víte, pane doktore, jak se nade mnou mstila ocelová Nemesis? Bludem zmámena, že by si jeho jasný, prohlédavý, mužný duch mou zpupnou, mlhavou, ženskou dušičku podmanil, hodila jsem po hlavě jeho kamenem zrady, rozťala mu srdce břitkým nevděkem. Tím upadla jsem u vinu a vinou v hořkou pokutu, již mne Nemesis za ni přisoudila. Ledvina mne jistě spravedlivě odsoudil, on mne nenávidí, on mnou opovrhuje, mezi ním a mnou je konec na všecky časy. Tolik o Ledvinovi. To první má jest pokuta. Leč jí v patách takořka přiklusala druhá, jež stihla mne v této s vámi rozmluvě. Vy, pro nějž jsem ve zlé hodině svědomí své vinou poskvrnila a na němž bych byla hrady stavěla, platíte mi za důvěru nedůvěrou, za otevřenosť pokrytstvím, za upřímnosť licoměrností . . .“

„Slečno Hedviko!!“

„Neviním vás, pane doktore; neb nejednáte tak na svůj vrub, nýbrž jste jen bezděčným nástrojem v rukách neuprosné Nemese. To nejen cítím a tuším, o tom jsem přesvědčena a kdybyste svému jednání sebe bělejší barvičku dával. Není již na jiném; i mezi námi je, pane doktore, konec.“

Doktor hleděl zasmušile k zemi. V prsech jeho vypukl boj, jenž všecku jeho duševní rovnováhu šumem svým ohlušil a do vřavy strhl.

Hedvika pokračovala důstojně sice ale zároveň i velmi dojímavě: „Tak jsem odtržena od Ledviny i od vás. Osiřela jsem z vlastní viny. Sama, samotinka stojím tu jako sloup v pustině a nic mně nezbylo, než sžíravá

obava, že štěstí více ke mně nezabloudí, a vlastní vina jež jako lačná zmije upíjí mně z duše sílu a tuk. Leč nemyslete, že jsem zmálomyslněla, že jsem, anebo že budu slaba. Tolik síly zbylo přes to všecko v povahách mých, že trpělivě snášeti dovedu trest, jejž mi podle zásluhy mé vyměřila spravedlivá Nemesis."

Poslední věty hovoru Hedvičina škubly doktorem. Boj, jenž až po tu chvíli vnitro jeho rozechvíval, schýlil se překotně v prospěch první jeho milenky. Všední sobecký příkal, jenž na jeho lásce lpěl, zmizel bleskem; cit čistý, vroucný, neskonale blaživý projal mu srdce a a rozehřál je v divomocnou tíseň pravé lásky. Hedvika, odhalivši před ním tajiny útrob svých okázala se mu najednou v pravé podstatě své a stála před očima jeho v takovém světle a v takové výši, že připadal sobě, jako by byl proti ní jen titěrným pidimužíkem. Touha úchvatná a neoblomná jako přírodní zákon, aby stala se Hedvika ženou jeho, stiskla mu kleštěmi duši. Nad to, když k dívce zrak svůj zvedl, spatřil, že krásné elegie očí jejích skrápí slza jako ranní rosa pomněnky. To mu dodalo. Vyskočil, napřáhl proti Hedvice obě dvě ruce a zvolal vášnivě a prosebně k ní shlížeje: „Slečno Hedviko! Neměl jsem posud ani mdlé představy, jaký neobyčejně pěkný charakter máte. Hluboká jeho síla unesla mne. Ty tam jsou všechny pochybnosti mé, všechen nedůstojný příkal lásky mé; já hledím k vám udiven jako k světici. Prosím z toho srdce, odpusťte mi, čím jsem se proti vám prohřešil, odpusťte a přijměte laskavě vyjádření mé, že pokládám si za čest, než co dím, za nevýslovné štěstí poprositi vás za ruku i srdce vaše, jež považuji za největší poklady, jichž mi bůh na světě popřáti může."

Pokojně vyslechla Hedvika skroušené a ohnivé nabídnutí doktorovo. Než mu odpověděla, zakroutila lehýnce hlavou a zdvihla ruku k odpudlivému posuňku

dávajíc na jevo, že nechce, aby se k ní nikterak přibližoval.

„U vás bych byla došla aspoň dostiučinění,“ odpovídala určitě a odměřeně; „ale na tom také přestávám. Jakož mně nikterak o to neběželo, abych vás k sobě naklonila, tak odmítám i s myslí zcela pokojnou návrh, jejž mi upřímně předkládáte. Svoji nebudeme nikdy, pane doktore, z příčin, jež jsem vám tuším jasně a důkladně vysvětlila . . .“

„Vy mně odnímáte, slečno, všecku naději?!“ vpadl jí doktor Samec vášnivě do řeči. „Nemohu ani věřiti, aby se vaše jemné srdce tak ke mně zatvrdilo!“

„Věřte již, že tomu tak. Srdce mé snad pobloudilo, ale více blouditi nemůže. Zkušenosť, jíž jsem se dnes dožila, uvaruje mne bohdá vší další nepředloženosti a veškerých z ní následkův.“

„Neukvapujme se, slečno,“ prosil doktor. „Odvolejte prozatím slovo své a nechme prozatím na odkladích rozhodnutí, na němž visí blaho mého života. Dokáži vám, tuším, s dostatek, v nejbližší budoucnosti, že hoden jsem, abyste zapomněla na mé chyby a abyste opět starou přízní a starou láskou ke mně se laskavě sklonila.“

„Já se, pane doktore, neukvapila a proto také neodvolávám aniž kdy odvolám výrok svůj. Jaký budete v budoucnosti, toť věcí vaší. Mně na tom nesejde; neb osud můj nikterak se nebude dotýkati osudův vašich. My jsme spolu došli až na toto místo jako dva turisté, jež společný zájem svedl na kus cesty společné. Na tomto místě rozejdeme se, každý jinou cestou; jeden do hor, druhý k moři, jeden k východu a druhý k západu. Východ se se západem nesejde. Řekněme si na rozchodnou ‚šťastnou cestu‘ a udusme všecku hořkosť v duších svých. Buďte zdráv, pane.“

Hedvika nabízela doktorovi ruku na rozchodnou. On zdráhal se ji přijati a kroutil si prudce oběma rukama konečky knírkův svých. Tíseň, sklamání, hněv, hanba tak jej ohromily v divoké směsi, že nebyl s to, aby pomyslil myšlénku a promluvil slovo.

„Buďte zdráv, pane," ozvala se Hedvika po druhé hlasitěji a důrazněji.

Doktor sebou trhl. Zpamatoval se. Studený posměšek zašklebil se v zsinalém jeho obličeji a z očí mu vyšlehl kočičí třpyt. Oddechl si a více zasípal než-li promluvil: „A já byl takový tulipán! Myslil jsem, že skutečně je konec milůstkám s Ledvinou! A poslouchám tu celou hodinu mistrně nastudovanou deklamaci, opepřenou urážkou za urážkou. A ještě ke všemu blbě žebroním . . ."

Hedvika mu jizlivě přetrhla řeč: „Jest čas, abychom šli ze zahrady. Slečna Krescinka bude už na vás čekati jako na boží smilování. Však vám asi netiskla nadarmo ruku, když jsme se ubírali sem."

„Pravda," odvětil doktor rovněž tak jizlivě. „jsem tu až příliš dlouho, a zábava se sebe lepší divadelní mistryní na konec ubíhá v nudy."

„Jste příliš galantní, pane. Smím vás požádati o rámě? Výstup s vámi mne skutečně unavil."

Doktor se hryzl málomyslně ve rty. Vtip, jehož nikdy nazbyt neměl, mu došel. Vykročil z besídky, a Hedvika za ním. Dívka se mu vyrovnala v kroku a lehce naň se zavěsila.

„Myslím," pravila vážně, „že dokud, pane doktore, jste na Polomi, není třeba, aby každý nepovolanec hned viděl, že jsme se rozešli. Nejde tak o mne jako o vás."

Doktor kývl ledabylo hlavou. Vyšli ze zahrady na dvůr. Nahoře, v pravém křídle, stála v okně Krescinka nespouštějíc se zahradních vrátek oka. Stála tam jako na jehlách a ob chvíli vzdychala netrpělivostí. Každých

pět minut měnila barvu. Když spatřila oba mladé lidi ze zahrady vycházeti, podívala se na ně divadelním kukátkem, jež měla k tomu již připraveno. Starostlivá její tvář se rozjasnila, oko se jí rozjiskřilo, srdce se jí dalo do tak spěšného tlukotu, že bezděky levici k němu přitiskla. Doktor Samec nevypadal jako šťastný ženich, a Hedvika nevypadala jako blažená nevěsta.

„Rozešli se," pomyslila si Krescinka, a ústa její mimoděk opakovala šeptem: „Jistě se rozešli."

Ústa její se vítězoslavně rozesmála.

Nešla příchozím v ústrety a teprve po chvíli sestupovala dolů. V saloně, kamž své kroky zaměřila, nalezla mimo doktora Samce a Hedviku ještě babičku. Nezbylo jí ani času, aby obličeje jejich studovala, neb hned v patách za ní vstoupil Alfred vybízeje doktora, by s ním a děvčaty šel se ještě před obědem podívat na vrch Svatojirský, jenž strměl zrovna nad Polomí na jihozápadní stranu.

„Odpoledne tam nemůžeme," vysvětloval Alfred, „bude požárno a všecka vyhlídka zastřena bělavou mlhou. Trochu se ovšem nahoru zapotíme, ale za to nám bude oběd výborně chutnati."

Doktorovi i Hedvice přišel ten návrh vhod. Pánové posilnili se na chůzi skleničkou vína a vydali se s dívkami na cestu. Kus nad Polomí, když jim bylo jíti po jednom po úzké pěšince, zůstala Hedvika trochu pozadu a shýbla se pro jahodu, jež se pod šípkovým keřem na mezi opozdila.

„Nu, jakž to s vámi dopadlo?" otázala se jí letmo Krescinka.

Hedvika zvedla k ní zrak, usmála se sarkasticky a odpověděla: „Vem ty si ho, já ho nechci."

„Tedy navždy konec?"

Hedvika přitakala.

Krescince spadl centnýř se srdce.

Když se z vycházky vrátili, šla ještě před obědem Hedvika nahoru k babičce.

„Nuže?“ tázaly se oči staré paní.

Hedvika odpovídala zcela pokojně, jako by se jí někdo ptal, jak je venku: „Doktor Samec nebude nikdy mým manželem.“

„Vidíš, kam jsi to dotáhla,“ pravila na to stará paní; „boží trest padá na tebe za tvoje bezsmyslné, lehkovážné jednání s Ledvinou. Zbudeš-li matce na ocet, sama jsi tím vinna. Hodného Ledvinu jsi z vrtochů hrdopyšně zapudila, a doktor Samec ti dal sám od sebe kvinde.“

Hedvika jí nevysvětlila, jak se věc v pravdě má. Nestálo jí to ani za práci. Mlčky odešly dolů k obědu.

XVII.

Byla neděle, asi čtvrtý den po tom, co doktor Samec z Polomi odjel. V Podboří, kde po celý rok bývalo ticho jako v kostele, bylo dnes živěji. Od chalupy k chalupě roznášela se novina, že kovář si prorazil železem levou ruku.

„Vida, proč nesvětil božího dne,“ kritisovali horalé; „pánbůh ho trestal! Dá se do hříšné práce a tu máš, ruka má díru!“

Kovářka, jež svým jedovatým jazykem muže záhy z rána dopálila, tak že proklínaje odešel proti svému nedělnímu zvyku do kovárny, a jež takto původcem byla zlé nehody, byla po škodě moudřejší. Když ani pavučinami mu nemohla zastaviti krev, poslala honem dceru do Starých Hor pro pana doktora. Doktor Sluka přišel tam k jedenácté hodině, ohledal proraženou dlaň, vymyl ránu a obvázal ji nařídiv, jak se má nadále kovář chovati. Na to odešel do panského domu, aby tam pro

seslábléhо kováře trochu polévky a kus masa na posilněnou vyprosil a aby si tam po cestě trochu pohověl. Ledvinu nezastihl doma; odjelť ráno do města maje tam nějakou pořízenou. Sluka šel rovnou cestou nahoru k slečně Lotince do její komnatky. I Lotinky tam nebylo; byla v kuchyni. Odloživ hůl a klobouk sedl si beze všeho ostychu k jejímu šicímu stolku. Na stolku leželo otevřeno album s fotografiemi. Známé oči nadporučíka Královce usmívaly se z knihy na něj. V tom vrzly dvéře a vstoupila Lotinka. Spozorovavši, že doktor si prohlíží fotografii Královcovu, lehýnce se zapálila. Doktor se šibalsky pousmál. Lotinka se ještě více zapýřila. Doktor nemohl odolati, aby nějakého ze svých špačků nerozpustil.

„Kdybych byl zlým člověkem," prohodil žertovně, „oč že bych uhodl, která z vašich fotografií je nejokoukanější."

Při posledním slově se významně zakuckal.

Lotince nebylo při tom tuze volno.

„Jak dvojí sukno," pokračoval Sluka, „jest zpropadeně čarodějný magnet, a jsou-li k němu přidánkem ty dobré oči Královcovy, ani moudrý Šalamoun by se nepodivil, kdyby . . ."

„Víte, pane doktore, že Královec se bude ženiti?" přejala mu kvapně Lotinka řeč.

„Královec?! Totě překvapení jako Polomská residence!"

„Což Eman se vám nezmínil?"

„Ani literkou. Koho si bude bráti?"

»Nějakou Vídeňačku."

„Slanečka s cibulí? Kam pak mu ujel rozum?"

„Psal tak bratrovi," odvětila téměř pošeptmu Lotinka.

Doktor se podíval pronikavě na dívku. Lotinka sklopila k zemi oči a nápadně bledla. Doktor tušil, kolik

u ní bilo a litoval toho, že bezděky se ptal po hodinkách jejího srdce. Nastala krátká pomlčka.

„Tedy Němkyni?“ ujímal se dalšího slova. „To bych nebyl do něho řekl. Ale ovšem my jsme už takovým národem, jenž sobě nikterak nechce stačiti. I srdce naše ubíhá z domácích luhů k cizím vřesovištím, což teprvé rozum, ten světoběžný tulák! A vezmeme-li to kolem do kola, není-li šťávnatá čáslavka lepší než ananas a míšenské jablíčko sladší než pomeranč?! Škoda Královce, měl jsem ho vždycky rád.“

Poslední větu pronesl doktor tak upřímným přízvukem, že se mu Lotinka za ni velmi srdečným pohledem poděkovala. Doktor si pomyslil: „Což pak do těch Podbořských lidiček všichni černí vjeli, že oba stůňou na nešťastnou lásku! Totě hotový špitál na srdeční nemoci.“

„Jde každý po srdci svém a rozumu,“ odpovídala po chvilce Lotinka k poslední doktorově myšlénce. „Královec není z jiných. Kéž by skutečné štěstí nalezl tam, kde ho hledá. Já i Eman z té duše mu toho přejeme. Jest jistě toho hoden měrou vrchovatou.“

„I já se všecek přidávám k vaší straně,“ pravil na to doktor; „leč netajím se pravdou, že bych byl raději slyšel, že sáhl po domácí květině, v níž bije zdravé, teplé srdce české.“

Lotinka se zapálila. Doktorova poznámka šla jí k srdci neštěstím rozbolněnému. Aby tíseň svou před Slukou zakryla, dala hovoru jiný obrat otázkou, nepodívá-li se na chvíli k nemocnému jejímu otci. Doktorovi přišla tím vhod. Vzchopil se a odešel k starému panu Ledvinovi, kdež dobrou čtvrt hodiny pobyl. Lotinka čekala naň ve své komnatě, až se vrátil.

„Co říkáte tomu našemu ubohému Lazarovi?“ uvítala doktora.

„Že je na cestě do lůna Abrahámova, víte již drahný čas, slečno," odpovídal doktor. „Dnes mohu vám jen tolik nového pověděti, že se se svou krušnou poutí už dlouho trmáceti nebude. Dovleče-li se o nějaký týden dříve k hrobu, než jsem myslil, bude to zbědovanému starci dobrodiním."

Lotince vstoupily slzy do očí.

„Přitěžuje se mu?" otázala se doktora.

„Silně, adventu asi nedočká."

„Náš ubohý, dobrý otec! Ach! kdyby mu bylo tělesné bolesti snášeti, kdyby nestrádal i duševně. Těch světlých, pokojných chvil má ubožák tak pořídku a i ty zkracuje a ztrpčuje mu bol duševní. Vina, domnělá neb skutečná, straší jej pekelnými děsy, a hrozný pablesk z ní padá na mne i Emana. Pane doktore! Nejen Eman i já považuji vás za přítele, jenž věren jest jako zlato a práhnu již delší čas po příležitosti, abych s vámi se o té věci rozhovořiti mohla. Důvěřuji se dětinsky do vás, že mi v té palčivé záhadě, jenž jako štír mi na srdci leží, podáte i potěchu i radu."

Doktor stiskl dívce srdečně ruku. Tím povzbuzena jala se Lotinka obšírně a věrně vypravovati, co slyšela z úst otce svého o minulosti jeho a připojila zcela nepokrytě, co z toho pro sebe a Emana vyvozuje.

„Za vinu, které se otec z malodušné slabosti dopustil na Lence, neuvalil jen na svou hlavu kletbu zmařeného života. Kletba ta stíhá i mne i Emana. Pro ni rozešla se Hedvika s Emanem bez nejmenší viny jeho, pro ni trpím i já, že nelze jazyku vypověděti . . ."

„Vy milujete, slečno, Královce," přejal jí doktor laskavě řeč.

„Vy jste to vyslovil, pane doktore," dodala Lotinka sklopivši oči.

Doktor chvilku přemýšlel. Pak vstal a rozchodil

se po pokoji. Bylo viděti na něm pohnutí, které Lotinka dojemnému svému vypravování přičítala. Leč tomu nebylo tak. Člověkem tak bystře ohlédavým a v sobě pokojným, jakým byl doktor Sluka, osudy lidské, sebe tklivější, nikdy nezahýbaly. Jako divák, krasoumně protříbený, z pohodlného svého sedadla dívá se na provozovaný kus, tak asi díval se on na skutečné dějiny lidské. A jako pravý krasovědec vtip svůj čerpá jenom z uměleckých výtvorův a o ně jej brousí, tak i on je ze skutečného dějinstva, jak mu právě na oči a um přišlo, vyhledával výzkumy, z nichž si zbudoval časem názor svůj o věcech veškerenstva. Že takto na konec dospěl k Shakespearovskému humoru, kdož, jenž nemudroval pouze z knih, nýbrž i ze života, se podiví? Viděltˇ v něm doktor náš ne snad spasitele, nýbrž rozporův lidských blahodárného mírnitele a libého v bahně běd a žalostí utěšitele.

Dnes však Starohorský filosof vyšel ze své obvyklé míry. Bylo na něm viděti, že je pohnut. Která toho příčina? Upřímo řečeno: historie chorého otce Emanova, již právě byl slyšel z úst Lotinčiných, zasahovala pojednou tajuplnou, neznámou mocí do ústrojí jeho plánu s Hedvikou. Plán ten měl již tehdáž hotový, když z Polomi šel do Podboří, aby Ledvinovi podal zprávu, že sice list jeho Hedvice neodevzdal, že ale zejména u staré paní Slezanovské nasbíral si údajův, jež mu s dostatek osvětlily záhadné šero povah Hedvičiných. Tato divotajná shoda neznámé moci s jeho plánem zachvěla duší doktorovou tak, že pro první chvíli takořka ztrnul sám nad sebou. Leč brzy opanoval silným duchem nitra svého rozechvěvy a stanuv uprostřed pokoje promlouval klidně a mírně, avšak přesvědčivě k Lotince:

„Ve vezdejšku našem tkví, milá slečno, podnět k odvěčnému žalu. Lidé zasívají zrno viny a sklízejí korce pokuty. Z toho vznikají záhady a rozpory, které

vzácné měkké duše, jež k zázemským ideálům tíhnou, do živa šlehají. Ale silné duše si myslí, že jim ještě kůže přes hlavu neleze, nedělají z toho kalendáře, berou pravdu za pravdu a když se s nimi srazí, jedním okem se jí vysmívají a druhým točí po nápravě. Otec váš zavinil po mém soudě z malodušné povolnosti a slabosti vinu, za kterou na stará kolena trpce a spravedlivě strádá. To všecko spraví při něm rozumný a lidumilný kněz. Že by však následky z ní na Emana a na vás, slečno, padaly, toť omyl, jenž vzniká buď z dětinské lásky vaší k otci, buď z křivého o té smutné historii rozjímání. Ovšem říkají lidé: co otcové nadrobili, musejí sníst děti. Ale ctihodná lípa národní filosofie má hromadu planých výstřelkův, na něž zdravý rozum musí bráti sekyru. Co se na příklad Emana týče, dokázáno nad bílý den, že příčinou jeho zármutku nikdo jiný není nežli Hedvika. On jen potud účasten viny, že dobrý vtip svůj nad slušnosť podřídil srdci svému, láskou rozvášněnému. Hledě pak k vašemu hoři, slečno Lotinko, zpíváte s ním skoro stejnou písničku, jen že do jiného klíče. Věřte již, že nic jiného to není, nežli škádlivá náhoda, že sdílíte s Emanem skoro stejný osud. Příčinou toho je, že Královec k jiné ženě srdce své přiložil a nikoliv, že otec váš zradil první svou nešťastnou milenku. Ad vocem Královec. On mi nejde dobře do hlavy. Neprojevil nikdy, že je vám srdečně nakloněn?“

„Výslovně neprojevil,“ odvětila Lotinka.

„A výmluvnými pohledy, významnými posuňky . . ?“

„Zdálo se mi.“

„Co se zdá, je ovšem sen. Ale sny dívčího srdce, upřímného tak jako je vaše, připadávají zhusta k pravdě. Což ve psaních svých?“

„Bývala v nich místa, jež mi svůdně k srdci se lichotila, ale smysl jich měl přece na sobě obyčejně ráz více méně povšechný.“

„Královec míval humor, téměř Rubešovský,“ mluvil více k sobě nežli k Lotince doktor.

„Vy byste myslil, pane doktore . . .“ ozvala se živě dívka.

„Pomalu s tou flintou, slečinko Lotinko,“ přejal jí Sluka řeč. „Krmiti někoho planými nadějemi je hladovci dáti ústřice. To není a nebude řemeslem mým. Slyšte mé poslední slovo v té záležitosti. Dokud nepřijde od Královce list, že se oženil, nevěřím ničemu.“

Lotinka podala na ručesť doktorovi ruku a pravila důvěrně: „Díky za poslední slova vaše.“

Na vížce panského domu zvonili poledne. Lotinka uvedla doktora do jídelny, kdež spolu poobědvali. Doktor žertoval za oběda po svém spůsobu a nedotekl se více ani slabikou Emana, Lotinky, nebo jejího otce. Vypil zcela pokojně černou kávu a zapáliv si doutník ubíral se z Podboří na Polom.

XVIII.

Přišed do zámku zamířil doktor rovnýma nohama k staré paní Slezanovské. Když zaklepal, probudila se babička, jež sedíc v historické své lenošce u okna při čtení novin usnula. Sivé oko její zajiskřilo se radostí, když spatřila vstupujícího doktora.

„Barbar Starohorský zahnal asi milostpaní slaďoučký poledníček?“ žertoval Sluka.

„Podřimla jsem si,“ odpovídala živě babička; „než návštěva vaše stojí za deset poledníčků. Víte již, doktore, že Hedvika a doktor Samec na dobro se rozešli?“

„Slyšel jsem něco zvoniti. Bylo to tedy skutečně na mši?“

„Bylo.“

Na to jala se stará paní po obvyklé své epické šíři i délce Slukovi vypravovati, co vůbec o té události, pro ni nemálo důležité a znamenité, věděla. Doktor ji pobožně poslouchal, ač už od předvčírka od Krescinky obšírný list o té věci měl v kapse.

„Co si v zahradě řekli, ví sám milý pán Bůh," dokončovala stará Slezanovská. „Kdybych s Hedvikou už od těch dob, co Ledvinovi dala tím nešťastným košem, nebyla na štíru, byla bych se na všecko dukladně a do podrobna vyptala a uptala. Ale takhle marně čekám, že sama přijde a mně se svěří jako zpovědníkovi. Ví-li už o tom Ledvina?"

„Ví, co vůbec věděti lze."

„Co tomu říká?"

„Jdu právě odtamtud. Jel někam přes pole za svým obchodem."

„Věčná škoda, že jste ho nezastihl doma. Věřte mně, myslím teď na něj dnem i nocí. Hedvika teď chodí jako zmoklá slepice. Ta aféra se Samcem jí dodala. Má na poučenou."

„Kéž by tím dostala i za vyučenou!"

„I dostala, doktore, dostala, pamatujte na mne. Vždyť sedí na holičkách a dobře jí tak. Chodí vám jakoby chtěla rybník vypáliti a ač se zakrývá lhostejnou tváří, přece je dobře na ní viděti, zač je té její přetvářky loket. Jsou hodiny, kde z ní člověk ani slova nedostane, zamýšlí se, leckdys vzdychne a neví o tom ani sama, a což mi především je s podivením, v zahradě mezi kopřivami a bodláčím trávívá někdy celé hodiny a přece se zrovna tam se Samcem rozešla. Či měla ho přece jen ze srdce ráda?"

„Myslil bych, že ji špatné svědomí hněte," namítal Sluka.

„Máte svatou pravdu. A mně je jí ještě ke všemu

líto; vidíte, jaká jsem dobračka. Nemyslíte, že by se to dalo s Ledvinou spraviti?“

Doktor pokrčil rameny.

„To by muselo z ní samy vyjíti,“ prohodil po chvilce.

„Jděte! Mluvíte, jakoby jste nevěděl, jak hloupy jsou mladé ženské, zvláště když vyvedly z nepředloženosti pořádnou hloupost. Kdyby jim rozumný člověk nepomohl, umřely by hladem před plnou mísou.“

„Což kdyby slečna Krescinka...“

„Jděte mi s tou. Já ji mám v podezření, že ona Samcovi proti Hedvice přisolila, a nedám za to ani šarapatky, že ten čistý advokátek hází po ní udicí a ona po něm. Inu, Krescinka dostane více nežli Hedvika, a to vydá nade všecko u toho nynějšího mužského pokolení. Ostatně, co do povah, hodili by se k sobě jako švestka k slivě.“

„Tedy bude přece svatba na Polomi?“

„Snad. Uvidíme. Ale nezamlouvejme Hedviku. Mně je jí přece líto. Skoro jsem ráda, že jste přišel ke mně. Už jsem si včera vzpomněla, že bych pod palcem měla pro vás do Hor poslati. To děvče hledá samotu již po kolik dní a je mně tak nějak přepadlá a bledá. Aby z toho nebyla nemoc. Nebylo by dobře, kdybyste se tak mezi čtyřma očima na ni pořádně podíval? Snad bychom mohli nemoc předejíti, která se do ní potajmu obouvá.“

„Podívám se k ní, jako náhodou.“

„Podívejte, je sama v zahradě. Když jsem šla nahoru, šla tam s nějakým časopisem. A pak což, vy jste doktor, v nějž máme plnou víru, a pak vás farář nepokřtil nadarmo příjmím starohorského filosofa. Vy byste mohl z ní vyzvěděti, jak to s Ledvinou v ní vypadá, nu a, což bych nešla s barvou ven, mně byste se velmi zavděčil, kdybyste tak mezi ní a Ledvinou..“

„Já jsem neohrabaný kuplíř, milostpaní,“ vpadl jí doktor do řečí.

„Máte-li mne, doktore, jen trochu rád. Vidíte, mně na tom záleží. Já to děvče mám přec jen ráda a radši než Krescinku. A Ledvina je jak náleží hodný muž, lepší než na sta těch nynějších pudivítrův. Pak si přece jen myslím, že on jí vězí v srdci. Proč pak odtud neodjela, když měla tu hanbu se Samcem? Nebo pro sličné mladé děvče je to přece jen hanba rozestanouti se se ženichem. Namítnete mně třeba, že se jí proto nechce z Polomi, že snad čeká na dědictví po mně; že si myslí, že jsem stará a že by ráda byla při tom, kdyby snad z nenadání pán bůh na mne těžkou nemoc seslal, abych snad v závěti na ni nezapomněla, a Polomští všecko neshrábli. Já už na to všecko pomyslila, ale přece si myslím, že Hedvika tak špatného srdce není, aby čekala, až zesnu na věky. Proč tedy odtud nejede? Myslí na Ledvinu. Člověk sebe moudřejší vždycky neuhodne, ale v této věci myslím, že jsem dobrou hadačkou. Co tomu všemu říkáte, doktore?“

„Nelíbám dámám nikdy ruku,“ odpovídal doktor neobyčejně vroucně; „leč dnes prosím, abyste mně, milostpaní, dala svou ruku políbiti.“

„Však já ji nedám,“ namítala živě stařena obě ruce schovávajíc.

Doktor vstal se stolice.

„Půjdu,“ pravil, „za slečnou Hedvikou do zahrady.“

„Jděte, doktůrku, jděte,“ volala radostně babička ruku mu tisknouc. „Pán bůh vás na dnešní cestě provázej.“

Když vstoupil Sluka do zahrady, Hedviku nikde neviděl. Dal se houštinou v pravo a zahnul k staré besídce. Najednou se zastavil. Asi dvacet kroků před ním seděla Hedvika v stínu na omšeném kameni při besídce. Na klíně měla rozevřený časopis, leč nečtla v něm. Byla

všecka sama v sebe zatonulá a hleděla napolo ztrnule k zemi. Po každém líci táhla se jí od oka vlhká cestička ke rtům, bolestně sevřeným. Byly to stopy po slzách, jež posud neuschly. Příchozího nespozorovala.

Doktor se ze svého úkrytu chvíli na ni díval. Bylo na něm viděti, že váhá vystoupiti. Od smrti dítek svých nepocítil pod levými žebry tak prudkého tlukotu, tak pronikavé tísně jako dnes. A všeho toho byly příčinou ty dvě vlhké cestičky po lících rozesmutnělé dívky. Do zahrady vstoupil jistým krokem, pokojným srdcem, s jasnou hlavou. Když se zadíval do Hedviky, zachvěla jím nejistota jako listnatým stromovím ranním větřík. Cítil na sobě, že odvažuje se úlohy nad míru a pomyšlení důležité. Osud a budoucnosť dvou lidí závisely na tom, jak v nejbližší půlhodince úlohu tu provede. Byl si toho úplně vědom, že béře na se odpovědnosť velmi těžkou. Přemýšlel chvíli, nemá-li ještě s úlohou svou prodlíti, není-li plán jeho docela zralým. Najednou se vzchopil, vzmužil a ztužil. Vrátil se kousek cesty a vkročil na hlavní cestu krokem hřmotným. Hedvika se vytrhla ze svých dum a upiala k němu oči. Doktor ji důvěrně pozdravil, jako by ji byl odjakživa znal a přidal zcela přirozeným hlasem, že má babička o její zdraví starosť a že přichází se na ni podívat.

V Hedvice se zatajil dech, když spatřila doktora. V srdci i mysli zdvihla se jí pravá bouře. Za prvního okamžiku nemyslila jinak, než že doktor ji vyhledává, aby s ní promluvil ve jméno Ledvinovo. První chvíli nemohla se ani doktorovi do očí podívati. Teprve když tak nepodjatě ji oslovil, vzpamatovala se poněkud, podívala se mu upřímně do očí a zajíkajíc se odvětila, že babiččina starosť je bez podstaty, že sama myslí, že je aspoň tak zdráva jako jindy.

„To je smutná vyhlídka pro mne," žertoval Sluka. „Já se už v duchu těšil, že slečně aspoň tak na půl

archu recept napíšu. Ale buď jak buď, tolik mi aspoň, slečno, dovolíte, abych vám již pro upokojení staré paní puls ohledal.“

Hedviku polil živý ruměnec. Poslední jeho věta zněla jí podezřele v uších. Nebyl v ní jen humor ale i kus satiry.

„Pro všecko,“ odvětila rozpačitě podávajíc mu ruku, „vyhovuji tímto vašemu přání.“

Doktor obemkl lehce prsty svými měkké rámě Hedvičino, svěsil po způsobě copatých Eskulapův učeně hlavu a kroutil povážlivě hlavou. Hedvika se lekla.

„Jsou nemoci, ctěná slečno,“ promlouval doktor tónem mentorským, „o nichž pacienti ani nevědí. Kdybych na příklad vám řekl, že vězí ve vás choroba, oč že byste mne vřadila do rubriky doktorů Punčošků?“

„Pokud vás znám z doslechu,“ odpovídala Hedvika, „vím, že jste nepřítelem šarlatánství.“

„U chudých, slečno,“ zapřádal ji Sluka do hovoru; „u bohatých pacientův nesmím zapomenouti, že jsem vedle lékaře i svým vlastním lékárníkem.“

„Vím od babičky, že děláte rád vtipy na léky.“

„Máte tedy důvěru v mé umění? Za to dnes vám nedám receptu, zítra však se přijdu na vás podívat. Musím beztoho do Podboří.“

Hedvice při tom slově srdce zabušilo.

„Býváte tam často?“ tázala se otázkou hnutí své zakrývajíc.

„Jednou tak za uherský měsíc. Naši jadrní horalé nemají ani času ani chuti stonati vyjímaje starého pana Ledvinu, jenž už po mnoho měsíců z posledního mlátí.“

Hedviku rozrazilo horko.

„Má s ním asi mladý pan Ledvina kříž,“ dodala zajíkajíc se.

„Nemá. On je zdárným synem svého otce a chová věru nešťastného toho nedužívce jako v bavlnce.“

„Proto přece hoden soustrasti."

„Sotva svým uším věřím! Podle toho, co se mezi vámi a mladým Ledvinou přihodilo, myslil jsem, že vám Podbořský pán je nulou před cifrou, a on vás prece aspoň z té stránky zajímá."

Hedvika se pachtila po odpovědi. Doktor pokračoval: „Předkem prosím, abyste si mou řeč křivě nevykládala. U mne zvykem mluviti od plic; jsem nezvedeným synáčkem horské přírody, jenž se žádné metly nebojí. Jak asi o mně z doslechu víte, nesmýšlím — vyjímaje ovšem lékařskou praxi svou — příliš růžově o krásné pleti a co se dokonce ženitby týče, tu jsem rozhodným a opovědným jejím nepřítelem. Proto jsem tomu rád, že pan Ledvina zůstane starým mládencem."

Hedvika podívala se hněvivě na řečníka; doktor se ledabylo pousmál, a ona se zapálila.

„A to jste nejdůvěrnejší přítel Ledvinův!" zvolala kysele.

„Mé přátelství má tvrdou kůži, slečno. Kdyby se byl Ledvina oženil, nebylo by ani o mák jinší než když se neožení. Ale poslední případ je mi milejší. Leč nemohlo ani jinak býti, musilo se tak státi."

„Že se musilo tak státi! A proč?"

Doktor se podíval na hodinky.

„Jsem tu dnes na Polomi už trochu dlouho," pravil suše. „Bude-li vám, slečno, libo, povím vám o tom někdy jindy. Však nám to neuteče."

Hedvika byla jako na trní. Ňádra se jí rozhoupala vnitřním nepokojem, žhavou zvědavostí a tajeplnou úzkostí. Mimoděk chytila doktora za ruku a vypravila ze sebe stěží tato slova: „Byla bych vám velmi povděčna, kdybyste mi to dnes pověděl."

„Na celé věci není pranic zvláštního," vymlouval se doktor. „Jist jsem, že ani puls se vám při tom nezrychlí."

„A přece vás prosím, abyste mně to pověděl,“ doléhala Hedvika.

„Pak dovolte, slečno, abych se posadil zde do besídky. Sedě se odjakživa lépe povídá než stoje.“

Doktor si sedl na totéž sedadlo, na němž ondyno dr. Samec seděl, a Hedvika se posadila naproti němu. Zkříživ ruce na své zahnuté holi a bradu o ně podepřev otázal se:

„Neznáte-li, slečno, historii panského domu v Podboří?“

„Vím velmi málo z ní.“

„Není divu. Však mimo mne a Ledvinu sotva bude komu známa. Ledvina sám se mně nikdy ani slovem o minulosti své šindelové residence nezmínil. Snad nikdy hovor náš o ten záhadný předmět nezavadil. Co já vím, mám z úst nebožtíka faráře horského Kubína. On byl asi dvacet let zde na Polomi a na Podboří pečený vařený. Když se dostal do našich zabedněných Hor, byl již starcem jako sníh šedivým. Ale paměti jeho jsem se nejednou znamenitě podivil. Jednou seděli jsme spolu ve farské zahradě pod hruší a popíjeli pivo. Tenkrát bývalo lepší než nyní. Bylo to na samém sklonku července, před osmi lety. Za hovoru zarejdoval starý farář na Podboří. Byla to zajímavá kapitola. Věřte, že sám Sue zajímavějších neskomponoval. Advokáta Ledvinu, strýce nynějšího Ledviny, vymaloval mi farář Kubín tak živými barvami, že ho posud před sebou vidím, jak drží dlouhou dýmku v levici a španělku v pravici a jak z bezzubých úst robotníky proklíná, že ho věčně odírají leností svou a taškářstvím. A což teprve volatý dráb Vystyd! Vidím ho s tou jeho vysokou kravattou, jak si plije do rozdrásaných dlaní a v síni panského domu těm zarputilým selským chlapům sází dřevěné baňky. Leč, jak pozoruji, zajíždím trochu daleko a přece bych byl už rád u konce. Zkrátka, stařičký farář tvrdil zcela určitě, jako by to četl

z evangelia, že na Podboří, rozumějme na jeho majetnících, spočívá těžká kletba. Žádný z nich, pokud lidská paměť sahá, nemohl se oženiti. Ať dělal co dělal, a kdyby měl třeba deset známostí, když už mělo přijíti ke svatbě, rozpadla se mu ženitba, jako by neznámá ruka kamenem do skla udeřila. To jsou vlastní slova farářova. Ba jeden z nich byl docela tu noc před oddavkami od zlodějův, které chtěl zahnati, v samém panském domě zavražděn. Advokát Ledvina, po němž nynější Ledvina Podboří dědil, byl bezženek. Hromadu let před ním držel Podboří nějaký císařský rada. Farář Kubín mi jej jmenoval, leč mně se jeho jméno z paměti vykouřilo. Ať to byl Hašek nebo Vašek, ženat nebyl nikdy. Po něm nastoupil vládu syn po jeho sestře v nejlepších prý letech. I on se neoženil. Když mu na Polomi odtroubili poslední pochod, ujal se statku, dědičně mu připadlého, mladší jeho bratr. To byl tušim ten, jenž zahynul tu noc před oddavkami rukou zlodejův. Farářova paměť unesla ještě více. Tak prý i Podbořští páni před císařským radou byli vesměs neženati. Leč k čemu se uchylovati do historických mlh, z nichž jen jednotlivé, mdlé paprsky prosvítají, dosti na tom: pět posledních majetníků Podboří od císařského rady počínaje až k nynějšímu Ledvinovi, bývalému vašemu ženichu, nemohlo se živou věcí oženiti, protože démon odvěké kletby jim v tom bránil. I přítel můj musel před ním svou šíji ohnouti. Když uz neměl daleko s vámi k oltáři, zahromoval si naň zloduch Podboří ve spůsobě vašeho koše, slečno.“

Doktor, jenž po všechen čas, co vypravoval, oči měl přimhouřeny, se odmlčel. V besídce nastalo ticho jako v kostele. Hedvika tak se zahloubila ve své myšlénky, že jí ani nenapadlo promluviti. Doktor Sluka se opět podíval na hodinky a měl se k odchodu.

„Jak vidíte, slečno,“ dodal chladně, „není na té Podbořské historii pranic zvláštního. Mne baví jen tolik,

že příběh Ledvinovy ženitby na ni tak pěkně připadá. Proto jsem vám hned z počátku pravil, že nemohlo mezi vámi ani jinak býti, že Podbořský pán dělej co dělej v předpeklí musí písek vázati. Zůstanete, slečno, ještě v zahradě, či půjdete se mnou do zámku?« dodal zdvihaje se.

Hedvika mu neodpovídala, vždyť ani poslední jeho věty neslyšela. Hejno nových, překvapných ano omamných myšlének prochvátilo jí duši tou měrou, že pro tu chvíli nebyla ani svojí. Přišedši opět ku paměti přejela si rukou čelo, podívala se na doktora na polo tklivě, na polo zděšeně a promluvila hlasem, bázní a úzkostí přidušeným: »A vy věříte, pane doktore, v ktetby?«

Otázka tato doktora pomátla. Začervenal se lehce a po minutce teprve odpověděl:

„Což vám sejde, slečno, na mé víře? Každý má víru svou a musí si z ní na svůj vrub spraviti, co se mu v životě polámalo. Ohlíží-li se za takových ožehavých okolností po víře druhého, nepohne se vlastní jeho síla k ruchu a vadne spíše než aby se rozpružila.“

Doktor měl se k odchodu. Hedvika měla ještě deset jiných otázek na jazyku, než zapomínala pro jednu na druhou.

Doktor se poroučel. Dívka mu podala ruku studeně navlhlou.

„Přijdete-li zítra?“ otázala se tisknouc mu pravici.

„Ne-li zítra, pozejtří jistě,“ odvětil Sluka a odcházel spěšněji, než obyčejně chodíval, ze zahrady.

XIX.

V úterý na to, navečer, přijížděl od strany Polomské kočárek o jednom hubeném koni do nádvoří statku Ledvinova. V povozu seděl silně do předu nahnut

mladý důstojník, podle světlomodrého kabátce od některého pluku mysliveckého. Psi se dali do tak ohlušného štěkotu, že starý vozka, jemuž bylo mezi jejich boudami jeti, strachy koně zastavil a rozpačitě k důstojníkovi se obrátil.

„Jen jeďte směle ku předu," pravil tento, „však až mne hafanové uvidí. začnou hned z jiného soudku."

Vozka uposlechl a skutečně jakmile psové důstojníka uviděli zjemněl hrubý jich štěkot a podobal se více radostnému vítání nežli varovnému hlasu.

„Což jste mne nepoznali hned, staří braši," hovořil důstojník ke psům. „Však počkejte, až večer budete odvázáni, porozprávíme si více."

Kočárek dojel ke dveřím panského domu. Lotinka, jež byla nahoře a podle štěkotu psův soudila, že nějaký cizí host přichází na Podboří, sběhla se schodův dolů a šla cizinci naproti. Na prahu se zastavila a spatřila důstojníka, jenž pravici zdaleka jí nastrkuje po schodech k ní šel nahoru. Lotinka zbledla, že by se kapky krve na ní nedořezal. Nevěděla, čí je a kde je; mrákoty ji obcházely. Překvapení a úzkosť zadrhla jí hrdlo. Nebyla s to, aby aspoň jedno slovíčko na uvítanou ze sebe vypravila. Za to se z úst důstojníkových slovo za slovem jen jen hrnulo.

„Toté překvapení jako Čimboraso, není-li pravda, slečno Lotinko," uváděl se host po staročesku upřímně rukou potřásaje. „Kde máte Emana? Já si k vám do hor ještě zaletěl, dokud svatý stav manželský mi brka s křídel nesrazí."

Lotinku píchlo u srdce. Přes to aspoň tolik se vzpamatovala, že mohla pronésti: „Vítejte nám jako vždy na Podboří, pane nadporučíku."

„Prosím, ode tří dní je vítězná naše armáda o jednoho setníka bohatší, totiž o mou nepatrnou maličkosť."

„Tedy pane setníku. Ale stojíme pořád na prahu. Pojďme dále.“

Lotinka uvedla Královce do Emanova pokoje. On odložil čapku a plášť a svlékaje rukavice rozhlížel se po pokoji.

„Všecko při starém, není-li pravda?“ hovořil k dívce; „obydlí i srdce?“

Lotince zvlhlo oko. Setník si toho nepovšiml a rozmlouval dále:

„Když mne povýšili, odbyl jsem si nevyhnutelné návštěvy a pitku s kamarády a požádal za tepla za dovolenou. Smilovali se nade mnou s pěti dni. Předevčírem večer přijel jsem domů, včera jsem po městě se ukázal jako novopečený setník a dnes po poledni zajel jsem si v ten váš útulný kout Podbořský. Do rána mne tu budete míti na krku, neb zítřek náleží ještě otci mému; svatosvatě jsem to musil přislíbiti. Pozejtří beztoho to zas půjde hajdy do Vídně. Ale kde vězí Eman?“

„Dole u Zástěrovského dolu. Doklízejí žito.“

„Skoro abych se za ním podíval. Což historie se slečnou Hedvikou? Já všecek zdřevěněl, když mi Eman o tom psal. Jak živ bych se nenadál, že mu vášeň tak srdce i hlavu splésti může. A věru mnoho mi toho nenapsal, to pravé mu asi uvázlo v péru. Jsem jako na trní, abych z jeho úst slyšel o tom neslýchaném kousku, který mu vyvedla.“

„Za těchto dní obrací se ta nešťastná příhoda k lepšímu,“ vykládala Lotinka. „Aspoň ze svatby mezi Hedvikou a doktorem Samcem nebude prý nic.“

„Dobře jí tak, té mrše! Pardon! Já zapomněl, že nejsem v kasárnách. Odpusťte mi, slečno, můj kasárenský sloh. Slečna Krescinka posud svobodna?“

„Na dlouho asi sotva. Odloudila prý Samce Hedvice podle našich novin.“

„A tohle je celý román! Kdo by ho hledal v tom idyllickém zákoutí! A což Eman? Snad by nechtěl znova roztržené konce svazovati?“

„On Hedviku příliš miluje a doktor Sluka mu dává dobré naděje.“

„Ten také v tom?! Padnu a bude po mně! Toť abych zrovna za Emanem běžel.“

V tom dvéře se otevřely a na prahu se objevil Ledvina.

„K čemu trhati boty,“ oslovil Královce; „máš mne tady.“

Oba mužové letěli si do náručí. Trvalo chvíli, než se pustili. Lotinka se Královci poručila a odešla nahoru, aby obstarala večeři. Královec si chvíli prohlížel Ledvinu.

„Bratře, to nejsi ty,“ zvolal soustrastně; „ta ti dala. Vždyť ti sem tam brada šediví!“

„Bodejť by mně lysina šedivěla,“ odtušil trpce Ledvina.

„A Lotinka je také všecka přepadlá. Snad není také...“

„O tom potom, Tomši, bez toho nám to neujde,“ přejal mu řeč Ledvina. „Po večeři si všecko povíme, abychom dobře ztrávili.“

Setník se rozchodil po pokoji.

„Bůh ví, čím to je,“ mluvil více k sobě nežli k Emanovi, „že jsem jaksi rozrušen. Je mi tak divně a jináč, kamaráde. To snad, že jsem šťastným ženichem a ty že... Eh! Máš pravdu, nechme toho.“

„A jak jsi se stal, prosím tě, tak z čista jasna ženichem?“ otazoval se Ledvina.

„Jako na sta jiných, milý hochu,“ vykládal Královec. „Tak z čista jasna to právě nebylo. Je to už trochu delší známosť od loňského podzimku. Sešel jsem se s Katuškou na parníku a líbila se mně. Kollega Červinka

byl s rodinou znám a představil mne. Pozvali mne do domu, já přišel jednou, po druhé a tak dále, jak vrabci zpívají. O masopustě jsme byli spolu ve dvou plesích a známost se otužila. Otec její, starý Řehák, je hodný muž a nota bene bohatý. Je někde od Plzně a od chlapeckých let ve Vídni. Byl tesařským mistrem, pak stavitelem a vystavěl si krásný dům. Jednu dceru má major Vobořil od dělostřelectva; druhá, mladší, Málka, je svobodna. Dva syny má zaopatřeny. Jmění krásné. Co dělati? Léta ubíhají jako vlny po vodě. Čas svrchovaný, abych se oženil, nechci-li zkysati na ocet. Tak se to všecko stalo. Byl bych ti o tom psal, ale myslil jsem si, dokud není ruka v rukávě, že je lépe nepochlubiti se. Bál jsem se, brachu, koše.«

„Což měla tvá Katuška více nápadníků?«

„Dost a onačejších než já. To víš, kde jsou peníze, tam je nápadníkův jako vos okolo sladké hrušky. Měl jsem se dost co oháněti, abych neoškrábal kolečka. Ale prorazil jsem. Někdy o masopustě bude svatba.«

„Dej bůh, aby ti to dobře dopadlo.«

„Však mám z toho sám strach.«

„Proč?«

„Prosím tě. Ve Vídni dá mladá, sličná ženuška starostí dost. A ženská mysl je každá záletna a vrtkava. Eh! hlouposti, nechme toho. Dělníci čekají na tebe na dvoře. Pro mne se nezdržuj. Já zakouřím si zatím a podívám po dvoře.«

„Přijdu za chvíli za tebou, až si to s lidmi spravím.«

Setník odešel na dvůr ke psům a bavil se s nimi. Za hodnou chvíli přišel za ním Ledvina volaje jej k večeři. Šli nahoru do jídelny a navečeřevše se vyšli si na procházku nahoru do kopce ke kříži, kudy doktor Sluka do Podboří jezdíval. Tam si oba usedli na kameny, kus od kříže, větry nahnutého.

Byl krásný letní večer, za jakéhož i ňádra rozbolněná pokoj, zapomnění a smír do sebe vdechují. Velebným mlčením, jež příroda všemu tvorstvu uložila, by posilnilo se na lopoty zítřejšího dne, províval ob chvíli tichý, teplý vánek, a šum nedalekých hvozdův a cvrkot polních cvrčků splývajíce v jemnodechou harmonii vábily duši v kraje záludných, nekonečných snův. I obloha, jejíž přitmělé šedá modř i zeleň dávaly barvu nevýslovné jemnosti, byla plna rozkošných a luzných tajův.

Bodří naši přátelé, setník i Eman, si těch večerních kras málo všímali. Obírajíce se v duchu vlastními záležitostmi nebyli v té míře, aby zevnějšku věnovali pozornosť. Chvíli si poseděli mlčky vedle sebe, načež setník k Emanovi promluvil: „S chutí do toho, pane Emane; ať vím, jak to s tebou dopadá.“

Eman se dal do povídání, jak učinil známost s Hedvikou, jak ze známosti vznikla láska, vzájemné vyznání, úmluva a zasnoubení, a jakým spůsobem všecky ty hrady jeho nadějí se v rumy sesypaly. Vypravuje byl tak upřímným k příteli, že mu nezamlčel, kterak srdcemornou bolestí rozrušen a rozerván na Lomišti si chtěl na život sáhnouti a kterak Lotinka ze sesterské lásky jej uchránila tak zbabělého činu. Na to vykládal, jak k doktorovi Slukovi do Starých Hor šel na radu a co z toho všeho až posud pošlo. K závěrku připojil, že sice za posledních dnův akcie jeho lásky znamenitě stoupají, leč netajil se zároveň obavou, že sotva asi s Hedvikou se na zelený proutek dostane. Dokončiv vypravování přidal otázku:

„Co tomu všemu říkáš, Tomši?“

„Že z toho všeho nebude truchlohra, jestliže doktor Sluka stojí za kulisami,“ odpověděl prostě a jasně setník Královec.

Eman si povzdechl.

„Věř mně, bratře,“ pokračoval Královec, „kdybych tu Sluku měl, dal bych mu za jeho přátelské jednání hubičku, že by to mlasklo. Já řídívám se v záhadných vecech vnuknutím, jak se mi právě na mysli namane, a vnuknutí mé mi povídá, že dobrý duch tvého života vedl tě do Starých Hor k doktorovi. Pokud se do jeho povah znám, byl bych soudil, že se tvým milostným spletkám demokritsky vysměje; neučinil-li tak, ba nabídl-li ti sám pomocnou pravici, nemám ani za krejcar pochybností, že jest jist dobrým výsledkem. Než obraťme již list a dejme se do druhé kapitoly. Povídej, co se stalo Lotince.“

„Zajímá tě ta věc opravdově?“

„Totě otázka!“

„Netáži se nadarmo. Bylo by snad lépe, kdybychom tu kapitolu přeskočili.“

„Věř mně, Emane, že samým podivením nevím, co bych ti řekl.“

„Nuže, chceš-li tomu, věz, že ta věc týká se především tebe.“

„Mne?!“ zvolal Královec upustiv leknutím doutník do trávy.

„Což bych ti pravdu líčil; tak jako tak vyjde jednou na vrch. Lotinka tě už dávno tajně miluje.“

Setník vyskočil a rozchodil se prudce po mezi. Po chvilce zastaviv se u samého Emana, otázal se ho zajíkaje se: „A víš to z jejích vlastních úst?“

„Vypuklo to z ní, když jsem jí pověděl, že se budeš ženiti. Neměla s dostatek síly, by se opanovala. Bylo to zrovna toho dne večer, co dostali jsme od tebe psaní; dole, v mém pokoji.“

Setník si kroutil mlčky kníry. Po minutce dodával: „Jak je bůh nade mnou, Emane: nejen že jsem o něčem podobném nevěděl, já ani nic takového netušil. Kam

jsem dal oči a rozum! A já té dobré zlaté duši nevědomky učinil takový zármutek! A plakala...“

„Plakala a omdlela mi v náručí. Jaktěživ nezapomenu na tu hroznou chvíli.“

„A tys mně jakživ ani slovíčka o tom nepověděl.“

„Já věděl o tom zrovna tolik jako ty. Teprve v posledních dobách tušil jsem něco takového při ní a jistoty nabyl jsem, jak tvoje psaní došlo.“

„A mně jsi nic nepsal. .“

„Bůh ví, Tomši, že bych tu duši s tebou rozdělil, ale v záležitosti tak ožehavé, jak měl jsem pravdu ti podati? Třeba byl Lotinčiným bratrem, jenž jí díkami na věky zavázán jest, tolik jsem přece mužem, že bych považoval za pošetilosť, vtírati se do záležitostí srdce tvého. Tys pánem srdce svého jediným a neobmezeným. Milujeme se ovšem od chlapeckých let po bratrsku, ale to všecko nedává mi práva, bych sahal tobě na svobodu srdce.“

„Tys v jistých věcech přílišný idealista, Emane, a to ti na škodu. Každý jiný přítel by byl na tvém místě jinak jednal. Leč k čemu protřásati, což již hototo. Lépe bude, když tomu hledati budeme radu. A já vždycky, co mne v hlubině srdce tak podivně hnětе, když jsem si začínal s Katuškou. Pořád se mi zdálo, jakobych poctivě nejednal ucházeje se o dceru Řehákovu. Zamýšlel jsem to, zamlouval, až to ve mně utuchlo. A nyní vím, co to bylo. Byla to temná tucha, že jsem od Lotinky milován, a snad i nevědomky jsem ji nosil v srdci. Věř mně, bratře, že mi jest jako nahému v trní. Ona trpí a strádá za to, že jsem svou útrobu do dna nevyzpytoval. A ona tvojí sestrou a co do hloubky a krásy povah svých nepodá snad ani Katušce vody. Vždyť vezmeme-li to venkoncem, jest všechen její život jedna oběť za tebe.“

„Že já jsem bratrem jejím, prosím, abys pustil z mysli.“

„Naposledy," přemítal setník námitky Ledvinovy si nepovšimnuv, „kupuji já v cizině mák a zahazuji doma šafrán. Bude tomu asi zrovna tak. Nebožka matka má, dej jí bůh nebe, říkávala, že z domácí mouky je nejživnější chléb, když jsme my děti chtěly na ní chléb pekařský. Že si právě na její řeči vzpomínám, snad je to pokyn pro mne ze záhrobných končin. Snad i po smrti neumírá mateřská láska a mateřský věhlas. Víš co, Emane, já nechám Katušku Katuškou a promluvím ještě dnes nebo zítra ráno rozumně s Lotinkou."

„Tomši!"

„Nevyvaluj na mne oči jako vejr! Což na tom divného, že spadlo mi s očí trochu pozdě bělmo. Hůře by bylo, kdybych nyní, když prohlédám do pravdy, samými ohledy si zastíral zdravý zrak. Rozejdu-li se s Katuškou, bude to ovšem na újmu mé cti. Než co z toho: blaho a zdar vlastního života mého musím předkládati zevnější cti, někdy beztoho klamné. Nemysli si, že si Katuška pro to strhne hlavu, jsem jist, že nebude dlouho seděti a že ji třeba do masopustu vyvede některý nápadník, jenž se k ní třeba lépe hodí než já. Já držím se jen svého vnuknutí. A starý otec můj! Jakou bude míti z toho radosť, že mu cizinku nepřivedu do domu. Ruku na to, Emane, věc je uzavřena a skoncována. Lotinku si již vezmu na starosť."

„Já tvé ruky prozatím nepřijímám," namítal Eman; „kvapné dílo nebývá milo."

„A já ti pravím," odvětil setník důrazně, „že mi všecken odpor tvůj připadá jako kapka vody, ukápnuta na žhavé železo. Co jsem řekl, to jsem řekl. Odpadnu-li od toho, nejmenuj mne více přítelem, nazvi mne ničemou, padouchem, čím ti bude libo."

„Aspoň mi slib, Tomši, že do rána si tu věc ještě dokonaleji rozmyslíš."

„Nic neslíbím. Byl bych bláznem, abych si zkazil noc, snad nejkrásnější, již kdy míti budu. Lotinka bude bez toho ještě na nás čekati. Poprosím ji, abych s ní soukromí směl porozprávěti.“

„Ty znáš, Tomši, její charakter a myslíš, že tě vyslyší? Nevím, brachu, nevím. Třeba tě nad svůj život milovala, raději by skočila se skály, než aby se stavěla mezi tebe a nevěstu tvou.“

Královec si kroutil kníry. Ukázav pak rukou k severu pravil vesele:

„Tam leží Staré Hory, není-li pravda?“

Ledvina přitakal.

„A v Horách leží již anebo sedí při sklenici piva doktor Sluka?“

„Co na tom.“

„Tolik, že hledě k Horám cítím, že jiskra jeho humoru sem ke mně právě zaletěla. Ta mne u Lotinky povede k cíli a přivede k němu. O Lotinku neměj starosti. Pojďme do Podboří.“

Mlčky zdvihl se Eman, a oba mladí muži sestupovali s kamenitého kopce dolů k Podboří. Krásný večer přecházel v teplou noc. Na obloze prosypala se hromada hvězdiček a mezi nimi plula do výše bílá luna jako starostlivá matka, jež bedlivým okem své drobotiny hlídá. aby žádná z nich jí nepřišla k úrazu.

XX.

V panském domě, v jídelně u okna, stála zatím Lotinka a hleděla do hvězdnatého nebe, v jehoz nekonečných hlubinách její oko tak rádo se ztrácelo. Srdce měla tak těžké, jako by byl jí někdo olovo na ně položil. Ký div, že plakala; vždyť viděla. že všecka ta luzná fata morgana její fantasie v dravých a hltavých vlnách

životních se propadává. Spřátelila se již poněkud s myšlénkou, že jí u Královce svadla rozmarýna, leč když jej z čista jasna spatřila tváří v tvář a k tomu veselého a šťastného, strhla se v ní bouřka dvojnásob krutá. Když po večeři s Emanem odešel na procházku, poněkud se upokojila; leč přes to táhly duší její pusté myšlénky jako tmavé chmury po rozhořalé obloze červencové.

Když oba pánové přišli do dvora, spozorovali, že v jídelně je ještě světlo, že je tudíž Lotinka očekává. Setník Královec, jehož povaha nebyla ohledava a odkládava a jenž kdykoliv záhada k němu přistoupila, jí na jádro přijíti se snažil, pravil pevně a určitě k Emanovi: „Lotinka čeká, půjdeme nahoru."

Ledvina mu neodpovídal. Mlčky vstoupili do síně. Tu zastavil se Eman, vzal Královce za ruku a všecken pohnut promluvil k setníkovi: „Nechoďme nahoru, Tomši. Rozvaž si to do rána."

„Jest již rozváženo, bratře. Pojď a nech mne za chvíli s Lotinkou o samotě," odvětil Královec.

„Budiž tomu, jak chceš," dal mu Eman vážně v odpověď.

Šli nahoru, vstoupili do jídelny a hovořili chvíli o ledačems. Za hodnou chvíli odešel Ledvina dolů předstíraje, že ještě s poklasným musí promluviti. Královec a Lotinka byli sami.

Setník podíval se na dívku zrakem, před nímž ji všecky síly opustily. Na to prudce vstal ze sedadla a obešed stůl blížil se k Lotince. I ona vyskočila a chtěla o krok ustoupiti, leč nebyla s to. Chytila se křečovitě lenochu u sesle, sotva na nohách se držíc.

Setník napřahuje k ní pravici promlouval hlasem rovněž tak srdečným jako měkkým a tklivým: „Mám k vám velikou prosbu, slečinko."

Lotinka se všecka udivena na něj podívala.

„Podejte mi na odpuštěnou drahou ruku svou,“ pokračoval setník hlasem plným něhy i bázně, „a udělte mi zdrcenému hříšníku generální absoluci.“

„Zač, pane setníku,“ otázala se žasnouc Lotinka.

„Můj bože, zač! Ó podejte mi jen ruku, já pak již snáze vám vysvětlím, co mně jako skála na srdci leží a co mně zadrhuje hrdlo.“

„Že jste nic zlého z úmyslu nespáchal, tím jsem jista,“ odvětila Lotinka a podala mu ruku.

Setník se její ruky oběma rukama chopil a vtiskl na ni horké políbení. Lotinku obcházely mrákoty, třásla se jako z omraza.

„Nyní, když mám od vás odpuštěno, mám také dosti síly, abych vylezl s pravdou,“ vysvětloval Královec. „Běží tu o poslední dopis, jejž jste ode mne z Vídně dostali. Všecko, co v něm stálo, nebylo žádná pravda.“

Lotinka strnula překvapením.

„Bůh ví, kam jsem dal svých pět smyslů, že jsem vyvedl takový přeloučský kousek! Abych jedním slovem všecko obsáhl, vězte, Lotinko, že vás už ode dávna z té duše rád mám a že je má nejvroucnější žádosť přivinouti vás k srdci svému jako svou dobrou, zlatou ženušku. Nevím, byl-li jsem slepotou poražen anebo čím to bylo, že jsem pořád nevěděl, na čem s vámi jsem. Tu mi připadlo na mysl: piš do Podboří Emanovi, že se budeš ženiti. On dá Lotince psaní přečísti a pak musí na jevo přijíti, má-li tě opravdu ráda čili nic. Emanovi jsem se ani slabikou o svém tajném plánu nezmínil. Myslil jsem si: nebude-li z mračna déšť, je dost času na to, později mu pravdu pověděti. Bůh ví, že zlého nějakého úmyslu při mně nebylo. My vojáci nemáme bohužel tolik útlocitu, bychom předvídali, jak žert i dobře myšlený může do živa poraniti měkké a něžné srdce panenské. Eman mi před hodinkou nahoře u kříže všecko pověděl, jaké hrozné hoře jsem svým

nešťastným dopisem srdci vašemu spůsobil. Teprve tam vzešlo mně světlo, jakým bloudem jsem byl tak nepředloženě jednaje. Dávám si z toho, Lotinko, vinu velikou, ale naproti tomu zase mne to omlouvá, že co jsem učinil vám, nebylo ze žádného planého humoru učiněno. Než nyní mám všecko od vás odpuštěno. Pustíme to mimo jako minutou zimu a těšme se spolu z té duše z jara, jež se nám otvírá a zelená. Ruky, kterou držím, více se nespustím. A kdyby mně hrom jednu ruku urazil, druhou přižehnu vaše zlaté srdíčko ke šťastným prsům svým.“

A co slovy tvrdil, skutkem setník vykonal. Lotinka byla bez vlády, svět šel s ní samým štěstím kolem. Kouzlo, v jehož tvrdých tenatech až posud vězela, rázem bylo rozrušeno. Oči její slastí na půl se zavřely a plavaly v slzách jako ty boží rybičky ve vodě. Teplá, vlnící se ňádra její přitulila se k mužnému srdci setníkovu, a hlava její sklonila se na jeho rámě. Leč nedlouho měla ji tam složenu. Setník ji chvatem pozvedl, zlíbal jí chmury s čela, slzy s očí a na rtech láskou kynoucích spočinul dlouhou, přeblaženou chvíli. A když ji pustil a oči jejich se setkaly, nebyly ani jedny ani druhé suchy.

„Víš co, Lotinko,“ pravil slastí se zajíkaje, „o masopustě budeme míti svatbu.“

„Jak budeš chtíti,“ odvětila Lotinka, a on jí za to první medové „ty“ div v náručí neumačkal.

Na to otevřel dvéře jídelny a volal dolu na Emana. Eman přišel všecek ustarán. Leč jediný pohled na šťastný párek ztlumočil mu více než celá kniha s výklady. Zajásal v duchu a kmitem pomyslil si: „Jestli že jediná jiskra z filosofie doktorovy vážnou Lotinku oblomila, jak odolala by tvá Hedvika jejímu plameni?!“

Mlčky stiskl Tomšovi i Lotince ruku, ale jediný ten srdečný stisk zavíral v sobě na kopu blahopřání.

A byla dnes noc na Polomi! První teplý jarní den po sychravých mlhách zimních a rozvichřelé plískanici není tak příjemným jako byla ta noc. Dlouho do noci seděli přátelé naši při víně a čaji a když Eman a Tomeš dolů odcházeli, šlo již na jednu hodinu. Lotinka teprve k ránu usnula a i pak spala ještě jako na nepokojné vodě.

Když ráno po osmé hodině setník měl odjeti, poslal svůj kočárek napřed. Eman a Lotinka doprovázeli jej až ke kapličce, jež měla pro Emana smutnou svou historii. Tam když se zastavili, pravil setník: „A nyní se, Emane, obrať. Nepotřebuješ viděti, jak se s Lotinkou loučíme.“

A Eman se obrátil. Loučení trvalo dlouho, vždyť padlo při něm na tisíce hubiček. Poslední slovo setníkovo bylo: „O masopustě.“

A libohlasá ozvěna z úst Lotinčiných odvětila: „O masopustě.“

Rozešli se. Eman a Lotinka stáli dlouho u kapličky hledíce na cestu k Polomi. Teprve když Královec na silnici do kočárku si sedl, odcházeli domů ani slova nemluvíce. Leč doma čekalo na ně divadlo smutné. Když přicházeli ke dvorci, běžela jim děvečka v ústrety zvěstujíc, že starý milostpán pracuje asi k poslední hodince. Eman i Lotinka šli rovnou cestou do komnaty otcovy. Utrápený neduživec jich ze začátku nepoznal. Teprve za hodnou chvíli, když mu Lotinka asi po třetí povídala, že provdá se za setníka Královce, přišel na chvíli k paměti.

„Tedy pan farář přece nelhal, když mi na jisto slíbil, že pán bůh mi vinu odpustil,“ šepotal stařec. „Buď jméno boží pochváleno. Eman už se neztratí.“

Lotinka a Eman klekli k jeho loži prosíce za poslední požehnání. Leč churavec jim více nerozuměl. Hudci již mu hráli v hrdle. Namáhal se promluviti, a slova jeho byla kusa a nejasna. Jen Lotinka z nich

srozuměla, že si žádá, aby mu nazvedla hlavu. Učinila tak. Stařec zakašlal a dokašlal. Bylo po něm.

„Už je v pánu," zalkala Lotinka skrápějíc slzami svraštělé líce mrtvoly.

„Odpočívej v pokoji," odvětil bolestným i srdečným hlasem Eman a políbil ruku již již chladnoucí.

Třetího dne na to, dopoledne o deváté hodině byl pohřeb. Rolníci Podbořští odnášeli starého pána na svých ramenech k Polomi. Za rakví kráčel vedle Emana a Lotinky doktor Sluka, za nimi čeládka dvorní a lidé ze vsi a z okolí střídavě zpívajíce a se modlíce. Ledvina i doktor měli po celou cestu hlavu obnaženou. Na místě, kde cesta z Podboří ústila v silnici Polomskou, očekávala průvod pohřební rodina páne Lípova do jedné hlavy. Vedle babičky byla tam i Hedvika. Byla bledší a vážnější nez kdy jindy a za to také krásnější. Ledvina ji viděl dnes poprvé od těch dob, co se pro nešťastný její dopis rozestanuli, a zapomněl na chvíli, že provází otce k věčnému spánku. Doktora ta episoda neušla. Nežli se vrchnosť Polomská za nimi v průvod vřadila, prohodil potají k Emanovi: „Za rakví s mrtvolou shledávají se květiny života."

Když starého pána pochovali, a zádušní mše dokonána byla, a z kostela vycházeli, zastavil se Ledvina s Lotinkou, by se poděkovali Polomským za jejich při pohřbu účastenství. Byla to ovšem jen věc dobrého tónu, ale z jedné stránky přece zajímavá. Ledvina i sestra jeho podávali děkujíce Polomským ruce. Když došlo na slečnu Hedviku, byl Ledvina na rozpacích. Leč jenom vteřinu asi. I jí podal ruku třesoucí se. Ale i pravice Hedvičina se třásla a což nad to, stiskla mu srdečně ruku. Užasnuv zdvihl k ní Ledvina oči, leč ona je měla k zemi sklopené. Babička si toho dobře všimla, a když se ubírali ze hřbitova do zámku, zašeptala potají k Hedvice, jež

vedle ní šla: „Ráda jsem to viděla, že jste si podali s Ledvinou ruce.“

Téhož asi času pomyslil si Ledvina vstoupaje do kočáru k Lotince a doktorovi Slukovi: „Za rakví s mrtvolou shledávají se květiny života. Kéž by se shledaly!“

Podbořští rolníci zůstali v Polomi, aby zapili smrt starého milostpána. Pišvejc také nechyběl. I on z Podboří pomáhal jim nésti, dobře věda, že vědro piva aspoň od Podbořského pána dostanou za cestu. I o něm platilo slovo doktorovo, nahoře vzpomenuté, jenže jeho života květina nešla za rakví, nýbrž při rakvi těšíc se v duchu na ovlahu po pohřbu.

XXI.

Den po pohřbu otce Ledvinova vzešlo ráno, pěkné a jasné. Vzduch se brzy sluníčkem oteplil, a hojná rosa uschla po trávníku. V Zástěrovském dole, kde v létě tak bylo půvabno jako jinde v kraji na jaře, byla rozkoš pobyti v sladké nečinnosti. Kdo neměl nic na práci, mohl tam zcela příjemně nějakou hodinu pánu bohu ukrásti. Když slečna Hedvika ráno lože své opouštěla, napadla jí taková hříšná myšlénka. A v skutku, sotva že posnídala, vyhledala si nějaké básně, jichž už dlouho nečtla, a řekši ledabylo tetince, že půjde trochu procházkou, vyšla ze zámku. Krescinka byla při tom, leč nenabídla se sestřence, že půjde s ní. Obě dívky od těch dob, co doktor Samec byl na Polomi, spolu dobře nevařily, ač na oko si nečinily žádného zjevného příkoří. Nikdo se na tom nepozastavil, že Hedvika samotna odchází. Věděli všichni, že již po delší čas vyhledává samotu a nikoliv bez příčiny. Jen babičce, té neunavné strážkyni dobrého tónu, nebylo to po srsti. Leč přimhouřila již jedno oko nad Hedvikou vědouc, že by

zřejmou zápovědí její „mimořádný stav,“ jak se nejednou projádřila, ještě více zhoršila.

Hedvika vyšla ze zámeckého průjezdu a dala se v pravo na silnici, stranou k Podboří. První osoba, již jí bylo potkati, bylo boubelaté, asi pětileté děvčátko v roztrhané kytlici. Vycenilo na ni tak přívětivě a radostně zuby, že mu Hedvika dala šesták za přidánek na novou sukničku.

„Den začíná dobře,“ pravila k sobě v duchu Hedvika. „Potkala jsem hezké děvčátko; dnes mi bude sloužiti štěstí.“

Jako vždycky byla i dnes bývalá nevěsta Ledvinova vkusně oblečena. Na těle měla lehké bílé šaty s pruhy blankytné barvy, se životem úzce přiléhajícím a při hrdle bílými kraječkami lemované. Přes levou ruku měla přehozený kašmírový pléd a na hlavě měla slaměný klobouk se širokou strechou, otočený blankytnou pentlí. Leč korunou všeho byla nyvá lahoda spanilých jejích očí, jež točily se po ranních půvabech krajiny.

Šla dosti rychle po silnici až k Zástěrovskému mlýnu, tam odbočila v levo a prekročivši lávku přes Studenku se pnoucí zaměřila rovnou cestou do dolu. Na pokraji lesním se na chvilku zastavila a zamyslila. Nevěděla sama, proč. Také se príčiny dlouho nedobírala. Vždyť všecken les zdál se jí tak voněti jako čerstvá kytice z bazalky na ňádrech venkovské krasavice.

Chutě vstoupila do zasvěcené tišiny lesní a ssála plnými doušky vonnou její ambru do sebe. Brzy si vyhledala příhodné místečko při potoce. Kámen, měkkým mechem pokrytý, ji přivábil, že si na chvíli usedla. Leč nebylo tomu dlouho. Ač si v knize zamilované své básně vyhledala, přece se jí do nich nijak nechtělo. Připadaly jí v krásné přírodě ji obklopující jako dělané kytice, pohozené v živé kvítí luční.

Vstala a jdouc dále vyhledávala si nové místečko k odpočinku. Konečně se jí jedno zalíbilo. Bylo suché a měkké, a kus před ním kreslilo ranní slunce, prodírajíc se mezi větvemi a kmeny, své čaruplné runy na tmavozelenou půdu lesní. Hedvika si tam prostřela pléd, zavěsila klobouk na blízkou kalinu a pohodlně si usedla. Opřevši si levicí bradu zahleděla se do měnivé hry zlatých pruhův slunečních. Na knihu nadobro zapomněla. V tom ji z dum vytrhl šust pádných mužských krokův. Otočila kmitem hlavu a oči v stranu, odkud jej slyšeti bylo. Krev se v ní leknutím srážela v led.

Před ní na cestě stál Ledvina.

Jak se sem dostal? Nepátrejte po příčině a věřte mi již do slova, že jej genius nešťastné jeho lásky sem zavedl.

Hedvika se namáhala vstáti. Leč nebyla s to, aby brvou pohnula, nad tož tělem. I Ledvinovi nebylo asi jináč. Stál tu jak osamělá skalina v poli a neměl ani tolik paměti, aby byl slečnu pozdravil. Oko jeho tkvělo na dívce, jako by je byl někdo k ní přičaroval. Leč oko to nebylo dlouho strnulé. Vytryskly z něho slzy; dvě, jenom dvě, ale takové, že pro ně brzy ani Hedviku neviděl.

V témž okamžiku, v němž dívka ty slzy jeho spatřila, vztáhla k němu obě ruce.

Ledvina sebou ani o vlas nehnul.

Hedvika zalomila rukama. Vykládalať si zdrženlivosť Emanovu tak, jako by ji ani za hodnu neuznával dotknouti se prstů jejích.

Vzpamatovavši se tolik, že mohla mysliti, úpěnlivě zvolala:

„Vím, pane, vím, že nejsem hodna, abyste mých rukou se dotekl; ale proto přece, když sama nemohu vstáti, mel byste mně k tomu podati ruku.“

Ledvina ji oběma rukama zdvihl ze země. Stanula před ním tím půvabnější, čím více pravá vřelá lítosť a bolesť klasicky ladné linie jejího obličeje oduševnovaly.

Ledvina se zatím tolik vzmužil a vzpružil, že byl s to, aby promluvil.

„Věřte mi, slečno, na česť i na věčnou spásu mou," pravil k ní vážně a měkce, „že jen pouhá, čirá náhoda mne s vámi na tomto místě svádí. Spíše smrti bych se byl nadál, než že tady se sejdeme."

„Vím to, vím, a jak bych to nevěděla, vždyť . . ."

Hedvika se zajikla, jako by jí byl někdo další myšlénky pásmo u samých úst ustřihl. Byla sice vinou svou zkormoucena, leč tolik zbývalo v ní ještě samohrdosti, že neměla sil, aby před Ledvinou všecku vinu svou rázně vyslovila.

Mezi milenci nastala trapná pomlka.

„Mám odejíti?" přetrhl ji Ledvina otázkou.

„A proč se ptáte mne, Emane?"

„Protože, kdybych odešel na svůj vrub, dělal bych si z toho svědomí."

„Ne, ne, já shořím hanbou před vámi! Já vám tolik, tolik ublížila, a vy, když se náhodou se mnou setkáte, nejen že neodcházíte s opovržením mimo mne, vy zapláčete nade mnou a když jste na odchodu, ještě si z toho svědomí děláte, máte-li o své újmě odejíti čili nic!"

Slova ta doprovázena pláčem i vzlykáním hrnula se z úst Hedvičiných tak úchvatně na Ledvinu, že pojímaly mrákoty všecken jeho obmysl.

„Slečno Hedviko," vypravil pracně ze sebe, „od těch dob, co jsme se neviděli, stalo se ze mne muže ne dítě ale sketa . . . Oh! vy nemůžete nikdy myslí obsáhnouti, co jste mi učinila, co mi bylo pro vás vytrpěti."

„A kdybych to přece, aspoň poněkud v mysli své objala, kdybych před vámi sepjala tuhle ty ruce, Emane, vy byste mně odpustil?!“

Ledvina mlčel.

„Vy mlčíte?!“

„Vy jste mne nikdy, slečno, nemilovala; nebo kdybyste mne byla někdy opravdu milovala, pak byste ani vteřinu nepochybovala, že ten, kdo opravdu miluje, musí odpouštěti.“

„Pro živý bůh! Já jsem nevěděla, co je láska, já to vidím a poznávám teprve teď na vás. Ó Emane, vytáhněte mne z kalu nahoru k sobě. Já vidím, že láska, jakou vy máte, váží za tisíce životů lidských, ba že je kus samé věčnosti. Odkládám všecku tu nepřirozenou zdrženlivosť a domýšlivosť ženskou, odvrhuji od sebe všecky ty náuky o muzských, jež, jak vidím, zkušeností nejsou oduvodněny a jen k tomu jsou, by nezralým dívčím hlavám popletly kolečka, a člověk člověku chci se vám ze všeho vyzpovídati, co bylo příčinou, že jsem se na vás tak nespravedlivě a nevděčně prohřešila.“

Eman dal posunem ruky na jevo, že odmítá její nabídnutí.

„To všecko vám promíjím, Hedviko,“ pravil Ledvina klidně a srdečně. „Ten čistě lidský tón vašich slov a slzy lítosti, jež po lících vám kanou, jsou mi zpovědí více nežli dostatečnou.“

„A kdybych nepřijala prominutí vaše; kdybych na tom stála, byste mne od slova do slova vyslyšel . . .?“

„Pak bych jako vděčný divák díval se na děj, jenž odehrál se za oponou duše vaší.“

Hedvika utřela si uslzené oči a líce a dala se do vypravování.

Hned z předu přiznala se, že Ledvinu nikdy nemilovala. Šloť jí jako tisícům jiných děvčat víc o dobré zaopatření než o muže. I když zásnubné prsteny spolu

směnili, nevznítila se v ní pravá láska k němu. Čím více se přibližoval čas svatební, tím víc a vroucněji zalétala mysl její k Samcovi. Mladší, sličnější a vzletnější advokát lahodil více smyslům jejím. Ač přirovnávajíc oba nápadníky k sobě aspoň tolik připouštěla, že Samec proti Ledvinovi jest jako sladká rosolka proti dobrému vínu, chtělo se jí přece více lahodné rosolky než ohnivého vína, jež rozmařilému dívčímu jazýčku nezdálo se býti nápojem příliš vábným. V tom došel dopis Samcův. Do prachárny padla živá jiskra. Nerozmýšlela se příliš a zradila lásku Ledvinovu. Zdravý rozum její a svědomí vzpíraly se sice proti tomu činu, nedosti odváženému, leč uchlácholila je sofistickými klamy a mamy. Teprve když doktor Samec za ní na Polom přijel a když za rozhodné rozmluvy v zámecké zahradě pravou jeho barvu poznala, padaly jí šupiny z očí. Pocítila, že zabloudila na scestí, z něhož jest daleko na pravou cestu, vedoucí k životnímu blahu. Další průběh činohry, jež v jejím nitru, vinou rozrušeném a protknutém, se důsledně vyvíjel, jest nám aspoň z podstatných rysův znám. Připomínáme jen, že Ledvina poslouchaje ji nikterak nežasl. Slyšelť tu namnoze věci, jež znal již z úst doktora Sluky, a trnul jen podivením, jak důmyslně Sluka jádra povah Hedvičiných se dobral. Mráz i horko rozrazily jej, když na konec z Hedviky vyšlo, že pravou a nejzávažnější příčinou, proč mu košem dala, bylo, že lomcoval duší její jakýsi nevysvětlitelný strach před mužným a rázným jeho charakterem, jemuž by se podříditi ba i podrobiti musila, kdyby se stala ženou jeho. Všední, podajná povaha Samcova otvírala jí z té stránky průzor mnohem vábivější. Brala za jistotu, že si Samce ochočí a oblomí podle vůle a choutek svých a že bez těžkostí paní se stane v domě jeho.

Až potud byla Hedvika upřímna jako dítě. Leč aby míru své upřímnosti dovršila, k tomu se jí přece

náležitých sil nedostávalo. Věc nejožehavější, jak se domýšlela, podržela pro sebe. Buďme krátcí ve slovích: Hedvika se Ledvinovi ani písmenem nezmínila o rozmluvě, kterou s doktorem Slukou o něm měla u besídky v zahradě zámecké. A přece rozmluva ta jí tak dodala, že veškera její bytosť silou osudnou a překotnou hnala se v náručí Ledvinovo. Starohorský filosof nepočítal s neznámými veličinami. Výsledek vypadl na vlas podle jeho počtu. Bajka jeho o kletbě, jež spočívá od věkův na panském domě v Podboří, pronikla jí elektrickým ohněm mysl, vinou a pochybnostmi narušenou. Osoba Ledvinova stála nejednou před ní v záři téměř bohatýrské; Eman netrpěl pro to, že ona vzácnou jeho lásku zradila, ale že tak stálo v knize osudu, jehož železná ruka vládla nad rodinou majetníků Podbořských; ona neroztrhla milostný svůj svazek s Emanem pro to, že ženicha svého nemilovala, nýbrž pro to, by se osudná kletba naplnila. Síla tragické romantiky prochvátila dívku. Neviděla v sobě a Ledvinovi samovolné bytosti, nybrž hříčky, jež má na drátku tajuplně skrytý osud. Pomyšlení toto probudilo v duši její odpor, činnosť a sílu, a z mlhavé a mrákotné posavadní její tísně vynořila se myšlénka, které se chopila jako tonoucí plavec břevna, jež k němu vlny zanesly. Romanticky naladěná dívka najednou pochopila, čeho nedostávalo se posud jejímu poměru s Ledvinou. Chyběla mu vyšší, lesklá idea, a ta nyní předstoupila před ní světle, jasně, mohutně. Státi se ženou Emanovou jen pro to, že ji vroucně a obětovně miloval, jí nikterak nestačilo, poněvadž to byla věc všední, téměř každodenní; ale podati mu při oltáři ruku pro to, by vlastní silou, vlastním činem rozlomila pouto, jímž svírala od věkův kletba jej a jeho rod, toť byla idea velkolepá i velebná, jež stála za to, aby krev svou dala za ni a blaho života svého. V idei té se Hedvika takořka obrodila a tak obrozenou zastihl ji Ledvina v lesní

samote Zástěrovského dolu. Nedivme se, že prosebně sepjala k němu ruce, by jí odpustil; vždyť viděla v něm nešťastného bohatýra, jenž svíjí se nezaslouženě pod olověnou pěstí osudu. Ledvina sám neměl ani potuchy o tom, co dělo se v Hedvice. Doktor se mu ani slovíčkem o svém plánu nezmínil, a Eman se domýšlel, že Hedvika proto obrátila, že teprve dnes poznala bezměrnou jeho k ní lásku. Hedvika posléze proto asi se svým nejsvětějším tajemstvím se mu nesvěřila, že se jí zdálo býti příliš delikátním a že by si snad Eman mohl pomysliti, že v pravdě neuchvátila ji tak jeho láska jako smutný osud Podbořských pánův. Zradil ji tedy z toho její jemný ženský takt.

Když dokončivši zpověď svou na chvilku se odmlčela, otázal se jí Ledvina bázní se zajíkaje: „A nyní?“

Hedvika hleděla chvilku mlčky do mechu. Pak přitlumivši hlas odpovídala: „Nyní jest na vás, abyste podle toho, co z mých výpovědí shledáváte, na mne vydal soud.“

„Ukládáte mi, Hedviko, úkol, s nějž nejsem,“ odvětil Ledvina. „Podniknouti soud u věci, jež duší jest duše mé a srdcem srdce mého, přemáhá všecky mé síly.“

„A přece musíte mne souditi.“

„Nuže, nedáte-li jinak, promlouvám k vám tak, jak by promluvil otec k zabloudilému dítěti, s nímž se po měsících trpkostí a těžkostí konečně šťastně shledal: Dítě! Připadl na mne zlý a tvrdý sen. Leč nyní probírám se z něho a zapomínám naň, jakoby země se po něm slehla. Vždyť vidím oči tvé, tisknu ruku tvou a tlukot srdce tvého ozývá se na srdci mém . . .“

Nedopověděl, city jsa překonán. Hedvice kapala z očí slza za slzou.

„A co řekne k tomu dítě mé?“ otazoval se Eman.

Hedvika rozpřáhla náručí a bleskem zavěsila se měkkými lokty svými na šíji Emanovu zrovna tak jako

tenkrát za bouře, když se jí ujal na širé silnici před Polomí. Jen že tenkrát přitiskla se k němu ze smrtelné úzkosti, dnes však učinila tak z lásky a přesvědčení, že tlukot srdce jejího nemůže se ozývati na lepším srdci, než jest srdce Emanovo.

XXII.

Téhož dne, ráno k sedmé hodině, přiběhla Apolena, žena Pišvejcova, do Starých Hor k doktorovi Slukovi všecka udýchána, uplakána a poděšena. „Což pak tak z rána, Pišvejcová," oslovil ji doktor, jenž právě snídal. „Snad už Pišvejc neuhodil lžicí?"

Apolena hrnula se k doktorovi jako pět českých a celovala mu ruku.

„Ach! můj zlatý milostpantatínku," naříkala vzlykajíc. „Tak zle ještě není, ale kdo ví, není-li to k smrti. O já nešťastná osoba, jaké neštěstí shrnulo se na mou šedivou hlavu. Smiluj se nade mnou, svatá panno Maria! Co jsem to učinila!"

„Vy toho nahučíte a nadrčíte jako nebožka hluchá. Co se s Pišvejcem stalo?"

„Co se s ním stalo! Ach! kdybych věděla, jak jazykem do toho. Pišvejc měl včera svůj kvartál a to nedá si, milostpantatínku, pokoje, dokud s ním nestrká."

„Kdo?"

„Opice. Po celé boží ráno chodil od ničeho k ničemu a když jsem mu řekla: jdi po práci, koukal na mne jako sova z hrnce a chtěl pořád na mně peníze. Kde se jich nabrati, milostpantatínku, jak nějaké seženu, hned čert do nich zavětří! Já po dobrém, já po zlém, ale on byl zarytý jako kozel v kapustě a nehnul se mi. To by i trpělivého Joba dopálilo, na to mne ženu ustaranou, udřenou. Co by z něho bylo, kdybych se já pro

něj nelopotila! Vždyť je ten ochlasta, že to tak říci mám, jako ta velryba Jonášova, jak živ nemá dost. Já se o něj starám spravedlivě.“

„Vždyť jsem ho viděl včera dopoledne na pohřbu.“

„Byl na něm a hned po kostele šel s Podbořskými do hospody a přiživil se s nimi. Zámecký pán se po něm ptal. Jdu pro něj. Což pak ho mohu od žbánku dostati?! K třetí hodině se rozešli, když dopili, ale ti praví nedopitové stavěli se ještě v židovně. Pišvejc s nimi. Ale žid nechtěl dáti na křídu a Pišvejc neměl krejcaru, kdyby smrt přišla. Co neudělal? Šel domů pro peníze, všecko mi přehrabal a zobracel, až přišel na hrníček s hrachem, schovaný v příhrádce ve zdi. Já měla pod hrachem schovaných pět šestáků, krvavě vydělaných. Sebral je vrátil se do židovny a pil do alleluja. Já zatím mandlovala v zámku, a pořád mi něco říkalo, že mne dnes něco zlého čeká. Sotva že na večer odevzdala jsem nůši s prádlem, utíkám domů, co mi nohy stačí. V síňce šlápla jsem na něco kulatého, byl to hrách. Sáhnu po hrníčku, vysypu pozorně hrách na stůl, peníze ty tam. Šlak se o mne pokoušel. Popadl mne vztek, a hajdy za Pišvejcem do židovny . . .“

„Nemám kdy vaši litanii poslouchati, kterou jste se tam s Pišvejcem pomodlila. Je-li mu zle, přijdu se na něj podívat.“

„On má rány . . .“

„Vy jste ho ubila?!“

„Ježíš Maria, pantatínku, já nevím, kam jsem dala hlavu . . .“

„Nešťastnice, vlastního muže!?“

Pišvejcová vypukla v pláč.

„Milostpantatínku, já se musím vymluviti, sice se mi srdce utrhne. Vy jste dobrodinec chudých lidí. Když stůňou, kdyby neměli groše v kapse, vy se o ně staráte jako kvočna o kuřata. Já jsem takto krotká jako ta la-

šťovička pod krovem, ale když mne Pišvejc rozlobí, tu krev ve mně vzkypí a klokotá varem . . . Ó, kdyby Pišvejc umřel, kdybych měla na soud, o můj zlatý dobrodinečku, já se hořem a lítostí zalknu!"

„Povězte krátce, co jste mu udělala.»

„Jen až se bolesť trochu ve mně usadí. Když jsem přišla do židovny, měl Pišvejc oči červené jako bažant a nerozeznal už okna od kamen."

„Vás ale přece poznal."

„Jen tak podle řeči, milostpantatínku. Já pustila na něj hrůzu, ale on se jen smál a pořád se smál a co promluvil, nebylo ani česky ani německy, jazyk se mu již v ústech ani neobracel. Bylo už hezky pozdě, stmívalo se. Šestáky měl už do krejcaru propity. Jářku: Pišvejci, domů! Snadno se řekne, ale jak to vykonati? Vždyť jedva se na nohy postavil, neřku-li aby šel. Počkala jsem, až se více setmělo. Je tu o lidi, mají jedovaté jazyky, a Pišvejc je panský služebník. Konečně jsem ho dostala ze židovny. Ale byla to cesta domů, bůh ví, za deset let na ni nezapomenu. Pišvejc šel jako po vejcích, každou chvilku byl s matičkou dobře: bác a už byl v prachu jak široký tak dlouhý. Co jsem se ho nazdvíhala, že nebylo ani suché niti na mně. Pravda, strčila jsem mu jich cestou několik, ale který dobrý člověk by mně to bral za zlé? Sběhly se sousedky mi na pomoc. Přišla Houserka, Dovoralka, Pavlice. Jen mu jich načesejte, podpalovaly. Je to s hříchem podsazovati hada u rozlobené osoby, ale lidé mají z toho radosť. Konečně jsem dostala Pišvejce do světnice. Posadím ho na lavici, on mi spadl. Rozsvítila jsem, hrách se kotálel po stole. Vztek se mi v hlavě popudil. V koutě stál obušek. Dala jsem se do Pišvejce. Když jsem spatřila krev, vrátila se mi paměť. Běžela jsem honem pro vodu, stříkám na něj, umývám mu spánky, dávám mu rozříznutou cibuli pod nos, on je pořád bez sebe. Umírala jsem

úzkostí asi hodinu. Pro Krista pána, pomyslila jsem si, snad nemlátí z posledního! Konečně přišel k sobě, ale házel rukama, neznal živé duše a hlavu měl jeden oheň. Mluvil z cesty, že hrůza poslechnouti, po celou boží noc. K ránu jsem myslila, že se zblázním."

„Dávala jste mu studené obklady?"

‚Dávala. Nic naplat. Běžela jsem na faru. Pan farář mu dal poslední pomazání a poslal mne k milostpantatínkovi. Dovoralka mi Pišvejce zatím hlídá. Běžela jsem do Hor, že jsem po celé cestě ani huby nezavřela."

„Pospěšte domů. Dejte mu několik kapek z této láhvičky, je-li posud živ. Ještě dopoledne přijdu k němu."

Pisvejcova odkvapila. Ještě před polednem, okolo jedenácté vstoupil doktor Sluka do chudobného baráku Pisvejcova. Ubohý poklasný ležel na posteli jako Lazar. Tělo měl jednu modřinu a hlavu měl natlučenu jako rozvařený brambor. Když ho doktor prohledl, poslal Apolenu ven.

„Znáte-li mne, Pišvejci?" otázal se lékař.

„Milostpán doktor z Hor," odvětil tiše Pišvejc.

„Co vás bolí?"

„Nic."

Doktor se udiven na starce podíval.

„Ty rány trochu pálí, milostpane," pokračoval Pišvejc. „Ale což naplat, mám je na sobě, a nářkem se nic nespraví. Přebral jsem, přebral, a Apolena také přebrala. To je ta celá písnička."

„Vy, Pišvejci, jste hodný člověk a rozumný k tomu. Škoda, že tu svou dušičku tolik zalejváte."

„Když mi tolik vadne, milostpane."

„A žena vaše myslí, že již doklepáváte."

„To já jí jen tak nahnal strachu."

„A přec to zle s vámi dopadá. Proč jste ji postrašil?"

„Aby nešla na mne žalovat k panu faráři, aby mne

neposlali k misionářům. Hrozí mně tím už bůh ví kdy, a je jí to podobno.“

„Čím to, že máte misionáře tak v žaludku?“

„Ó božínku, život je krušný, lidé v něm zkusí jako psi. Na štěstí dal pán bůh ten boží nápoj. Napiju-li se podle žízně, jsem jiný člověk a jiný člověk, jiný život, veselý, jasný. Apolena to myslí dobře, a život při ní je trpký. Leč to bych unesl, ale co tu byli před pěti lety otcové misionáři, chytila se mne desperace. Musel jsem k nim k zpovědi a přišel jsem asi na toho nejhoršího. Vzal si mne do prádla, že piju, a dvě hodiny na mně ždímal, že jsem nevěděl, čí jsem. Povídal mi, že každý piják přijde do pekla, kde bude na věky jazyk žízní vyplazovati, a žíznivá jeho duše že se tam bude smažiti jako šiška na másle. To že mne nemine, nenechám-li pití, nebo bůh že tak tresce každého bratra z mokré čtvrti. Mne popadla taková bolesť srdce, že jsem slíbil, že o hospodu a židovnu více nezavadím.“

„Sliby jsou ve vodě ryby; uplavají.“

„Pět neděl jsem to vydržel, milostpantatínku, ale po páté neděli propadl jsem peklu. Bohu poručíno, nešlo to jinak. Myslím si aspoň za živa peklo to zapiti. A teď mi Apolena hrozí, že mne pan farář pošle na cvik k misionářům. Všecko jsem vytrpěl a vytrpím, a tuhle to bych nesnesl. Raději bych si dal na krk oprátku, ač jsem starý, zachovalý voják. Bylo mi dost zle dnes v noci, ale delal jsem, jako by bylo hůř, aby Apolena se nade mnou ustrnula.“

„Hrozba není ještě skutek. Postarám se o to, by nešla na vás žalovat na faru. Čeho by se vám tak chtělo, Pišvejci?“

„Piva, milostpantatínku.“

Doktor poslal si pro pivo do hospody. Apolena za chvíli je přinesla. Poslal ji opět ven a podržel sklenici Pišvejcovi. Stařec všecek okřál.

Doktor mu nařídil, jak se má na dále chovati, a slíbil, že zítra se přijde opět na něj podívat. Podobný návod dal Apoleně, jež jej z baráku až na silnici doprovázela, a přidal k tomu:

„Netuším Pišvejcovi nic dobrého, vy jste mu mnoho ublížila. Vybéře-li se z nemoci, starejte se o to, byste chybu napravila. Chcete-li si ho ještě nějaký rok udržeti, přejte mu, by se jednou na čas napil, a o misionářích se mu více nezmiňujte. To by mu dodalo. Vidíte, on je lepší nežli vy, on vás ještě přede mnou omlouval a nemá kyselosti k vám, ač má bolesť z vašich ran. Hubatostí a prchlivostí nepředěláte nikoho, tím méně toho, kdo rád se napije. Opilý člověk a dítě vyžadují trpělivosti andělské. Člověk má ovšem daleko k andělovi, ale čertici proto nemusíte býti. To si, Pišvejcová, zapište za uši.“

Apolena svatě slíbila, že tak učiní, a doktor zamířil k zámku. Kus od zámku spatřil Hedviku, ana všecka rozjařena ze strany od Podboří přichází. Počkal si na ni.

Hedvika šla právě ze Zástěrovského dolu, kdež s Ledvinou až k poledni se zdržela. Doktor nespustil z ní oka. I její oči smály se už z daleka na něj.

„Nuže jak je, slečno?“ otázal se jí ruku jí podávaje.

„Dobře, pane doktore,“ odpovídala dívka srdečně mu ruku tisknouc. „Nemůže býti lépe. Břímě je šťastně odvlečeno se srdce mého, a dýchám zas tak volně jako skřivan v poli. Už jsme svoji.“

„S Ledvinou!?“

„S Ledvinou, a ujišťuji vás, že nás ani deset doktorů Samců více nerozdvojí.“

„Totě novina zrovna z nebe pro mne.“

„Však kdyby nebylo vás, kdo ví, jestli byste ji kdy ode mne uslyšel. Oh! vy ani nevíte, že jste hlavním původou všeho. Leč prozatím jazyk za zuby, prosím

vás za to. Zkazil byste mně radosť a možná že i sladkou pomstu.“

Právě zvonili poledne, doktor se slečnou Hedvikou odcházeli do zámku.

XXIII.

Po obědě odešel doktor za starou paní Slezanovskou nahoru do jejího pokoje. Ona si sedla do své historické lenošky při okně, doktor naproti ní. Byli sami.

„Jak to dopadá s Hedvikou, doktore?“ otázala se kvapně babička.

„Dobře.“

„Já nemyslím ani tak její zdraví jako ten mimořádný stav její duše.“

„Dobře.“

„Co si mám z vašeho dobře vybrati?“

„Samé dobro, milostpaní. Nedám ani groš za to, že trhlina mezi nimi jest již z dobré polovice zasypána a že než se nadějete, budete tu míti Ledvinu, by se vám poděkoval, že tak mateřsky laskavě o něm smýšlíte.“

„Včera po pohřbu podali si před kostelem ruce. Viděl jste to?“

„Viděl.“

„Co říkal tomu Ledvina?“

„Že mu slečna Hedvika stiskla ruku.“

„Z roztržitosti by to přece nebylo, a smutek jeho by ji také k tomu nepřiměl. Tedy z úmyslu. Což stiskl on jí dříve ruku?“

„Ne, ona jemu.“

„To je věc uvážení hodná. Ona mu stiskla ruku. A jak on si to vykládal?“

„Dobře.“

„Vy mne svým dobře usmrtíte. Kdo tak mlu-

viva, ví obyčejně více nežli povídá. Doktore, měla jsem vás za upřímnejšího přítele."

„Všecky jalové kombinace rovnají se mi k smrti, milostpaní."

„Hedvika byla dnes celé dopoledne v Zástěrovském dole. Kdyby se tam byla sešla s Ledvinou! Vy jste s ní prišel do zámku, tuším, že jste tak za oběda vypravoval?"

„Šel jsem zrovna od Pišvejce."

„Jak jste ji shledal?"

„Zářila radostí, nebylo-li to od spěšnější chůze."

„Vy máte oko jako ostříž, mně to také připadlo na mysl, že je všecka jinší než jindy bývá."

„Možná, že to od mých pilulek?"

„Jdete, s vámi není nikdy pořádné řeci. hned jste tu a hned zas kdes. Věřte mi, oni se tam spolu sešli."

Doktor pokrčil rameny.

V tom zaklepáno na dvéře. Do pokoje vrazila jemnostpaní Lípová a v patách za ní Krescinka. První pohled na ně věštil, že jsou mrzutě rozčileny, ano pobouřeny. Krescinka sama neměla daleko do pláče. Paní Lípová držela v ruce otevřené psaní. Papír se chvěl.

„Co pak máte," oslovila babička příchozí povstavši ze křesla.

Paní Lípová mrskla okem po doktorovi a podala matce list.

„Tu máš, matinko; čti sama. uvidíš," odvětila hlasem trpkým.

Doktor se zdvíhal k odchodu.

„Jen seďte, pane doktore," pravila Krescinka jaksi pichlavě; „uvidíte aspoň, jakým jste byl dobrým prorokem."

Doktor zůstal. Stará paní vzala ze stolku před sebou brejle, posadila si je na nos a jala se čísti. Krescinka přistoupila k druhému oknu a dívala se ven. Milostpaní přemítala listy v Bazaru na prádelníku ležícím.

Obecná pomlka.

„Přišlo na mou," přetrhla babička trapné ticho list skládajíc, „a není to ani ponejprv ani naposledy."

Vzavši si odtuchu pokračovala po kantorsku důkladně: „Jakou cenu doktor Samec u mne má, pověděla jsem ti, paní dcero, beze vší ohrádky. Mladý muž, jenž upřádá si známosť s dívkou z hodného domu, ale tak opatrně, aby nic si při tom nezadal; jenž, když táž dívka je nevěstou jiného muže zasnoubenou, znova o ni stojí a ruku svou jí nabízí, a když nebyl jak se sluší a patří odbyt, za ní k jejím příbuzným přijíždí; jenž poznav tam bohatší její sestřenici s bývalou svou milenkou podskočně se rozdvojí a sestřenici vdavek chtivé hory doly nadějí nadělá, že věčně ji z paměti nepustí a co nejdříve přijede, by ve vší počestnosti za ruku její žádal; takový mladý muž, pravím já, stará Slezanovská, nejen že nemá ani kusa charakteru v sobě, ale on ani za to nestojí, by jsi ty, dcero, s jeho psaním na mne chodila."

Dlouhá tato perioda sebrala plíce babiččiny tak, že několikrát si musely oddechnouti, než stará paní dále mluviti mohla.

„Ty jsi mu, dcero, beztoho že návodem Krescinčiným psala a bez pochyby že velmi zdvořile, aby nás na svátek Lípův vzácnou svou návštěvou poctil. A co odpovídá k tomu pan zeť a ženich z Drážďan a Nadějkova? Odpisuje vám rovněž tak velmi zdvořile, že není rodem z Berouna; a že by mu sice velice lichotilo, kdyby svou nepatrnou osobou svátek papínkův spolu s vámi mohl oslavovati, leč bohužel, že není mu lze; že má nevěstu v Praze a že na ten čas se již zadal . . . Jděte mi k šípku s tím milým doktorem Samcem! Bez pochyby, že když odtud z Polomi odjížděl, zastavil se dole v městě v gruntovních knihách a třebas i u advokátův, a když to, co nalezl, nebylo mu dosti po chuti a vůli, že se po jiné peněžnější partii ohledl. A ty, paní dcero,

a panna Krescinka sedíte pěkně na holičkách, jakoby vás truhlář k nim přiklížil.“

Milostpaní Lípová zardėla se nevolí a hněvem. Tak peprného výkladu se do své matky nenadála. A k tomu ke všemu sedėl tu ještė doktor Sluka, jenž, ač byl s ní a Krescinkou jaksi v komplottu, přece k rodině nenáležel, a jak známo bylo, rád se nehodám jiných lidí zasmál.

„Máš dnes, matinko,“ odpovídala kysele, „na mne a Krescinku příliš ostře nabroušeno. Ostatně nesedíme my dvě samy na holičkách; pan doktor tuto doplňuje náš trojlístek.“

„Pan doktor mne v Horách ke všemu navedl, babičko,“ vyjelo ze zlostné Krescinky. „Kdyby nebylo jeho, nebyla bych ani o doktora Samce stála.“

Babička spráskla samým udivením ruce a zvolala: „Vy, doktore, takový filosof, spolčujete se s hloupými ženskými za takovým účelem?“

„Co se týče té hlouposti, nezapomínej, matinko, že nejsi také mužským,“ ozvala se milostpaní Lípová.

„Cesty filosofův mnohdy různo a podivno běží,“ odpovídal rychle doktor babičce. „Což je o porážku na křídle, milostpaní, když jen hlavní voj obdrží pole. Ostatně řekl jsem slečně Krescince, že musí se ženským svým vtipem o to postarati, aby pan doktor Samec k ní se převážil. Což mohu za to odpovídati, že ten vtip byl asi o něco krátký; bylo nutno jej trochu nastaviti.“

„Pane doktore,“ rozhorlovala se milostpaní, „vy házíte obvyklými svými špičkami po mém dítěti!“

„On se mně ještě uštěpačně vysmívá!“ naříkala Krescinka.

„Ticho, ticho, pusťte mne k slovu,“ domáhala se vlády babička, „naposledy si vjedete ještě do vlasův. Kdo pak to zas klepá?“

Klepot ozval se po druhé a silněji.

„Dále,“ křikla babička.

Dvéře se otevřely, a do pokoje vstoupila Hedvika a za ní — Ledvina.

Do babičky, milostpaní Lípové a do Krescinky jakoby byl hrom udeřil. Jen doktor seděl pokojně ani brvou nepohnuv. I příchozí se oba zarazili; nevěděli, že Krescinka je s matkou u babičky. V oku Hedvičině zakmitl zvláštní démantový blesk asi jako u člověka bývá, když vidí, že si na někom schladiti může dlouho zdržovanou žáhu.

„Přivádím ti, babičko,“ ujala se slova Hedvika, „pana Ledvinu. Rád by s tebou promluvil.“

Babička se probrala zatím z úžasu a vyskočivši z lenošky pravila živě a chvatně: „Ty mi jej přivádíš!?“ — Na to obrátivši se k doktorovi rychle dodala: „Vy doktore, vy šibale! A on mně nic neřekne! To je tedy to vítězství na hlavním voji?“

Doktor přitakal. Krescinka zatahala matinku za sukni.

„Jak vidím,“ ozvala se milostpaní Lípová, „má to býti soukromná porada, při níž bychom byly nezvanými hostmi.“

„O nikoli, tetinko, jsem tomu od srdce ráda, že jsme vás tu u babičky zastihli,“ namítala Hedvika.

„Odložte již, ty dcero a ty Krescinko, všecku kyselosť,“ chlácholila babička dceru i vnučku. „Nevídáno, doktor Samec ani za to nestojí. Ať si již s pánem bohem vezme tu Pražanku, proto ti tvá rozmarína, Krescinko, ještě neuschla.“

Oko Hedvičino vzplanulo a utkvělo na vteřinu na zkormoucené Krescince, jež si zlostí hryzla pysky.

„Přicházíme,“ pravila Hedvika na každé slovo kladouc důraz, „abychom se tobě, babičko, vám tetinko, a tobě Krescinko a milému našemu panu doktorovi představili jakožto snoubenci, již ode dneška ráno tak jsou spolu

zajedno, že nic nás více neroztrhne. Není-li pravda, Emane?“

„Gratuluji k druhému zasnoubení,“ odsekla chladně milostpaní Lípová.

„Já rovněž tak,“ přidala Krescinka ještě pichlavěji.

„Jsem přesvědčena, Krescinko, že ti to přání jde od srdce,“ prohodila důrazně Hedvika.

Stará paní, jíž oči zmokvaly, přistoupila k snoubencům a vzala každého z nich za jednu ruku.

„Pane Ledvino, Hedviko,“ pravila k nim, „vy jste mi udělali rovněž takovou radosť, jako překvapení. Buďte jen jednou duší a jedním tělem a bůh vám dá štěstí, jež se vám tak snadno nezvrtne. Neboť štěstí vaše vám rychle nesvědčilo, bojem a útrapami musili jste si ho zasloužiti.“

Milostpaní a Krescinka podaly snoubencům chladně ruku a poroučely se.

Babička jich ani slovem nezdržovala, a když odešli, zavedla snoubence na pohovku a posadila je vedle sebe, Ledvinu v pravo a Hedviku v levo. Držíc je za ruce vybízela je: „A teď mi, děti, rychle povídejte, jak se všecko sběhlo. Začněte od včerejška, jak jste si před kostelem podali ruce. A vy, pane doktore, přisedněte k nám ke stolu.“

I nastalo povídání a vyptávání, jež trvalo až do samého večera a jež, kdybychom je vypisovali, nijakými novotami by nás nevábilo. Jen tu i onde za hovoru vyšlo mnohé zlaté zrno z úst staré paní Slezanovské. Tak prohodila jednou k Hedvice: „Vidíš, dítě, náhlá láska, jež rodí se z prvního pohledu, z prvního stisknutí ruky, z prvního vzdechu, nemá stálosti pro život. Ale láska, která jako tvoje začíná z uznávání hodnosti ženichovy, ta roste pak a sílí se vědomím, že přivinul nás k sobě šlechetný muž, a stane se posléze tak čistou

a svatou, že šťastně jí potíráme všecky ty lopoty a trampoty, kterých bůh na tom světě nikoho neušetří.

Bylo již hvězdno na obloze, když Ledvina s doktorem Šlukou odjížděli k Podboří.

XXIV.

Byl poslední den v roce. Ač byly teprva dvě hodiny s poledne, přece světlost denní nelišila se hrubě od šera večerního. Krajina, s jejížto vzácnějšími obyvateli čtenářstvo své jsem obeznámil, byla nudna a trudna jako duše mrzoutova. Husté mlhy zastíraly okolní horstvo a stahovaly obzor, nad nímž pnula se nízká klenba oblohy smutnošedé. Na zemi všude byla mrtvá bělost sněhová, a i černou zeleň smrčin, jež místy od ní se odrážejíc oku se vděčila, protrhovaly husté chumáče sněhové, pod nimiž větve se prohýbaly. Řezavý vítr fučel a hučel širou krajinou. Zima tuze nebylo.

Uprostřed mlh a závějí, mrazův a větrův rozkvítalo mladé štěstí rodinné v panském domě na Podboří. Jak málo třeba je ku štěstí! Dvě teplá, milující srdce postačí k němu. Vždyť je štěstí jen blahý cit, že máme libostí nad dostatek. A při srdci milujícím nedobéřeš se nikdy dna. Svatbu měli Eman a Hedvika ještě před adventem. Ledvina měl ovšem smutek po otci, leč ani babička Polomská nenamítala mnoho proti svatbě. Zesnulec byl sešlý věkem a stonal dlouhá léta. Úmrtí jeho bylo proň i pro děti více více dobroděním nežli žalostnou událostí. Jinak neměla v stálost Hedvičinu zcela pevné víry, a když si Ledvina mladou ženušku svou od oltáře odváděl, byla tomu z toho srdce ráda.

Mladí manželé stáli v jídelně u okna hovoříce a ob chvíli se líbajíce. Očekávali hosti na dnešní večer: doktora Šluku a setníka Královce. Věděli jistě, že při-

jedou před soumrakem; neb za tmy byly cesty na Podboří téměř nesjízdny. Zatím začal venku poletovati sníh, a za čtvrť hodinky padalo ho husto. Lotinka, jež do konce starého roku si vymínila vésti domácí hospodářství, vyběhla před dům a naslouchala, nepřináší-li vítr hlahol rolniček od Polomi. Z té strany měl Královec přijeti. Oko jí zazářilo radostí. Bylo slyšeti rolničky. Nedbajíc sněhu a chumelenice běžela setníkovi kus ze dvora naproti. Zapadané saně přijížděly. Tomeš spatřiv Lotinku vyvinul se z kožichu, vyskočil k nevěstě a sevřel ji do náručí. Když za saněmi vcházeli do dvora, vjížděl druhými vraty protějšími doktor Sluka. Eman a Hedvika čekali již na prahu domovním na něj.

„Hosté se scházejí,“ žertoval doktor se setníkem se objímaje; „jsou-li pak koláče v peci?“

„Jsou už dávno z pece,“ odvětila Lotinka.

»To jest jejich štěstí,“ připojil doktor; „neb jinak by se asi chudáci spálily, když tu má slečinka naše své drahé dvojí sukno.“

„Váš humor žádná slota neumoří,“ přiznával mu setník barvu.

„Bohu díky,« odvětil doktor. „Rtuť je proti nemu hadr. On nezmrzne mi ani při třiceti pod nulou. Leč nestůjme v síni. Ideál mého humoru je pro tu chvíli dobře vytopený pokoj.“

Celá společnosť vešla do Emanova pokoje v přízemí a bavila se hovorem, v němž jiskry z hlavy doktorovy a setníkovy sem a tam lítaly. První ztratila se Lotinka, aby se podívala na „nějakou tu boží svačinu“ do kuchyně. Královec neměl dlouho stání, upláchl za ní. Za Královcem odešla mladá paní, by vyhnula se doktorovým vtipům, jež skládal dnes v „nevázané řeči“. Na konec zbyl jen doktor s Ledvinou.

„Pro boha vás prosím, co pořád robíte, doktore?“ tázal se Ledvina. „Od svatby vás Podboří nevidělo.“

„Člověk je nevděčné zvíře,“ odvětil doktor; „a abyste vy z té pravdy se nevyjímal a díkami mne nenudil, zůstal jsem raději v tom svém zabedněném a zasypaném Tuskulum.“

„Co vám náleží, to vás neujde,“ přejal mu Ledvina řeč. „U mne aspoň zásluhy kluzko nestojí, a třeba jste se mi z ruky vymykal jako úhoř.“

Doktor nastrčil mlčky Ledvinovi pravici, kterou mu tento co nejsrdečněji stiskl.

„Jsme hotovi,“ doložil vesele doktor.

„Nejsme,“ namítal Ledvina. „Chci sice po vaší vůli klobouk nechati na hlavě a přes to mám hromadu otázek na jazyku, k nimž odpověď mi musíte dáti.“

„Vyložte je na stůl; dám se do nich. Tedy: předkem a nejprve . . .“

„Všechen náš svět na dvě míle dokola, ani mne po mnoho let naší známosti nevyjímaje, má vás za rozhodného nepřítele krásné pleti a všeho, co s ní souvisí, jako: milostných pletek, snoubení, vdavek . . .“

„Klepů, ješitnosti, titěrností . . .“

„Nechte mne domluviti, doktore. Ač jste se mne ujal účinně a zřejmě se ke mně vyslovil, že z přátelství k mé osobě o to se postaráte, by Hedvika poznala chybu svou, by znova láskou ke mně se roznítila . . .“

„Vaše perioda si nevykračuje právě podle kopyta Veleslavínova.“

„Nemohu si v rozumu svém srovnati, byste vy z pouhého ke mně přátelství se byl podjal té ožehavé úlohy. Přemýšlel jsem o tom dost a dost, abych se vám podíval do karet, než nedospěl jsem k žádnému jinému závěru, nežli k tomu, že popud zcela jiný vás k tomu povznítil, abyste pracoval za mne o věci, jež vašemu smýšlení o ženách nebyla nijak přístojna. Řekněte mi, doktore, pod svou duší, který byl ten pravý popud vašeho jednání pro mne?“

„Já filosofuji ze života pro život, příteli," vykládal doktor tak prostě, jako by mluvil o povětrnosti; „a kopnu-li o nějaký problem, nenechám ho ležeti, nýbrž zvednu jej a hledám opět jen ze skutečného života pro něj výklad a rozřešení. Jiný důkaz mne nenasytí; jsem právě doktor Sluka. Z problemův, jež se mi životem namanuly, vypadá jeden takto: Žena nezná sama od sebe nikdy to, co my rozumní muži láskou nazýváme. Ona toho také nikdy nepozná, a kdyby sto let pletla punčochy neb vyšívala novely, jestliže nenaběhne na pěsť upřímnému muži, který vytrvalostí a obětovností svou jí ukáze a o tom přesvědčí, co taková láska je. Pak ovšem dá se od něho přivésti k pravému štěstí, jemuž neublíží všecky ty dvacetiliberky vezdejší psoty. Ten problem živě mi zakmitl myslí, když jste mi vypravoval o koši, kterým vás bývalá nevěsta vaše tak nešťastně přiklopila. Když člověk mnohostranně vzdělaný, jenž právo, dobro, krásu za více má nežli za večerní oblaky zbrklých poetův, a k tomu třicetišestiletý jako vy, pro nešťastnou lásku revolverem si chce hlavu vyléčiti, pak zajisté má tu pravou lásku. Vy jste tedy pro důkaz mého problemu byl jako ušit. Hedvika mi byla ženou v obecnosti, a bylo jen třeba opatrně k vám ji přichylovati, byste na venek od sebe se neodtrhli. Já ovšem užil k tomu i prostředkův na pohled praobyčejných, ale což naplat: Rafael zpodobuje svůj ideál, potřeboval k tomu i štětin z vepře. Tak okypřoval jsem jen půdu v Hedvičině mysli, by za příhodné doby přijala z vás naučení a vzešla z ní pšenice pravé lásky. A konec koncorum byl, že jsem problem svůj vyhodil z pytle záhad a vepsal si nový paragraf v tobolku pravdy. Možná, že by se i beze mne bylo stalo, co se stalo, ale pak nebyl bych viděl na své oči, co jsem viděti musil, chtěl-li jsem to věděti. Proto jsem se vám nabídl, že vám k Hedvice pomohu."

„A vy, doktore, žijete spokojen v tom zapomenutém, Starohorském zákoutí?“

„K službám, příteli Ledvino. A prost těch hloupých společenských pout dýchám tam tak hezky volně jako kyprá dívčí ňadra, když odhodila šněrovačku.“

„Ještě něco, doktore. Za těch několik neděl, co jsme svoji, jest Hedvika ke mně učiněná upřímnosť. Leč v tom slunečním světle její duše vidím přece nějaký stín, nějaké tajemství, jež patrně ji chvílemi tísní a přikaluje ta lazurná zrcádka její duše. Bojím se skoro, po tom tajemství pátrati. Měl bych k tomu nějakou stopu, ale ta sama v sobě se mi tratí. Snad souvisí některak její tajemství s historií Podbořskou. Asi týden před vánočními svátky byl jsem za důležitým řízením v městě po celý den. Nechtěla se mnou tam jeti. Jak mi pak Lotinka vypravovala, hrabala se prý Hedvika ve starých škriptech a špargálích, jichž je v staré komoře dole kolik beden. Co byste myslil, doktore, po čem asi pátrá?“

„Snad hledala papíry pod koláče.“

„Vy nevíte, doktore, nic o tom tajemství?“

„Vím.“

„Že víte?! Prosím vás, povězte mi z přátelství, co o tom víte.“

„To musí vám vaše milostpaní sama pověděti.“

Ledvina vyskočil. V tom otevřely se dvéře, a setník s oběma dámami přicházel slavně ohlašovat, že svačina už netrpělivě stojí na stole.

Všichni odešli nahoru a pojedše dali se při lampě do řečí, jež neměly konce, leda když se rozléhal smích ze vtipů, jež si setník i doktor takořka v ruce podávali. Jen Ledvina byl poněkud zamlklý, a ženuška jeho kradí se po něm ohlížela zpytujíc asi, co toho příčinou. Jemný ženský domysl vedl ji ovšem ke pravé stopě, ale joviální tvář doktorova neposkytovala jí podnětu k dalšímu vý-

kladu. Za hovoru zatím ubíhaly besedníkům našim hodiny jako vlny po řece, a Lotince bylo opět do kuchyně poodjíti, by ohlédla se po večeři Setník, jemuž dnes kucharské umění nad obyčej vonělo, vykradl se po chvíli za ní, aby, jak doktor jej pomlouval, pomohl Lotince polévati pečeni. Tím nadešla Ledvinovi příhodná chvíle, by pomocí doktorovou tajemství Hedvičina se dopátral.

I vypravoval doktorovi za novinu, že Hedvika na Podboří se vrhá na studium historické, a připojil k tomu teplou otázku, co o tom soudí, zdali dáma vůbec jakožto „dějepiskyně“ může si natrhati vavřínu. Doktor odpověděl, že by si musil dříve na to dobře šňupnouti, než by na tu kulatou otázku mohl dáti stojatou odpověď; prozatím že si však myslí, když muž za okolností může býti dobrým, ba výborným kuchařem, že i dáma vyspěti by mohla v dobrou „dějepiskyni“, dokládaje, že závisí všecko na idei, již spanilá badatelka v historických svých studiích hledá. Je-li ta idea ženského pohlaví, že se historická dáma může dopracovati znamenitých výsledkův.

„Za jakou ideou naše Hedvika se obírá v labyrint badatelský, nevím,“ pokračoval Ledvina. „Zavděčila by se nám každým způsobem, kdyby nám ji světle projevila.“

Hedvika byla jako na trní. Chvíli se rozpakovala hledajíc žertovnou odpověď. Leč žert jí byl v té chvíli dalek. Protož odvětila zcela vážně: „Idea má je zcela ženská; zrovna tak dobrá jako pěkná. Ztajila jsem ji posud před tebou, Emane, protože se mi s ní nijak nechtělo do světla. Dlouho před tím, než jsme den po smrti otce tvého sešli se náhodou v Zástěrovském dole, kde jsem poprvé poznala velikou tvou mravní cenu, byla jsem už skoro zcela tvojí. A příčinou toho byla idea, o které nyní mluvíme a kterou v ztemnělé duši mé probudil pan doktor tuto. Jednou v neděli vypra-

voval mi v zámecké zahradě v Polomi o kletbě, jež od dávných časův leží na panském domě Podbořském a pod níž i tobě, zcela bezvinnému muži, jest strádat a úpět. Idea, staň se se mnou co staň, s tebe a rodu tvého tuto kletbu sníti a smýti, pronikla mne a ovládla takovou silou, že jsem už byla tvojí v čase, za kterého jsi ještě nevděk i vinu mou v srdci svém oplakával. Nediv se, že jsem se hrabala v starých aktech dole v komoře, když tebe doma nebylo. Práhla jsem jen žádostí poznati více z dějin Podboří, než znala jsem z úst pana doktora. Bohužel nenalezla jsem žádných starých letopisův, o něž mi šlo."

Všecek překvapen hleděl Eman brzy na Hedviku brzy na doktora.

„Pro živý bůh, o jaké kletbě to mluvíš, Hedviko," zvolal udiven, když se odmlčela.

„O té, jež ti dobře známa, že již od sta let nikdo z Podbořských pánů přes nejlepší vůli a snahu svou se nemůže oženiti."

„Jakživ jsem o něčem takovém neslyšel," namítal Ledvina. „A doktore, vy jste takovou bajku zcela opravdivě Hedvice na nos pověsil?!"

„Byl jsem tak smělým," odpovídal olympicky klidně doktor. „Slavík jde na červa, pstruh na mušku, dívka na romantiku. Vzdělaná, či jak je moda říkati: emancipovaná dívka není z jiných, leč musí se jí ta romantika přisoliti tragikou, aby si z ní mohla překapati ideu, jež ji pak více z klepet nepustí. Jak zkušenosť učí, nebyly to pro mne žádné čáry získati vám vzdornou slečnu Hedviku a vykroužiti z ní pro vás zlatou ženušku. Tragicky romantickou báchoru svou zasil jsem do vděčné ornice. Vykonala, co jí bylo vykonati. Pravda, lhal jsem a prosím za to zkroušeně za absoluci, ale lež pravdě podobná za příhodného času více zmůže než pravda, jež se nám

podobá lži. Buďme praktičtí a ceňme událostí podle výsledku, a výsledek mého jednání je dobrý.“

„A co tomu říkáš ty, Hedviko?“ otazoval se Ledvina.

„Že jsme my ženy prapodivní tvorové,“ odvětila po chvíli jeho paní. „Kde bychom nejvíce viděti měly, býváme krátkého zraku. Kdyby nebyl šibal doktor pro mne nevěděl pomoci báchorou, byla bych třeba propásla štěstí, jež po druhé by se mi v životě nenaskytlo. A to štěstí jsi ty, Emane můj.“

Eman vyskočil a stiskl v náručí žínku rozkoší kynoucí. Doktorovi to objetí trochu dlouho trvalo; vytratil se z jídelny.

Lotinka dodržela smutek po otci. Leč hned po něm odvážel si ji setník Královec jakožto drahou svou ženušku do Vídně.

Doktor žil zas jako prve ve svém zabedněném Tuskulum Starohorském. Neměl-li nic užitečnějšího na práci, ležel zas ve svém zamilovaném Shakespearovi.

K oslavě jubilea Rybičkova vychází nákladem **knihtiskárny Fr. Šimáčka** spis jeho:

Přední křisitelé národa českého,

kterýž obsahovati bude tyto životopisy, oslavencem mistrovsky sepsané: **V. M. Krameriusa — St. Vydry — J. Rautenkrance — J. L. Zieglera — D. Kynského — M. Sychry — J. Hýbla — J. Kamaryta — Fr. Slámy — V. Zahradníka — J. Nejedlého — V. Sedláčka — a V. Svobody.** — ☞ Cena sešitu 50 kr. ☜

Pokud možno, budou podány podobizny jednotlivých těchto křisitelů a řekněme: zároveň posvěcených bojovníkův a mučenníků. Mladé pokolení, jemuž otevřeny jsou dnes nejen obecné a střední, nýbrž i vysoké školy, v nichž vládne jazyk český, z těchto životopisů sezná strastné, kruté doby na konci minulého a na začátku tohoto století, a bude mu teprva zjevno, jak hluboké bylo ponížení národa následkem nešťastné politiky, kteráž věc národa položila nerozvážně, lehkomyslně na jednu kartu! Sezná, jak vysoko jsme od té doby postoupili, a sice zásluhou udatných a vytrvalých bojovníků, mezi nimiž těmto právě uvedeným náležejí nejvroucnější a nejhlubší díky potomstva, jelikož oni stáli v prvním šiku a jali se organisovati již jen sporé trosky bývalého národa. V jejich rukou na ubohém Lazaru českém objevily se známky, že život ještě úplně nevyhasl, že možný jest ještě zázrak — znovuzrození, a zázrak tento se provedl vlastním přičiněním a obětováním se, bez cizí pomoci, přes tisíceré překážky rukou nepřátelskou kladené! Tudíž spis tento bude velice poučný a poutavý, a nestor našich spisovatelů, Antonín Rybička, postaví si jím **pomník v paměti národa.**

☞ **Prosba.** Vznášíme ke všem přátelům literatury české snažnou prosbu, aby nám laskavě sdělili, mají-li vědomost o **podobiznách** výše uvedených křisitelů národa, neboť jak z tohoto oznámení vysvítá, chceme k životopisům připojiti zároveň věrné zobrazení jejich tváře. Zasloužiliť si tito rekové národního vzkříšení, aby památka slovem i obrazem v celém národě se zachovala. Spisovatel p. A. Rybička, k němuž jsme se ve věci této obrátili, nemá vědomost o podobiznách všech, a tak nezbývá nic jiného, než obrátiti se k veškerému obecenstvu českému, zvláště ku přátelům literatury české, aby po těchto podobiznách pátrali, a buď nám originály laskavě zaslali aneb alespoň zprávu podali, **kde a jakým** způsobem bychom ty podobizny opatřiti mohli *) Podobizny, kteréž bude nám možno sehnati, dáme hned rýti a připojíme je k životopisům, a poněvadž dílo toto vyjde ve 4—5 sešitech 4archových, bude možno i podobizny **později** objevené k dílu přiložiti. Za každou zprávu, za každé pokynutí budeme vděčni! Prosíme zároveň všechny ctěné redakce českých listů, aby této naší prosbě popřály laskavě místečka.

---

*) Máme dosud tyto podobizny: St. Vydry, Vl. Josefa Kamaryta, A. Vl. Svobody, F. Slámy (silhouetu), J. L. Zieglera, J. Nejedlého, Vojtěcha Sedláčka, Jos. Mat. Sychry. Scházejí nám tedy podobizny Krameriusa, Rautenkrance, Hýbla, Zahradníka a Slámy.

VŠEOBECNÁ

KNIHOVNA.

Redaktor

František Zákrejs.

Svazek II.

A. V. Šmilovského Básně.

V Praze.

Nakladatel: kněhkupectví I. L. Kober.

1874.

A. V. Šmilovského

BÁSNĚ.

V Praze.
Nakladatel kněhkupectví: I. L. Kober.
1874.

Národní knihtiskárna: I. L. Kober v Praze.

Předmluva.

Vstupuji na jeviště našeho poetického snažení prázden všelikých nárokův. Časové, jiř tklivou pěvcovu mysl unášejí na perutích snův o slávě a cti, dávno mně minuli, a jediná jen věc pevně stojí mně před očima, an některé plody básnění svého posílám u veřejnost: poctivá snaha, přidati ze svého něco staviva k budově umění, již stavíme milému svému národu.

Nemyslil jsem, že vydám za svého živobytí básně své. U národu, jakýž jest náš, jest forum spisovatelské poněkud úzké. Vím dobře, že bývá tytýž potřebí, prvé uložiti se k otcům, než nestranný, zcela objektivní nad spisovatelem pronesen bývá soud, a s druhé strany bývá láska básníkova k plodům nejvlastnéjšího srdce a ducha taková, že jak otec s dětičkami svými nerad se loučí a že nerad je pouští na hlučný trh života. Jestliže pustil jsem náhled ten, jehož po celou řadu let jsem si vážil, mimo se a odhodlal se předstoupiti před tvář národa, měl jsem a mám k tomu příčinu a domnívám se, že mám i právo i povinnost důkladněji ji vyložiti a osvětliti.

Chuť k práci básnické probudila se ve mně v letech nejútlejšího jinošského věku, a kdy přecházel jsem v muže, nadešla ona pěkná, nadšenou činností mladších sil rozechvěná doba okolo roku 1858, jež dala nám naše nejčelnější novověké pěvce. I v mé zahrádce se to tenkrát pěkně zelenalo a libě to květlo, a jestliže s nadšenými soudruhy nevystupoval jsem hlučněji u veřejnost, v tom hledejme příčinu, že jednak nedostávalo se mně ani důvěry ve vlastní sílu, jednak jsa povahy v sebe se uzavírající, k tomu vedl jsem se, bych vlastní si hledal cesty. Vedle básnictví rozvinul se tehdáž i v domácí hudbě naší čilý ruch, a já, maje mezi mladými hudebníky četné a upřímné přátele, více s nimi obcoval jsem než se spisovateli. Skládal jsem pro ně, a písně mé brzy se rozléhaly po celé české zemi. Čtenář nalezne zajisté v sbírce, již předkládám, mnoho starých známých, ano přiznávám se býti hrd na to, že mnohý plod srdce mého, jako „Šumí Labe“, „Komu bůh dal k zpěvu sílu“, „Mračna se po nebi valí“ už po řadu let jsou majetkem národním. Psal jsem tehdáž i větší práce, jako na př. text ku první velké české opeře s názvem „Záboj“, již záhy zesnulý, u nás posud nedoceněný Josef Leopold Zvonař, — pravý to kněz umění, s jakýmž druhým jsem se posud na své pouti života nesetkal — komponoval a jež jen proto asi provedena na jevišti nebyla, že asi nedosti jest divadelní. Přítel Zvonař po-

važoval ji za nejlepší dílo své, ba za vrchol svého umění. Úplný text nalezá se nyní u drahého našeho Bendla. I „Víla polabská“ básněna v Praze v zimě r. 1858. Jest v ní mnoho mladistvého, ale v základní idei zračí se již můj vlastní směr.

Na to zanesl mne osud z matičky Prahy v odlehlý kout vlasti naší až na úpatí Šumavy, kde žiji již dosti dlouhou řadu let, co krajan sice mezi stejnoduchými krajany, co básník však mezi cizinci. Jaký to truchlý osud, nepocítí, kdo nezkusil. Mužnou silou vzal jsem na bedra svá práce svého povolání, bedlivě pamětliv jsa vážných slov Nelsonových u Trafalgara a nalézaje v občanském povolání svém širokého pole pro působení v prospěch vlasti. Práce rázu toho zapouzely sice na čas sladkou Musu z příbytku mého, nebyly však s to, aby na dobro ke mně přístup jí zatarasily. Přicházelať k příteli svému, v trny žití jeho zaplétajíc růže.

V krajině obstoupené kolkolem šumavskými vrchy, ve více pořadách za sebou malebně nakupenými; v lůně dobré všemáteře přírody, jež více než kterýkolivěk zevnější život ladívá lyru básníkům; mezi lidmi pro odlehlost od větších měst kulturou málo dotknutými, málo uhlazenými a pružnými, za to ale více původními: povstaly s větší část předložené básně. Zde odehrály se v srdci mém i ony dějiny, z nichž proudí se největší slasti a strasti, pověčná i nevyčerpatelná zřídla básnění.

Jen jednu věc těžce mně bylo postrádati: společnost lidí umění přístupných a milovných, v duši veselých, nesoucích se myšlením i snažením výše, než kam sáhají denního života potřeby a tužby. Nedostatek ten mi nenahradila ni půvabná příroda, ni alpy a moře, ni pokladové výtvarného umění pod nebem italským, jež časem navštívil jsem. Netajím se tím proto, že jemnoduchý čtenář asi sám nedostatek ten z některých mých básní vycítí. Jen s jednou příbuznou duší shledal jsem se v odloučeném svém zátiší, s útlocitným, pro umění své nadšeným L. E. Měchurou. *) Leč známost naše netrvala dlouho; nenadálá smrt ctihodného starce učinila jí konec.

Básně sbírky této jsou plody nejrůznějších nálad mysli, časem mnohdy nemálo od sebe vzdálených. V oddělení prvním, „Tři knihy zpěvů“ nadepsaném, nehledejme jiné jednoty, než která leží ve zevnější způsobě písně. Postup v nich a celé spořádání je, pokud to možno bylo, historický a mezi mnohými leží mezera patnácti i více let. Dobrá polovina z nich dána byla do hudby od nejlepších našich skladatelův. Ústrojnější celek jeví se nám v „Planých růžích“. Základem a podkladem jich jest skutečný a básnický život národní, jenž po vždy měl a

*) Viz můj spis: Leopold Eugen Měchura, obraz uměleckého života v šumavském zátiší. Hudební Listy, ročník I.

posud má pro mne nevýslovné kouzlo. Střetnulli jsem se někde s jinými básníři, jako na př. s nesmrtelným naším Erbenem, jest to jen střetnutí co do látky. Ostatní, jako „Pijanovo dědictví“ a „Pohřeb na Kaňku,“ proto přijaty v sbírku, že vesměs již známy jsou po vlasti. První složil pěkně a důmyslně Josef Adolf Bergmann, a druhá jest předmětem nejvelkolepější skladby Měchurovy. provedené v Praze u velikém koncertu Uměl. Besedy r. 1868. „List z knihy srdce“ znám jest z „Osvěty“. Jak patrno, může předložená sbírka jen jakýs takýs obraz básnění mého podati; neb pro nedostatek místa nedotkl jsem se při pořádání jí leckterých oborů v rukopise spořádaných a větší díla musil jsem vypustiti naprosto.

A nyní slovíčko, proč ze zátiší svého vystupuji u veřejnost. V novější době byly to především výborně vedené a lahodným životem kypící „Květy“ a mnohoslibná „Osvěta“, jež samy v sobě tolik síly měly, že sesypávala se hradba loučící mne od veřejného pole literatury. Do prvních podal jsem některé romány, do druhé některé básně. Byv přiveden jednou do proudu, nenalézám rozumné příčiny, proč bych neplul dále. Utonuli, nebudeť mne škoda, pakli neutonu, budeť v tom prospěch národa. Jiná příčina má ještě hlubší mravný dosah. Byloť mně slyšeti v soukromí výčitky, že jsem nečinným neb málo činným v literatuře. Abych

tedy ukázal, že vedle prací povolání povždy i vyšší k národu povinnosti mám na mysli a že nenáležím k počtu těch, jenž žijíce na jistém chlebě a radujíce se kolem krbu rodinného, tu vyšší k národu povinnost s mysli spouštějí: odhodlal jsem se vydávati plody své, řídě se přesvědčením, že co prostřední, čas odnese a zavěje, co dobré, že vlastní svou silou potrvá.

Ku konci z vděčnosti tisknu ruku redaktoru Všeobecné knihovny Fr. Zákrejsovi, jenž za mé nepřítomnosti v Praze s laskavou obětavostí obstarával tisk těchto básní.

A. V. Šmilovský.

I.

TŘI KNIHY ZPĚVŮ.

Věnování.

Znáš tu říši, kdežto v růžích chodí
  duch a srdce v blahém znícení,
kdežto Vesna s Ladou na kvítkové lodi
  svorně plují ve hvězd hemžení,
a kde zlatem tkaný nebes diadém
v plesu svorném líbá vod hovorných lem?

Tam, ach! tam, jak sokol ze propasti,
  duch můj z šumu světa zalétá.
tam omlazen dechem nadpozemské vlasti
  v trny žití růže zaplétá,
ze svých citů, z myšlenek svých pokmitu…
ze tmy most si staví k lady blankytu.

Jako labuť modrem po jezeru
  v něze krouží kolem lilie,
tak i srdce panny, v citův libém šeru,
  když se k světu žití rozvije,
ráda zabloudí tam v onen slastný ráj,
kde pod sluncem krásy věčný voní máj.

Však i muž, kdy pot si stírá s čela
a zří na své píle zdárný plod,
zvlášť kdy zná, jak ostrou bývá losu střela,
a jak vratkou bývá doba shod,
rád se k čistým ňadrům pěvce tulívá,
z nichžto sladké těchy křišťál proudívá.

Není, věřte, zpěvu hlahol svatý
jenom pestrý, umovábný zjev:
lidstvo, jež má povždy světla hnusné katy,
musí mít i světlodárný zpěv,
jenž jak apoštolů bohovládný hlas
k sluncím věčným pojí náš tu v prachu čas. —

Z říše blaha něco pestrých kvítí
národu zde viji v pomněnku.
Zdali zvadši zetlí či zdaž bude žíti,
nebe rozhodne tu myšlenku:
má jen žádost je, by zpěvu lahoda
vkouzlila svit krásy v srdce národa.

Kniha první.

S R D C E.

Píseň v písni.

Když Morfej ukolébá
svět v mír a slastná snění,
tu vstoupí k pěvci Musa
a zve jej ku básnění;

dá v ruce zlatou lyru
a modrým kyne okem:
a již se píseň hrne
ze srdce mocným tokem!

O písni! tys památka
po lidstva Vesně zlaté,
kdy člověk ještě v srdci
čil bohův dechy svaté;

kdy ve svobodě sladké
plul v hladkém časův toku
a neznal, co bol v srdci
a slza viny v oku . . .

O písni! když tě zpívám,
tak má se duše cítí,
jak šťastný první člověk,
kdy v ráji počal žíti.

Z jarního výsluní.

Bylo — těšilo — bolelo — a přebolelo.

1. *Pochyby.*

Dokud byla děvčátko
rád jsem si s ní hrával,
když vyrostla v panenku
rád jsem sám sedával.

V samotě jsem přemýšlel,
jak by krásné bylo,
kdyby její srdéčko
v mé se pohroužilo;

kdyby v jeden srostlý kmen
pro života chvíli —
přemejšlím ach! přemejšlím . . .
nepřicházím k cíli.

Žel, že nemám odvahy
vyznat ti svou lásku!
Ach! snad budeš přeci má,
můj zlatý obrázku!

Nemůže to pánbůh dát,
  bys nebyla mojí — —
oh! kdo milý srdce žár,
  kdo mou bolest zhojí!

2. *Čtverolístek.*

Milá v modlicích svých knihách
mnohé pěkné věci měla:
obrázky a modlitbičky
a čtverolist z jetelíčku.

Prosil jsem ji, by mné z knihy
na památku dárek dala,
a ona mně v uzardění
vzácný dala čtverolístek.

Čtverolístku z jetelíčku,
jak na tebe hledím často!
Hledě myslím, mysle slzím,
vždyť tvé listy ke mně mluví:

„Já největší ze čtyř sester
veliká jsem láska tvoje;
druhý já a třetí velký
touha po ní, žádost po ní.

A já čtvrtý, ten nejmenší —“
O mlč, lístku: — v ustrnutí
srdce dí mně: Ty jsi naděj,
že zvát budu milou svojí.

3. V den psáno, kdy milá šla s jiným k oltáři.

Ubohé ty srdce moje,
viď, ty velkou bolest máš?
Co vše dnes se v tobě děje,
to ví jenom pánbůh náš!

To ví jenom pánbůh náš,
jak se šklebí hoře bledé
na srdce, když milou jeho
jiný k oltáři mu vede;

to ví jenom pánbůh náš,
jaké jsou to strašné boje,
a pak ty, co v prsou pláčeš,
chuďátko ty, srdce moje.

4. Útěcha.

To mě ještě v hoři těší,
to mi dává úlevy,
že milá pro jinou lásku
sotva o mé lásce ví.

Kdyby tu mou lásku znala,
buď by se jí vysmála,
neb by nad ní — jak si myslím —
horké slzy zplakala.

Nevím, co by srdce řeklo,
kdyby se mu měla smát:
vím však, že by hořem puklo,
kdyby měla nad ním lkát.

5. Poupátko a růže.

Divný je to v světě běh,
  ach ty lásky bůže!
mnohému se dostane
  nejkrásnější růže:
slavík však, jenž pěl k ní zpěv
  srdce slastmi dmoucí,
sám a sám, ach! lesinám
  lká své boly vroucí.

Má milá má jiného,
  má děťátko malé,
ó jak s ním se líbává
  v lásce neskonalé!..
na to hledě tajně já,
  radostí jsem plakal,
až se srdce rozsmálo,
  a svět zas mne lákal.

Hleděl jsem a myslil jsem,
  k nebi upnuv zraky:
„Kdyby milá byla tvou
  a to dítko taky!“
Kdyby milá byla mou? —
  ráj se otevírá!
kdyby dítko bylo mým —
  srdce blahem zmírá!

Slavík já jsem zapěl zpěv
  ze srdce se dmoucí,
po zpěvu zas vracím se
  k vám, mé boly vroucí;

smutný byl to pro mne běh,
ach ty lásky bůže:
že se nedostalo mně
poupátka ni růže!

6. *Na čápy.*

Vítejte mně, staří druzi,
rychloletí čápové!
Aj, už opět nad údolím
pne se nebe májové;

modré, jako dvé těch očí,
z kterých ráj mi svítíval,
u kterých jsem sobě posnit
do údolí chodíval.

Ach! ty časy vítr zavál
jak se stromů svadlý květ,
jenžto na výsluní milém
neměl léta uvidět.

Svadly květy, opadaly,
a přec rád si vzpomínám
na jasné dny mladé lásky,
kdy letíte, čápi, k nám!

Immortelly.

I.

O můj anděli! Pojď, přiviň se již ke mně
a strasť bude slastí, rájem smutná země;
rájem smutná země, plesem bude lkání,
pojď, vždyť mou jsi, vždyť já tvůj jsem do skonání!
Nechť si osud na nás těžkou ruku složí,
pod ochranou tvojí, pod ochranou boží,
mramor prsa budou, blesky ruce moje
ku zdrcení vzdorů, hrůzy, nepokoje!

Modli se, o anděli můj, v tiché chvíli,
ať jdu šťastně s tebou ku šťastnému cíli.
Ruku v ruce s tebou, nechť i pouť daleká,
mně ni sráz, ni propast duši nepoleká:
tvéli dobré oko bude na mne zříti,
tvéli dobré srdce pro mne bude bíti!
Nechť již osud na nas těžkou ruku složí:
věrné lásce nedá padnout láska boží.

II.

Tu máš, milá, ruku, ruku staročeskou,
ona tě povede každou světa stezkou,
jakož otec dítě jediňátko drahé,
bodláčím i trním ve krajiny blahé,
ve krajiny blahé, kde den lásky svítí,
kde nad rumem vášní míru chrám se třpytí.

Tu máš srdce, srdce české, vřelé vezdy,
v němž se skvíš co perla nad nebeské hvězdy.
Onoť bouř i hrůzu mnohou již prožilo,
jako sirota dost hořkých slzí lilo — — —
tu jsi se ho jako dobrá máť ujala:
Vezmi si je, vezmi, vždyťs mu život dala.

III.

O jen polož ruce své na mou těžkou hlavu,
měkce setři s čela mi příštích dnův obavu
a mým čakám požehnej, neb tvé požehnání,
když se z čisté duše tvé na mou hlavu sklání,
nese z mrákot duši mou k cíli velikému,
jímž jsem tobě zasvěcen a národu svému.

A na věrná prsa má polož hlavu svoji,
oči k nebi pozvedni, bůh kde soudce stojí:
sepni ručky zpanilé ku modlitbě vroucí,
bůh by soudce vyvedl z pustin čaky mroucí
národ, z jehož krve jsme, v zaslíbenou zemi,
kde se volný rodí muž a ne otrok němý.

IV.

Zapadly ach! zapadly hvězdy mládí mého
v nenasytné mohyly žití neblahého;
věk již vážný činův ctných vryl mi v čelo vrásky,
však i srdci přinesl věno zlaté lásky,
lásky, kteréž osud sám dotknouti se bojí,
neboť s mečem plamenným můj um při ní stojí!

Neníť růže láska má, ježto jarem zkvítá,
aniž tichá lilie v stínu ňader skrytá;
růže, lilje opadá — mé však lásky síla,
byť i rukou studenou zkáza do mne bila.
každý žití mého dech ostříhá i světí
a na trůně citův kdys k nebi se mnou vzletí.

V.

Panenko má zlatá, moje dobré dítě,
srdce pořád šeptá: Dívko, miluji tě!
Tak si šeptá v noci, tak si šeptá ve dne,
i když v tísni prací růže snův mých bledne.
a pořád si skládá písničku tu starou,
písničku tu starou, ale věčně jarou.

Říkávám já k srdci: Přej si úpokoje,
vždyť to dobré srdce bude brzy tvoje —
ale vzdorné srdce nedá velet sobě,
rozboří mně prsa i zaletí k tobě:
a já smuten sedím, pokoje postrádám...
a tak pro potěchu písničku si skládám.

Gondoliery.

I.

O milý pojď, již čeká nás
důvěrná gondola,
v lagunách šero, nastal čas,
kdy láska plápolá;

však víš, dvou srdcí ladný tluk
  že dlouhý dělil den;
pojď, s lunou září hvězdic pluk,
  a lásky květe sen.

Pojď! Toužím opět spočívat
  na ňadrech bouřivých
a s okem v oku smíti ssát
  med medů ze rtů tvých;
o pojď, jen pojď, ty zlý milý,
  již čeká gondola:
již zve nás večer zpanilý,
  a láska plápolá!

II.

Jak mílo zpěv zaznívá
  ti ze rtů, nymfo má,
kdy večer vlna snivá
  si s bystrou loďkou hrá,
kdy luna záslonami
  se v tichou vkrádá skrýš,
kde pějíc nad vodami
  ty na mém lůně dlíš!

Při zpěvu hlavu skláním
  na bílou šíji tvou
a po ústech se sháním,
  z nichž tóny sladké jdou;
a necítě víc sebe
  tě líbám jak med včela:
tys hvězda, ježto s nebe
  mi v náruč přiletěla!

Jak sladce hlava dřímá
  na ňádrech, milá, tvých!
z nich ucho tajně vnímá
  šept, hovor, sladký smích.
Jsou moře hlava tvoje,
  jak pod hlavou se dmou,
a v nich vil krásných roje
  si na mne sítě strou.

Při měsíčku.

Pod tím bezem při měsíčku
  stál jsem s ní tam jediný,
do modrých jsem očí hleděl
  milované dívčiny.

Hleděl jsem a celoval jsem
  roztouženou dívčinu...
a měsíček tiše plynul
  přes tu naši krajinu.

Shledání.

Slastmi duši rozesmála
  jako stín fialky květ,
že bych dnes, tak u srdce mi,
  zulíbat chtěl celý svět!

Slast mi mocně taje v píseň...
o čem zazpívat bych měl?
Co jiného? — že jsem ji dnes
opět jednou uviděl!

Jarní popěv.

Pod modrou skřivan oblohou
píseň si šveholí,
mílo je tak, tak teplo je
v zeleném okolí.

Vrcholky v sadě laškují
s větříkem májovým,
fialka též tam hlásí se
dechem svým ambrovým.

Šumný sad je dnes srdce mé,
fialka lásky hlas:
a když se skřivan rozpěje
vítá zpěv lásku zas.

Na tom dost!

Kdykoliv jsem tebe viděl
do snů stržen vždy jsem stál,
jenom srdce šeptávalo:
„Nejdi, hochu, nechoď dál!

K čemu bysi dále chodil?
  Co tu vidíš, na tom dost!“
Símě padlo, slunce hřálo,
  a strom lásky k nebi vzrost.

Rozžehnání.

Už je konec mezi námi,
sladké snů mých potěšení!
  Už je konec mezi námi,
  mezi citův květinami
uzrálo nám rozloučení.

Moje láska byla krásná,
jak myšlenka spadlá s nebe;
  co tmě dennice jest jasná,
  co hříšníku ruka spásná
bylať moje víra v tebe.

Ach! já stavěl na ní hrady
blaženého živobytí,
  soudil bůh: a rajské vnady
  a naděje všecky všady
v pláč se měly proměniti!

Bolest dalas srdci mému
místo lásky požehnání — —
  umřela jsi srdci mému,
  lásku dala jsi jinému . . .
nuž, buď šťastná do skonání.

Nezná kletby láska moje:
se smrtí se snoubíc ráda,
   s požehnáním ruce svoje,
   by bůh ušetřil tě boje,
na tvou drahou hlavu skládá!

Přiletěla pěnice.

Přiletěla pěnice
   v jabloň na zahrádce,
ach! že zas uletěla,
   zapěvši jen v krátce!

Přiletěla myšlenka
   do srdéčka mého,
zasedla jen chvilenku
   a již prchá z něho.

O! kdy bych jen věděla,
   bloudíli kde v poli
šla bych tam, vždyť po ní mne
   tolik srdce bolí;

O! kdy bych jen věděla,
   že se toulá v lese,
šla bych za ní: tak se mé
   srdce strachy třese;

O! kdy bych jen věděla,
že se skrývá v zemi:
vykopala bych si hrob — —
neb tak teskno je mi!

Dumka.

Moje láska uhasla
jako hvězda s nebe,
padnuvší v jezero
přehluboké.

Tamo na dně jezera
hvězda o nebi sní,
jako ta láska má
o zašlých dnech.

Pěvcův odkaz.

Vykopal jsem v mechu lože
hluboké,
tam, kde jedle zavánějí
vysoké;
na to z ňader blažených jsem
srdce vzal
a do měkké jsem je země
zakopal.
Až noc přivine se k lesu
májová

a s ním v milování sladkém
rosu dá:
rozevře se lože v mechu
hluboké
tam, kde jedle zavánějí
vysoké,
a košatá z hrobu vstane
kalina,
jejíž dech se z bílých květů
vylina,
líbezně se po hájině
rozvlní
a vše houští lásky tužbou
naplní.
A v kaliny bělokvěté
objetí
nový slavík z houštiny pak
přiletí
a tu lásky starou píseň
bude pět,
jíž se povždy kořit bude
širý svět!

Kniha druhá.

PŘÍRODA.

Pozdravení pěvcovo.

Komu bůh dal k zpěvu sílu,
  vlast kdo slavit písní zná,
ruku dej nám k ctnému dílu,
  jež nad hroby potrvá;
byť i zkázy vichr divý
  v srdcích českých mrazil krev:
národ dotud bude živý,
  dokud znít mu bude zpěv!

Ptej se háje, ptej se kraje —
  srdce v teskném tlukotu,
led a sníh kdy v slunci taje,
  kdo je volá k životu?
Hoj slavíkův klokotání,
  skřivanův pod nebem ples
smrti stíny pryč zahání,
  život vlévá v luh i les!

V prsou svých kdo skrýváš zpěvy,
pravici dej věrnou nám,
a života jaré zjevy
vstoupí v spustlý vlasti chrám;
boží štít zpěv pravý chrání
pro blaho budoucích dob
a národa požehnání
někdy náš ověnčí hrob!

Šumí Labe.

Šumí Labe dolem, pláni
jasné slunce k němu zří,
s květy hraje jitra vání,
vlast se jako panna rdí;
po hájích se zpěv rozlívá
z kola lepotvárných vil,
skalou hýbe píseň živá
a duch proudí do všech žil.

Na vrchu hrad dřímá starý
dávné slávy zbledlý stín,
hovořívá s Otakary,
kdy sen padá v jezer klín;
a kdy v světu luny bílé
vodní lilje rozkvétá:
o vlasti sen slavné, milé
k jasným hvězdám zalétá.

Hučí řeky, šumí háje,
  pyšno pnou se čela hor,
srdcem lásky peruť vlaje
  lásku dýše luh i bor;
svadly — svadly věnce slávy,
  posud bdí však její duch:
ode Sněžky do Šumavy
  věčný vlast mou střeže bůh!

Ráno na Řípu.

Stojí slunce v ranní kráse
  nad šedivou hlavou tvou,
zlata záře rozlévá se
  budící se krajinou;
ty jen pevně, Řípe milý,
  dříměš dlouhý, dlouhý sen,
ať se slunce k tobě schýlí,
  neb hrom hřímá ze mračen!

Vážně stoje zabrán v snění,
  na den jasný vzpomínáš,
na němž Čecha pokolení
  k tobě přišlo, Řípe náš:
tenkrát slzou tě zkropilo
  slastí z oka kanoucí,
když zpanilou zem zdravilo
  a v ní vlast svou budoucí.

Letěl čas a prapor slávy
  viděls v pláních českých vlát,
viděls, mrak jak národ dáví
  a naň sype strašný pád;
proto upads v těžké snění
  jako věrný vlasti syn,
proto čekáš na vzbuzení,
  ďas až zdechne starých vin.

Společenská.

O štěstí my často sníme
  ve dnech mladých života,
a kol sebe nehledíme,
  co vše život troskotá;
duch náš tíhne v dalné říše.
  kde šelestí věčný máj,
aniž vidí ve své pýše
  vážný les pro vnadný háj.

Co se tužeb v ňadrech rodí,
  dokud plá na lících květ
a nás jasná mysl vodí,
  kouzelný budujíc svět!
co blažené budoucnosti
  nesvěříme nadějí,
nepomníce v nadšenosti
  sněhy sen že odvějí!

O, jak mnohý v bystrém letu
  k pravdě se a kráse nes
a čím víc se dálil světů,
  tím hloub do propasti kles;
mnohý věřiv lásky víru,
  bodláčí tam ostré žil,
kdežto vzdav se duše míru
  dříve k růžím símě sil!

Leč nač truchlit, nač se káti,
  dokud mladý svítí den?
co nepevno, život zhatí
  tak jak tak a vezme v plen;
bujará však mládí síla,
  dochována v pravý čas
jako čarodějná víla
  z travičky vykouzlí klas.

O štěstí my rádi sníme
  a v svých snech si libujem,
ať po vidinách toužíme,
  nebo vroucně milujem;
jsou to sny, však v budoucnosti
  hořké dny snad osladí,
až čas trpkých zkušeností
  bolem ňadra ohradí!

Zvony domácí.

Hlas váš, zvony domácí,
jako bouře burácí,
ježto duní za horami;
všední z ňader prchá ruch,
a nám k srdci mluví bůh,
ukládaje žal i klamy.

Jako zpěvem skřivánků
probírá se ze spánku
květorodá v poli vesna:
hlasem vaším sladký cit
ve srdce se loudí skryt,
naděj v blaho budě ze sna.

Věčná v blaho naděje!
Kéž tvá peruť přivěje
srdcím lidským klid i sílu;
aby vášní horký jed
a soběctví mrtvý led
k spasnému se nedral dílu!

Svolávejte, zvonové,
vážní blaha věstcové,
cnostná srdce v šik a řadu,
aby slávy ratolest
po ctném boji lidstva čest
pravdě dala za ohradu!

Novoroční noc.

Letí, letí bez ustání
nad životem přísný čas;
co tu bylo, v hrob se sklání
a víc nevrátí se zas!
Vzhůru pohár, bratři milí:
těm, kdož tu před námi byli,
sláva budiž provolána,
vděčná píseň zazpívána!

(Bije zvon; mezi tím sbor duchů z povzdálí:)

Půlnoční rozmlouvá zvon,
času hrob se otvírá:
vetchý kmet se k věčnému
spánku zvolna ubírá.
Půlnoční doznívá zvon
času hrob se zavírá.

Hrob starého pojal kmeta,
mladý den se snáší k nám.
Do propasti s bídou světa!
nové víře stavme chrám!
Vzhůru pohár! V srdcí jasu
zahlaholme sterem hlasů:
Vzájemná co láska spojí,
věčně jako slunce stojí!

Hoch vlastenec.

Když mne matka brávala
po modlitbě na svůj klín,
hladila i říkala:
„Budeš vlasti věrný syn?
Otec tvůj je švarný Čech,
matka tvoje Češka je,
pánbůh dej, ať z tebe něco
vlasti uzraje!“

Říkával jsem: Matičko,
doma jako ve škole
učím se a vystříhám
vzdorů všech a svévole;
jestli pánbůh léta dá,
bude ze mne věrný Čech,
jenž své vlasti sloužit bude
v žalech, radostech!

Starý kozák.

Nad hvozdy tam nad černými
sivý orel kráče:
za večera u mohyly
starý kozák pláče.

„Hoj! tvé, synku, kosti mladé
v zem se matku mění,
a v mých starých prsou puká
srdce v žalostnění.

Puká, hochu, v starých prsou,
žádá jít si k tobě,
by si s tebou, sokole můj,
podřímalo v hrobě!“

Zvon v tom z dáli z monastýra
„Anděl páně“ zvučí —
kozák klekaje se modlí
za synkovu duši.

Láska panny.

Jako rosa s nebe kane
v kalich lilie uspané:
tak i lásky manna sladká
budoucího ráje matka
ňadra panny porosí.

V srdci zbudí máj ze spánku,
a ve klidném druhdy stánku
květův peřest zardívá se,
a z jich lůna v svěží kráse
svatý vstane k muži cit.

Hoj! ty svatý cite panny,
kradmo vzešlý z lásky manny,
tobě zpěv, jenž v nebe žádá,
do náručí pýchu skládá:
vždyť ty snášíš nebe v svět.

Nebe snášíš štědrou rukou
srdcím, jež pro sebe tlukou,
a na křídlech milování,
letíš s nimi do skonání,
v tmavý ještě svítě hrob!

Matčino požehnání.

Vidím rád, kdy zamyslí se
mladá matka s dítkem v klíně,
ježto jí na sladkých prsech
očka k sníčku zamhouřilo.
Hledíc k dítku matka myslí:
„Bože dobrý, bože milý,
nechci by mně květla radost,
ale dej, ať radost květe
synáčkovi v živobytí.
Až vyroste z něho chlapec,
opatruj ho jak své oko,
strasti trn by neporanil
útlé tělo, útlou duši;
mládenec až bude z něho,
by ho vychovala láska
vyhledej mu dobré srdce,
v dobrého pro život muže;
až dospěje v muže, dej mu
lásku k cnosti, k pravdě, k bratrům
uděl mu své požehnání,

aby kdys, až zavře oči,
se mnou v modrých nebesích se
shledal a na věky těšil
synáček můj, bože milý!“

Májová vzpomínka.

Nevím, proč mi připadá
máj tak jako dítě
švitořící na klíně:
„Máti, miluji tě!“

V máji aspoň vzpomínám,
jak as matce bylo,
když se její dobré oko
v moje potopilo,

a já vztáhna ručky, děl:
„Jak tě mám rád, máti!“ ..
Muž jsem, však tu zpomínku
za svět nechci dáti.

V loubí.

Jaro dýše skrze loubí
na mne svěží dechy své,
květina se s květem snoubí
rozvírajíc srdce mé;

na višni zpěv sedmihláska,
 ohlas z ráje, zaznívá,
kam se díváš, boží láska
 všecko blahem ovívá.

Růžový keř lístky splítá
 pod rozkvětlou jabloní,
a ta v duchu dobu čítá,
 kdy jí růže zavoní.

O přírodo, dobrá matko,
 štědrá blaha dárkyně,
tehdy jen je srdci sladko,
 kdy se tobě přivine.

Při řece.

Aj! zlatokřídlá vážka
se míhá nad hladinou,
v níž shlížejí se rákos
a leknín s pomněnkami.

Hle, právě usedá si
na blankyt nezabudky,
a pokmit skvostných barev,
třpytí se v jarním slunci.

O zlatokřídlá vážko,
mých vidin obrázečku,
jen houpej se a houpej
na modré na pomněnce,

a nad hladinou žití
tvůj čilý pokmit mihej
se v sluníčku a vůni
pověčné obraznosti.

Na mezi.

Křepelka ukrytá
v travičce u žita
k slunci se dívá,
pět peněz zpívá — —
křepelka ukrytá.

Skřivánek ve vejši
ku své nejmilejší,
sedící v poli,
píseň šveholí — —
skřivánek ve vejši.

Srdce své otvírám,
z něho cit rozbírám
a slasť a tíseň
uvíjím v píseň
a v nebe pozírám.

Májový větříček.

Májový větříček
březovím šustí,
mrzutě táhnou pryč
stínové pustí;

slunko se usmívá
ve zlatém třpytu,
země se rozplývá
ve sladkém citu.
Rákosí vlní se
nad tmavou tůní,
vážný les dýše kol
mladistvou vůni:
srdečko v ňadrech mi
radostí bije,
vše, co mu zemřelo,
zase v něm žije
ve zlatu sluníčka
v podletní kráse —
takž i má obraznost
rozzelená se.

Fialka.

Vyrostši v křovině
fialka malá
modroučkým očkem svým
dívat se jala,

jak s nebe sluníčko
radostně svítí.
a kolem ve trávě
rozkvétá kvítí.

V radosti nečila,
že sama chřadne,
že lístek po lístku
pomalu vadne.

A v sladkém dívání
a v sladkém snění
zavzdychla, umřela.
Po také smrti, ach!
prahne mé chtění!

Nezabudky.

Pomněnky modré,
lahůdky očí!

Vy zakvítáte
ve stinném houšti,
jak lásky snové
v života poušti;
jak lásky snové
srdce mladého,
věrou ve štěstí
ukájeného.

Ach! všem kvítky
modré vám zvadnou —
a v lidské srdce
starosti padnou,
starosti, žalosti
a málo radostí!

Pomněnky modré,
ve stinném proutí
květouce lidem
v života pouti,
nedejte v stínech
srdcím hynouti!

Prvosenka.

U stolku mi těsno.
Slunce svítí venku,
zabloudím do sadu,
najdu prvosenku.

Mezi svadlým listím
pod křovinou stála,
jarním úsměvem se
na mne pousmála.

Utrh jsem ji ve snu,
přinesl ji domů,
uložil ji v knihu,
v knihu připsal k tomu:

„Žlutá prvosenko
s hlavou nakloněnou,
ach ty mého žití
kmitáš temnou změnou!

Uvadneš tu v knize,
v knize žití mého,
jako zvadla první
láska srdce mého."

Více nenapsal jsem,
a již slza v oku!...
a přec uplynulo
tolik, tolik roků,

co jsem uložil si
v knihu srdce svého
první prvosenku
mládí radostného!

Vyschlá studánka.

Pod keřem šípku
studánka vyschlá!

Dobublal pramen,
který ji živil,
odkvětlo kvítí,
jež kolem rostlo;
jen vetché listí
zaváté větrem
v studánce leží
s kamením tvrdým. —

Skřivan, jenž píval
vodu studánky,
odletěl jinam
a zpívá jinde;
veselá žnečka,
jež se shlížela
jako v zrcádku,
v studánce jasné,
jížto studánka
dávala pochlad,
v parnu ve letním,
jdouc kol a pějíc
jí si nevšímá

Smutný jest osud
studánky vyschlé,
tak jako pěvce,
když vyschl pramen
popěvů čerstvých
v života vedru!

Podzimní píseň.

Když v jasné noci podzimní
na hvězdný hledím svět:
tu roztoužená duše má
chce z prsou vyletět!

Tu v písni hledám oblevy.
a hvězdy sejmou tíž,
a píseň má i duše má,
u věčnou táhnou říš.

Víla a matka.

Hrálo děcko u potoka,
hrálo si,
víla na ně pohlížela
z rákosí.

Přišla matka sem a děcko
líbala,
a víla se smutně na to
dívala.

Vzdychla si: „Ach! jak ta matka
šťastná je!“ . . .
a zvolna se ubírala
do háje.

Víla a jinoch.

Mezi kvítím v stínu háje,
zpanilý co mladý máj,
sladce dřímal jinoch pěkný,
k spánku listy pěl mu háj.

Z zádubí tu krokem ptáka
  vznášela se k němu víla,
v trávu zasedla si k němu,
  ret mu vroucně políbila,

vlasy v hebké ručce hrála,
  plným hleděla naň okem,
a pak vzhlednouc v modro nebe,
  v žalu zapěla hlubokém:

„Oj! ty sladké chtění v srdci,
  jež jsi teď se probudilo,
ty zas musíš mlknout, usnout,
  vždyť by hocha škoda bylo!“

Takto pěla, tiše vstala,
  změnila se v mladé ptáče,
a to s dubu v bolné písni
  k procitlému junu pláče.

Večer u jezera.

Vrbovím se ku jezeru
  bílá luna probírá,
na břehu ve stínův šeru
  panna hořem umírá.

Panně vodník z tajné skrýše
  v oči patří zrosené
a v nich vidí zmírat tiše
  srdce bolem skosené.

Dlouho hleděv zamyslil se,
pak se vhroužil k ženě své,
mlčky u ní položil se
v měkké lože vlnové,

políbil ji v čelo bílé,
dítko k ňadrům přitulil,
a jak dlouhá noční chvíle,
o slzách a panně snil.

Zpěv vil nad vodami.

Po rozkvětlých stráních táhne sen,
libodech růží v modro se vine,
nám s půlnoci slastný vzchází den
a květe slast, kam noha se šine;
náš po vlnách pluje pestrý sbor
v přeblahé píli luny ve svitu
lásku kol šepotá luh i bor,
země se tulí v náruč blankytu.

Domovem nám jarní noci klín
svorném u věnci skalin a strání,
když si v řece s lunou hraje stín,
a hvězdy hoří na modré báni;
náš po vlnách pluje pestrý sbor,
splítaje zpěvy sladkých ze citů,
lásku kol šepotá luh i bor,
a zpěvy linou k výši blankytu.

Královna vil:

Májová noci, nes zpěvy mé,
růžemi lásky ověnčené!
větérku vonný, křídla jim dej,
po širých vlastech s nimi pospěj:
ať kde se k srdcím bol temný sklání,
vlídně zasejí slast milování...
Májová noci, nes zpěvy mé,
růžemi lásky ověnčené!

Lahodu vdechni v kraj, písni má,
svobodou sladkou vykojená,
kouzlem ať její opřádá let
snů lidských ňader příšerný svět;
ticho, tichounce v svobodě blahé
ku srdci srdce zasnubuj drahé,
lahodu vdechni v kraj, písni má,
svobodou sladkou vykojená.

V olšině slavík na břehu dlí,
ze stínu k řece toužebně zří,
jak, svitem luny postříbřená,
houpá nás slastí rozvlněna.
Zapějte, druže, vesele k pouti...
květ jaro stele, kudy nám plouti...
ať se ze zpěvu, jenž zazvučí,
slavík v olšině pět naučí.

Se zpěvem ku předu dále,
od lesa k lučině, skále
na vlnách zelených pluje náš sbor,
kde štíty se modrají hor!
Ku předu dále!

Proud kolem cesty nám šumí,
ze sna se zbouzejí chlumy,
ve zpěvu radostném pluje náš sbor,
kde štíty se modrají hor!
Ku předu dále!

Než přijde růžové ráno
v radosti buď dozpíváno,
až v řece shlídne se omladlý den
ve spánek nás skonejší sen.
Ku předu dále!

Večer na moři.

Večer na moře se sklání;
po hladině mlhové
při snivém vln šepotání
míru vlají duchové;
koráb plove v slavné pýše,
šera dech jej ovívá
a s paluby plavců tiše
večerní zpěv zaznívá.

„Panno krásná, paní moře;
    ježto na liliích dlíš,
k tobě srdce u pokoře
    ve hvězdnatou spěje výš:
ó shledni k nám s láskou svatou,
    kterou blažíš nebesa,
sestup v duši, vděkem jatou,
    ať se s tebou rozplesá!

Ó Marie! Tvá to vlaje
    láska moře hladinou,
s lunouli si vlna hraje
    nad uspalou hlubinou;
i když na černém hrom nebi
    s bleskem krutě zápolí,
a na loď se propast šklebí,
    nad námi tvé oko bdí.

Tys na zemi druhdy dlela
    v panny čisté postavě,
a od nás jsi k nebi spěla
    k nesmrtelné oslavě:
ujmi v lásce svých se synů,
    ujmi se nás, voláme,
zbav nás děsné smrti stínů.
    ať pouť blaze skonáme!“

Hvězda.

Kdys padla hvězda v jezero,
kdež na dně ležel mládenec;
hvězda mu padla na srdce:
a jun se ze snův probudil.

„O pověz, hvězdo nebeská,
zda posud tak jest matný svět,
zda posud jak já bolestí
se zmítajíce lidé mrou?“

Nechápe hvězda mládence,
vždyť spadla s nebes vysoka
a odtamtud se země zdá
jak zelený, malitký ráj,
a pěkní lidé v ráji tom
se zdají v růžích procházet
a milovat jak holoubci.

Bez odpovědi usnul hoch
a hvězda snila o nebi.

Modlitba pod hvězdami.

Anděl lásky svaté vlá
v modré vlasti zlatých hvězd,
tam ach! povzleť, duše má,
tam pro rány balzám jest:

výše a výš v ty světy,
míru kde šumí květy:
K hvězdám zlatým bol svůj zanes,
duše má!

Jak večerní z dáli zvon
v spánek vkládá háj i luh,
sladký s hůry vlaje tón,
s matkou zemí mluví bůh;
níže a níž snův dechy
v Kanaán strou potěchy:
slož v jich lůno bolův břímě,
duše má.

V noci podzimní.

Zvoní hrana. — „Komu, matko, zvoní!?“
— ‚Už je po Andulce, už je po ní;
smrt se dotkla bělounkého čela,
a dušice k nebi odletěla!‘ —

„Za tou duší rád bych, matko, letěl,
v blahou zemi nehasnoucích světel!
Srdce stydne . .“ — ‚O zdraví dbej, synu,
a měj v mysli jen strast maminčinu.‘ —

„Mám já v mysli jen Andulku svoji . . .
když je po ní, veta po pokoji;
bůh vzal radost, všudy děsné chlady:
nechci žíti, půjdu v mrtvých řady.“

„Až já umru, neplač pro mne, matko,
smutno tady, a tam bude sladko;
setři pot .. což nic jsi neslyšela,
právě duše její zašuměla . . .“

Lampa kmitá, matka rubáš šije,
chladné plátno horké slzy pije.
a k hvězd kraji dušice dvé letí . . .
a noc krásná tak, že musíš pěti!

Poslední prosba.

Až své kosti složím v hrobě,
až mně zhasne světla den,
tehdy, bože, vzletnu k tobě
s touto vroucí prosbou jen:

Dlouhý sen mi dej o vlasti,
krátký jen o zpěvech mých,
jak je zpívá v chvatu slasti
národu květ po hájích.

A v tom snění vínek spletu,
na čelo jej vlasti dám,
a tak v lůně jarních květů
v hrobě blaze podřímám!

Kniha třetí.

Ž I V O T.

Velezpěv.

Věnovaný J. L. Zvonařovi.

Zdráva budiž, naše matko tónů,
země česká, v lůně modrých hor,
ježto zpěvem srdce miliónů
volá v jeden blahý lásky sbor;
kam pohledneš, všecko zpěvem dýše,
skvělý palác i došková chýše,
ve všech ňadrech stejný vlaje cit,
lásky žár a blahé čaky svit.

V zpěvu českém věčná leží síla,
v něm se snoubí dávný s novým čas,
i co v mraky budoucnost zakryla,
věští srdci vážný jeho hlas;
když se na hroby svých předků dívá
Čech si z plného rád srdce zpívá
v duchu tuše, vlast že z popele
časem vstane k slávě přeskvělé.

Zvuč, varyto, nad dávnými hroby,
nad nimiž už hvozdy šelestí,
ze tmy svolej zašlé, krásné doby,
ve tmu zaklej vztek a neštěstí;
zatluč na zem, Záboj ať nám vstane,
korouhev ať slávy větrem vane,
s varytem stůj na ní český lev:
mužnost, síla, volnost — láska, zpěv!

Zdráva budiž naše matka tónů,
země česká v lůně modrých hor,
ježto zpěvem srdce miliónů
volá v jeden blahý lásky sbor;
bratr' bratru srdce otvírejme,
mužně svobody a lásky dbejme
a tasíce pádný světla meč,
zpěvem vstupme v ctnou pro lidstvo seč!

K národu.

Dokud stará Šumava
na svých prsou láme blesky,
kdy nad vlastí Otakarů
slunce mrak zatáhne běsský:
slze s lící svadlých smej,
národe, a víru měj!

Dokud stíny Zábojů
hvozdem českým nocí chodí,

dokud matek našich lůno
zdravé české plémě rodí:
národe, své slzy smej,
naději v dny lepší měj!

Pomni, svatá otců krev
před božím že trůnem prosí,
a že srdcím zkormouceným
posud anděl spásu nosí:
národe můj, slzy smej —
v boží lásku víru měj!

Dokud Šumava, stíny Zábojův,
svatá otců krev u boha prosí:
pánbůh tě neopustí,
národe můj!

Noční duma.

Šumí řeka nočním dolem.
dřímá bor i dřímá sad —
na vrchu s měsícem bílým
vede hovor starý hrad.

Hoj, ty hrade, starče šedý,
pohádko ty pověčná!
zřímli k tobě, z hrobu vstává
doba slávy báječná.

Řinčí zbraň, pochodné planou,
oři půdu tepají,
na železných křídlech letí
hlahol k válce po kraji;

z brány houf se řítí tryskem
národ hájit v údolí — —
Procitnu — a horkým bolem
srdce v těle zabolí.

Slavnostní sbor.

Sbor mužův:

Hoj, synové krve české,
v pevný, svatý sestupujte kruh,
požehnání své nebeské,
jež odpíral, zas nám dává bůh;
svalen s hrobu našeho je kámen . . .
duch národa mrákotou byv mámen;
roveň orlu nad propastí vylétá:
„Zdrávas, Slávo!“ mocně volá do světa!

Sbor starcův:

O zpomeňte jasných duchů,
v plesu, bratři rozmilí,
již v oběti čistém ruchu
v skály život vštípili;
kosti jejich matka země třímá,
duch však jejich sílu věčnou jímá,
a jak otec dobrý k prsům se nám sklání:
otvírejte srdce, neseť požehnání!

Hymnus mužův a starcův:

Vstup, o lásko ducha bohatýrů,
v otevřené srdce národa,
rozpal sílu v něm a v blaho víru,
ať se žádné bouři nepodá
vstup, o lásko našich bohatýrů,
v drahé srdce svého národa!

Sbor konečný mužův a jinochův:

Vzhůru, zpěve, rozletni se vzhůru
po všech Slávy matky končinách,
z věrných prsou bratrského kůru
hlásej slávu v městech, v dědinách;
od Šumavy do Urálu,
ode Visly do Dunaje,
i v hor Černých skalné kraje
rozpni peruť ve zápalu:
jako hlahol bojů dávných,
jak hlas věstcův neúnavných
slávu hřímej Slávův slavných!

Píseň svobody.

Letí, letí orel z vazby,
v radosti volá:
„Slyšte, skály v blízku, v dáli,
kraje do kola
i ty bouře na nebesku
ve strašném svých hromů třesku:
Volnáť peruť má!

Však jsem dlouho v tmavé vazbě
    trávil mladý věk,
já svobodných, velkých orlů
    krevný potomek;
drápy marně mříži třásly,
darmo temnem oči hasly
    a srdce rval vztek.

Tus ty, bouře, v smilování
    blesk mi seslala,
zrezavělá mně jsi orlu
    pouta ztrhala,
chasu, jež mne v pouta spřehla,
zkázy požárem jsi zžehla
    a v prach ztrestala.

Hoj! ty bouře, tys mi s duše
    sňala smrti sen,
ty jsi nový rozsvítila
    žití mého den:
srdce prsou div nezboří,
cítíc, že své kosti složí
    orel svoboden!“

Letí, letí orel k mrakům
    s větrem v závody,
při velebném hymnu bouře
    matky přírody
velkým slovem bratrům hlásá,
že se srdce jim otřásá,
    píseň svobody!

Matičce vlasti.

Má matičko, má matičko,
ty krásná země česká!
což ty v mé duši přebýváš
jak myšlenka nebeská;
jak myšlenka, již pánbůh sám,
kdy světy ze tmy vzýval,
v náručí lásky otcovské —
v svatyni srdce skrýval.

Kdy v slunce záři majové
před mým se vznášíš okem:
tu hruď se hrozí rozskočit
přesladkým slastí stokem,
a srdci v citů zápalu
tak sladce jest, tak milo,
jako by tisíc andělů
veň bylo sestoupilo.

Však jak by kouzlem dotknuta
slast ve slzu mi taje:
vždyť z krve svaté kvésti zřím
tu lučiny, tu háje:
to z krve té, jíž předkové
tvé lůno pokropili,
když duši z prsou vznešených
pro tebe vypustili.

O! kdo jen sečte, matko má,
těch rekův dávné doby,
již z lásky k tobě veliké
si časné stlali hroby,
již, když už v prsou stydla krev,
zrak zvedše k nebes báni,
prosili se rtem zsinalým
pro tebe požehnání.

Prach z kostí jich snad větrové
kams za hory odvály?
či jím kdes v divých pustinách
obživly mrtvé skály?
Ne, ruka boží z něho nám
anděla vykouzlila,
jenž mečem slávy chrání tě
na věky, matko milá!

O tisíc srdcí kdybych měl,
v oběť bych ti je nesl
a zrakem slastí ztopeným
u nohou tvých bych klesl
a zvolal bych: Z tvé náruči
je smrt mně slast nebeská...
o vezmi je, má matičko,
ty krásná země česká!

Na děťátko při rakvi.

Umřela matička,
zůstalo děťátko,
tleskalo ručkama
ubohé holátko.

Tleskalo ručkama . . .
ovšemtě neznalo,
co mu vše matičkou
na věky skonalo.

Netleskej, netleskej,
malinké děvčátko,
neboť až vyrosteš — —
Ubohé holátko!

Popěvek I.

Jako kvítí na louce
roste, květe, opadává:
tak i v srdci lidském láska
roste, květe, zvadne, zetlí. —

O těch kvítí krátkých dnů!
O těch lásky krátkých snů!

Když na lukách sněhy leží
a nám na zbělelé hlavě
leží trpké zkušenosti
živobytí minulého:

oko tajnou slzou smáčí
vystouplé až ze dna srdce
dávné lásky obrázečky,
ústa smutně šepotají
v příští vlast i domov k nebi:
Pokvěte tam opět kvítí,
lásky v srdci omlazeném,
pokvěte tam, pokvěte?

Nebe nemá odpovědi,
v srdci hlas však odpovídá
sladký, vážný, tajný víry:
Pokvěte zas, pokvěte!

Večerní modlitba mnichova.

O bože můj, v té poušti strastí bledých
mi seschla tvář a bujný zmrtvél duch,
jak hvězda ztracená tam v moři mračen šedých
můj tone um spjat u věčnosti kruh.
Na staré věži sejček smutnou hude —
smutnější pěje ach! mé srdce chudé.

Můj život uschnul jak květina v poli,
jíž v kalich z jara ostrý padl mráz . . .
nad uschlou květinou přec skřivan zašveholí,
kol mne však klene zbloužení se hráz:
já neznal jara v ledné bloudé poušti,
mně nikdy nepěl slavík v květném houští.

O bože můj, až v tichou lehnu zemi,
  a srdce bolem bíti ustane,
až jarní dech potáhne haluzemi:
  zda slza která v můj hrob pokane?
O dej jen to, vždyť srdce mé chce málo,
vždyť hodno slzy, nebo láskou plálo!

Pochod Táborův.

Jedou polem v soumraku
  bratři Táborové,
v předu bratr Žižka sám,
  za ním zástupové;
a při vozů drnčení
  polní zpěv zaznívá,
rozléhá se po kraji,
  jejž tma polo skrývá:

„Nebe — příkrov Táborů,
  lože — země tvrdá,
v stínu českých praporů
  mysl vládne hrdá;
nám Táborům v zápětí
  táhne smrt a sláva,
duše k nebi povzletí,
  bůh jí stánek dává.

Vzhůru! palcát, sudlice!
  šikujme se v řady,
v dýmu tuhé rvanice,
  nebes kynou sady:

s námi táhne pomsty bůh,
zákon jeho slyšte
a pokutu druh co druh,
vrahům v lebky pište!“

Jedou polem v soumraku
bratři Táborové,
v předu bratr Žižka sám,
za ním zástupové;
drnkot vozů ztrácí se,
polní zpěv doznívá,
a kraj ztrnuv postrachem
v čirou tmu se skrývá.

Večer v lese.

Na západě nebe hoří,
v hrob se skládá bílý den,
anděl na blankytném moři
táhne na zem, roně sen;
kol jezera čáp jen bloudí,
pták se tulí v hnízda skryt,
do srdce se touha loudí,
u vlast hvězdnou dme se cit.

Nebe bledne, luna vchází
jako v lidské srdce bol,
laň k ní hledí v tichém mlází,
lesnatý kde dřímá dol;

z lůna lesa v čárném chvění
zvonku hlahol zaznívá,
zbožný hlas se při něm v pění
vážných tónů rozplývá:

„Na nebi plno zlatých hvězd,
na zemi plno smutku,
tu pro cit padá v srdce trest
a v ducha kletba skutků;
jen víry svatém ve prameni
se prýští tvorům ukojení —
zdrávas, Maria!

Jak v proudu vratké neshody
hle! člověk žitím plave,
syn mní se býti svobody —
a míč je vůle hravé;
jen víry svaté v praoběti,
duch pro blaho se pravé světí —
zdrávas, Maria!

Kdy tvůj se v západ skloní den
a zásvit oka zhasne,
ve skutek pestrý vzejde sen,
a směs tmy v ráno jasné:
Kdy ze studnice víry vroucí
jsi sílu pil pro dny budoucí —
zdrávas, Maria!“

Dozněl popěv z lesa klínu,
luna září v údolí,
stříbrem stověkých modřínů
polévajíc vrcholy;
růže vzácná z mechu dýše,
lan usnula ve mlází,
kradmo prchá ze snů říše
zástup lidských nesnází.

S větve k větvi rosa kane,
lesem táhne míru jih —
sněte, oči uplakané,
o růžových nadějích;
snujte štěstí v luny svitu,
žehnej vám je boží moc:
a nad světem rajských citů
jako máť stůj dobrá noc!

Stará věst.

Pluje koráb opuštěný
šírou moře hladinou,
zbortěny jsou jeho stěny,
stěžně roztříštěny jsou.

Míru přístav nekyne mu,
neb on mrtvý mír sám jest —
tuto často srdci svému
v dlouhých nocích zpívám věst!

Za šera večerního.

Za šera večerního
  klonívám hlavu v dlaň
a v temném rozjímání
  životu splácím daň.

Za šera večerního
  sám v tiché světnici
při hlase hodin přísném
  vidívám světici,

jíž k hrobu dosvítila
  rozmarná umu zář,
jež jak beránek dala
  svůj život na oltář,

na oltář klamných blesků
  mé bujné hlavičky —
ach! před sebou tu vidím
  ty bílé ručičky

a mezi nimi křížek
  a kolem růženec
a nad ledovým čelem
  z barvínku pletenec!

A tak tu krásně leží
  s poklidem oběti. —
Hoj! ďasi hlavy mojí,
  zde vaše prokletí!

Což pryč jste uletěli?
  Chci: dejte útěchu!
Vy pryč — a srdce puká
  při trpkém výsměchu

a dopuknout přec nechce,
  tak tuhé žití má —
za šera večerního
  své hříchy rozjímá! —

Jak rád bych pomodlil se,
  než nejde, nejde to:
kde víry v blaho není,
  tam vzdorů naseto. —

A tma se tiše krade
  mi v tichou světnici
a svadlou tisknu ke rtům
  mladosti větvici.

Ach! vnadné její lístky
  již dávno uvadly,
a dávno drahé oči
  na věky zapadly;

a dávno srdce krásné
  se rozsypalo v prach,
za šera večerního
  jen na ně myslí vrah.

Hle, černá tma jde kolem,
v peleši usnul had —
mé horké čelo stydne . . .
myšlenky, jděte spat!

Všední tragédie.

„Aj! jak jste, paní, bledá tak“ —
jen tolik jsem k ní promluvil:
a trpce „Ach!“ se usmála . . .
i byla bledší ještě víc.

I podal jsem jí pravici,
již ona prudce potiskla . . .
Já dál šel, ona nazpátek —
pan manžel šel jí naproti.

Poslední návštěva.

Sňav bílé roucho s mrtvoly
jsem v její tvář se zahleděl
a ruce sepjav bezděky,
jsem stanul pravdou přimrazen.

Než vkročil jsem, ach, pro slzy
jsem jedva cestu nalezl,
když vkročil jsem — jak hořký los! —
zaplakat nemoh, nemoh jsem.

Chtě modlitbou se posilnit,
jsem slova její mátl si,
a žití mého génius
mi v útrob temnu zahřímal:

Zříš tuto hlavu studenou,
již někdys tolik miloval?
Vlož ve svatyň své duše ji
a života slyš zákony.

Kdy krásy dítko zabloudí
do všední lidí směsice:
los jeho los je sirotka,
jenž matku hledá v maceše;

los jeho los je studánky,
již příval blátem zanáší,
los jeho los jest poupěte,
jež olézají červové.

Cit dřímá v srdci lidí všech,
však rána svit kdy pozdraví,
tam hledá si jen novou vlast,
kde otvírá se brána mu.

Však krásy dítko na světě
se tulí v háv své něžnosti
a nezná hledat novou vlast
zříc kolem chlad a cizinu . . .

Zda zříš tu hlavu studenou,
již někdys tolik miloval?
Kdo sečte vzácné perly slz,
jež v bláto žití ronila?

Kdo rozuměl těm srdce tlukům,
jež v bědnu ňader klepaly,
kdo myšlenky si v paměť složil,
jež vznášely se z duše jí?

Ba nikdo v šírém světa poli,
i ty ne, jenž ses setkal s ní,
jenž z lásky v zracích naleznuv ráj,
jsi v nebe duše nevkročil.

Klín pravdy zrodil slova pěvce:
„Kdo všední, růží dochází,
kdo vzácný, z trnův koruny
ve dnův svých řadě na zemi!“ —

To čelo bílé jako mramor,
ten zvadlý v vlasech barvínek,
ty oči v strasti zapadlé
a v tvářích vážný mrtvých stín;

tu blahost klidné věčnosti
z úst němých ke mně mluvící:
vše hledem jedním objal jsem
a ukryl v duše perutích.

„Buď s bohem!“ zašept její ret,
ret mrtvý k duši zkalené —
já požehnal jsem křížem ji
a přikryl rouchem mrtvolu.

Poslední immortella.

Do země tě zahrabali
až na konci hřbitova,
až na konci v smutném koutě,
a přec tvoje sladká duše
lepší místo zasloužila.

V záři lampy, hlavou v ruce,
s duchem v nivách Aralunu
dlel jsem v milé světnici své
a tys přišla, přisedla jsi
a tvých očí vlídné nebe
tázalo se srdce mého,
co dělalo po den dlouhý,
co jsme sebe neviděli?
Dím já: „Báseň skládalo si
a v té básni stojí psáno:
V ráji ňader každé dívce
zakvěte lilie lásky,
a když přijde jinoch pravý
s čarodějným lásky klíčem
a rozevře srdéčko to:
podá mu svou lilii

v dar pro kytku života.“ —
Dím tak, vstanu a přivíjím
hlavičku tvou k prsou tísni,
ptám se: „Vykvétá lilie
pro mne ve tvém srdéčku?“
Tiché *ano* zašeptla jsi
a již plane políbení
první na rtech trnoucích. —

V stříbru luny kráčeli jsme . .
ruka v ruce . . a máj voněl
kol nás lásky lilií . . . .

* *
*

Padá sníh na růže pěvce;
jako slunce rosu ranní
pije život čaky jeho
a do zraků blahem zňatých
žene horké moky slzí,
a v úrodu sladkých citův
hází ledy, zhoubné ledy . . .

Kdo nás rozved? Svět či osud,
nebo stíny bludné zimy,
vedravší se v jaro lásky?
Sníh padá na růže pěvce!

Bylas bledá, uplakána,
kdy šel průvod na oddavky,
za to ženich usmíval se . . . .
kněz vás žehnal mrtvým slovem!

I já děsnou měl jsem svatbu:
tobě zasnouben byl bídák,
mému srdci žalu jedy.

* * *

Stínem s tvým ach! potkává se
duch můj často na snů pouti;
jednou chtěl ti k nohám hodit
tvého srdce lilii . . .
tu jsi děsně zavzlýkala,
rukama jsi zalomila,
očima jsi zaprosila,
a já zase v ňadra schoval
a tam vložil v bolů hloží
zkrvavenou lilii.
Ráno, když jsem probudil se,
zvonili ti umíráčkem;
bylas mrtva — modlil jsem se.

* * *

Do země tě zakopali
až na konci v smutném koutě...
vidíš, takto zplácí zlý svět,
když mu srdce po vůli jest.
Já však za ubohou lásku
lepší hrob jsem připravil ti.
Hrob ten s sebou v ňadrech nosím,
vysypav jej pomněnkami
a mrtvola duše tvojí
v něm tak měkce uložena
jako dítě v klínu matky.

A za šera, v svaté chvíli
hlasem lyry probouzím ji
a jak matka s dítkem drahým
s ní se líbám, s ní se téším,
až mé oko, dávno vyschlé,
jarní lásky vláhou taje.

Bouře táhne nad Doubravou.

Bouře táhne nad Doubravou,
vichr v dubech šumí —
kdo té divné hře přírody,
kdo jí porozumí?

Osud táhne nad národy
dle pověčné rady,
jedněm vavřín v čelo tiskne,
druhým kácí hrady.

Národe můj! mezi tebou
divný osud kráčí;
žel, mužové kmene mého
na mohylách pláčí!

A přec v slzách hyne síla,
matka všeho činu,
vzdech vysouší prsa mužná
a nemíří vinu.

Nechte ženám slzy, vzdechy,
  mužům práce sluší,
tužte chutě k dílu tělo,
  v smělých čakách duši.

Vězte: v černé spoustě mračen
  slunce nezahyne:
hrob jen kope hlava matná,
  k činu ruce líné! —

Bouře táhne nad Doubravou,
  vichr v dubech šumí —
kdo té divné hře osudu,
  kdo jí porozumí?!

Poštovský.

Svítí měsíc po polích — tralá,
hučí větřík v topolích — tralá;
já nedbám pátku, neděle
a troubím si jen vesele — tralá!

Dusot koní, rachot kol — tralá,
přehlučí náš bídný bol — tralá,
čiperná jízda nedá spát . .
kdo žíti chce, ten nesmí stát — tralá!

K čemu v kapse dukáty — tralá,
když jsou čaky zaváty — tralá,
kdo sedě v koutě mudruje,
jen bídu zlatem kupuje — tralá!

Koncem jeden jak druhý — tralá,
poláme si ostruhy — tralá,
v radosti slast je zakletá,
a proto chutě do světa — tralá!

~~~ ~~

Gloria mundi.

Když já sedím při svém džbánu,
tu sláva hlavou hne,
že jak cedr na Libánu
se duch můj v slunci pne;
jeli večer, nic neškodí,
mé slunce tenkrát plá,
když po nebi hvězdy chodí,
a sen s hlupáky hrá!

Sny mé dávno uletěly,
a lepší nastal los,
tváře vínem se zarděly,
a bledý zrudl nos,
a když láska hrýže kosti
při luny pochodni,
já si v žáru nadšenosti
zazpívám národní:

O slávo, slávo, tys mi dala,
že nevím kudy z hospody,
jsem věru, taks mne zpožehala,
jak starý kapr bez vody;
~~~

ba s kaprem stejnou žízeň mám
 a proto stále nalévám — —
o slávo, slávo, tys mně dala,
 že nevím kudy z hospody.

Sesuly se ideály.

Sesuly se ideály!
Jak na rumech Salému kdys
šedý seděl Jeremiáš:
tak na troskách ideálů
duch můj sedí, z minulosti
spřádaje nit k budoucnosti.
Nit se trhá . . . . . .
Popelem svých ideálů
posypej své snahy půdu,
aby z ní ti vykvetli
příští dnové živobytí;
háj posekej libodyšný,
v jehož stínech mladý duch se
honíval kdy s pestrým [illegible],
a nasázej štěpných stromův.
Život tvůj nes plody zdravé,
aby živ jsa také živil
pro dny budoucí svůj lid.

Myšlenky večerní.

Rok vidím každý kvítí kvést,
rok každý kvítí odkvétat

a k zemi klonit lodyhu —
a já se k zemi nechýlím!

Tu sedím v šeru sám a sám
a slyším z dáli štékat psa;
on střeží pána svého dům,
jak život lidský svědomí....

Co jsem? — O hvězdy večera,
na hlavu mou se sesypte,
já byl a nebyl, já chtěl být —
má duše stín jest večera!

Já chtěl! — Svá prsa rozvírám,
a srdce mé v nich krvácí,
a duch můj v potu umdlévá
a píseň má jest bledý žal! —

Mrak zastřel poklid večera,
a jarní splývá deštíček:
i já bych rád si zaplakal....
však um vše slzy vysušil! —

Počasí.

Jaro rodí básníky,
léto rodí muže,
jeseň rodí kmety.
Cože zbývá zimě?
Led a sníh a
naděje na jaro.

Jaro.

Nebe plno hvézd,
země plná kvítí,
duše plná myšlenek
o nebi a zemi.

Léto.

Slunce hoří na nebi:
v polích zraje klasův plod.
v duši z klidné rozvahy.
jako motýl z klidné kukly,
povzlétá čin zpanilý.

Jeseň.

Hrozen vínem nalévá se,
co noc dala jíní zemi,
za dne v slunci rozplývá sé.
O, védomí skutkův dobrých
jesti vínem lidské duši:
všecky chlady minulosti
v ducha jasnu rozplynou se.

Zima.

V zemi stuhlé, pod sněhem
k lístkům zrnko pracuje
a vlásení kořen pouští.
Skála mrazem puknuvši,
v sněhu spoustě ohlédá se,
vzdýchá: „Ještě nejde jaro“. .
a na prsou mrazuv usne.

Dobrou noc!

Noc line tichá.
Vše dřímá, jen v ňadrech láska dýchá.
Poloslast, polobol
v náručí mne houpají,
klid a lad kol a kol
drahém šumíc po kraji
šeptají:
Dobrou noc!

C e s t a.

Vítr hučí v topolích.
tma se hrne po polích,
sova houká;
kudy cesta, z každičkého háje,
lesa
hrůza kouká.
Jedu dál, na suchém stromu svého ráje
třesa.

Povzdechy.

Bože můj, bože můj,
jaké máme časy:
na polích nezrají,
více plné klasy!

Máku dost, charpy dost
  heřmánku až bílo,
žaludek kazí se,
  kdy chuť není v dílo.

Bože můj, smutných jsme
  dočkali se časů,
hrůza je dívat se
  na tu naši chasu;

práce jí nevoní,
  nedbá si osení,
o lásce zpívá si
  a přec se nežení.

Jestli to půjde tak,
  budem asi míti
na místě obilí
  samé plané kvítí!

Myli to přečkáme,
  je mně synů líto:
ubozí nebudou
  míti na chléb žito!

Podobenství.

Byl motýl, Vesny dítko;
po kvítí báje lítal
ve slunci obraznosti

a onde, onde sednul,
med po květinkách ssaje.
I přišel hoch se síťkou
a motýla polapiv,
mu křídla natahoval
a studenou jehlici
mu v srdce vpichl vřelé.

A jaký výklad k podobě?
kdo básník jest, si povzdechne,
kdo kritik — čelo zkaboní.

Jistým kritikům.

Nepatří básník soudcům —
on patří národu,
a proto musí míti
v svých činech svobodu.

Dnes bujné strojí hody
a zejtra hodí kost,
svým sice pro zármutek,
leč soudcům pro radost.

Vždyť při tabuli dobré,
hod musí mít i pes...
nuž, páni recensenti,
co vaše, každý sněz!

Život.

Všudy je blaho a všudy je mír,
člověka v srdci jen stálý je vír.
Z Charibdy klesaje v zpěněnou Scyllu,
darmo pneš k nebesům hlas o posilu,
na břehu kyne ti blažený klid,
srdcem ti otřásá naděje cit,
vlna pak vášní tě unáší v dáli,
mizí dol májový, dospěješ skály,
v které ti místečka pro kotvu není, —
unaven upadneš v dusivé snění,
takže jak orkánem uštvaný sob
konečně klesneš rád v bezedný hrob!

Mračno.

Jest život lidský ptáka let,
jenž z houští cílí k nebesům,
kdo více váží tento svět,
na vlnách proudu staví dům:
ach! mezi dnem a večerem
my plynem mračnu ve šerém.

Červ hlodá vetchém na kmeni,
kmen mrtvý dává žití mu,
již uvaž vidy znamení
a nevěř pychu vlastnímu:
neb mezi dnem a večerem
vždy plyneš mračnu ve šerém.

Věz: nikdo nebyl, být jen chtěl,
  a když se spotil v práci zlé
na rozvalinách marných děl,
  rád k zemi schýlil kosti své:
neb mezi dnem a večerem
jen plynul mračnu ve šerém.

Což jenom chtěním osud náš
  a jsoucnost jenom pohádka?
Jest vůle světa satanáš,
  a smrt je bez tret pozlátka:
neb mezi dnem a večerem
jen plynul mračnu ve šerém.

A bystrý ten náš ducha hrot,
  on míří! — Nuž kam míří?
Kde kácíme se o překot
  jak bludní netopýři:
neb mezi dnem a večerem,
vždy plynem mračnu ve šerém.

Popěvek II. a III.

Dokud jsi, brachu, mlád,
měj náhodu jen rád!
když šťastná pozavítá k tobě,
jen přiviň upřímně ji k sobě,
s ní těš se v sladkém objetí
než tobě lstivě uletí.

Ten divný žití čas
co dal, to nedá zas.
Kdo při všem mnoho rozumuje,
na vetché lodi proudem pluje
a ve starosti o život
nepozná plavby ples a hod.

Kdy tobě radost kyne,
zrak sobě nezastírej
a v hloubi umu nemudruj,
vždyť v chladném stínu rozvahy
nezraje slasti blahý plod;
kdo vnuknutím se odváží
spíš ostny losu zuráží,
než kdo v rozumu studnici
ždá pro temno nit vodicí.

Pod sosnou.

Pod sosnou sedě mechatou,
jež zbyla z dávných lesův,
se dívám v jarní modrotu,
jak v zlatu slunce plyne.

Nad hlavou ze sna šepotá
mi sosna staré zvěsti,
a oko na skřivanu tkví,
jenž v podnebesí zpívá.

Jest divno srdci, divno tak,
že bych hned zaplakal si,
zda radostí či žalostí,
to nevím uhodnouti.

I já chtěl býti skřivanem
a vlasti jaro přinest,
však zpěvy větry roznesly,
a jaro ještě není.

Leč vítr v divém spěchu svém
zapomněl lecco vzíti,
a mnohý popěv z duše mé
se v útlých ňadrech ujal.

Snad proto srdci divno tak,
že smál bych se a plakal,
kdy hledím v jarní modrotu,
jak v zlatu slunce tone.

Otázky.

Kam plyneš? vrch se tázal vody.
— Kam plynu? — V náručí náhody. —

Kam letíš? ptá se větru skála.
— Chyť náhodu, by k slovu stála. —

Proč tvrdá jsi? rce skále kvítí.
— Snad nelze povždy měkkým býti.

Proč básníš? dí mi mudrc jeden. —
— Snad náhodou jsem k tomu sveden. —

Kam cílíš? podruhé se táže.
— Ni čára mne ni bod neváže. —

Co provedeš? dí dotaz třetí.
— Snad utkvím lidem na paměti. —

„Co pěvec mluvíš, milý brachu:
jeť lidská paměť muška v prachu!“

II.

PLANÉ RŮŽE.

Básník ku čtenáři.

Musa milá sstoupíc tiše z ráje do pěvcova chrámce:
„Ty, světe, prchni!“ velí, „pěvci se zasnubuji.“
Tak moje básně čta, druhu, přání jedno mi dopřej:
Pusť mimo svět všeliký, pak duchu mému se snub.

Předhovor.

Nevždy květou v duchu pěvce lilie,
  nevždy vonné růže lásky,
někdy svlačec skromné zvony rozvije
  vedle charpy, slz a sedmikrásky:
    a pak bývá básník jak vesnická panna,
    které v kyprá ňadra lásky padla manna...
    co jí růže jsou, co pyšné jiřiny,
    máli pro milence polní květiny?

Ovšem svět rád hlučným slovem pochvaly
  pěvcům vzácné květy splácí,
z nichžto víří ambrovonné zápaly
  pásem bujných a ne duch domácí;
    mát on v lásce plody bleskorodé síly
    a ne hájův vlastních přezpanilé víly,
    ježto při májovém svitu měsíce
    kvítence si pletou sladce pějíce.

Leč kdo pěvec s hůry, co syn svobody
ve svých tvorech žije celý;
neznát měnivé on světa lahody,
ale zpívá jak mu srdce velí;
co do vínku dala dobrá poesie,
on to kvítí ladné do svých zpěvů vije
a je rosou kropí s duše národa:
Pěvci národ otec, matka svoboda!

Zdar na cestu, kytko z keře polního,
pouštím tě do proudu vlasti,
snad kdes najdeš soucit srdce jarního,
snad i zetlíš v němé ve propasti;
snad až nad mým stínem travička zašumí,
hlas tvůj mnohé v srdcích tesknoty utlumí,
a potomek vděčný vloží snad v můj hrob
čerstvé kvítí v podar pěvci zašlých dob.

Částka první.

*Škoda toho milování,
co netrvá do skonání.*
Česká národní píseň.

Jízda k milé.

Hučí vítr po šírém poli,
listí po hrudách poskakuje,
jede mládec na vraném koni
takto na mysli přemyšluje:

Kdybys, milá, ze zlata byla
a měla srdce démantové,
kdybys skryta přede mnou byla
v jeskyni, v hoře, přehluboké:

kopal dnem bych, kopal bych nocí,
až bych já tebe dokopal se,
a modráčků z očí tvých jasných
a z úst jahůdek nasytil se.

Kdybys, milá, byla ten měsíc,
co nade mnou táhne v průvodu hvězd,
z buků, jedlí řebřík bych stesal,
pro tebe k nebi vzhůru bych šel;

modru nebe tebe bych odňal,
v náručí snes tě domů za stůl,
pod obrazy posadil bych tě
a dal ti vínek z rozmarýny.

Modlitbička.

O pane bože, mám tě rád,
  však Andulku mám radší,
a kdybysi mně chtěl jí dát,
  dal bys mně dar nejdražší.

Však mášli jiný úmysl,
  nuž dej jí aspoň štěstí,
by její dobré srdéčko
  žal minul a bolesti.

Leč kdybys mně ji přece dal,
  byl bysi nejhodnější,
šel bych ti na pouť každý rok
  se svojí nejmilejší.

Komár.

Vykřikla jest Andulička
u okénka v leknutí:
šelma Jeník ze záhrobně
políbil ji v mžiknutí.

„Co pak je ti?“ — matka ptá se —
„snad tě vosa nepíchla?“ —
— ‚Byl to komár‘ — dí Andulka
a úzkostně zavzdychla.

„Čertův komár jedovatý! —
měla jsi ho zahnati!“
matka točíc kolovratem
jme se dceru kárati.

Komár kýval pod okénkem,
Andulky se strachům smál,
ta se tiše vykradla ven…
matka bručíc předla dál.

Pták čermák.

Květe mák v zahradě,
květe mák červený:
  a tam se prochází
  a očkem k nám hází
moje potěšení!

Hoj! vlezu já za bez,
za ten bez u plotu
  a jako ten ptáček,
  malinký čermáček,
dám se do štěbotu.

A má milá přišla,
ruku k srdci tiskla:
‚Hoj! ptáčku čermáčku,
pověz hochu mému,
že mne mladé srdce
pořád táhne k němu!‘

Neletěl čermáček,
ale vylez — čermák,
  zlíbal potěšení,
  že se v roznícení
zardělo jako mák.

Jako mák v zahradě,
jako mák červený:
  což nad ty, hubičky
  od sladké holčičky
na světě nic není.

Pochybnosti.

Sedím za stolečkem,
přemejšlím, domejšlím,
co ta kukavice
včera zakukala?

Vozil jsem pšenici
do panského dvora,
zrovna nad úvozem,
v habří zakukala!

Což, mám mladou hlavu,
oči v ní jak uhly,
nohy jen do kola,
ruce k objímání!

V neděli když na mši
do kostela zajdu
a jdu kolem děvčat:
o mně šeptávají.

Děvčat je na fůry,
však jen jedna milá,
jako slunce jedno
na tom božím nebi;

jedna jen mně milá
pro modráčky v očích,
pro maliny v ústech,
pro upřímnost v srdci!

Ondy o muzice
jak se celá chvěla,
když jsem bral ji k tanci
kol útlého pásu;

jak se zajíkala,
jak se tiskla ke mně,
div, že srdce v těle
radostí nechytlo! —

Z pole až pojedu,
a ženuška milá
naproti mi půjde
s klučinou na ruce:

což to budou časy,
samé posvícení,
jak to jaro v poli
veselé a zpěvné!

Kluk rozpřáhne ručky,
já ho k srdci stulím,
a pak hupky! klisně
vyhoupnu ho na hřbet;

v jedné ruce synka,
v druhé mladou žinku
domů pojedeme
po práci se těšit. —

Sedím za stolečkem,
přemejšlím, domejšlím,
co ta kukavice
včera zakukala?

Či na svatbu blízkou,
na svatbu s provodu,
či na rozloučenou
v habří zakukala!

Holoubek.

Zavrkal holoubek
hluboko v lese,
na jedli vysoko
zaplakal si,
že mu militka,
zlá holubice,
za sivým sokolem
uletěla.

Zavrkal holoubek
vrkaje myslil:
„Kdybysi, rozmilá,
zlá holubice,
chtěla, bych odletěl
od tebe v dál
za hory vysoké,
za vody hluboké:
poslechna věru bych
uletěl v dál
a na tě v myšlení
daleko, hluboko
srdéčko ubohé
pochoval bych.

Kdybysi, rozmilá,
zlá holubice,
chtěla, bych s sokolem
v zápas se dal:
s radostí věru,

před tvými zraky
v krvi se váleje
a v drápech sténaje
dokonal bych.

Ale tys, má milá,
zlá holubice,
nevěrně milého
opustila,
tys ani slovíčko,
slovíčko sladké
na rozžehnání
nedala mu!“ —

Nebyl to holoubek
co takto vrkal:
a byl to mládenec
za čapkou s peřím,
s peřím volavčím,
po boku s nožem
mysliveckým.

Však není daleko
od boku k srdci,
po boku nůž jest
a v srdci žalost:
Hoj! nestůj, mládenče,
v hlubokém lese
o samotě:
aby za rána
vesnické panny

jdoucí na jahody
nestrnuly,
zbodané srdce
nespatřily,
nad tělem ruce
nelomily;
kvítím je lesním
neposypaly,
loveckým nožem
hrobek pod jedlí
nevykopaly,
a tělo bílé
s sbodaným srdcem
nepochovaly
a z modrých očí
na památku mu
nezaplakaly!

Výpověď z lásky.

Řekla mi panenka
včera na jeteli,
že už lásce naší
odzvonili hrany.

Ať si odzvonili,
však mně štěstí zkvěte
ještě u lepšího
děvčete než ty jsi!

Celou noc jsem nespal,
bouřilo to v hlavě . .
a ta výpověď tvá —
se skály byl kámen,

kámen utržený,
který padl v srdce
a rozmačkal hrozně
kvíteček mé lásky. —

Nebudu již více
zalévati kvítek
kalnými slzami . . .
beztohoť je po něm;

avšak budu na tě
do smrti žalovat,
že cit sladké lásky
nikdy víc nepoznáš!"

Svadla krása, svadla láska.

Květe jabloň pokraj háje,
    jitro ji rosí,
kol jabloně chodívá laň
    v úval k rákosí,

do proudu se dlouho dívá,
    jak as krásná je,
poskočí si a odbíhá
    zase do háje.

Což se chodí ta laň dívat
v jasno pramenu?
Zkoumá snad, zda zalíbí se
svému jelenu?

Ach! mé oko jak ji spatří,
slze uroní...
byl čas, kde jsem krásná byla
jak květ jabloní;

tenkrát milý vroucně líbal
rumén s tváří mých,
a med lásky se rozlíval
v ňadrech blažených.

Smutné stíny přiletěly
s chladem podzimním,
krásy květ pomalu svadl
a ta láska s ním.

Nešťastná láska.

Seděla v komůrce,
drala měkké peří:
Ach! škoda panenky,
která hochům věří;

ach! škoda panenky,
nastokráte škoda,
když jí faleš jak červ
květy srdce zhlodá!

„O falešná lásko,
mame plný medu,
na chvilku dáš radost —
a na vždy dáš jedu.

Co se těch modráčků
modrá v šírém poli,
tolik ach! bolestí
mne v tom srdci bolí,

a srdce do hrobu
všecku radost skládá,
bože můj, smiluj se
umřela bych ráda!“ —

Seděla v komůrce,
měkké peří drala:
z očí slzička jí
za slzou se brala.

Lipový lístek.

Stála mezi olšemi
lípa jako panna,
k lípé ze vsi přiběhlo
děvče, bledá růže.
S lípy lístek utrhla,
u potoka usedla

a do lístku jehlici
vypíchala slovíčko,
stálé jako květ jabloně,
tož slovíčko *štěstí*.

Do vody list pustila
a za listem mluvila:

„Plyň, listečku, po vodě
do dalekých krajů,
snad tě někdo uloví,
snad si tebe přečte.

Budeli to mládenec,
přines jemu radost,
aby brzo milou svou
vedl od oltáře.

Budeli to panenka
dej jí pánbůh štěstí,
máli v srdci obrázek —
aby družky spletly jí
z rozmarýny věnce
a hoch kroužek stříbrný
a knéz štólu chystal.

Budeli to nešťastník,
nebo nešťastnice:
nechť tě čtou a uvidí
(a tím potěší se).

že i v kraji dalekém
štěstí uplynulo jest
a se více nevrátí,
mně ubohé robě!“

Odpočinutí na mezi.

Vedli jsou dva vojáci
mládce pouty sepnutého,
jeden napřed, druhý vzadu . .
na ručnicích s bodáky.

Nechtěl mládec prolévat
českou krev svou za cizáky,
po svobodě zastesknív
tajně prchl a byl lapen.

Šli polními cestami,
nemluvili ani slova;
první dýmal, třetí klel,
druhý poutem smutně zvonil.

Ušlí na mez usedli si
vedle cesty v šírém poli,
a mládenci s okovy
dali místo mezi sebou.

V tom naproti z osení
skřivan k nebi rozletěl se,
nad mládencem zakroužil si
a zpíval si milou notu.

Mládec k němu zahleděv se,
zahovořil smutným hlasem:

„Hoj! ty synku svobody,
skřivane ty kropenatý!
ty si pěkně vylítneš
vzhůru k slunci jarnímu
a natáhneš hrdélko
a zeleným zpíváš krajům:“
‚Život můj jest veselí
od rána až do večera —
od večera zase přes noc!
Ráno letím ke sluníčku,
a ono mně křídla zlatí,
a tu spolu povídáme
o zemi a o nebesích.
A když hovor dochází nám,
dolů letím k osení
a tu milou vyhledám si,
a ve stínu zeleném
zobkáme se jak holoubci
a splítáme hnízdečko
a při tom si povídáme,
jak se spolu potěšíme,
až bůh dítky nadělí.

Pak zas k nebi zalítnu
a své lásky z myšlenek
skládám nové zpěvanky
já svobody zlaté synek —
skřivánek já kropenatý!‘

„Ty skřivánku, radost máš,
ale na mé mladé srdce
těžké sedly žalosti.
Odvedli mne zlí vojáci
od úst mákem květoucích,
pouta dali na ruce
a vedou mne v cizé město,
tam pak dají kabátek,
připnou k boku ostrou šavli
a do vojny poženou
mládce mladou cedit krev.
Oj! pobrali mně svobodu
a to moje mladé srdce
povalili v žalosti.“ —

Tak skřivánku v podnebesí
naříkal si mládenec.

Mladý voják uslyšev to,
povzdychl si z hluboka
a utřel si s oka slzu — —
starý voják láhev vzal
a z ní sobě notně přihnul.

Vstali z meze vojáci,
mládce mezi sebe vzali
a šli opět polemi
k cizímu za horou městu

První mlčel, druhý klel,
mládec mezi nimi slzel . . .
více pro svobodu zlatou
než pro drahá, sladká ústa.

Dívka a slunce.

Stála dívka na poli,
dívala se k slunci,
až jí modré očičky
přecházely slzmi.

„Hoj! ty jarní sluníčko,
ty daleko vidíš,
vidíšli pak milého
na dunajských polích?
Bílý nosí kabátek
a po boku šavli,
a má oči modrounké
jak to tvoje nebe,
a má lásku horoucí
jak to teplo tvoje!

Zdrávli, hocha pozdravuj,
že ho v srdci nosím
jako vzácnou perličku;
pakli ale krvácí
z rány v bílém těle,
pakli leží zabitý
sám na šírém poli . . .“

Zajiklo se děvčátko —
v srdéčko je pichlo —
usedlo si na zemi
v zem se zahledělo.

Přes zlatou tvář sluněčka
mrak se černý hrnul,
a přes duši děvčátka
strast černější mraku.
A v krajinách dunajských
ležel v šírém poli
ve své krvi mladý hoch
a vypouštěl čistou duši,
s duší lásku překrásnou . . .

Život v poli.

Květe bílý jetel v poli,
včelka kolem poletuje,
bzučí a mu drobné věci
o sestřičkách vypravuje;

o maličkých sestrách v úlu,
ježto hlad prý pořád mají,
a pro které dobré včelky
v polích sladký med sbírají.

„Je ti kříž to s těmi dětmi . . . .
než co na plat, krev jsou vlastní,
jen dej bůh, ať trvají nám,“
— mluví včelka — „dnové šťastní.

Když jest zima, neb když dešť se
po krajině popohání,
o, tu s nimi v tmavém úle
máme zlost a namáhání.

Leč musíme věřit, doufat,
že je šťastně vychováme,
k práci dbalé, bohu milé,
že z nich včely uděláme! —

Ty jeteli, dej, příteli,
trošec medu svému hosti,
vždyť máš kvítky, také dítky
a ty mají medu dosti."

Jetel dobrý na to včele
bílé kvítky rozevírá,
ona tedy krůpky medu
pro drobné své sestry sbírá . . .

Med sebravši zabzučela
jetelu své díky vroucí,
a přes žita domů letí
ve večerní záři skvoucí.

Jetel, jak ji s očí ztratil,
složil milé dítky svoje
a k spánku je ukonejšiv,
rozjímal ty věci dvoje:

že to boží slunce dobré
ano zemi jaro dává,
jehož kvítí tisíceré
s jeho zlatem si zahrává;

a že slunce v dobrotě své
kvítkům dává medu sklady,
by včeliček drobné sestry
v úlech nepomřely hlady.

Tak rozjímá bílý jetel,
až mu sen se v oči vkrádá —
a skřivan, jenž na mez sletěl,
na zejtří si píseň skládá.

Všecko má své dobré časy.

Všecko má své dobré časy
i to boží polní kvítí,
když sluníčko opřádá je
paprsků svých jarní sítí;

když u vejši skřivánkové
o lásce si povídají,
a křepelka s křepelákem
na mezích se scházívají.

I ta láska chce mít mladost
jako jaro polní kvítí,
jako laně háj dubový,
jak potápka bujné sítí.

Zbudíli se v ňadru láska,
  když zmeškalo mládí dobu,
vadne srdce, až uvadne,
  až se s kostmi složí v hrobu.

Popěvky.

I.

Ta láska, ta láska,
což je to divná věc;
  srdce hned jak hříbě skáče,
  hned zas jak sirotek pláče
a v pláči a v smíchu
    je mu dobře přec!

II.

Dokuds chlapec, uč se,
dokuds jinoch, miluj,
dokud muž jsi, pracuj,
co stařec se modli:
v tom celého světa
mudrci se shodli.

III.

Pomiluj nás, pane bože,
a ustel nám měkčí lože:

Špatně spíme, málo jíme,
dnem i nocí se pachtíme,
a přes práci smutná chvíle
v těžkém nám překáží díle,
jiní tyjí z našich stolů
a my hryžem kosti v bolu!

Částka druhá.

La vie c'est la poésie.

Dušičky.

„Vstávej, dítě, den nastává,
do chrámu zve zvonů hlas.“ —
‚Kde jsou, otče, mé svíčičky?‘
„Tu jsou, vstávej, již je čas.“

Choré dítě s lože vstalo,
s těží jen se obléklo
a pak s otcem šlo do chrámu
a k oltáři přikleklo.

Mladý otec v slzách tone —
dítě kol se rozhlédá
a tulíc se k roditeli,
hlas bojácně pozvédá:

‚Otče, otče, jak tu jasno,
venku tma jak v soudný den!‘ —
„Venku toť života obraz,
jasno, krásno v nebi jen.“

‚Otče, slyš, jak s kůru pějí
žáci píseň truchlivou.‘ —
„Tak as dušiček z očistce
prosby k pánubohu lnou.“

‚Otče, což matičky naší
v očistci je dušička?‘ —
Otec v slzách: „Ach, ta hledí
na nás jistě s nebíčka.“

Dítě dál se netázalo,
svíčičku rozsvítilo
a, když knůtek dohoříval,
duši matky spatřilo.

‚Matko, matko, vem mě k sobě,‘
zaplakala sirota,
‚co tě v zemi zakopali
všudy žal a tesknota!‘

‚„Ach! i mně je,“‘ matka vece,
‚„smutno v nebi bez tebe,
popros boha, dítě drahé,
aby vzal tě do nebe!“‘

‚Pane bože, vem mě k matce,
z siroby mne vyprosti,
bez matičky den celičký
uplývá mi v žalosti;

Otec jinou hledá matku,
 nový žal mně nastane,
pane bože, vem mou duši,
 k matičce mé kochané!‘

Dobrý pánbůh smiloval se,
 poslal smrti anděla,
a sirotka truchlá duše
 matce v náruč letěla.

V sladkém lásky obejmutí
 do nebe šly pospolu, —
otec s stupňů dítě zvédal — —
 a již líbal mrtvolu.

Anička bledá.

Seděla Anička
pod keřem růží,
o dlaň si opřela
hlavičku bledou,
do trávy hleděla
bolestným okem.

Ústa Aničky
nehovořila,
a hovořilo
a naříkalo
jako ta pěnice
nad sirým hnízdem

srdéčko její
hluboko v ňadrech.

Aničko bledá!
Mne, tvé srdéčko
spálila bolest
jako mráz poupě
útlé a mladé.
O byl on krásný
kvíteček lásky,
když on zakvítal
poprvé ve mně!
O byl on krásný,
však místo rosy
život dadoucí
kapaly na něj
v bezesných nocích
z kalných tvých očí
slzy horoucí.
Komu zakvítal
kvíteček lásky:
kvítek nepoznal
nepomiloval,
do srdce svého
nevsadil si ho . . .
kvítek povadna
smutně opadal,
Aničko bledá!

A přišel druhý
a hledal kvítek

by si jej vsadil
v zahrádku srdce;
a když tu viděl,
že kvítek zvadl
smutně v bolestech:
zvlhly mu oči
pro tebe bolem,
a on odešel
s pustinou v duši,
Aničko bledá!

A přišel třetí.
A ten nevidí
v srdéčko tvoje,
Aničko bledá.
A on povede
k oltáři tebe
se srdcem zvadlým,
Aničko bledá.
Káže tak život,
ty chtíti musíš
a bude zejtra
svatba žalostná,
Aničko bledá.

Takto plakalo
a naříkalo
jako pěnice
nad sirým hnízdem
srdéčko její
hluboko v ňadrech

Já jsem ten druhý!
Aničko bledá,
tvoje hlavička
padla hluboko
do srdce mého.
Já na ni nikdy
nezapomenu,
a když smrt přijde,
rád jí dám život:
tvou však hlavičku,
památku na svět,
vezmu si s sebou
do modrých nebes,
Aničko bledá!

Nebeklíč.

Vede vítr s chumelicí
kol rybárny rejdy divé,
v teplé u okna světnici
čtou ve knize oči sivé,
sivé oči, staré oči —
a slza je při tom močí.

Staruška čte v Nebeklíči
pozvolna za řádkou řádku,
v nichž .o srdcí mladém chtíči,
jak to bývá, na památku
muž nebožtík písmo složil,
když se už byl stáří dožil.

Na půl vybledlá ta slova
  staruška vždy čítá ráda,
každé pro ni kouzlo chová,
  z leckterých si v duši skládá
blažené sny starosti
o bláhové mladosti.

I

Plavala májovým večerem
mrtvola zeleným jezerem.

Měsíček díval se s výšiny
na bílé téličko dívčiny.

Hladina měkkounce nesla ji,
kde třtiny u břehu šeptají.

Stulík kde korunky rozvíjí,
nyje a vzdychaje k lilii.

Mrtvola k rákosí připlula,
na listí leknínu stanula. —

V rákosí na člunu s udicí
rybářík čekaje rybici,

v noční té tišině májové
v mysli si stavěl sny takové:

Především chaloupku ve stínu
u břehu při květu leknínu;

u stolu ženušku rozmilou,
mladičkou, upřímnou, zpanilou,

veselou jak ptáček v olšoví
věrnou a laskavou k mužovi.

Obrázek její už v duši měl,
nikdy však posud ho neviděl;

myslí se ve snění pohroužil:
po žínce bolestně zatoužil.

Mrtvá tu s úsměvem ve tváři
o loďku zavadí rybáři...

strnuv hoch upouští udici,
plachý zrak upíná k děvici:

a když se srovnaly myšlenky,
poznal v ní obrázek *milenky*.

Vzal děvu studenou do člunu,
posadil si ji svém na lůnu,

volal a prosil a celoval,
plakal a vzdychal a sliboval:

srdce se nemělo k tlukotu
aniž hled zpanilý k životu.

II.

Nemocná rybářka plakala.
„Ach, co je hochovi?“ vzdychala,

„Červená jeho tvář se bělí,
smíchu víc nezná ni veselí.“

Dostala od kmotry návštěvu.
„O kmotra, dejte mi úlevu!

Dlouhý čas chlapec je přepadlý
hyne mi jako květ uvadlý;

v noci vždy opouští lože své,
a ve dne jedva si podřimne;

bůh ví, kde toulá se každou noc:
o, kmotra, buďte mi na pomoc!

Vy znáte kouzelné koření:
pomozte pro Krista spasení!“

III.

Druhý den kmotřička v noční čas
k nemocné rybářce přišla zas.

‚Vím, kmotra, vím všeho příčinu,
chlapec má v jezeře dívčinu.

Já včera pod večer číhala,
z olší se na oba dívala.

V tom, kmotra, čáry jsou, věřte mi,
vždyť pravá láska jen na zemi!

Ráno však v rákosí zajedu,
snad tajnost na světlo přivedu.‘ —

Třetí den kmotřička v poledne
k posteli k rybářce přisedne.

‚Ach! bohu poručte synáčka,
víla si zvolila miláčka!

V rákosí ukryta na loďce
ve dne jak mrtvá spí hluboce..,

Krásná je jak vodní lilie
zvonec když v měsíčku rozvije;

koho si vyvolí, zahyne, —
víla pak v noci zas uplyne.

Nesu však všemocné koření:
to chlapci jistě dá spasení;

po tři dni na srdci noste je,
ono pak mrtvolu zakleje.' —

IV.

Když tři dni na srdci leželo,
koření mrtvolu zaklelo:

padlo ach! zapadlo v hlubiny
bělostné tělíčko dívčiny,

v zeleném hrobečku spočívá — —
rybářík špatně však okřívá!

Ba hyne jako květ povadlý
a smrt se v oku mu zrcadlí!

A než sníh napadal na pole,
ploužil se podoben mrtvole;

než zavál větříček májový,
vili mu věneček routový.

Vede vítr s chumelicí
kol rybárny rejdy divé,
v teplé u okna světnici
čtou ve knize oči sivé.
sivé oči, staré oči —
a slza je při tom močí!

O! té lásky divné báje!...
  člověk by jim neuvěřil,
kdyby za dnů svého máje
  nebyl hloubi jejich změřil:
co tu v Nebeklíči stálo,
věru, dost se v světě dálo.

Napůl vybledlá ta slova
  jádro pravdy v sobě mají.
každé v rouše bájky chová,
  co se oku v mládí tají:
tož sny blahé starosti
o blahové mladosti!

Pokuta za zrušený slib.

„Klep, klepy! otevř okno mi!
hu, venku smutno, chladno mi!...
  což neslyšíš své milé hlas?
  Pojď, k lásce vábí noční čas!“

‚Hlas. co mne k oknu vybízí,
to v pravdě hlas je pracizí:
  vždyť ženu mám a milou ne
  a s tou v komoře dřímám zde.‘

„V tvé řeči, hochu, plno chyb!
Což zapomněls na lásky slib?
  Či pod křížem jsi tehdáž lhal,
  když jsi mně věrnost přísahal?“

,Však tomu už je sedm let,
od těch dob mnohý svadl květ —
a milá dávno umřela,
co přísahu mou slyšela;

dva lokte leží pod zemí;
hrob posázel jsem růžemi
a pláčem dost je zaléval
než jinou za ženu jsem vzal.'

„Jen přistup k oknu, rozmilý,
ač tváře mé se zbělily,
přec, když pohledneš na tvář mou,
svou milou poznáš upřímnou.

Nad hroby měsíc vychází,
a ona pro tě přichází,
přichází z hrobu potichu,
by svému děla ženichu:

Neměla matka pokoje,
jí trnem bylo štěstí tvé,
a jejím bolem pukl hrob — —
já vstala živa dvojnásob."

Jat hrůzou povstal s postele
a kráčel k oknu nesměle;
puch padá na něj hrobový,
pot s čela kane ledový.

„O neboj se a přistup blíž . .
dej ruku! proč nic nemluvíš?
  vždyť jindys v ústa celoval,
  dokuds mne věrně miloval!

Tyť posud hezký jsi a mlád! —
víš, jaks mě loudil do zahrad
  pod ořech při mdlém měsíčku,
  o sladkou prose hubičku?“

‚O slitování, milá, měj
a lásku mou víc nežádej;
  vždyť jinou já teď ženu mám
  a s tou mne spojil pánbůh sám.‘

„Nech ženy té a se mnou spěj,
mámť já komůrku: líbou skrej,
  tam pěkně se ti bude spát —
  o lásce naší věčně zdát.“

‚O slitování, milá, měj
a lásku mou víc nežádej;
  vždyť já též dítě, synka, mám
  a to v sirobě nenechám!

Je švitorné to ptačátko
a rozkvítá jak poupátko
  a vlásky má jak ze lníčku
  a jak med sladkou hubičku.‘

„Jest času mého na krátko;
nuž ukaž mi své ptačátko,
neb nežli spustí kohouti,
jest ve hrobě nám usnouti.“

Vzal dítko, zrudlé ve spánku
jak ranní hvězda v červánku,
pak postoupil a v okénce
je ukázal své milence.

Jak mrtvá dítě spatřila,
ve zlém se chechtu šklebila
i sáhla po něm ramenem
a lála v smíchu šíleném:

„Hoj! holoubátko hezké máš — —
a ty víc naň než na mne dbáš?
Tys pod křížem mi v hrdlo lhal,
když věrnost jsi mně přísahal!!

Tvůj hlas hahá! tak věrně zněl —
a přec již hada v srdcis měl!!
Však nyní musíš v slově stát:
dnes ještě musíš v hrobě spát —

a dítě nesmíš s sebou vzít!
Pojď do kroku, musíme jít,
je dlouhá pouť a krátký čas,
havrani ždají na pospas!“

V tom dvé se rukou zakmitlo,
a okénko se rozlítlo,
a sklo padalo cink cink cink,
a rámec praskal řink řink řink;

a mrtvá tělo natáhla
a hnáty v náruč rozpřáhla,
a kosti její chrastily,
jak v okénko se chýlily.

A otec ni se nepohnul,
půl přimrazen a mrtev půl
tisk v hrůze děcko k prsům svým,
jež štkalo bolem dušeným,

a mžik, byla by objala
je mrtvá a je urvala —
v tom zapěl kohout na střeše,
ubohým živým k potěše,

a mrtvá s okna kloní se
a na záhrobeň svalí se,
a celém jejím po těle
jen zbyla trocha popele.

I otec s déckem k zemi pad:
jej uštval k smrti strachu had,
a žena když se zbudila,
divadlo strašné spatřila:

Tam leží otec s děckem svým —
muž mrtvý s děckem zalknutým
a upírá k ní bolný hled,
jak by se loučil naposled.

Návštěva z hrobu.

Bije půlnoc. Klika cvakla —
v bledé záři měsíce
kráčí tichým, lehkým krokem
bílý stín v stín světnice;
ku kolébce v koutě míří,
spící dítko pozvédá,
líbá je a při tom pláče,
že až srdce usedá.

„Umřela jsem před úvodem,
a sirota zůstala . . .
není matky, jež by tebe
měkkou rukou koupala;
pojď, synáčku, do vodičky,
již slzami zakalím,
vykoupám tě, osuším tě,
v peřinku tě zabalím.“

Voda, houba připravena —
matka svlékla dítko své,
do vany je položila
na prádelko hebounké;

dítě oči otevírá,
  ručky k matce vztahuje,
matka vodu na ně šplýchá
  a smutnou si notuje:

„Moje zlatá, modrá očka,
  znáteli pak maminku?
Pojďte, už vám přichystala
  bílou teplou peřinku;
k srdci pěkně položí vás,
  mlékem svým vás napojí,
byste sobě podřímala
  ve štěstí a pokoji.“

Sedla si a v zamyšlení
  podala prs milánku —
a v tom za ní v bílém loži
  muž se zbudil ze spánku;
spatřiv ženu v udivení,
  mněl, že bůh mu vrátil zas
ji tak hořce oplakanou,
  a radostný zvedl hlas:

‚Ženo, ženo, mám tě opět,
  pojď do mého náručí,
slzy uschnou — a v mém srdci
  blaha květ zas vypučí!‘
— „Ustaň, muži“ — promluvil stín,
  „to tam štěstí z lásky dob — —
co tam do něho bůh vložil —
  víc nevrátí tmavý hrob!“

‚Lásce mojí neodolá
  ani hradba hrobová,
bůh přísahu naši přijal,
  bůh ať nám ji zachová.' —
„Nerouhej se božím soudům,
  klam ti myslí zachvívá,
hle mé dítě, jak se k tobě
  jasným očkem usmívá!

‚Co mi dítě! Tvoje srdce
  míti chci a musím mít,
lepší boží zatracení
  než bez tebe žalem mřít!' —
„Slova tvoje břitké nože!..
  svoji více nebudem,
čas můj prchá, já odcházím
  za svým těžkým osudem!" —

Muž se nedal uchlácholit;
  v lásky touze přesmělé
a v naděje bystrém chvatu
  vyskočil s své postele;
rozpřáh náruč, by své ženě
  nový ustlal lásky klín —
klika cvakla, jedna bila,
  mrtvolu opouštěl stín.

Javor.

I.

„Měj se dobře, má panenko, s bohem buď,
za to, číms mně ublížila, bůh tě suď!“
Slzu utřel, kloboučkem si zatočil
a do pole do šírého zabočil.

V polích bloudil, v hlavě vzdory, v srdci žal,
hořce na panenku zrádnou žaloval,
k větrům volal: „Nechť můj mladý život má,
kdo mně v srdce mír a zapomnění dá!“

Stojí vrba nad močálem v záhoří,
kolem ní rákosí s větrem hovoří,
při rákosí jak peřina měkký mech:
tam, jak přišel, hocha ovál spánku dech.

Byla noc před svatým Janem. Slavíci
zpívali o závod lásku samici,
přes osení, po rákosí šuměl sen — —
mládec usnul, kouzlem noci skonejšen.

Usnul, a slyš: divná šelesť ve proutí!...
ach ne! neměl v stínu vrby usnouti!
Hle, z dutiny vyšla panna bělostná,
jako poupě v rozvinutí milostná.

Na rtech, očích s sladkým kouzlem úsměchu
usedla si k mládencovi do mechu,
  bílou ručku na srdce mu vložila,
  medovým ho políbením zbudila.

‚Černovlásku! pěkné oči otevři,
Srdce sladkým lásky citům rozevři,
  já ti radost, já ti štěstí, všecko dám,
  brány lásky otevru ti: chtěj jen sám!‘

Ztrnuv bázní, zřel hoch na ni chvilenku:
„Mělo srdce, mělo moje milenku,
  ta mně věrnost, svatou lásku slíbila
  a pak zradou mne až k smrti zranila.“

‚Neplač, hochu, neplač pro tu proradu,
tisícerou dám já za ni náhradu!‘
  „Dášli mně zapomenutí, mne si měj!“
  ‚Slovos dal, nuž na závazek ruku dej!‘

Ruku dal a propadnul tak mocem zlým:
mladý život zvadnul slibem podaným;
  v jasných nocích víla s ním se líbala,
  k ránu javora mu postav dávala:

nohy v kořen zrostly, tělo v kmen,
ruce v větve, hlava, vlasy ve lupen,
  a tak javor ve dne dřímal, v noci žil,
  když jej hlásek *víly vrby* probudil.

II.

Léta přešla, javor dospěl v statný strom
pod ochranou vrby víly bez pohrom...
  hle! tu jednou za pravého poledne
  bledá žena v chladu jeho usedne.

„Ach! javore,“ zavzdychla si, „zelený,
co rok nové oblékáš ty lupeny,
  co rok v létě bůh ti dává nový květ:
  ó jak šťasten jsi, že neznáš lidských běd!

Neznáš, kdy červ viny hryže, bolestí,
ani dlouhých nocí bez snů neštěstí,
  když nám srdce v těle dusí viny had,
  když poslední kvítek naděje nám zvad.

Ach! už stromek mého žití opadal,
jak rez ostrý padl na něj z viny žal,
  havran nad ním smrti píseň křehotá,
  místo sladké mízy jed v něm kolotá.

Věz, měla jsem, měla v mládí milého,
srdce puká, když pomyslím na něho,
  byl by pro mne život, štěstí, nebe dal — —
  za svou lásku odměnu ach! špatnou vzal.

Jiný přišel s hladší tváří, v ústech med,
loudil, prosil, až bláhové srdce sved:
  první přišel a kloboučkem zatočil
  a do pole do šírého zabočil.

‚Měj se dobře, má panenko, s bohem buď,
za to, číms mne ublížila, bůh tě suď!‘
Tak odešel a víc se již nevrátil . . .
snad že v cizině si život ukrátil.

A bůh soudil — přísně soudil vinu mou:
zrádné ženě, choť zas platí zradou svou,
a když bůh mně k potěšení děcko dal,
za trest pokaždé mi zas je v nebe vzal.

A ten, pro nějž hřešila jsem v chvíli zlé,
dnem i nocí vrážel trny v srdce mé,
bolest byla matkou mojí a pláč druh,
aniž hrobu chce mi popřát soudce bůh.“ —

Když tak javor ženu lkáti uslyšel,
jak by bolest projela jej, šelestěl,
jak v bolném nářku zavzněl její hlas,
na dávno již zapomněný vzpomněl čas.

V chvilce listí sežloutlo mu lítostí,
z větví hlas třesoucí k ženě šelestí:
„Neplač, milá, brzy přestane tvůj žal,
já jsem, jenž tě druhdy tolik miloval.

Jdi, má milá, a přijď opět k večeru,
přines s sebou dobrou, ostrou sekeru,
se vší silou podetni mé kořeny,
umřít s tebou žádá si hoch milený.

Kmen můj mrtvý v noci dones v chýši svou,
tesaři ti z něho rakev utešou,
a v té rakvi dej se, milá, pochovat,
v hrobě spolu budeme se milovat!“ . . .

A když slunce zacházelo za horu,
přišla žena se sekerou k javoru:
prask a prask! — a javor hlavu schýlil svou . . .
ráz! — a pádem pohřbil ženu nešťastnou.

Mandát Luciperův.

I.

Kdys seděli jsou za mříží
v zlé naději tři rytíři.

Ach! zejtra měl je pasovat
oprátkou lněnou kmotr kat.

Dí první: Bratři, zle je, zle,
jak zejtra se nám povede!

Dí druhý: Zejtřek děsí vás?
Čert za pačesy chopí nás.

Bá! k čemu hloupé skučení?
— dí třetí — vímť já spasení.

Po bábě umím čarovat,
nemá se zejtra spotit kat!

Já, bratři, čerta přivolám,
jenž jednoho z nás zvolí sám:

ten do pekla s ním musí jít —
a druzí budou volnost mít.

Zda chcete?.. — Jen ho přivolej
čert jednoho si z nás již měj!

kdo z nás má jít, los rozhodni,
jen dva když budem svobodni! —

Čáry se statně povedly:
než vězňové se ohledli,

s kopytem milostpán tu stál
a kostkami si v drápech hrál.

— Zdar, páni, přeje vám pan ďas
a spásu nese dvěma z vás.

Jde na jisto, ne na klamy,
račte si hodit kostkami;

kdo nejméň ok si vyhodí,
ten do pekla mě provodí. —

A nejméň ok nejmladší měl.
Jak čert ten případ uviděl,

kol pásu levicí ho vzal,
a pravicí v zeď zabouchal.

Stěna se v otvor rozpukla
a chasa prchla prožluklá:

dva do světa šli samý žert,
s nejmladším letěl vzhůru čert.

II.

— Zdaž, brachu, byls kdy pobožný? —
ptal v letu se pan Dvourožný.

‚Já modlil se jen, když jsem krad,
by pánbůh ráčil požehnat! —

Čert nápadu se pousmál:
a byli mžikem sto mil dál.

— Zdaž rodiče jsi ctíval své,
jim pomáhal, když bylo zle? —

‚Pomáhat, pane, těžko jest,
když poznat je jsem neměl čest!‘

Čert hladě bradu zas se smál:
a byli skokem sto mil dál.

— Měls milou kdys, čis ženatý? —
ptal dál se huňáč rohatý.

‚Ach, ženu mám, a v tom je chlup,
ta nepustí tak snadno lup!

Na to čert víc se neusmál,
a nežli byli sto mil dál,

naproti zřeli letěti
ženu na starém koštěti.

Ač bystří byli v pouti své,
přec nebylo lze vyhnout se.

— „Aj, mužíčku, kam letíš, kam?
mluv pravdu, ztrestám každý klam!“

— Jdi k šípku, babo, čert praví,
já nesu si ho z šatlavy —

„Hoj! starý kozle, k slovu stůj!“
— Jdi stranou, babo, on je můj! —

„Co babo —? Mně je třicet let!“
— Jdi stranou, dokud zdráv ti hřbet! —

„Však nedbám tvého já hluku!“
— Vari, na masť tě utluku! —

„Dej mužíčka mi, můj on jest!“ —
Čert k odpovědi zvedl pěst,

a dopáliv se, tak byl hlup,
že s levé pustil vzácný lup,

jenž na štěstí spad v mandele
a zůstal zdráv svém na těle.

Však čert a baba nahoře
se rvali v šedé prostoře.

On chytře urvav koště jí,
je shodil k zemi v naději,

že baba za ním poletí —
však běda, ona v zápětí!...

za ohon se ho chytila
a do pekla s ním pílila,

kde čerti velcí i malí
ctný párek s chechtem vítali,

ba taký smích zněl ze všech sfér,
že smíchy slzel Luciper.

III.

Hoj! strašlivý jest v pekle soud!
Kde plamenův nejprudší proud

s sykotem běsným se valí
kol kovového úskalí,

kde ston zní pekoucích se duší,
že čert div nepozbude uší:

tam nad výparem bezdných děr
ke soudu sedá Luciper.

Před trůnem v hrozném mlčení
dlí čertův — kmetův skupení;

před nimi v poutách — hrůza, strach! —
náš ošálený úpí brach.

Dí Luciper: „Nám z toho žal,
žes babou obelstít se dal!

Žes bídně proved rozkaz můj,
propadá soudu život tvůj,

by hanba byla smazána,
jenž tebou peklu spáchána!

Leč přítel řádu, trvám v něm
a slyšet chci dřív kmetův sněm.“ —

V kruh sestoupiv se, kmetův sbor
rozpředl vážný rozhovor.

Za paragrafem paragraf
probíral věnec bystrých hlav,

však celý v pekle platný řád
nedával rady pro ten pád.

— Co počít? Rarach žaluje,
— čert spravedliv vždy k čertu je! — —

Tu povstal čert, jenž zrzavý
byl od kopyta do hlavy.

Byl na pohled to diplomat,
snad chytřejší než z písma had.

— „Jsouť‘ — vece — ‚věci na světě,
jež ani čert nerozplete,

a proto radím pro náš pád
rozmnožit starý říše řád;

kde zákon rady nepoví,
tam paragraf se dá nový.‘

— Buď Zrzek naším řečníkem
před přetemným panovníkem! —

tak sněmovnou zněl jeden hlas
— znát říši on a vážný čas! —

Velebně Zrzek odkašlal
a do dlouhé se řeči dal.

Předkem sněmovnu přesvědčiv,
že k čertu čert vždy spravedliv,

dokázal, žeť rozmarný los,
že kobrtne i chytrý kos,

a že jsou věci na světě,
jež ani čert nerozplete,

zvlášť když v tom babec prsty má,
že ani čert se nevyzná.

— ‚A proto‘ — dí — ‚v tom prospěch jest,
by bratra minul každý trest,

by dále, říše zpanilá
v poctivý spolek vstoupila

po celém světě s babami;
pak nepůjde se na klamy,

a kde je nejist výsledek,
tam přijde baba peklu vděk;

co v žádném čertu nevězí,
tím baba jistě zvítězí.‘ —

Tu zahřměl potlesk ze všech stran,
že otřásal se pekla stan.

Luciper zvolal: „Pravdu máš,
neb ducha času bystře znáš.

I já v tom vidím pekla čest,
by minul čerta — posla trest.

Nuž zhotoven buď mandát hned,
jenž podmaní nám, bohdá, svět . . .

jáť podpíšu jej v milosti
a přidám pečeť s radostí.
Zavolejte sem arcidrába:

Nechť s bubnem říší naší jde
a nový zákon zvěstuje:
Kam nemůž čert, tam půjde baba!“

Zlatý ženich.

Já jsem zlatý ženich.
  na prsou mám řády,
deset let a pět let
  byl jsem u armády.

Dopadám na nohu,
  mám v ní starou kouli,
ta mne posud pálí,
  když se mračna choulí.

Než to jen tak, — bolest
  v hlavě mé jest větší —
dejte mně na vodku,
  chce se mi do řeči . .

A když budu v proudu,
  jen se hodně smějte,
jenom do řeči mně
  nikdo neskákejte;

neboť mám já šavli
  a tou znám rubati. —
Což pak, nevíte už?
  chtěl jsem povídati?

— „Že jsi míval bratra“ —
  Ba, už v hrobě hnije
a černou krev z srdce
  červ mu v zemi pije!

On mě lstivě ohnul
  o mé celé jmění . . .
no to by mu, kmotři,
  bylo k odpuštění;

však že mně odvedl
  milou nad vše dražší,
to mi v nocích dlouhých
  posud pokoj plaší;

to mně srdcem trhá,
  to mi v mozku skáče, — —
nu smějte se, smějte,
  sic se dám do pláče!

* * *

Miloval holoubek
  pěknou holubičku,
přísahala k nebi:
  „Budu tvou, Jeníčku!“

„Ty jsi první líbal
  sladké moje líce,
nebude je líbat
  nikdo jiný více.“ —

Já radostí plakal
  jako hloupé dítě . . .
když tě děvče hladí,
  hochu, napálí tě! —

Což sklenička vyschla?
  Znova ji nalejte,
jenom do řeči mně
  nikdo neskákejte!

* * *

„Poslyš, mladší bratře:
  bude vojna, bude,
který z nás bojovat
  za císaře půjde?“

„Mladší jsem, chci jíti,
  však dej slib mi jeden,
že ostřehneš milou,
  až v boj budu veden.

Co je v statku jmění
  vážím nevysoko,
leč mou nejmilejší
  střez jak v hlavě oko.

Chciť já krev svou prolit,
  chci se s Prusem bíti,
jenom slib, že na mne
  nevstřeš zradných sítí,

když se budu bíti
  za tě věrně v poli,
slib, že věren budeš,
  staň se již co koli!“ —

Slíbil hory, doly —
  o ten lhář! to hádě!
„Zatratiž mne, bratře,
  když mne stihneš v zrádě.

Ochráním ti milou,
  ochráním ti jmění.“ —
Když pomyslím na to,
  žluč se ve mně pění;

Žluč se ve mně pění,
a klokotem vaří —
škoda každé slze,
když se štěstí zmaří!

* *
*

Zlatý ženich mlčí,
najednou je krotký,
soused dí k šenkýři:
‚Nalejte mu vodky.‘ —

„Nechte si svou vodku!
ta žal neuhasí,
když vám rozedrali
srdce černí ďasi!

Bolest je jak pára:
pomalíčku schladne,
promění se v kapky
a zas dolů padne;

do srdce vám spadne,
půdu jeho smáčí,
a nic nevzroste v něm
než trn a bodláčí.“ —

* *
*

‚Povídej jen dále!
Víš, jak přišels domů . . .‘ —
„Ticho, páni, ticho,
je už dávno tomu!

Oči zapadly mi
a hlava se bělá —
jako hrob je smutná
ta pohádka celá.

Pohádka? — Ne, pravda,
pravda je to živá:
však to byla svatba
jak vlk v poli divá.

Přišel jsem k zahradě.
Byla v ní má milá,
dětské košiličky
na slunci sušila.

V srdci mně to bodlo,
zachytím se hrušky —
„Čí jsou košiličky?“ —
— ‚Naší jsou dcerušky.‘

Taks mně v slibu stála? —
Ona zaplakala,
mokré oči zvedla:
‚Odpusť!‘ ke mně lkala.

I mně oči zvlhly . . .
Běžel jsem do lesa,
proklínal tam sebe,
proklínal nebesa.

Celou noc jsem bloudil
  v stínu temných stromů
bez myšlenek v hlavě
  při rachotu hromů;

v mokrý mech jsem padl
  a štkal jako dítě,
až mne ze snů zbudil
  hajný na úsvitě.

Byl to starý známý,
  pověděl mi všecko:
bratříček mne zradil,
  jeho bylo děcko.

Jmění moje pobral,
  když otec umíral,
a já v hladu, žízni
  v boj se zaň ubíral;

kol mé nejmilejší
  tajně pásma předl,
až slib zapomněla,
  až ji k zrádě svedl;

za stolem s ní sedal
  šťastně, v bázni boží,
v prachu pěkně dadal —
  a já hlupák v hloží! —

* *
*

Večer šel jsem k bratru.
  Msta mně v prsou vřela
a pot horký kapal
  s studeného čela.

V komůrce svítili;
  já se k oknu kradu
s pistolí pod pláštěm,
  v pomsty strašném hladu.

Ó žíznil jsem, žíznil,
  po té krvi zrádné,
natáhl kohoutek
  zticha k ráně pádné

a zřel do komory . . .
  On tu s dcerkou klečí,
modlitby s ní říká —
  milá pozdálečí;

dítě k Ježíšku má
  očičky upjaté
a k modlitbě spíná
  ručičky kulaté . . .

Slza na pánvičku — —
  po ráně jest veta,
s pistolí do studně
  a pak dál do světa! —

* *
*

Bloudil jsem pak, bloudil,
  až jsem do tmy přišel,
ve tmě byl jsem dlouho
  nežli jsem z ní vyšel.

Přišel jsem v dům krásný,
  všeho dost tam bylo,
jenže celý den se
  nic tam nemluvilo.

A tam přelili mě
  v samé ryzí zlato . . .
a pak ženichem jsem
  stal se brzy na to.

Na prsa mně dali
  tyto vzácné řády,
že jsem věrně sloužil
  v bitvách u armády.

A tam byl jsem dlouho . . .
  Pak jsem pokoj nedal,
že bych nevěstu rád
  v světě sobě hledal.

Řekli: „Jsi ze zlata,
  můžeš, hochu, jíti‘ —
Mohl jsem už leckdes
  řádné děvče míti;

ale ďasi vědí,
  co se se mnou děje,
každá slíbí lásku
  a při tom se směje;

a já nechci smíška,
  já chci věrné sliby,
já chci míti ženu,
  která nemá chyby:

radš ženichem zlatým
  do smrti zůstanu,
než bych k oltáři ved
  tak leckterou pannu."

* * *

Odešel z hospody
  pod hvězdičky zlaté,
v polích uložil se
  v lože větrem sváté,

zahleděl se do hvězd
  až mu přešly oči —
ach! jak divně osud
  mnohým srdcem točí!

Sen při pluhu.

Pot s čela utřev rukávem
a zaraziv volečky,
se o pluh pevně podepřel
a zahleděl se před se.

Na nebi slunce zářilo
jak před tisíci lety,
jak zlatý vladař v nádheře,
jenž zemi pyšně míří.

Sedláček svraštil čelo své
a založiv si ruce
na prsou prací zbouřených,
hluboko zamyslil se.

V tom za doubravou vyšel mrak
tak malý jak loď v moři;
však plyna nebes modrotou
přec zakryl pyšné slunce.

A vlídný, chladný jeho stín
na horké čelo vložil
rolníku klid a úlevu
a skonejšil ho k spánku.

A v spaní rolník divně snil.
Mrak jako noc se rozpjal
po celé čiré obloze
a hromův hučel rykem.

A z rachotu zahřímal hlas,
jenž nožem v srdce vnikal:
„Ne k sečení je kosa jen
a k mlácení cep padný;

ne k orání jen tvrdá pěst
a prsa ku vzdýchání
a život zaklet k starostem
jak do syta dát dětem:

i v selských prsou srdce jest
a na dětili hledíš
a pomníšli, co čeká jich,
zda žalostí nepuká?

Však v srdce každé zasil bůh
tajemné k činům símě
a déšťli přijde odvahy
a víra v lepší časy,

již posvětí křest krvavý:
čin ze semena vzroste,
a v plné klasy uzraje
a potomstvu dá blaho.“ —

Tak z rachotu hlas zahřímal
a kosy zařinčely,
a cepy kolem tepaly — —
životy míhaly se.

Tak čin se konal spasení
a tak byl šťastně skonán,
že srdce blahem jásalo,
zříc nové doby ráno. —

V tom rolník ze sna vzbudil se
a když se porozhledl,
sypal se s mraku deštíček —
ne blahodárná bouře.

A děti přišly za otcem,
on přivinul je k srdci
a na hlavy jich kapaly
mu s očí slzy těžké.

Mudrlant.

Odbila už půlnoc.
Sedlák seděl v krčmě
s hlavou v tvrdé dlani —
s myšlenkami svými.

Zbyl dnes u židáka,
zapíjel dnes trudy,
a v té šedé hlavě
myšlenky se pletly.

Za pecí židovka
srdečně chrápala,
a do svíčky hledě
sedlák takto dumal:

„Hloupý jest ten život,
nestojí za slovo;
člověk když se zrodí
hned nad sebou zpláče!

A což ještě plakat.
Lépe jest se smáti,
kdyby jenom člověk
neměl srdce v těle.

To prožluklé srdce
nechce dáti pokoj
a ty jeho smutky
nedají se zapit! —

Odvedli mně chlapce:
však byl jako svíčka
a měl sílu v těle
jako v mlází doubec.

Srdce upřímné měl
jako holubička
a pro rozum věru!
nemusil do světa.

Ale páni vzkřiknou:
‚Jenom dej, sedláče!‘ —
a když dá peníze,
vezmou ještě dítě!

Což ti dbají na to;
nevědí co práce,
jak na tvrdých dlaních
pálí mozolové;

nevědí, co dítě,
duše papírové!
nevědí, že člověk
má to srdce v těle.

Více nežli pálí
mozoly na dlaních:
pálí v selském srdci
bolesti pro dítě;

a když trefí koule
dítě nám na vojně,
pohodí je v jámu,
pošlou kus papíru!

Stará proplakala
skoro rok pro chlapce,
já neplakal v očích,
ale slzel v srdci;

a každá ta slza,
co mi v něm ukápla,
byla kapkou jedu
v otevřenou ránu.

Dal jsem do pití se
a propil jsem štěstí,
starou zakopal jsem
a okradl děti.

A když vše propiju,
adié, ty světe —
jenom jestli v hrobě
budu míti pokoj?!

V prach se rozpadneme,
to je pravda jistá,
ale často v prachu
vrtá červ života;

a z červa se někdy
divné tvory rodí
a ti vedou život,
to je pravda jistá.

A proto má hlava
záhy zšedivěla,
že musela myslet
a nemohla spáti!“ —

Za humny svítalo.
Sedlák seděl ještě
za stolem ve krčmě
s myšlenkami svými.

Hlavu v dlaň složenou
před sebe se díval,
svíčka dohořela —
rozum nedohoří . . .

Vězeň.

Rohozecký zámek
vidět na vše strany,
sedí v něm muž mladý
na kůl přikovaný.

Když zavrznou dvéře,
pokaždé se leká,
neboť každou chvilku
ortel smrti čeká.

Zavrzly jsou dvéře,
přišel *otec* starý —
„Cos učinil, synku,
že tě přikovali?

Cos učinil, synku?
Mluv pro Krista rány!“ —
„„Vzal jsem, otče, kosu
a šel jsem na pány.

V lesích jsme se sešli,
smrt jim přísahali,
že nás s holí v ruce
k práci zapřáhali;

sestry že šálili,
bratry k vojně měli:
v prsy jsme jim pomstu
kosami vrýt chtěli.

Nezkvětlo nám štěstí.
Proto jsem ve věži,
nešťastný můj osud
v rukou božích leží;

z konopí oprátku
kat si na mne plete,
s bohem, za mou duši
jen se pomodlete!““

Zavrzly jsou dvéře,
matka k synu letí:
třesoucí se rukou
dělá kříž dítěti;

na srdce ho tiskne
ve zlém strastí davu
a slzami smáčí
bledou jeho hlavu.

„Což jsi pozapomněl,
synu můj, na matku?“ —
„Vyššíť lásky matky
statek je všech statků:

volnost, jež je lidu
štítem nad vše hrady —
za ni dávám všecko,
i svůj život mladý.“

Za hodinu drábi
matku odnášeli,
synu černé vlasy
za ten čas zbělely.

Zavrzly jsou dvéře,
celá vyděšena
s dítkem na pravici
přišla vězně *žena.*

„Kam se podějeme
bez tebe, o muži?!“
„„Dobrý bůh a život
síly vaše ztuží.““

„Což to naše dítě,
což to počne sobě?“ —
„„Vychovej ho po mně
až tlít budu v hrobě.““

„Dej mu požehnání —“
Děcko zaplakalo,
hoře nad bouř prudší
mužem lomcovalo.

Jak lev trhal pouta,
drahé k sobě vinul,
a trojí proud slzí
v jeden horký plynul.

V prsou se mu tolik
bolestí zlých shluklo,
že na prsou drahých
statné srdce puklo.

Epilog.

Já zpívám jen, že zpívat musím,
a protiven mi každý vděk:
bil Žižka se, že bít se musel,
a já jsem Žižkův potomek!

Já smáčím péro v srdce lidu
a píšu v knihu života:
a takž můj zpěv, jak zvykem bývá,
se v záři citův nemotá.

Však nechci lavřín, jenž rád zetlí,
chci život prostý, bez ozdob
a po vykonání ctných prací
jen klidný ve vlasti chci hrob.

Připomenutí.

Dušičky. Zakládá se na pověsti, že dohořívající knot svíčičky jest duše milého nebožtíka, za nějž obětujeme.

Nebeklíč. Název ten má modlitební kniha, jíž nejčastěji nalezneš u českých rolníků a neodcizených rodin měšťanských. Vzadu na prázdných listech bývá obyčejně zapsán rodokmen rodiny a někdy i jiné pamětihodné události.

Pokuta za zrušený slib. Podkladem jest známá pověra od básníkův téměř všech národův vzdělaná, že těla, dlouhá léta v hrobě ležící čarováním mohou ven vyvedena býti. Porovnej Sušila 112. I modlitbou může se to státi, kteréhožto posledního způsobu použil Erben ve své „Svatební košili.“ Srovnej: Čas. čes. Mus. r. 1863, str. 9.

Návštěva z hrobu. Zakládá se na pověře národní, že šestinedělka, jenž umřela před úvodem, navštěvuje z hrobu svého v noci děťátko své, při čemž je koupá, zavíjí a kojí. K tomu účeli kladou v některých krajinách českých v noci ke kolébce vanu s vodou a houbu. Návštěvy ty trvají jen v šestinedělí a kdo spatří šestinedělku, prý umře. Srovnej: „Pověry národní v Čechách“ od J. V. Houšky, Čas. čes. mus. r. 1853.

Javor. Idea z národní pověry, že člověk čarami a zakletím proměněn může býti v zvířata, rostliny a neživé věci zakletím až do náhodného osvobození. S touto proměnou může býti i polovičná proměna spojena, v níž dělí se osoby o život s jinými tvory. O zeleném javoru viz Sušila 146 a v celku porovnej pověst o vrbě z Bydžovska, již vzdělal Erben. Konec srovnej s podáním Srbův o stromích sěnovitých (stínovitých). O kouzlech svatojanské noci přečti připomenutí Douchovo k překladu Svatojanské noci Shakespearovy.

Zlatý ženich. Studie ze skutečného života. Poznal jsem jej před mnohými lety v údolí mezi Roztoky a Kladnem ve vsi o pouti. Zajisté že asi už dávno hnije. I *Mudrlant* je studie ze života.

Vězeň; má podklad historický, viz Kroniku Turnovskou, uveřejněnou v Boleslavanu 1862.

III.

RŮZNÉ SKLADBY.

Vyznání.

Já nemám, bratří, běžných ideálů,
  v něž včaroval bych věhlas myšlenky,
jež proplétal bych liliemi žalů,
  v něž milosti bych vetkal pomněnky;
zda kdy v mé duši ideály byly,
  to věru nevím, neb můj smělý duch
ku předu míří, neboje se Scylly,
  a nenávidí minulosti puch.

Jak z jara ptáček poletuje v háji,
  si ladě zpěvy, na strom se stromu:
tak těkám já a v říši pestrých bájí
  já nelnu k sobě, nelnu k nikomu.
Jen dokud zpívám, píseň jest mi drahá,
  kdy dozvučela, zdá se cizí být,
a když má ruka v jinou strunu sahá,
  zas jiný jsem: já básně umím žít.

Kdys v tuhé zimě v podvečerním šeru
  jsem zřel do polí v čirý led a sníh,
duch roztál v píseň, sáhnu hbitě k péru,
  a písní vanul vřelý lásky jih;
a přec dím: Neznám ozpívané lásky,
  ten skvělých šaleb pokmit nevinný,
když zdvořilé čtu pěvcův o ní zkázky
  jen vzdušné vidím plouti vidiny.

„Co svého máš?“ — Tak často ptám se sebe.
  „Nic nebo málo?“ — Kde jest odpověd?!
Nechť jiný v potu snáší k zemi nebe,
  můj hvězd i nebe prost je básní svět.
Však něco mé jest; sbystřené mám hledy,
  jež umějí v směs vnikat života;
co zdá se jiným prostor býti šedý,
  v tom pro mne vzácné kouzlo kolotá.

Kdo sbystřil hledy? — Matka poesie.
  Jak, samému mně divná pohádka —
však vím já sáhnout k perlám, jež kal kryje
  a pestré klamy svlékat s pozlátka;
zře místo k hvězdám pilně k dobré zemi
  kol lidí táhnu čarodějný kruh,
kam lidmil sstoupá s lásky pochodněmi,
  pod štítem krásy můj se pouští duch.

Jsem cizí v nivách ideálů běžných.
  Když v duši bouří síla k tvoření,
vnořím se v život dalek hnutí něžných
  a v postavy se v rukou promění,

co zdá se býti hlinou pouhou, prostou,
  jež v rozpadnutí cíl svůj mít se zdá,
tak z vrubův žití plody moje rostou,
  a ráno nové tajemně v nich plá.

Mým vůdcem v pouti zásvit věrné krásy,
  jenž duši šepce, kde cíl žádaný,
ne obraznost jen; ta kde s pěvcem hrá si,
  zpěv motýl bývá větrem zmítaný.
Kdy zkvítá jabloň, pohled oku blahý,
  kdy plody nese, duše vidí cíl:
jen sny zas rodí ze snů vzešlé snahy,
  pro žití život kráse dává díl.

Ten díl ovlažen rosou mysli jasné,
  kel žene v duši sličné naděje,
za listem list jde v míře libohlasné
  a květina hle! ve plod dospěje.
Mně život pramen; z něho podnět bera
  pod okem krásy pravdu s bájí tkám,
a poesie, sladká slávy dcera,
  mně pootvírá již na zemi chrám.

Pohřeb na Kaňku.

Duma z husitských dob.

(Děj na horách Kutných. Průvod; kovkopové ozbrojení vedou schytané husity na Kaněk; rozjitřený lid městský, hrne se s nimi.)

Sbor lidu:

Zabte je, palte je!
Dejte nám kacíře,
ať je rozsápáme,
divoké jak zvíře
kosti lupu láme.
Dejte sem, dejte sem,
ať pekelné syny
do země vešlapem
za jejich zločiny;
ať Kaněk pohřbí je
v kusy roztrhané,
ať zdechnou jak zmije,
peklo ať jim vzplane!
Dejte nám kacíře,
zabte je, palte je!

(Zastavení u Kaňku. Ticho.)

Vůdce kovkopův:

Nad svým hrobem stavte kroky,
synové pekelné zloby;
tuto pohleďte před sebe,
hoj, což vidí oko vaše?

Sbor husitův:

Propast černou, bezednou!

Vůdce:

Ze tmy její hle, se šklebí
smrti tvář a pekla muky,
jestli duší nevrátíte
pravé naší svaté víře!
Nuže, na Řím přísahejte,
a milost vám bude dána!

Sbor husitův:

Na své víře setrváme,
milosti v nebi dočkáme.

Sbor lidu:

Zabte je, palte je!

Vůdce:

Podruhé můj hlas k vám volá,
nuže! na Řím přísahejte!

Sbor husitův:

Na své víře setrváme,
milosti v nebi dočkáme.

Sbor lidu:

Zabte je, palte je!

Vůdce:

Smrt studená po vás sahá,
v drápech její dokonáte:
na Řím, na Řím přísahejte,
a milost vám budiž dána!

Sbor husitův:

Hospodin náš pevný hrad,
u něho chcem milost ždát.

(Přestávka.)

Vůdce:

Nuže, Kaněk pohřbiž tebe,
chátro, z hrůzy pekel pošlá!
Čas vám dávám k pomodlení,
než vás černá pohřbí noc!

Husitský kněz Chotek:

Sláva budiž hospodinu
i Ježíši, jeho synu! —
Naposledy ruce v hoři
k tobě, otče náš, spínáme,

pevní jako skála v moři
v bouři světa neklesáme;
nechť nás svírá bol i muka,
nechť had smrti srdce stiská:
tvá nad námi stojí ruka
a brána nám nebes blízká.
Naposled svázané ruce
v duchu k němu pozvedněte,
balzám dá on naší muce,
spásy růže z něho zkvěte.
Sláva budiž hospodinu
i Ježíši, jeho synu!
Než se mnou slavně umřete,
naposled se pomodlete!

Chorál husitův:

Paveza silná jest bůh můj,
má duše pevně při něm stůj.
Nechť na světě bouř tě leká,
jeho ruka nedaleká
  dá spásu tobě,
  vezme tě k sobě:
Sláva budiž hospodinu
a Ježíši, jeho synu!

Předobrý otec jest bůh tvůj,
má duše, v něm se pomiluj!
Když po tobě smrt již sahá,
věz, přijme nás k hodům blaha,

svým kde za hrobem
se sejdeš s bohem:
Sláva budiž hospodinu
i Ježíši, jeho synu!

Naděje věčná jest bůh tvůj:
nuž, smrti víc se nestrachuj.
Dnes nás sklátí zkázy střely,
zejtra vstanem co lvi smělí
v božím lesku
na nebesku:
Sláva budiž hospodinu
a Ježíši, jeho synu!

(Kovkopové házejí husity do šachet; lid jásá. Duchové, přiletěvše s nebe, snášejí se nad Kaňkem.)

Sbor duchův:

Myšlenky boží,
duchové padlých,
opusťte schránu
tělesnou svoji
a ze tmy země
vyleťte vzhůru
v náručí naše!
Slétli jsme s nebe
vás uvest k bohu:
vyleťte vzhůru!

Sbor lidu:

Slyš! Hlasův divé vlání,
strach, hrůza z Kaňku vstává,

pryč, příšer sbor ve lkání
kacířům pozdrav dává.
Strašná táhne noc,
duchův vládne moc —
pryč, duchův vládne moc!

(Lid utíká na všecky strany; sbor duchův vítá duše zabitých husitův k němu z propasti vystupující.)

Sbor duchův:

Vítejte v kolo poslův s nebe!
Setřássc země prach se sebe
lefte s námi na šťastné hody,
kde svítí věčný den svobody,
kde není slepot, nenávisti,
kde pravdy stkví se reci čistí.

(Letíce společně k nebi zpívají vesměs:)

Bůh láska jest a láska bůh,
on ve svém srdci pojí v kruh —
v kruh pevný, věčný, jediný
vše zemí, moří končiny.
Z té lásky povstal ze tmy svět
a na něm člověk, tvorstva květ,
a toho světlem požehnal
a z lásky své mu ducha dal,
jenž, z těla vymknuv se objetí,
zas k otci do vlasti přiletí,
kde svítí věčný den svobody,
kde s otcem bude slavit hody.
Hallelujah lásce věčné,
hallelujah! nekonečné
hallelujah!

Pijanovo dědictví.

Baláda.

I.

Za dávných, šerých časů žil
  kdes v Čechách vzácný pán,
jenž po svých předcích hrad zdědil
  i mnohý země lán;
kdo znal ho, každý miloval
  ty vážné šediny:
onť často v mládí bojoval
  pro čest své otčiny.

Byl rodu svého poslední,
  nemaje synů, dcer,
a trávil smutně den ke dni
  svůj žití podvečer;
však jednu radost přece měl:
  měl rád zpěněnou číš,
při medovině zapomněl
  na všechnu stáří tíž.

Tu jednou v hradě při stolu
  jest seděl sám a sám,
odevzdán v snění odpolu
  svým trudným myšlenkám;
chtěl potomstvu cos zůstavit,
  by v mysli jeho žil,
až v zemi najde tichý byt —
  a v písni zatoužil:

II.

„K zemi chýlím hlavu svoji
jak dub starý v lese,
což as po skonaném boji
o mně zvěst roznese?
Nemám synů, jsem tu sám a sám:
což po sobě vlasti zanechám?

Bitev ryky dozněly mi,
ramen zvadla síla,
mezi druhy mladickými
není pro mne díla.
Nemám synů, jsem tu sám a sám:
což po sobě vlasti zanechám?

Jediné mé potěšení.
pěnivá ty číše,
v toku tvého bujném vření
věčný obdiv dýše;
ty mně poraď — jsem tu sám a sám:
což po sobě vlasti zanechám?

Brzy složím kosti v hrobě,
žití mněť na krátku:
pověz, druhu, co po sobě
zřídím na památku . . .
či až odpočinu v zemi,
kámen mi jen zbude němý?“

III.

Usnul. Z číše vystupují
rychloletí skřítkové,
kol Pijana poskakují
jak kol kmenu ptáčkové;
poslední z nich, jinoch krásný,
na klín starci usedá,
a zrak plachý nebejasný,
k němu vroucně pozvédá.

Pijan v snění usmívá se,
a jun líbaje ho v ret
a se zardě v rajské kráse,
čaruje mu nový svět;
na to složiv v náruč měkkou
hlavu starce unylou,
jarobujnou nadšen vděkou
zpívá píseň rozmilou:

IV.

Světla den spatřil jsem v ráji,
v myrtoví v okruhu děv,
ptáčat kde u věčném máji
k blankytu šveholí zpěv;
z růží a viol mé lůže,
révy kde šířily stín
k radosti procitlo bůže,
hrozny mi padaly v klín.

Žes mne, o stařečku šedý,
k pomoci vyzýval dnes,
zkalené rozjasním hledy,
srdce ti rozvlním v ples;
že jsi ctil nevěda boha,
dostaneš od něho dar,
k věčnosti on ti pomoha,
potomstvu přinese zdar.

S druhy spěj, slunce kde spává,
čarovný roste tam keř,
na kterém rodí se šťáva,
ježto zla potírá sběř;
révu tu vezmi v památku,
v mateřskou zemi ji dej,
mok na ní, v jesena chládku
dospěvší, v poháry lej.

Šťáva ta božskou má sílu,
mění strast v živoucí slast,
srdce vše k statnému dílu
rozhřívá pro matku vlast;
toužné jmě její jest víno —
věčný duch sídlo v ní má:
na věky buď velebíno,
k činům té zárod v něm plá!

V.

Probudiv se, Pijan svolal druhy,
na západ se s nimi odebral
a když révonosné spatřil luhy,
radostí se kmet do pláče dal.

Vzali keře, vzali klenot drahý,
do Čech s nimi šťastně přibyli,
a kde mělnický čněl pobřeh nahý,
v mateřské je zemi pěstili.

A když révy poprvé uzrály,
a jich šťáva vřela v pohárech,
otec Pijan, vínem rozháralý,
v nekonečné slasti pustil dech.

* * *

Z tisíc hrdel budiž velebíno
silorodé naše české víno,
ono slabou k činům pění krev,
jemu ke cti světem hlahol zpěv:
České víno Čecha obraz pravý,
duch jarosti věčné dřímá v něm:
kdo jsi muž, věnuj světlo hlavy,
sílu ramen za oteckou zem!

Básník král.

Již, sešlá chaso starostí,
do tmavých ustup koutů,
já zdvihám žezlo volnosti
a trhám články poutu,
jež tížilo jak řeku led
mých snův a vidin bujný svět!

Zlatou mi dejte korunu
na pyšnou hlavu, snové,
neb usedaje na trůnu
dnes opět v slávě nové,
chci v říši svou se uvázat
a moc nad světy ukázat.

Já jediný jsem v světě král,
jenž pevně sedí v trůně;
kdo v bitvách o národy hrál
a strachem o trůn stůně,
jest pouze míčem osudu —
s ním píseň já svou nehudu!

Jáť dobře myslím s národy,
jich blaho mým jest blahem,
neb na oltáři svobody
slib skládal jsem já drahém,
že pevně v lásce k nim chci stát,
že mír a rozkoš chci jim dát.

Však svaté slovo básníka
  ze vřelé řinouc hrudi
víc lidu srdce proniká
  a víc v něm slastí budí
než schytralá mocnářův lest —
jeť vyšší králův pěvce čest!

Vy zlaté hvězdy na výši,
  vy mluvte, neb vy znáte,
když národ pěvce své slyší,
  zdaž nezvédá tenkráte
se k činům rázným líná hruď
a k šlechetnostem vzácná chuť?

Jest věčným naším úkolem
  být proroky všech časů,
být věštím blaha sokolem
  ve mračnu matných hlasů
a kde lid tlačí prach a rum,
novému blahu stavět dům.

Nuž pěvců říše zelená,
  rozkvítej v čarné síle,
ať poctivý muž nestená
  při marném omdlev díle,
ať po národech chodí slast
v noc černou sypouc trud i strast!

Mé říše věrní poddaní,
  obrazy, stopy, rýmy,
král volá — vstaňte ze spaní,
  zatřeste křídly svými;

hle! širý otvírá vám svět:
nuž k sluncím vzhůru řiďte let.

V bratrském plyňte souladu,
mé duše mějte blesky,
a lidem za bol v náhradu
z tmy razte k světlu stezky,
k duším se kloníce unylým
jak matka k dětem rozmilým;

je živte mlékem krásoty,
jim domov blaha rcete,
ať vyrůstají životy
a hynou žaly kleté;
já káži tak — nuž zdar v tu pouť!
jak jarních větrů plyňte proud! —

Noc krásná tak! — Hle! luny svit
se líbá se tmou sadů,
v křovině ňader slavík skryt
do písně hrouží skladu,
a v přemilostném zachvění
se v duši vlní vzpomnění . . .

Jak — slzy mok!? — O šťastný král,
jenž v slávě slzet umí,
jenž hledě v minulosti dál
růžemi věnčí rumy:
on pevně sedí na trůnu
a právem nosí korunu!

Jeptiška.

Baláda.

I. V noci u okna.

U okna v slzách k hvězdám
  jeptiška hleděla,
kol ní sen lásky sladký
  noc jarní šuměla;
vše slastí lásky vřelo,
  květ líbal ve snu květ,
jen v její svadlém srdci
  ten krásný umřel svět.

Palčivé tiskla čelo
  ku mříži studené,
jež v lásce celovaly
  rty druhdy milené,
a vzdech se pnul za vzdechem
  ze srdce v noci klín,
neb v panně opět vzkříšen
  umřelé lásky stín.

Ó, komu usoudil *bůh*
  nešťastně milovat,
ne, tomu nedá míru
  ni tiché cely chlad,
a srdci když svět spletl
  korunu trnovou,
to nesloží k útěše
  víc nikdy hlavu svou!

U okna v slzách k hvězdám
jeptiška hleděla —
kol ní sen lásky sladký
noc jarní šuměla;
vše slastí lásky vřelo,
květ líbal ve snu květ,
jen v její svadlém srdci
ten krásný umřel svět.

II. U matky boží v kapli.

Maria, matko milosti,
sem k tobě jdu v té úzkosti
své srdce tobě otvírám,
v němž dávno bolest zavírám,
bys ruku svou v ně vložila,
bys jeho žalost zmenšila —
o Maria!

Měla jsem, měla milého
jak beránka tak dobrého;
co matka svému dítku je,
co jarní slunko kvítku je,
to milý srdci mému byl,
s nímž v milosti se zasnoubil —
o Maria!

Leč první lásky vonný květ
hned v poupěti mně zničil svět,
a bolest vešla v ňadra má,
až k smrti milým raněná,

a jenom víry svatý svit
noc duše mohl osvítit,
o Maria!

Můj milý v světě dalekém —
ó matko, kryj ho v plášti svém!
Já strast chci tiše snášeti —
jen jeho nenech trpěti,
buď při něm, až mne nebude,
až usne srdce mé chudé —
o Maria!

III. Nebeská návštěva.

Kráčí v šeru ranní chvíle
k cele paní v říze bílé,
vkročí dveřmi zavřenými,
při bělostném loži stane
u jeptišky uplakané,
jež tu dřímá s boly svými.

A co panna tiše dřímá,
Maria jí z ňader snímá
srdce zkormoucené strastí;
k svému srdci si je vine
a serafů ve družině
k nadhvězdné s ním letí vlasti.

Slunko lije první záři
panně na studenou tváři,
kterou posud slza močí;

a ve šťastném mrtvých spánku
hledí ranních do červánků
  jeptiščiny zhaslé oči.

IV. Zapomenutý hrob.

Za kostelem šedým stojí
  v stínu porozpadlý hrob,
a v něm po světovém boji
  dřímá růže zašlých dob.

Nikdo se tu nezastaví,
  jenom časem slavík sám
zazpívá píseň oslavy
  lásky věrné ssutinám.

A když krajem v liboznění
  rozlévá se jeho hlas,
do života zapomnění
  loudí lásky svadlý čas. —

Různý cíl nám život dává,
  blah kdo se mu zasvětí:
muže krášlí činů sláva,
  ženu lásky oběti.

Švanda dudák.

Baláda.

I.

Nad Otavou pod jabloní
sedí Švanda — slzy roní,
zašlý život rozbírá,
jenž se před ním rozstírá.

Slavné přežil Švanda časy,
leč už zbělely mu vlasy,
a poklad, jejž nejradš měl,
ach! už v tmavém hrobě tlel.

Loukou tlupa jde jonáků
s písní na rtech ku dudáku,
kol něho se postaví,
zpěvem starce pozdraví:

Nad veselé posvícení
věru! nic na světě není:
vstaň, pojď s námi, brachu náš,
rozehřát ty duši znáš,
kouzelné ty tvoje dudy
rozveselí všecko všudy!

Víno bude a koláče —
s dívčinou se hoch vyskáče,

v kolo pujde děd i máť,
jak jen počneš, Švando, hráť;
s námi pojď a spustiž dudy,
výskat bude všecko všudy!

Kdo má, hoši, radost v těle,
dudáka měj za přítele,
máť on v lásce mladou krev,
hlučné kolo, švarný zpěv,
a ty jeho slavné dudy
kde jsou které zplaší trudy!

II.

Hoši zpívají v kole:

Skáče ptáček po trávníčku,
hledá sladkou jahodečku,
jahodečku pro samičku —
hej dudy, du;
skáče junák před dívčinou,
jahodečku hledá jinou,
špulí ústa na hubičku —
hej dudy, hou!

Jsme my chasa rozpustilá,
Andulka nám zatopila! —
hoří oko, hoří líce,
srdce plane jako svíce —
hej dudy, hej dudy, du!

Dívky odpovídají v kole:

Což vy, hoši, hned chytíte —
děvčata jen poškádlíte
a na ně víc nemyslíte —
hej dudy, du;
prudký oheň v srdci máte
a na věrnost málo dáte,
rozmarýnu nesázíte —
hej dudy, hou!

Já dám lásku jenom tomu,
kdo chodívá k nám do domu,
kdo poctivě s námi cítí,
prstýnek náš bude míti,
hej dudy, hej dudy du!

Lovec:

Chaso, vyprázdni mi kolo,
pán chce míti jednou solo:
holoubku, se k tanci měj,
a ty, Švando, skočnou hrej!

Švanda:

Nebudu já tomu hráti,
jenž se má z svých hříchů káti.

Lovec:

Dudej, hrst ti stříbra dám,
když jen budu v kole sám.

Švanda:

Ty jsi pramen mého trudu, —
tobě, pane, nezahudu.

Lovec:

Dudej! — hrst ti zlata dám,
neb ti dudy roztřískám!

Švanda:

Zvolna, zvolna, bez křiku . . .
slyšte, hoši, muziku!

III.

Vyrůstala v mém domečku
holubička zpanilá,
lovčík na ni pustil střelu —
ta ji k smrti ranila.

Vychoval si Švanda dcerku,
jako skvost ji vzácný měl,
padouch lovčík lhal jí lásku —
na svědomí zapomněl.

Když ošálil holubičku,
odešel jí za jinou,
a já za rok hrob jí kopal
pod zelenou kalinou.

Zabil lovčík dudákovi
  jeho štěstí jediné,
a od dob těch žádná radost
  od nikud mně nekyne.

A já pomstu přísahal mu —
  a teď mám mu skočnou hrát?
chraň mě, chaso, před luňákem,
  mámli se kdy k tobě znát!

* *
*

Vstala bouře v světnici,
dudák kvílel v směsici,
chasa lovce chopila,
k řece s ním se valila,
ve vlnách ho pohřbila.

IV.

Plane měsíc na nebesku,
pod kalinou v jeho lesku
sedí Švanda na kameni;
a v půlnoční tiché době
při dcerušky drahém hrobě
truchlí v bolném rozechvění:

„Nemám nic víc na světě,
i má hudba v odkvětě:
vše, co srdce rádo mělo,
za hory mně uletělo,
ani v noci útěcha
vinu usnout nenechá.

Ty jsi se mně zjevila,
ruce nad mnou lomila,
že jsem zpěvem vraha tvého
sřítil žalu do věčného:
neboť zpěv jen smířit má,
co rozvádí vášeň zlá.

Nevím, jak bych odčinil,
čím jsem včera provinil,
ač mi bolem srdce puká,
více dud se netkne ruka:
v tom, má dcero, buď můj trest,
jejž až ke hrobu chci nést."

* *
*

Planou hvězdy na nebesku,
Švanda kráčí v jejich lesku
k řece, ježto šumí z důli;
tam, by smířil duše vinu,
hodil dudy ve hlubinu —
tam pomalu utonuly.

V.

Pluly dudy od Strakonic
hloub a hlouběj v českou zemi,
však hlas jejich posud zvučí
o slavnostech vesnicemi;
ano od té doby v Čechách
Švandovo dědictví žije:
v růžích písní nejkrásnějších
posud had se bolu kryje...

posud Čech, když píseň zpívá,
tajnou v srdci slzu skrývá,
a vše zpěvy drahých Čech
po blahu jsou dávném vzdech!

Přípitek.

Nad hlavou laškuje v chmelovém loubí
nebeský lazur se slunce zlatem,
duch křídla rozpíná, Muse se snoubí,
ňadra se vlní v nadšení svatém;
mělnických hroznů krev v číši mé hoří,
český kraj jarost kolem mne dýše:
unášen v houpavém pocitův moři
zpěv — orel — letí ze srdce skrýše!

Buď první zdrávo, jasné světlo hlavy,
by zdárný jeho s temností byl boj,
buď zdráv ten boj, by zasvítil den pravý
a stržen s lidstva mlhy byl závoj;
v něm ovšem mile, v pohodlí se dříme,
však dřímotu my více netrpíme:
my chceme život, živé činův proudy,
ornici kyprou a ne mrtvé hroudy!

Buď druhé zdrávo: pravé, rázné chtění,
jež více chce než sladký blahobyt,
v němž jako luna čistém ve prameni
se shlíží lepší budoucnosti svit;

jen z vůle pravé řine k činům síla,
jen z vůle rázné velká rostou díla,
bez vůle člověk míč jest jen pro děti,
neumí jednat, neumí trpěti.

Buď třetí zdrávo *srdce* s pravým citem,
  jež miluje, co stojí za lásku,
jež oasou jest v žití kamenitém
  a v pravý čas dá krev svou na sázku;
    kdy v slunci citův mysl k činu vzletí,
    tuť duše peruť sladká naděj světí,
    a naděj rodí pevnou v konec víru —
    a muž k konání pravou našel míru.

Zdar tobě buď též, dítě vesny věčné,
  jež skály drtíš, svaté *nadšení*,
po kterémž duše bídákův netečné,
  tmou zaslepené, mecí kamení;
    co palba z děl, co králův jsou řetězy,
    kdy v duši zdravý nadšení kel vězí?
    Ať zmaří těla zlé soběctví vztěky,
    nadšení padlých příští vzedme věky!

Buď zdráva duchem naše *mládež* jará,
  to lepé kvítí v české lučině,
nechť o věc vážnou, o příští se stará
  lnouc pevnou láskou k chudé otčině;
    nechť ví, že k práci přibyt musí síly
    a za námi jde k společnému cíli:
    my základ dali, ona staviž hrady,
    abychom s klidem vešli v hrobův řady!

Jest život krátký! — Nuže na památku
všem mužům českým prázdním číši svou...
co tupolebý svět měl za pohádku,
to skutečností teď už pravdivou:
jich prací tělem stalo se jest slovo —
nuž směle k předu, by, co nehotovo
již uzrálo a zdravé plody neslo:
buď přítomna i budoucnosti heslo!

IV.

VÍLA POLABSKÁ.

Předzpěv.

Zdrávas noci stříbrojasná,
pěvců druže milostivá!
Sedívám na jarním břehu
mého hovorného Labe,
Labe kmeta slovanského,
a v mém srdci touha vroucí
rozepíná k tobě lokty,
noci, druže milostivá!

A ty vlídná s výše nebes,
bys bouř citů ukojila,
přinášíš mně ticho děvu,
děvu *píseň* v náruč věrnou
a díváš se s zalíbením,
kterak kol mé šíje vine
lilie a růže loktův.
jak na ňadra zpěvorodná

těžkou pěvce hlavu klade,
jak jí z oka úsměv svítí,
v němžto ráj svých divů sklady
v pestré řadě rozestírá;
z úst jak sladkých hudbu dýše
harmonií sfér nebeských....

I.

Jinoch byl ve dnů svých vesně.
Srdce posud v ňadrech snilo
jak potok, kdy sever duje,
sní pod hávem křišťálovým.
Aj, tu zával dechot jarní!
Křišťál slastí rozplynul se,
sen uletěl v bory šíré,
potok roztál, neboť se v něm
jasné zraky slunce zhlídly,
a obrázky hvězd milostných
tonuly v něm v hravé píli.
Jak potoku v probuzení,
srdci bylo jinochovu.
Sen se loučil, život vcházel;
touha nová, by jak blesk se
na modravém nebi znítil,
pronikla mu srdce dobré,
tisíc citů v zapětí jí
rozvilo se v luzném volnu,
že se srdce rozechvělo
polo slastí, polo pláčem,
práhnouc ždáním, aby rosa
ukojení svlažila je.

Kdy dřímaly labské vlny
při hvězd kmitu na blankytu
bloudíval jun kolem proudu —
s bolnou něhou v srdci mladém
stápěl zraky v snivé hloubi.
Aj! tu jednou jak pouť konal,
pro bouř srdce mír hledaje
v noci, jíž mír svatý vanul:
zříti jest mu děvu krásnou,
jak by právě z rosy vstala
a den žití pozdravila,
ana sedíc na lučině
pohrává si zlatým broučkem
a tichounko zpívá píseň.

Mráz i oheň jinochovi
v prsou proudí rozbouřených;
oko tkví na čárném zjevu,
rtové v píli zaplesají .....
a děva si zpívá tiše,
ohlédá se, usmívá se
s modrým okem jako barvín,
že se srdce v jinochovi
rozehřívá, rozesmává,
jako když se na poupátko,
v plénky těsné zavinuté,
slunce jarním okem dívá
k veselu je žití budíc.

Jinoch třesoucím se krokem,
k děvě kráčí, k ní si sedá

a dmut vlnobitím slastí,
k horkým ňadrům děvu tulí
a do nebe očí jejích
zahleděv se zrakem, jenžto
poprvé za srdce mluví,
šeptá trnoucím k ní retem:

„Viď že, milá, půjdeš se mnou,
se mnou do chaloupky tiché?
Pojď, na křídlech milování
věrného tě odnesu!“ —

Děva mlčí v náručí mu,
ale okem odpovídá,
v němž se smutek s slastí schází.
Mlčky hledí k jinochovi,
hebkou ručkou líc mu hladí;
pak hlavinku k ňadrům sklání,
z náručí se jemu vine
a odchází smutným krokem
k dřímajícím vlnám Labe,
kdež jinochu ztrnulému
v bujném mlází zakmitne se,
zakmitne se, ohledne se —
zakmitnuvši v houští zmizí!

O! jak srdce bolem hořkým
v prsou mládce zaúpělo!
Zaúpělo, zaplakalo,
že se dvé těch mladých očí
v horkých slzách zatopilo!

A když první jitra růže
posypaly zemi krásnou,
ještě uviděly slzy,
ještě uslyšely vzdechy . . .
div, že s hochem neslzely! —

II.

Tam, kde břízy u potoka
u věnec se sestoupily
s olšemi a vrbinami,
stála chýše v svatém míru.

Před rodičkou boží v jizbě
v svitu rána růžového
klečíc matka žalmy zpívá.
Žalmy z úst se linou k nebi
jako šumot stromů z boru,
nad nímž mrak se s bouří valí;
neboť ze srdce se noří
bolnou tísní sklíčeného,
že synáček jedináček
klamným stínům víru dává,
jimiž duši mladou svádí
tajemná noc. Žalmy pějíc
tázavě se vlhkým zrakem
staruška na Pannu dívá,
kdy synáček navrátí se.

Dvéře vrznou. Jinoch vchází
a již umdlen, hlavu skládá

na matčino věrné srdce,
ježto v mládí chránilo jej,
by dech zlý ho neovanul;
chvatem líbá oči sivé,
jež bdívaly v nocích nad ním,
vlasy líbá — líbá ruce,
jež ho v mládí nosívaly,
aby trn oň nezavadil
a neranil duši mladou.

„Mé ty slunko v zimě stáří,
kdes prodléval?“ matka ptá se.

Mlče jinoch oči sklopil,
neb slov neměl v divém chvění.
Úzkost z nova mrazí srdce
staré matky, věrné matky.
Mlčíc smutek s čela stírá
synáčkovi měkkou rukou
a na lících zbledlé růže
mateřské své lásky dechem
jme se k žití pobouzet. —

Láska matky, dcera nebes
skonejšila v junu srdce,
že jí s pláčem pověděla
o divém své touhy plání,
o bolu, jenž z ní se zrodil,
že ho děva, zjev milosti,
opustila v tichu nočním.

Máť to slyšíc synka líbá,
na bílé ho lože klade,
na lože pod matku boží.
Sednouc k němu hocha těší,
sladkým slovem uspává ho.
A když spánek pozaslonil
oči uplakané synu:
vstane máť a jde si kleknout
před rodičku boží s děckem,
slabým hlasem žalmy zpívá
za synáčka nemocného,
skrze slzy k ní se dívá,
kdy synovi navrátí se
v tělo zdraví, v duši mír. —

III.

Proč to slunce, svíce nebes,
ku spánku se ukládajíc,
probírá se olšinami
a nachovým zrakem ještě
dívá se na bílé lože,
na němž úpí jinoch bledý
před očima věrné matky?
Či snad, aby truchlou máteř,
nežli usne, potěšilo,
zbledlé líce nachem růží
synáčkovi postelouc?
Neb je Víla sladkým slovem
k chýši jíti poprosila,

by jí mohlo pověditi
zvěsty o mileném hochu,
po němž často v mlází nyje,
kdy dřímají labské vlny? —

Matka mluví: „Dítě milé,
vezmi léky: dají zdraví.“

‚Pro mou bolest,‘ synek na to,
‚ani na májové louce
ani v snivém stínu boru
lékův, máti, nevykvétá!
Dej, o dej mi krásnou děvu,
ana zlatým broučkem hraje
a tichounko píseň zpívá,
v kvítí sedíc na lučině!‘

„Hochu, tobě duši mladou
zlé mocnosti pomámily!“

‚O dej, matko, krásnou děvu,
ona svým se prstem dotkne
srdce mého stonavého,
a ono si povyskočí,
jak na jaře mladé ptáče
na haluzce květorodné.‘ —

Matka mlčí, slzy stírá,
jme se modlit k svaté Panně,
až v modlitby loktech svatých

tiše usne. I syn dřímá.
Noc se vkrádá v tichou jizbu,
slyšet jenom chvění času,
jenž nad světem kvapem letí.

Na okénko: Klepy, klepy! . . .
jun se budí; libý úsměv
se snem na rtech pohrává si.
„Což, miláčku, neslyšíš mne?“
u okénka zpívá hlásek.
Jun polobdě z lože vstává —
„Ach! mně posud neuvadl!“
Jun hlas slyší, v chvatu stírá
spánek s očí zaslonėných
a zří děvu rajské krásy,
ana kyne u okénka
ve stříbrném jasnu luny.
Děvu zří a k oknu pílí,
nemá slova k uvítání,
a má ústa k ulíbání
a má ruce k objímání!

„O! pojď, zlatá hvězdo moje,
pojď, o pojď do jizby tiché!“ —
a jak kouzlem jaro zdraví
v oudy zemdlené mu proudí,
sladkým vlito podíváním,
sladkým vlito celováním.

„„Jak mám k tobě, hochu, jíti,““
odpovídá děva hlasem,

v němž se tajná bázeň chvěje,
„„vždyť ta matka na obraze
s svým děťátkem, nemluvňátkem
hrozí mně, bych nevstoupila!““

Jinoch trne. Podívá se
na obraz a na svou matku,
jak na svaté knize dřímá,
a z náručí pouští děvu.

„„Což mne nemáš?““ děva stená
ve stříbrném jasnu luny.
„„O pojď, hochu, pojď ven, milý:
povíme si pod hvězdami,
jak se rádi, rádi máme!““ —

IV.

Jinoch vyšel. Podav ruku
krásné děvě s sladkým hlasem,
sedl na mech vedle Víly,
tam, kde břízy bělorouché
v potoce se zhlížely.

Sedna mlčky k Víle na mech,
díval se, jak nožky bílé
v čistém zřídlu smáčela si,
poslouchal, jak polopějíc
polomluvíc hovořila:

„„Jak jsem často, kdy sen blahý,
rozsívaje potěšení,
nad krajem se naším nesl:
obrazem tvým těšila se
kvítí na lučině vijíc!
Jak jsem okem v noční dáli
v sladkém chvatu bloudívala,
jdešli již, můj dobrý hochu!
Ty jsi nešel. V chýši tiché
na bílém jsi loži sténal,
poraněn jsa ostnem hoře,
že jsem ondy za med lásky,
jenž z tvých úst mi v srdce splýval,
němým rtem tě opustila.
Slunko vše mi povědělo.‟‟

„Slunko že ti povědělo —?!‟

„„Aj! miláčku, ruka tvá se
třese v mé, jak vrchol doubce,
kdy s ním bouře pohrává si!‟‟

„Viď, žes, děvo, lidské dítě?‟

„„Nejsem dítkem krajů vašich.‟‟

„Máť tě tedy nezrodila?‟

„„Světlem žití sladká vůně,
jižto dýše labské kvítí

z kalíšků svých operlených,
nadchla mne. Ta máť jest moje.'"

„Otec tvůj?"

„,Jest šumný vítr,
který vůni poceloval
a s ní lásky plesy slavil
na své pouti s hor vysokých.'"

„Jak! tys děvo.."

„,Víla jsem!'" —

Jinoch ztrnuv uleknutím,
pustil ruku krásné víly,
zakryl oči poděšené
a zastenal z hloubi srdce
k noci tiché pláčem hořkým.
Pak pohleděv do potoka,
pomyslil na starou matku,
jak usnula zaň se modlíc
u rodičky s nemluvňátkem;
a cítě, jak v srdci touha
rozdýmá se v žhoucí plamen:
viděl stále děvu rajskou,
která z hladkých lící proudu
v bázni k němu pozírala,
jak by děla: Což tě hněvám?

Víla lokty liliové
na rámě mu položila
i na lokty čelo jasné;
oči její, živé charpy,
tak se tklivě dívaly naň,
jak by se rty višňovými
stejně v bolu lkáti chtěly.

„„Věziž,‘“ ticho hovořila,
třesoucí se ručkou v juna
kadeřích se probírajíc,
„„první teprv žiji vesnu!
Šťastné dítě blahých vlastí
hrávala jsem v květných dolech,
neb mne Labe kolébalo,
jako děd své milé vňouče
mezi šumným rákosím.
Tvé tu líce zasvitly mi
polo v slasti, polo v bolu.
Proč usednuv po mé ruce
hledem jsi má volná ňadra
v sladkou spoutal porobu?
Pročs mě k horkým prsům vinul,
kdy jsem hrála s broučkem zlatým?
Proč kanula slova vroucí
v tichou chýši srdce mého,
s níž se šťastný poklid loučil,
a v níž smělým křídlem zachvěl
nový, velký, bouřný pocit?

Co se tehdáž ve mně dálo,
chovám v hloubi paměti své,

jako v květu zlato medu
bělostkvoucí lilie.
Ó burácel hlahol bouře,
i mně sladká píseň zněla
ranním dechem unášená....
Tíseň za ruku mne vzala,
k Labi pryč mne odváděla,
a tys plakal, dlouho plakal!
Vím to, hochu dobrý, vím to,
neboť vše jsem zřela tajně,
avšak bála se tě těšit. —

Sestry se po smutku ptaly,
jenž své hořké políbení
mně na čelo bílé vdechl,
jenž mé oči stínem pokryl,
strasť mi dada za druž stálou.
Ani slovo nezradilo,
co mi srdce v ňadrech hlode,
zrak co jasný stínem halí;
až dnes slunko zvěst mi dalo,
jak na loži bílém pláčeš
a jak vadneš, jarý stromek,
kdy jej vichr zlobou štvaný
z kypré půdy v lilje zvrátil;
kterak po své panně vzdycháš,
jak ji voláš hlasem smutným,
aby mannou sladké lásky
skropila vadnoucí srdce. —

Na křídlech jsem větru spěla
ku královně jasné Paní,

jež na stolci korálovém
v kole druží zpívajících
kmenty snula mlhy tenčí.
Pověděla jsem své Paní,
jakou lásku v srdci chovám,
jaké v srdci ty máš hoře,
a jak na loži bílém úpíš,
jak smutným hlasem voláš.
Prosila jsem slovem vroucím,
jež mi na rtech umíralo
tísní, že tvé žití shasne,
abych k tobě jíti směla,
abych hoře udusila,
jež jsem vložila v tvá ňadra.

Na mé prosby jasná Paní
ze svého se stolce zvédá
a ze směvu lahodných rtů
perlí se jí tato slova:
‚Jdi, mé dobré dítě, k lidem,
přines junu lásku, zdraví:
kéž na vzájem on ti podá
čarokvěty lásky věrné!
Návrat určím tobě sama.‘

„Jak, tys přišla vykoupit mne?“
jásá jun a v chvatu slasti
děvu zlatou tulí k ňadrům
uvolněným z vazeb hoře,
ozářeným světlem lásky.
A co hvězd se na blankytu

hemží v modru jarní nocí:
tolik polibků jun seje
na ty charpy očí jasných,
na jahody retů svěžích,
na běl ňader rozvlněných. —

Poblíž v lůně květných keřů,
na lodince z růžných mráčků
jasná Paní vil se vznáší
a úsměvu laškování
na bílém jí čele trůní
a ze zrakův vlídných svítí.
Kol ní v věnci poletují
družky víly v jarém plesu,
při slavíkův klokotání
čarodechou pějí píseň:

Hvězdice slétla
s vysoka nebe
junovi v náruč;

půvabu růže
s sebou si vzala
v bílé své ruce —

na vroucích rtech pak
studánku živou
přesladkých medů;

růžemi juna
posypala
a medem juna
zulíbala.

V.

Kdo nezměrné lásky poklad
vložil v srdce matky věrné?
Anděl rukou liliovou
snad jej vložil a tam pěstí?
neb jak anděl čistá jesti;
či snad nočních světel pán?
Neb v mrákotách žití děsných
dítku beze změny svítí
věčně svěží láska matky. —

V stínu bezu rozkvětlého
před chýší na dvorku stála
stará studeň; z její skulin
živý mech ven vykukoval . . .
v keři bezu poskakoval
ptáček si dle ranní písně.
S jinochem, jak jitro svěžím,
jež se právě probudilo,
stála děva u studnice
sama jako píseň ptáčka,
v živý obraz vtělená.
Jako v bezoví ta píseň
slastí se v ní srdce chvělo,
když hleděla na chaloupku,
v níž jí v brzce podletí
lásky ždané vzejít mělo.

Tonula v tom rozechvění,
kde jest srdce plno světů,

nových světů, z ráje květů,
jichž jen stínem náš jest svět.

S rukou v ruce stála s junem,
jenž toužebně k chýši hleděl,
až na prahu matka stará
objeví se k uvítání,
jemuž srdce v tichu plesá,
jak to matka potěší se
uzříc syna uzdravena,
uzříc dévu spásodárnou. —

Aj staruško, vyjdi z chýše!
Srdce, strastí zkormoucené,
omládne ti v prsou starých:
pojď, staruško, syn je šťasten!

Přichází máť s hlavou svislou
jako laň, kdy v horkém parnu
po prameni živém touží;
a jak laňka, kdy bublání
zdroje slyší v libovonném
chladě boru, poskočila,
vidíc syna v jaré síle,
slyšíc, an hlas jasný volá:
„Vítej, máti, drahá duše!“
Rty, se jarem zdraví skvoucí,
líbá s pílí lásky mladé
a kol syna lokty vine,
rosíc jasnou perlu slasti
Slova mřela k uvítání.

Víla podál stojí v dumách
a na výjev lásky hledíc,
myslí sobě v duši dobré:
Kéž bych také měla matku!

„Proč jsi smutná, děvo drahá?“
jinoch ptá se, matku pustiv.

‚Kterak nemám smutná býti,
ana nemám dobré matky,
která by mě zulíbala
jako slunce siré kvítko!‘

Tak dí Víla, nesmělými
hledy tkvíc na staré matce
a na věrných zracích její,
v nichž se perly lásky třpytí.

Matka mlčí, ticho myslí,
pohlíží tam do okénka,
kde rodička s děťátkem jest;
i dívá se na synáčka
a zas k chýši do okénka,
kde rodičky boží obraz,
a pak na milostnou děvu,
ježto ve předtuše sladké
zrak blankytný k zemi sklání.

Po té zvolna přistoupivši
políbila Vílu v čelo,

promluvila měkkým hlasem:
„Nemáš matky, milé dítě,
jež jsi synu zdraví dalo?
Pojď se mnou do chýše tiché
budu tobě matkou dobrou!“

Staruška tak promluvivši
jednou rukou dceru vílu,
druhou syna blaženého
uvedla do klidné chýše. —

VI.

Jasní dnové! Vy šumíte
v lásky dobách květorodných
jako lety andělíčků
pod modrými nebesy!
Šumíte a zalétáte
dál a dále v bezdné modro,
zalétáte a pak se jen
kmitáte co stříbra jiskry . . .
Brzy mrak vás pozastíní,
za nímž hned se jiní honí
s pílí, jíž čas křídla dává:
až zrakové uplakaní
více vás už nezastihnou,
ó mladosti jasní dnové,
lásky mlékem ukájení! —

Jak míjeli dnové jasní
v lásce děvě, jinochovi,

aniž oba slyšeli jich
v modru šumné peruti!
V důvěrné své jizbě žili,
když noc stíny rozkládala;
a když v proudech den se shlížel,
jaký skvělý jest a krásný,
tu je chýše neviděla,
za to však je hory modré
na úrodné nivě zřely.

Noc sedí na střeše chýše,
v husté stíny zahalená.
V komůrce, jak v srdci starém
vzdech po mládí, kahan svítí,
a hodiny staré na zdi
čas kýváním hlasným měří,
jako by se durdit chtěly
nad milostným laškováním,
jež komůrku kouzlem plní.
Za stolečkem víla sedí
snujíc prsty růžovými
roucho matce milované;
šťastný jinoch sedí podál.
Před ním leží rozevřena
kniha s ději zašlých věkův;
však na činech reků dávných
neprodlévá oko šťastné,
tone raděj v podívání
na militku, ozářenou
kaháncem, jenž milo svítí:
Útlé prsty probíhají

ladně mezi tkaninami
jako růže, když je větřík
po koberci luk povívá;
oči polo zasloněné
dívají se na hru prstů
jako z barvínku dvé kvítků,
na nichž večer stín zapomněl,
kdy medové rtíky líbal.
Rty se po polibku vroucím
posud chvějí tajnou něhou
s liliemi, jež s táhlého
hrdla v lůno ňader linou
a tu v píli vzrůstající
v čarný rej se rozvlňují
a se honí s bůžky vděků
s laškovností kryjících se
v kyprém zlatu hebkých vlasů.

Jinoch vděky přičarován
tkví na vnadném laškování;
srdce chví se v bouřném plesu,
oko hoří živým žárem,
z úst se proudí sladkovroucí
mluva lásky — celování.

„Kdyže dáš mi, růže, poupě?“
šepcí ústa v ticho noční.
Víla mlčky usmívá se
a v tom ztrne jako růže,
kdy se mráz jí v srdce vloudí:
neb kukačka poblíž v háji
hlasem smutným zakukala. —

VII.

Posud plují noční stíny
po velmoři všehomíra,
šumíce nad klidnou chýší.
Věrná matka nedlí v loži,
blahý sen jí nekonejší
duši mroucí sterým strachem
o synáčka jedináčka,
propadlého stínům nočním.
Před rodičkou boží klečí,
majíc v třesoucí se dlaně
ukloněnou hlavu vetchou,
v níž myšlenek dravých roje
křižmo, divě poletují,
bez ustání, beze klidu
jeden za druhým se vale.
Světloška, jež před obrazem
v kmitu slabém poumdlévá,
obrazem jest duše matky,
pro své dítě trpitelky.

A co matka věrná klečí
a k modlení hlavu zvédá,
na rodičku zraky pnouc:
nastojte! tu oči vlídné,
druhdy hvězdy míru, lásky,
strašně shlížejí k ní dolů
jako dvé plamenných metel,
jak by chtěly duši šlehat.

„Ach! má vina!“ matka kvílí;
hustý mrak jí zrak zatáhl —
černo, smutno v duši choré.
Tu hlas matky boží zavzně
vinu matky takto kárá:

„Zlým jsi mocem dítě dala!
Uvedlas je v náruč jejich,
by si duši, dar to boží,
uloupily, potupily
a ve tmu ji pochovaly . . .

„Ach! má láska!“ úpí matka . . .

‚Synův hrob jest.‘

„Dítě moje . . .“

‚U věčný se plamen řítí.‘

„Maria, ó zachraň syna,
ó nech mě zaň ve plamenu
věkověčně umírati!“
úpí ústa matky slovem,
v němžto pláče bezdno bolu.
Ruka k obrazu se spíná,
černá tma zrak zatahuje,
tělo klesá v náruč lednou . . .

Tu se mraky rozstupují
před jasností, jež jak slunce

proráží tmu duše vinné.
Stín prchá do hloubí duše,
a ze záře mluví hlásek,
dětský hlásek v libém smíru:

„‚Máti milá, ejhle bolest,
veliká pro dítě bolest!‘“

A rodička na obraze
ohledne se na své dítko,
jež ta slova promluvilo.
V svaté záři lásky zmizí
vážnost soudu nad vinnicí.
K srdci své přivíjí děcko
a z úst svatých slova mluví
k synáčkovi s slzou v očích:
‚Spásu dal jsi, synu, matce!‘

VIII.

Jesti kraj, v němž dlíme, krásný.
Kdy s hor severu dech hučí,
kraj se v bělostný háv stulí
a v něm uloživ se měkce,
sny své mívá o dnech zašlých,
kde tak jasno, milo bylo
při lahodném zpěvu ptáčat.
Tak zpomíná, tak toužívá
ukonejšen v tiché snění.
Aj! tu line dechot libý

v údy do snův uložené,
k srdci lahodno zavéje
a je budí k světu žití.
A ze srdce život vstoupá
ke všem oudům s bystrou pílí,
ucho jímá tónů hraní,
s oka splývá rouška slonná:
v udivení kraj prohlédá,
spatře Vesnu nebem plouti,
milostně se usmívati,
patře, ana v zlaté lodi
pluje k němu. Vesno, vítej!

Vlny proudů pobleskují,
šumíce si v plesu k pouti . . .
a tam v háji zašveholí,
nivou dál a dál se lina,
májový zpěv mladých vil:

Zavály v dáli dechy vonné,
  jasný vzňal se žití den,
  smutně tíhne tichý sen
v zažloutlé doubí k zemi sklonné;
  tam si skryto pozapláče — —
nad ním zpívá jarní ptáče:
        Vesna zde!

A bor a pláň a důl a háj
vítají šumným slovem máj,
a slova vzkvetou v pestré kvítí,
v němž se slunka barvy třpytí . . .
všudy živo, všudy máj! —

Máj když nový stoupil s nebe,
snesl dárek milopěkný
Víle naší do chaloupky.
Když na nebi hvězdy plály,
vstoupil kradmo do komůrky,
u bílého lože stanul
a do loktů spící Víly
dítko jako ráje úsměv
položil. Pak opět k nebi
křídélkoma zavesloval.

A hle! dítko pohrává si
zlatým vlasem snící Víly,
jež v předtuchy sladkém chvění
oči k němu otevírá
a poprvé rozplesá se
v svaté slasti mateřské. —

Muso má! proč kolem retu
mlčení ti obletuje,
ana zříš ma matku šťastnou,
jak své dítko k srdci vinouc,
v ústa, čelo je celuje,
kterak prvně v zrak mu vzhlédnouc,
dlouho hledí . . . dlouho . . . dlouho?

Milý pěvče můj, jsou slasti,
kde zapomní píseň sebe! —
Když se oko podíváním
na poupěti lásky něžné
plnou měrou rozkochalo,

utkvělo na spícím muži.
Ústa chtí ho probuditi,
duše mluví: Nechať dřímá!
ať se spije zdrojem slasti,
probudiv se k svitu rána!

Znova dítko k srdci tulí
matka Víla v zanícení;
radostný zrak k němu září,
ztápěje se v hloubi oček;
prs mu dává sněhobílý,
vlásky měkkou ručkou hladí:
aj! v tom jasnost bělejší dne
v komůrce ve šťastné vzplane,
před okénkem plachých nožek
zazní šum a s výše chvění.
Víla matka zvédá oči,
v nichž předtuchy hrozné plamen
rozbleská se divým bleskem;
dítko stiskne k ňadrům mroucím,
že zasténá prvním pláčem:
jasná Paní slavno vjíždí
v lodi z nachu do komůrky,
za ní družek dávných sbor.

Jako luna nad červánky
jasná Paní v lodi vstává;
pravicí svou matce kyne,
vlídným okem pozdravuje
a pronáší vážná slova:

„Dítě drahé, půjdeš s námi!
Dospěl konec dlení tvému
v chýši tiché mezi lidmi:
velí čas, bys vrátila se
do své rodné jasné vlasti.
Přicházím, jak slíbila jsem:
pojď, mé dítě, pojď již s námi!“

Dávno slova noc odvála,
Víla matka nedí nových,
dítko, jež u prsu pláče,
za svou matku odpovídá . . .

„Z lásky zdroje med jsi pila,“
mluví opět jasná Paní,
„snilas v celování muže
o rozkoších nevídaných
celou vesnu žití svého:
k nám se navrať — doba káže!“

Víla mlčí, řásy kloní,
a na prsu sněhobílém
konejší své poupě lásky,
ani nerozvité posud.
Ach! mateřské lásky manna
nemá nikdy rositi je!
Nemá, nesmí?

Hasnoucí zrak,
z něhož zírá na sta proseb,
upíná se tklivě k Paní.
Jako struny rokotání,

mroucího kdy pěvce ruka
v posled o ni zavadila,
zní jí ze rtů jako z hrobu:
‚Smím si dítko s sebou vzíti?‘

„Poupě lásky necháš muži,
by vzpomínal na máj lásky!“

‚Dítko nesmím, nesmím vzíti?
jasná Paní, ty tak velíš?‘

Kyne Paní. Víly berou
z loktů matky, lvice silné,
dítko bolem rozplakané,
berou — však nemohou vzíti.
Jasné Paní mrak se kloní
na sníh čela velebného,
pod ním blesků dvé zasvítí —
Víla matka děcko pustí.

Již s bílého lože vstává,
chce již jíti za družkami:
aj! v tom utkví zrak na muži,
milospícím s myslí šťastnou.
Jenom jednou lokty svými
k srdci chce jej přivinouti,
poslední na směvná ústa
políbení vtisknout hodlá;
chce ho vroucně poprositi,
aby nikdy neopustil
té siroty opuštěné —

jasná Paní nedá jíti,
třesoucí se Vílu třímá,
do lodě ji z nachu klade
a zvolna se vzhůru vznáší
z komůrky, v níž Láska v smutku,
za loučící matkou hledíc,
ruce lomí v slzách němých! —

Družky Víly chtěly písní
uvítati sestru drahou:
leč zpěv jarý na rtech tuhl
slyše hořký děcka pláč! —

IX.

Rodičko boží,
útěcho matek
sklíčených bolem,
smiluj se, smiluj!
Svobodu dalas
synově duši
vznésti se k nebi:
dej jí též poklid,
rodičko boží,
a pak mě vezmi
do nebes jasných:
smiluj se, smiluj!

Siré dítko v náručí svém
chovajíc, se takto modlí

staruška k Marii panně,
a sluněčko jarním zlatem
polévá ty svadlé líce,
jež se kloní k sirotkovi.
Staráť jest; však srdce mladé
tolik lásky skrývá v sobě,
že sirotku, jemuž matku
noční stín na křídlech odňal,
plnou číši z ní udílí.

Syn přichází těžkým krokem;
mlčky dítě matce béře
a odchází do komůrky,
v níž mu odkvětl máj lásky.
S děťátkem na prahu stana
hledá růži z rajských luhů,
líbezným ji hlasem volá,
nejmilejší zpěv jí zpívá:
marno, marno — nepřichází.

Dítko klade v bílé lože
a choré své údy k němu,
zamýšlí se, až mu spánek
sejme s duše chmury těžké,
pak má sny o zašlých dobách.

Tehdáž jak rozplálo jitro
na obloze modrosivé
v svorném kole blednoucích hvězd:
probudiv se, dítko spatřil,
ano dřímá vedle něho

v nevinnosti andělské.
Jak se novou slastí rozchvěl —
nebť byl otcem!

„Kde jest matka?“
myslil — čekal; ústa chvěla
nedočkavými se díky,
jimiž strojil se uvítat
dárkyni tu dítka drahou.
Matka nešla. Přízrak temný
k slasti do srdce se loudil,
hádě zlé předtuchy jalo
kolem ní se ovíjeti,
úž a úže vinulo se,
až slast jedem otrávilo.

Opět bloudil kolem proudu
při hvězd kmitu na blankytu,
kdy dřímaly labské vlny:
všudy hledal, volal, prosil —
ždaný zjev se neobjevil,
aniž zapěl známý hlas.

Na ni myslil i v snu tichém,
až i sen sám rozsmutniv se,
z chýše na vždy odebral se.
Pak měkčeji synku ustlav,
otec v noci s lože vstával,
z komůrky své kroky chýle
tam, kde mu o ženě Víle

Labe dumu šumívalo.
Opět bloudil podél toku
povždy tam, kam vlny spěly:
dnes ho vedla strázeň divá
proti proudu v kraj mu cizí.
Opět hledal, volal, prosil:
marná prosba i volání.

Když víc neměla slov ústa,
když i údy mdlobou mřely,
usedl si v bujném mlází
na omšený, starý pahejl,
kde se Labe zatáčelo
lunou mile postříbřeno.
Jak usedl, šumem teskným
uspaly mu duši dumy.

Šplachot v tom na tichém toku
zní a zní jak přičarován,
jasné tony nocí vlají,
jak by pěl kdos: „Muži zlatý,
pohledni sem, já to volám!“
Stará slast probouzí otce,
zrak mu plane v nové síle,
hledí, vidí v udivení:

Labuť s hrdlem štihlým plove
středem uspaného toku,
na labuti s nožkou v proudu
sedí ždaná *Víla matka*
s touhou bolnou k junu hledíc.

„Já to, muži zlatý, já to,
kde máš dítko, věno lásky?“

‚Dřímá tiše v loži bílém,
já mu tebe, matku, hledám!‘

Víla smutně zamlčí se . . .

„Květe posud svěžím jarem?“

‚Květe, ale otec vadne!‘

„Což tam nemáš dítko moje?

‚Mám je, mám, však nemám tebe!‘

„A já tebe ani dítka,
o jsi šťasten, milý muži!“

‚S tebou štěstí moje prchlo!‘

„Však se k tobě opět vrátí,
jenom v blaho víru měj! —
Kdy přineseš děťátko mi,
bych se na ně podívala?“

‚Jak noc nová stíny rozstře.‘

„O! přines je, dlouho zhlížet
budu se mu v očích jasných,

mlékem svým je kojit budu,
až na prsou milo zdřímne.
Pak v zákoutí, kde ty sedíš,
měkkou mu kolébku spletu
z hebkých prutů staré vrby,
jež se kloní na hladinu,
a budu je kolébati,
kolébajíc zpívati mu
písně pozdě do noci!“

‚Což se ke mně nenavrátíš?‘

„Ty jen z dáli smíš se dívat,
a já nesmím k tobě jíti . . .
Všakť máš dítko, věno lásky!“ —

Jak dozněla slova tato,
labuť hrdlem potočila
a je pyšno v oblouk vzepnouc,
s *matkou Vílou* odplavala.

X.

Tam kde jako živý pás
modrý tok se mocně stáčel
mezi žlutou pustou skalou
a obrazem zkvětlé nivy,
jenž se hluboko veň hroužil:
v zátiší byl stinném chobot.
Proutí vrb se nachem rdící

střídalo se s bílou břízou,
ověnčeno, ovinuto
zelením a břečtanem,
na němž bílé zvonky svlačce
sem a tam se rozvěsily
v svorném kole s bujným chmelem.
Tu i tam stál mladý doubec
lesklým listím třepetaje,
že se modrá nad ním nebe!
stál i podál zasmušile
vetchý kmen tu lípy staré
bez listí a beze větví,
s hlavou plnou vážných vrásek,
v nichžto svěží mech se hostil.
Podál k vlnám klonila se
smutná vrba s tělem štíhlým —
děti její, dlouhé pruty,
s tokem modrým pohrávaly.
Kolem břehu bují rákos,
a v něm dovádějí rybky. —

Sem k chobotu při hvězd svitu
smutný otec dítko nosil
matce Víle k potěšení.
Podav je do loktů bílých,
z dálí se na matku díval,
jak líbánky s dítkem slaví,
jak je sladkým mlékem kojí,
až na bílém prsu zdřímne.
Pak mu hbitě stlala lůžko
z proutí, jež se k vlnám sklání,

a do lože vloživši je,
kolébala prozpěvujíc:

Miláček podřimuje
nad jasnou hladinou,
matka mu prozpěvuje
májovou tišinou:

o kloučku zpívá Máji
o zlatých rybičkách,
o ptáčkovi, jak v háji
s matičkou mluví v snách.

O labuti, jak krouží
v zrcadlu čírých vod
a v pláč a bol se hrouží,
že uletěl jí plod.

XI.

Potřetí již v líci plném
nad doubravou znova zplála
matka luna ve hvězd kole
o zemi jim pějíc báje:
otec *ještě* dítko nosil
matce Víle k potěšení
k chobotu v zátiší stinné.
Pak je však víc nepřinesl,
chobotu víc nepozdravěl.

Víla posud na labuti,
kdy se v spánku tok kolébá,
plove tam, kde libou písní
poupátko své uspávala,
kde je mlékem kojívala,
až na bílém prsu zdřímlo;
čeká dlouho, čeká darmo,
v bledou dlani čelo kloníc,
v bolnou dumu mysl chorou:
otec s dítkem nepřichází.

Na chaloupku tichou myslí:
na jinocha, na stařenku
v letu myslí; na své dítko
bez ustání, jak noc dlouhá!
„Kdyže, růže, dáš mi poupě?“
sladký zvuk jí v mysli zvučí —
na to kukačka zakuká . . .
Pak na obraz zpomíná si:
na rodičku s nemluvňátkem,
kol nichž září světlá záře,
k nimž staruška prosby mluví.

„Kdo dá dítko, kdo dá dítko?“
zaúpí ret bolem svadlý —
tužba svádí s větrem v závod
pro děcko si k chýši jíti:
leč víc nesmí na rozkvětlý luh
vstoupit okřídlenou nohou . . .
Velelať tak jasná Paní!

Před rodičkou boží klečí
staruška i učí dítko
ručky mladé k prosbě spínat,
pak si do lože je klade,
slabým hlasem o strážcovi
andéli mu prozpěvujíc. —

V komůrce, kde láska vládla
žezlem, před nímž hlavu sklání
v slávě král i otrok v bídě,
sedí otec v zamyšlení.

Před ním leží rozevřená,
svitem lampy osvětlená
dobrých dědův stará kniha.
Jeho duch se hrouží do ní
a vnímá ty zašlé děje
o recích se statným srdcem,
již boj horký pro vlast vedli,
rodnou zemi pokropivše
perlami své drahé krve
v zdar a k slávě svého lidu.
Čte a čte, a nový život
z hrobů dávných reků vstává,
s dusné rakve srdce jeho
víko sráží mocnou pěstí
a velebným hlasem hřímá
k srdci v ní položenému:
„Vstaň a bij se pro čest vlasti!“

Večerem pak modlívá se
s matkou, s děckem k svaté Panně;

v modlitbě své zamyslí se,
a duch jeho čas přelétá,
bolest svrhá a prach líbá
před největším světa rekem,
jenžto v srdci národy vše
v jeden mocný svazek objal,
z lásky pro ně muka hořká
s úsměvem se sladkým snášel
a jenž ducha, přesáhšího
letem svým hvězd miliony,
za jich blaho vypustil jest
na ohavném stromu kříže.

Když se zima s mladým jarem
v podnebesí setkaly,
dal náš mládec rodné chýši,
dítku a své matce *s bohem*;
ze služby se *lásky* vyrvav,
vážně kráčel sloužit *vlasti*
v službu drsnou, v službu čestnou! —

XII.

Květe lilje bělokrásná
v zákoutí, kde poupě lásky
Víla matka kojívala
i na proutí kolébala,
sen mu sladkou písní loudíc.
Květe lilje v modrém stínu.

Není lilie a jesti to
Víla, ježto v Labi stojí
a po děcku posud touží,
do hluboka toku hledíc.

O! jak často, noci dobrá,
v slzách jsi se rozplakala,
vidouc, ana sličná matka
rozplývá se mroucím stonem,
slyšíc, jak bez konce vzdechy,
z lůna srdce vytrhše se
ústy, v stíny tvé se kradly!
Šla tys, dobrá, k jasné Paní,
vroucím slovem prosila jsi,
aby vánkem poúlevy
osvěžila srdce mroucí.

Hle, a Víla v lilji zkvětla
tam, kde pro své dítě nyla! —

XIII.

Čtvero jar se vystřídalo
jedno krásnější než druhé,
a lilie zakvítala
vždy u větší zpanilosti.

Podél toku vůní květů
zlatovlasý klouček běhal

sem a tam ve zvůli mladé:
často usnul v stínu stromů,
kde hovory vedli ptáčci,
až babičky políbení
ze spánku ho probudilo;
pak se vedli do chaloupky.

Jednou jitrem niv ho krása,
nová vždy a svěžejší vždy,
vábila lahodným lícem,
svůdným šeptem mnoho divů
o dáli mu povídajíc:
že mu srdce touhou tálo
dál a dále podívat se.
I šel, kam ho vedla touha,
s lehkou nožkou, s bujnou myslí,
až postanul u chobotu
v houští křovin čarokrásných
proti žlutým, pustým skalám,
kde bublaje tok se stáčel.

Aj! tu lilji krásnou vidí,
ana kyne hlavinkou mu
náhlou slastí oživená.

„Oj té krásy!“ klouček zvolá.
„Jaký dárek pro babičku,
jak se bude usmívati!“ —

Tak zajásav, ručky sepjal,
na lilji se chvíli díval;

pak rákosím pobrodiv se,
naklonil se k modru toku.
A když matky své se dotkl,
rozpjala tu lokty bílé
a k ňadrům ho přivinuvši,
v jaré rty ho zceľovala,
a slastí se rozplynuvši
do měkkého lůžka si ho
na dno toku s sebou vzala,
kde s ním dřímá v smíru posud
dlouhý, krásný lásky sen! —

XIV.

Hledá, volá, strachem štvána,
po lučinách s pílí mladou
staruška své vnouče drahé.

„Kde jsi, hochu? pověz slovo!“
z teskných prsou k větrům volá,
bujné mlází prohledává,
až se z rukou roní krůpky
horké krve z bodů mnohých;
hledá dnem i hledá v noci,
kdy jí hvězdy v houští svítí:
všude prázdno . . . všude . . . všude!

Když se ráno rozhořelo,
nemělo již oko světla
aniž ústa hlasitých slov

aniž nohy zkrvavené
více síly na hledání.
Pomalu se vlekla nivou,
budící se k novu žití,
k chýši klidné s děsným žalem.

Dovlekla se před rodičku,
klesla v mdlobách na zem sirou,
vztáhla krvavé k ní ruce,
zastenala úpěnlivě:
„Marje panno, matko boží,
což mne všecko opustilo?
Nemám syna, nemám vnuka,
mám jen tebe, matko boží!“

V tom jí zastřel oko rouškou
smírce nebes s matkou zemí!

A rodička s obrazu se
snáší září osloněná:
v levici své synka třímá,
pravicí pak duši béře
z chorých ňader věrné matky:
z vetché skříně perlu jasnou,
a ji k prsům svatým vinouc,
v serafů se sneslých kruhu
letí k věčným končinám! —

XV.

Chaloupku rozvály větry.

— — — — — — —

D o z p ě v.

Zpěv ten zpíval jsem, kdy růže
mládí na tvářích mi květly,
a kryl v soulazení tónů
hvězdy ty, jež v duši plály,
nad života mrákotami.

Posud struny se mi chvějí
pod rukama nesmělýma,
jak by v touze vzývala je
k zvučným hymnům! — Hrdlo mlčí.

Dnové mladí, jitro jasné!
vás jsem v písni přičaroval,
byste se mi nerozprchli
v chmurách další pouti mojí!

A když pěl jsem z prsou plných,
stála u mne s vážným okem,
stála v dumy pohřížena,
kladouc na hlavu mi ruku
matka vlast.
Poslouchajíc píseň moji,
jak se linula z rtů vroucích

brzy jako zpěv skřivánka
v šeru rána nad osením,
brzy jak kdy bystřice se
kácí v hloub a tmu propasti,
o tvrdou se skálu raníc,
v varu stená hlasem bolným:
stála v milém zamyšlení.
A přec někdy lehký úsměv
usmál se jí v očích vlídných,
že se na mne podívaly
jako nebe otevřené.

Má ty hvězdo, matko vlasti!
dary písně vezmi sobě
z lůna srdce tvého na vždy:
větších darů syn tvůj nezná,
jsou mu dražší světla žití.
A když někdy dumy děsné,
jež své čelo mrakem halí,
že nevzchází símě lásky
v cizích srdcích dítek tvojich...
když ty děsné dumy někdy
v úsměv změním kouzlem písně:
budu sebe blahoslavit. —

V.

LIST Z KNIHY SRDCE.

I.

Kol ležel sníh na hlavách hor.
Kde prudká hučí Otava
a starý trůní Svatobor,
a dumy skládá Šumava:
jsem s vlastním srdcem hovor ved . . .

Jak zapomnít na její vzhled,
na milé duše záření,
na sladké hlasu zavznění!
Jak poupě bílé lilie
rozvírá slunci kalich svůj,
by ssálo z něho žití med:
tak vinul se k ní pohled můj
a v duši splýval citův vznět.
— Aj, paní sladká, ňadra tvá
zda v rytmu s tlukem srdce dmou se?
Zda s úsměvem, jenž rtoma hrá,
i v srdci lásky kouzla strou se?
Až posud jako Svatobor
jsem dřímal v kole snéžných hor,
však spatřiv vás, jak sopka hořím,
v zlých pochybnostech duši mořím. —

Jak noční v červnu blesknutí
jest vaší ručky stisknutí!
Oh, ručky nepustím už více,
byť v hněvu se vám rdělo líce;
vždyť krásný věru váš jest hněv,
neb v sladký měně se úsměv,
s úst letí v nové stisknutí!
O, kéž by svědkův nebylo tu:
půl žití dal bych za samotu
a v citů vřelém vzplanutí
bych přižehl vás k srdci svému . . . .
Zdaž rozumíte zraku mému?
Vy smutná jste? — Ach, vazba světa
a dobrých srdcí sudba kletá
na závod padá lásky vaší
a luzné sny vám z duše plaší!

Jak krásná jste i v zadumání,
jak večer jarní při klekání!

II.

Kdy večer scházel se a noc,
nás v sadě svedla lásky moc.

Kol olší řeka děsně hučí,
však v srdcích slavík vesny zvučí.
Chlad, tmavo — my však dlíme v ráji
a sníme věčnou lásky báji,

a obětnice s láskou plamennou
na prsou mých se ňadra její dmou,
na ústech mých rty její vřelé lnou!
Pak hlavu na mých prsou skryla
a povzdechujíc z hluboka,
proud slzí roníc promluvila:

„Nás propast dělí široká,
a hřích jest láska má,
jed slasť, jež ve mně hárá,
ač hlasli neklamá,
jenž přísně vůli kárá.
O shasni, hvězdo, v tmavé vzešlá noci,
mně spásy není, není, ach, pomoci!" —

Tak zakvílela v slzí proudu.
A já se zachvěl jak osyky stín
a měře slova její soudu,
jsem pravdě vzpíral se, já podivín.
Jest člověk, věru, podivínem
i když ssá horký lásky dech . . .
Jak laň se honí za svým stínem
a po hře hlavu skládá v mech,
by údy spánkem posilnila:
tak duše má se unavila
a dosoudivši v sny se skryla . . .

Chlad, tmavo — a my dleli v ráji
přes pochyb hryzot sníce lásky báji,
a obětnice s láskou plamennou
na prsou mých se ňadra její dmou,
na ústech mých rty její vřelé lnou!

Neshasla hvězda, v tmavé vzešla noci,
též plamen její prudčeji se vzňal,
zdaž spásy nám jest, zdali nám pomoci
se žádný z obou více nezeptal,
a když se noc již k ránu klonila,
se láska teprv s sadem loučila.

III.

Pán přijel večer z cesty daleké,
byl vesel, neb šly dobře obchody:
kdy k spánku léhal lože na měkké,
ptal paní se pln sladké lahody:

„Rci, duše, zdaž se tobě stýskalo
po celý čas ten, co jsem meškal v dáli?
Věz, srdce mé po tobě vzdychalo
a větrům, ježto k horám vály,
jsem tisíc pro tě svěřil pozdravení!“

„Ach!“ — lkala paní v studném uzardění,
jež muži kryla dobrá tma —
„ach, byla pro mne chvíle zlá;
jak růži, vadnoucí na rově,
mně smutno bylo mladé vdově!“ —

Jest dvanáct slyšet, neb na blízku věž.
Pán usnul, avšak paní hryzla lež,
jež nedala jí dlouho spáti —
a teprv kdy záslonou vnikal den,
se na skalené vkládal oči sen.

Muž vstana, k paní se obrátí
a hledě v lásce chvíli na ni,
dí: „Jak jsi krásná, moje paní!“
Pak s lože vstal a za svou prací šel;
ve dveřích ještě k ní se zahleděl
a vrátiv se ji poceloval v čelo,
a oko slastí se mu rozslzelo!

IV.

Pod suchým listím fialky již květou,
a čápi táhnou v teplé modrotě,
zvůr oživen již konipáskův četou
a háj odzpíval zimní mrákotě;
s hor splákl sněhy vlažný vítr jarní,
za pluhem k práci pějí mládci švarní.

V komnatě zastřené na loži bílém
dlí paní krásná, tiše rozjímá;
ne těžko hádat, co myšlenek cílem,
co její ňadra k žití rozdýmá.
Již stůně dlouho. Poctivý muž její
jí shání lékaře a snáší lík;
dí každý lékař: „Mějte jen naději,
jsem železný já smrti protivník!
Až jaro přijde, paní bude lépe,
dnes puls jsem spočet a ten hezky tepe.“
Leč naděj lékařův jest lichá vůně:
ač puls jde lépe, paní přece stůně!

Máť přišla paní. Děla: „Pane synu,
vy snad mi nezazlíte pro pověru;
smrt dopustíli bůh, mít nechci vinu:
nechť stará Háta navštíví mou dceru:
já věřím, pane, v její čáry mnohé,
snad vrátí zdraví dceři mé ubohé!“ —

A Háta přišla téhož dne večerem,
přinesla divotvorné koření —
když byla s paní sama v temnu šerém,
k ní šeptmo vece: „Nesu spasení!“
Vytáhši z ňader pěkný lístek bílý,
jej paní dala . . . V lístku divné síly:
kdy muž pak přišel, veselá jest paní
a za čas dlouhý opět měla spaní.

A k pánu praví Háta: „Pane milý,
jen lázně, věřte, paní dají síly.
Do Teplic radím, tam ji odešlete
a růže opět v líci jejím vzkvěte.“ —

Pán lékařův se ptal: ti nereptali,
ba za moudrý ten nápad schválili,
a paní jela . . . V Teplicích čekaly
dvě oči, jichžto pohled zpanilý
vlil v ňadra její jarý život máje
a znova vznítil zhaslou hvězdu ráje.

V.

Jest život lidský divná pohádka,
již děd za kamny vnukům vypravuje;

kus pravdy na něm a kus pozlátka,
kde chybí, logiku tam vášeň nahražuje. —

Jest v lázních krásno, neb tam pro zdraví
dle chuti mívá člověk zábavy.
Se procházeti, pilně píti vodu
lze doma, leč to nepomůže;
nad lík a vodu v síly těla shodu
tam vlévá společenství bůže. —

Při staré jedli, u skaliny v boru,
muž s paní pohroužen stál do hovoru,
a v rukou tiskna její ručky bílé
o věčné lásky věčné mluvil síle.

„Odejdi se mnou, ustrojím ti blaho . . .
a nemuč lichým strachem svědomí;
vším obsypu tě, co ti bude draho, —
věř, váhání tvé bídu nezlomí!
Ty musíš žíti, nežilať jsi posud
u všedním proudu, tonouc bez slasti:
stůj o své vůli, slastný svítá osud!
Já urval tě dnů všedních propasti
a štěstím ovinu tvé bílé čelo:
má na věky buď, tak to nebe chtělo!“

— ‚Ach, dobrý muž můj zhyne bolestí,
kdy opustím jej, bídná zrádkyně;
jak uvalit na srdce neštěstí,
jež čisté lásky ke mně svatyně?!
Jsem bídná tak, že hrůza duší zmítá,
ach! vášně kletba do duše mně vryta!‘ —

„Že muže svého máš jen na paměti
a nedbáš řádu vlastních pocitů!
Či jako luna visíc v blankytu,
chceš na zem, blaho své, jen věčně z dálky zřeti?
Jest oběť pěkná, avšak málo blaží;
cit, jenž jak rosa pole, život vlaží,
kdy padá pro slabotu v povinnosti,
jest kletbou žití — příkladů máš dosti!“

— ‚Drahý, nediv se, v mých ňadrech volá hlas,
jenž umlká jen, aby znova káral zas;
jsem bídná, zabřednuvši přehluboko,
přec k hvězdě spásy zdvihám mdlé své oko.‘ —

„Tys žena divná . . . Nuže, nezbývá mi
než odejít a plahočit se v bolu;
kdy pochyb proud má hučet mezi námi
a láska mlčet — to nepůjdem spolu!
Naposled zítra ještě spatřím tebe,
co ze mne bude, věčné ví jen nebe!“

VI.

Noc krutou na to krásná paní měla.
Z počátku s očí řinul slzí proud,
pak ve bolestech žalně zaupěla,
neb k cílí nespěl žádný umu soud.
Ach! marno myslit — každý ducha blesk,
jenž z pochyb mračen těžkých vyšlehl,
než v slova uzrál, schvátil srdce stesk
a útěchy kmit každý vášni podlehl.

O kruto. kruto, ptáčeti jak v hloži,
kdy nechce v duši živou padnout sen,
a člověk v noci, s bolem válče v loži,
proklíná, jenž má zítra vzplanout, den:
však krutší boj, kdy ve tvých leží rukou,
buď život volit, s hořkou spjatý mukou
a byť i v slzách ctnosti posvěcený;
neb život, jejž svět vážně odsuzuje,
jenž však, byť splýval jak po řece pěny,
kdy z jara v horách sněhu tají sklady:
dá srdci, co chce dle svobody vlastní:
v němž utíkají lidé citem šťastní
se světa kletbou v úkryt věčné vnady.

Ctnost květina jen pravá, v zátiší kdy květe,
kam zanešena z šumných proudův života:
neb neblažívá v pravdě, nýbrž spíše hněte,
kdy sází ji a pěstí citův prázdnota.

Nevzejde mír, kde vášní bují moc —
ach! paní krásná strašnou měla noc!
Již dávno vyschnul horký slzí proud
i ledový na čele uschnul pot,
však nedospěl ku konci umu soud
a hlouběj vryl se v duši viny hrot;
sen nepřicházel k duši umučené,
ač v zoře hory rděly se růžené.

Tu rázem paní s lože svého vstala
a otevřevši ebenovou skřínku,
v níž lásky mnohou měla upomínku,
vzpod ukrytou v ní lahvičku vyňala.

Byl v láhvi prášek přejemný a bílý,
zdaž jed či lék, jen paní sama ví,
buď mdlému chtěla tělu dodat síly,
neb rázem žal svůj v hrob skrýti tmavý.
Ten prášek dala do sklenice vody
a jak v ní rozpouští se, zírala;
již rozplynul se . . . tu sklenici vody
třesoucí rukou ke rtům zdvihala,
již nápoj děsný k zsinalým rtům sklání . . . .
v tom ranní z blízké věže zní klekání
tak líbezně, jak popěv skřivana
zní kmetu, jenž po jaru churav touží,
tak radostně jak ždaná ochrana,
když národ vrazi jařmem tvrdým souží!

I zachvěla se paní zpanilá
a jako kouzlem jata
od retův sklenku vzdálila
a poklekši, se modlila.
Líc polila jí záře svatá,
zrak obrátil se k nebesům,
a v zbožně sladkém zapomnění
bol její sešítil se v rum,
a z duše prchlo hříšné chtění,
a duch se vzpřímil v důvěře.
V tom zaklepáno na dvéře,
a nečekaje dovolení
a slastí jedva dýše,
do jizby vstoupil tiše
muž její věrný. Na modlení
když spatřil drahou ženu svou,

tu nedbav pláště pocestného
ji sevřel do náručí svého
a líbal v srdce překypění
tu hlavu bledou, zpanilou.

„Hleď, ženuško, tak se mi stýskalo,
že nemoh jsem bez tebe být;
dnem nocí srdce tebe hledalo:
i přijel jsem tě domů vzít;
rci, duše má, chceš se mnou jít?“

A jako dítě v smích rozplynouc sladký
své ručky vine kolem šíje matky:
tak v chvatu děckém paní zpanilá
kol šíje muži ruce ovila
a skryvši hlavu svou na prsa jeho,
do pláče dala se usedavého,
a strhši závoj, jenž kryl její vinu,
vše vyznala mu . . .

Muž neklnul jí v hrozné této době,
leč v slzách zvolna přivinuv ji k sobě,
děl: „Nevím nic víc o tvém hříšném činu;
mé lásky slza, jenž tvé čelo kropí,
u věčné zapomnění, co se stalo, stopí!“ —

VII.

Za hodinu poštovská trubka zněla,
a paní s mužem z Teplic ujížděla.

Když kolem známého jí domu jeli,
u okna muže ubledlého zřeli.
On sebou trh — v tom slyšet střelnou ránu.
Paní se k muži stulila,
a třásla se, řeč ztratila,
a než dojeli na stanici,
mu v náručí zesnula v pánu.

Jest kousek to jen života,
co v mých jste verších četli,
ne fantasie mrákota.
Co přijde, povysvětlí
tu divnou, již jsem zapěl, věst.

Já muže znal: měl v těle čest
a jímal srdce moje
jednak pro libé mravy svoje,
jednak pro vážné smýšlení
o lidských srdcí spojení.
Byl v čase našem divný host
a leckdos smál se mu,
však já v něm viděl řídkou ctnost
a divil jsem se mu.
On muž ten, jenž byl kochal paní
a svým jenž povídáním
mne přiměl k veršův těchto psaní.
I proklínal jen chvíli tu,
kde v prudkém víru pocitů
mu koule místo do čela
do stropu zradně vletěla.

Však v tom i divný osud měl,
že drahná léta uplynula,
než náhodou se dověděl,
jak truchle paní zahynula.
V něm láska zatím uvadla
a mladá krev již vychladla;
však trvalý v něm utkvěl žal,
neb ženy více nepojal.

— „Chtě zprva s srdcem paní hrát.
jak peruť vlála mysli lehké,
jsem počal zvolna hry se bát,
uzřev, jak ženy srdce křehké
u vřelém lásky vzplanutí
i smělci úctu vynutí.
Já navždy s ní se spojit chtěl,
však u vášni jsem nevzpomněl,
že vina každé zvrátí blaho;
tak vše jsem ztratil, co mně bylo draho,
jen pro život jsem získal naučení,
že prudkost citu lidem bývá kletba,
kdy společenství svatých řádův nedbá,
kdy hráze trhá v bujném rozpěnění,
ač v právo k tomu chybí jemu víra:
onť v růžích rodí se a v trní zmírá!“

„Jsouť ovšem lidé a prý lidé šťastní,
jimž netřeba jest zkušenosti vlastní;
ti krásné tak a skvělé soudy snují,
dle svojí míry všecko přistřihují,

a svět jim za to úcty snáší koše,
že ctnostní jsou jen mravní ze rozkoše:
však nezasvětila jich život ctnost,
jíž máť jen práva trpká zkušenost.“ —

Tak vážně skončiv k nebi zvedl oko,
já v dumy duši tknutou vhroužil přehluboko . . . .

OBSAH.

II. Plané růže.

Částka první.

Částka druhá

III. Různé skladby.

NÁRODNÍ BIBLIOTÉKA,

výbor to prací čelnějších spisovatelů československých od února b. r. redigována jest nyní spisovatelem Frant. Zákrejsem; redakcí tohoto spisovatele a nákladem téže firmy počala pak vycházeti

VŠEOBECNÁ KNIHOVNA,

sbírka to původních prací a výbor nejzdařilejších jinojazyčných, zejmena slovanských spisů.

Připojujíce k *Národní bibliotéce* novou, ji doplňující, ač na ní nezávislou knihovnu, činíme tak s plným vědomím důležité a nutné své úlohy.

Úkol do nejvyšší možnosti hledět konstatovati objem i výši posavádní české kulturní práce na půdě literární a co nejvíce šířiti známost i úspěchy teto práce do všech národních kruhů: tento úkol má nákladem I. L. Kobrovy firmy vydávaná *Národní bibliotéka*; další pak, rovněž důležitou úlohu, publikovati nové zajímavé původní práce spisovatelské a v nejhojnější míře obohacovati národní myšlénkové obory též přísným a hojným výběrem přeložených výtečných, klasických, světových děl ze všech mimočeských a tedy ovšem hlavně slovanských písemnictví bude k místu přiváděti nový podnik téže firmy: **Všeobecná knihovna.**

Tato knihovna bude přinášeti písemnické práce umělecké i vědecké se stálým zřetelem k nejnovějším zjevům. Při volbě dramatických kusů bude přihlíženo k vnitřní a dějinné jich ceně a mimo to také k jich provednosti, tak aby naše *Všeobecná knihovna* podávala nejen každému jednotlivci k studiím dramatických písemnictví, nýbrž i *divadlům* k provozování vybranou bohatou látku. Přátelům výpravného čtení bude *Všeobecná knihovna* poskytovati skutečně zábavná i napínavá díla umělecké ceny; zejmena bude v něm pěstována světovná výpravná *krásná prosa* uveřejňováním na slovo braných uměleckých *románů a novel.* Také *lyrické* sbírky budou sestavovány v nejpečlivějším výběru. *Poučné* svazky Všeobecné knihovny budou čtenářstvo šíře seznamovati s vědeckými, hlavně slovesnými zjevy, vzbuzujícími pozornost všeho vzdělaného světa, se zjevy tedy, jichžto bližší vědomost je každému pokročilému nevyhnutelně potřebna; zejmena budou v nich

též podávány spisy z oboru kulturních dějin, především vlasteneckých. Jakož všude svědomitě hleděno bude nejen k obsažnosti děl, ale i k dokonalosti slovesné jejich formy, tak bude se obezřele pečovati též o to, by poučné knihy Všeobecné knihovny zdělávány byly slohem obecně srozumitelným.

Náš podnik smí se zajisté nadíti nejplnější všestranné důvěry váženého obecenstva. Neboť nám dílem pro původní dílem pro překladatelskou část radnými býti a nás literárními příspěvky podporovati slíbily nejosvědčenější síly.

Pročež žádáme příznivce duševního pokroku, by je nejen, sami laskavě odbírali, nýbrž aby je též do všech národních kruhů, aby je každému účinně odporučovati sobě neobtěžovali a tím ideální jejich účel ve skutek uváděti laskavě napomáhali.

První dvě čísla *Všeobecné knihovny* obsahují redaktorovu veselohru *Dvé krásných očí* a A. V. Šmilovského *Básně*.

Do dalších dílů **Všeobecné knihovny** se připravují mimo jiné:

od dra. J. Durdíka původní všeobecnou část *estétiky*, původní *estétika básnického umění* a *spis o Kantovi*,
„ dra Mir. Tyrše *estétika i dějiny výtvarných umění* s více sty vyobrazeními,
„ dra O. Hostinského *estétika hudebního umění a jeho dějiny*,
„ El. Krásnohorské sbírka původních *výpravných básní*,
„ S. Podlipské, Karoliny Světlé a V. Vlčka původní *romány*,
„ Ant. Staška původní *veršovaný román*,
„ Fr. Macha překlad *Turgeněvových Zápisků lovcových* a j.,
„ H. Mejsnara překlad Rylejevových vybraných spisů,
„ F. Brábka překlad Eötvösova *Vesnického notáře*,
„ S. Podlipské, V. Kalbáče, Rob. Nápravníka a J. Škody překlady výtečných *dramat francouzských* a od R. Nápravníka též překlad J. Verneových *Pěti neděl v baloně*.
„ V. Špaňhel překlady polských *románů Skiby Saborského*.

Konečně mimo jiné též spis o *Darwinovi a jeho náukách*, překlad Tégnerovy *Frithjofssagy*, *Wilbrandtových Malířů* atd.

Nakladatelstvo.

